శ్రీ

శ్రీమత్పరాశరమునివర ప్రణీతం

పురాణరత్నంనామ

శ్రీ విష్ణుపురాణమ్

ప్రకాశకః - శ్రీకాఞ్చి ప్ర. అణ్ణఙ్గరాచార్యః

శ్రీరస్తు

శ్రీమతే రామానుజాయ నమః

శ్రీ పరాశరమహర్షి ప్రణీతం

శ్రీ విష్ణుపురాణమ్

తత్త్వేన యశ్చిదచిదీశ్వరతత్స్వభావభోగాపవర్గ తదుపాయగతీరుదారః ।
సందర్శయన్నిరమిమీత పురాణరత్నం తస్మై నమో మునివరాయ పరాశరాయ ॥

ప్రథమాంశే ప్రథమోఽధ్యాయః

శ్రీసూత ఉవాచ —

పరాశరంమునివరం కృతపౌర్వాహ్ణికక్రియమ్ । మైత్రేయఃపరిపప్రచ్ఛ ప్రణిపత్యాభివాద్యచ ॥ 1

శ్రీ మైత్రేయ ఉవాచ :—

త్వత్తోహి వేదాధ్యయనమధీతమఖిలంగురో । ధర్మశాస్త్రాణిసర్వాణి తథాఙ్గానియథాక్రమమ్ ॥ 2
త్వత్ప్రసాదాన్మునిశ్రేష్ఠమామన్యేనాకృతశ్రమమ్। వక్ష్యన్తిసర్వశాస్త్రేషుప్రాయశోయేపివిద్విషః॥
సోహమిచ్ఛామిసర్వజ్ఞ శ్రోతుంత్వత్తో యథాజగత్ । బభూవభూయశ్చయథామహాభాగభవిష్యతి॥4
యన్మయంచజగద్బ్రహ్మన్యతశ్చైతచ్చరాచరమ్ । లీనమాసీద్యథాయత్రలయమేష్యతియత్రచ
యత్ప్రమాణానిభూతానిదేవాదీనాంచసంభవమ్ । సముద్రపర్వతానాంచసంస్థానంచతథాభువః॥ 6
సూర్యాదీనాంచ సంస్థానం ప్రమాణం మునిసత్తమ ।
దేవాదీనాం తథావంశాన్మనూన్మన్వన్తరాణిచ ॥ 7
కల్పాన్కల్పవిభాగాంశ్చచాతుర్యుగవికల్పితాన్ ।
కల్పాన్తస్యస్వరూపంచయుగధర్మాంశ్చకృత్స్నశః ॥ 8
దేవర్షిపార్థివానాంచచరితంయన్మహామునే। వేదశాఖాప్రణయనంయథావద్వ్యాసకర్తృకమ్।
ధర్మాంశ్చబ్రాహ్మణాదీనాం తథాచాశ్రమవాసినామ్।
శ్రోతుమిచ్ఛామ్యహంసర్వం త్వత్తోవాసిష్ఠనన్దన । 10
బ్రహ్మన్ప్రసాదప్రవణంకురుష్వమయిమానసమ్। యేనాహమేతజ్జానీయాంత్వత్ప్రసాదాన్మహామునే

శ్రీపరాశర ఉవాచ —

సాధుమైత్రేయధర్మజ్ఞస్మారితోస్మిపురాతనమ్ । పితుఃపితామే భగవాన్వసిష్ఠోయదువాచహ ॥12
విశ్వామిత్రప్రయుక్తేనరక్షసాభక్షితఃపురా। శ్రుతస్తాతస్తతఃక్రోధో మైత్రేయాభూన్మమాతులః ॥ 13
తతోహంరక్షసాంసత్రంవినాశాయసమారభమ్। భస్మీకృతాశ్చశతశస్తస్మిన్సత్రేనిశాచరాః ॥ 14

తతస్సంక్షీయమాణేషు తేషురక్షస్స్వశేషతః । మామువాచమహాభాగోవసిష్ఠోఽస్మత్పితామహః ॥15
అలమత్యన్తకోపేన తాతమన్యుమిమంజహి । రాక్షసా నాపరాధ్యన్తి పితుస్తేవిహితం హితత్ ॥16
మూఢానామేవభవతిక్రోధోజ్ఞానవతాంకుతః। హన్యతేతాతకః కేన యతస్స్వకృతభుక్పుమాన్ ॥ 17
సంచితస్యాపి మహతా వత్స క్లేశేన మానవైః । యశసస్తపసశ్చైవ క్రోధో నాశకరః పరః ॥ 18
స్వర్గాపవర్గవ్యాసేధకారణంపరమర్షయః । వర్జయన్తిసదాక్రోధం తాత మాతద్వశోభవ ॥ 19
అలంనిశాచరైర్దగ్ధైర్దీనైరనపరాధిభిః । సత్రంతేవిరమత్వేతత్క్షమాసారాహి సాధవః ॥ 20
ఏవం తాతేన తేనాహమనునీతోమహాత్మనా । ఉపసంహృతవాన్ సత్రంసద్యస్తద్వాక్యగౌరవాత్ ॥21
తతఃప్రీతస్సభగవాన్ వసిష్ఠోమునిసత్తమః । సంప్రాప్తశ్చతదాతత్రపులస్త్యోబ్రహ్మణస్సుతః ॥ 22
పితామహేనదత్తార్ఘ్యఃకృతాసనపరిగ్రహః । మామువాచమహాభాగో మైత్రేయపులహాగ్రజః ॥23

పులస్త్య ఉవాచ :—

వైరేమహతియద్వాక్యాద్గురోరద్యాశ్రితాక్షమా। త్వయాతస్మాత్సమస్తానిభవాన్ శాస్త్రాణివేత్స్యతి॥
సంతతేర్నమమచ్ఛేదఃక్రుద్ధేనాపియతఃకృతః । త్వయాతస్మాన్మహాభాగదదామ్యన్యంమహావరమ్ ॥25

పురాణసంహితాకర్తా భవాన్ వత్స భవిష్యతి ।
దేవతాపారమార్థ్యంచ యథావద్వేత్స్యతే భవాన్ ॥ 26

ప్రవృత్తేచనివృత్తేచకర్మణ్యస్తమలామతిః । మత్ప్రసాదాదసందిగ్ధా తవ వత్స భవిష్యతి ॥ 27
తతశ్చప్రాహ భగవాన్ వసిష్ఠో మేపితామహః । పులస్త్యేన యదుక్తంతే సర్వమేతద్భవిష్యతి ॥ 28
ఇతిపూర్వంవసిష్ఠేనపులస్త్యేనచధీమతా । యదుక్తంతత్స్మృతింయాతిత్వత్ప్రశ్నాదఖిలంమమ ॥29
సోహంవదామ్యశేషంతేమైత్రేయపరిపృచ్ఛతే । పురాణసంహితాంసమ్యక్ తాంనిబోధయథాతథమ్॥
విష్ణోస్సకాశాదుద్భూతంజగత్తత్రైవచస్థితమ్ । స్థితిసంయమకర్తాఽసౌ జగతోఽస్య జగచ్చ సః ॥ 31

మిత్రాపుత్రవచోనిశమ్య సకలంస్మృత్వాత్మనస్తద్వరం
సత్రంచైవనివారితంస సుమహాభాగోభవత్తారణమ్ ।
కృత్వావైష్ణవముత్తమం మునివరం మైత్రేయముద్యాపయ
త్తత్వార్థప్రతిపాదనం ప్రవదతాంసర్వార్థదంశృణ్వతామ్ ॥ 32

ఇతి సర్వపురాణానామాదిభూతే బ్రహ్మాణ్డాఖ్యే మహాపురాణే
ఉద్ధృతాయాం పారాశర్యసంహితాయాం
శ్రీవిష్ణుపురాణే ప్రథమాంశే ప్రథమోఽధ్యాయః. ౧.

ప్రథమాంశే ద్వితీయోఽధ్యాయః

శ్రీ పరాశర ఉవాచ —

అఖికారాయశుద్ధాయనిత్యాయపరమాత్మనే । సదైకరూపరూపాయవిష్ణవేసర్వజిష్ణవే ॥

నమోహిరణ్యగర్భాయహరయేశంకరాయచ। వాసుదేవాయతారాయసర్గస్థిత్యన్తకారిణే॥ 2
ఏకానేకస్వరూపాయస్థూలసూక్ష్మాత్మనేనమః। అవ్యక్తవ్యక్తరూపాయ విష్ణవేముక్తిహేతవే॥ 3
సర్గస్థితివినాశానాంజగతోయోజగన్మయః। మూలభూతోనమస్తస్మైవిష్ణవేపరమాత్మనే॥ 4
ఆధారభూతంవిశ్వస్యాప్యణీయాంసమణీయసామ్। ప్రణమ్యసర్వభూతస్థమచ్యుతంపురుషోత్తమమ్॥ 5
జ్ఞానస్వరూపమత్యన్తనిర్మలంపరమార్థతః। తమేవార్థస్వరూపేణ భ్రాన్తిదర్శనతఃస్థితమ్॥ 6
విష్ణుంగ్రసిష్ణుంవిశ్వస్య స్థితౌసర్గేతథాప్రభుమ్। ప్రణమ్య జగతామీశమజమక్షయమవ్యయమ్॥
కథయామియథాపూర్వందక్షాద్యైర్మునిసత్తమైః। పృష్టఃప్రోవాచభగవానబ్జయోనిఃపితామహః॥
తైశ్చోక్తంపురుకుత్సాయ భూభుజేనర్మదాతటే। సారస్వతాయతేనాపి మహ్యంసారస్వతేనచ॥ 9
పరః పరాణాంపరమః పరమాత్మాత్మసంస్థితః। రూపవర్ణాదినిర్దేశవిశేషణవివర్జితః॥ 10
అపక్షయవినాశాభ్యాంపరిణామర్ద్ధిజన్మభిః। వర్జితశ్శక్యతే వక్తుంయస్సదాస్తీతికేవలమ్॥ 11
సర్వత్రాసౌ సమస్తంచ వసత్యత్రేతివైయతః। తతస్సవాసుదేవేతి విద్వద్భిఃపరిపఠ్యతే॥ 12
తద్బ్రహ్మపరమంనిత్య మజమక్షయమవ్యయమ్। ఏకస్వరూపంతుసదా హేయాభావాచ్చనిర్మలమ్॥
తదేవసర్వమేతచ్చ వ్యక్తావ్యక్తస్వరూపవత్। తథాపురుషరూపేణ కాలరూపేణచ స్థితమ్॥ 14
పరస్యబ్రహ్మణోరూపంపురుషఃప్రథమంద్విజ। వ్యక్తావ్యక్తేతథైవాన్యేరూపేకాలస్తథాపరమ్॥ 15
ప్రధానపురుషవ్యక్తకాలానాంపరమంహియత్। పశ్యన్తిసూరయశ్శుద్ధంతద్విష్ణోఃపరమంపదమ్॥ 16
ప్రధానపురుషవ్యక్తకాలాస్తుప్రవిభాగశః। రూపాణిస్థితిసర్గాన్తవ్యక్తిసద్భావహేతవః॥ 17
వ్యక్తంవిష్ణుస్తథాఽవ్యక్తంపురుషఃకాలఏవచ। క్రీడతోబాలకస్యేవ చేష్టాం తస్యనిశామయ॥ 18
అవ్యక్తంకారణంయత్తత్ప్రధానమృషిసత్తమైః। ప్రోచ్యతేప్రకృతిస్సూక్ష్మానిత్యంసదసదాత్మకమ్॥
అక్షరంనాన్యదాధారమమేయమజరంధ్రువమ్। శబ్దస్పర్శవిహీనంతద్రూపాదిభిరసంయుతమ్॥
త్రిగుణంతజ్జగద్యోనిరనాదిప్రభవాప్యయమ్। తేనాగ్రేసర్వమేవాసీద్వ్యాప్తంవైప్రలయాదను॥
వేదవాదవిదోబ్రహ్మనియతా బ్రహ్మవాదినః। పఠన్తిచైతమేవార్థం ప్రధానప్రతిపాదకమ్॥ 22

నాహో నరాత్రిర్ననభో నభూమిర్నాసీత్తమో జ్యోతిరభూన్నచాన్యత్।
శ్రోత్రాదిబుద్ధ్యానుపలభ్యమేకం ప్రాధానికం బ్రహ్మపుమాంస్తదాసీత్॥ 23
విష్ణోస్స్వరూపాత్పరతోదితే ద్వే రూపేప్రధానం పురుషశ్చవిప్ర।
తస్యైవతేఽన్యేనధృతేవియుక్తేరూపాన్తరంతద్ద్విజకాలసంజ్ఞమ్॥ 24

ప్రకృతౌసంస్థితంవ్యక్తమతీతప్రలయేతుయత్। తస్మాత్ప్రాకృతసంజ్ఞోయముచ్యతేప్రతిసంచరః॥ 25

అనాదిర్భగవాన్కాలోనాన్తోస్యద్విజవిద్యతే।
అవ్యుచ్ఛిన్నాస్తతస్త్వేతే సర్గస్థిత్యన్తసంయమాః॥ 26

గుణసామ్యే తతస్తస్మిన్ పృథక్పుంసివ్యవస్థితే। కాలస్వరూపంతద్విష్ణోర్మైత్రేయ పరివర్తతే॥ 27
తతస్తుతత్పరంబ్రహ్మ పరమాత్మాజగన్మయః। సర్వగస్సర్వభూతేశస్సర్వాత్మా పరమేశ్వరః॥ 28

ప్రధానపురుషౌచాపిప్రవిశ్యాత్మేచ్ఛయాహరిః। క్షోభయామాససంప్రాప్తేసర్గకాలేవ్యయావ్యయౌ
యథాసన్నిధిమాత్రేణగన్ధఃక్షోభాయజాయతే । మనసోనోపకర్తృత్వాత్తథాసౌపరమేశ్వరః॥ 30
సఏవ క్షోభకోబ్రహ్మన్ క్షోభ్యశ్చపురుషోత్తమః। ససంకోచవికాసాభ్యాంప్రధానత్వేపిచస్థితః॥ 31
వికాసాణుస్వరూపైశ్చబ్రహ్మరూపాదిభి స్తథా । వ్యక్తస్వరూపశ్చతథావిష్ణుస్సర్వేశ్వరేశ్వరః ॥ 32
గుణసామ్యాత్తత స్తస్మాత్క్షేత్రజ్ఞాధిష్ఠితాన్మునే । గుణవ్యఞ్జనసంభూతిస్సర్గకాలే ద్విజోత్తమ ॥ 33
ప్రధానతత్త్వముద్భూతంమహాన్తం తత్సమావృణోత్ ।
సాత్త్వికోరాజసశ్చైవ తామసశ్చత్రిధా మహాన్ ॥ 34
ప్రధానతత్త్వేన సమం త్వచాబీజమివావృతమ్ । వైకారికస్తైజసశ్చ భూతాదిశ్చైవ తామసః॥ 35
త్రివిధోఽయమహంకారో మహత్తత్త్వాదజాయత ।
భూతేన్ద్రియాణాం హేతుస్సత్రిగుణత్వాన్మహామునే॥ యథాప్రధానేనమహాన్మహతాసతథావృతః
భూతాదిస్తువికుర్వాణఃశబ్దతన్మాత్రకంతతః । ససర్జ శబ్దతన్మాత్రాదాకాశం శబ్దలక్షణమ్ ॥ 37
శబ్దమాత్రంతథాకాశంభూతాదిస్ససమావృణోత్ । ఆకాశస్తువికుర్వాణఃస్పర్శమాత్రంససర్జహ॥
బలవానభవద్వాయుస్తస్యస్పర్శోగుణోమతః। ఆకాశంశబ్దమాత్రంతుస్పర్శమాత్రంసమావృణోత్॥
తతోవాయుర్వికుర్వాణోరూపమాత్రంససర్జహ। జ్యోతిరుత్పద్యతేవాయోస్తద్రూపగుణముచ్యతే॥
స్పర్శమాత్రస్తువై వాయూరూపమాత్రం సమావృణోత్ ।
జ్యోతిశ్చాపి వికుర్వాణం రసమాత్రం ససర్జహ ॥ 41
సంభవన్తితతోమ్భాంసిరసాధారాణితానితు।రసమాత్రాణిచామ్భాంసిరూపమాత్రంసమావృణోత్
వికుర్వాణానిచామ్భాంసిగన్ధమాత్రంససర్జిరే । సంఘాతో జాయతేతస్మాత్తస్యగన్ధోగుణోమతః ॥43
తస్మింస్తస్మింశ్చతన్మాత్రం తేనతన్మాత్రతా స్మృతా ॥ 14
తన్మాత్రాణ్యవిశేషాణి అవిశేషాస్తతోహితే ॥ 45
నశాన్తానాపిఘోరాస్తేనమూఢాశ్చావిశేషిణః। భూతతన్మాత్రసర్గోయమహంకారాత్తుతామసాత్ ॥
తైజసానీన్ద్రియాణ్యాహుర్దేవావైకారికాదశ। ఏకాదశంమనశ్చాత్రదేవావైకారికాస్స్మృతాః ॥
త్వక్చక్షుర్నాసికాజిహ్వాశ్రోత్రమత్రచపఞ్చమమ్ । శబ్దాదీనామవాప్త్యర్థంబుద్ధియుక్తానివైద్విజ ॥
పాయూపస్థౌకరౌపాదౌవాక్చమైత్రేయ పఞ్చమీ। విసర్గశిల్పగత్యుక్తికర్మతేషాంచ కథ్యతే॥ 49
ఆకాశవాయుతేజాంసి సలిలం పృథివీతథా। శబ్దాదిభిర్గుణైర్బ్రహ్మన్సంయుక్తాన్యుత్తరోత్తరైః॥
శాన్తా ఘోరాశ్చ మూఢాశ్చ విశేషాస్తేన తేస్మృతాః ॥ 51
నానావీర్యాఃపృథగ్భూతాస్తతస్తేసంహతింవినా।నాశక్నువన్ప్రజాఃస్రష్టుమసమాగమ్యకృత్స్నశః॥
సమేత్యాన్యోన్యసంయోగంపరస్పరసమాశ్రయాః। ఏకసంఘాతలక్ష్యాశ్చసంప్రాప్యైక్యమశేషతః॥
పురుషాధిష్ఠితత్వాచ్చాప్యవ్యక్తానుగ్రహేణచ । మహదాద్యావిశేషాన్తాహ్యణ్డముత్పాదయన్తితే ॥
తత్క్రమేణవివృద్ధంసజ్జలబుద్బుదవత్సమమ్ । భూతేభ్యోఽణ్డంమహాబుద్ధే బృహత్తదుదకేశయమ్॥

ప్రాకృతం బ్రహ్మరూపస్య విష్ణోః స్థానమనుత్తమమ్ ॥ 55
తత్రావ్యక్తస్వరూపోఽసౌ వ్యక్తరూపో జగత్పతిః । విష్ణుర్బ్రహ్మస్వరూపేణ స్వయమేవ వ్యవస్థితః ॥ 56
మేరురుల్బమభూత్తస్య జరాయుశ్చ మహీధరాః । గర్భోదకం సముద్రాశ్చ తస్యాసన్ సుమహాత్మనః ॥
సాద్రిద్వీపసముద్రాశ్చ సజ్యోతిర్లోకసంగ్రహః । తస్మిన్నణ్డేఽభవద్విప్ర సదేవాసురమానుషః ॥ 58
వారివహ్న్యనిలాకాశైస్తతో భూతాదినా బహిః । వృతం దశగుణైరణ్డం భూతాదిర్మహతా తథా ॥ 59
అవ్యక్తేనావృతో బ్రహ్మన్ తైస్సర్వైస్సహితో మహాన్ ।
ఏభిరావరణైరణ్డం సప్తభిః ప్రాకృతైర్వృతమ్ ॥
నారికేలఫలస్యాన్తర్బీజం బాహ్యదలైరివ ॥ 60
జుషన్ రజోగుణం తత్ర స్వయం విశ్వేశ్వరో హరిః । బ్రహ్మభూత్వాస్య జగతో విసృష్టౌ సంప్రవర్తతే ॥ 61
సృష్టం చ పాత్యనుయుగం యావత్కల్పవికల్పనా । సత్త్వభృద్భగవాన్ విష్ణురప్రమేయపరాక్రమః ॥
తమోద్రేకీ చ కల్పాన్తే రుద్రరూపీ జనార్దనః । మైత్రేయాఖిలభూతాని భక్షయత్యతిభీషణః ॥ 63
సంభక్ష్య సర్వభూతాని జగత్యేకార్ణవీకృతే । నాగపర్యఙ్కశయనే శేతేఽసౌ పరమేశ్వరః ॥ 64
ప్రబుద్ధశ్చ పునః సృష్టిం కరోతి బ్రహ్మరూపధృత్ ॥ 65
సృష్టిస్థిత్యన్తకరణీం బ్రహ్మవిష్ణుశివాత్మికామ్ । స సంజ్ఞాం యాతి భగవానేక ఏవ జనార్దనః ॥ 66
స్రష్టా సృజతి చాత్మానం విష్ణుః పాల్యం చ పాతి చ । ఉపసంహ్రియతే చాన్తే సంహర్తా చ స్వయం ప్రభుః ॥
పృథివ్యాపస్తథా తేజో వాయురాకాశ ఏవ చ । సర్వేన్ద్రియాన్తఃకరణం పురుషాఖ్యం హి యజ్జగత్ ॥
స ఏవ సర్వభూతాత్మా విశ్వరూపో యతోఽవ్యయః । సర్గాదికం తతోఽస్యైవ భూతస్థముపకారకమ్ ॥
స ఏవ సృజ్యస్స చ సర్గకర్తా స ఏవ పాత్యత్తి చ పాల్యతే చ ।
బ్రహ్మాద్యవస్థాభిరశేషమూర్తిర్విష్ణుర్వరిష్ఠో వరదో వరేణ్యః ॥ 70

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే ప్రథమాంశే ద్వితీయోఽధ్యాయః. ౨.

ప్రథమాంశే తృతీయోఽధ్యాయః

శ్రీ మైత్రేయ ఉవాచ :—

నిర్గుణస్యాప్రమేయస్య శుద్ధస్యాప్యమలాత్మనః । కథం సర్గాదికర్తృత్వం బ్రహ్మణోఽభ్యుపపద్యతే ॥

శ్రీ పరాశర ఉవాచ —

శక్తయస్సర్వభావానామచిన్త్యజ్ఞానగోచరాః । యతోఽతో బ్రహ్మణస్తాస్తు సర్గాద్యా భావశక్తయః
భవన్తి తపతాం శ్రేష్ఠ పావకస్య యథోష్ణతా ॥ 2
తన్నిబోధ యథా సర్గే భగవాన్ సంప్రవర్తతే । నారాయణాఖ్యో భగవాన్ బ్రహ్మా లోకపితామహః ॥
ఉత్పన్నః ప్రోచ్యతే విద్వన్నిత్యమేవోపచారతః ॥ 4

నిజేన తస్య మానేన ఆయుర్వర్షశతం స్మృతమ్ । తత్పరాఖ్యం తదర్ధం చ పరార్ధమభిధీయతే ॥ 5
కాలస్వరూపం విష్ణోశ్చ యన్మయోక్తం తవానఘ । తేన తస్య నిబోధ త్వం పరిమాణోపపాదనమ్ ॥ 6
అన్యేషాం చైవ జన్తూనాం చరాణామచరాశ్చ యే । భూభూభృత్సాగరాదీనామశేషాణాం చ సత్తమ ॥
కాష్ఠా పఞ్చదశాఖ్యాతా నిమేషా మునిసత్తమ । కాష్ఠాస్త్రింశత్కలా త్రింశత్కలా మౌహూర్తికో విధిః ॥

తావత్సంఖ్యైరహోరాత్రం ముహూర్తైర్మానుషం స్మృతమ్ ।
అహోరాత్రాణి తావన్తి మాసః పక్షద్వయాత్మకః ॥ 9

తైః షడ్భిరయనం వర్షం ద్వేఽయనే దక్షిణోత్తరే । అయనం దక్షిణం రాత్రిర్దేవానాముత్తరం దినమ్ ॥
దివ్యైర్వర్షసహస్రైస్తు కృతత్రేతాదిసంజ్ఞకమ్ । చతుర్యుగం ద్వాదశభిస్తద్విభాగం నిబోధ మే ॥ 11

చత్వారి త్రీణి ద్వే చైకం కృతాదిషు యథాక్రమమ్ ।
దివ్యాబ్దానాం సహస్రాణి యుగేష్వాహుః పురావిదః ॥ 12

తత్ప్రమాణైః శతైః సన్ధ్యా పూర్వా తత్రాభిధీయతే ।
సన్ధ్యాంశశ్చాపి తత్తుల్యో యుగస్యానన్తరో హి సః ॥ 13

సన్ధ్యాసన్ధ్యాంశయోరన్తర్యః కాలో మునిసత్తమ । యుగాఖ్యః స తు విజ్ఞేయః కృతత్రేతాదిసంజ్ఞితః ॥
కృతం త్రేతా ద్వాపరశ్చ కలిశ్చైతి చతుర్యుగమ్ । ప్రోచ్యతే తత్సహస్రం చ బ్రహ్మణో దివసం మునే ॥
బ్రహ్మణో దివసే బ్రహ్మన్ మనవస్తు చతుర్దశ । భవన్తి పరిణామం చ తేషాం కాలకృతం శృణు ॥ 16

సప్తర్షయః సురాః శక్రో మనుస్తత్సూనవో నృపాః ।
ఏకకాలే హి సృజ్యన్తే సంహ్రియన్తే చ పూర్వవత్ ॥ 17

చతుర్యుగాణాం సంఖ్యాతా సాధికా హ్యేకసప్తతిః । మన్వన్తరం మనోః కాలః సురాదీనాం చ సత్తమ ॥ 18
అష్టౌ శతసహస్రాణి దివ్యయా సంఖ్యయా స్మృతమ్ । ద్విపఞ్చాశత్తథాన్యాని సహస్రాణ్యధికాని తు ॥ 19

త్రింశత్కోట్యస్తు సంపూర్ణాః సంఖ్యాతాః సంఖ్యయా ద్విజ ।
సప్తషష్టిస్తథాన్యాని నియుతాని మహామునే ॥ 20

వింశతిశ్చ సహస్రాణి కాలోఽయమధికం వినా । మన్వన్తరస్య సంఖ్యేయం మానుషైర్వత్సరైర్ద్విజ ॥ 21

చతుర్దశగుణో హ్యేష కాలో బ్రాహ్మమహః స్మృతమ్ ।
బ్రాహ్మో నైమిత్తికో నామ తస్యాన్తే ప్రతిసంచరః ॥ 22

తదా హి దహ్యతే సర్వం త్రైలోక్యం భూర్భువాదికమ్ ।
జనం ప్రయాన్తి తాపార్తా మహర్లోకనివాసినః ॥ 23

ఏకార్ణవే తు త్రైలోక్యే బ్రహ్మా నారాయణాత్మకః । భోగిశయ్యాం గతః శేతే త్రైలోక్యగ్రాసబృంహితః ॥
జనస్థైర్యోగిభిర్దేవశ్చిన్త్యమానోఽబ్జసంభవః । తత్ప్రమాణాం హి తాం రాత్రిం తదన్తే సృజతే పునః ॥
ఏవం చ బ్రహ్మణో వర్షమేవం వర్షశతం తు తత్ । శతం హి తస్య వర్షాణాం పరమాయుర్మహాత్మనః ॥
ఏకమస్య వ్యతీతం తు పరార్ధం బ్రహ్మణోఽనఘ । తస్యాన్తేఽభూన్మహాకల్పః పాద్మ ఇత్యభివిశ్రుతః ॥ 27

ద్వితీయస్యపరార్ధస్యవర్తమానస్యవై ద్విజ । వారాహఇతికల్పోఽయంప్రథమఃపరికీర్తితః ॥ 28

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే ప్రథమాంశే తృతీయోఽధ్యాయః. 3.

ప్రథమాంశే చతుర్థోఽధ్యాయః.

శ్రీ మైత్రేయ ఉవాచ :—

బ్రహ్మానారాయణాఖ్యోఽసౌకల్పాదౌభగవాన్యథా । ససర్జసర్వభూతానితన్మేవదమహామునే॥ 1

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

ప్రజాస్ససర్జభగవాన్బ్రహ్మానారాయణాత్మకః । ప్రజాపతిపతిర్దేవోయథాతన్మేనిశామయ ॥ 2

అతీతకల్పావసానేనిశాసుప్తోత్థితఃప్రభుః । సత్త్వోద్రిక్తస్తదాబ్రహ్మా శూన్యంలోకమవైక్షత ॥ 3

నారాయణఃపరోఽచిన్త్యఃపరేషామపిసప్రభుః । బ్రహ్మస్వరూపీభగవాననాదిఃసర్వసంభవః ॥ 4

ఇమంచోదాహరన్త్యత్రశ్లోకంనారాయణంప్రతి। బ్రహ్మస్వరూపిణందేవంజగతఃప్రభవాప్యయమ్॥ 5

ఆపోనారాఇతిప్రోక్తాఆపోవైనరసూనవః । అయనంతస్యతాఃపూర్వంతేననారాయణఃస్మృతః ॥ 6

తోయాన్తస్థాంమహీం జ్ఞాత్వా జగత్యేకార్ణవే ప్రభుః ।
అనుమానాత్తదుద్ధారంకర్తుకామఃప్రజాపతిః ॥ 7

అకరోత్సతనూమన్యాంకల్పాదిషుయథాపురా। మత్స్యకూర్మాదికాంతద్వద్వారాహంవపురాస్థితః

వేదయజ్ఞమయంరూపమ్ అశేషజగతఃస్థితౌ । స్థితఃస్థిరాత్మా సర్వాత్మాపరమాత్మాప్రజాపతిః ॥ 9

జనలోకగతైస్సిద్ధైస్సనకాద్యైరభిష్టుతః । ప్రవివేశ తదాతోయమాత్మాధారోధరాధరః ॥ 10

నిరీక్ష్యతంతదాదేవీ పాతాలతలమాగతమ్ । తుష్టావప్రణతాభూత్వాభక్తినమ్రావసుంధరా ॥ 11

పృథివ్యువాచ :—

నమస్తేపుణ్డరీకాక్షతుభ్యంశంఖగదాధర। మాముద్ధరాస్మాదద్యత్వం త్వత్తోఽహంపూర్వముత్థితా॥ 12

త్వయాహముద్ధృతాపూర్వంత్వన్మయాహంజనార్దన । తథాన్యానిచభూతానిగగనాదీన్యశేషతః॥

నమస్తేపరమాత్మాత్మన్పురుషాత్మన్నమోస్తు తే । ప్రధానవ్యక్తభూతాయకాలభూతాయతేనమః॥

త్వంకర్తా సర్వభూతానాంత్వంపాతా త్వంవినాశకృత్ ।
సర్గాదిషుప్రభోబ్రహ్మవిష్ణురుద్రాత్మరూపధృత్ ॥ 15

సంభక్షయిత్వాసకలం జగత్యేకార్ణవీకృతే । శేషేత్వమేవగోవిన్ద చిన్త్యమానోమనీషిభిః ॥ 16

భవతోయత్పరంరూపంతన్నజానాతికశ్చన । అవతారేషుయద్రూపంతదర్చన్తి దివౌకసః ॥ 17

త్వామారాధ్యపరంబ్రహ్మయాతాముక్తింముముక్షవః ।
వాసుదేవమనారాధ్య కో మోక్షం సమవాప్స్యతి ॥ 18

యత్కిఞ్చిన్మనసాగ్రాహ్యం యద్గ్రాహ్యం చక్షురాదిభిః ।
బుద్ధ్యా చ యత్పరిచ్ఛేద్యం తద్రూపమఖిలం తవ ॥ 19
త్వన్మయాహం త్వదాధారా త్వత్సృష్టా త్వత్సమాశ్రయా ।
మాధవీమితి లోకోయమభిధత్తే తతో హి మామ్ ॥ 20

జయాఖిలజ్ఞానమయ జయ స్థూలమయావ్యయ । జయానన్త జయావ్యక్త జయ వ్యక్తమయ ప్రభో ॥ 21
పరాపరాత్మన్ సర్వాత్మన్ జయ యజ్ఞపతేనఘ ।
త్వం యజ్ఞస్త్వం వషట్కారస్త్వమోంకారస్త్వమగ్నయః ॥ 22
త్వం వేదాస్త్వం తదఙ్గాని త్వం యజ్ఞపురుషో హరే । సూర్యాదయో గ్రహాస్తారా నక్షత్రాణ్యఖిలాని చ ॥
మూర్తామూర్తమదృశ్యం చ దృశ్యం చ పురుషోత్తమ ।
యచ్చోక్తం యచ్చ నైవోక్తం మయాత్ర పరమేశ్వర ॥
తత్సర్వం త్వం నమస్తుభ్యం భూయో భూయో నమో నమః ॥ 24

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

ఏవం సంస్తూయమానస్తు పృథివ్యా పృథివీధరః । సామస్వరధ్వనిశ్శ్రీమాన్ జగర్జ పరిఘర్ఘరమ్ ॥
తతస్సముత్క్షిప్య ధరాం స్వదంష్ట్రయా మహావరాహః స్ఫుటపద్మలోచనః ।
రసాతలాదుత్పలపత్రసన్నిభః సముత్థితో నీల ఇవాచలో మహాన్ ॥ 26
ఉత్తిష్ఠతా తేన ముఖానిలాహతం తత్సంభవామ్భో జనలోకసంశ్రయాన్ ।
సనన్దనాదీనపకల్మషాన్మునీంశ్చకార భూయోపి పవిత్రతాపదమ్ ॥ 27
ప్రయాన్తి తోయాని ఖురాగ్రవిక్షతే రసాతలేధః కృతశబ్దసంతతి ।
శ్వాసానిలాస్తాః పరతః ప్రయాన్తి సిద్ధా జనే యే నియతం వసన్తి ॥ .28
ఉత్తిష్ఠతస్తస్య జలార్ద్రకుక్షేర్మహావరాహస్య మహీం విగృహ్య ।
విధూన్వతో వేదమయం శరీరం రోమాన్తరస్థా మునయః స్తువన్తి ॥ 29
తం తుష్టువుస్తోషపరీతచేతసో లోకే జనే యే నివసన్తి యోగినః ।
సనన్దనాద్యా హ్యతినమ్రకన్ధరా ధరాధరం తారతరోద్ధతేక్షణమ్ ॥ 30
జయేశ్వరాణాం పరమేశ కేశవ ప్రభో గదాశంఖధరాసిచక్రభృత్ ।
ప్రసూతినాశస్థితిహేతురీశ్వరస్త్వమేవ నాన్యత్పరమం చ యత్పదమ్ ॥ 31
పాదేషు వేదాస్తవ యూపదంష్ట్ర దన్తేషు యజ్ఞాశ్చితయశ్చ వక్త్రే ।
హుతాశజిహ్వోసి తనూరుహాణి దర్భాః ప్రభో యజ్ఞపుమాంస్త్వమేవ ॥ 32
విలోచనే రాత్ర్యహనీ మహాత్మన్ సర్వాత్మకం బ్రహ్మపరం శిరస్తే ।
సూక్తాన్యశేషాణి సటాకలాపో ఘ్రాణం సమస్తాని హవీంషి దేవ ॥ 33
స్రుక్తుణ్డనామస్వరధీరనాద ప్రాగ్వంశకాయాఖిలసత్రసన్ధే ।
పూర్తేష్టధర్మశ్రవణోసి దేవ సనాతనాత్మన్ భగవన్ ప్రసీద ॥ 34

పదక్రమాక్రాన్తభువం భవన్తమాదిస్థితించాక్షరవిశ్వమూర్తే
విశ్వస్యవిద్మఃపరమేశ్వరోఽసి ప్రసీద నాథోఽసి చరాచరస్య ॥ 35
దంష్ట్రాగ్రవిన్యస్తమశేషమేతద్భూమణ్డలం నాథ విబావ్యతే తే ।
విగాహతఃపద్మవనం విలగ్నం సరోజినీపత్రమివోఢపఙ్కమ్ ॥ 36
ద్యావాపృథివ్యోరతులప్రభావ యదన్తరం తద్వపుషాతవైవ ।
వ్యాప్తంజగద్వ్యాప్తిసమర్థదీప్తే హితాయవిశ్వస్యవిభో భవత్వమ్॥ 37

పరమార్థస్త్వమేవైకోనాన్యోఽస్తిజగతఃపతే । తవైవమహిమా యేనవ్యాప్తమేతచ్చరాచరమ్॥ 38
యదేతద్దృశ్యతేమూర్తమేతజ్జ్ఞానాత్మనస్తవ। భ్రాన్తిజ్ఞానేనపశ్యన్తిజగద్రూపమయోగినః ॥ 39
జ్ఞానస్వరూపమఖిలంజగదేతదబుద్ధయః । అర్థస్వరూపంపశ్యన్తోభ్రామ్యన్తేమోహసంప్లవే ॥ 40
యేతుజ్ఞానవిదశ్శుద్ధచేతసస్తేఽఖిలంజగత్ । జ్ఞానాత్మకంప్రపశ్యన్తిత్వద్రూపం పరమేశ్వర ॥ 41
ప్రసీదసర్వసర్వాత్మన్వాసాయజగతామిమామ్ । ఉద్ధరోర్వీమమేయాత్మన్శంనోదేహ్యబ్జలోచన ॥
సత్త్వోద్రిక్తోఽసిభగవన్ గోవిన్దపృథివీమిమామ్ । సముద్ధరభవాయేశ శంనోదేహ్యబ్జలోచన ॥ 43
సర్గప్రవృత్తిర్భవతోజగతాముపకారిణీ । భవత్వేషానమస్తేస్తు శంనోదేహ్యబ్జలోచన ॥ 44

శ్రీ పరాశర ఉవాచ —

ఏవంసంస్తూయమానస్తు పరమాత్మామహీధరః । ఉజ్జహారక్షితింక్షిప్రంన్యస్తవాంశ్చమహామ్భసి ॥
తస్యోపరిజలౌఘస్యమహతీనౌరివ స్థితా । వితతత్వాత్తు దేహస్య నమహీయాతి సంప్లవమ్ ॥ 46
తతఃక్షితింసమాంకృత్వా పృథివ్యాంసోఽచినోద్గిరీన్ । యథావిభాగంభగవాననాదిఃపరమేశ్వరః ॥
ప్రాక్సర్గదగ్ధానఖిలాన్పర్వతాన్పృథివీతలే । అమోఘేనప్రభావేణససర్జామోఘవాఞ్ఛితః ॥48
భూవిభాగంతతఃకృత్వా సప్తద్వీపాన్ యథాతథమ్ ।
భూరాద్యాంశ్చతురోలోకాన్ పూర్వవత్సమకల్పయత్ ॥ 49
బ్రహ్మరూపధరోదేవస్తతోఽసౌరజసావృతః । చకారసృష్టింభగవాంశ్చతుర్వక్త్రధరోహరిః ॥ 50
నిమిత్తమాత్రమేవాసౌసృజ్యానాంసర్గకర్మణి । ప్రధానకారణీభూతాయతోవై సృజ్యశక్తయః ॥
నిమిత్తమాత్రంముక్త్వైవంనాన్యత్కిఞ్చిదపేక్షతే। నీయతేతపతాంశ్రేష్ఠస్వశక్త్యావస్తువస్తుతామ్ ॥

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే ప్రథమాంశే చతుర్థోఽధ్యాయః. ౪.

ప్రథమాంశే పఞ్చమోఽధ్యాయః

శ్రీ మైత్రేయ ఉవాచ :—

యథాససర్జదేవోఽసౌదేవర్షిపితృదానవాన్। మనుష్యతిర్యగ్వృక్షాదీన్భూవ్యోమసలిలౌకసః ॥1
యద్గుణం యత్స్వభావం చ యత్స్వరూపం జగద్ద్విజ ।
సర్గాదౌ సృష్టవాన్ బ్రహ్మా తన్మమాచక్ష్వ విస్తరాత్ ॥ 2

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

మైత్రేయకథయామ్యేతత్ శృణుష్వ సుసమాహితః । యథాససర్జ దేవోఽసౌ దేవాదీనఖిలాన్విభుః ॥
సృష్టించిన్తయతస్తస్య సర్గాదిషు యథా పురా। అబుద్ధిపూర్వకస్సర్గః ప్రాదుర్భూతస్తమోమయః॥
తమోమోహో మహామోహస్తామిస్రో హ్యన్ధసంజ్ఞితః ।
అవిద్యాపఞ్చపర్వైషా ప్రాదుర్భూతా మహాత్మనః ॥ 5
పఞ్చధావస్థితస్సర్గో ధ్యాయతోఽప్రతిబోధవాన్ । బహిరన్తశ్చాప్రకాశస్సంవృతాత్మా నగాత్మకః ॥
ముఖ్యా నగా యతశ్చోక్తా ముఖ్యసర్గస్తతస్స్మృతః ॥ 7
తందృష్ట్వాఽసాధకం సర్గమమన్యత పరంపునః ॥ 8
తస్యాభిధ్యాయతస్సర్గస్తిర్యక్స్రోతాభ్యవర్తత ।
యస్మాత్తిర్యక్ప్రవృత్తిస్సతిర్యక్స్రోతాస్తతస్స్మృతః ॥ 9
పశ్వాదయస్తే విఖ్యాతాస్తమఃప్రాయా హ్యవేదినః । ఉత్పథగ్రాహిణశ్చైవ తేఽజ్ఞానే జ్ఞానమానినః॥ 10
అహంకృతా అహంమానా అష్టావింశద్వధాత్మకాః। అన్తఃప్రకాశాస్తే సర్వే హ్యావృతాశ్చ పరస్పరమ్ ॥
తమప్యసాధకం మత్వా ధ్యాయతోఽన్యస్తతోఽభవత్ ।
ఊర్ధ్వస్రోతాస్తృతీయస్తు సాత్త్వికోర్ధ్వమవర్తత ॥ 12
తే సుఖప్రీతిబహులా బహిరన్తశ్చ నావృతాః। ప్రకాశా బహిరన్తశ్చ ఊర్ధ్వస్రోతోద్భవాః స్మృతాః॥
తుష్టాత్మనస్తృతీయస్తు దేవసర్గశ్చ స స్మృతః । తస్మిన్సర్గేఽభవత్ప్రీతిర్నిష్పన్నే బ్రహ్మణస్తదా ॥
తతోఽన్యం స తదా దధ్యౌ సాధకం సర్గముత్తమమ్ ।
అసాధకాంస్తు తాన్ జ్ఞాత్వా ముఖ్యసర్గాదిసంభవాన్ ॥ 15
తథాభిధ్యాయతస్తస్య సత్యాభిధ్యాయినస్తతః। ప్రాదుర్భూతస్తదావ్యక్తాదర్వాక్స్రోతాస్తు సాధకః॥
యస్మాదర్వాగ్వ్యవర్తన్త తతోఽర్వాక్స్రోతసః స్మృతాః ।
తే చ ప్రకాశబహులాస్తమోద్రిక్తా రజోఽధికాః ॥ 17
తస్మాత్తే దుఃఖబహులా భూయోభూయశ్చ కారిణః । ప్రకాశా బహిరన్తశ్చ మనుష్యాస్సాధకాస్తు తే ॥
ఇత్యేతే కథితాస్సర్గాః షడత్ర మునిసత్తమ । ప్రథమో మహతస్సర్గో విజ్ఞేయో బ్రహ్మణస్తు సః ॥ 19
తన్మాత్రాణాం ద్వితీయశ్చ భూతసర్గస్తు సంస్మృతః। వైకారికస్తృతీయస్తు సర్గ ఐన్ద్రియకః స్మృతః ॥
ఇత్యేష ప్రాకృతస్సర్గస్సంభూతో బుద్ధిపూర్వకః ।
ముఖ్యసర్గశ్చతుర్థస్తు ముఖ్యా వై స్థావరాస్స్మృతాః ॥ 21
పఞ్చమశ్చ హి యః ప్రోక్తస్తైర్యగ్యోన్యస్స ఉచ్యతే ।
తతోర్ధ్వస్రోతసాం షష్ఠో దేవసర్గస్తు సంస్మృతః ॥ 22
తతోఽర్వాక్స్రోతసాం సర్గస్సప్తమస్స తు మానుషః ॥ 23
అష్టమోఽనుగ్రహస్సర్గస్సాత్త్వికస్తామసశ్చ సః ।
పఞ్చైతే వైకృతాస్సర్గాః ప్రాకృతాస్తు త్రయస్స్మృతాః ॥ 24

ప్రాకృతో వైకృతశ్చైవ కౌమారో నవమస్స్మృతః । ఇత్యేతే వై సమాఖ్యాతా నవసర్గాః ప్రజాపతేః ॥
ప్రాకృతా వైకృతాశ్చైవ జగతో మూలహేతవః । సృజతో జగదీశస్య కిమన్యచ్ఛ్రోతుమిచ్ఛసి ॥ 26

శ్రీ మైత్రేయ ఉవాచ —

సంక్షేపాత్కథితస్సర్గో దేవాదీనాం త్వయా మునే । విస్తరాచ్ఛ్రోతుమిచ్ఛామి త్వత్తో మునివరోత్తమ ॥

శ్రీ పరాశర ఉవాచ —

కర్మభిర్భావితాః పూర్వైః కుశలాకుశలైస్తు తాః ।
ఖ్యాత్యా తయా హ్యనిర్ముక్తాః సంహారేఽప్యుపసంహృతాః ॥ 28
స్థావరాన్తాస్సురాద్యాశ్చ ప్రజా బ్రహ్మంశ్చతుర్విధాః ।
బ్రహ్మణః కుర్వతస్సృష్టిం జజ్ఞిరే మానసాస్తు తాః ॥ 29
తతో దేవాసురపితౄన్ మనుష్యాంశ్చ చతుష్టయమ్ ।
సిసృక్షురమ్భాంస్యేతాని స్వమాత్మానమయూయుజత్ ॥ 30
యుక్తాత్మనస్తమోమాత్రా హ్యుద్రిక్తాభూత్ప్రజాపతేః ।
సిసృక్షోర్జఘనాత్పూర్వమసురా జజ్ఞిరే తతః ॥ 31

ఉత్ససర్జ తతస్తాం తు తమోమాత్రాత్మికాం తనుమ్ । సా తు త్యక్తా తనుస్తేన మైత్రేయాభూద్విభావరీ ॥
సిసృక్షురన్యదేహస్థః ప్రీతిమాప తతస్సురాః । సత్త్వోద్రిక్తాస్సముద్భూతా ముఖతో బ్రహ్మణో ద్విజ ॥ 33
త్యక్తా సాపి తనుస్తేన సత్త్వప్రాయమభూద్దినమ్ । తతో హి బలినో రాత్రావసురా దేవతా దివా ॥ 34
సత్త్వమాత్రాత్మికామేవ తతోఽన్యాం జగృహే తనుమ్ । పితృవన్మన్యమానస్య పితరస్తస్య జజ్ఞిరే ॥ 35
ఉత్ససర్జ పితౄన్ సృష్ట్వా తతస్తామపి స ప్రభుః । సా చోత్సృష్టాభవత్సన్ధ్యా దిననక్తాన్తరస్థితిః ॥ 36
రజోమాత్రాత్మికామన్యాం జగృహే స తనుం తతః । రజోమాత్రోత్కటా జాతా మనుష్యా ద్విజసత్తమ ॥

తామప్యాశు స తత్యాజ తనుం సద్యః ప్రజాపతిః ।
జ్యోత్స్నా సమభవచ్చాపి ప్రాక్సన్ధ్యా యాఽభిధీయతే ॥ 38

జ్యోత్స్నాగమే తు బలినో మనుష్యాః పితరస్తథా । మైత్రేయ సన్ధ్యాసమయే తస్మాదేతే భవన్తి వై ॥ 39

జ్యోత్స్నా రాత్ర్యహనీ సన్ధ్యా చత్వార్యేతాని వై విభోః ।
బ్రహ్మణస్తు శరీరాణి త్రిగుణోపాశ్రయాణి తు ॥ 40

రజోమాత్రాత్మికామేవ తతోఽన్యాం జగృహే తనుమ్ । తతః క్షుద్బ్రహ్మణో జాతా జజ్ఞే కోపస్తయా తతః

క్షుత్క్షామానన్ధకారేఽథ సోఽసృజద్భగవాన్ ప్రభుః ।
విరూపాశ్శ్మశ్రులా జాతాస్తేఽభ్యధావంస్తతః ప్రభుమ్ ॥ 42

మైవం భో రక్ష్యతామేష యైరుక్తం రాక్షసాస్తు తే । ఊచుః ఖాదామ ఇత్యన్యే యే తే యక్షాస్తు జక్షణాత్ ।
అప్రియేణ తు తాన్ దృష్ట్వా కేశాశ్శీర్యన్త వేధసః । హీనాశ్చ శిరసో భూయః సమారోహన్త తచ్ఛిరః ॥ 44

సర్పణాత్తేఽభవన్ సర్పా హీనత్వాదహయస్స్మృతాః ।
తతః క్రుద్ధో జగత్స్రష్టా క్రోధాత్మానో వినిర్మమే ॥
వర్ణేన కపిశేనోగ్రా భూతాస్తే పిశితాశనాః ॥ 45

ధ్యాయతోఽఙ్గాత్సముత్పన్నా గన్ధర్వాస్తస్య తత్క్షణాత్ । పిబన్తో జజ్ఞిరే గాం వై గన్ధర్వాస్తేన తే ద్విజ ॥
ఏతాని సృష్ట్వా భగవాన్ బ్రహ్మా తచ్ఛక్తిచోదితః । తతస్స్వచ్ఛన్దతోఽన్యాని వయాంసి వయసోఽసృజత్ ॥
అవయో వక్షసశ్చక్రే ముఖతోఽజాస్ససృష్టవాన్ । సృష్టవానుదరాద్గాశ్చ పార్శ్వాభ్యాం చ ప్రజాపతిః ॥
పద్భ్యాం చాశ్వాన్ సమాతఙ్గాన్ రాసభాన్ గవయాన్ మృగాన్ ।
ఉష్ట్రానశ్వతరాంశ్చైవ న్యఙ్కూనన్యాంశ్చ జాతయః ॥ 49

ఓషధ్యః ఫలమూలిన్యో రోమభ్యస్తస్య జజ్ఞిరే । త్రేతాయుగముఖే బ్రహ్మా కల్పస్యాదౌ ద్విజోత్తమ ॥
సృష్ట్వా పశ్వోషధీస్సమ్యక్ యుయోజ స తదాధ్వరే ॥ 50

గౌరజః పురుషో మేషశ్చాశ్వాశ్వతరగర్దభాః । ఏతాన్ గ్రామ్యాన్ పశూనాహురారణ్యాంశ్చ నిబోధ మే
శ్వాపదా ద్విఖురా హస్తివానరాః పక్షిపఞ్చమాః । ఔదకాః పశవష్షష్ఠాస్సప్తమాస్తు సరీసృపాః ॥ 52
గాయత్రం చ ఋచశ్చైవ త్రివృత్స్తోమం రథన్తరమ్ ।
అగ్నిష్టోమం చ యజ్ఞానాం నిర్మమే ప్రథమాన్ముఖాత్ ॥ 53

యజూంషి త్రైష్టుభం ఛన్దస్స్తోమం పఞ్చదశం తథా । బృహత్సామ తథోక్థ్యం చ దక్షిణాదసృజన్ముఖాత్ ॥
సామాని జగతీఛన్దస్స్తోమం సప్తదశం తథా । వైరూపమతిరాత్రం చ పశ్చిమాదసృజన్ముఖాత్ ॥ 55
ఏకవింశమథర్వాణమప్తోర్యామాణమేవ చ ।
అనుష్టుభం చ వైరాజముత్తరాదసృజన్ముఖాత్ ॥ 56

ఉచ్చావచాని భూతాని గాత్రేభ్యస్తస్య జజ్ఞిరే । దేవాసురపితౄన్ సృష్ట్వా మనుష్యాంశ్చ ప్రజాపతిః ॥ 57
తతః పునస్ససర్జాదౌ సంకల్ప్య స పితామహః । యక్షాన్ పిశాచాన్ గన్ధర్వాంస్తథైవాప్సరసాం గణాన్ ॥
నరకిన్నరరక్షాంసి వయఃపశుమృగోరగాన్ । అవ్యయం చ వ్యయం చైవ యదిదం స్థాణుజఙ్గమమ్ ॥ 59
తత్ససర్జ తదా బ్రహ్మా భగవానాదికృద్విభుః । తేషాం యే యాని కర్మాణి ప్రాక్సృష్ట్యాం ప్రతిపేదిరే ॥
తాన్యేవ తే ప్రపద్యన్తే సృజ్యమానాః పునః పునః ॥ 60
హింస్రాహింస్రే మృదుక్రూరే ధర్మాధర్మావృతానృతే ।
తద్భావితాః ప్రపద్యన్తే తస్మాత్తత్తస్య రోచతే ॥ 61

ఇన్ద్రియార్థేషు భూతేషు శరీరేషు చ స ప్రభుః । నానాత్వం వినియోగం చ ధాతైవ వ్యసృజత్స్వయమ్ ॥ 62
నామరూపం చ భూతానాం కృత్యానాం చ ప్రపఞ్చనమ్ । వేదశబ్దేభ్య ఏవాదౌ దేవాదీనాం చకార సః ॥
ఋషీణాం నామధేయాని యథా వేదశ్రుతాని వై । తథా నియోగయోగ్యాని హ్యన్యేషామపి సోఽకరోత్ ॥
యథర్తుష్వృతులింగాని నానారూపాణి పర్యయే । దృశ్యన్తే తాని తాన్యేవ తథా భావా యుగాదిషు ॥
కరోత్యేవంవిధాం సృష్టిం సర్గాదౌ స పునః పునః । సిసృక్షాశక్తియుక్తోఽసౌ సృజ్యశక్తిప్రచోదితః ॥ 66

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే ప్రథమాంశే పఞ్చమోఽధ్యాయః. ౫.

ప్రథమాంశే షష్ఠోఽధ్యాయః

శ్రీమైత్రేయ ఉవాచ —

అర్వాక్స్రోతాస్తు కథితో భవతా యస్తు మానుషః। బ్రహ్మన్విస్తరతో బ్రూహి బ్రహ్మా తమసృజద్యథా॥
యథా చ వర్ణానసృజద్యద్గుణాంశ్చ మహామునే ।
యచ్చ తేషాం స్మృతం కర్మ విప్రాదీనాం తదుచ్యతామ్॥ 2

శ్రీపరాశర ఉవాచ —

సత్యాభిధ్యాయినః పూర్వం సిసృక్షోర్బ్రహ్మణో జగత్ ।
అజాయన్త ద్విజశ్రేష్ఠ సత్త్వోద్రిక్తా ముఖాత్ప్రజాః ॥ 3
వక్షసో రజసోద్రిక్తాస్తథాఽన్యా బ్రహ్మణోఽభవన్ । రజసా తమసా చైవ సముద్రిక్తాస్తథోరుతః ॥ 4
పద్భ్యామన్యాః ప్రజా బ్రహ్మా ససర్జ ద్విజసత్తమ। తమఃప్రధానాస్తాస్సర్వాశ్చాతుర్వర్ణ్యమిదం తతః॥
బ్రాహ్మణాః క్షత్రియా వైశ్యాశ్శూద్రాశ్చ ద్విజసత్తమ । పాదోరువక్షస్స్థలతో ముఖతశ్చ సముద్గతాః॥
యజ్ఞనిష్పత్తయే సర్వమేతద్బ్రహ్మా చకార వై । చాతుర్వర్ణ్యం మహాభాగ యజ్ఞసాధనముత్తమమ్ ॥
యజ్ఞైరాప్యాయితా దేవా వృష్ట్యుత్సర్గేణ తాః ప్రజాః ।
ఆప్యాయయన్తే ధర్మజ్ఞ యజ్ఞాః కల్యాణహేతవః ॥ 8
నిష్పాద్యన్తే నరైస్తైస్తు స్వధర్మాభిరతైస్సదా । విశుద్ధాచరణోపేతైస్సద్భిస్సన్మార్గగామిభిః ॥ 9
స్వర్గాపవర్గౌ మానుష్యాత్ప్రాప్నువన్తి మహామునే। యథాభిరుచితం స్థానం తద్యాన్తి మనుజా ద్విజ॥
ప్రజాస్తా బ్రహ్మణా సృష్టాశ్చాతుర్వర్ణ్యవ్యవస్థితాః । సమ్యక్ఛ్రద్ధాసమాచారప్రవణా మునిసత్తమ॥
యథేచ్ఛావాసనిరతాస్సర్వబాధావివర్జితాః । శుద్ధాన్తఃకరణాశ్శుద్ధాస్సర్వానుష్ఠాననిర్మలాః ॥ 12
శుద్ధే చ తాసాం మనసి శుద్ధేన్తస్సంస్థితే హరౌ। శుద్ధజ్ఞానం ప్రపశ్యన్తి విష్ణ్వాఖ్యం యేన తత్పదమ్ ॥ 13
తతః కాలాత్మకో యోఽసౌ తస్యాంశః కథితో హరేః। స పాతయత్యఘం ఘోరమల్పమల్పాల్పసారవత్ ॥
అధర్మబీజభూతం తు తమోలోభసముద్భవమ్ । ప్రజాసు తాసు మైత్రేయ రాగాదికమసాధకమ్ ॥ 15
తతస్సా సహజా సిద్ధిస్తాసాం నాతీవ జాయతే । రసోల్లాసాదయశ్చాన్యాస్సిద్ధయోఽష్టౌ భవన్తి యాః ॥ 16
తాసు క్షీణాస్వశేషాసు వర్ధమానే చ పాతకే । ద్వన్ద్వాభిభవదుఃఖార్తాస్తా భవన్తి తతః ప్రజాః ॥ 17
తతో దుర్గాణి తాశ్చక్రుర్ధాన్వం పార్వతమౌదకమ్ ।
కృత్రిమం చ తథా దుర్గం పురఖర్వటకాదికమ్ ॥ 18
గృహాణి చ యథాన్యాయం తేషు చక్రుః పురాదిషు । శీతాతపాదిబాధానాం ప్రశమాయ మహామునే ॥
ప్రతీకారమిమం కృత్వా శీతాదేస్తాః ప్రజాః పునః ।
వార్తోపాయం తతతశ్చక్రుర్హస్తసిద్ధిం చ కర్మజామ్ ॥ 20
వ్రీహయశ్చ యవాశ్చైవ గోధూమా అణవస్తిలాః। ప్రియఙ్గవో హ్యుదారాశ్చ కోరదూషాస్సతీనకాః॥
మాషా ముద్గా మసూరాశ్చ నిష్పావాస్సకులుత్థకాః। ఆఢక్యశ్చణకాశ్చైవ శణాస్సప్తదశ స్మృతాః॥ 22

ఇత్యేతా ఓషధీనాంతు గ్రామ్యాణాంజాతయో మునే ।
ఓషధ్యోయాజ్ఞికాశ్చైవ గ్రామ్యారణ్యాశ్చతుర్దశ ॥ 23
వ్రీహయస్సయవామాషాగోధూమాఅణవస్తిలాః। ప్రియఙ్గుసప్తమాహ్యేతేఅష్టమాస్తుకులుత్థకాః ॥
శ్యామాకాస్త్వథనీవారా జర్తిలాస్సగవేధుకాః। తథా వేణుయవాఃప్రోక్తాస్తద్వన్మర్కటకామునే॥
గ్రామ్యారణ్యాస్స్మృతా హ్యేతా ఓషధ్యస్తుచతుర్దశ ।
యజ్ఞనిష్పత్తయేయజ్ఞస్తథాఽఽసాం హేతురుత్తమః ॥ 26
ఏతాశ్చసహయజ్ఞేనప్రజానాంకారణంపరమ్ । పరాపరవిదఃప్రాజ్ఞాస్తతోయజ్ఞాన్వితన్వతే ॥ 27
అహన్యహన్యనుష్ఠానంయజ్ఞానాంమునిసత్తమ । ఉపకారకరంపుంసాంక్రియమాణాఘశాన్తిదమ్ ॥
యేషాంతుకాలసృష్టోఽసౌపాపబిన్దుర్మహామతే । చేతస్సువవృధేచక్రుస్తేనయజ్ఞేషుమానసమ్ ॥ 29
వేదాన్వేద్యంతథాదేవాన్యజ్ఞకర్మాదికంచయత్ । తత్సర్వంనిన్దమానాస్తేయజ్ఞవ్యాసేధకారిణః॥ 30
ప్రవృత్తిమార్గవ్యుచ్ఛిత్తికారిణోవేదనిన్దకాః । దురాత్మానోదురాచారాబభూవుఃకుటిలాశయాః ॥
సంసిద్ధాయాంతువార్తాయాం ప్రజాఃసృష్ట్వాప్రజాపతిః ।
మర్యాదాంస్థాపయామాస యథాస్థానంయథాగుణమ్ ॥ 32
వర్ణానామాశ్రమాణాంచ ధర్మాన్ ధర్మభృతాంవర ।
లోకాంశ్చసర్వవర్ణానాంసమ్యగ్ధర్మానుపాలినామ్ ॥ 33
ప్రాజాపత్యంబ్రాహ్మణానాం స్మృతంస్థానంక్రియావతామ్ ।
స్థానమైన్ద్రంక్షత్రియాణాం సంగ్రామేష్వనివర్తినామ్ ॥ 34
వైశ్యానాంమారుతంస్థానం స్వధర్మనిరతాత్మనామ్ ।
గాన్ధర్వంశూద్రజాతీనాం పరిచర్యానువర్తినామ్ ॥ 35
అష్టాశీతిసహస్రాణియతీనామూర్ధ్వరేతసామ్।స్మృతం తేషాంతుయత్స్థానంతదేవగురువాసినామ్॥
సప్తర్షీణాంచయత్స్థానం స్మృతంతద్వైవనౌకసామ్ ।
ప్రాజాపత్యంగృహస్థానాం న్యాసినాంబ్రహ్మసంజ్ఞితమ్ ॥ 37
యోగినామమృతంస్థానం స్వాత్మసంతోషకారిణామ్ ॥ 38
ఏకాన్తినస్సదాబ్రహ్మధ్యాయినో యోగినోహి యే ।
తేషాంతత్పరమంస్థానం యద్వైపశ్యన్తిసూరయః ॥ 39
గత్వాగత్వానివర్తన్తేచన్ద్రసూర్యాదయోగ్రహాః। అద్యాపిననివర్తన్తేద్వాదశాక్షరచిన్తకాః ॥
తామిస్రమన్ధతామిస్రంమహారౌరవరౌరవౌ । అసిపత్రవనంఘోరం కాలసూత్రమవీచికమ్ ॥ 41
వినిన్దకానాంవేదస్యయజ్ఞవ్యాఘాతకారిణామ్ । స్థానమేతత్సమాఖ్యాతంస్వధర్మత్యాగినశ్చయే ॥42

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే ప్రథమాంశే షష్ఠోఽధ్యాయః. ౬.

ప్రథమాంశే సప్తమోఽధ్యాయః.

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

తతోఽభిధ్యాయత స్తస్య జజ్ఞిరే మానసాః ప్రజాః । తచ్ఛరీరసముత్పన్నైః కార్యై స్తైః కరణైస్సహ
క్షేత్రజ్ఞాస్సమవర్తన్త గాత్రేభ్య స్తస్య ధీమతః ॥ 1
తేసర్వే సమవర్తన్త యే మయా ప్రాగుదీరితాః। దేవాద్యాస్స్థావరాన్తాశ్చ త్రైగుణ్యవిషయే స్థితాః॥ 2
ఏవంభూతాని సృష్టాని చరాణి స్థావరాణి చ ॥ 3
యదాస్య తాః ప్రజాస్సర్వా నవ్యవర్ధన్త ధీమతః ।
తదాఽన్యాన్మానసాన్పుత్రాన్సదృశానాత్మనోఽసృజత్ ॥ 4
భృగుం పులస్త్యం పులహం క్రతుమఙ్గిరసం తథా । మరీచిం దక్షమత్రించ వసిష్ఠం చైవ మానసాన్ ॥ 5
నవ బ్రహ్మాణ ఇత్యేతే పురాణే నిశ్చయం గతాః ॥ 6
ఖ్యాతిం భూతించ సంభూతిం క్షమాం ప్రీతిం తథైవ చ। సన్నతించ తథైవోర్జామనసూయాం తథైవ చ ॥
ప్రసూతించ తతస్సృష్ట్వా దదౌ తేషాం మహాత్మనామ్ ।
పత్న్యో భవధ్వమిత్యుక్త్వా తేషామేవ తు దత్తవాన్ ॥ 8
సనన్దనాదయో యే చ పూర్వసృష్టాస్తు వేధసా । న తే లోకేష్వసజ్జన్త నిరపేక్షాః ప్రజాః ప్రతి ॥ 9
సర్వే తేఽభ్యాగతజ్ఞానా వీతరాగా విమత్సరాః । తేష్వేవం నిరపేక్షేషు లోకసృష్టౌ మహాత్మనః ॥ 10
బ్రహ్మణోఽభూన్మహాన్క్రోధ స్త్రైలోక్యదహనక్షమః ।
తస్య క్రోధసముద్భూతజ్వాలామాలాభిదీపితమ్ ॥
బ్రహ్మణోఽభూత్తదా సర్వం త్రైలోక్యమఖిలం మునే ॥ 11
భ్రుకుటీకుటిలాత్తస్య లలాటాత్క్రోధదీపితాత్ । సముత్పన్న స్తదా రుద్రో మధ్యాహ్నార్కసమప్రభః ॥
అర్ధనారీనరవపుః ప్రచణ్డోఽతిశరీరవాన్ । విభజాత్మానమిత్యుక్త్వా తం బ్రహ్మాఽన్తర్దధే తతః ॥
తథోక్తోఽసౌ ద్విధా స్త్రీత్వం పురుషత్వం తథాఽకరోత్ । బిభేద పురుషత్వం చ దశధా చైకధా చ సః ॥14
సౌమ్యాసౌమ్యై స్తథా శాన్తాశాన్తైః స్త్రీత్వం చ స ప్రభుః ।
బిభేద బహుధా దేవస్స్వరూపై రసితై స్సితైః ॥ 15
తతో బ్రహ్మాత్మసంభూతం పూర్వం స్వాయంభువం ప్రభుమ్ ।
ఆత్మానమేవ కృతవాన్ ప్రాజాపత్యే మనుం ద్విజః ॥ 16
శతరూపాం చ తాం నారీం తపోనిర్ధూతకల్మషామ్ ।
స్వాయంభువో మనుర్దేవః పత్నీత్వే జగృహే విభుః ॥ 17
తస్మాచ్చ పురుషాద్దేవీ శతరూపా వ్యజాయత । ప్రియవ్రతోత్తానపాదౌ ప్రసూత్యాకూతిసంజ్ఞితమ్॥18
కన్యాద్వయం చ ధర్మజ్ఞ రూపౌదార్యగుణాన్వితమ్ । దదౌ ప్రసూతిం దక్షాయ ఆకూతిం రుచయే పురా॥
ప్రజాపతిస్స జగ్రాహ తయోర్జజ్ఞే సదక్షిణః । పుత్రో యజ్ఞో మహాభాగ దమ్పత్యోర్మిథునం తతః ॥ 20
యజ్ఞస్య దక్షిణాయాం తు పుత్రా ద్వాదశ జజ్ఞిరే ।
యామా ఇతి సమాఖ్యాతా దేవాస్స్వాయంభువే మనౌ ॥ 21

ప్రసూత్యాంచతథాదక్షశ్చతస్రోవింశతింతథా । ససర్జకన్యాస్తాసాంతుసమ్యఙ్నామానిమేశృణు॥22
శ్రద్ధాలక్ష్మీర్ధృతిస్తుష్టిఃపుష్టిర్మేధాక్రియాతథా। బుద్ధిర్లజ్జావపుశ్శాన్తిఃసిద్ధిఃకీర్తిస్త్రయోదశీ॥23
పత్న్యర్థంప్రతిజగ్రాహ ధర్మోదాక్షాయణీఃప్రభుః ।
తాభ్యశ్శిష్టాయవీయస్యః ఏకాదశసులోచనాః ॥ 24
ఖ్యాతిస్సత్యథసంభూతిఃస్మృతిఃప్రీతిఃక్షమాతథా। సన్నతిశ్చానసూయాచఊర్జాస్వాహాస్వధాతథా॥
భృగుర్భవోమరీచిశ్చతథాచైవాఙ్గిరామునిః । పులస్త్యఃపులహశ్చైవక్రతుశ్చర్షివరస్తథా ॥ 26
అత్రిర్వసిష్ఠోవహ్నిశ్చపితరశ్చయథాక్రమమ్।ఖ్యాత్యాద్యాజగృహుఃకన్యామునయోమునిసత్తమ॥
శ్రద్ధాకామంచలాదర్పంనియమంధృతిరాత్మజమ్। సన్తోషంచతథాతుష్టిర్లోభంపుష్టిరసూయత॥
మేధాశ్రుతంక్రియాదణ్డంనయంవినయమేవచ ॥ 29
బోధంబుద్ధిస్తథాలజ్జావినయంవపురాత్మజమ్ । వ్యవసాయంప్రజజ్ఞేవై క్షేమంశాన్తిరసూయత ॥ 30
సుఖంసిద్ధిర్యశఃకీర్తిరిత్యేతేధర్మసూనవః । కామాద్రతిస్సుతంహర్షంధర్మపౌత్రమసూయత ॥31
హింసాభార్యాత్వధర్మస్యతయోర్జజ్ఞేతథానృతమ్।కన్యాచనికృతిస్తాభ్యాంమాయాజజ్ఞేచవేదనా॥
మాయాచవేదనాచైవ మిథునంత్విదమేతయోః ।
తయోర్జజ్ఞేఽథవైమాయా మృత్యుంభూతాపహారిణమ్ ॥ 33
వేదనాస్వసుతంచాపిదుఃఖంజజ్ఞేఽథరౌరవాత్ । మృత్యోర్వ్యాధిజరాశోకతృష్ణాక్రోధాశ్చజజ్ఞిరే॥ 34
దుఃఖోత్తరాస్స్మృతాహ్యేతే సర్వేచాధర్మలక్షణాః ।
నైషాంభార్యాస్తిపుత్రోవా తేసర్వేహ్యూర్ధ్వరేతసః ॥ 35
రౌద్రాణ్యేతానిరూపాణివిష్ణోర్మునివరాత్మజ । నిత్యప్రలయహేతుత్వంజగతోఽస్యప్రయాన్తివై ॥36
దక్షోమరీచిరత్రిశ్చభృగుశ్చాద్యాఃప్రజేశ్వరాః । జగత్యత్రమహాభాగనిత్యసర్గస్యహేతవః ॥ 37
మనవోమనుపుత్రాశ్చభూపావీర్యధనాశ్చయే । సన్మార్గభిరతాశ్శూరాస్తేనిత్యస్థితికారిణః ॥ 38

శ్రీ మైత్రేయ ఉవాచ :—

యేయంనిత్యస్థితిర్బ్రహ్మన్నిత్యసర్గస్తథేరితః। నిత్యాభావశ్చతేషాంవైస్వరూపంమమకథ్యతామ్॥

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

సర్గస్థితివినాశాంశ్చభగవాన్మధుసూదనః । తైస్తైరూపైరచిన్త్యాత్మాకరోత్యవ్యాహతోవిభుః ॥
నైమిత్తికఃప్రాకృతికస్తథైవాత్యన్తికోద్విజ । నిత్యశ్చసర్వభూతానాంప్రలయోఽయంచతుర్విధః॥41
బ్రాహ్మోనైమిత్తికస్తత్రయచ్ఛేతేజగతీపతిః। ప్రయాతిప్రాకృతశ్చైవబ్రహ్మాణ్డంప్రకృతౌలయమ్ ॥
జ్ఞానాదాత్యన్తికఃప్రోక్తోయోగినఃపరమాత్మని । నిత్యస్సదైవజాతానాంయోవినాశోదివానిశమ్ ॥
ప్రసూతిఃప్రకృతేర్యాతుసాసృష్టిఃప్రాకృతాస్మృతా। దైనన్దినీతథాప్రోక్తాయాన్తరప్రలయాదను॥
భూతాన్యనుదినంయత్రజాయన్తేమునిసత్తమ । నిత్యసర్గోహిసప్రోక్తః పురాణార్థవిచక్షణైః ॥
ఏవంసర్వశరీరేషుభగవాన్భూతభావనః । సంస్థితఃకురుతేవిష్ణురుత్పత్తిస్థితిసంయమాన్ ॥ 46

సృష్టిస్థితివినాశానాంశక్తయస్సర్వదేహిషు । వైష్ణవ్యఃపరివర్తన్తేమైత్రేయాహర్నిశంసమాః॥ 47
గుణత్రయమయంహ్యేతద్బ్రహ్మన్ శక్తిత్రయం మహత్ ।
యోఽతియాతి సయాత్యేవ పరంనావర్తతేపునః ॥ 48

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే ప్రథమాంశే సప్తమోఽధ్యాయః. 2

ప్రథమాంశే అష్టమోఽధ్యాయః

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

కథితస్తామసస్సర్గో బ్రహ్మణస్తేమహామునే,। రుద్రసర్గంప్రవక్ష్యామి తన్మేనిగదతశ్శృణు ॥ 1
కల్పాదావాత్మనస్తుల్యంసుతంప్రధ్యాయతస్తతః । ప్రాదురాసీత్ప్రభోరఙ్కేకుమారోనీలలోహితః ॥
రురోదసుస్వరం సోథప్రాద్రవద్ద్విజసత్తమ । కింరోదిషీతితంబ్రహ్మారుదన్తం ప్రత్యువాచవై ॥ 3
నామదేహీతితంసోథప్రత్యువాచప్రజాపతిః । రుద్రస్త్వం దేవనామ్నాసిమారోదీర్ధైర్యమావహ ॥
ఎవముక్తఃపునస్సోఽథ సప్తకృత్వో రురోదహ ॥ 4
తతోన్యానిదదౌతస్మైసప్తనామానివైప్రభుః ।స్థానానిచైషామష్టానాంపత్నీఃపుత్రాంశ్చవైప్రభుః॥ 5
భవంశర్వమథేశానంతథాపశుపతింద్విజ । భీమముగ్రంమహాదేవమువాచ సపితామహః ॥ 6
చక్రేనామాన్యథైతానిస్థానాన్యేషాంచకారసః । సూర్యోజలంమహీవాయుర్వహ్నిరాకాశమేవచ॥
దీక్షితోబ్రాహ్మణస్సోమఇత్యేతాస్తనవఃక్రమాత్ ॥ 7
సువర్చలాతథైవోషాసుకేశీచాపరాశివా । స్వాహాదిశస్తథాదీక్షా రోహిణీచయథాక్రమమ్ ॥ 8
సూర్యాదీనాంద్విజశ్రేష్ఠరుద్రాద్యైర్నామభిస్సహ।పత్న్యఃస్మృతామహాభాగతదపత్యానిమేశృణు॥
ఏషాంసూతిప్రసూతిభ్యామిదమాపూరితంజగత్ ॥ 10
శనైశ్చరస్తథా శుక్రోలోహితాఙ్గోమనోజవః ।
స్కన్దఃస్వర్గోఽథసంతానోబుధశ్చానుక్రమాత్సుతాః ॥ 11
ఏవంప్రకారోరుద్రోసౌసతీంభార్యామవిన్దత । ఉపయేమేదుహితరం దక్షస్యైవప్రజాపతేః ॥ 12
దక్షకోపాచ్చతత్యాజసాసతీ స్వకలేబరమ్ । హిమవద్దుహితాసాభూన్మేనాయాం ద్విజసత్తమ ॥ 13
ఉపయేమే పునశ్చోమామనన్యాం భగవాన్హరః ॥ 14
దేవౌధాతృవిధాతారౌభృగోఃఖ్యాతిరసూయత । శ్రియంచదేవదేవస్యపత్నీనారాయణస్యయా॥ 15

శ్రీ మైత్రేయ ఉవాచ :—

క్షీరోదాచ్ఛ్రీస్సముత్పన్నా శ్రూయతేఽమృతమన్థనే ।
భృగోఃఖ్యాత్యాం సముత్పన్నేత్యేతదాహ కథంభవాన్ ॥ 16

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

నిత్యైవైషాజగన్మాతావిష్ణోశ్శ్రీరనపాయినీ । యథాసర్వగతోవిష్ణుస్తథైవేయం ద్విజోత్తమ ॥ 17

అర్థో విష్ణురియం వాణీ నీతిరేషా నయో హరిః ।
బోధో విష్ణురియం బుద్ధిర్ధర్మోఽసౌ సత్క్రియా త్వియమ్ ॥ 18
స్రష్టా విష్ణురియం సృష్టిః శ్రీర్భూమిర్భూధరో హరిః ।
సంతోషో భగవాన్ లక్ష్మీస్తుష్టిర్మైత్రేయ శాశ్వతీ ॥ 19
ఇచ్ఛా శ్రీర్భగవాన్ కామో యజ్ఞోఽసౌ దక్షిణా తు సా । ఆజ్యాహుతిరసౌ దేవీ పురోడాశో జనార్దనః ॥
పత్నీశాలా మునే లక్ష్మీః ప్రాగ్వంశో మధుసూదనః ।
చితిర్లక్ష్మీర్హరిర్యూప ఇధ్మా శ్రీర్భగవాన్ కుశః ॥ 21
సామస్వరూపీ భగవానుద్గీతిః కమలాలయా । స్వాహా లక్ష్మీర్జగన్నాథో వాసుదేవో హుతాశనః ॥ 22
శంకరో భగవాన్ విష్ణుః గౌరీ లక్ష్మీర్ద్విజోత్తమ । మైత్రేయ కేశవః సూర్యస్తత్ప్రభా కమలాలయా ॥ 23
విష్ణుః పితృగణః పద్మా స్వధా శాశ్వతపుష్టిదా । ద్యౌః శ్రీః సర్వాత్మకో విష్ణురవకాశోఽతివిస్తరః ॥ 24
శశాంకః శ్రీధరః కాన్తిః శ్రీస్తస్యైవానపాయినీ । ధృతిర్లక్ష్మీర్జగచ్చేష్టా వాయుః సర్వత్రగో హరిః ॥
జలధిర్ద్విజ గోవిన్దస్తద్వేలా శ్రీర్మహామతే । లక్ష్మీస్వరూపమిన్ద్రాణీ దేవేన్ద్రో మధుసూదనః ॥ 26
యమశ్చక్రధరః సాక్షాద్ధూమోర్ణా కమలాలయా । ఋద్ధిః శ్రీః శ్రీధరో దేవః స్వయమేవ ధనేశ్వరః ॥
గౌరీ లక్ష్మీర్మహాభాగ కేశవో వరుణః స్వయమ్ । శ్రీర్దేవసేనా తద్భర్తా దేవసేనాపతిర్హరిః ॥ 28
అవష్టమ్భో గదాపాణిః శక్తిర్లక్ష్మీర్ద్విజోత్తమ ।
కాష్ఠా లక్ష్మీర్నిమేషోఽసౌ ముహూర్తోఽసౌ కలా తు సా ॥ 29
జ్యోత్స్నా లక్ష్మీః ప్రదీపోఽసౌ సర్వః సర్వేశ్వరో హరిః । లతాభూతా జగన్మాతా శ్రీర్విష్ణుర్ద్రుమసంస్థితిః ॥
విభావరీ శ్రీర్దివసో దేవశ్చక్రగదాధరః । వరప్రదో వరో విష్ణుర్వధూః పద్మవనాలయా ॥ 31
నదస్వరూపీ భగవాన్ శ్రీర్నదీరూపసంస్థితా । ధ్వజశ్చ పుణ్డరీకాక్షః పతాకా కమలాలయా ॥ 32
తృష్ణా లక్ష్మీర్జగత్స్వామీ లోభో నారాయణః పరః । రతీ రాగశ్చ ధర్మజ్ఞ లక్ష్మీర్గోవిన్ద ఏవ చ ॥ 33
కిం వాత్ర బహునోక్తేన సంక్షేపేణేదముచ్యతే ॥ 34
దేవతిర్యఙ్మనుష్యేషు పున్నామా భగవాన్ హరిః ।
స్త్రీనామ్నీ శ్రీశ్చ విజ్ఞేయా నానయోర్విద్యతే పరమ్ ॥ 35

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే ప్రథమాంశే అష్టమోఽధ్యాయః. ౮.

ప్రథమాంశే నవమోఽధ్యాయః

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

ఇదం చ శృణు మైత్రేయ యత్పృష్టోఽహమిహ త్వయా । శ్రీసమ్బన్ధం మయాప్యేతచ్ఛ్రుతమాసీన్మరీచితః ॥
దుర్వాసాః శంకరస్యాంశశ్చచార పృథివీమిమామ్ । స దదర్శ స్రజం దివ్యామృషిర్విద్యాధరీకరే ॥ 2
సన్తానకానామఖిలం యస్యా గన్ధేన వాసితమ్ । అతిసేవ్యమభూద్బ్రహ్మంస్తద్వనం వనచారిణామ్ ॥ 3

ఉన్మత్తవ్రతధృద్విప్రస్తాం దృష్ట్వా శోభనస్రజమ్। తాం యయాచే వరారోహాం విద్యాధరవధూం తతః॥
యాచితా తేన తన్వఙ్గీ మాలాం విద్యాధరాఙ్గనా । దదౌ తస్మై విశాలాక్షీ సాదరం ప్రణిపత్య తమ్ ॥ 5
తామాదాయాత్మనో మూర్ధ్ని స్రజమున్మత్తరూపధృత్ ।
కృత్వా స విప్రో మైత్రేయ పరిబభ్రామ మేదినీమ్ ॥ 6
స దదర్శ సమాయాన్తమున్మత్తైరావతే స్థితమ్ । త్రైలోక్యాధిపతిం దేవం సహ దేవైః శచీపతిమ్ ॥ 7
తామాత్మనస్స శిరసస్స్రజమున్మత్తషట్పదామ్ । ఆదాయామరరాజాయ చిక్షేపోన్మత్తవన్మునిః ॥ 8
గృహీత్వామరరాజేన స్రగైరావతమూర్ధని । న్యస్తా రరాజ కైలాసశిఖరే జాహ్నవీ యథా ॥ 9
మదాన్ధకారితాక్షోఽసౌ గన్ధాకృష్టేన వారణః । కరేణాఘ్రాయ చిక్షేప తాం స్రజం ధరణీతలే ॥ 10
తతశ్చుక్రోధ భగవాన్ దుర్వాసా మునిసత్తమః । మైత్రేయ దేవరాజానం క్రుద్ధశ్చైతదువాచ హ ॥11

దుర్వాసా ఉవాచ :—

ఐశ్వర్యమదదుష్టాత్మన్నతిస్తబ్ధోఽసి వాసవ । శ్రియో ధామ స్రజం యస్త్వం మద్దత్తాం నాభినన్దసి ॥ 12
ప్రసాద ఇతి నోక్తం తే ప్రణిపాతపురస్సరమ్। హర్షోత్ఫుల్లకపోలేన న చాపి శిరసా ధృతా ॥ 13
మయా దత్తామిమాం మాలాం యస్మాన్న బహుమన్యసే ।
త్రైలోక్యశ్రీరతో మూఢ వినాశముపయాస్యతి ॥ 14
మాం మన్యసే త్వం సదృశం నూనం శక్రేతరైర్ద్విజైః ।
అతోఽవమానమస్మాసు మానినా భవతా కృతమ్ ॥ 15
మద్దత్తా భవతా యస్మాత్ క్షిప్తా మాలా మహీతలే । తస్మాత్ప్రణష్టలక్ష్మీకం త్రైలోక్యం తే భవిష్యతి ॥
యస్య సంజాతకోపస్య భయమేతి చరాచరమ్ । తం త్వం మామతిగర్వేణ దేవరాజావమన్యసే ॥ 17

శ్రీపరాశర ఉవాచ —

మహేన్ద్రో వారణస్కన్ధాదవతీర్య త్వరాన్వితః । ప్రసాదయామాస తదా దుర్వాససమకల్మషమ్॥18
ప్రసాద్యమానస్స తదా ప్రణిపాతపురస్సరమ్ । ప్రత్యువాచ సహస్రాక్షం దుర్వాసా మునిసత్తమః॥19

దుర్వాసా ఉవాచ :—

నాహం కృపాలుహృదయో న చ మాం భజతే క్షమా ।
అన్యే తే మునయశ్శక్ర దుర్వాససమవేహి మామ్ ॥ 20
గౌతమాదిభిరన్యైస్త్వం గర్వమారోపితో ముధా। అక్షాన్తిసారసర్వస్వం దుర్వాససమవేహి మామ్॥
వసిష్ఠాద్యైర్దయాసారైస్స్తోత్రం కుర్వద్భిరుచ్చకైః ।
గర్వం గతోఽసి యేనైవం మామప్యద్యావమన్యసే ॥ 22
జ్వలజ్జటాకలాపస్య భృకుటీకుటిలం ముఖమ్ । నిరీక్ష్య కస్త్రిభువనే మమ యో న గతో భయమ్ ॥ 23
నాహం క్షమిష్యే బహునా కిముక్తేన శతక్రతో। విడమ్బనామిమాం భూయః కరోష్యనునయాత్మికామ్ ॥

శ్రీపరాశర ఉవాచ —

ఇత్యుక్త్వా ప్రయయౌ విప్రో దేవరాజోఽపి తం పునః । ఆరుహ్యైరావతం నాగం ప్రయయావమరావతీమ్॥

తతఃప్రభృతినిశ్శ్రీకంసశక్రంభువనత్రయమ్ । మైత్రేయాసీదపధ్వస్తంసంక్షీణౌషధివీరుధమ్ ॥ 26
నయజ్ఞాస్సంప్రవర్తన్తేనతపస్యన్తితాపసాః । నచ దానాదిధర్మేషు మనశ్చక్రేతదాజనః ॥ 27
నిస్సత్త్వాస్సకలాలోకాలోభాద్యుపహతేన్ద్రియాః । స్వల్పేపిహిబభూవుస్తేసాభిలాషాద్విజోత్తమ॥28
యతస్సత్త్వంతతోలక్ష్మీస్సత్త్వంభూత్యనుసారిచ। నిశ్శ్రీకాణాంకుతస్సత్త్వంవినాతేనగుణాఃకుతః॥
బలశౌర్యాద్యభావాశ్చ పురుషాణాంగుణైర్వినా । లఙ్ఘనీయస్సమస్తస్యబలశౌర్యవివర్జితః ॥ 30
భవత్యపధ్వస్తమతిర్లఙ్ఘితః ప్రథితఃపుమాన్ । ఏవమత్యన్తనిశ్శ్రీకేత్రైలోక్యేసత్త్వవర్జితే ॥ 31
దేవాన్ప్రతిబలోద్యోగంచక్రుర్దైతేయదానవాః ॥ 32
లోభాభిభూతానిశ్శ్రీకాదైత్యాస్సత్త్వవివర్జితాః ।
శ్రియావిహీనైర్నిస్సత్త్వైర్దేవైశ్చక్రుస్తతోరణమ్ ॥ 33
విజితాస్త్రిదశాదైత్యైరిన్ద్రాద్యాశ్శరణంయయుః।పితామహంమహాభాగంహుతాశనపురోగమాః॥
యథావత్కథితోదేవైర్బ్రహ్మాప్రాహతతస్సురాన్ । పరావరేశంశరణంవ్రజధ్వమసురార్దనమ్॥
ఉత్పత్తిస్థితినాశానామహేతుంహేతుమీశ్వరమ్ । ప్రజాపతిపతింవిష్ణుమనన్తమపరాజితమ్ ॥ 36
ప్రధానపుంసోరజయోఃకారణంకార్యభూతయోః। ప్రణతార్తిహరంవిష్ణుం సవశ్శ్రేయోవిధాస్యతి ॥
ఏవముక్త్వాసురాన్సర్వాన్బ్రహ్మాలోకపితామహః।క్షీరోదస్యోత్తరంతీరంతైరేవసహితోయయౌ॥
సగత్వాత్రిదశైస్సర్వైస్సమవేతఃపితామహః । తుష్టావవాగ్భిరిష్టాభిఃపరావరపతింహరిమ్ ॥ 39

బ్రహ్మోవాచ :—

నమామిసర్వంసర్వేశమనన్తమజమవ్యయమ్ । లోకధామధరాధారమప్రకాశమభేదినమ్ ॥ 40
నారాయణమణీయాంసమశేషాణామణీయసామ్ । సమస్తానాంగరిష్ఠంచభూరాదీనాంగరీయసామ్ ॥
యత్రసర్వంయతస్సర్వముత్పన్నంమత్పురస్సరమ్ । సర్వభూతశ్చయఃప్రోక్తఃపరాణామపియఃపరః ॥
పరఃపరస్మాత్పురుషాత్పరమాత్మస్వరూపధృక్ ।
యోగిభిశ్చిన్త్యతేయోఽసౌముక్తిహేతోర్ముముక్షుభిః ॥ 43
సత్త్వాదయోనసన్తీశేయత్రచప్రాకృతాగుణాః । సశుద్ధస్సర్వశుద్ధేభ్యఃపుమానాద్యఃప్రసీదతు ॥44
కలాకాష్ఠానిమేషాదికాలసూత్రస్యగోచరే । యస్యశక్తిర్నశుద్ధస్య ప్రసీదతు సనోహరిః ॥ 45
ప్రోచ్యతేపరమేశోయోయశ్శుద్ధోప్యుపచారతః । ప్రసీదతుసనోవిష్ణురాత్మాయస్సర్వదేహినామ్ ॥46
యఃకారణంచకార్యంచకారణస్యాపికారణమ్ । కార్యస్యాపిచయఃకార్యం ప్రసీదతుసనోహరిః ॥ 47
కార్యకార్యస్యయత్కార్యం తత్కార్యస్యాపియస్స్వయమ్ ।
తత్కార్యకార్యభూతోయస్తతశ్చప్రణతాస్స్మతమ్ ॥ 48
కారణంకారణస్యాపితస్యకారణకారణమ్ । తత్కారణానాంహేతుంతంప్రణతాస్స్మసురేశ్వరమ్ ॥
భోక్తారంభోజ్యభూతంచస్రష్టారంసృజ్యమేవచ । కార్యకర్తృస్వరూపంతంప్రణతాస్స్మపరంపదమ్॥
విశుద్ధబోధవన్నిత్యమజమక్షయమవ్యయమ్ । అవ్యక్తమవికారం యత్తద్విష్ణోఃపరమంపదమ్ ॥ 51

నస్థూలంనచసూక్ష్మంయన్నవిశేషణగోచరమ్ । తత్పదంపరమంవిష్ణోః ప్రణమామసదాఽమలమ్ ॥52

యస్యాయుతాయుతాంశాంశే విశ్వశక్తిరియంస్థితా ।
పరబ్రహ్మస్వరూపస్య ప్రణమామస్తమవ్యయమ్ ॥ 53

యద్యోగినస్సదోద్యుక్తాఃపుణ్యపాపక్షయేఽక్షయమ్ । పశ్యన్తిప్రణవేచిన్త్యంతద్విష్ణోఃపరమంపదమ్ ॥54

యన్నదేవానమునయోనచాహంనచశంకరః । జానన్తిపరమేశస్య తద్విష్ణోఃపరమంపదమ్ ॥ 55

శక్తయోయస్యదేవస్యబ్రహ్మవిష్ణుశివాత్మికాః । భవన్త్యభూతపూర్వస్యతద్విష్ణోఃపరమంపదమ్ ॥ 56

సర్వేశసర్వభూతాత్మన్సర్వసర్వాశ్రయాచ్యుత । ప్రసీదవిష్ణోభక్తానాంవ్రజనోదృష్టిగోచరమ్ ॥ 57

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

ఇత్యుదీరితమాకర్ణ్యబ్రహ్మణస్త్రిదశాస్తతః । ప్రణమ్యోచుఃప్రసీదేతివ్రజనోదృష్టిగోచరమ్ ॥ 58

యన్నాయంభగవాన్బ్రహ్మజానాతిపరమంపదమ్ । తన్నతాస్స్మజగద్ధామతవసర్వగతాచ్యుత ॥59

ఇత్యన్తేవచసస్తేషాం దేవానాంబ్రహ్మణస్తథా । ఊచుర్దేవర్షయస్సర్వేబృహస్పతిపురోగమాః ॥

దేవర్షయ ఊచుః :—

ఆద్యోయజ్ఞఃపుమానీడ్యో యఃపూర్వేషాంచపూర్వజః ।
తంనతాస్స్మజగత్స్రష్టుః స్రష్టారమవిశేషణమ్ ॥ 61

భగవన్భూతభవ్యేశయజ్ఞమూర్తిధరావ్యయ । ప్రసీదప్రణతానాంత్వంసర్వేషాం దేహిదర్శనమ్ ॥62

ఏషబ్రహ్మసహాస్మాభిస్సహరుద్రైస్త్రిలోచనః । సర్వాదిత్యైస్సమంపూషాపావకోఽయంసహాగ్నిభిః ॥63

అశ్వినౌవసవశ్చేమేసర్వేచైతేమరుద్గణాః । సాధ్యావిశ్వేతథా దేవా దేవేన్ద్రశ్చాయమీశ్వరః ॥ 64

ప్రణామప్రవణానాథదైత్యసైన్యపరాజితాః । శరణంత్వామనుప్రాప్తాస్సమస్తాదేవతాగణాః ॥ 65

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

ఏవంసంస్తూయమానస్తుభగవాన్శఙ్ఖచక్రధృత్ । జగామదర్శనంతేషాంమైత్రేయపరమేశ్వరః ॥ 66

తందృష్ట్వాతేతదాదేవాఃశఙ్ఖచక్రగదాధరమ్ । అపూర్వరూపసంస్థానం తేజసాంరాశిమూర్జితమ్ ॥67

ప్రణమ్యప్రణతాఃపూర్వంసంతోషస్తిమితేక్షణాః । తుష్టువుఃపుణ్డరీకాక్షంపితామహపురోగమాః ॥

దేవా ఊచుః :—

నమోనమోవిశేషస్త్వం త్వంబ్రహ్మా త్వంపినాకధృత్ ।
ఇన్ద్రస్త్వమగ్నిఃపవనోవరుణస్సవితాయమః ॥ 69

వసవోమరుతస్సాధ్యావిశ్వేదేవగణాభవాన్ । యోఽయంతవాగ్రతోదేవసమస్తోదేవతాగణః ॥
సర్వమేవజగత్స్రష్టాయతస్సర్వగతోభవాన్ ॥ 70

త్వంయజ్ఞస్త్వంవషట్కారస్త్వమోఙ్కారఃప్రజాపతిః ।
వేత్తావేద్యంచసర్వాత్మంస్త్వన్మయంచాఖిలంజగత్ ॥ 71

త్వామార్తాశ్శరణంవిష్ణో ప్రయాతాదైత్యనిర్జితాః ।
వయంప్రసీదసర్వాత్మంస్తేజసాఽఽప్యాయయస్వనః ॥ 72

తావదార్తి స్తథావాఞ్ఛా తావన్మోహ స్తథాసుఖమ్ ।
యావన్నయాతిశరణం త్వామశేషాఘనాశనమ్ ॥ 73
త్వంప్రసాదం ప్రసన్నాత్మన్ప్రపన్నానాం కురుష్వనః ।
తేజసాంనాథసర్వేషాం స్వశక్త్యాఽఽప్యాయనంకురు ॥ 74

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

ఏవంసంస్తూయమానస్తుప్రణతైరమరైర్హరిః । ప్రసన్నదృష్టిర్భగవానిదమాహసవిశ్వకృత్ ॥ 75

శ్రీ భగవానువాచ :—

తేజసోభవతాం దేవాః కరిష్యామ్యుపబృంహణమ్ ।
వదామ్యహంయత్క్రియతాం భవద్భి స్తదిదం సురాః ॥ 76
ఆనీయసహితాదైత్యైః క్షీరాబ్ధౌసకలౌషధీః।మన్థానంమన్దరంకృత్వాయోక్త్రంకృత్వాచవాసుకిమ్॥
మథ్యతామమృతం దేవాఃసహాయే మయ్యవస్థితే ॥ 78
సామపూర్వంచదైతేయా స్తత్రసామాన్యకర్మణి ।
సామాన్యఫలభోక్తారో యూయంవాచ్యాభవిష్యథ ॥ 79
మథ్యమానేచతత్రాబ్ధౌయత్సముత్పద్యతేఽమృతమ్। తత్పానాద్బలినోయూయమమరాశ్చభవిష్యథ॥
తథాచాయంకరిష్యామి తేయథాత్రిదశద్విషః । నప్రాప్స్యన్త్యమృతం దేవాః కేవలంక్లేశభాగినః॥81

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

ఇత్యుక్తా దేవదేవేనసర్వఏవతతస్సురాః। సంధానమసురైఃకృత్వాయత్నవన్తోఽమృతేఽభవన్॥82
నానౌషధీస్సమానీయదేవదైతేయదానవాః ॥ క్షిప్త్వాక్షీరాబ్ధిపయసి శరదభ్రామలత్విషి ॥ 83
మన్థానంమన్దరంకృత్వాయోక్త్రంకృత్వాచవాసుకిమ్।తతోమథితుమారబ్ధామైత్రేయతరసామృతమ్॥
విబుధాస్సహితాస్సర్వే యతఃపుచ్ఛంతతఃకృతాః ।
కృష్ణేనవాసుకేర్దైత్యాః పూర్వకాయే నివేశితాః ॥ 85
తేతస్యముఖనిశ్వాసవహ్నినోపహతత్విషః । నిస్తేజసోఽసురాస్సర్వే బభూవురమితౌజసః ॥ 86
తేనైవముఖనిశ్వాసవాయునాస్తబలాహకైః । పుచ్ఛప్రదేశేవర్షద్భి స్తథాచాప్యాయితాస్సురాః॥
క్షీరోదమధ్యేభగవాన్కూర్మరూపీస్వయంహరిః। మన్దరాద్రేరధిష్ఠానంభ్రమతోభూన్మహామునే ॥
రూపేణాన్యేన దేవానాంమధ్యేచక్రగదాధరః । చకర్షనాగరాజానం దైత్యమధ్యేపరేణచ ॥ 89
ఉపర్యాక్రాన్తవాన్శైలంబృహద్రూపేణ కేశవః । తథాపరేణమైత్రేయయన్నదృష్టంసురాసురైః ॥
తేజసానాగరాజానంతథాప్యాయితవాన్హరిః । అన్యేన తేజసా దేవానుపబృంహితవాన్ప్రభుః ॥ 91
మథ్యమానేతత స్తస్మిన్క్షీరాబ్ధౌదేవదానవైః । హవిర్ధామాభవత్పూర్వంసురభిస్సురపూజితా ॥
జగ్ముర్ముదంతదా దేవాదానవాశ్చమహామునే । వ్యాక్షిప్తచేతసశ్చైవబభూవు స్తిమితేక్షణాః ॥
కిమేతదితిసిద్ధానాందివిచిన్తయతాంతతః । బభూవవారుణీ దేవీ మదాఘూర్ణితలోచనా ॥ 94

కృతావర్తాత్తతస్తస్మాత్ క్షీరోదాద్వాసయన్ జగత్ । గన్ధేన పారిజాతోఽభూద్దేవస్త్రీనన్దనస్తరుః ॥
రూపౌదార్యగుణోపేతస్తతశ్చాప్సరసాం గణః । క్షీరోదధేస్సముత్పన్నో మైత్రేయ పరమాద్భుతః ॥ 96
తతశ్శీతాంశురభవజ్జగృహే తం మహేశ్వరః । జగృహుశ్చ విషం నాగాః క్షీరోదాబ్ధిసముద్భవమ్ ॥ 97
తతో ధన్వన్తరిర్దేవశ్శ్వేతామ్బరధరస్స్వయమ్। బిభ్రత్కమణ్డలుం పూర్ణమమృతస్య సముత్థితః॥
తతస్స్వస్థమనస్కాస్తే సర్వే దైతేయదానవాః । బభూవుర్ముదితాస్సద్యో మైత్రేయ మునిభిస్సహ ॥ 99
తతస్స్ఫురత్కాన్తిమతీ వికాసికమలే స్థితా । శ్రీర్దేవీ పయసస్తస్మాదుత్థితా ధృతపఙ్కజా ॥ 100
తాం తుష్టువుర్ముదాయుక్తాశ్శ్రీసూక్తేన మహర్షయః ॥ 101
విశ్వావసుముఖాస్తస్యా గన్ధర్వాః పురతో జగుః। ఘృతాచీప్రముఖా బ్రహ్మన్ ననృతుశ్చాప్సరోగణాః
గఙ్గాద్యాస్సరితస్తోయైస్స్నానార్థముపతస్థిరే, దిగ్గజా హేమపాత్రస్థమాదాయ విమలం జలమ్ ॥
స్నాపయాంచక్రిరే దేవీం సర్వలోకమహేశ్వరీమ్ ॥ 103
క్షీరోదో రూపధృక్తస్యై మాలామమ్లానపఙ్కజామ్ । దదౌ విభూషణాన్యఙ్గే విశ్వకర్మా చకార హ ॥
దివ్యమాల్యామ్బరధరా స్నాతా భూషణభూషితా ।
పశ్యతాం సర్వదేవానాం యయౌ వక్షస్స్థలం హరేః ॥ 105
తతోఽవలోకితా దేవా హరివక్షస్స్థలస్థయా । లక్ష్మ్యా మైత్రేయ సహసా పరాం నిర్వృతిమాగతాః ॥
ఉద్వేగం పరమం జగ్ముర్దైత్యా విష్ణుపరాఙ్ముఖాః । త్యక్తా లక్ష్మ్యా మహాభాగ విప్రచిత్తిపురోగమాః॥
తతస్తే జగృహుర్దైత్యా ధన్వన్తరికరస్థితమ్ । కమణ్డలుం మహావీర్యా యత్రాస్తే తద్ద్విజామృతమ్ ॥
మాయయా లోభయిత్వా తాన్ విష్ణుస్స్త్రీరూపసంస్థితః ।
దానవేభ్యస్తదాదాయ దేవేభ్యః ప్రదదౌ హరిః ॥ 109
తతః పపుస్సురగణాశ్శక్రాద్యాస్తత్తదాఽమృతమ్ ।
ఉద్యతాయుధనిస్త్రింశా దైత్యాంస్తాంశ్చ సమభ్యయుః ॥ 110
పీతేఽమృతే చ బలిభిర్దేవైర్దైత్యచమూస్తథా । వధ్యమానా దిశో భేజే పాతాలం చ వివేశ హ ॥ 111
తతో దేవా ముదాయుక్తాశ్శఙ్ఖచక్రగదాధరమ్ । ప్రణిపత్య యథాపూర్వమశాసంస్త్రివిష్టపమ్॥ 112
తతః ప్రసన్నభాస్సూర్యః ప్రయయౌ స్వేన వర్త్మనా ।
జ్యోతీంషి చ యథామార్గం ప్రయయుర్మునిసత్తమ ॥ 113
జజ్వాల భగవాంశ్చోచ్చైశ్చారుదీప్తిర్విభావసుః । ధర్మే చ సర్వభూతానాం తదా మతిరజాయత ॥ 114
శ్రియా జుష్టం చ త్రైలోక్యం బభూవ ద్విజసత్తమ । శక్రశ్చ త్రిదశశ్రేష్ఠః పునశ్శ్రీమానజాయత ॥ 115
సింహాసనగతశ్శక్రస్సంప్రాప్య త్రిదివం పునః । దేవరాజ్యే స్థితో దేవీం తుష్టావాబ్జకరాం తతః ॥ 116

ఇన్ద్ర ఉవాచ :—

నమామి సర్వలోకానాం జననీమబ్ధిసంభవామ్ । శ్రియమున్నిద్రపద్మాక్షీం విష్ణువక్షస్స్థలస్థితామ్ ॥
పద్మాలయాం పద్మకరాం పద్మపత్రనిభేక్షణామ్ । వన్దే పద్మముఖీం దేవీం పద్మనాభప్రియామహమ్ ॥

త్వంసిద్ధిస్త్వంస్వధాస్వాహాసుధాత్వంలోకపావని ।సంధ్యారాత్రిఃప్రభాభూతిర్మేధాశ్రద్ధాసరస్వతీ ॥
యజ్ఞవిద్యామహావిద్యాగుహ్యవిద్యాచశోభనే । ఆత్మవిద్యాచదేవిత్వంవిముక్తిఫలదాయినీ ॥ 120

ఆన్వీక్షికీత్రయీవార్తా దణ్డనీతిస్త్వమేవచ ।
సౌమ్యాసౌమ్యైర్జగద్రూపైస్త్వయైతద్దేవిపూరితమ్ ॥ 121

కాత్వన్యాత్వామృతే దేఃసర్వయజ్ఞమయంవపుః । అధ్యాస్తేదేవదేవస్యయోగిచిన్త్యంగదాభృతః॥
త్వయాదేవిపరిత్యక్తంసకలంభువనత్రయమ్ । వినష్టప్రాయమభవత్త్వయేదానీంసమేధితమ్ ॥ 123

దారాఃపుత్రాస్తథాఽగారసుహృద్ధాన్యధనాదికమ్ ।
భవత్యేతన్మహాభాగే నిత్యంత్వద్వీక్షణాన్నృణామ్ ॥ 124

శరీరారోగ్యమైశ్వర్యమరిపక్షక్షయస్సుఖమ్ । దేవిత్వద్దృష్టిదృష్టానాంపురుషాణాంనదుర్లభమ్॥125
త్వంమాతాసర్వలోకానాందేవదేవోహరిఃపితా।త్వయైతద్విష్ణునాచామ్బజగద్వ్యాప్తంచరాచరమ్॥
మానఃకోశంతథాగోష్ఠంమాగృహంమాపరిచ్ఛదమ్ । మాశరీరంకలత్రంచత్యజేథాస్సర్వపావని ॥

మాపుత్రాన్మాసుహృద్వర్గం మాపశూన్మావిభూషణమ్ ।
త్యజేథామమదేవస్య విష్ణోర్వక్షస్థలాలయే ॥ 128

సత్త్వేనశౌచసత్యాభ్యాంతథాశీలాదిభిర్గుణైః। త్యజ్యన్తేతేనరాస్సద్యస్సంత్యక్తాయేత్వయామలే॥
త్వయావలోకితాస్సద్యశ్శీలాద్యైస్సకలైర్గుణైః । ధనైశ్వర్యైశ్చయుజ్యన్తేపురుషానిర్గుణాఅపి॥
సశ్లాఘ్యస్సగుణీధన్యస్సకులీనస్సబుద్ధిమాన్ । సశూరస్సచవిక్రాన్తో యంత్వందేవినిరీక్షసే ॥ 131
సద్యోవైగుణ్యమాయాన్తిశీలాద్యాస్సకలాగుణాః । పరాఙ్ముఖీజగద్ధాత్రీ యస్యత్వంవిష్ణువల్లభే॥
నతేవర్ణయితుంశక్తాగుణాన్జిహ్వాపివేధసః । ప్రసీదదేవిపద్మాక్షిమాస్మాంస్త్యాక్షీఃకదాచన॥133

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఏవంశ్రీస్సంస్తుతాసమ్యక్ప్రాహహృష్టాశతక్రతుమ్। పశ్యతాంసర్వదేవానాంసర్వభూతస్థితాద్విజ ॥

శ్రీరువాచ :—

పరితుష్టాస్మిదేవేశ స్తోత్రేణానేనతేహరే । వరంవృణీష్వ యస్త్విష్టోవరదాహంతవాగతా ॥ 135

ఇన్ద్ర ఉవాచ —

వరదాయదిమేదేవివరార్హోయదివాప్యహమ్ । త్రైలోక్యంనత్వయాత్యాజ్యమేషమేస్తువరఃపరః॥
స్తోత్రేణయస్తథైతేనత్వాంస్తోష్యత్యబ్ధిసంభవే। సత్వయానపరిత్యాజ్యోద్వితీయోస్తువరోమమ ॥

శ్రీరువాచ :—

త్రైలోక్యంత్రిదశశ్రేష్ఠనసంత్యక్ష్యామివాసవ । దత్తోవరోమయాయంతేస్తోత్రారాధనతుష్టయా ॥
యశ్చసాయంతథాప్రాతస్స్తోత్రేణానేనమానవః। మాంస్తోష్యతినతస్యాహంభవిష్యామిపరాఙ్ముఖీ ॥

ఏవందదౌవరాందేవీదేవరాజాయవై పురా । మైత్రేయశ్రీర్మహాభాగాస్తోత్రారాధనతోషితా ॥ 140

భృగోఃఖ్యాత్యాం సముత్పన్నా శ్రీః పూర్వముదధేఃపునః ।
దేవదానవయత్నేన ప్రసూతాఽమృతమన్థనే ॥ 141

ఏవంయదాజగత్స్వామీ దేవదేవోజనార్దనః । అవతారంకరోత్యేషా తదా శ్రీస్తత్సహాయినీ॥

పునశ్చపద్మాసంభూతాహ్యాదిత్యోఽభూద్యదాహరిః ।
యదాచభార్గవోరామ స్తదాఽభూద్ధరణీత్వియమ్ ॥ 143

రాఘవత్వేఽభవత్సీతా రుక్మిణీకృష్ణజన్మని । అన్యేషుచావతారేషు విష్ణోరేషాఽనపాయినీ ॥ 144

దేవత్వే దేవదేహేయం మనుష్యత్వేచ మానుషీ ।
విష్ణోర్దేహానురూపాంవై కరోత్యేషాఽఽత్మన స్తనుమ్ ॥ 145

య స్త్వేతచ్ఛృణుయాజ్జన్మ లక్ష్మ్యాయశ్చపఠేన్నరః ।
శ్రియోనవిచ్యుతి స్తస్య గృహేయావత్కులత్రయమ్ ॥ 146

పఠ్యతేయేషుచైవైషాగృహేషు శ్రీకథామునే । అలక్ష్మీఃకలహాధారానతేష్వాస్తేకదాచన ॥ 147

ఏతత్తేకథితంసర్వంయన్మాంత్వంపరిపృచ్ఛసి । క్షీరాబ్ధౌశ్రీర్యథాజాతాపూర్వంభృగుసుతాసతీ ॥

ఇతిసకలవిభూత్యవాప్తిహేతుస్స్తుతిరియ మిన్ద్రముఖోద్గతాహి లక్ష్మ్యాః ।
అనుదినమిహపఠ్యతేనృభిర్యైర్వసతి న తేషుకదాచిదప్యలక్ష్మీః ॥ 149

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే ప్రథమాంశే నవమోఽధ్యాయః. ౯.

ప్రథమాంశే దశమోఽధ్యాయః

శ్రీ మైత్రేయ ఉవాచ :—

కథితంమేత్వయా సర్వం యత్పృష్టోఽసిమహామునే ।
భృగుసర్గాత్ప్రభృత్యేషసర్గోమే కథ్యతాంపునః ॥ 1

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

భృగోఃఖ్యాత్యాంసముత్పన్నా లక్ష్మీర్విష్ణుపరిగ్రహః ।
తథాధాతృవిధాతారౌ ఖ్యాత్యాంజాతౌసుతౌభృగోః ॥ 2

ఆయతిర్నియతిశ్చైవ మేరోఃకన్యేమహాత్మనః ।
భార్యేధాతృవిధాత్రోస్తే తయోర్జాతౌసుతావుభౌ ॥ 3

ప్రాణశ్చైవమృకణ్డుశ్చమార్కణ్డేయోమృకణ్డుతః । తతోవేదశిరాజజ్ఞేప్రాణస్యాపిసుతంశృణు ॥
ప్రాణస్యద్యుతిమాన్పుత్రోరాజవాంశ్చతతోఽభవత్ । తతోవంశోమహాభాగవిస్తరంభార్గవోగతః॥

పత్నీ మరీచేస్సంభూతిః పౌర్ణమాసమసూయత । విరజాః పర్వతశ్చైవ తస్య పుత్రౌ మహాత్మనః ॥
వంశసంకీర్తనే పుత్రాన్ వదిష్యేఽహంతతో ద్విజ ॥ 6
స్మృతిశ్చాఙ్గిరసః పత్నీ ప్రసూతా కన్యకా స్తథా । సినీవాలీకుహూశ్చైవ రాకాచానుమతి స్తథా ॥
అనసూయాత థైవాత్రేర్జజ్ఞేపుత్రానకల్మషాన్ ।
సోమం దుర్వాససంచైవ దత్తాత్రేయంచ యోగినమ్ ॥ 8
ప్రీత్యాంపుల స్త్యభార్యాయాం దత్తోఽత్రి స్తత్సుతోభవత్ ।
పూర్వజన్మని సోఽగ స్త్యస్స్మృతస్స్వాయంభువేఽ న్తరే ॥
కర్దమశ్చార్వరీవాంశ్చసహిష్ణుశ్చసుతత్రయమ్ । క్షమాతుసుషువేభార్యాపులహస్యప్రజాపతేః॥
క్రతోశ్చసంనతిర్భార్యావాలఖిల్యానసూయత। షష్టిః పుత్రసహస్రాణిఋషీణామూర్ధ్వరేతసామ్॥
అంగుష్ఠపర్వమాత్రాణాం జ్వలద్భాస్కరతేజసామ్ ॥ 11
ఊర్జాయాంచ వసిష్ఠస్య సప్తాజాయ స్తవై సుతాః ॥ 12
రజోగోత్రోర్ధ్వబాహూచ సవనశ్చానఘ స్తథా ।
సుతపాశ్శుక్ర ఇత్యేతే సర్వే స ప్తర్షయోఽమలాః ॥ 13
యోసావగ్న్యభిమానీస్యాత్ బ్రహ్మణ స్తనయోఽగ్రజః ।
తస్మాత్స్వాహాసుతాన్ లేభే త్రీనుదారౌజసోద్విజ ॥ 14
పావకంపవమానంచ శుచించాపిజలాశినమ్ ॥ 15
తేషాంతుసంతతావన్యేచత్వారింశచ్చపఞ్చచ। కథ్య న్తేవహ్నయశ్చై తేపితాపుత్రత్రయంచయత్॥
ఏవ మేకోనపంచాశద్వహ్నయః పరికీర్తితాః ॥ 17
పితరో బ్రహ్మణాసృష్టా వ్యాఖ్యాతా యేమయాతవ ।
అగ్నిష్వాత్తాబర్హిషదోఽనగ్నయస్సాగ్నయశ్చయే ॥
తేభ్యస్స్వధాసు తేజజ్ఞేమేనాం వైతరణీంతథా ॥ 18
తేఉభేబ్రహ్మవాదిన్యౌ యోగిన్యౌచాప్యుభేద్విజ । ఉ త్తమజ్ఞానసంపన్నేసర్వైస్సముదితైర్గుణైః॥
ఇత్యేషాదక్షకన్యానాం కథితాఽపత్యసంతతిః । శ్రద్ధావాన్ సంస్మరన్నేతాం నానపత్యోభిజాయతే॥
ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే ప్రథమాంశే దశమోఽధ్యాయః. ౧౦.

ప్రథమాంశే ఏకాదశోఽధ్యాయః

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ప్రియవ్రతోత్తానపాదౌ మనోస్స్వాయంభువస్యతు । ద్వౌపుత్రౌసుమహావీర్యౌధర్మజ్ఞౌ కథితౌతవ॥
తయోరుత్తానపాదస్య సురుచ్యాముత్తమస్సుతః । అభీష్టాయామభూద్బ్రహ్మన్ పితురత్య న్తవల్లభః ॥

సునీతిర్నామయారాజ్ఞస్తస్యాసీన్మహిషీద్విజ । సనాతిప్రీతిమాంస్తస్యాంతస్యాశ్చాసీద్ధ్రువస్సుతః॥ 3
రాజాసనస్థితస్యాఙ్కే పితుర్భ్రాతరమాశ్రితమ్ ।
దృష్ట్వోత్తమంధ్రువశ్చక్రే తమారోఢుంమనోరథమ్ ॥ 4
ప్రత్యక్షంభూపతిస్తస్యాస్సురుచ్యానాభ్యనన్దత ।
ప్రణయేనాగతంపుత్రముత్సఙ్గారోహణోత్సుకమ్ ॥ 5
సపత్నీతనయందృష్ట్వాతమఙ్కారోహణోత్సుకమ్ ।
స్వపుత్రంచతథాఽఽరూఢం సురుచిర్వాక్యమబ్రవీత్ ॥ 6
క్రియతేకింవృథావత్సమహానేషమనోరథః । అన్యస్త్రీగర్భజాతేనహ్యసంభూయమమోదరే ॥ 7
ఉత్తమోత్తమమప్రాప్యమవివేకోఽభివాఞ్ఛసి । సత్యంసుతస్త్వమప్యస్యకింతునత్వంమయాధృతః॥
ఏతద్రాజాసనంసర్వభూభృత్సంశ్రయకేతనమ్ ।
యోగ్యంమమైవపుత్రస్య కిమాత్మాక్లిశ్యతేత్వయా ॥ 9
ఉచ్చైర్మనోరథస్తేఽయం మత్పుత్రస్యేవకింవృథా ।
సునీత్యామాత్మనోజన్మకింత్వయా నావగమ్యతే ॥ 10

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఉత్సృజ్యపితరంబాలస్తచ్ఛ్రుత్వా మాతృభాషితమ్ ।
జగామకుపితోమాతుర్నిజాయా ద్విజ మన్దిరమ్ ॥ 11
తందృష్ట్వాకుపితం పుత్రమీషత్ప్రస్ఫురితాధరమ్ । సునీతిరఙ్కమారోప్య మైత్రేయేదమభాషత ।
వత్సకఃకోపహేతుస్తే కశ్చత్వాంనాభినన్దతి । కోఽవజానాతిపితరం తవయస్తేఽపరాధ్యతి ॥ 18

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఇత్యుక్తస్సకలం మాత్రేకథయామాసతద్యథా । సురుచిః ప్రాహభూపాలప్రత్యక్షమతిగర్వితా ॥
నిశ్వస్యేతికథితేతస్మిన్ పుత్రేణదుర్మనాః । శ్వాసక్షామేక్షణా దీనాసునీతిర్వాక్యమబ్రవీత్ ॥ 15

సునీతిరువాచ :—

సురుచిస్సత్యమాహేదం స్వల్పభాగ్యోసిపుత్రక । నహిపుణ్యవతాంవత్సస్సపత్నైరేవముచ్యతే ॥
నోద్వేగస్తాతకర్తవ్యఃకృతం యద్భవతాపురా ।
తత్కోఽపహర్తుంశక్నోతిదాతుంకశ్చాకృతంత్వయా ॥ 17
తత్త్వయానాత్రకర్తవ్యం దుఃఖంతద్వాక్యసంభవమ్ ॥ 18
రాజాసనంతథా ఛత్రవరాశ్వా వరవారణాః। యస్యపుణ్యానితస్యైతేమత్వైతచ్ఛామ్య పుత్రక ॥
అన్యజన్మకృతైఃపుణ్యైస్సురుచ్యాంసురుచిర్నృపః ।
భార్యేతిప్రోచ్యతేచాన్యామద్విధాపుణ్యవర్జితా ॥ 20

పుణ్యోపచయసంపన్న స్తస్యాః పుత్ర స్తథో త్తమః ।
మమపుత్ర స్తథాజాతస్స్వల్పపుణ్యోధ్రువంభవాన్ ॥ 21
తథాపిదుఃఖంనభవాన్ కర్తుమర్హాతిపుత్రక । యస్యయావత్స తేనైవస్వేనతుష్యతిబుద్ధిమాన్ ।
యదిచేద్దుఃఖమత్యర్థం సురుచ్యావచనాత్తవ । తత్పుణ్యోపచయే యత్నంకురు సర్వఫలప్రదే ॥
సుశీలోభవ ధర్మాత్మామైత్రః ప్రాణిహితేరతః ।
నిమ్నంయథాఽఽపః ప్రవణాః పాత్రమాయాన్తి సంపదః ॥ 24
ధ్రువ ఉవాచ :—
అమ్బయత్త్వమిదంప్రాత్థప్రశమాయవచోమమ । నైతద్దుర్వచసాభిన్నే హృదయేమమతిష్ఠతి । 25
సోఽహంతథాయతిష్యామియథాసర్వోత్తమోత్తమమ్ ।
స్థానంప్రాప్స్యామ్యశేషాణాంజగతామభిపూజితమ్ ॥ 26
సురుచిర్దయితారాజ్ఞ స్తస్యా జాతోస్మినోదరాత్ । ప్రభావంపశ్య మేమ్బత్వంవృద్ధస్యాపితవోదరే ॥
ఉత్తమస్సమమభ్రాతా యోగర్భేణధృత స్తయా ।
సరాజాసనమాప్నోతు పిత్రాదత్తంతథాఽస్తుతత్ ॥ 28
నాన్యదత్తమభీప్సామి స్థానమమ్బస్వకర్మణా । ఇచ్ఛామితదహంస్థానంయన్న ప్రాపపితామమ ॥ 29
శ్రీపరాశర ఉవాచ :—
నిర్జగామగృహాన్మాతురిత్యుక్త్వామాతరంధ్రువః ।
పురాచ్చనిర్గమ్యతత స్తద్బాహ్యోపవనంయయౌ ॥ 30
సదదర్శమునీం స్తత్రసప్త పూర్వాగతాన్ధ్రువః । కృష్ణాజినోత్తరీయేషువిష్టరేషుసమాస్థితాన్ ॥
సరాజపుత్రస్తాన్ సర్వాన్ ప్రణిపత్యాభ్యభాషత । ప్రశ్రయావనతస్సమ్యగభివాదనపూర్వకమ్ ॥
ధ్రువ ఉవాచ :—
ఉత్తానపాదతనయం మాంనిబోధత సత్తమాః ।
జాతంసునీత్యాంనిర్వేదాద్యుష్మాకం ప్రాప్తమన్తికమ్ ॥ 33
ఋషయ ఊచుః :—
చతుఃపఞ్చాబ్దసంభూతో బాల స్త్వంనృపనన్దన । నిర్వేదకారణంకించిత్తవనాద్యాపివిద్యతే ॥ 34
నచిన్త్యంభవతః కించిద్ధ్రియతేభూపతిఃపితా । నచైవేష్టవియోగాది తవపశ్యామబాలక ॥ 35
శరీరేనచతే వ్యాధిరస్మాభిరుపలక్ష్యతే । నిర్వేదఃకింనిమిత్తస్తే కథ్యతాంయదివిద్యతే ॥ 36
శ్రీపరాశర ఉవాచ :—
తతస్సకథయామాస సురుచ్యాయదుదాహృతమ్ । తన్నిశమ్యతతఃప్రోచుర్మునయ స్తేపరస్పరమ్॥
అహోక్షాత్రంపరంతేజో బాలస్యాపియదక్షమా ।
సపత్న్యామాతురుక్తం యద్ధృదయాన్నాపసర్పతి ॥ 38

భోభోః క్షత్రియదాయాద నిర్వేదాద్యత్త్వయాఽధునా ।
కతుఃణాంవ్యవసితంతన్నః కథ్యతాంయదిరోచతే ॥ 39

యచ్చకార్యం తవాస్మాభిస్సాహాయ్యమమితద్యుతే। తత్కథ్యతాం వివక్షుస్త్వమస్మాభిరుపలక్ష్యసే॥

ధ్రువ ఉవాచ :—

నాహమర్థమభీప్సామిన రాజ్యంద్విజసత్తమాః। తత్స్థానమేకమిచ్ఛామిభుక్తం నాన్యేనయత్పురా॥

ఏతన్మేక్రియతాంసమ్యక్కథ్యతాంప్రాప్యతేయథా ।
స్థానమగ్ర్యంసమస్తేభ్యస్స్థానేభ్యోమునిసత్తమాః ॥ 42

మరీచిరువాచ :—

అనారాధితగోవిన్దైర్నరైస్స్థానంనృపాత్మజ ।
నహి సంప్రాప్యతేశ్రేష్ఠం తస్మాదారాధయాచ్యుతమ్ ॥ 43

అత్రిరువాచ :—

పరఃపరాణాంపురుషోయస్యతుష్టోజనార్దనః । సప్రాప్నోత్యక్షయంస్థానమేతత్సత్యంమయోదితమ్॥

అఙ్గిరా ఉవాచ —

యస్యాన్తస్సర్వమేవేదమచ్యుతస్యమహాత్మనః । తమారాధయ గోవిన్దంస్థానమగ్ర్యంయదీచ్ఛసి ॥

పులహ ఉవాచ :—

పరంబ్రహ్మ పరంధామయోఽసౌబ్రహ్మతథాపరమ్ ।
తమారాధ్యహరింయాతి ముక్తిమప్యతిదుర్లభామ్ ॥ 46

క్రతురువాచ :—

యోయజ్ఞపురుషోయజ్ఞోయజ్ఞేశః పరమఃపుమాన్ । తస్మిన్స్తుష్టేయదప్రాప్యంకిందస్తిజనార్దనే॥

పులస్త్య ఉవాచ :—

ఐన్ద్రమిన్ద్రఃపరంస్థానం యమారాధ్య జగత్పతిమ్ । ప్రాపయజ్ఞపతింవిష్ణుంతమారాధయసువ్రత॥ 48

వసిష్ఠ ఉవాచ :—

ప్రాప్నోష్యారాధితేవిష్ణౌ మనసాయద్యదిచ్ఛసి ।
త్రైలోక్యాన్తర్గతంస్థానంకిము వత్సోత్తమోత్తమమ్ ॥ 49

ధ్రువ ఉవాచ :—

ఆరాధ్యఃకథితోదేవోభవద్భిఃప్రణతస్యమే। మయాతత్పరితోషాయయజ్జప్తవ్యంతదుచ్యతామ్॥ 50

యథాచారాధనంతస్యమయాకార్యంమహాత్మనః । ప్రసాదసుముఖాస్తన్మేకథయన్తుమహర్షయః

ఋషయ ఊచుః :—

రాజపుత్రయథావిష్ణోరారాధనపరైర్నరైః । కార్యమారాధనంతన్నోయథావచ్ఛ్రోతుమర్హసి ॥

బాహ్యార్థాదఖిలాచ్చిత్తం త్యాజయేత్ప్రథమం నరః । తస్మిన్నేవ జగద్ధామ్ని తతః కుర్వీత నిశ్చలమ్ ॥
ఏవమేకాగ్రచిత్తేన తన్మయేన ధృతాత్మనా । జప్తవ్యం యన్నిబోధైతత్ తన్నః పార్థివనన్దన ॥ 54
హిరణ్యగర్భపురుషప్రధానావ్యక్తరూపిణే । ఓం నమో వాసుదేవాయ శుద్ధజ్ఞానస్వభావినే । 55
ఏతజ్జజాప భగవాన్ జప్యం స్వాయంభువో మనుః । పితామహస్తవ పురా తస్య తుష్టో జనార్దనః ॥ 56
దదౌ యథాభిలషితామృద్ధిం త్రైలోక్యదుర్లభామ్ । తథా త్వమపి గోవిన్దం తోషయైతత్సదా జపన్ ॥57

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే ప్రథమాంశే ఏకాదశోఽధ్యాయః, ౧౧.

ప్రథమాంశే ద్వాదశోఽధ్యాయః

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

నిశమ్యైతదశేషేణ మైత్రేయ నృపతేః సుతః । నిర్జగామ వనాత్తస్మాత్ప్రణిపత్య స తానృషీన్ ॥ 1
కృతకృత్యమివాత్మానం మన్యమానస్తతో ద్విజ । మధుసంజ్ఞం మహాపుణ్యం జగామ యమునాతటమ్ ॥
పునశ్చ మధుసంజ్ఞేన దైత్యేనాధిష్ఠితం యతః । తతో మధువనం నామ్నా ఖ్యాతమత్ర మహీతలే ॥ 3
హత్వా చ లవణం రక్షో మధుపుత్రం మహాబలమ్ । శత్రుఘ్నో మధురాం నామ పురీం యత్ర చకార వై ॥
యత్ర వై దేవదేవస్య సాన్నిధ్యం హరిమేధసః । సర్వపాపహరే తస్మింస్తపస్తీర్థే చచార సః ॥ 5
మరీచిమిశ్రైర్మునిభిర్యథోద్దిష్టమభూత్తథా । ఆత్మన్యశేషదేవేశం స్థితం విష్ణుమమన్యత ॥ 6
అనన్యచేతసస్తస్య ధ్యాయతో భగవాన్ హరిః । సర్వభూతగతో విష్ణుః సర్వభావగతోఽభవత్ ॥ 7
మనస్యవస్థితే తస్య విష్ణౌ మైత్రేయ యోగినః । న శశాక ధరా భారముద్వోఢుం భూతధారిణీ ॥ 8
వామపాదస్థితే తస్మిన్ ననామార్ధేన మేదినీ । ద్వితీయం చ ననామార్ధం క్షితేర్దక్షిణతః స్థితే ॥ 9
పాదాఙ్గుష్ఠేన సంపీడ్య యదా స వసుధాం స్థితః । తదా సమస్తా వసుధా చచాల సహ పర్వతైః ॥ 10
నద్యో నదాః సముద్రాశ్చ సంక్షోభం పరమం యయుః ।
తత్క్షోభాదమరాః క్షోభం పరం జగ్ముర్మహామునే ॥ 11
యామా నామ తదా దేవా మైత్రేయ పరమాకులాః । ఇన్ద్రేణ సహ సంమన్త్ర్య ధ్యానభఙ్గం ప్రచక్రముః ॥
కూష్మాణ్డా వివిధై రూపైః సహేన్ద్రేణ మహామునే ।
సమాధిభఙ్గమత్యర్థమారబ్ధాః కర్తుమాతురాః ॥ 13
సునీతిర్నామ తన్మాతా సాస్రా తత్పురతః స్థితా । పుత్రేతి కరుణాం వాచమాహ మాయామయీ తదా ॥
పుత్రకాస్మాన్నివర్తస్వ శరీరాత్యయదారుణాత్ । నిర్బన్ధతో మయా లబ్ధో బహుభిస్త్వం మనోరథైః ॥
దీనామేకాం పరిత్యక్తుమనాథాం న త్వమర్హసి । సపత్నీవచనాద్వత్స హ్యగతేస్త్వం గతిర్మమ ॥16
క్వచ త్వం పఞ్చవర్షీయః క్వచైతద్దారుణం తపః ।
నివర్త్యతాం మనః కష్టాన్నిర్బన్ధాత్ఫలవర్జితాత్ ॥ 17

కాలః క్రీడనకానాం తే తదన్తేఽధ్యయనస్య తే । తతస్సమస్తభోగానాం తదన్తే చేష్యతే తపః ॥ 18
కాలః క్రీడనకానాం యస్తవ బాలస్య పుత్రక । తస్మింస్త్వమిచ్ఛంస్తపసే వినాశాయాత్మనో రతః । 19
మత్ప్రీతిః పరమో ధర్మో వయోఽవస్థాక్రియాక్రమమ్ ।
అనువర్తస్వ మా మోహాన్నివర్త్యాస్మాదధర్మతః ॥ 20
పరిత్యజతి వత్సాద్య యద్యేతన్న భవాం స్తపః । త్యక్ష్యామ్యహమపి ప్రాణాం స్తతో వై పశ్యత స్తవ ॥

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

తాం ప్రలాపవతీమేవం బాష్పావిలవిలోచనామ్ । సమాహితమనా విష్ణౌ పశ్యన్నపి న దృష్టవాన్ ॥ 22
వత్స వత్స సుఘోరాణి రక్షాంస్యేతాని భీషణే । వనేఽభ్యుద్యతశస్త్రాణి సమాయాన్త్యపగమ్యతామ్ ॥ 23
ఇత్యుక్త్వా ప్రయయౌ సాథ రక్షాంస్యావిర్బభు స్తతః ।
అభ్యుద్యతోగ్రశస్త్రాణి జ్వాలామాలాకులై ర్ముఖైః ॥ 24
తతో నాదానతీవోగ్రాన్ రాజపుత్రస్య తే పురః । ముముచుర్దీప్తశస్త్రాణి భ్రామయన్తో నిశాచరాః ॥
శివాశ్చ శతశో నేదుస్సజ్వాలాకబలై ర్ముఖైః । త్రాసాయ తస్య బాలస్య యోగయుక్తస్య సర్వతః ॥
హన్యతాం హన్యతామేష భిద్యతాం భిద్యతామయమ్ ।
భక్ష్యతాం భక్ష్యతాం చాయమిత్యూచుస్తే నిశాచరాః ॥
తతో నానావిధాన్నాదాన్ సింహోష్ట్రమకరాననాః ।
త్రాసాయ రాజపుత్రస్య నేదుస్తే రజనీచరాః ॥ 28
రక్షాంసి తాని తే నాదాశ్శివాస్తాన్యాయుధాని చ । గోవిన్దాసక్తచిత్తస్య యయుర్నేన్ద్రియగోచరమ్ ॥
ఏకాగ్రచేతాస్సతతం విష్ణుమేవాత్మసంశ్రయమ్ । దృష్టవాన్ పృథివీనాథపుత్రో నాన్యం కథఞ్చన ॥
తతస్సర్వాసు మాయాసు వినష్టాసు పునస్సురాః । సంక్షోభం పరమం జగ్ము స్తత్పరాభవశఙ్కితాః ॥
తే సమేత్య జగద్యోనిమనాదినిధనం హరిమ్ । శరణ్యం శరణం యాతా స్తపసా తస్య తాపితాః ॥ 32

దేవా ఊచుః :—

దేవదేవ జగన్నాథ పరేశ పురుషోత్తమ । ధ్రువస్య తపసా తప్తాస్త్వాం వయం శరణం గతాః ॥ 33
దినే దినే కలాలేశైశ్శశాఙ్కః పూర్యతే యథా । తథాయం తపసా దేవ ప్రయాత్యృద్ధిమహర్నిశమ్ ॥
ఔత్తానపాదితపసా వయమిత్థం జనార్దన । భీతాస్త్వాం శరణం యాతా స్తపసస్తం నివర్తయ ॥ 35
న విద్మః కిం స శక్రత్వం కిం సూర్యత్వమభీప్సతి । విత్తపామ్బుపసోమానాం సాభిలాషః పదేషు కిమ్ ॥ 36
తదస్మాకం ప్రసీదేశ హృదయాచ్ఛల్యముద్ధర । ఉత్తానపాదతనయం తపసస్సన్నివర్తయ ॥ 37

శ్రీభగవానువాచ :—

నేన్ద్రత్వం న చ సూర్యత్వం నైవామ్బుపధనేశతామ్ ।
ప్రార్థయత్యేష యం కామం తం కరోమ్యఖిలం సురాః ॥ 38
యాత దేవా యథాకామం స్వస్థానం విగతజ్వరాః । నివర్తయామ్యహం బాలం తపస్యాసక్తమానసమ్

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఇత్యుక్తాస్తేన దేవేన ప్రణమ్య త్రిదశాస్తతః । ప్రయయుస్స్వాని ధిష్ణ్యాని శతక్రతుపురోగమాః ॥ 40
భగవానపి సర్వాత్మా తన్మయత్వేన తోషితః । గత్వా ధ్రువమువాచేదం చతుర్భుజవపుర్హరిః ॥

శ్రీభగవానువాచ :—

ఔత్తానపాదే భద్రం తే తపసా పరితోషితః । వరదోఽహమనుప్రాప్తో వరం వరయ సువ్రత ॥ 42
బాహ్యార్థనిరపేక్షం తే మయి చిత్తం యదాహితమ్ । తుష్టోఽహం భవతస్తేన తద్వృణీష్వ వరం పరమ్ ॥

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

శ్రుత్వేత్థం గదితం తస్య దేవదేవస్య బాలకః । ఉన్మీలితాక్షో దదృశే ధ్యానదృష్టహరిం పురః ॥ 44
శఙ్ఖచక్రగదాశార్ఙ్గవరాసిధరమచ్యుతమ్ । కిరీటినం సమాలోక్య జగామ శిరసా మహీమ్ ॥ 45
రోమాఞ్చితాఙ్గస్సహసా సాధ్వసం పరమం గతః । స్తవాయ దేవదేవస్య స చక్రే మానసం ధ్రువః ॥ 46
కిం వదామి స్తుతావస్య కేనోక్తేనాస్య సంస్తుతిః । ఇత్యాకులమతిర్దేవం తమేవ శరణం యయౌ ॥ 47

ధ్రువ ఉవాచ :—

భగవన్యది మే తోషం తపసా పరమం గతః । స్తోతుం త్వామహమిచ్ఛామి తత్ర ప్రజ్ఞాం ప్రయచ్ఛ మే ॥

అధికపాఠశ్లోకౌ ద్వౌ :—

(బ్రహ్మాద్యైర్వేదతత్త్వజ్ఞైర్జ్ఞాయతే యస్య నో గతిః ।
తం త్వాం కథమహం దేవ స్తోతుం శక్ష్యామి బాలకః ॥
త్వద్భక్తిప్రవణం హ్యేతత్పరమేశ్వర మన్మనః । స్తోతుం కామయతే విష్ణో తత్ర ప్రజ్ఞాం ప్రయచ్ఛ మే ॥)

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

శఙ్ఖప్రాన్తేన గోవిన్దస్తం పస్పర్శ కృతాఞ్జలిమ్ । ఉత్తానపాదతనయం ద్విజవర్య జగత్పతిః ॥ 49
తతః ప్రసన్నవదనస్తత్క్షణాన్నృపనన్దనః । తుష్టావ ప్రణతో భూత్వా భూతధాతారమచ్యుతమ్ ॥ 50

ధ్రువ ఉవాచ :—

భూమిరాపోఽనలో వాయుః ఖం మనో బుద్ధిరేవ చ । భూతాదిరాదిప్రకృతిర్యస్య రూపం నతోఽస్మి తమ్ ॥
శుద్ధస్సూక్ష్మోఽఖిలవ్యాపీ ప్రధానాత్పరతః పుమాన్ । యస్య రూపం నమస్తస్మై పురుషాయ గుణాత్మనే ॥
భూతాదీనాం సమస్తానాం గన్ధాదీనాం చ శాశ్వతః । బుద్ధ్యాదీనాం ప్రధానస్య పురుషస్య చ యః పరః ॥
తం బ్రహ్మభూతమాత్మానమశేషజగతః పతిమ్ । ప్రపద్యే శరణం శుద్ధం త్వద్రూపం పరమేశ్వర ॥ 54
బృహత్త్వాద్బృంహణత్వాచ్చ యద్రూపం బ్రహ్మసంజ్ఞితమ్ ।
తస్మై నమస్తే సర్వాత్మన్ యోగిచిన్త్యావికారవత్ ॥ 55
సహస్రశీర్షా పురుషస్సహస్రాక్షస్సహస్రపాత్ । సర్వవ్యాపీ భువస్స్పర్శాదత్యతిష్ఠద్దశాఙ్గులమ్ ॥

యద్భూతం యచ్చవై భవ్యం పురుషోత్తమ తద్భవాన్ ।
త్వత్తోవిరాట్స్వరాట్సమ్రాట్ త్వత్తశ్చాప్యధిపూరుషః ॥ 57
అత్యరిచ్యత సోఽధశ్చతిర్యగూర్ధ్వంచవై భువః । త్వత్తోవిశ్వమిదంజాతంత్వత్తో భూతంభవిష్యతి ॥
త్వద్రూపధారిణశ్చాన్తస్సర్వభూతమిదంజగత్ ।
త్వత్తోయజ్ఞస్సర్వహుతః పృషదాజ్యం పశుర్ద్విధా ॥ 59
త్వత్తోఋచోఽథసామాని త్వత్తశ్ఛన్దాంసిజజ్ఞిరే ।
త్వత్తోయజూంష్యజాయన్త త్వత్తోఽశ్వాశ్చైకతోదతః । 60
గావస్త్వత్తస్సముద్భూతాస్త్వత్తోఽజా అవయోమృగాః ।
త్వన్ముఖాద్బ్రాహ్మణా బాహ్వోస్తవక్షత్రమజాయత ॥ 61
వైశ్యాస్తవోరుజాశ్శూద్రాస్తవపద్భ్యాం సముద్గతాః ।
అక్ష్ణోస్సూర్యోఽనిలఃప్రాణాచ్చన్ద్రమామనసస్తవ ॥ 62
ప్రాణోఽన్తస్సుషిరాజ్జాతో ముఖాదగ్నిరజాయత । నాభితోగగనంద్యౌశ్చశిరసస్సమవర్తత ॥63
దిశఃశ్రోత్రాత్క్షితిఃపద్భ్యాంత్వత్తస్సర్వమభూదిదమ్ ॥ 64
న్యగ్రోధస్సుమహానల్పే యథాబీజేవ్యవస్థితః । సంయమేవిశ్వమఖిలం బీజభూతేతథాత్వయి ॥ 65
బీజాదఙ్కురసంభూతో న్యగ్రోధస్సుసముచ్ఛ్రితః ।విస్తారంచయథాయాతిత్వయాసృష్టంతథాజగత్ ॥
యథాహికదలీనాన్యాత్వక్పత్రాదథదృశ్యతే। ఏవంవిశ్వస్యనాన్యస్త్వంత్వత్స్థాయీశ్వరదృశ్యతే॥67
హ్లాదినీసంధినీ సంవిత్త్వయ్యేకాసర్వసంస్థితౌ । హ్లాదతాపకరీమిశ్రాత్వయి నోగుణవర్జితే ॥ 68
పృథగ్భూతైకభూతాయభూతభూతాయ తే నమః।ప్రభూతభూతరూపాయతుభ్యంభూతాత్మనేనమః॥
వ్యక్తంప్రధానపురుషౌవిరాట్సమ్రాట్స్వరాట్తథా । విభావ్యతేన్తఃకరణేపురుషేష్వక్షయోభవాన్ ॥
సర్వస్మిన్సర్వభూతస్త్వంసర్వస్సర్వస్వరూపధృక్। సర్వంత్వత్తస్తతశ్చత్వంనమస్సర్వాత్మనేస్తుతే॥
సర్వాత్మకోసిసర్వేశ సర్వభూతస్థితోయతః । కథయామి తతఃకిం తేసర్వంవేత్సిహృదిస్థితమ్ ॥72
సర్వాత్మన్సర్వభూతేశసర్వసత్త్వసముద్భవ ।సర్వభూతోభవాన్ వేత్తిసర్వసత్త్వమనోరథమ్
యోమేమనోరథోనాథ సఫలస్సత్వయాకృతః । తపశ్చతప్తంసఫలంయద్దృష్టోఽసిజగత్పతే ॥ 74

శ్రీభగవానువాచ :—

తపసస్తుఫలంప్రాప్తం యద్దృష్టోహంత్వయాధ్రువ । మద్దర్శనంహివిఫలం రాజపుత్రనజాయతే ॥75
వరంవరయతస్మాత్త్వం యథాభిమతమాత్మనః ।సర్వంసంపద్యతేపుంసాంమయిదృష్టిపథంగతే ॥76

ధ్రువ ఉవాచ :—

భగవన్సర్వభూతేశసర్వస్యాస్తేభవాన్హృది। కిమజ్ఞాతంతవస్వామిన్మనసాయన్మయేప్సితమ్ ॥77
తథాపితుభ్యందేవేశకథయిష్యామియన్మయా। ప్రార్థ్యతేదుర్వినీతేనహృదయేనాతిదుర్లభమ్॥

కింవాసర్వజగత్స్రష్టుః ప్రసన్నే త్వయిదుర్లభమ్ । త్వత్ప్రసాదఫలంభుఙ్క్తే త్రైలోక్యంమఘవానపి॥
నైతద్రాజాసనంయోగ్యమజాతస్యమమోదరాత్ । ఇతిగర్వాదవోచన్మాంసపత్నీ మాతురచ్యుత ॥

ఆధారభూతంజగతస్సర్వేషాముత్తమోత్తమమ్ ।
ప్రార్థయామిప్రభోస్థానంత్వత్ప్రసాదాదతోఽవ్యయమ్ ॥ 81

శ్రీ భగవానువాచ :—

యత్త్వయాప్రార్థితంస్థానమేతత్ప్రాప్స్యతివై భవాన్ ।
త్వయాహంతోషితఃపూర్వమన్యజన్మనిబాలక ॥ 82
త్వమాసీర్బ్రాహ్మణఃపూర్వంమయ్యేకాగ్రమతిస్సదా ।
మాతాపిత్రోశ్చశుశ్రూషుర్నిజధర్మానుపాలకః ॥ 83

కాలేనగచ్ఛతామిత్రం రాజపుత్రస్తవాభవత్ । యౌవనేఖిలభోగాఢ్యోదర్శనీయోజ్జ్వలాకృతిః ॥
తత్సంగాత్తస్యతామృద్ధిమవలోక్యాతిదుర్లభామ్ ।
భవేయంరాజపుత్రోహమితివాఞ్ఛాత్వయాకృతా ॥ 85

తతోయథాభిలషితాప్రాప్తా తేరాజపుత్రతా । ఉత్తానపాదస్యగృహేజాతోసిధ్రువ ! దుర్లభే ॥ 86
అన్యేషాంతత్పరంస్థానంకులే స్వాయంభువస్యయత్ ॥ 87
తస్యైతదపరంబాలయేనాహంపరితోషితః। మామారాధ్యనరోముక్తిమవాప్నోత్యవిలమ్బితమ్॥
మయ్యర్పితమనాబాలకిముస్వర్గాదికంపదమ్ ॥ 89
త్రైలోక్యాదధికస్థానేసర్వతారాగ్రహాశ్రయః । భవిష్యతినసందేహోమత్ప్రసాదాద్భవాన్ధ్రువ ॥
సూర్యాత్సోమాత్తథాభౌమాత్సోమపుత్రాద్బృహస్పతేః ।
సితార్కతనయాదీనాంసర్వర్క్షాణాంతథాధ్రువ ॥ 91

సప్తర్షీణామశేషాణాంయేచవైమానికాస్సురాః । సర్వేషాముపరిస్థానంతవదత్తంమయాధ్రువ॥
కేచిచ్చతుర్యుగంయావత్కేచిన్మన్వన్తరంసురాః । తిష్ఠంతిధ్రువతేదత్తామయా వై కల్పసంస్థితిః॥ 93
సునీతిరపితేమాతాత్వదాసన్నాతినిర్మలా । విమానేతారకాభూత్వాతావత్కాలంనివత్స్యతి ॥ 94
యేచత్వాంమానవాఃప్రాతఃసాయంచసుసమాహితాః ।
కీర్తయిష్యన్తి తేషాంచమహత్పుణ్యంభవిష్యతి ॥ 95

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

ఏవంపూర్వంజగన్నాథాద్దేవదేవాజ్జనార్దనాత్ । వరంప్రాప్యధ్రువస్థానమధ్యాస్తేసుమహామతే॥
స్వయంశుశ్రూషణాద్ధర్మ్యాన్మాతాపిత్రోశ్చవైతథా ।
ద్వాదశాక్షరమాహాత్మ్యాత్తపసశ్చప్రభావతః ॥ 97

తస్యాభిమానమృద్ధించమహిమానంనిరీక్ష్యచ । దేవాసురాణామాచార్యశ్శ్లోకమత్రోశనాజగౌ ॥98

అహోఽస్యతపసోవీర్యమహోఽస్యతపసఃఫలమ్ । యదేనంపురతఃకృత్వాధ్రువంసప్తర్షయస్స్థితాః॥
ధ్రువస్యజననీచేయంసునీతిర్నామసూనృతా । అస్యాశ్చమహిమానంకశ్శక్తోవర్ణయితుంభువి॥100
త్రైలోక్యాశ్రయతాంప్రాప్తంపరంయత్తత్ స్థిరాయతి ।
స్థానం ప్రాప్తాపరంధృత్వా యా కుక్షివివరేధ్రువమ్ ॥ 101
యశ్చైతత్కీర్తయేన్నిత్యంధ్రువస్యారోహణందివి।సర్వపాపవినిర్ముక్తఃస్వర్గలోకేమహీయతే॥
స్థానభ్రంశంనచాప్నోతిదివివాయదివాభువి । సర్వకల్యాణసంయుక్తోదీర్ఘకాలంసజీవతి ॥ 103

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే ప్రథమాంశే ద్వాదశోఽధ్యాయః.

అథ ప్రథమాంశే త్రయోదశోఽధ్యాయః.

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ధ్రువాచ్ఛిష్టించభవ్యంచ భవ్యాచ్ఛమ్భుర్వ్యజాయత ।
శిష్టేరాధత్తసుచ్ఛాయాపఞ్చపుత్రానకల్మషాన్ ॥ 1
రిపుంరిపుంజయంవిప్రంవృకలంవృకతేజసమ్ । రిపోరాధత్తబృహతీచాక్షుషం సర్వతేజసమ్॥ 2
అజీజనత్పుష్కరిణ్యాంవారుణ్యాంచాక్షుషోమనుమ్ ।ప్రజాపతేరాత్మజాయాంవీరణస్యమహాత్మనః॥
మనోరజాయన్తదశనడ్వలాయాంమహౌజసః । కన్యాయాంతపతాంశ్రేష్ఠవైరాజస్యప్రజాపతేః ॥ 4
కురుఃపురుశ్శతద్యుమ్నస్తపస్వీసత్యవాక్శుచిః ।
అగ్నిష్టోమోఽతిరాత్రశ్చ సుద్యుమ్నశ్చేతితేనవ ।
అభిమన్యుశ్చదశమోనడ్వలాయాంమహౌజసః ॥ 5
కురోరజనయత్పుత్రాన్షడాగ్నేయీమహాప్రభాన్ । అఙ్గంసుమనసంఖ్యాతింక్రతుమఙ్గిరసంశిబిమ్ ॥
అఙ్గాత్సునీథాపత్యంవైవేనమేకమజాయత । ప్రజార్థమృషయస్తస్యమమన్థుర్దక్షిణంకరమ్ ॥ 7
వేనస్యపాణౌమథితేసంబభూవమహాద్యుతే । వైన్యోనామమహీపాలోయఃపృథుఃపరికీర్త్యతే ॥ 8
యేనదుగ్ధామహీపూర్వం ప్రజానాం హితకారణాత్ ॥ 9

శ్రీ మైత్రేయ ఉవాచ :—

కిమర్థంమథితఃపాణిఃవేనస్యపరమర్షిభిః । యత్రజజ్ఞేమహావీర్యస్సపృథుర్మునిసత్తమ ॥ 10

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

సునీథానామయాకన్యామృత్యోఃప్రథమజాభవత్ । అఙ్గస్యభార్యాసాదత్తాతస్యాంవేనోవ్యజాయత॥
సమాతామహదోషేణతేనమృత్యుసుతాత్మజః । నిసర్గాదేవమైత్రేయదుష్టఏవవ్యజాయత ॥ 12
అభిషిక్తోయదారాజ్యేసవేనఃపరమర్షిభిః । ఘోషయామాససతదాపృథివ్యాంపృథివీపతిః ॥ 13

నయష్టవ్యంనదాతవ్యంనహోతవ్యంకథంచన । భోక్తాయజ్ఞస్యకస్త్వన్యోహ్యహంయజ్ఞపతిః ప్రభుః॥
తతస్తమృషయఃపూర్వంసంపూజ్యపృథివీపతిమ్ । ఊచుస్సామకలంవాక్యంమైత్రేయసముపస్థితాః॥

ఋషయ ఊచుః —

భోభోరాజన్ శృణుష్వత్వంయద్వదామస్తవాన్తికే ।
రాజ్యందేహోపభోగాయప్రజానాంచహితంపరమ్ ॥ 16

దీర్ఘసత్రేణ దేవేశంసర్వయజ్ఞేశ్వరంహరిమ్ । పూజయిష్యామభద్రంతేతత్రాంశస్తేభవిష్యతి॥ 17
యజ్ఞేనయజ్ఞపురుషోవిష్ణుస్సంప్రీణితోనృప । అస్మాభిర్భవతఃకామాన్సర్వానేవప్రదాస్యతి ॥ 18
యజ్ఞైర్యజ్ఞేశ్వరోయేషాంరాష్ట్రేసంపూజ్యతేహరిః ।
తేషాంసర్వేప్సితావాప్తిందదాతినృపభూభృతామ్ ॥ 19

వేన ఉవాచ :—

మత్తఃకోభ్యధికోన్యోస్తికశ్చారాధ్యోమమాపరః ।
కోయంహరిరితిఖ్యాతోయోవోయజ్ఞేశ్వరోమతః ॥ 20
బ్రహ్మాజనార్దనశ్శమ్భురిన్ద్రోవాయుర్యమోరవిః ।
హుతభుగ్వరుణోధాతాపూషాభూమిర్నిశాకరః ॥ 21

ఏతేచాన్యేచయేదేవాశ్శాపానుగ్రహకారిణః । నృపస్యైతేశరీరస్థాస్సర్వదేవమయోనృపః ॥ 22
ఏతద్జ్ఞాత్వామయాజ్ఞప్తంయద్యథాక్రియతాంతథా ।
నదాతవ్యంనహోతవ్యంనయష్టవ్యంచభోద్విజాః ॥ 23
భర్తృశుశ్రూషణంధర్మోయథాస్త్రీణాంపరోమతః ।
మమాజ్ఞాపాలనంధర్మోభవతాంచతథాద్విజాః ॥ 24

ఋషయ ఊచుః :—

దేహ్యనుజ్ఞాంమహాభాగమాధర్మోయాతుసంక్షయమ్ ।
హవిషాంపరిణామోఽయంయదేతదఖిలంజగత్ ॥ 25

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

ఇతివిజ్ఞాప్యమానోపిసవేనఃపరమర్షిభిః । యదాదదాతినానుజ్ఞాంప్రోక్తఃప్రోక్తఃపునఃపునః ॥ 26
తతస్తుఋషయస్సర్వేకోపామర్షసమన్వితాః । హన్యతాంహన్యతాంపాపఇత్యూచుస్తేపరస్పరమ్॥
యోయజ్ఞపురుషంవిష్ణుమనాదినిధనంప్రభుమ్ । వినిన్దత్యధమాచారోనసయోగ్యోభువఃపతిః ॥ 28
ఇత్యుక్త్వామన్త్రపూతైస్తైఃకుశైర్మునిగణానృపమ్ । నిజఘ్నుర్నిహతంపూర్వంభగవన్నిన్దనాదినా॥
తతశ్చమునయోరేణుందదృశుస్సర్వతోద్విజ । కిమేతదితిచాసన్నాన్పప్రచ్ఛుస్తేజనాంస్తదా ॥ 30

అఖ్యాతంచజనైస్తేషాం చోరీభూతైరరాజకే ।
రాష్ట్రేహితులోకైరారబ్ధంపరస్వాదానమాతురైః ॥ 31
తేషాముదీర్ణవేగానాంచోరాణాంమునిసత్తమాః । సుమహాన్ దృశ్యతే రేణుఃపరవిత్తాపహారిణామ్॥
తతస్సంమన్త్ర్య తేసర్వేమునయస్తస్యమన్త్రతః । మమన్థురూరుంపుత్రార్థమనపత్యస్యయత్నతః ॥ 33
మథ్యమానాత్సముత్తస్థౌతస్యోరోఃపురుషఃకిల । దగ్ధస్థూణాప్రతీకాశఃఖర్వటాస్యోతిహ్రస్వకః॥ 34
కింకరోమీతితాన్సర్వాన్విప్రానాహత్వరాన్వితః । నిషీదేతితమూచుస్తేనిషాదస్తేనసోఽభవత్ ॥ 35
తతస్తత్సంభవాజాతావిన్ధ్యశైలనివాసినః । నిషాదామునిశార్దూలపాపకర్మోపలక్షణాః ॥ 36
తేనద్వారేణతత్పాపంనిష్క్రాన్తంతస్యభూపతేః । నిషాదాస్తేతతోజాతావేనకల్మషనాశనాః ॥ 37
తతోఽస్యదక్షిణంహస్తంమమన్థుస్తేతదాద్విజాః ॥ 38
మథ్యమానేచతత్రాభూత్పృథుర్వైన్యఃప్రతాపవాన్ ।
దీప్యమానస్స్వవపుషాసాక్షాదగ్నిరివోజ్జ్వలన్ ॥ 39
ఆద్యమాజగవంనామఖాత్ప్రపాతతతోధనుః । శరాశ్చదివ్యానభసఃకవచంచపపాతహ ॥ 40
తస్మిన్జాతేతుభూతాని సంప్రహృష్టానిసర్వశః ॥ 41
సత్పుత్రేణచజాతేనవేనోపిత్రిదివంయయౌ । పున్నామ్నోనరకాత్త్రాతస్సతేనసుమహాత్మనా ॥ 42
తంసముద్రాశ్చ నద్యశ్చ రత్నాన్యాదాయసర్వశః ।
తోయానిచాభిషేకార్థంసర్వాణ్యేవోపతస్థిరే ॥ 43
పితామహశ్చ భగవాన్ దేవైరాఙ్గిరసైస్సహ । స్థావరాణిచభూతానిజఙ్గమానిచసర్వశః ॥
సమాగమ్యతదావైన్యమభ్యషిఞ్చన్నరాధిపమ్ ॥ 44
హస్తేతుదక్షిణేచక్రందృష్ట్వాతస్యపితామహః । విష్ణోరంశంపృథుంమత్వా పరితోషంపరంయయౌ॥
విష్ణుచిహ్నంకరేచక్రంసర్వేషాంచక్రవర్తినామ్ । భవత్యవ్యాహతోయస్యప్రభావస్త్రిదశైరపి॥46
మహతారాజరాజ్యేనపృథుర్వైన్యఃప్రతాపవాన్ ॥ సోఽభిషిక్తోమహాతేజావిధివద్ధర్మకోవిదైః॥ 47
పిత్రాపరాజితాస్తస్య ప్రజాస్తానామరఞ్జితాః । అనురాగాత్తతస్తస్యనామరాజేత్యజాయత ॥ 48
ఆపస్తస్తంభిరేచాస్యసముద్రమభియాస్యతః । పర్వతాశ్చదదుర్మార్గంధ్వజభఙ్గశ్చనాభవత్ ॥49
అకృష్టపచ్యాపృథివీసిధ్యన్త్యన్నానిచిన్తయా! సర్వకామదుఘాగావః పుటకేపుటకేమధు ॥ 50
తస్యవైజాతమాత్రస్యయజ్ఞేపైతామహేశుభే ।
సూతస్సూత్యాంసముత్పన్నఃసౌత్యేఽహనిమహామతిః ॥ 51
తస్మిన్నేవమహాయజ్ఞేజజ్ఞేప్రాజ్ఞోఽథమాగధః । ప్రోక్తౌతదామునివరైస్తావుభౌసూతమాగధౌ ॥ 52
స్తూయతామేషనృపతిఃపృథుర్వైన్యః ప్రతాపవాన్ ।
కర్మైతదనురూపంచపాత్రంస్తోత్రస్యచాపరమ్ ॥ 53

తతస్తావూచతుర్విప్రాన్ సర్వానేవకృతాంజలీ । అద్యజాతస్య నో కర్మ జ్ఞాయతేస్య మహీపతేః ॥ 54
గుణాన చాస్య జ్ఞాయన్తే న చాస్య ప్రథితం యశః । స్తోత్రం కిమాశ్రయం త్వస్య ధార్యమస్మాభిరుచ్యతామ్ ॥

ఋషయ ఊచుః :—

కరిష్యత్యేష యత్కర్మ చక్రవర్తీ మహాబలః । గుణా భవిష్యా యే చాస్య తైరయం స్తూయతాం నృపః

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

తతస్స నృపతిస్తోషం తచ్ఛ్రుత్వా పరమం యయౌ । సద్గుణైశ్శ్లాఘ్యతామేతి తస్మాత్ శ్లాఘ్యా గుణా మమ ॥
తస్మాద్యదద్య స్తోత్రే మే గుణనిర్వర్ణనం త్విమౌ । కరిష్యేతే కరిష్యామి తదేవాహం సమాహితః ॥ 58
యదిమౌ వర్జనీయం చ కిఞ్చిదత్ర వదిష్యతః । తదహం వర్జయిష్యామీత్యేవం చక్రే మతిం నృపః ॥ 59
అథ తౌ చక్రతుః స్తోత్రం పృథోర్వైన్యస్య ధీమతః । భవిష్యైః కర్మభిస్సమ్యక్ సుస్వరౌ సూతమాగధౌ ॥
సత్యవాగ్దానశీలోయం సత్యసన్ధో నరేశ్వరః । హ్రీమాన్ మైత్రః క్షమాశీలో విక్రాన్తో దుష్టశాసనః ॥

ధర్మజ్ఞశ్చ కృతజ్ఞశ్చ దయావాన్ ప్రియభాషితా ।
మాన్యాన్ మానయితా యజ్వా బ్రహ్మణ్యస్సాధువత్సలః ॥ 62

సమశ్శత్రౌ చ మిత్రే చ వ్యవహారస్థితౌ నృపః ॥ 63
సూతేనోక్తాన్ గుణానిత్థం స తదా మాగధేన చ । చకార హృది తాదృక్చ కర్మణా కృతవానసౌ ॥ 64
తతస్స పృథివీపాలః పాలయన్ పృథివీమిమామ్ । ఇయాజ వివిధైర్యజ్ఞైర్మహద్భిర్భూరిదక్షిణైః ॥ 65

తం ప్రజాః పృథివీనాథముపతస్థుః క్షుధార్దితాః ।
ఓషధీషు ప్రణష్టాసు తస్మిన్ కాలేప్యరాజకే ॥
తమూచుస్తే నరాః పృష్టాస్తత్రాగమనకారణమ్ ॥ 66

ప్రజా ఊచుః —

అరాజకే నృపశ్రేష్ఠ ధరిత్ర్యా సకలౌషధీః । గ్రస్తాస్తతః క్షయం యాన్తి ప్రజాస్సర్వాః ప్రజేశ్వర ॥ 67
త్వం నో వృత్తిప్రదో ధాత్రా ప్రజాపాలో నిరూపితః । దేహి నః క్షుత్పరీతానాం ప్రజానాం జీవనౌషధీః ॥ 68

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

తతోథ నృపతిర్దివ్యమాదాయాజగవం ధనుః । శరాంశ్చ దివ్యాన్ కుపితస్సోన్వధావద్వసుంధరామ్ ॥
తతో ననాశ త్వరితా గౌర్భూత్వాతు వసుంధరా ।
సా లోకాన్ బ్రహ్మలోకాదీన్ సంత్రాసాదగమన్మహీ । 70

యత్ర యత్ర యయౌ దేవీ సా తదా భూతధారిణీ ! తత్ర తత్ర చ సా వైన్యం దదర్శాభ్యుద్యతాయుధమ్ ॥
తతస్తం ప్రాహ వసుధా పృథుం పృథుపరాక్రమమ్ । ప్రవేపమానా తద్బాణపరిత్రాణపరాయణా ॥ 72

పృథివీ ఉవాచ :—

స్త్రీవధం త్వం మహాపాపం కిం నరేన్ద్ర న పశ్యసి । యేన మాం హన్తుమత్యర్థం ప్రకరోషి నృపోద్యమమ్॥

పృథురువాచ :—

ఏకస్మిన్యత్ర నిధనం ప్రాపితే దుష్టకారిణి । బహూనాం భవతి క్షేమం తస్య పుణ్యప్రదో వధః ॥ 74

పృథివీ ఉవాచ :—

ప్రజానాముపకారాయ యది మాం త్వం హనిష్యసి । ఆధారః కః ప్రజానాం తే నృపశ్రేష్ఠ భవిష్యతి ॥ 75

పృథురువాచ :—

త్వాం హత్వా వసుధే బాణైర్మచ్ఛాసనపరాఙ్ముఖీమ్ ।
ఆత్మయోగబలేనైవ ధారయిష్యామ్యహం ప్రజాః ॥ 76

తతః ప్రణమ్య వసుధా తం భూయః ప్రాహ పార్థివమ్ । ప్రవేపితాఙ్గీ పరమం సాధ్వసం సముపాగతా ॥ 77

ఉపాయతః సమారబ్ధాః సర్వే సిధ్యన్త్యుపక్రమాః ।
తస్మాద్వదామ్యుపాయం తే తం కురుష్వ యదీచ్ఛసి ॥ 78

సమస్తా యా మయా జీర్ణా నరనాథ! మహౌషధీః । యదీచ్ఛసి ప్రదాస్యామి తాః క్షీరపరిణామినీః ॥ 79

తస్మాత్ప్రజాహితార్థాయ మమ ధర్మభృతాం వర ।
తం తు వత్సం ప్రయచ్ఛ త్వం క్షరేయం యత్ర వత్సలా ॥ 80

సమాం చ కురు సర్వత్ర యేన క్షీరం సమన్తతః । వరౌషధీబీజభూతం వీర సర్వత్ర భావయే ॥ 81

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

తత ఉత్సారయామాస శైలాఞ్ఛతసహస్రశః । ధనుష్కోట్యా తదా వైన్యస్తేన శైలా వివర్ధితాః ॥ 82

న హి పూర్వవిసర్గే వై విషమే పృథివీతలే । ప్రవిభాగః పురాణాం వా గ్రామాణాం వా పురాభవత్ ॥ 83

న సస్యాని న గోరక్ష్యం న కృషిర్న వణిక్పథః । వైన్యాత్ప్రభృతి మైత్రేయ సర్వస్యైతస్య సమ్భవః ॥ 84

యత్ర యత్ర సమం త్వస్యా భూమేరాసీన్నరాధిపః । తత్ర తత్ర ప్రజానాం హి నివాసం సమరోచయత్ ॥ 85

ఆహారః ఫలమూలాని ప్రజానామభవత్తదా । కృచ్ఛ్రేణ మహతా సోఽపి ప్రణష్టాస్వోషధీషు వై ॥ 86

స కల్పయిత్వా వత్సం తు మనుం స్వాయమ్భువం ప్రభుమ్।
స్వపాణౌ పృథివీనాథో దుదోహ పృథివీం పృథుః ॥
సస్యబీజాని సర్వాణి ప్రజానాం హితకామ్యయా ॥ 87

తేనాన్నేన ప్రజాస్తాత వర్తన్తేఽద్యాపి నిత్యశః ॥ 88

ప్రాణప్రదాతా స పృథుర్యస్మాద్భూమేరభూత్పితా । తతస్తు పృథివీసంజ్ఞామవాపాఖిలధారిణీ ॥ 89

తతశ్చ దేవైర్మునిభిర్దైత్యై రక్షోభిరద్రిభిః । గన్ధర్వైరురగైర్యక్షైః పితృభిస్తరుభిస్తథా ॥ 90

తత్తత్పాత్రముపాదాయ తత్తద్దుగ్ధం మునేపయః । వత్సదోగ్ధృవిశేషాశ్చ తేషాంతద్యోనయోఽభవన్
సైషాధాత్రీవిధాత్రీచధారణీపోషణీతథా । సర్వస్యజగతఃపృథ్వీ విష్ణుపాదతలోద్భవా ॥ 92
ఏవంప్రభావస్సపృథుఃపుత్రోవేనస్యవీర్యవాన్ । జజ్ఞేమహీపతిఃపూర్వో రాజాభూజ్జనరఞ్జనాత్ ॥
యఇదంజన్మవైన్యస్యపృథోఃకీర్తయతేనరః । నతస్యదుష్కృతంకించిత్ఫలదాయిప్రజాయతే ॥ 94
దుస్స్వప్నోపశమంనౄణాంశృణ్వతాంచైతదుత్తమమ్।
పృథోర్జన్మప్రభావశ్చ కరోతిసతతంశుభమ్ । 95

ఇతి శ్రీ విష్ణుపురాణే ప్రథమాంశే త్రయోదశోఽధ్యాయః

అథ ప్రథమాంశే చతుర్దశోఽధ్యాయః.

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

పృథోఃపుత్రౌతుధర్మజ్ఞౌ జజ్ఞాతేఽన్తర్ధివాదినౌ।శిఖండినీహవిర్ధానమన్తర్ధానాద్వ్యజాయత।
హవిర్ధానాత్షడాగ్నేయీధిషణాఽజనయత్సుతాన్ ।
ప్రాచీనబర్హిషంశుక్రంగయంకృష్ణంవృజాజినౌ ॥ 2
ప్రాచీనబర్హిర్భగవాన్మహానాసీత్ప్రజాపతిః ।
హవిర్ధానిర్మహారాజోయేనసంవర్ధితాఃప్రజాః ॥ 3
ప్రాచీనాగ్రాఃకుశాస్తస్యపృథివ్యాంవిస్తృతామునే ।
ప్రాచీనబర్హిరభవత్ ఖ్యాతోభువిమహాబలః ॥ 4
సముద్రతనయాయాంతుకృతదారోమహీపతిః । మహతస్తపసఃపారేసవర్ణాయాంమహామతే ॥ 5
సవర్ణాధత్తసాముద్రీదశప్రాచీనబర్హిషః । సర్వేప్రచేతసోనామధనుర్వేదస్య పారగాః ॥ 6
అపృథగ్ధర్మచరణాస్తేఽతప్యన్తమహత్తపః । దశవర్షసహస్రాణిసముద్రసలిలేశయాః । 7

శ్రీ మైత్రేయ ఉవాచ :—

యదర్థంతేమహాత్మానస్తపస్తేపుర్మహామునే। ప్రచేతసస్సముద్రాంభస్యేతదాఖ్యాతుమర్హసి॥

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

పిత్రాప్రచేతసఃప్రోక్తాః ప్రజార్థమమితాత్మనా । ప్రజాపతినియుక్తేనబహుమానపురస్సరమ్ ॥ 9

ప్రాచీనబర్హిరువాచ :—

బ్రహ్మణాదేవదేవేనసమాదిష్టోఽస్మ్యహంసుతాః।ప్రజాస్సంవర్ధనీయాస్తేమయాచోక్తంతథేతితత్
తన్మమప్రీతయేపుత్రాః ప్రజావృద్ధిమతన్ద్రితాః । కురుధ్వంమాననీయా వస్సమ్యగాజ్ఞా ప్రజాపతేః ॥

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

తత స్తేతత్పితుశ్శ్రుత్వావచనంనృపనన్దనాః । తథేత్యుక్త్వాచతంభూయఃపప్రచ్ఛుఃపితరంమునే ॥ 12

ప్రచేతస ఊచుః :—

యేనతాతప్రజావృద్ధౌసమర్థాఃకర్మణావయమ్ ।
భవేమతత్సమస్తంనఃకర్మవ్యాఖ్యాతుమర్హసి ॥ 13

ప్రాచీనబర్హిః ఉవాచ :—

ఆరాధ్యవరదంవిష్ణుమిష్టప్రాప్తిమసంశయమ్ । సమేతినాన్యథామర్త్యఃకిమన్యత్కథయామివః ॥ 14
తస్మాత్ప్రజావివృద్ధ్యర్థంసర్వభూతేశ్వరంహరిమ్ । ఆరాధయతగోవిన్దంయదిసిద్ధిమభీప్సథ ॥ 15
ధర్మమర్థంచకామంచ మోక్షంచాన్విచ్ఛతాంతథా ।
ఆరాధనీయోభగవాననాదిఃపురుషోత్తమః ॥ 16
యస్మిన్నారాధితేసర్గంచకారాద్యఃప్రజాపతిః । తమారాధ్యాచ్యుతంవృద్ధిఃప్రజానాంవోభవిష్యతి ॥

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

ఇత్యేవముక్తాస్తేపుత్రాఃపిత్రాప్రాచేతసాదశ । మగ్నాఃపయోధిసలిలేతపశ్చేరుస్సమాహితాః ॥ 18
దశవర్షసహస్రాణిన్యస్తచిత్తాజగత్పతౌ । నారాయణేమునిశ్రేష్ఠసర్వలోకపరాయణే ॥ 19
తత్రైవతేస్థితాదేవమేకాగ్రమనసోహరిమ్ । తుష్టువుర్యస్స్తుతఃకామాంస్తోతురిష్టాన్ప్రయచ్ఛతి ॥20

శ్రీ మైత్రేయ ఉవాచ :—

స్తవంప్రచేతసోవిష్ణోస్సముద్రామ్భసియంస్థితాః । చక్రుస్తంమేమునిశ్రేష్ఠసుపుణ్యంవక్తుమర్హసి ॥

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

శృణుమైత్రేయగోవిన్దంయథాపూర్వంప్రచేతసః । తుష్టువుస్తన్మయీభూతాస్సముద్రసలిలేశయాః ॥

ప్రచేతస ఊచుః :—

నతాస్మస్సర్వవచసాంప్రతిష్ఠాయత్రశాశ్వతీ । తమాద్యన్తమశేషస్య జగతఃపరమంప్రభుమ్ ॥ 23
జ్యోతిరాద్యమనౌపమ్యమణ్వనన్తమపారవత్ । యోనిభూతమశేషస్య స్థావరస్యచరస్యచ ॥ 24
యస్యాహఃప్రథమంరూపమరూపస్యతతోనిశా । సంధ్యాచపరమేశస్యతస్మైకాలాత్మనేనమః ॥ 25
భుజ్యతేఽనుదినందేవైః పితృభిశ్చసుధాత్మకః । జీవభూతస్సమస్తస్యతస్మైసోమాత్మనేనమః ॥ 26
యస్తమోహన్తితీవ్రాత్మాప్రభాభిర్భాసయన్నభః ।
ఘర్మశీతామ్భసాంయోనిస్తస్మైసూర్యాత్మనేనమః ॥ 27
కాఠిన్యవాన్యోబిభర్తిజగదేతదశేషతః । శబ్దాదిసంశ్రయోవ్యాపీతస్మైభూమ్యాత్మనేనమః ॥28
యద్యోనిరూపంజగతాం బీజరూపంచదేహినామ్ । తత్తోయరూపమీశస్యనమామోహరిమేధసః ॥

యోముఖంసర్వదేవానాం హవ్యభుక్కవ్యభుక్తథా ॥ పితౄణాంచనమస్తస్మైవిష్ణవేపావకాత్మనే॥
పఞ్చధావస్థితోదేహేయశ్చేష్టాంకురుతేనిశమ్। ఆకాశయోనిర్భగవాంస్తస్మైవాయ్వాత్మనేనమః॥
అవకాశమశేషాణాంభూతానాంయఃప్రయచ్ఛతి ।
అనన్తమూర్తిమాన్ శుద్ధస్తస్మైవ్యోమాత్మనేనమః ॥ 32
సమస్తేన్ద్రియవర్గస్యయస్తథాస్థానముత్తమమ్ । తస్మైశబ్దాదిరూపాయనమఃకృష్ణాయవేధసే॥33
గృహ్ణాతివిషయాన్నిత్యమిన్ద్రియాత్మాక్షరాక్షరః ।
యస్తస్మై జ్ఞానమూలాయనతాస్మహరిమేధసే ॥ 34
గృహీతానిన్ద్రియైరర్థానాత్మనేయఃప్రయచ్ఛతి । అన్తఃకరణభూతాయతస్మైవిశ్వాత్మనేనమః ॥
యస్మిన్ననన్తేసకలంవిశ్వంయస్మాత్తథోద్గతమ్ । లయస్థానంచయస్తస్మైనమఃప్రకృతిధర్మిణే॥36
శుద్ధస్సంలక్ష్యతేభ్రాన్త్యాగుణవానివయోగుణః। తమాత్మరూపిణందేవంనతాస్మపురుషోత్తమమ్॥
అవికారమజంశుద్ధంనిర్గుణంయన్నిరఞ్జనమ్ । నతాస్మతత్పరంబ్రహ్మవిష్ణోర్యత్పరమంపదమ్॥ 38
అదీర్ఘహ్రస్వమస్థూలమనణ్వశ్యామలోహితమ్ । అస్నేహచ్ఛాయమతనుమసక్తమశరీరిణమ్॥ 39
అనాకాశమసంస్పర్శమగన్ధమరసంచయత్ । అచక్షుశ్శ్రోత్రమచలమవాక్పాణిమమానసమ్ ॥ 40
అనామగోత్రమసుఖమతేజస్కమహేతుకమ్ । అభయంభ్రాన్తిరహితమనిద్రమజరామరమ్ ॥ 41
అరజోఽశబ్దమమృతమప్లవంయదసంవృతమ్ । పూర్వాపరేణవైయస్మిన్ తద్విష్ణోఃపరమంపదమ్ ॥ 42
పరమీశిత్వగుణవత్సర్వభూతమసంశ్రయమ్। నతాస్మతత్పరంవిష్ణోర్జిహ్వాదృగ్గోచరంనయత్ ॥

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఏవంప్రచేతసోవిష్ణుంస్తువన్తస్తత్సమాధయః । దశవర్షసహస్రాణితపశ్చేరుర్మహార్ణవే ॥ 44
తపఃప్రసన్నోభగవాంస్తేషామన్తర్జలేహరిః । దదౌదర్శనమున్నిద్రనీలోత్పలదలచ్ఛవిః ॥ 45
పతత్రిరాజమారూఢమవలోక్యప్రచేతసః । ప్రణిపేతుశ్శిరోభిస్తంభక్తిభారావనామితైః ॥ 46
తతస్తానాహభగవాన్ వ్రియతామీప్సితోవరః । ప్రసాదసుముఖోఽహంవోవరదస్సముపస్థితః ॥ 47
తతస్తమూచుర్వరదంప్రణిపత్యప్రచేతసః । యథాపిత్రాసమాదిష్టంప్రజానాంవృద్ధికారణమ్ ॥ 48
సచాపిదేవస్తందత్త్వాయథాభిలషితంవరమ్ । అన్తర్ధానంజగామాశుతేచనిశ్చక్రముర్జలాత్ ॥49

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే ప్రథమాంశే చతుర్దశోఽధ్యాయః.

అథ ప్రథమాంశే పఞ్చదశోఽధ్యాయః.

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

తపశ్చరత్సుపృథివీంప్రచేతస్సుమహీరుహాః । అరక్ష్యమాణామావవ్రుర్బభూవాథప్రజాక్షయః ॥ 1
నాశకన్మారుతోవాతుంవృతంఖమభవద్ద్రుమైః । దశవర్షసహస్రాణినశేకుశ్చేష్టితుంప్రజాః ॥ 2

తాన్ దృష్ట్వా జలనిష్క్రాన్తాన్ సర్వే క్రుద్ధాః ప్రచేతసః ।
ముఖేభ్యో వాయుమగ్నించ తేఽసృజఞ్ జాతమన్యవః ॥ 3
ఉన్మూలానథ తాన్ వృక్షాన్ కృత్వా వాయురశోషయత్ ।
తానగ్నిరదహద్ఘోరస్తత్రాభూద్ద్రుమసంక్షయః ॥ 4
ద్రుమక్షయమథో దృష్ట్వా కించిచ్ఛిష్టేషు శాఖిషు । ఉపగమ్యాబ్రవీదేతాన్ రాజా సోమః ప్రజాపతీన్ ॥5
కోపం యచ్ఛత రాజానశ్శృణుధ్వం చ వచో మమ । సంధానం వః కరిష్యామి సహ క్షితిరుహైరహమ్ ॥ 6
రత్నభూతా చ కన్యేయం వార్క్షేయీ వరవర్ణినీ । భవిష్యం జానతా పూర్వం మయా గోభిర్వివర్ధితా ॥
మారిషా నామ నామ్నైషా వృక్షాణామితి నిర్మితా । భార్యా వోఽస్తు మహాభాగా ధ్రువం వంశవివర్ధినీ ॥
యుష్మాకం తేజసోఽర్ధేన మమ చార్ధేన తేజసః । అస్యాముత్పత్స్యతే విద్వాన్ దక్షో నామ ప్రజాపతిః ॥
మమాంశేన చ సంయుక్తో యుష్మత్తేజోమయేన వై ।
తేజసాఽగ్నిసమో భూయః ప్రజాస్సంవర్ధయిష్యతి ॥ 10
కణ్డుర్నామ మునిః పూర్వమాసీద్వేదవిదాం వరః । సురమ్యే గోమతీతీరే స తేపే పరమం తపః ॥ 11
తత్క్షోభాయ సురేన్ద్రేణ ప్రమ్లోచాఖ్యా వరాప్సరాః । ప్రయుక్తా క్షోభయామాస తమృషిం సా శుచిస్మితా
క్షోభితస్స తయా సార్ధం వర్షాణామధికం శతమ్ । అతిష్ఠన్మన్దరద్రోణ్యాం విషయాసక్తమానసః ॥13
సా తం ప్రాహ మహాభాగ గన్తుమిచ్ఛామ్యహం దివమ్ ।
ప్రసాదసుముఖో బ్రహ్మన్ననుజ్ఞాం దాతుమర్హసి ॥ 14
తయైవముక్తస్స మునిస్తస్యామాసక్తమానసః । దినాని కతిచిద్భద్రే స్థీయతామిత్యభాషత ॥ 15
ఏవముక్తా తతస్తేన సాగ్రం వర్షశతం పునః । బుభుజే విషయాంస్తన్వీ తేన సార్ధం మహాత్మనా ॥ 16
అనుజ్ఞాం దేహి భగవన్ వ్రజామి త్రిదశాలయమ్ । ఉక్తస్తయేతి స పునః స్థీయతామిత్యభాషత ॥ 17
పునర్గతే వర్షశతే సాధికే సా శుభాననా ।
యామీత్యాహ దివం బ్రహ్మన్ ప్రణయస్మితశోభనమ్ ॥ 18
ఉక్తస్తథైవ స మునిరుపగృహ్యాయతేక్షణామ్ । ప్రాహాస్యతాం క్షణం సుభ్రు చిరకాలం గమిష్యసి ॥ 19
తచ్ఛాపభీతా సుశ్రోణీ సహ తేనర్షిణా పునః । శతద్వయం కించిదూనం వర్షాణామన్వతిష్ఠత ॥ 20
గమనాయ మహాభాగో దేవరాజనికేతనమ్ । ప్రోక్తః ప్రోక్తస్తయా తన్వ్యా స్థీయతామిత్యభాషత ॥21
తస్య శాపభయాద్భీతా దాక్షిణ్యేన చ దక్షిణా । ప్రోక్తా ప్రణయభఙ్గార్తివేదినీ న జహౌ మునిమ్ ॥ 22
తయా చ రమతస్తస్య పరమర్షేరహర్నిశమ్ । నవం నవమభూత్ప్రేమ మన్మథావిష్టచేతసః ॥ 23
ఏకదా త్వరయాయుక్తో నిశ్చక్రామోటజాన్మునిః ।
నిష్క్రామన్తం చ కుత్రేతి గమ్యతే ప్రాహ సా శుభా ॥ 24
ఇత్యుక్తస్స తయా ప్రాహ పరివృత్తమహః శుభే ।
సన్ధ్యోపాస్తిం కరిష్యామి క్రియాలోపోఽన్యథా భవేత్ ॥ 25

తతఃప్రహస్యసుదతీసాతంప్రాహమహామునిమ్ । కిమద్యసర్వధర్మజ్ఞ పరివృత్తమహాస్తవ ॥ 26
బహూనాంవిప్రవర్షాణాంపరిణామమహాస్తవ । గతమేతన్నకురుతేవిస్మయంకస్యకథ్యతామ్ ॥ 27

కణ్డురువాచ :—

ప్రాతస్త్వమాగతాభద్రేనదీతీరమిదంశుభమ్ । మయాదృష్టాచతన్వఙ్గీప్రవిష్టాచమమాశ్రమమ్॥ 28
ఇయంహివర్తతేసన్ధ్యాపరిణామమహోగతమ్ । అపహాసఃకిమర్థోఽయంసద్భావఃకథ్యతాంమమ॥

ప్రమ్లోచా ఉవాచ :—

ప్రత్యూషస్యాగతాబ్రహ్మన్సత్యమేతన్నతన్మృషా । తద్వద్గతస్య కాలస్యగతాన్యబ్దశతానితే॥ 30

సోమ ఉవాచ :—

తతస్ససాధ్వసోవిప్రస్తాంపప్రచ్ఛాయతేక్షణామ్ ।కథ్యతాంభీరుకఃకాలస్త్వయామేరమతస్సహ ॥ 31

ప్రమ్లోచా ఉవాచ :—

సప్తోత్తరాణ్యతీతానినవవర్షశతానిచ । మాసాశ్చషట్తథైవాన్యత్సమతీతందినత్రయమ్ ॥ 32

కణ్డుః ఉవాచ :—

సత్యంభీరువదస్యేతత్పరిహాసోఽథవాశుభే । దినమేకమహంమన్యేత్వయాసార్ధమిహాస్థితమ్ ॥ 33

ప్రమ్లోచా ఉవాచ :—

వదిష్యామ్యనృతంబ్రహ్మన్కథమత్రతవాన్తికే । విశేషేణాద్యభవతాపృష్టామార్గానువర్తినా॥

సోమ ఉవాచ :—

నిశమ్యతద్వచస్సత్యంసమునిర్నృపనన్దనాః । ధిగ్ధిఙ్మామిత్యతీవేత్థంనినిన్దాత్మానమాత్మనా ॥ 35

మునిః ఉవాచ :—

తపాంసినష్టానిహతం బ్రహ్మబ్రహ్మవిదాంధనమ్ ।
హృతోవివేకఃకేనాపియోషిన్మోహాయనిర్మితా ॥ 36
ఊర్మిషట్కాతిగంబ్రహ్మజ్ఞేయమాత్మజయేనమే ।
మతిరేషాహృతాయేనధిక్తంకామంమహాగ్రహమ్ ॥ 37
వ్రతానివేదవేద్యాప్తికారణాన్యఖిలానిచ । నరకగ్రామమార్గేణసఙ్గేనాపహృతానిమే ॥ 38
వినిన్ద్యేత్థంసధర్మజ్ఞస్స్వయమాత్మానమాత్మనా । తామప్సరసమాసీనామిదంవచనమబ్రవీత్ ॥
గచ్ఛపాపేయథాకామంయత్కార్యంతత్కృతంత్వయా ।
దేవరాజస్యమత్క్షోభంకుర్వన్త్యాభావచేష్టితైః ॥ 40

నత్వాంకరోమ్యహంభస్మక్రోధతీవ్రేణవహ్నినా ।
సతాంసప్తపదంమైత్రముషితోఽహంత్వయాసహ ॥ 41
అథవాతవదోషఃకఃకింవాకుప్యామ్యహంతవ। మమైవదోషోఽతితరాంయేనాహమజితేన్ద్రియః ॥42
యయాశక్రప్రియార్థిన్యాకృతోమత్తపసోవ్యయః ।
త్వయాధిక్త్వాంమహామోహమఞ్జూషాంసుజుగుప్సితామ్ ॥ 43

సోమ ఉవాచ :—

యావదిత్థంసవిప్రర్షిస్తాంబ్రవీతిసుమధ్యమామ్ । తావద్గళత్స్వేదజలాసాబభూవాతివేపథుః ॥ 44
ప్రవేపమానాంసతదాస్విన్నగాత్రలతాంసతీమ్ । గచ్ఛగచ్ఛేతిసక్రోధమువాచమునిసత్తమః॥ 45
సాతునిర్భర్త్సితాతేనవినిష్క్రమ్యతదాశ్రమాత్ ।ఆకాశగామినీస్వేదంమమార్జతరుపల్లవైః॥46
వృక్షాద్వృక్షంయయౌబాలాతదగ్రారుణపల్లవైః ।
నిర్మార్జమానాగాత్రాణిగళత్స్వేదజలానివై ॥ 47
ఋషిణాయస్తదాగర్భస్తస్యాదేహేసమాహితః । నిర్జగామసరోమాఞ్చస్వేదరూపీతదఙ్గతః॥
తంవృక్షాజగృహుర్గర్భమేకంచక్రేచమారుతః ।
మయాచాప్యాయితోగోభిస్సతథావవృధేశనైః ॥ 49
వృక్షాగ్రగర్భసంభూతామారిషాఖ్యావరాననా ।
తాంప్రదాస్యన్తివోవృక్షాఃకోపఏషప్రశామ్యతామ్ ॥ 50
కణ్డోరపత్యమేవంసావృక్షేభ్యశ్చసముద్గతా । మమాపత్యంతథావాయోఃప్రమ్లోచాతనయాచసా॥
సచాపిభగవాన్కణ్డుఃక్షీణేతపసిసత్తమః । పురుషోత్తమాఖ్యమద్రీశం విష్ణోరాయతనంయయౌ ॥
తత్రైకాగ్రమతిర్భూత్వాచకారారాధనంహరేః । బ్రహ్మపారమయంకుర్వన్జపమేకాగ్రమానసః ॥
ఊర్ధ్వబాహుర్మహాయోగీస్థిత్వాఽసౌభూపనన్దనాః ॥ 53

ప్రచేతస ఊచుః :—

బ్రహ్మపారంమునేశ్శ్రోతుమిచ్ఛామఃపరమంస్తవమ్ । జపతాకణ్డునాదేవోయేనారాధ్యతకేశవః॥54

సోమ ఉవాచ :—

పారంపరంవిష్ణురపారపారఃపరఃపరేభ్యః పరమార్థరూపీ ।
సబ్రహ్మపారఃపరపారభూతఃపరః పరాణామపిపారపారః ॥ 55
సకారణంకారణతస్తతోఽపితస్యాపిహేతుః పరహేతుహేతుః ।
కార్యేషుచైవంసహకర్మకర్తృరూపైరశేషైరవతీహసర్వమ్ ॥ 56
బ్రహ్మప్రభుర్బ్రహ్మససర్వభూతో బ్రహ్మప్రజానాంపతిరచ్యుతోఽసౌ ।
బ్రహ్మాక్షరంనిత్యమజంసవిష్ణురపక్షయాద్యైరఖిలైరసంగి ॥ 57

బ్రహ్మత్వమజరంనిత్యం యదాసౌఽపురుషోత్తమః ।
తదారాగాదయోదోషాఃప్రయాన్తుప్రశమంమమ ॥ 58

సోమ ఉవాచ :—

ఏతద్బ్రహ్మపరాఖ్యంవైసంస్తవంపరమంజపన్ । అవాపపరమాంసిద్ధింససమారాధ్యకేశవమ్ ॥ 59
(ఇమంస్తవంయఃపఠతిశృణుయాద్వాపినిత్యశః ।
సకామదోషైరఖిలైర్ముక్తఃప్రాప్నోతివాఞ్ఛితమ్ ॥)
ఇయంచమారిషాపూర్వమాసీద్యాతాంబ్రవీమివః । కార్యగౌరవమేతస్యాఃకథనేఫలదాయివః ॥ 60
అపుత్రాప్రాగియంవిష్ణుంమృతేభర్తరిసత్తమాః । భూపపత్నీమహాభాగాతోషయామాసభక్తితః ॥
తయాచారాధితోవిష్ణుఃప్రాహప్రత్యక్షతాంగతః ।
వరంవృణీష్వేతిశుభాంసాచప్రాహాత్మవాఞ్ఛితమ్ ॥ 62
భగవన్ బాలవైధవ్యాద్వృథాజన్మాహమీదృశీ । మన్దభాగ్యాసముద్భూతావిఫలాచజగత్పతే॥ 63
భవన్తుపతయశ్శ్లాఘ్యామమజన్మనిజన్మని । త్వత్ప్రసాదాత్తథాపుత్రఃప్రజాపతిసమోస్తుమే ॥ 64
రూపసంపత్సమాయుక్తాసర్వస్యప్రియదర్శనా । అయోనిజాచజాయేయంత్వత్ప్రసాదాదధోక్షజ॥65

సోమ ఉవాచ :—

తయైవముక్తోదేవేశోహృషీకేశఉవాచతామ్ । ప్రణామనమ్రాముత్థాప్యవరదస్సముపస్థితః ॥ 66

దేవ ఉవాచ :—

భవిష్యన్తిమహావీర్యా అన్యస్మిన్నేవజన్మని । ప్రఖ్యాతోదారకర్మాణోభవత్యాఃపతయోదశ॥67
పుత్రంచసుమహాత్మానమతివీర్యపరాక్రమమ్ । ప్రజాపతిగుణైర్యుక్తంత్వమేవాప్స్యసిశోభనే ॥ 68
వంశానాంతస్యకర్తృత్వంజగత్యస్మిన్ భవిష్యతి । త్రైలోక్యమఖిలాసూతిస్తస్యచాపూరయిష్యతి ॥
త్వంచాప్యయోనిజాసాధ్వీరూపౌదార్యగుణాన్వితా। మనఃప్రీతికరీనౄణాంమత్ప్రసాదాద్భవిష్యసి॥70
ఇత్యుక్త్వాఽన్తర్దధేదేవస్తాంవిలోలవిలోచనామ్ ।
సాచేయంమారిషాజాతాయుష్మత్పత్నీనృపాత్మజాః ॥ 71

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

తతస్సోమస్యవచనాజ్జగృహుస్తేప్రచేతసః।సంహృత్యకోపంవృక్షేభ్యఃపత్నీంధర్మేణమారిషామ్॥72
దశభ్యస్తుప్రచేతోభ్యోమారిషాయాంప్రజాపతిః ।
దక్షోజజ్ఞేమహాభాగోయఃపూర్వంబ్రహ్మణోఽభవత్ ॥ 73
సతుదక్షోమహాభాగస్సృష్ట్యర్థంసుమహామతే ।
పుత్రానుత్పాదయామాసప్రజాసృష్ట్యర్థమాత్మనః ॥ 74

అవరాంశ్చవరాంశ్చైవద్విపదోఽథచతుష్పదః । ఆదేశంబ్రహ్మణఃకుర్వన్ స్రష్టృత్వేసమవస్థితః ॥ 75
ససృష్ట్వామనసాదక్షఃపఞ్చాశదసృజత్ స్త్రియః ॥ 76
దదౌసదశధర్మాయకశ్యపాయత్రయోదశ । కాలస్యనయనేయుక్తాస్సప్తవింశతిమిన్దవే ॥ 77
తాసుదేవాస్తథాదైత్యానాగాగావస్తథాఖగాః । గన్ధర్వాప్సరసశ్చైవదానవాద్యాశ్చజజ్ఞిరే ॥ 78

తతఃప్రభృతిమైత్రేయప్రజామైథునసంభవాః ।
సంకల్పాద్దర్శనాత్ స్పర్శాత్పూర్వేషామభవన్ ప్రజాః ॥
తపోవిశేషైస్సిద్ధానాంతదాత్యన్తతపస్వినామ్ ॥ 79

మైత్రేయ ఉవాచ :—

అఙ్గుష్ఠాద్దక్షిణాద్దక్షఃపూర్వంజాతశ్శ్రుతోమయా ।
కథంప్రాచేతసోభూయస్సంభూతోమహామునే ॥ 80
ఏషమేసంశయోబ్రహ్మన్ సుమహాన్ హృదివర్తతే ।
యద్దౌహిత్రశ్చసోమస్యపునశ్శ్వశురతాంగతః ॥ 81

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

ఉత్పత్తిశ్చనిరోధశ్చనిత్యౌభూతేషుసత్తమ। ఋషయోఽత్రనముహ్యన్తియేచాన్యేదివ్యచక్షుషః॥82
యుగేయుగేభవన్త్యేతేదక్షాద్యామునిసత్తమ । పునశ్చైవనిరుధ్యన్తే నైవిద్వాంస్తత్రముహ్యతి ॥83

కానిష్ఠ్యంజ్యైష్ఠ్యమప్యేషాంపూర్వంనాభూద్ద్విజోత్తమ ।
తపఏవగరీయోఽభూత్ప్రభావశ్చైవకారణమ్ ॥ 84

మైత్రేయ ఉవాచ :—

దేవానాందానవానాంచగన్ధర్వోరగరక్షసామ్ । ఉత్పత్తింవిస్తరేణేహమమబ్రహ్మన్ ప్రకీర్తయ ॥

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ప్రజాస్సృజేతివ్యాదిష్టఃపూర్వందక్షస్స్వయంభువా । యథాససర్జభూతానితథాశృణుమహామతే॥
మానసాన్యేవభూతానిపూర్వందక్షోఽసృజత్తదా। దేవానృషీన్ సగన్ధర్వానసురాన్ పన్నగాంస్తథా॥
యదాస్యసృజ్యమానస్యనవ్యవర్ధన్తతాఃప్రజాః । తతస్సంచిన్త్యసమునిస్సృష్టిహేతోఃప్రజాపతిః॥
మైథునేనైవధర్మేణసిసృక్షుర్వివిధాఃప్రజాః । అసిక్నీముపయేమేఽథవీరణస్యప్రజాపతేః ॥
సుతాంసుతపసాయుక్తాంమహతీంలోకధారిణీమ్ ॥ 89
అథపుత్రసహస్రాణివైరణ్యాంపఞ్చవీర్యవాన్ । అసిక్న్యాంజనయామాససర్గహేతోఃప్రజాపతిః ॥

తాన్ దృష్ట్వానారదోవిప్రసంవివర్ధయిషూన్ ప్రజాః ।
సంగమ్యప్రియసంవాదోదేవర్షిరిదమబ్రవీత్ ॥ 91

హే హర్యశ్వా మహావీర్యాః ప్రజా యూయం కరిష్యథ ।
ఈదృశో లక్ష్యతే యత్నో భవతాం శ్రూయతామిదమ్ ॥ 92
బాలిశా బత యూయం యే నాస్యా జానీథ వై భువః । అన్తరూర్ధ్వమధశ్చైవ కథం స్రక్ష్యథ వై ప్రజాః ॥
ఊర్ధ్వం తిర్యగధశ్చైవ యథాప్రతిహతా గతిః। తథా కస్మాద్భువో నాన్తం సర్వే ద్రక్ష్యథ బాలిశాః॥ 94
తే తు తద్వచనం శ్రుత్వా ప్రయాతాః సర్వతో దిశమ్। అద్యాపి న నివర్తన్తే సముద్రేభ్య ఇవాపగాః॥95
హర్యశ్వేష్వథ నష్టేషు దక్షః ప్రాచేతసః పునః । వైరిణ్యామథ పుత్రాణాం సహస్రమసృజత్ప్రభుః ॥ 96
వివర్ధయిషవస్తే తు శబలాశ్వాః ప్రజాః పునః। పూర్వోక్తం వచనం బ్రహ్మన్ నారదేన ప్రచోదితాః॥97
అన్యోన్యమూచుస్తే సర్వే సమ్యగాహ మహామునిః ।
భ్రాతౄణాం పదవీ చైవ గన్తవ్యా నాత్ర సంశయః ॥ 98
జ్ఞాత్వా ప్రమాణం పృథ్వ్యాశ్చ ప్రజాః స్రక్ష్యామహే తతః ।
తేఽపి తేనైవ మార్గేణ ప్రయాతాః సర్వతో దిశమ్ ॥
అద్యాపి న నివర్తన్తే సముద్రేభ్య ఇవాపగాః ॥ 99
తతః ప్రభృతి వై భ్రాతా భ్రాతురన్వేషణే ద్విజ । ప్రయాతో నశ్యతి తథా తన్న కార్యం విజానతా ॥ 100
తాంశ్చాపి నష్టాన్విజ్ఞాయ పుత్రాన్ దక్షః ప్రజాపతిః । క్రోధం చక్రే మహాభాగో నారదం తం శశాప చ ॥
సర్గకామస్తతో విద్వాన్ స మైత్రేయ ప్రజాపతిః ।
షష్టిం దక్షోఽసృజత్కన్యా వైరిణ్యామితి నః శ్రుతమ్ ॥ 102
దదౌ స దశ ధర్మాయ కశ్యపాయ త్రయోదశ । సప్తవింశతి సోమాయ చతస్రోఽరిష్టనేమినే ॥103
ద్వే చైవ బహుపుత్రాయ ద్వే చైవాఙ్గిరసే తథా ।
ద్వే కృశాశ్వాయ విదుషే తాసాం నామాని మే శృణు ॥ 104
అరున్ధతీ వసుర్జామీ లమ్బా భానుర్మరుద్వతీ । సంకల్పా చ ముహూర్తా చ సాధ్యా విశ్వా చ భామినీ ॥
ధర్మపత్న్యో దశ త్వేతాస్తాస్వపత్యాని మే శృణు ॥
విశ్వేదేవాస్తు విశ్వాయాః సాధ్యా సాధ్యానజాయత ।
మరుత్వత్యాం మరుత్వన్తో వసోస్తు వసవః స్మృతాః ॥ 105
ముహూర్తాస్తు ముహూర్తాయాం జాతా భానోస్తు భానవః ॥ 106
లమ్బాయాస్తు సుతో ఘోషో నాగవీథిస్తు జామిజా ॥ 107
పృథివీవిషయం సర్వమరున్ధత్యామజాయత । సంకల్పాయాం తు సర్వాత్మా జజ్ఞే సంకల్ప ఏవ చ ॥ 108
యే త్వనేకవసుప్రాణా దేవా జ్యోతిఃపురోగమాః ।
వసవోఽష్టౌ సమాఖ్యాతాస్తేషాం వక్ష్యామి విస్తరమ్ ॥ 109
ఆపో ధ్రువశ్చ సోమశ్చ ధర్మశ్చైవానిలోఽనలః । ప్రత్యూషశ్చ ప్రభాసశ్చ వసవో నామభిః స్మృతాః ॥
ఆపస్య పుత్రో వైతణ్డ్యః శ్రమః శ్రాన్తో ధునిస్తథా । ధ్రువస్య పుత్రో భగవాన్ కాలో లోకప్రకాలనః ॥
సోమస్య భగవాన్ వర్చా వర్చస్వీ యేన జాయతే ॥ 112

ధర్మస్యపుత్రోద్రవిణోహుతహవ్యవహ స్తథా।మనోహరాయాశ్శిశిరఃప్రాణోథరమణ స్తథా॥ 113
అనిలస్యశివాభార్యాతస్యాఃపుత్రఃపురోజవః। అవిజ్ఞాతగతిశ్చైవద్వౌపుత్రావనిలస్యతు॥ 114
అగ్నిపుత్రఃకుమారస్తు శర స్తమ్బేవ్యజాయత। తస్యశాఖోవిశాఖశ్చనైగమేయశ్చపృష్ఠజాః॥ 115
అపత్యంకృత్తికానాంతు కార్తికేయఇతిస్మృతః॥ 116
ప్రత్యూషస్యవిదుఃపుత్రమృషింనామ్నాతుదేవలమ్।
ద్వౌపుత్రౌదేవలస్యాపిక్షమావన్తౌమనీషిణౌ॥ 117
బృహస్పతేస్తుభగినీవరస్త్రీబ్రహ్మచారిణీ। యోగసిద్ధాజగత్కృత్స్నమసక్తావిచరత్యుత।
ప్రభాసస్యతుభార్యాసావసూనామష్టమస్యహ॥ 118
విశ్వకర్మామహాభాగ స్తస్యాంజజ్ఞేప్రజాపతిః। కర్తాశిల్పసహస్రాణాంత్రిదశానాంచవర్ధకిః॥ 119
భూషణానాంచసర్వేషాంకర్తాశిల్పవతాంవరః। యస్సర్వేషాంవిమానానిదేవాదీనాంచకారహ॥
మనుష్యాశ్చోపజీవన్తియస్యశిల్పంమహాత్మనః॥ 120
అజైకపాదహిర్బుధ్న స్త్వష్టారుద్రశ్చబుద్ధిమాన్।
త్వష్టుశ్చాప్యాత్మజఃపుత్రోవిశ్వరూపోమహాతపాః॥ 121
హరశ్చబహురూపశ్చత్ర్యమ్బకశ్చాపరాజితః। వృషాకపిశ్చశంభుశ్చకపర్దీరైవత స్తథా॥ 122
మృగవ్యాధశ్చశర్వశ్చకపాలీచమహామునే। ఏకాదశైతేకథితారుద్రాస్త్రిభువనేశ్వరాః॥ 123
శతంత్వేకంసమామ్నాతంరుద్రాణామమితౌజసామ్।
కాశ్యపస్యతుభార్యాయాస్తాసాంనామానిమేశృణు॥ 124
అదితిర్దితిర్దనుశ్చైవహ్యరిష్టాసురసాఖసా। సురభిర్వినతాచైవతామ్రాక్రోధవశాఇలా॥
కద్రూర్మునిశ్చధర్మజ్ఞతదపత్యానిమేశృణు॥ 125
పూర్వమన్వన్తరేశ్రేష్ఠాద్వాదశాసన్సురోత్తమాః।
తుషితానామతేఽన్యోన్యమూచుర్వైవస్వతేఽన్తరే॥ 126
ఉపస్థితేఽతియశసశ్చాక్షుషస్యాన్తరేమనోః।సమవాయీకృతాస్సర్వేసమాగమ్యపరస్పరమ్॥ 127
ఆగచ్ఛతద్రుతందేవాఅదితింసంప్రవిశ్యవై। మన్వన్తరేప్రసూయామస్తన్నశ్శ్రేయోభవేదితి॥
ఏవముక్త్వాతుతేసర్వేచాక్షుషస్యాన్తరేమనోః।
మారీచాత్కాశ్యపాజ్జాతాస్తేదిత్యాదక్షకన్యయా॥ 129
తత్రవిష్ణుశ్చశక్రశ్చజజ్ఞాతేపునరేవహి! అర్యమాచైవధాతాచత్వష్టాపూషాతథైవచ॥ 130
వివస్వాన్సవితాచైవమిత్రోవరుణఏవచ। అంశుర్భగశ్చాతితేజాఆదిత్యాద్వాదశస్మృతాః॥ 131
చాక్షుషస్యాన్తరేపూర్వమాసన్యేతుషితాస్సురాః।
వైవస్వతేఽన్తరేతేవైఆదిత్యాద్వాదశస్మృతాః॥ 132
యాస్తుసప్తవింశతిఃప్రోక్తాస్సోమపత్న్యోఽథసువ్రతాః।

తాసామపత్యాన్యభవన్ దీప్తిమన్త్యతితేజసామ్ ॥ 133
అరిష్టనేమిపత్నీనామపత్యానీహ షోడశ ॥ 134
బహుపుత్రస్య విదుషశ్చతస్రో విద్యుతస్స్మృతాః ॥ 135
ప్రత్యఙ్గిరసజాః శ్రేష్ఠా ఋచో బ్రహ్మర్షిసత్కృతాః ॥ 136
భృశాశ్వస్య తు దేవర్షేర్దేవప్రహరణాస్సుతాః ॥ 137
ఏతే యుగసహస్రాన్తే జాయన్తే పునరేవ హి । సర్వే దేవగణాస్తత్ర త్రయస్త్రింశత్ స్వఛన్దజాః ॥
తేషామపీహ సతతం నిరోధోత్పత్తిరుచ్యతే ॥ 138
యథా సూర్యస్య మైత్రేయ ఉదయాస్తమయావిహ । ఏవం దేవనికాయాస్తే సమ్భవన్తి యుగే యుగే ॥
దిత్యాః పుత్రద్వయం జజ్ఞే కాశ్యపాదితి నశ్శ్రుతమ్ । హిరణ్యకశిపుశ్చైవ హిరణ్యాక్షశ్చ దుర్జయః ॥
సింహికా చాభవత్కన్యా విప్రచిత్తేః పరిగ్రహః ॥ 141
హిరణ్యకశిపోః పుత్రాశ్చత్వారః ప్రథితౌజసః ॥
అనుహ్లాదశ్చ హ్లాదశ్చ ప్రహ్లాదశ్చైవ ధర్మవాన్ । సంహ్లాదశ్చ మహావీర్యా దైత్యవంశవివర్ధనాః ॥
తేషాం మధ్యే మహాభాగస్సర్వత్ర సమదృగ్వశీ । ప్రహ్లాదః పరమాం భక్తిం య ఉవాహ జనార్దనే ॥ 143
దైత్యేన్ద్రదీపితో వహ్నిస్సర్వాఙ్గోపచితో ద్విజ । న దదాహ చ యం పూర్వం వాసుదేవే హృది స్థితే ॥
మహార్ణవాన్తస్సలిలస్థితస్య చలతో మహీ । చచాల సకలా యస్య పాశబద్ధస్య ధీమతః ॥ 145
న భిన్నం వివిధైశ్శస్త్రైర్యస్య దైత్యేన్ద్రపాతితైః । శరీరమద్రికఠినం సర్వత్రాచ్యుతచేతసః ॥ 146
విషానలోజ్జ్వలముఖా యస్య దైత్యప్రచోదితాః । నాన్తాయ సర్పపతయో బభూవురురుతేజసః ॥
శైలైరాక్రాన్తదేహోపి యస్స్మరన్ పురుషోత్తమమ్ ।
తత్యాజ నాత్మనః ప్రాణాన్ విష్ణుస్మరణదంశితః ॥ 148
పతన్తముచ్చాదవనిర్యముపేత్య మహామునిమ్ । దధార దైత్యపతినా క్షిప్తం స్వర్గనివాసినా ॥ 149
యస్య సంశోషకో వాయుర్దేహే దైత్యేన్ద్రయోజితః । అవాప సంక్షయం సద్యశ్చిత్తస్థే మధుసూదనే ॥
విషాణభఙ్గముద్యుక్తా మదహానిం చ దిగ్గజాః । యస్య వక్షస్స్థలే ప్రాప్తా దైత్యేన్ద్రపరిణామితాః ॥ 151
యస్య చోత్పాదితా కృత్యా దైత్యరాజపురోహితైః ।
బభూవ నాన్తాయ పురా గోవిన్దాసక్తచేతసః ॥ 152
శమ్బరస్య చ మాయానాం సహస్రమతిమాయినః । యస్మిన్ ప్రయుక్తం చక్రేణ కృష్ణస్య వితథీకృతమ్ ॥
దైత్యేన్ద్రసూదోపహృతం యశ్చ హాలాహలం విషమ్ । జరయామాస మతిమానవికారమమత్సరీ ॥
సమచేతా జగత్యస్మిన్ యస్సర్వేష్వేవ జన్తుషు । యథాత్మని యథా పత్యే పరం మైత్రగుణాన్వితః ॥ 155
ధర్మాత్మా సత్యశౌచాదిగుణానామాకరః పరః ।
ఉపమానమశేషాణాం సాధూనాం యస్సదాఽభవత్ ॥ 156

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే ప్రథమాంశే పఞ్చదశోఽధ్యాయః

అథ ప్రథమాంశే షోడశోఽధ్యాయః.

మైత్రేయ ఉవాచ :—

కథితో భవతా వంశో మానవానాం మహామునే । కారణం చాస్య జగతో విష్ణురేవ సనాతనః ॥ 1

యత్త్వేతద్భగవానాహ ప్రహ్లాదం దైత్యసత్తమమ్ ।
దదాహ నాగ్నిర్నాస్త్రైశ్చ క్షుణ్ణస్తత్యాజ జీవితమ్ ॥ 2

జగామ వసుధా క్షోభం యత్రాబ్ధిసలిలస్థితే । బద్ధే బద్ధే విచలతి విక్షిప్తాంగైః సమాహతా ॥ 3

శైలైరాక్రాన్తదేహోఽపి న మమార చ యః పురా । త్వయాతీవ మాహాత్మ్యం కథితం యస్య ధీమతః

తస్య ప్రభావమతులం విష్ణోర్భక్తిమతో మునే । శ్రోతుమిచ్ఛామి యస్యైతచ్చరితమమితౌజసః ॥ 5

కిన్నిమిత్తమసౌ శస్త్రైర్విక్షిప్తో దితిజైర్మునే । కిమర్థం చాబ్ధిసలిలే విక్షిప్తో ధర్మతత్పరః ॥ 6

ఆక్రాన్తః పర్వతైః కస్మాత్కస్మాద్దష్టో మహోరగైః । క్షిప్తః కిమద్రిశిఖరాత్కిం వా పావకసంచయే ॥ 7

దిగ్దన్తినాం దన్తభాగైః స చ కస్మాన్నిపీడితః । సంశోషకోఽనిలశ్చాస్య ప్రయుక్తః కిం మహాసురైః ॥ 8

కృత్యాం చ దైత్యగురవో యుయుజుస్తే తు కిం మునే ।
శమ్బరశ్చాపి మాయానాం సహస్రం కిం ప్రయుక్తవాన్ ॥ 9

హాలాహలం విషం ఘోరం దైత్యసూదైర్మహాత్మనః ।
కస్మాద్దత్తం వినాశాయ యజ్జీర్ణం తేన ధీమతా ॥ 10

ఏతత్సర్వం మహాభాగ ప్రహ్లాదస్య మహాత్మనః । చరితం శ్రోతుమిచ్ఛామి మహామాహాత్మ్యసూచకమ్ ॥

న హి కౌతూహలం తత్ర యద్దైత్యైర్న హతో హి సః । అనన్యమనసో విష్ణౌ కః సమర్థో నిపాతనే ॥ 12

తస్మిన్ధర్మపరే నిత్యం కేశవారాధనోద్యతే । స్వవంశప్రభవైర్దైత్యైః కర్తుం ద్వేషోఽతిదుష్కరః ॥

ధర్మాత్మని మహాభాగే విష్ణుభక్తే విమత్సరే । దైతేయైః ప్రహృతం కస్మాత్తన్మమాఖ్యాతుమర్హసి ॥14

ప్రహరన్తి మహాత్మానో విపక్షే చాపి నేదృశే । గుణైః సమన్వితే సాధౌ కిం పునర్యః స్వపక్షజః ॥ 15

తదేతత్కథ్యతాం సర్వం విస్తరాన్మునిసత్తమ । దైత్యేశ్వరస్య చరితం శ్రోతుమిచ్ఛామ్యశేషతః ॥16

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే ప్రథమాంశే షోడశోఽధ్యాయః.

అథ ప్రథమాంశే సప్తదశోఽధ్యాయః.

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

మైత్రేయ శ్రూయతాం సమ్యక్చరితం తస్య ధీమతః । ప్రహ్లాదస్య సదోదారచరితస్య మహాత్మనః ॥ 1

దితేః పుత్రో మహావీర్యో హిరణ్యకశిపుః పురా । త్రైలోక్యం వశమానిన్యే బ్రహ్మణో వరదర్పితః ॥ 2

ఇన్ద్రత్వమకరోద్దైత్యః స చాసీత్సవితా స్వయమ్ । వాయురగ్నిరపాం నాథః సోమశ్చాసీన్మహాసురః ॥ 3

ధనానామధిపస్సోఽభూత్స ఏవాసీత్స్వయం యమః । యజ్ఞభాగానశేషాంస్తు స స్వయం బుభుజేఽసురః ॥

దేవాస్స్వర్గం పరిత్యజ్య తత్త్రాసాన్మునిసత్తమ । విచేరురవనౌ సర్వే బిభ్రాణా మానుషీం తనుమ్ ॥ 5

జిత్వా త్రిభువనం సర్వం త్రైలోక్యైశ్వర్యదర్పితః ।
ఉద్గీయమానో గన్ధర్వైర్బుభుజే విషయాన్ప్రియాన్ ॥ 6

పానాసక్తం మహాత్మానం హిరణ్యకశిపుం తదా । ఉపాసాంచక్రిరే సర్వే సిద్ధగన్ధర్వపన్నగాః ॥ 7

అవాదయన్ జగుశ్చాన్యే జయశబ్దం తథాఽపరే । దైత్యేశ్వరస్య పురతశ్చక్రుస్సిద్ధా ముదాన్వితాః ॥

తత్ర ప్రనృత్తాప్సరసి స్ఫటికాభ్రమయేఽసురః । పపౌ పానం ముదా యుక్తః ప్రాసాదే సుమనోహరే ॥9

తస్య పుత్రో మహాభాగః ప్రహ్లాదో నామ నామతః । పపాఠ బాలపాఠ్యాని గురుగేహగతోఽర్భకః ॥10

ఏకదా తు స ధర్మాత్మా జగామ గురుణా సహ । పానాసక్తస్య పురతః పితుర్దైత్యపతేస్తదా ॥ 11

పాదప్రణామావనతం తముత్థాప్య పితా సుతమ్ । హిరణ్యకశిపుః ప్రాహ ప్రహ్లాదమమితౌజసమ్ ॥ 12

పఠ్యతాం భవతా వత్స సారభూతం సుభాషితమ్ । కాలేనైతావతా యత్తే సదోద్యుక్తేన శిక్షితమ్ ॥ 13

ప్రహ్లాద ఉవాచ :—

శ్రూయతాం తాత వక్ష్యామి సారభూతం తవాజ్ఞయా ।
సమాహితమనా భూత్వా యన్మే చేతస్యవస్థితమ్ ॥ 14
అనాదిమధ్యాన్తమజమవృద్ధిక్షయమచ్యుతమ్ ।
ప్రణతోఽస్మ్యన్తసన్తానం(స్మిసదానన్దం) సర్వకారణకారణమ్ ॥

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

ఏతన్నిశమ్య దైత్యేన్ద్రః కోపసంరక్తలోచనః । విలోక్య తద్గురుం ప్రాహ స్ఫురితాధరపల్లవః ॥ 16

హిరణ్యకశిపుః ఉవాచ :—

బ్రహ్మబన్ధో కిమేతత్తే విపక్షస్తుతిసంహితమ్ । అసారం గ్రాహితో బాలో మామవజ్ఞాయ దుర్మతే ॥

గురుః ఉవాచ :—

దైత్యేశ్వర న కోపస్య వశమాగన్తుమర్హసి । మమోపదేశజనితం నాయం వదతి తే సుతః ॥ 18

హిరణ్యకశిపుః ఉవాచ :—

అనుశిష్టోఽసి కేనేదృగ్వత్స ప్రహ్లాద కథ్యతామ్ । మయోపదిష్టం నేత్యేష ప్రబ్రవీతి గురుస్తవ । 19

ప్రహ్లాద ఉవాచ :—

శాస్తా విష్ణురశేషస్య జగతో యో హృది స్థితః । తమృతే పరమాత్మానం తాత కః కేన శాస్యతే ॥ 20

హిరణ్యకశిపుః ఉవాచ :—

కోఽయం విష్ణుస్సుదుర్బుద్ధే యం బ్రవీషి పునః పునః । జగతామీశ్వరస్యేహ పురతః ప్రసభం మమ ॥ 21

ప్రహ్లాద ఉవాచ :—

నశబ్దగోచరంయస్యయోగిధ్యేయంపరంపదమ్। యతోవిశ్వంస్వయంవిశ్వంసవిష్ణుఃపరమేశ్వరః ॥ 22

హిరణ్యకశిపుః ఉవాచ :—

పరమేశ్వరసంజ్ఞోఽజ్ఞకిమన్యోమయ్యవస్థితే। తథాఽప్యమర్తుకామస్త్వంప్రబ్రవీషిపునఃపునః ॥

ప్రహ్లాద ఉవాచ :—

నకేవలంతాతమమప్రజానాంసబ్రహ్మభూతోభవతశ్చవిష్ణుః।
ధాతావిధాతాపరమేశ్వరశ్చప్రసీదకోపంకురుషేకిమర్థమ్ ॥ 24

హిరణ్యకశిపుః ఉవాచ :—

ప్రవిష్టఃకోఽస్యహృదయేదుర్బుద్ధేరతిపాపకృత్। యేనేదృశాన్యసాధూనివదత్యావిష్టమానసః॥ 25

ప్రహ్లాద ఉవాచ :—

నకేవలంమద్ధృదయంసవిష్ణురాక్రమ్యలోకానఖిలానవస్థితః।
సమాంత్వదాదీంశ్చపితస్సమస్తాన్సమస్తచేష్టాసుయునక్తిసర్వగః ॥ 26

హిరణ్యకశిపుః ఉవాచ :—

నిష్క్రామ్యతామయందుష్టఃశాస్యతాంచగురోర్గృహే।
యోజితోదుర్మతిఃకేనవిపక్షపతిసంస్తుతౌ ॥ 27

శ్రీపరాశర ఉవాచ —

ఇత్యుక్తస్సతదాదైత్యైర్నీతోగురుగృహంపునః। జగ్రాహవిద్యామనిశంగురుశుశ్రూషణేరతః ॥
కాలేఽతీతేఽతిమహతిప్రహ్లాదమసురేశ్వరః। సమాహూయాబ్రవీద్గాథాకాచిత్పుత్రకగీయతామ్ ॥

ప్రహ్లాద ఉవాచ :—

యతఃప్రధానపురుషౌయతశ్చైతచ్చరాచరమ్। కారణంసకలస్యాస్యసనోవిష్ణుఃప్రసీదతు ॥ 30

హిరణ్యకశిపుః ఉవాచ :—

దురాత్మావధ్యతామేషనానేనార్థోఽస్తిజీవతా। స్వపక్షహానికర్తృత్వాద్యఃకులాఙ్గారతాంగతః॥

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఇత్యాజ్ఞప్తాస్తతస్తేనప్రగృహీతమహాయుధాః।ఉద్యతాస్తస్యనాశాయదైత్యాశ్శతసహస్రశః॥ 32

ప్రహ్లాద ఉవాచ :—

విష్ణుశ్శస్త్రేషుయుష్మాసుమయిచాసౌయథాస్థితః।దైతేయాస్తేనసత్యేనమాక్రామన్త్వాయుధానివః॥

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

తతస్తైశ్శతశో దైత్యైశ్శస్త్రౌఘైరాహతోఽపిసన్ । నావాపవేదనామల్పామభూచ్చైవపునర్నవః ॥34

హిరణ్యకశిపుః ఉవాచ :—

దుర్బుద్ధేవినివర్తస్వవైరిపక్షస్తవాదతః । అభయంతేప్రయచ్ఛామిమాతిమూఢమతిర్భవ ॥ 35

ప్రహ్లాద ఉవాచ :—

భయంభయానామపహారిణిస్థితేమనస్యనన్తేమమకుత్రతిష్ఠతి ।
యస్మిన్స్మృతేజన్మజరాన్తకాదిభయానిసర్వాణ్యపయాన్తితాత ॥ 36

హిరణ్యకశిపుః ఉవాచ :—

భోభోస్సర్పాదురాచారమేనమత్యన్తదుర్మతిమ్ ।
విషజ్వాలాకులైర్వక్త్రైస్సద్యోనయతసంక్షయమ్ ॥ 37

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఇత్యుక్తాస్తేనతేసర్పాఃకుహకాస్తక్షకాదయః । అదశన్తసమస్తేషుగాత్రేష్వతివిషోల్బణాః ॥ 38
సత్వాసక్తమతిఃకృష్ణేదశ్యమానోమహోరగైః । నవివేదాత్మనోగాత్రంతత్స్మృత్యాహ్లాదసంస్థితః ॥

సర్పా ఊచుః :—

దంష్ట్రావిశీర్ణామణయస్స్ఫుటన్తిఫణేషుతాపోహృదయేషుకమ్పః ।
నాస్యత్వచిస్వల్పమపీహభిన్నంప్రశాధిదైత్యేశ్వరకార్యమన్యత్ ॥ 40

హిరణ్యకశిపుః ఉవాచ :—

హేదిగ్గజాస్సంకటదన్తమిశ్రాఘ్నతైనమస్మద్రిపుపక్షభిన్నమ్ ।
తజ్జావినాశాయభవన్తితస్యయథారణేఃప్రజ్వలితోహుతాశః ॥ 41

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

తతస్సదిగ్గజైర్బాలోభూభృచ్ఛిఖరసన్నిభైః । పాతితోధరణీపృష్ఠేవిషాణైరప్యపీడ్యత ॥ 42
స్మరతస్తస్యగోవిన్దమిభదన్తాస్సహస్రశః । శీర్ణావక్షస్స్థలంప్రాప్యసప్రాహపితరంతతః ॥ 43

ప్రహ్లాద ఉవాచ :—

దన్తాగజానాంకులిశాగ్రనిష్ఠురాశ్శీర్ణాయదేతేనబలంమమైతత్ ।
మహావిపత్తాపవినాశనోఽయంజనార్దనానుస్మరణానుభావః ॥ 44

హిరణ్యకశిపుః ఉవాచ :—

జ్వాల్యతామసురావహ్నిరపసర్పతదిగ్గజాః । వాయోసమేధయాగ్నింత్వందహ్యతామేషపాపకృత్ ॥

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

మహాకాష్ఠచయచ్ఛన్నమసురేన్ద్రసుతంతతః ।
ప్రజ్వాల్యదానవావహ్నిందదహుఃస్వామిచోదితాః ॥ 46

ప్రహ్లాద ఉవాచ :—

తాతైషవహ్నిఃపవనేరితోపినమాందహత్యత్రసమన్తతోహమ్ ।
పశ్యామిపద్మాస్తరణాస్తృతానిశీతానిసర్వాణిదిశాంముఖాని ॥ 47

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

అథదైత్యేశ్వరంప్రోచుర్భార్గవస్యాత్మజాద్విజాః ।
పురోహితామహాత్మానస్సామ్నాసంస్తూయవాగ్మినః ॥ 48

పురోహితా ఊచుః :—

రాజన్నియమ్యతాంకోపోబాలేఽత్రతనయేనిజే । కోపోదేవనికాయేషుతత్రతేసఫలోయతః ॥ 49
తథాతథైనంబాలంతేశాసితారోవయంనృప । యథావిపక్షనాశాయవినీతస్తేభవిష్యతి ॥ 50

బాలత్వంసర్వదోషాణాందైత్యరాజాస్పదంయతః ।
తతోఽత్రకోపమత్యర్థంయోక్తుమర్హసినార్భకే ॥ 51

నత్యక్ష్యతిహరేఃపక్షమస్మాకంవచనాద్యది । తతఃకృత్యాంవధాయాస్యకరిష్యామోనివర్తినీమ్ ॥ 52

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఏవమభ్యర్థితస్తైస్తుదైత్యరాజఃపురోహితైః ।
దైత్యైర్నిష్క్రామయామాసపుత్రంపావకసంచయాత్ ॥ 53

తతోగురుగృహేబాలస్సవసన్బాలదానవాన్ । అధ్యాపయామాసముహురుపదేశాన్తరేగురోః ॥

ప్రహ్లాద ఉవాచ —

శ్రూయతాంపరమార్థోమేదైతేయాదితిజాత్మజాః ।
నచాన్యథైతన్మన్తవ్యంనాత్రలోభాదికారణమ్ ॥ 55

జన్మబాల్యంతతస్సర్వోజన్తుఃప్రాప్నోతియౌవనమ్ । అవ్యాహతైవభవతితతోఽనుదివసంజరా ॥ 56
తతశ్చమృత్యుమభ్యేతిజన్తుర్దైత్యేశ్వరాత్మజాః । ప్రత్యక్షందృశ్యతేచైతదస్మాకంభవతాంతథా ॥
మృతస్యచపునర్జన్మభవతేతచ్చనాన్యథా । ఆగమోఽయంతథాతచ్చనోపాదానంవినోద్భవః ॥ 58
గర్భవాసాదియావత్తుపునర్జన్మోపపాదనమ్ । సమస్తావస్థకంతావద్దుఃఖమేవావగమ్యతామ్ ॥ 59
క్షుత్తృష్ణోపశమంతద్వచ్ఛీతాద్యుపశమంసుఖమ్ । మన్యతేబాలబుద్ధిత్వాద్దుఃఖమేవహితత్పునః ॥

అత్యన్తస్తిమితాఙ్గానాంవ్యాయామేనసుఖైషిణామ్ ।
భ్రాన్తిజ్ఞానావృతాక్షాణాంప్రహారోపిసుఖాయతే ॥ 61

క్వశరీరమశేషాణాంశ్లేష్మాదీనాంమహాచయః । క్వకాన్తిశోభాసౌభాగ్యకమనీయాదయోగుణాః॥ 62

మాంసాసృక్పూయవిణ్మూత్రస్నాయుమజ్జాస్థిసంహతౌ ।
దేహేచేత్ప్రీతిమాన్మూఢోభవితానరకేఽపిసః ॥ 63

అగ్నేశ్శీతేనతోయస్యతృషాభక్తస్యచక్షుధా । క్రియతేసుఖకర్తృత్వంతద్విలోమస్యచేతరైః॥ 64
కరోతిహేదైత్యపుత్రాయావన్మాత్రంపరిగ్రహః । తావన్మాత్రంసఏవాస్యదుఃఖంచేతసియచ్ఛతి॥ 65
యావతఃకురుతేజన్తుస్సంబన్ధాన్మనసఃప్రియాన్ । తావన్తోఽస్యనిఖన్యన్తేహృదయేశోకశఙ్కవః॥ 66
యద్యద్గృహేతన్మనసియత్రతత్రావతిష్ఠతః । నాశదాహోపహరణంకుతస్తత్రైవతిష్ఠతి ॥ 67
జన్మన్యత్రమహద్దుఃఖంమ్రియమాణస్యచాపితత్ ।యాతనాసుయమస్యోగ్రంగర్భసంక్రమణేషుచ॥
గర్భేచసుఖలేశోఽపిభవద్భిరనుమీయతే । యదితత్కథ్యతామేవంసర్వందుఃఖమయంజగత్ ॥ 69
తదేవమతిదుఃఖానామాస్పదేఽత్రభవార్ణవే । భవతాంకథ్యతేసత్యంవిష్ణురేకఃపరాయణమ్ ॥ 70
మాజానీతవయంబాలాదేహీదేహేషుశాశ్వతః ।జరాయౌవనజన్మాద్యాధర్మాదేహస్యనాత్మనః॥

బాలోఽహంతావదిచ్ఛాతోయతిష్యేశ్రేయసేయువా ।
యువాహంవార్ధకేప్రాప్తేకరిష్యామ్యాత్మనోహితమ్ ॥ 72

వృద్ధోఽహంమమకార్యాణిసమస్తానినగోచరే । కింకరిష్యామిమన్దాత్మాసమర్థేననయత్కృతమ్ ॥
ఏవందురాశయాక్షిప్తమానసఃపురుషస్సదా । శ్రేయసోఽభిముఖంయాతినకదాచిత్పిపాసితః ॥ 74
బాల్యేక్రీడనకాసక్తాయౌవనేవిషయోన్ముఖాః । అజ్ఞానయన్త్యశక్త్యాచవార్ధకంసముపస్థితమ్॥

తస్మాద్బాల్యేవివేకాత్మాయతేతశ్రేయసేసదా ।
బాలయౌవనవృద్ధాద్యైర్దేహభావైరసంయుతః ॥ 76

తదేతద్వోమయాఖ్యాతంయదిజానీతనానృతమ్ । తదస్మత్ప్రీతయేవిష్ణుస్స్మర్యతాంబన్ధముక్తిదః ॥
ఆయాసస్స్మరణేకోఽస్యస్మృతోయచ్ఛతిశోభనమ్ । పాపక్షయశ్చభవతిస్మరతాంతమహర్నిశమ్ ॥
సర్వభూతస్థితేతస్మిన్మతిర్మైత్రీదివానిశమ్ । భవతాంజాయతామేవంసర్వక్లేశాన్ప్రహాస్యథ ॥
తాపత్రయేణాభిహతంయదైతదఖిలంజగత్ । తదాశోచ్యేషుభూతేషుద్వేషంప్రాజ్ఞఃకరోతికః ॥ 80
అథభద్రాణిభూతానిహీనశక్తిరహంపరమ్ । ముదంతథాఽపికుర్వీతహానిర్ద్వేషఫలంయతః ॥ 81
బద్ధవైరాణిభూతానిద్వేషంకుర్వన్తిచేత్తదా । శోచ్యాన్యహోఽతిమోహేనవ్యాప్తానీతిమనీషిణా ॥

ఏతేభిన్నదృశాందైత్యావికల్పాఃకథితామయా ।
కృత్వాభ్యుపగమంతత్రసంక్షేపఃశ్రూయతాంమమ ॥ 83

విస్తారస్సర్వభూతస్యవిష్ణోస్సర్వమిదంజగత్ । ద్రష్టవ్యమాత్మవత్తస్మాదభేదేనవిచక్షణైః ॥ 84

సముత్సృజ్యాసురంభావంతస్మాద్యూయంయథావయమ్ ।
తథాయత్నంకరిష్యామోయథాప్రాప్స్యామనిర్వృతిమ్ ॥ 85

నైవాగ్నినానచార్కేణనేన్దునానచవాయునా । పర్జన్యవరుణాభ్యాంవానసిద్ధైర్నైవరాక్షసైః॥ 86

నయక్షైర్నచదైత్యేన్ద్రైర్నోరగైర్నచకిన్నరైః ।
నమనుష్యైర్నపశుభిర్దోషైర్నైవాత్మసంభవైః ॥ 87
జ్వరాక్షిరోగాతిసారప్లీహగుల్మాదికైస్తథా ।
ద్వేషేర్ష్యామత్సరాద్యైర్వా రాగలోభాదిభిఃక్షయమ్ ॥ 88
నచాన్యైర్నీయతే కైశ్చిన్నిత్యాయాఽత్యన్తనిర్మలా ।
తామాప్నోత్యమలేన్యస్య కేశవే హృదయంనరః ॥ 89
అసారసంసారవివర్తనేషుమాయాతతోషంప్రసభంబ్రవీమి ।
సర్వత్రదైత్యాస్సమతాముపేత సమత్వమారాధనమచ్యుతస్య ॥ 90
తస్మిన్ప్రసన్నే కిమిహాస్త్యలభ్యం ధర్మార్థకామైరలమల్పకాస్తే ।
సమాశ్రితాద్బ్రహ్మతరోరనన్తాన్నిస్సంశయంముక్తిఫలప్రపాతః ॥ 91

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే ప్రథమాంశే సప్తదశోఽధ్యాయః.

అథ ప్రథమాంశే అష్టాదశోఽధ్యాయః.

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

తస్యైతాందానవాశ్చేష్టాం దృష్ట్వాదైత్యపతేర్భయాత్ ।
ఆచచక్షుస్సచోవాచ సూదానాహూయసత్వరః ॥ 1

హిరణ్యకశిపుః ఉవాచ :—

హేసూదా మమపుత్రోఽసావన్యేషామపిదుర్మతిః । కుమార్గదేశికోదుష్టోహన్యతామవిలమ్బితమ్ ॥ 2
హాలాహలంవిషంచాస్య సర్వభక్ష్యేషుదీయతామ్ ।
అవిజ్ఞాతమసౌపాపో వధ్యతాంమావిచార్యతామ్ ॥ 3

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

తేతథైవదదుస్తస్మైప్రహ్లాదాయమహాత్మనే । విషదానంయథాజ్ఞప్తంపిత్రాతస్యమహాత్మనః ॥ 4
హాలాహలవిషంఘోరమనన్తోచ్చారణేనసః । అభిమన్త్ర్యసహాన్నేన మైత్రేయబుభుజేతదా ॥ 5
అవికారంసతద్భుక్త్వాప్రహ్లాదస్స్వస్థమానసః । అనన్తఖ్యాతినిర్వీర్యంజరయామాసదుర్విషమ్ ॥ 6
తతస్సూదాభయత్రస్తాజీర్ణందృష్ట్వామహావిషమ్ । దైత్యేశ్వరముపాగమ్యప్రణిపత్యేదమబ్రువన్ ॥
దైత్యరాజవిషందత్తమస్మాభిరతిభీషణమ్ । జీర్ణంతచ్చసహాన్నేన ప్రహ్లాదేనసుతేనతే ॥ 8

హిరణ్యకశిపుః ఉవాచ :—

త్వర్యతాంత్వర్యతాంసద్యో హేహేదైత్యపురోహితాః ।
కృత్యాంతస్యవినాశాయ హ్యుత్పాదయతమాచిరమ్ ॥ 9

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

సకాశమాగమ్య తతఃప్రహ్లాదస్యపురోహితాః । సామపూర్వమథోచుస్తేప్రహ్లాదంవినయాన్వితమ్ ॥

పురోహితా ఊచుః :—

జాతస్త్రైలోక్యవిఖ్యాతఆయుష్మన్ బ్రహ్మణఃకులే । దైత్యరాజస్యతనయోహిరణ్యకశిపోర్భవాన్ ॥
కిందేవైఃకిమనన్తేనకిమన్యేనతవాశ్రయః । పితాసమస్తలోకానాంత్వంతథైవభవిష్యసి ॥ 12
తస్మాత్పరిత్యజైతాంత్వంవిపక్షస్తవసంహితామ్। శ్లాఘ్యఃపితాసమస్తానాంగురూణాంపరమోగురుః

ప్రహ్లాద ఉవాచ :—

ఏవమేతన్మహాభాగాః శ్లాఘ్యమేతన్మహాకులమ్ । మరీచేస్సకలేప్యస్మింస్త్రైలోక్యేనాన్యథావదేత్ ॥
పితాచమమసర్వస్మిన్ జగత్యుత్కృష్టచేష్టితః । ఏతదప్యవగచ్ఛామిసత్యమత్రాపినానృతమ్ ॥ 15
గురూణామపిసర్వేషాంపితాపరమకోగురుః । యదుక్తంభ్రాన్తిరత్రాపి స్వల్పాపిహినవిద్యతే ॥ 16
పితాగురుర్నసందేహఃపూజనీయఃప్రయత్నతః । తత్రాపినాపరాధ్యామీత్యేవంమేమనసిస్థితమ్॥ 17
యత్త్వేతత్కిమనన్తేనేత్యుక్తోయుష్మాభిరీదృశః । కోబ్రవీతియథాయుక్తంకిన్తునైతద్వచోర్థవత్ ॥
ఇత్యుక్త్వాసోఽభవన్మౌనీతేషాంగౌరవయన్త్రితః । ప్రహస్యచపునఃప్రాహకిమనన్తేనసాధ్వితి ॥ 19
సాధుభోకిమనన్తేనసాధుభోగురవోమమ । శ్రూయతాంయదనన్తేన యదిఖేదంనయాస్యథ ॥ 20

ధర్మార్థకామమోక్షాఖ్యాఃపురుషార్థఉదాహృతాః ।
చతుష్టయమిదంయస్మాత్తస్మాచ్చకిమిదంవృథా ॥ 21
మరీచిమిశ్రైర్దక్షాద్యైస్తథైవాన్యైరనన్తతః ।
ధర్మఃప్రాప్తస్తథాచాన్యైరర్థఃకామస్తథాపరైః ॥ 22

తత్తత్త్వవేదినోభూత్వాజ్ఞానధ్యానసమాధిభిః । అవాపుర్ముక్తిమపరేపురుషాధ్వస్తబన్ధనాః ॥ 23

సంపదైశ్వర్యమాహాత్మ్యజ్ఞానసంతతికర్మణామ్ ।
విముక్తి(క్తే)శ్చైకతోలభ్యం(భ్యా)మూలమారాధనంహరేః ॥ 24

యతోధర్మార్థకామాఖ్యంవిముక్తిశ్చఫలంద్విజాః । తేనాపికింకిమిత్యేవమనన్తేనకిముచ్యతే ॥
కించాత్రబహునోక్తేనభవన్తోగురవోమమ । వదన్తుసాధువాసాధు వివేకోఽస్మాకమల్పకః ॥ 26
బహునాత్రకిముక్తేనసఏవజగతఃపతిః । సకర్తాచవికర్తాచ సంహర్తాచహృదిస్థితః ॥ 27
సభోక్తాభోజ్యమప్యేవంసఏవజగదీశ్వరః । భవద్భిరేతత్క్షన్తవ్యంబాల్యాదుక్తంతుయన్మయా ॥28

పురోహితా ఊచుః :—

దహ్యమానస్త్వమస్మాభిరగ్నినా బాలరక్షితః । భూయో న వక్ష్యసీత్యేవం నైవజ్ఞాతోఽస్యబుద్ధిమాన్ ॥

యద్యస్మద్వచనాన్మోహగ్ర(గ్రా)హం న త్యక్ష్యతే భవాన్ ।
తతః కృత్యాం వినాశాయ తవ స్రక్ష్యామ దుర్మతే ॥ 30

ప్రహ్లాద ఉవాచ :—

కః కేన రక్ష్యతే జన్తుర్జన్తుః కః కేన హన్యతే । హన్తి రక్షతి చైవాత్మా హ్యసత్సాధు సమాచరన్ ॥ 31

కర్మణా జాయతే సర్వం కర్మైవ గతిసాధనమ్ । తస్మాత్సర్వప్రయత్నేన సాధుకర్మ సమాచరేత్ ॥

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఇత్యుక్తాస్తేన తే క్రుద్ధా దైత్యరాజపురోహితాః ।
కృత్యాముత్పాదయామాసుర్జ్వాలామాలోజ్జ్వలాననామ్ ॥ 33

అతిభీమాం సమాసాద్య పాదన్యాసక్షతక్షితిః । శూలేన సాధు సంక్రుద్ధా తం జఘానాథ వక్షసి ॥ 34

తత్తస్య హృదయం ప్రాప్య శూలం బాలస్య దీప్తిమత్ । జగామ ఖణ్డితం భూమౌ తత్రాపి శతధా భవత్ ॥

యత్రానపాయీ భగవాన్ హృద్యాస్తే హరిరీశ్వరః । భఙ్గో భవతి వజ్రస్య తత్ర శూలస్య కా కథా ॥ 36

అపాపే తత్ర పాపైశ్చ పాతితా దైత్యయాజకైః । తానేవ సా జఘానాశు కృత్యా నాశం జగామ చ ॥ 37

కృత్యయా దహ్యమానాంస్తాన్విలోక్య స మహామతిః । త్రాహి కృష్ణేత్యనన్తేతి వదన్నభ్యవపద్యత ॥ 38

సర్వవ్యాపిన్ జగద్రూప జగత్స్రష్టర్జనార్దన । పాహి విప్రానిమానస్మాద్దుస్సహాన్మన్త్రపావకాత్ ॥

యథా సర్వేషు భూతేషు సర్వవ్యాపీ జగద్గురుః । విష్ణురేవ తథా సర్వే జీవన్త్వేతే పురోహితాః ॥ 40

యథా సర్వగతం విష్ణుం మన్యమానోఽనపాయినమ్ । చిన్తయామ్యరిపక్షేఽపి జీవన్త్వేతే తథా ద్విజాః ॥

యే హన్తుమాగతా దత్తం యైర్విషం యైర్హుతాశనః ।
యైర్దిగ్గజైరహం క్షుణ్ణో దష్టస్సర్పైశ్చ యైరహమ్ ॥ 42

తేష్వహం మిత్రపక్షే చ సమః పాపోఽస్మి న క్వచిత్ । తథా తేనాద్య సత్యేన జీవన్త్వసురయాజకాః ॥ 43

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఇత్యుక్తాస్తేన తే సర్వే సంస్పృష్టాశ్చ నిరామయాః ।
సముత్తస్థుర్ద్విజా భూయస్తమూచుః ప్రశ్రయాన్వితమ్ ॥ 44

పురోహితా ఊచుః :—

దీర్ఘాయురప్రతిహతో బలవీర్యసమన్వితః । పుత్రపౌత్రధనైశ్వర్యైర్యుక్తో వత్స భవోత్తమః ॥ 45

ఇత్యుక్త్వా తం తతో గత్వా యథావృత్తం పురోహితాః ।
దైత్యరాజాయ సకలమాచచక్షుర్మహామునే ॥ 46

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే ప్రథమాంశే అష్టాదశోఽధ్యాయః.

శ్రీః

అథ ప్రథమాంశే ఏకోనవింశోఽధ్యాయః.

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

హిరణ్యకశిపుశ్శ్రుత్వాతాంకృత్యాంవితథీకృతామ్ ।
ఆహూయపుత్రంపప్రచ్ఛ ప్రభావస్యాస్యకారణమ్ ॥ 1

హిరణ్యకశిపుః ఉవాచ :—

ప్రహ్లాద! సుప్రభావోఽసికిమేతత్తేవిచేష్టితమ్ । ఏతన్మన్త్రాదిజనిత ముతాహోసహజంతవ ॥ 2

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఏవంపృష్టస్తదాపిత్రాప్రహ్లాదోఽసురబాలకః । ప్రణిపత్యపితుఃపాదావిదంవచనమబ్రవీత్ ॥ 3

ప్రహ్లాద ఉవాచ :—

నమన్త్రాదికృతస్తాత ! నచనైసర్గికోమమ । ప్రభావఏషసామాన్యోయస్యయస్యాచ్యుతోహృది ॥
అన్యేషాంయోనపాపానిచిన్తయత్యాత్మనోయథా । తస్యపాపాగమస్తాత హేత్వభావాన్నవిద్యతే ॥
కర్మణామనసావాచాపరపీడాంకరోతియః । తద్బీజంజన్మఫలతిప్రభూతంతస్యచాశుభమ్ ॥ 6
సోఽహంనపాపమిచ్ఛామినకరోమివదామిచ । చిన్తయన్సర్వభూతస్థమాత్మన్యపిచ కేశవమ్ ॥ 7
శారీరంమానసందుఃఖందైవంభూతభవంతథా । సర్వత్రశుభచిత్తస్యతస్యమేజాయతేకుతః ॥ 8
ఏవంసర్వేషుభూతేషుభక్తిరవ్యభిచారిణీ । కర్తవ్యాపణ్డితైర్జ్ఞాత్వా సర్వభూతమయంహరిమ్॥ 9

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

ఇతిశ్రుత్వాసదైత్యేన్ద్రఃప్రాసాదశిఖరేస్థితః ।
క్రోధాన్ధకారితముఖః ప్రాహదైతేయకింకరాన్ ॥ 10

హిరణ్యకశిపుః ఉవాచ :—

దురాత్మాక్షిప్యతామస్మాత్ప్రాసాదాచ్ఛతయోజనాత్ ॥
గిరిపృష్ఠేపతత్వస్మిన్శిలాభిన్నాఙ్గసంహతిః ॥ 11

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

తతస్తంచిక్షిపుస్సర్వేబాలందైతేయకింకరాః । పపాతసోప్యధఃక్షిప్తోహృదయేనోద్వహన్హరిమ్॥
పతమానంజగద్ధాత్రీ జగద్ధాతరికేశవే । భక్తియుక్తందధారైనముపసంగమ్యమేదినీ ॥ 13
తతోవిలోక్యతంస్వస్థమవిశీర్ణాస్థిపఞ్జరమ్ । హిరణ్యకశిపుఃప్రాహశమ్బరంమాయినాంవరమ్ ॥ 14

హిరణ్యకశిపుః ఉవాచ :—

నాస్మాభిశ్శక్యతేహన్తుమయందుర్వృత్తబాలకః ।
మాయాంవేత్తిభవాంస్తస్మాన్మాయయైనంనిషూదయ ॥ 15

శమ్బర ఉవాచ :—

సూదయామ్యేష దైత్యేన్ద్ర! పశ్యమాయాబలంమమ ।
సహస్రమత్రమాయానాం పశ్యానోదశకంతథా ॥ 16

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

తతస్సమసృజన్మాయాః ప్రహ్లాదే శమ్బరోఽసురః । వినాశమిచ్ఛన్దుర్బుద్ధిస్సర్వత్రసమదర్శిని ॥ 17
సమాహితమనాభూత్వా శంబరేఽపివిమత్సరః । మైత్రేయసోఽపిప్రహ్లాదస్సస్మారమధుసూదనమ్ ॥

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

తతోభగవతాతస్యరక్షార్థంచక్రముత్తమమ్ । ఆజగామసమాజ్ఞప్తంజ్వాలామాలిసుదర్శనమ్ ॥
తేనమాయాసహస్రంతచ్ఛమ్బరస్యాశుగామినా । బాలస్యరక్షతాదేహమేకైకంచనిషూదితమ్ ॥
సంశోషకంతదావాయుం దైత్యేన్ద్రఇదమబ్రవీత్ ।
శీఘ్రమేషమమాదేశాద్దురాత్మానీయతాంక్షయమ్ ॥ 21
తథేత్యుక్త్వాతుసోఽప్యేనం వివేశపవనోలఘు । శీతోఽతిరూక్షశ్శోషాయతద్దేహస్యాతిదుస్సహః ॥ 22
తేనావిష్టంతథాత్మానంసబుద్ధ్వాదైత్యబాలకః । హృదయేనమహాత్మానందధారధరణీధరమ్ ॥ 23
హృదయస్థస్తతస్తస్యతంవాయుమతిశోషణమ్ । పపౌజనార్దనఃక్రుద్ధస్సయయౌపవనఃక్షయమ్ ॥24
క్షీణాసుసర్వమాయాసుపవనేచక్షయంగతే । జగామసోఽపిభవనం గురోరేవమహామతిః ॥ 25
అహన్యహన్యథాచార్యో నీతింరాజ్యఫలప్రదామ్ ।
గ్రాహయామాసతంబాలం రాజ్ఞాముశనసాకృతామ్ ॥ 26
గృహీతనీతిశాస్త్రంతంవినీతంసయదాగురుః । మేనేతదైనంతత్పిత్రేకథయామాసశిక్షితమ్ ॥ 27

ఆచార్య ఉవాచ :—

గృహీతనీతిశాస్త్రస్తేపుత్రోదైత్యపతేకృతః । ప్రహ్లాదస్తత్త్వతోవేత్తిభార్గవేణయదీరితమ్ ॥ 28

హిరణ్యకశిపుః ఉవాచ :—

మిత్రేషువర్తేత కథమరివర్గేచభూపతిః । ప్రహ్లాద! త్రిషుకాలేషుమధ్యస్థేషుకథంచరేత్ ॥ 29
కథంమన్త్రిష్వమాత్యేషుబాహ్యేష్వాభ్యన్తరేషుచ । చారేషుపౌరవర్గేషుశఙ్కితేష్వితరేషుచ ॥
కృత్యాకృత్యవిధానంచదుర్గాటవికసాధనమ్ । ప్రహ్లాదకథ్యతాంసమ్యక్తథాకణ్టకశోధనమ్ ॥ 31
ఏతచ్చాన్యచ్చసకలమధీతంభవతాయథా । తథామేకథ్యతాంజ్ఞాతుంతవేచ్ఛామిమనోగతమ్ ॥ 32

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ప్రణిపత్యతతఃపాదౌపితుః ప్రశ్రయభూషణః । ప్రహ్లాదఃప్రాహదైత్యేన్ద్రంకృతాఞ్జలిపుటస్స్థితః ॥

ప్రహ్లాద ఉవాచ :—

మమోపదిష్టంసకలంగురుణానాత్రసంశయః । గృహీతంచమయాకింతు నసదేతన్మతంమమ ॥ 34
సామచోపప్రదానంచభేదదణ్డౌతథాపరౌ । ఉపాయాఃకథితాస్సర్వే మిత్రాదీనాంచసాధనే ॥ 35
తానేవాహంనపశ్యామిమిత్రాదీంస్తాతమాక్రుధః।
సాధ్యాభావేమహాబాహోసాధనైఃకింప్రయోజనమ్ ॥ 36
సర్వభూతాత్మకేతాతజగన్నాథేజగన్మయే । పరమాత్మనిగోవిన్దేమిత్రామిత్రకథాకుతః ॥ 37
త్వయ్యస్తిభగవాన్విష్ణుర్మయిచాన్యత్రచాస్తిసః ।
యతస్తతోఽయంమిత్రంమే శత్రుశ్చేతిపృథక్కుతః ॥ 38
తదేభిరలమత్యర్థందుష్టారమ్భోక్తివిస్తరైః । అవిద్యాన్తర్గతైర్యత్నఃకర్తవ్యస్తాతశోభనే॥39
విద్యాబుద్ధిరవిద్యాయామజ్ఞానాత్తాత! జాయతే। బాలోఽగ్నింకిన్నఖద్యోతమసురేశ్వర! మన్యతే॥
తత్కర్మయన్నబన్ధాయ సావిద్యాయావిముక్తయే।
ఆయాసాయాపరంకర్మ విద్యాఽన్యాశిల్పనైపుణమ్ ॥ 41
తదేతదవగమ్యాహమసారంసారముత్తమమ్ । నిశామయమహాభాగప్రణమ్యప్రబ్రవీమియత్ ॥42
నచిన్తయతికోరాజ్యంకోధనంనాభివాఞ్ఛతి । తథాపిభావ్యమేవైతదుభయంప్రాప్యతేనరైః ॥ 43
సర్వఏవమహాభాగమహత్త్వంప్రతిసోద్యమః । తథాపిపుంసాంభాగ్యానినోద్యమాభూతిహేతవః॥44
జడానామవివేకానామశూరాణామపిప్రభో। భాగ్యభోజ్యానిరాజ్యాని సన్త్యనీతిమతామపి ॥ 45
తస్మాద్యతేత పుణ్యేషుయఇచ్ఛేన్మహతీంశ్రియమ్ । యతితవ్యంసమత్వేచనిర్వాణమపిచేచ్ఛతా ॥
దేవామనుష్యాఃపశవఃపక్షివృక్షసరీసృపాః । రూపమేతదనన్తస్య విష్ణోర్భిన్నమివస్థితమ్ ॥ 47
ఏతద్విజానతాసర్వంజగత్స్థావరజఙ్గమమ్ । ద్రష్టవ్యమాత్మవద్విష్ణుర్యతోఽయంవిశ్వరూపధృక్ ॥ 48
ఏవంజ్ఞాతేసభగవాననాదిఃపరమేశ్వరః । ప్రసీదత్యచ్యుతస్తస్మిన్ప్రసన్నేక్లేశసంక్షయః ॥ 49

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఏతచ్ఛ్రుత్వాఽతికోపేనసముత్థాయతదాసనాత్ । హిరణ్యకశిపుఃపుత్రంపదావక్షస్యతాడయత్ ॥
ఉవాచచసకోపేనసామర్షఃప్రజ్వలన్నివ । నిష్పిష్యపాణినాపాణింహన్తుకామోజగద్యథా ॥ 51
హేవిప్రచిత్తేహేరాహోహేబలైషమహార్ణవే। నాగపాశైర్దృఢంబధ్వాక్షిప్యతాంమావిలమ్బ్యథ
అన్యథాసకలాలోకాస్తథాదైతేయదానవాః । అనుయాస్యన్తిమూఢస్యమతమస్యదురాత్మనః॥53
బహుశోవారితోఽస్మాభిరయంపాపస్తథాప్యరేః । స్తుతిం కరోతిదుష్టానాంవధఏవోపకారకః ॥

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

తతస్తేసత్వరాదైత్యాబధ్వాతంనాగబన్ధనైః । భర్తురాజ్ఞాంపురస్కృత్యచిక్షిపుస్సలిలార్ణవే ॥
తతశ్చచాలచలతాప్రహ్లాదేనమహార్ణవః । ఉద్వేలోఽభూత్పరంక్షోభముపేత్యచసమన్తతః ॥56
భూలోకమఖిలందృష్ట్వాప్లావ్యమానంమహామ్భసా । హిరణ్యకశిపుర్దైత్యానిదమాహమహామునే॥

దైతేయాస్సకలైశ్శైలై రత్రైవవరుణాలయే । నిశ్ఛిద్రైస్సర్వతస్సర్వైశ్చీయతామేషదుర్మతిః ॥
నాగ్నిర్దహతినైవాయంశస్త్రైశ్ఛిన్నోనచోరగైః । క్షయంనీతోనవాతేననవిషేణనకృత్యయా ॥ 59
నమాయాభిర్నచైవోచ్చాత్పాతితోనచదిగ్గజైః । బాలోతిదుష్టచిత్తోయంనానేనార్థోస్తిజీవతా ॥
తదేవతోయరాణ్మధ్యేసమాక్రాన్తోమహీధరైః ।
తిష్ఠత్వబ్దసహస్రాన్తం ప్రాణాన్హాస్యతిదుర్మతిః ॥ 61
తతోదైత్యాదానవాశ్చపర్వతైస్తంమహోదధౌ । ఆక్రమ్యచయనంచక్రుర్యోజనానిసహస్రశః ॥
సచితఃపర్వతైరన్తస్సముద్రస్యమహామతిః । తుష్టావాహ్నికవేళాయామేకాగ్రమతిరచ్యుతమ్ ॥ 63

ప్రహ్లాద ఉవాచ :—

నమస్తేపుణ్డరీకాక్ష ! నమస్తేపురుషోత్తమ ! । నమస్తేసర్వలోకాత్మన్నమస్తే తిగ్మచక్రిణే ॥ 64
(నమస్తేవాసుదేవాయనమస్తేకరుణాకర । నమస్తేవిశ్వరూపాయనమస్తేసర్వమూర్తయే) ॥
నమోబ్రహ్మణ్యదేవాయ గోబ్రాహ్మణహితాయచ ।
జగద్ధితాయకృష్ణాయ గోవిన్దాయనమోనమః ॥ 65
బ్రహ్మత్వేసృజతేసర్వంస్థితౌపాలయతేపునః । రుద్రరూపాయకల్పాన్తేనమస్తుభ్యంత్రిమూర్తయే ॥
దేవాయక్షాసురాస్సిద్ధానాగగన్ధర్వకిన్నరాః । పిశాచారాక్షసాశ్చైవమనుష్యాఃపశవస్తథా ॥ 67
పక్షిణస్స్థావరాశ్చైవపిపీలికసరీసృపాః । భూమ్యమ్బ్వగ్నిర్నభోవాయుశ్శబ్దస్స్పర్శస్తథారసః ॥
రూపంగన్ధోమనోబుద్ధిరాత్మాకాలస్తథాగుణాః । ఏతేషాంపరమార్థశ్చసర్వమేతత్త్వమచ్యుత ॥
విద్యావిద్యేభవాన్సత్యమసత్యంత్వంవిషామృతే ।
ప్రవృత్తంచనివృత్తంచ కర్మవేదోదితంభవాన్ ॥ 70
సమస్తకర్మభోక్తాచకర్మోపకరణానిచ । త్వమేవవిష్ణోసర్వాణిసర్వకర్మఫలంచయత్ ॥ 71
మయ్యన్యత్రతథాశేషభూతేషుభువనేషుచ । తవైవవ్యాప్తిరైశ్వర్యగుణసంసూచకీప్రభో ॥ 72
త్వాంయోగినశ్చిన్తయన్తి త్వాంయజన్తిచయాజకాః ।
హవ్యకవ్యభుగేకస్త్వం పితృదేవస్వరూపధృత్ ॥ 73
రూపంమహత్తేఽచ్యుత ! యత్రవిశ్వం తతశ్చసూక్ష్మంజగదేతదీశ ।
రూపాణిసూక్ష్మాణిచభూతభేదాస్తేష్వన్తరాత్మాఖ్యమతీవసూక్ష్మమ్ ॥ 74
తస్మాచ్చసూక్ష్మాదివిశేషణానామగోచరేయత్పరమాత్మరూపమ్ ।
కిమప్యచిన్త్యంతవరూపమస్తి తస్మైనమస్తేపురుషోత్తమాయ ॥ 75
సర్వభూతేషుసర్వాత్మన్ యాశక్తిరపరాతవ । గుణాశ్రయానమస్తస్యైశాశ్వతాయైపరేశ్వర ॥76
యాతీతగోచరావాచాంమనసాంచావిశేషణా । జ్ఞానిజ్ఞానపరిచ్ఛేద్యాతాంవన్దేచేశ్వరీంపరామ్ ॥ 77
ఓంనమోవాసుదేవాయతస్మైభగవతేసదా । వ్యతిరిక్తంనయస్యాస్తి వ్యతిరిక్తోఽఖిలస్యయః ॥ 78

నమస్తస్మైనమస్తస్మైనమస్తస్మైమహాత్మనే। నామరూపంనయస్యాస్తియోఽస్తిత్వేనోపలభ్యతే॥
యస్యావతారరూపాణిసమర్చన్తిదివౌకసః। అపశ్యన్తఃపరంరూపంనమస్తస్మైపరాత్మనే॥ 80
యోఽన్తస్తిష్ఠన్నశేషస్య పశ్యతీశశ్శుభాశుభమ్। తంసర్వసాక్షిణంవిష్ణుంనమస్యేపరమేశ్వరమ్॥ 81
నమోఽస్తువిష్ణవేతస్మైయస్యాభిన్నమిదంజగత్। ధ్యేయస్సజగతామాద్యస్సప్రసీదతుమేఽవ్యయః॥
యత్రోతమేతత్ప్రోతంచవిశ్వమక్షరసంజ్ఞకే। ఆధారభూతస్సర్వస్య సప్రసీదతుమేహరిః॥ 83
ఓంనమోవిష్ణవేతస్మైనమస్తస్మైపునఃపునః। యత్రసర్వంయతస్సర్వంయస్సర్వంసంశ్రయశ్చయః॥
సర్వగత్వాదనన్తస్య సఏవాహమవస్థితః। మత్తస్సర్వమహంసర్వం మయిసర్వంసనాతనే॥ 85

అహమేవావ్యయోనిత్యః పరమాత్మాత్మసంశ్రయః।
బ్రహ్మసంజ్ఞోఽహమేవాగ్రే తథాఽన్తేచపరఃపుమాన్॥ 86

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే ప్రథమాంశే ఏకోనవింశోఽధ్యాయః.

అథ ప్రథమాంశే వింశోఽధ్యాయః.

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

ఏవంసంచిన్తయన్విష్ణుమభేదేనాత్మనోద్విజ। తన్మయత్వమవాప్యాగ్రేమేనేచాత్మానమచ్యుతమ్॥
విసస్మారతదాత్మానం నాన్యత్కించిదజానత। అహమేవావ్యయోనిత్యఃపరమాత్మేత్యచిన్తయత్॥
తస్యతద్భావనాయోగాత్ క్షీణపాపస్యవైక్రమాత్। శుద్ధేఽన్తఃకరణేవిష్ణుస్తస్థౌజ్ఞానమయోఽచ్యుతః॥
యోగప్రభావాత్ప్రహ్లాదేజాతేవిష్ణుమయేఽసురే। చలన్త్యురగబన్ధైస్తైఃమైత్రేయత్రుటితాఃక్షణాత్॥
భ్రాన్తగ్రాహగణస్సోర్మిర్యయౌక్షోభంమహార్ణవః। చచాలచమహీసర్వాసశైలవనకాననా॥
సచతంశైలసంఘాతందైత్యైర్న్యస్తమథోపరి। ఉత్క్షిప్యతస్మాత్సలిలాన్నిశ్చక్రామమహామతిః॥
దృష్ట్వాచసజగద్భూయోగగనాద్యుపలక్షితమ్। ప్రహ్లాదోఽస్మీతిసస్మారపునరాత్మానమాత్మనా॥ 7
తుష్టావచపునర్ధీమానానాదింపురుషోత్తమమ్। ఏకాగ్రమతిరవ్యగ్రోయతవాక్కాయమానసః॥ 8

ప్రహ్లాద ఉవాచ :—

ఓంనమఃపరమార్థార్థస్థూలసూక్ష్మక్షరాక్షర। వ్యక్తావ్యక్తకలాతీతసకలేశనిరఞ్జన॥ 9

గుణాఞ్జనగుణాధారనిర్గుణాత్మన్గుణస్థిత।
మూర్తామూర్తమహామూర్తేసూక్ష్మమూర్తే స్ఫుటాస్ఫుట॥ 10

కరాళరూపసౌమ్యాత్మన్విద్యావిద్యామయాచ్యుత। సదసద్రూపసద్భావసదసద్భావభావన॥ 11
నిత్యానిత్యప్రపఞ్చాత్మన్నిష్ప్రపఞ్చామలాశ్రిత। ఏకానేకనమస్తుభ్యంవాసుదేవాదికారణ॥ 12

యస్స్థూలసూక్ష్మప్రకటప్రకాశో యస్సర్వభూతోనచసర్వభూతః।
విశ్వంయతశ్చైతదవిశ్వహేతోః నమోఽస్తుతస్మైపురుషోత్తమాయ॥ 13

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

తస్య తచ్చేతసో దేవః స్తుతిమిత్థం ప్రకుర్వతః । ఆవిర్బభూవ భగవాన్ పీతామ్బరధరో హరిః ॥ 14
ససంభ్రమ స్తమాలోక్య సముత్థాయాకులాక్షరమ్ । నమోఽస్తు విష్ణవే త్యేతద్వ్యాజహారాసకృద్ద్విజ !

ప్రహ్లాద ఉవాచ :—

దేవ ప్రపన్నార్తిహర ప్రసాదం కురు కేశవ ! । అవలోకనదానేన భూయో మాం పాలయావ్యయ ! ॥

శ్రీభగవానువాచ :—

కుర్వత స్తే ప్రసన్నోఽహం భక్తిమవ్యభిచారిణీమ్ । యథాభిలషితో మత్తః ప్రహ్లాద వ్రియతాం వరః ॥ 17

ప్రహ్లాద ఉవాచ :—

నాథ ! యోనిసహస్రేషు యేషు యేషు వ్రజామ్యహమ్ ।
తేషు తేష్వచ్యుతా భక్తి రచ్యుతాఽస్తు సదా త్వయి ॥ 18
యా ప్రీతిరవివేకానాం విషయేష్వనపాయినీ । త్వామనుస్మరత స్సా మే హృదయాన్మాపసర్పతు ॥ 19

శ్రీభగవానువాచ :—

మయి భక్తి స్తవా స్త్యేవ భూయో ప్యేవం భవిష్యతి । వర స్తు మత్తః ప్రహ్లాద వ్రియతాం య స్తవేప్సితః ॥

ప్రహ్లాద ఉవాచ :—

మయి ద్వేషానుబన్ధోఽభూత్సంస్తుతావుద్యతే తవ । మత్పితు స్తత్కృతం పాపం దేవ తస్య ప్రణశ్యతు ॥ 21
శస్త్రాణి పాతితాన్యఙ్గే క్షిప్తో యచ్చాగ్నిసంహతౌ । దంశిత శ్చోరగై ర్దత్తం యద్విషం మమ భోజనే॥ 22
బద్ధ్వా సముద్రే యత్ క్షిప్తో యచ్చితోఽస్మి శిలోచ్చయైః ॥ 23
అన్యాని చాప్యసాధూని యాని పిత్రా కృతాని మే ॥
త్వయి భక్తిమతో ద్వేషాదఘం తత్సంభవం చ యత్ ।
త్వత్ప్రసాదాత్ప్రభో సద్య స్తేన ముచ్యేత మే పితా ॥ 24

శ్రీభగవానువాచ :—

ప్రహ్లాద సర్వమేత త్తే మత్ప్రసాదాద్భవిష్యతి । అన్యం చ తే వరం దద్మి వ్రియతామసురాత్మజ ! ॥ 25

ప్రహ్లాద ఉవాచ :—

కృతకృత్యోఽస్మి భగవన్ వరేణానేన య త్త్వయి । భవిత్రీ త్వత్ప్రసాదేన భక్తి రవ్యభిచారిణీ ॥ 26
ధర్మార్థకామైః కిం తస్య ముక్తి స్తస్య కరే స్థితా । సమ స్తజగతాం మూలే యస్య భక్తిః స్థిరా త్వయి॥

శ్రీభగవానువాచ :—

యథా తే నిశ్చలం చేతో మయి భక్తిసమన్వితమ్ । తథా త్వం మత్ప్రసాదేన నిర్వాణం పరమాప్స్యసి॥ 28

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఇత్యుక్త్వాఽన్తర్దధే విష్ణుస్తస్య మైత్రేయపశ్యతః । సచాపిపునరాగమ్య వవన్దేచరణౌపితుః ॥ 29

తంపితామూర్ధ్న్యుపాఘ్రాయ పరిష్వజ్యచపీడితమ్ ।

జీవసీత్యాహవత్సేతి బాష్పార్ద్రనయనోద్విజ ॥ 30

ప్రీతిమాంశ్చాభవత్తస్మిన్ అనుతాపీమహాసురః ।

గురుపిత్రోశ్చకారైవం శుశ్రూషాంసోఽపిధర్మవిత్ ॥ 31

పితర్యుపరతింనీ తేనరసింహస్వరూపిణా । విష్ణునాసోఽపిదైత్యానాంమైత్రేయాభూత్పతిస్తతః ॥ 32

తద్రాజ్యద్యుతింసంప్రాప్యకర్మశుద్ధికరీంద్విజ । పుత్రపౌత్రాంశ్చసుబహూనవాప్యైశ్వర్యమేవచ॥

క్షీణాధికారస్సయదాపుణ్యపాపవివర్జితః । తదాఽసౌభగవద్ధ్యానాత్పరంనిర్వాణమాప్తవాన్ ॥

ఏవంప్రభావోదైత్యోఽసౌ మైత్రేయాభూన్మహామతిః ।

ప్రహ్లాదోభగవద్భక్తో యంత్వంమామనుపృచ్ఛసి ॥ 35

యస్త్వేతచ్చరితంతస్యప్రహ్లాదస్యమహాత్మనః । శృణోతితస్యపాపానిసద్యోగచ్ఛన్తిసంక్షయమ్॥ 36

అహోరాత్రకృతంపాపంప్రహ్లాదచరితంనరః । శృణ్వన్పఠంశ్చమైత్రేయవ్యపోహతినసంశయః॥ 37

పౌర్ణమాస్యామమావాస్యామష్టమ్యామథవాపఠన్ ।

ద్వాదశ్యాంవాతదాప్నోతి గోప్రదానఫలంనరః ॥ 38

ప్రహ్లాదంసకలాపత్సు యథారక్షితవాన్హరిః । తథారక్షతియస్తస్య శృణోతిచరితంసదా ॥ 39

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే ప్రథమాంశే వింశోఽధ్యాయః

అథ ప్రథమాంశే ఏకవింశోఽధ్యాయః.

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

ప్రహ్లాదపుత్రఆయుష్మాన్ శిబిర్బాష్కలఏవచ । విరోచనస్తుప్రాహ్లాదిర్బలిర్జజ్ఞేవిరోచనాత్ ॥ 1

బలేఃపుత్రశతంత్వాసీద్బాణజ్యేష్ఠంమహామునే । హిరణ్యాక్షసుతాబ్రహ్మన్ సర్వఏవమహాబలాః॥ 2

ఝర్ఝరశ్శకునిశ్చైవభూతసంతాపనస్తథా । మహానాభోమహాబాహుఃకాలనాభస్తథాపరః॥ 3

అభవన్దనుపుత్రాశ్చద్విమూర్ధాశంబరస్తథా । అయోముఖశ్శఙ్కుశిరాః కపిలశ్శంకరస్తథా ॥ 4

ఏకచక్రోమహాబాహుస్తారకశ్చమహాబలః । స్వర్భానుర్వృషపర్వాచపులోమాచమహాస్వనః ॥ 5

ఏతేదనుసుతాఃఖ్యాతా విప్రచిత్తిశ్చవీర్యవాన్ ॥ 6

స్వర్భానోస్తుప్రభాకన్యాశర్మిష్ఠావార్షపర్వణీ । ఉపదానీహయశిరాఃప్రఖ్యాతావరకన్యకాః॥

వైశ్వానరసుతేచోభే పులోమాకాలకాతథా । ఉభేతేతుమహాభాగే మరీచేస్తుపరిగ్రహః॥ 8

తాభ్యాంపుత్రసహస్రాణి షష్టిర్దానవసత్తమాః ॥
పౌలోమాఃకాలకేయాశ్చ మరీచితనయాస్స్మృతాః ॥ 9
తతోఽపరేమహావీర్యా దారుణాస్త్వతినిర్ఘృణాః ।
సింహికాయామథోత్పన్నా విప్రచిత్తేస్సుతాస్తథా ॥ 10
త్ర్యంశశ్శల్యశ్చబలవాన్నభశ్చైవమహాబలః । వాతాపిర్నముచిశ్చైవఇల్వలఃఖసృమస్తథా॥ 11
అన్ధకోనరకశ్చైవకాలనాభస్తథైవచ । స్వర్భానుశ్చమహావీర్యో వక్త్రయోధీమహాసురః ॥ 12
ఏతేవైదానవశ్రేష్ఠాదనువంశవివర్ధనాః । ఏతేషాంపుత్రపౌత్రాశ్చ శతశోఽథసహస్రశః ॥ 13
ప్రహ్లాదస్యతుదైత్యస్యనివాతకవచాఃకులే । సముత్పన్నాస్సుమహతా తపసాభావితాత్మనః ॥ 14
షట్సుతాస్సుమహాసత్త్వాస్తామ్రాయాఃపరికీర్తితాః । శుకీశ్యేనీచభాసీచసుగ్రీవీశుచిగృధ్రికాః॥ 15
శుకీతుజనయామాస ఉలూకప్రత్యులూకకాన్ ।
శ్యేనీశ్యేనాంస్తథాభాసాన్ భాసీగృధ్రాంశ్చగృధ్రకీ ॥ 16
శుచ్యాదకాన్పక్షిగణాన్ సుగ్రీవీతువ్యజాయత ।
అశ్వానుష్ట్రాన్గర్దభాంశ్చ తామ్రావంశఃప్రకీర్తితః ॥ 17
వినతాయాశ్చపుత్రౌద్వౌవిఖ్యాతౌగరుడారుణౌ । సుపర్ణఃపతతాంశ్రేష్ఠోదారుణఃపన్నగాశనః॥18
సురసాయాంసహస్రంతు సర్పాణామమితౌజసామ్ ।
అనేకశిరసాంబ్రహ్మన్ ఖేచరాణాంమహాత్మనామ్ ॥ 19
కాద్రవేయాస్తుబలినఃసహస్రమమితౌజసః । సుపర్ణవశగాబ్రహ్మన్ జజ్ఞిరేనైకమస్తకాః ॥ 20
తేషాంప్రధానాభద్రంతే శేషవాసుకితక్షకాః । శంఖశ్వేతౌమహాపద్మఃకమ్బళాశ్వతరావుభౌ ॥ 21
ఏలాపుత్రస్తథాకర్ణఃకార్కోటకధనంజయౌ । ఏతాచాన్యేచబహవోదన్దశూకావిషోల్బణాః॥ 22
గణంక్రోధవశంవిద్ధితేచసర్వేచదంష్ట్రిణః । స్థలజాఃపక్షిణోఽబ్జాశ్చదారుణాఃపిశితాశనాః ॥ 23
గాస్తువైజనయామాససురభిర్మహిషీస్తథా । ఇరావృక్షలతావల్లీతృణజాతీశ్చసర్వశః ॥ 24
ఖసాతుయక్షరక్షాంసిమునిరప్సరసస్తథా । అరిష్టాతుమహాసత్త్వాన్ గన్ధర్వాన్సైవ్యజీజనత్ ॥ 25
ఏతేకాశ్యపదాయాదాఃకీర్తితాస్స్థాణుజఙ్గమాః । తేషాంపుత్రాశ్చపౌత్రాశ్చశతశోఽథసహస్రశః ॥
ఏవమన్వన్తరేసర్గో బ్రహ్మన్స్వారోచిషేస్మృతః ॥ 27
వైవస్వతేచమహతివారుణేవితతేక్రతౌ । జుహ్వానస్యబ్రహ్మణోవైప్రజాసర్గఇహోచ్యతే ॥ 28
పూర్వంయత్రతుసప్తర్షీనుత్పన్నానేవమానసాన్ ।
పుత్ర(పితృ)త్వేకల్పయామాస స్వయమేవపితామహః ॥
గంధర్వభోగిదేవానాం దానవానాంచసత్తమ ॥ 29
దితిర్వినష్టపుత్రావైతోషయామాసకాశ్యపమ్ । తయాచారాధితస్సమ్యక్ కాశ్యపస్తపతాంవరః॥
వరేణచ్ఛన్దయామాససాచవవ్రేతతోవరమ్ । పుత్రమిన్ద్రవధార్థాయ సమర్థమమితౌజసమ్ ॥ 31

సచతస్యై వరం ప్రాదాద్భార్యాయై మునిసత్తమః । దత్త్వా చ వరమవ్యగ్రః కాశ్యపస్తాము వాచ హ ॥
శక్రం పుత్రో నిహన్తా తే యది గర్భం శరచ్ఛతమ్ । సమాహితాతిప్రయతా శౌచినీ ధారయిష్యసి ॥
ఇత్యేవముక్త్వా తాం దేవీం సంగతః కాశ్యపో మునిః । దధార సాపి తం గర్భం సమ్యక్ఛౌచసమన్వితా ॥
గర్భమాత్మవధార్థాయ జ్ఞాత్వా తం మఘవానపి। శుశ్రూషుస్తామథాగచ్ఛద్వినయాదమరాధిపః ॥
తస్యాశ్చైవాన్తరప్రేప్సురతిష్ఠత్పాకశాసనః । ఊనే వర్షశతే చాస్యా దదర్శాన్తరమాత్మవాన్ ॥
అకృత్వా పాదశౌచం తు దితిః శయనమావిశత్ । నిద్రామాహారయామాస తస్యాః కుక్షిం ప్రవిశ్య సః॥
వజ్రపాణిర్మహాగర్భం తం చిచ్ఛేదాథ సప్తధా ॥ 37
సపాట్యమానో వజ్రేణ ప్రరురోదాతిదారుణమ్ । మారోదీరితి తం శక్రః పునః పునరభాషత ॥ 38
సోఽభవత్సప్తధా గర్భస్తమిన్ద్రః కుపితః పునః । ఏకైకం సప్తధా చక్రే వజ్రేణాద్రివిదారిణా ॥ 39
మరుతో నామ దేవాస్తే బభూవురతివేగినః । యదుక్తం వై మఘవతా తేనైవ మరుతోఽభవన్ ॥
దేవా ఏకోనపఞ్చాశత్సహాయా వజ్రపాణినః ॥ 40

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే ప్రథమాంశే ఏకవింశోఽధ్యాయః.

అథ ప్రథమాంశే ద్వావింశోఽధ్యాయః.

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

యదాఽభిషిక్తస్స పృథుః పూర్వం రాజ్యే మహర్షిభిః। తతః క్రమేణ రాజ్యాని దదౌ లోకపితామహః॥
నక్షత్రగ్రహవిప్రాణాం వీరుధాం చాప్యశేషతః। సోమం రాజ్యే న్యధాద్ బ్రహ్మా యజ్ఞానాం తపసామపి॥
రాజ్ఞాం వైశ్రవణం రాజ్యే జలానాం వరుణం తథా । ఆదిత్యానాం పతిం విష్ణుం వసూనామథ పావకమ్ ॥ 3
ప్రజాపతీనాం దక్షం తు వాసవం మరుతామపి । దైత్యానాం దానవానాంచ ప్రహ్లాదమధిపం దదౌ ॥ 4
పితౄణాం ధర్మరాజానం యమం రాజ్యేఽభ్యషేచయత్ । ఐరావతం గజేన్ద్రాణామశేషాణాం పతిం దదౌ
పతత్రిణాం చ గరుడం నాగానామపి వాసుకిమ్ । ఉచ్చైఃశ్రవసమశ్వానాం వృషభం తు గవామపి ॥ 6
మృగాణాం చైవ సర్వేషాం రాజ్యే సింహం దదౌ ప్రభుః। శేషం తు దన్దశూకానామకరోత్పతిమవ్యయః॥
హిమాలయం స్థావరాణాం మునీనాం కపిలం మునిమ్ ।
నఖినాం దంష్ట్రిణాం చైవ మృగాణాం వ్యాఘ్రమీశ్వరమ్ ॥ 8
వనస్పతీనాం రాజానం ప్లక్షమేవాభ్యషేచయత్ ।
ఏవమేవాన్యజాతీనాం ప్రాధాన్యేనాకరోత్ప్రభూన్ ॥ 9
ఏవం విభజ్య రాజ్యాని దిశాం పాలాననన్తరమ్ । ప్రజాపతిపతిర్బ్రహ్మా స్థాపయామాస సర్వతః ॥ 10
పూర్వస్యాం దిశి రాజానం వైరాజస్య ప్రజాపతేః। దిశాపాలం సుధన్వానమాత్మజం సోఽభ్యషేచయత్॥

దక్షిణస్యాందిశితథాకర్దమస్యప్రజాపతేః । పుత్రంశఙ్ఖపదంనామరాజానంసోభ్యషేచయత్ ॥ 12
పశ్చిమాయాందిశితథారజసఃపుత్రమచ్యుతమ్ । కేతుమన్తంమహాత్మానంరాజానమభిషిక్తవాన్ ॥13
తథాహిరణ్యరోమాణంపర్జన్యస్యప్రజాపతేః । ఉదీచ్యాందిశిదుర్ధర్షంరాజానమభిషేచయత్ ॥
తైరియంపృథివీసర్వాసప్తద్వీపాసకాననా । యథాప్రదేశమద్యాపి ధర్మతఃపరిపాల్యతే ॥ 15
ఏతేసర్వేప్రవృత్తస్యస్థితౌవిష్ణోర్మహాత్మనః । విభూతిభూతారాజానోయేచాన్యేమునిసత్తమ ॥ 16
యేభవిష్యన్తియేతీతాస్సర్వభూతేశ్వరాద్విజ । తేసర్వేసర్వభూతస్య విష్ణోరంశసముద్భవాః॥ 17
యేతుదేవాధిపతయోయేచదైత్యాధిపాస్తథా। దానవానాంచయేనాథాయేనాథాఃపిశితాశినామ్॥
పశూనాంయేచపతయఃపతయోయేచపక్షిణామ్।మనుష్యాణాంచపతయోనాగానాంచాధిపాశ్చయే॥
వృక్షాణాంపర్వతానాంచగ్రహాణాంచాధిపాశ్చయే । అతీతావర్తమానాశ్చయేభవిష్యన్తిచాపరే॥
తేసర్వేసర్వభూతస్య విష్ణోరంశసముద్భవాః ॥ 20
నహిపాలనసామర్థ్యమృతేసర్వేశ్వరంహరిమ్ । స్థితౌస్థితంమహాప్రాజ్ఞ భవత్యన్యస్యకస్యచిత్ ॥21
సృజత్యేషజగత్సృష్టౌస్థితౌపాతిసనాతనః । హన్తిచైవాన్తకత్వేనరజస్సత్త్వాదిసంశ్రయః ॥ 22
చతుర్విభాగస్సంసృష్టౌచతుర్ధాసంస్థితఃస్థితౌ । ప్రళయంచకరోత్యన్తేచతుర్భేదోజనార్దనః॥ 23
ఏకేనాంశేనబ్రహ్మాసౌభవత్యవ్యక్తమూర్తిమాన్ । మరీచిమిశ్రాఃపతయఃప్రజానామన్యభాగతః ॥
కాలస్తృతీయస్తస్యాంశస్సర్వభూతానిచాపరః । ఇత్థంచతుర్ధాసంసృష్టౌవర్తతేసౌరజోగుణః॥25
ఏకాంశేనస్థితోవిష్ణుః కరోతిపరిపాలనమ్ । మన్వాదిరూపీచాన్యేన కాలరూపోఽపరేణచ ॥ 26
సర్వభూతేషుచాన్యేన సంస్థితఃకురుతేస్థితిమ్ । సత్త్వగుణమాశ్రిత్య జగతఃపురుషోత్తమః ॥ 27
ఆశ్రిత్యతమసోవృత్తిమన్తకాలేతథాప్రభుః । రుద్రస్వరూపోభగవానేకాంశేనభవత్యజః ॥ 28
అగ్న్యన్తకాదిరూపేణభాగేనాన్యేనవర్తతే । కాలస్వరూపోభాగోఽన్యస్సర్వభూతానిచాపరః ॥
వినాశంకుర్వతస్తస్యచతుర్ధైవంమహాత్మనః । విభాగకల్పనాబ్రహ్మన్కథ్యతేసార్వకాలికీ ॥ 30
బ్రహ్మాదక్షాదయఃకాలస్తథైవాఖిలజన్తవః । విభూతయోహరేరేతా జగతస్సృష్టిహేతవః ॥ 31
విష్ణుర్మన్వాదయఃకాలస్సర్వభూతానిచద్విజ । స్థితేర్నిమిత్తభూతస్యవిష్ణోరేతావిభూతయః ॥ 32
రుద్రఃకాలాన్తకాద్యాశ్చసమస్తాశ్చైవజన్తవః । చతుర్ధాప్రళయాయైతాజనార్దనవిభూతయః ॥
జగదాదౌతథామధ్యేసృష్టిరాప్రళయాద్ద్విజ । ధాతామరీచిమిశ్రైశ్చక్రియతేజన్తుభిస్తథా ॥ 34
బ్రహ్మాసృజత్యాదికాలేమరీచిప్రముఖాస్తథా । ఉత్పాదయన్త్యపత్యానిజన్తవశ్చప్రతిక్షణమ్ ॥ 35
కాలేననవినాబ్రహ్మాసృష్టినిష్పాదకోద్విజ । నప్రజాపతయస్సర్వే నచైవాఖిలజన్తవః ॥ 36
ఏవమేవవిభాగోఽయంస్థితావప్యుపదిశ్యతే । చతుర్ధాదేవదేవస్య మైత్రేయప్రళయేతథా ॥ 37
యత్కించిత్సృజ్యతేయేనసత్త్వజాతేనవైద్విజ । తస్యసృజ్యస్యసంభూతౌతత్సర్వంవైహరేస్తనుః ॥
హన్తియావత్క్వచిత్కించిద్భూతంస్థావరజఙ్గమమ్ ।
జనార్దనస్యతద్రౌద్రం మైత్రేయాన్తకరంవపుః ॥ 39

ఏవమేషజగత్స్రష్టాజగత్పాతాతథాజగత్ । జగద్భక్షయితాదేవస్సమ_స్తస్యజనార్దనః ॥ 40
సృష్టిస్థిత్య_న్తకాలేషుత్రిధైవంసంప్రవర్తతే । గుణప్రవృత్త్యాపరమంపదంతస్యాగుణంమహత్ ॥ 41
తచ్చజ్ఞానమయంవ్యాపిస్వసంవేద్యమనూపమమ్ । చతుష్ప్రకారంతదపిస్వరూపంపరమాత్మనః ॥

మైత్రేయ ఉవాచ :—

చతుష్ప్రకారతాంతస్యజ్ఞానభూతస్యవైమునే। మమాచక్ష్వయథాన్యాయంయదు_క్తంపరమంపదమ్॥

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

మైత్రేయకారణంప్రో_క్తంసాధనంసర్వవస్తుషు। సాధ్యంచవ_స్త్వభిమతంయత్సాధయితుమాత్మనః॥
యోగినోముక్తికామస్య ప్రాణాయామాదిసాధనమ్ ।
సాధ్యంచపరమంబ్రహ్మ పునర్నావర్తతేయతః ॥ 45
సాధనాలమ్బనంజ్ఞానంము_క్తయేయోగినాంహియత్ । సభేదఃప్రథమ_స్తస్యజ్ఞానభూతస్యవైమునే॥
యుఞ్జతఃక్లేశము_క్త్యర్థంసాధ్యంయద్బ్రహ్మయోగినః ।
తదాలమ్బనవిజ్ఞానం ద్వితీయోంశోమహామునే ॥ 47
ఉభయో_స్త్వవిభాగేన సాధ్యసాధనయోర్హియత్ ।
విజ్ఞానమద్వైతమయం తద్భాగోఽన్యోమయోదితః ॥ 48
జ్ఞానత్రయస్యవైతస్యవిశేషోయోమహామునే । తన్నిరాకరణద్వారదర్శితాత్మస్వరూపవత్ ॥ 49
నిర్వ్యాపారమనాఖ్యేయం వ్యాప్తిమాత్రమనూపమమ్ ।
ఆత్మసంబోధవిషయం సత్తామాత్రమలక్షణమ్ ॥ 50
ప్రశా_న్తమభయంశుద్ధం దుర్విభావ్యమసంశ్రయమ్ ।
విష్ణోర్జ్ఞానమయస్యో_క్తం తద్జ్ఞానంబ్రహ్మసంజ్ఞితమ్ ॥ 51
తత్రజ్ఞాననిరోధేనయోగినోయా_న్తియేలయమ్। సంసారకర్షణోప్తౌతేయా_న్తినిర్బీజతాంద్విజ॥
ఏవంప్రకారమమలంనిత్యంవ్యాపకమక్షయమ్ । సమ_స్తభేదరహితంవిష్ణ్వాఖ్యంపరమంపదమ్ ॥ 53
తద్బ్రహ్మపరమంయోగీపునర్నావర్తతేయతః । అపుణ్యపుణ్యోపరమఃక్షీణక్లేశోఽతినిర్మలః ॥
ద్వేరూపేబ్రహ్మణ_స్తస్యమూర్తంచామూర్తమేవచ । క్షరాక్షరస్వరూపేతేసర్వభూతేష్వవస్థితే ॥
అక్షరంతత్పరంబ్రహ్మక్షరంసర్వమిదంజగత్ । ఏకదేశస్థితస్యాగ్నేర్జ్యోత్స్నావిస్తారిణీయథా ॥
పరస్యబ్రహ్మణశ్శక్తి_స్తథేదమఖిలంజగత్ ॥ 56
తత్రాప్యాసన్నదూరత్వాద్బహుత్వస్వల్పతామయః ।
జ్యోత్స్నాభేదోఽ_స్తితచ్ఛ_క్తేస్తద్వన్మైత్రేయవిద్యతే ॥ 57
బ్రహ్మావిష్ణుశివాబ్రహ్మణః ప్రధానాబ్రహ్మశ_క్తయః ।
తతశ్చదేవామైత్రేయ ! న్యూనాదక్షాదయ_స్తథా ॥ 58

తతో మనుష్యాః పశవో మృగపక్షిసరీసృపాః । న్యూనాన్యూనతరాశ్చైవవృక్షగుల్మాదయస్తతః ॥59
తదేతదక్షరంనిత్యంజగన్మునివరాఖిలమ్ । ఆవిర్భావతిరోభావజన్మనాశవికల్పవత్ ॥ 60

సర్వశక్తిమయోవిష్ణుస్స్వరూపంబ్రహ్మణోఽపరమ్ ।
మూర్తంయద్యోగిభిఃపూర్వం యోగారమ్భేషుచిన్త్యతే ॥ 61

సాలమ్బనో మహాయోగస్సబీజోయత్రసంస్థితః । మనస్యవ్యాహతేసమ్యగ్యుఞ్జతాంజాయతేమునే॥62
సపరస్సర్వశక్తీనాంబ్రహ్మణస్సమనన్తరమ్। మూర్తంబ్రహ్మమహాభాగసర్వబ్రహ్మమయోహరిః॥
యత్రసర్వమిదంప్రోతమోతంచైవాఖిలంజగత్ । తతోజాతంజగత్తస్మిన్సజగచ్చాఖిలంమునే ॥

క్షరాక్షరమయోవిష్ణుర్బిభర్త్యఖిలమీశ్వరః ।
పురుషావ్యాకృతమయం భూషణాస్త్రస్వరూపవత్ ॥ 65

మైత్రేయ ఉవాచ :—

భూషణాస్త్రస్వరూపస్థంయదేతదఖిలంజగత్ । బిభర్తిభగవాన్విష్ణుస్తన్మమాఖ్యాతుమర్హసి ॥

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

నమస్కృత్వాప్రమేయాయవిష్ణవేప్రభవిష్ణవే । కథయామియథాఖ్యాతంవసిష్ఠేనమమాభవత్ ॥67
ఆత్మానమస్యజగతోనిర్లేపమగుణామలమ్ । బిభర్తికౌస్తుభమణిస్వరూపంభగవాన్హరిః ॥ 68
శ్రీవత్ససంస్థానధరమనన్తేనసమాశ్రితమ్ । ప్రధానంబుద్ధిరప్యాస్తే గదారూపేణమాధవే ॥
భూతాదిమిన్ద్రియాదించద్విధాహంకారమీశ్వరః । బిభర్తిశఙ్ఖరూపేణశార్ఙ్గరూపేణచస్థితమ్ ॥70
చలస్వరూపమత్యన్తంజవేనాన్తరితానిలమ్ । చక్రస్వరూపంచమనో ధత్తేవిష్ణుఃకరేస్థితమ్ ॥ 71
పఞ్చరూపాతుయామాలావైజయన్తీగదాభృతః। సాభూతహేతుసంఘాతోభూతమాలాచవైద్విజ॥
యానీన్ద్రియాణ్యశేషాణిబుద్ధికర్మాత్మకానివై । శరరూపాణ్యశేషాణితానిధత్తేజనార్దనః ॥ 73

బిభర్తియచ్చాసివరమచ్యుతోఽత్యన్తనిర్మలమ్ ।
విద్యామయంతుయద్జ్ఞానమవిద్యాచర్మసంస్థితమ్ ॥

ఇత్థంపుమాన్ప్రధానంచబుధ్యహంకారమేవచ । భూతానిచహృషీకేశేమనస్సర్వేన్ద్రియాణిచ ॥

విద్యావిద్యేచమైత్రేయ ! సర్వమేతత్సమాశ్రితమ్ ॥ 75
అస్త్రభూషణసంస్థానస్వరూపంరూపవర్జితః ।
బిభర్తిమాయారూపోఽసౌ శ్రేయసేప్రాణినాంహరిః ॥ 76

సవికారంప్రధానంచపుమాంసంచాఖిలంజగత్ । బిభర్తిపుణ్డరీకాక్షస్తదేవంపరమేశ్వరః ॥ 77

యావిద్యాయాతథావిద్యా యత్సద్యచ్చాసదవ్యయమ్ ।
తత్సర్వంసర్వభూతేశే మైత్రేయ! మధుసూదనే ॥ 78

కలాకాష్ఠానిమేషాదిదినర్త్వయనహాయనైః । కాలస్వరూపో భగవానపరో హరిరవ్యయః ॥ 79
భూర్లోకోఽథ భువర్లోకస్స్వర్లోకో మునిసత్తమ । మహర్జనస్తపస్సత్యం సప్తలోకా ఇమే ప్రభుః ॥

లోకాత్మమూర్తిస్సర్వేషాం పూర్వేషామపి పూర్వజః ।
ఆధారస్సర్వభూతానాం స్వయమేవ హరిస్స్థితః ॥ 81
దేవమానుషపశ్వాదిస్వరూపైర్బహుభిర్విభుః ।
స్థితస్సర్వేశ్వరోఽనన్తో భూతమూర్తిరమూర్తిమాన్ ॥ 82

ఋచో యజూంషి సామాని తథైవాథర్వణాని చ ॥ ఇతిహాసోపవేదాశ్చ వేదాన్తేషు యథోక్తయః ॥ 83
వేదాఙ్గాని సమస్తాని మన్వాదిగదితాని చ । శాస్త్రాణ్యశేషాణ్యాఖ్యానాన్యనువాకాశ్చ యే క్వచిత్ ॥ 84
కావ్యాలాపాశ్చ యే కేచిద్గీతకాన్యఖిలాని చ । శబ్దమూర్తిధరస్యైతద్వపుర్విష్ణోర్మహాత్మనః ॥ 85

యాని మూర్తాన్యమూర్తాని యాన్యత్రాన్యత్ర వా క్వచిత్ ।
సన్తి వై వస్తుజాతాని తాని సర్వాణి తద్వపుః ॥ 86
అహం హరిస్సర్వమిదం జనార్దనో నాన్యత్తతః కారణకార్యజాతమ్ ।
ఈదృఙ్మనో యస్య న తస్య భూయో భవోద్భవా ద్వన్ద్వగదా భవన్తి ॥ 87

ఇత్యేష తేంశః ప్రథమః పురాణస్యాస్య వై ద్విజ । యథావత్కథితో యస్మిన్ శ్రుతే పాపైః ప్రముచ్యతే ॥
కార్తిక్యాం పుష్కరస్నానే ద్వాదశాబ్దేతు యత్ఫలమ్ । తదస్య శ్రవణే సర్వం మైత్రేయాప్నోతి మానవః ॥
దేవర్షిపితృగన్ధర్వయక్షాదీనాం చ సంభవమ్ । భవన్తి శృణ్వతః పుంసో దేవాద్యా వరదా మునే ॥ 90

ఇతి శ్రీ విష్ణుపరత్వనిర్ణాయకే శ్రీమతి వైష్ణవే పురాణే
ప్రథమాంశే ద్వావింశోఽధ్యాయః.

ప్రథమాంశస్సమాప్తః

హరిః ఓమ్.

శ్రీవిష్ణుపురాణే ద్వితీయాంశే ప్రథమోఽధ్యాయః.

మైత్రేయ ఉవాచ :—

భగవన్ సమ్యగాఖ్యాతం మమైతదఖిలం త్వయా । జగతస్సర్గసంబన్ధి యత్పృష్టోఽసి గురో మయా ॥
యోఽయమంశో జగత్సృష్టిసంబన్ధో గదితస్త్వయా ।
తచ్చాహం శ్రోతుమిచ్ఛామి భూయోఽపి మునిసత్తమ ॥ 2
ప్రియవ్రతోత్తానపాదౌ సుతౌ స్వాయంభువస్య యౌ ।
తయోరుత్తానపాదస్య ధ్రువః పుత్రస్త్వయోదితః ॥ 3
ప్రియవ్రతస్య నైవోక్తా భవతా ద్విజ! సంతతిః । తామహం శ్రోతుమిచ్ఛామి ప్రసన్నో వక్తుమర్హసి ॥

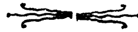
శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

కర్దమస్యాత్మజాం కన్యాముపయేమే ప్రియవ్రతః । సమ్రాట్కుక్షీ చ తత్కన్యే దశపుత్రాస్తథాపరే ॥
మహాప్రాజ్ఞా మహావీర్యా వినీతా దయితాః పితుః । ప్రియవ్రతసుతాః ఖ్యాతాస్తేషాం నామాని మే శృణు ॥
ఆగ్నీధ్రశ్చాగ్నిబాహుశ్చ వపుష్మాన్ ద్యుతిమాంస్తథా । మేధా మేధాతిథిర్భవ్యస్సవనః పుత్ర ఏవ చ ॥
జ్యోతిష్మాన్ దశమస్తేషాం సత్యనామా సుతోఽభవత్ । ప్రియవ్రతస్య పుత్రాస్తే ప్రఖ్యాతా బలవీర్యతః ॥
మేధాగ్నిబాహుపుత్రాస్తు త్రయో యోగపరాయణాః ।
జాతిస్మరా మహాభాగా న రాజ్యాయ మనో దధుః ॥ 9
నిర్మమాస్సర్వకాలం తు సమస్తార్థేషు వై మునే ।
చక్రుః క్రియా యథాన్యాయ్యమఫలాకాఙ్క్షిణో హి తే ॥ 10
ప్రియవ్రతో దదౌ తేషాం సప్తానాం మునిసత్తమ । విభజ్య సప్త ద్వీపాని మైత్రేయ సుమహాత్మనామ్ ॥
జమ్బూద్వీపం మహాభాగ సోఽగ్నీధ్రాయ దదౌ పితా । మేధాతిథేస్తథా ప్రాదాత్ ప్లక్షద్వీపమథాపరమ్ ॥
శాల్మలే చ వపుష్మన్తం నరేన్ద్రమభిషిక్తవాన్ । జ్యోతిష్మన్తం కుశద్వీపే రాజానం కృతవాన్ ప్రభుః ॥
ద్యుతిమన్తం చ రాజానం క్రౌఞ్చద్వీపే సమావిశత్ । శాకద్వీపేశ్వరం చాపి భవ్యం చక్రే ప్రియవ్రతః ॥
పుష్కరాధిపతిం చక్రే సవనం చాపి స ప్రభుః । జమ్బూద్వీపేశ్వరో యస్తు ఆగ్నీధ్రో మునిసత్తమ ॥ 15
తస్య పుత్రా బభూవుస్త ప్రజాపతిసమా నవ । నాభిః కింపురుషశ్చైవ హరివర్ష ఇలావృతః ॥ 16
రమ్యో హిరణ్వాన్ షష్ఠస్తు కురుర్భద్రాశ్వ ఏవ చ । కేతుమాలస్తథైవాన్యస్సాధుచేష్టో నృపోఽభవత్ ॥

జమ్బూద్వీపవిభాగాంస్తు తేషాంవిప్రనిశామయ ।
పిత్రాదత్తంహిమాహ్వంతు వర్షంనాభేస్తుదక్షిణమ్ ॥ 18
హేమకూటంతథావర్షం దదౌకింపురుషాయసః ।
తృతీయంనైషధంవర్షం హరివర్షాయదత్తవాన్ ॥ 19
ఇళావృతాయప్రదదౌమేరుర్యత్రతుమధ్యమః । నీలాచలాశ్రితంవర్షంరమ్యాయప్రదదౌపితా॥20
శ్వేతంయదుత్తరంతస్మాత్పిత్రాదత్తంహిరణ్వతే ॥ 21
యదుత్తరంశృఙ్గవతోవర్షంతత్కురవేదదౌ ।
మేరోఃపూర్వేణయద్వర్షం భద్రాశ్వాయప్రదత్తవాన్ ॥
గన్ధమాదనవర్షంతు కేతుమాలాయదత్తవాన్ ॥ 22
ఇత్యేతానిదదౌతేభ్యఃపుత్రేభ్యస్సనరేశ్వరః ॥ 23
వర్షేష్వేతేషుతాన్సర్వానభిషిచ్యసభూపతిః ।సాలగ్రామంమహాపుణ్యంమైత్రేయతపసేయయౌ॥
యానికింపురుషాద్యానివర్షాణ్యష్టౌమహామునే। తేషాంస్వాభావికీసిద్ధిస్సుఖప్రాయాహ్యయత్నతః॥
విపర్యయోనతేష్వస్తి జరామృత్యుభయంనచ ।
ధర్మాధర్మౌనతేష్వాస్తాం నోత్తమాధమమధ్యమాః ॥ 26
నతేష్వస్తియుగావస్థాదేహాదిహ్రాసలక్షణా(ః) ॥ 27
హిమాహ్వయంతువైవర్షం నాభేరాసీన్మహాత్మనః ।
తస్యర్షభోఽభవత్పుత్రో మేరుదేవ్యాంమహాద్యుతిః ॥ 28
ఋషభాద్భరతోజజ్ఞేజ్యేష్ఠఃపుత్రశతస్యసః । కృత్వారాజ్యంస్వధర్మేణతథేష్ట్వావివిధాన్మఖాన్ ॥ 29
అభిషిచ్యసుతంవీరం భరతంపృథివీపతిః । తపసేసుమహాభాగః పులహస్యాశ్రమంయయౌ ॥ 30
వానప్రస్థవిధానేన తత్రాపికృతనిశ్చయః । తపస్తేపేయథాన్యాయ్యమియాజచమహీపతిః ॥ 31
తపసాకర్శితోత్యర్థంకృశోధమనిసంతతః । నగ్నోవిటంముఖేకృత్వావీరాధ్వానమితోగతః ॥ 32
తతశ్చభారతంవర్షమేతల్లోకేషుగీయతే । భరతాయయతఃపిత్రాదత్తంప్రాతిష్ఠతావనమ్ ॥ 33
సుమతిర్భరతస్యాభూత్పుత్రఃపరమధార్మికః । కృత్వాసమ్యగ్దదౌతస్మైరాజ్యమిష్టమఖఃపితా॥
పుత్రసంక్రామితశ్రీస్తుభరతస్సమహీపతిః । యోగాభ్యాసరతఃప్రాణాన్సాలగ్రామేత్యజన్మునే॥ 35
అజాయతచవిప్రోఽసౌ యోగినాంప్రవరేకులే । మైత్రేయతస్యచరితం కథయిష్యామితేపునః॥ 36
సుమతేస్తేజసస్తస్మాదిన్ద్రద్యుమ్నోవ్యజాయత । పరమేష్ఠీతతస్తస్మాత్ప్రతిహారస్తదన్వయః ॥ 37
ప్రతిహర్తేతివిఖ్యాతఉత్పన్నస్తస్యచాత్మజః । భువ(ః)హోతస్మాదథోద్గీథః ప్రస్తావస్తత్సుతోవిభుః ॥
పృథుస్తతస్తతోనక్తోనక్తస్యాపిగయస్సుతః । నరోగయస్యతనయస్తస్యపుత్రోవిరోహణః ॥ 39
తస్యపుత్రోమహావీర్యో ధీమాంస్తస్మాదజాయత ।
మహాన్తోహితతశ్చాభూద్భావనస్తస్యచాత్మజః ॥ 40

త్వష్టాత్వష్టుశ్చవిరజా రజస్తస్యాప్యభూత్సుతః । శతజిద్రజసస్తస్య జజ్ఞేపుత్రశతంమునే ॥ 41
విష్వగ్జ్యోతిప్రధానాస్తైరిమావర్ధితాఃప్రజాః । తైరిదంభారతంవర్షంనవభేదమలంకృతమ్ ॥42
తేషాంవంశప్రసూతైశ్చభుక్తేయంభారతీపురా । కృతత్రేతాదిసర్గేణయుగాఖ్యాహ్యేకసప్తతిః ॥
ఏషస్వాయంభువస్సర్గోయేనేదంపూరితంజగత్ । వారాహేతుమునేకల్పేపూర్వమన్వన్తరాధిపః ॥

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే ద్వితీయాంశే ప్రథమోఽధ్యాయః.

అథ ద్వితీయాంశే ద్వితీయోఽధ్యాయః

మైత్రేయ ఉవాచ :—

కథితోభవతాబ్రహ్మన్ సర్గస్స్వాయంభువస్తుమే ।
శ్రోతుమిచ్ఛామ్యహంత్వత్తస్సకలంమణ్డలంభువః ॥ 1
యావన్తస్సాగరాద్వీపాస్తథావర్షాణిపర్వతాః । వనానిసరితఃపుర్యోదేవాదీనాంమహామునే ॥ 2
యత్ప్రమాణమిదంసర్వం యదాధారంయదాత్మకమ్ ।
సంస్థానమస్యచమునే! యథావద్వక్తుమర్హసి ॥ 3

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

మైత్రేయశ్రూయతామేతత్సంక్షేపాద్గదతోమమ । నాస్యవర్షశతేనాపివక్తుంశక్యోతివిస్తరమ్॥ 4
జమ్బూప్లక్షాహ్వయాద్వీపౌశాల్మలశ్చాపరోద్విజ।కుశఃక్రౌఞ్చస్తథాశాకఃపుష్కరశ్చైవసప్తమః॥
ఏతేద్వీపాస్సముద్రైస్తు సప్తసప్తభిరావృతాః । లవణేక్షుసురాసర్పిర్దధిదుగ్ధజలైస్సమమ్ ॥ 6
జమ్బూద్వీపస్సమస్తానామేతేషాంమధ్యసంస్థితః । తస్యాపిమేరుర్మైత్రేయమధ్యేకనకపర్వతః ॥ 7
చతురాశీతిసాహస్రో యోజనైరస్యచోచ్ఛ్రయః ॥ 8
ప్రవిష్టఃషోడశాధస్తాద్ద్వాత్రింశన్మూర్ధ్నివిస్తృతః । మూలేషోడశసాహస్రోవిస్తారస్తస్యసర్వతః ॥
భూపద్మస్యాస్యశైలోఽసౌ కర్ణికాకారసంస్థితః ॥ 10
హిమవాన్ హేమకూటశ్చనిషధశ్చాస్యదక్షిణే । నీలశ్శ్వేతశ్చశృఙ్గీచఉత్తరేవర్షపర్వతాః ॥ 11
లక్షప్రమాణౌద్వౌమధ్యేదశహీనాస్తథాపరే । సహస్రద్వితయోచ్ఛ్రాయాస్తావద్విస్తారిణశ్చతే॥12
భారతంప్రథమంవర్షంతతఃకింపురుషంస్మృతమ్ । హరివర్షంతథైవాన్యన్మేరోర్దక్షిణతోద్విజ॥
రమ్యకంచోత్తరంవర్షం తస్యైవానుహిరణ్మయమ్ ।
ఉత్తరాఃకురవశ్చైవ యథావైభారతంతథా ॥ 14
నవసాహస్రమేకైకమేతేషాంద్విజసత్తమ । ఇలావృతంచతన్మధ్యే తన్మధ్యేమేరురుచ్ఛ్రితః ॥ 15

మేరోశ్చతుర్దిశంతత్ర నవసాహస్రవిస్తృతమ్ ।
ఇళావృతంమహాభాగ చత్వారశ్చాత్రపర్వతాః ॥ 16
విష్కమ్భారచితామేరోర్యోజనాయుతముచ్ఛ్రితాః । నవైస్సరోభిశ్చసమందిక్ష్వేతే కేసరాచలాః ॥
పూర్వేణమన్దరోనామదక్షిణేగన్ధమాదనః । విపులఃపశ్చిమేపార్శ్వేసుపార్శ్వశ్చోత్తరేస్మృతః ॥
కదమ్బస్తేషుజమ్బూశ్చ పిప్పలోవటఏవచ । ఏకాదశశతాయామాః పాదపాగిరికేతవః ॥ 19
జమ్బూద్వీపస్యసాజమ్బూర్నామహేతుర్మహామునే ।
మహాగజప్రమాణాని జమ్బ్వాస్తస్యాఃఫలానివై ॥
పతన్తిభూభృతఃపృష్ఠే శీర్యమాణానిసర్వతః ॥ 20
రసేనతేషాంప్రఖ్యాతా తత్రజమ్బూనదీతివై । సరిత్ప్రవర్తతేసాచ పీయతేతన్నివాసిభిః ॥ 21
నస్వేదోనచదౌర్గన్ధ్యం నజరానేన్ద్రియక్షయః । తత్పానాత్స్వస్థమనసాంజనానాంతత్రజాయతే॥
తీరమృత్తద్రసంప్రాప్యసుఖవాయువిశోషితా । జామ్బూనదాఖ్యంభవతిసువర్ణంసిద్ధభూషణమ్॥23
భద్రాశ్వంపూర్వతోమేరోః కేతుమాలంచపశ్చిమే ।
వర్షేద్వేతుమునిశ్రేష్ఠ ! తయోర్మధ్యమిళావృతమ్ ॥ 24
వనంచైత్రరథంపూర్వేదక్షిణేగన్ధమాదనమ్ । వైభ్రాజంపశ్చిమేతద్వదుత్తరేనన్దనంస్మృతమ్॥ 25
అరుణోదంమహాభద్రంసితోదమథమానసమ్ । సరాంస్యేతానిచత్వారి దేవభోగ్యానిసర్వదా ॥ 26
సితామ్భశ్చకుముద్వాంశ్చ కురరీమాల్యవాంస్తథా ।
వైకఙ్కప్రముఖామేరోః పూర్వతఃకేసరాచలాః ॥ 27
త్రికూటశ్శిశిరశ్చైవపతఙ్గోరుచకస్తథా । నిషధాద్యాదక్షిణతస్తస్యకేసరపర్వతాః ॥ 28
శిఖివాసాస్సవైడూర్యఃకపిలోగన్ధమాదనః । జారుధిప్రముఖాస్తద్వత్పశ్చిమేకేసరాచలాః ॥ 29
మేరోరనన్తరాఙ్గేషు జఠరాదిష్వవస్థితాః । శఙ్ఖకూటోఽథఋషభో హంసోనాగస్తథాఽపరః ॥
కాళాఞ్జనాద్యాశ్చతథా హ్యుత్తరేకేసరాచలాః ॥ 30
చతుర్దశసహస్రాణియోజనానాంమహాపురీ । మేరోరుపరిమైత్రేయ ! బ్రహ్మణఃప్రథితాదివి ॥ 31
తస్యాస్సమన్తతశ్చాష్టదిశాసువిదిశాసుచ । ఇన్ద్రాదిలోకపాలానాంప్రఖ్యాతాఃప్రవరాఃపురః ॥ 32
విష్ణుపాదవినిష్క్రాన్తాప్లావయిత్వేన్దుమణ్డలమ్ । సమన్తాద్బ్రహ్మణఃపుర్యాంగఙ్గాపతతివైదివః ॥ 33
సాతత్రపతితాదిక్షుచతుర్ధాప్రతిపద్యతే । సీతాచాలకనన్దాచచక్షుర్భద్రాచవైక్రమాత్ ॥ 34
పూర్వేణశైలాచ్చైలంతు సీతాయాత్యన్తరిక్షగా ।
తతశ్చపూర్వవర్షేణ భద్రాశ్వేనైతిసార్ణవమ్ ॥ 35
తథైవాలకనన్దాపిదక్షిణేనైత్యభారతమ్ । ప్రయాతిసాగరంభూత్వా సప్తభేదామహామునే । 36
సాచక్షుఃపశ్చిమగిరీనతీత్యసకలాంస్తతః । పశ్చిమంకేతుమాలాఖ్యంవర్షంగత్వైతిచార్ణవమ్ ॥ 37
భద్రాతథోత్తరగిరీనుత్తరాంశ్చతథాకురూన్ । అతీత్యోత్తరమమ్భోధింసముపైతిమహామునే ॥38

ఆనీలనిషధాయామౌ మాల్యవద్గన్ధమాదనౌ । తయోర్మధ్యగతో మేరుః కర్ణికాకారసంస్థితః ॥ 39
భారతాః కేతుమాలాశ్చ భద్రాశ్వాః కురవస్తథా। పత్రాణి లోకపద్మస్య మర్యాదాశైలబాహ్యతః ॥
జఠరో హేమకూటశ్చ మర్యాదాపర్వతావుభౌ । తౌ దక్షిణోత్తరాయామావానీలనిషధాయతౌ ॥ 41
గన్ధమాదనకైలాసౌ పూర్వవచ్చాయతావుభౌ । అశీతియోజనాయామావర్ణవాన్తర్వ్యవస్థితౌ ॥
నిషధః పారియాత్రశ్చ మర్యాదాపర్వతావుభౌ । మేరోః పశ్చిమదిగ్భాగే యధాపూర్వౌ తధాస్థితౌ ॥ 43
త్రిశృఙ్గో జారుధిశ్చైవ ఉత్తరే వర్షపర్వతౌ । పూర్వవచ్చాయతావేతావర్ణవాన్తర్వ్యవస్థితౌ ॥

ఇత్యేతే మునివర్యోక్తా మర్యాదాపర్వతాస్తవ ।
జఠరాద్యాస్థితా మేరోర్యేషాం ద్వౌ ద్వౌ చతుర్దిశమ్ ॥ 45

మేరోశ్చతుర్దిశం యే తు ప్రోక్తాః కేసరపర్వతాః । సితాద్యాశ్చ మునే తేషామతీవ హి మనోరమాః ॥
శైలానామన్తరే ద్రోణ్యస్సిద్ధచారణసేవితాః ॥ 46
సురమ్యాణి తథా తాసు కాననాని పురాణి చ । లక్ష్మీవిష్ణ్వగ్నిసూర్యాది దేవానాం మునిసత్తమ ॥ 47
తాస్వాయతనవర్యాణి జుష్టాని సురకిన్నరైః ॥ 48
గన్ధర్వయక్షరక్షాంసి తథా దైతేయదానవాః । క్రీడన్తి తాసు రమ్యాసు శైలద్రోణీష్వహర్నిశమ్ ॥49

భౌమా హ్యేతే స్మృతాస్స్వర్గా ధర్మిణామాలయా మునే ।
నైతేషు పాపకర్తారో యాన్తి జన్మశతైరపి ॥ 50

భద్రాశ్వే భగవాన్విష్ణురాస్తే హయశిరా ద్విజ । వరాహః కేతుమాలే తు భారతే కూర్మరూపధృక్ ॥
మత్స్యరూపశ్చ గోవిన్దః కురుష్వాస్తే సనాతనః ॥ 51
విశ్వరూపేణ సర్వత్ర సర్వస్సర్వేశ్వరో హరిః । సర్వస్యాధారభూతోఽసౌ మైత్రేయాస్తేఽఖిలాత్మకః ॥ 52
యాని కింపురుషాదీని వర్షాణ్యష్టౌ మహామునే । న తేషు శోకో నాయాసో నోద్వేగః క్షుద్భయాదికమ్ ॥
స్వస్థాః ప్రజా నిరాతఙ్కాః సర్వదుఃఖవివర్జితాః । దశద్వాదశవర్షాణాం సహస్రాణి స్థిరాయుషః ॥54
న తేషు వర్షతే దేవో భౌమాన్యమ్భాంసి తేషు వై । కృతత్రేతాదికా నైవ తేషు స్థానేషు కల్పనా ॥ 55
సర్వేష్వేతేషు వర్షేషు సప్త సప్త కులాచలాః । నద్యశ్చ శతశస్తేభ్యః ప్రసూతా యా ద్విజోత్తమ ॥ 56

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే ద్వితీయాంశే ద్వితీయోఽధ్యాయః

అథ ద్వితీయాంశే తృతీయోఽధ్యాయః

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఉత్తరం యత్సముద్రస్య హిమాద్రేశ్చైవ దక్షిణమ్ । వర్షం తద్భారతం నామ భారతీ యత్ర సంతతిః ॥
నవయోజనసాహస్రో విస్తారోఽస్య మహామునే । కర్మభూమిరియం స్వర్గమపవర్గం చ గచ్ఛతామ్ ॥

మహేన్ద్రోమలయస్సహ్యశ్శుక్తిమానృక్షపర్వతః । విన్ధ్యశ్చపారియాత్రశ్చసప్తాత్రకులపర్వతాః ॥ 3

అతస్సంప్రాప్యతేస్వర్గోహ్యతోముక్తింప్రయాన్తిచ ।
తిర్యక్త్వంనరకంచాపి యాన్త్యతఃపురుషామునే ॥ 4

ఇతఃస్వర్గశ్చమోక్షశ్చ మధ్యంచాన్తశ్చగమ్యతే ।
నఖల్వన్యత్రమర్త్యానాం కర్మభూమౌవిధీయతే ॥ 5

భారతస్యతువర్షస్యనవభేదంనిశామయ । ఇన్ద్రద్వీపఃకశేరుశ్చతామ్రపర్ణోగభస్తిమాన్ । 6

నాగద్వీపస్తథాసౌమ్యోగాన్ధర్వస్త్వథవారుణః । అయంతునవమస్తేషాంద్వీపస్సాగరసంవృతః 7

యోజనానాంసహస్రంతు ద్వీపోఽయందక్షిణోత్తరాత్ ।
పూర్వేకిరాతాయస్యాన్తే పశ్చిమేయవనాఃస్థితాః ॥ 8

బ్రాహ్మణాఃక్షత్రియావైశ్యా మధ్యేశూద్రాశ్చభాగశః ।
ఇజ్యాయుద్ధవణిజ్యాద్యైర్వర్తయన్తోవ్యవస్థితాః ॥ 9

శతద్రూచన్ద్రభాగాద్యాహిమవత్పాదనిస్సృతాః ।
వేదస్మృతిముఖాశ్చాన్యాఃపారియాత్రోద్భవామునే ॥ 10

నర్మదాసురసాద్యాశ్చనద్యోవిన్ధ్యవినిర్గతాః । తాపీపయోష్ణీనిర్విన్ధ్యాప్రముఖాఋక్షసంభవాః॥

గోదావరీభీమరథీకృష్ణవేణ్యాదికాస్తథా । సహ్యపాదోద్భవానద్యస్స్మృతాఃపాపభయాపహాః ॥12

కృతమాలాతామ్రపర్ణీప్రముఖామలయోద్భవాః ।
త్రిసామాఋషికుల్యాద్యా మహేన్ద్రప్రభవాస్స్మృతాః ॥ 13

ఋషికుల్యాకుమారాద్యాశ్శుక్తిమత్పాదసంభవాః ।
ఆసాంనద్యుపనద్యశ్చ సన్త్యన్యాశ్చసహస్రశః ॥ 14

తాస్విమేకురుపాఞ్చాలామధ్యదేశాదయోజనాః । పూర్వదేశాదికాశ్చైవకామరూపనివాసినః॥ 15

ఆన్ధ్రాఃకలిఙ్గామగధా దాక్షిణాత్యాశ్చకృత్స్నశః ।
తథాపరాన్తాఃసౌరాష్ట్రాశ్శూద్రాభీరాశ్చబర్బరాః ॥ 16

మారుకామాలవాశ్చైవ పారియాత్రనివాసినః ।
సౌవీరాస్సైన్ధవాహూణాస్సాల్వాఃకోసలవాసినః ॥ 17

మద్రారామాస్తథామ్బష్ఠాఃపారసీకాదయస్తథా । ఆసాంపిబన్తిసలిలంవసన్తిసరితాంసదా ॥
సమానతోమహాభాగ ! హృష్టపుష్టజనాకులాః ॥ 18

చత్వారిభారతేవర్షేయుగాన్యత్రమహామునే । కృతంత్రేతాద్వాపరశ్చకలిశ్చాన్యత్రనక్వచిత్ ।

తపస్తప్యన్తియతయోజుహ్వతేచాత్రయజ్వనః । దానానిచాత్రదీయన్తేపరలోకార్థమాదరాత్ ॥

పురుషైర్యజ్ఞపురుషో జమ్బూద్వీపేసదేజ్యతే । యజ్ఞైర్యజ్ఞమయోవిష్ణురన్యద్వీపేషుచాన్యథా ॥21

అత్రాపిభారతంశ్రేష్ఠం జమ్బూద్వీపేమహామునే ।
యతోహికర్మభూరేషాహ్యతోఽన్యాభోగభూమయః ॥ 22
అత్రజన్మసహస్రాణాంసహస్రైరపిసత్తమ । కదాచిల్లభతేజన్తుర్మానుష్యంపుణ్యసంచయాత్ ॥
గాయన్తిదేవాఃకిలగీతకాని ధన్యాస్తుయేభారతభూమిభాగే ।
స్వర్గాపవర్గాస్పదమార్గభూతే భవన్తిభూయఃపురుషాస్సురత్వాత్ ॥ 24
కర్మాణ్యసంకల్పితతత్ఫలాని సంన్యస్యవిష్ణౌపరమాత్మరూపే ।
అవాప్యతాంకర్మమహీమనన్తే తస్మింల్లయంయేత్వమలాఃప్రయాన్తి ॥ 25
జానీమనైతత్క్వవయంవిలీనే స్వర్గప్రదేకర్మణిదేహబన్ధమ్ ।
ప్రాప్స్యామధన్యాఃఖలుతేమనుష్యా యేభారతేనేన్ద్రియవిప్రహీనాః ॥ 26
నవవర్షంతుమైత్రేయజమ్బూద్వీపమిదంమయా । లక్షయోజనవిస్తారంసంక్షేపాత్కథితంతవ॥ 27
జమ్బూద్వీపంసమావృత్యలక్షయోజనవిస్తరః । మైత్రేయవలయాకారస్థితఃక్షారోదధిర్బహిః॥28

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే ద్వితీయాంశే తృతీయోఽధ్యాయః.

అథ ద్వితీయాంశే చతుర్థోఽధ్యాయః

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

క్షారోదేనయథాద్వీపోజమ్బూసంజ్ఞోఽభివేష్టితః । సంవేష్ట్యక్షారముదధింప్లక్షద్వీపస్తథాస్థితః ॥ 1
జమ్బూద్వీపస్యవిస్తారశ్శతసాహస్రసమ్మితః । సఏవద్విగుణోబ్రహ్మన్ప్లక్షద్వీపోహ్యుదాహృతః॥ 2
సప్తమేధాతిథేఃపుత్రాఃప్లక్షద్వీపేశ్వరస్యవై । జ్యేష్ఠశ్శాన్తహయోనామ శిశిరస్తదనన్తరః ॥ 3
సుఖోదయస్తథానన్దశ్శివఃక్షేమకఏవచ । ధ్రువశ్చసప్తమస్తేషాంప్లక్షద్వీపేశ్వరాహితే ॥ 4
పూర్వంశాన్తహయంవర్షంశిశిరంసుఖదంతథా । ఆనన్దంచశివంచైవ క్షేమకంధ్రువమేవచ ॥ 5
మర్యాదాకారకాస్తేషాంతథాన్యేవర్షపర్వతాః । సప్తైవతేషాంనామానిశృణుష్వమునిసత్తమ॥ 6
గోమేదశ్చైవచన్ద్రశ్చనారదోదున్దుభిస్తథా । సోమకస్సుమనాశ్శైలోవైభ్రాజశ్చైవసప్తమః॥ 7
వర్షాచలేషురమ్యేషువర్షేష్వేతేషుసత్తమ । వసన్తిదేవగన్ధర్వసహితాస్సతతంప్రజాః ॥ 8
తేషుపుణ్యాజనపదాశ్చిరాచ్చమ్రియతేజనః । నాధయోవ్యాధయోవాపిసర్వకాలసుఖంహితత్ ॥ 9
తేషాంనద్యశ్చసప్తైవ వర్షాణాంతుసముద్రగాః ।
నామతస్తాఃప్రవక్ష్యామి శ్రుతాఃపాపంహరన్తియాః ॥ 10
అనుతప్తాశిఖీచైవవిపాశాత్రిదివాక్లమా । అమృతాసుకృతాచైవ సప్తైతాస్తత్రనిమ్నగాః ॥ 11

ఏతే శైలాస్తథా నద్యః ప్రధానాః కథితాస్తవ । క్షుద్రనద్యస్తథా శైలాస్తత్ర సన్తి సహస్రశః ॥

తాః పిబన్తి సదా హృష్టా నదీర్జనపదాస్తు తే ॥ 12

అపసర్పిణీ తేషాం వై న చైవోత్సర్పిణీ ద్విజ! । న త్వేవాస్తి యుగావస్థా తేషు స్థానేషు సప్తసు ॥ 13

త్రేతాయుగసమః కాలస్సర్వదైవ మహామునే! ॥ 14

ప్లక్షద్వీపాదిషు బ్రహ్మన్ శాకద్వీపాన్తికేషు వై । పఞ్చవర్షసహస్రాణి జనా జీవన్త్యనామయాః ॥ 15

వర్ణాస్తు తత్ర చత్వారస్తాన్నిబోధ వదామి తే ॥ 16

ఆర్యకాః కురరాశ్చైవ విదిశ్యా భావినశ్చ తే । విప్రక్షత్రియవైశ్యాస్తే శూద్రాశ్చ మునిసత్తమ ॥ 17

జమ్బూవృక్షప్రమాణస్తు తన్మధ్యే సుమహాంస్తరుః । ప్లక్షస్తన్నామసంజ్ఞోఽయం ప్లక్షద్వీపో ద్విజోత్తమ ॥

ఇజ్యతే భగవాంస్తత్ర తైర్వర్ణైరార్యకాదిభిః । సోమరూపీ జగత్స్రష్టా సర్వస్సర్వేశ్వరో హరిః ॥ 19

ప్లక్షద్వీపప్రమాణేన ప్లక్షద్వీపస్సమావృతః । తథైవేక్షురసోదేన పరివేషానుకారిణా ॥ 20

ఇత్యేతత్తవ మైత్రేయ! ప్లక్షద్వీప ఉదాహృతః । సంక్షేపేణ మయా భూయః శాల్మలం మే నిశామయ ॥

శాల్మలస్యేశ్వరో వీరో వపుష్మాంస్తత్సుతాన్ శృణు । తేషాం తు నామసంజ్ఞాని సప్తవర్షాణి తాని వై ॥

శ్వేతోఽథ హరితశ్చైవ జీమూతో రోహితస్తథా । వైద్యుతో మానసశ్చైవ సుప్రభశ్చ మహామునే ॥

శాల్మలేన సముద్రోఽసౌ ద్వీపేనేక్షురసోదకః । విస్తారద్విగుణేనాథ సర్వతస్సంవృతస్స్థితః ॥ 24

తత్రాపి పర్వతాస్సప్త విజ్ఞేయా రత్నయోనయః । వర్షాభివ్యఞ్జకాస్తే తు తథా సప్తైవ నిమ్నగాః ॥ 25

కుముదశ్చోన్నతశ్చైవ తృతీయశ్చ బలాహకః । ద్రోణో యత్ర మహౌషధ్యః స చతుర్థో మహీధరః ॥

కఙ్కస్తు పఞ్చమష్షష్ఠో మహిషస్సప్తమస్తథా । కకుద్మాన్ పర్వతవరస్సరిన్నామాని మే శృణు ॥ 27

యోనిస్తోయా వితృష్ణా చ చన్ద్రా శుక్లా విమోచనీ ।

నివృత్తిస్సప్తమీ తాసాం స్మృతాస్తాః పాపశాన్తిదాః ॥ 28

శ్వేతం చ హరితం చైవ జీమూతం రోహితం తథా । వైద్యుతం మానసం చైవ సుప్రభం చాతిశోభనమ్ ॥

సప్తైతాని తు వర్షాణి చాతుర్వర్ణ్యయుతాని వై ॥ 29

శాల్మలేయే తు వర్ణాశ్చ వసన్త్యేతే మహామునే । కపిలాశ్చారుణాః పీతాః కృష్ణాశ్చైవ పృథక్ పృథక్ ॥

బ్రాహ్మణాః క్షత్రియా వైశ్యాశ్శూద్రాశ్చైవ యజన్తి తమ్ ।

భగవన్తం సమస్తస్య విష్ణుమాత్మానమవ్యయమ్ ।

వాయుభూతం మఖశ్రేష్ఠైర్యజ్వానో యజ్ఞసంస్థితిమ్ ॥ 31

దేవానామత్ర సాన్నిధ్యమతీవ సుమనోహరే । శాల్మలిశ్చ మహావృక్షో నామనిర్వృతికారకః ॥ 32

ఏష ద్వీపస్సముద్రేణ సురోదేన సమన్తతః । విస్తారాచ్ఛాల్మలస్యైవ సమేన తు సమావృతః ॥ 33

సురోదకః పరివృతః కుశద్వీపేన సర్వతః । శాల్మలస్య తు విస్తారాద్ద్విగుణేన మహామునే! 34

జ్యోతిష్మతః కుశద్వీపే సప్తపుత్రాన్ శృణుష్వ తాన్ ॥ 35

ఉద్భిదో వేణుమాంశ్చైవ వైరథో లమ్బనో ధృతిః । ప్రభాకరోఽథ కపిలస్తన్నామా వర్షపద్ధతిః ॥ 36
తస్యాం వసన్తి మనుజాస్సహ దైతేయదానవాః । తథైవ దేవగన్ధర్వయక్షకింపురుషాదయః ॥ 37
వర్ణాస్తత్రాపి చత్వారో నిజానుష్ఠానతత్పరాః । దమినశ్శుష్మిణస్స్నేహా మన్దేహాశ్చ మహామునే ॥ 38

బ్రాహ్మణాః క్షత్రియా వైశ్యాశ్శూద్రాశ్చానుక్రమోదితాః ॥ 39
యథోక్తకర్మకర్తృత్వాత్స్వాధికారక్షయాయ తే ॥
తత్ర తే తు కుశద్వీపే బ్రహ్మరూపం జనార్దనమ్ ।
యజన్తః క్షపయన్త్యుగ్రమధికారం ఫలప్రదమ్ ॥ 40
విద్రుమో హేమశైలశ్చ ద్యుతిమాన్ పుష్పవాంస్తథా ।
కుశేశయో హరిశ్చైవ సప్తమో మన్దరాచలః ॥ 41

వర్షాచలాస్తు సప్తైతే తత్ర ద్వీపే మహామతే । నద్యశ్చ సప్త తాసాం తు శృణు నామాన్యనుక్రమాత్ ॥
ధూతపాపా శివా చైవ పవిత్రా సుమతిస్తథా । విద్యుదమ్భా మహీ చాన్యా సర్వపాపహరాస్త్విమాః ॥
అన్యాస్సహస్రశస్తత్ర క్షుద్రనద్యస్తథాచలాః । కుశద్వీపే కుశస్తమ్బస్సంజ్ఞయా తస్య తత్స్మృతమ్ ॥
తత్ప్రమాణేన స ద్వీపో ఘృతోదేన సమావృతః । ఘృతోదశ్చ సముద్రో వై క్రౌఞ్చద్వీపేన సంవృతః ॥
క్రౌఞ్చద్వీపో మహాభాగ శ్రూయతాం చాపరో మహాన్ । కుశద్వీపస్య విస్తారాద్ద్విగుణో యస్య విస్తరః ॥
క్రౌఞ్చద్వీపే ద్యుతిమతః పుత్రాస్సప్త మహాత్మనః । తన్నామాని చ వర్షాణి తేషాం చక్రే మహీపతిః ॥ 47
కుశలో మనుగశ్చోష్ణః పీవరోఽథాన్ధకారకః । మునిశ్చ దున్దుభిశ్చైవ సప్తైతే తత్సుతా మునే ॥ 48
తత్రాపి దేవగన్ధర్వసేవితాస్సుమనోరమాః । వర్షాచలా మహాబుద్ధే తేషాం నామాని మే శృణు ॥ 49
క్రౌఞ్చశ్చ వామనశ్చైవ తృతీయశ్చాన్ధకారకః । చతుర్థో రత్నశైలశ్చ స్వాహినీ హయసన్నిభః ॥
దివావృత్పఞ్చమశ్చైవ తథాఽన్యః పుణ్డరీకవాన్ । దున్దుభిశ్చ మహాశైలో ద్విగుణాస్తే పరస్పరమ్ ॥

ద్వీపాద్ద్వీపేషు యే శైలా యథా ద్వీపేషు తే తథా ॥ 51

వర్షేష్వేతేషు రమ్యేషు వర్షశైలవరేషు చ । నివసన్తి నిరాతఙ్కాస్సహ దేవగణైః ప్రజాః ॥ 52

పుష్కరాః పుష్కలా ధన్యాస్తిష్యాఖ్యాశ్చ మహామునే ।
బ్రాహ్మణాః క్షత్రియా వైశ్యాశ్శూద్రాశ్చానుక్రమోదితాః ॥ 53

తే తత్ర నద్యో మైత్రేయ యాః పిబన్తి శృణుష్వ తాః । సప్త ప్రధానాశ్శతశస్తథాన్యాః క్షుద్రనిమ్నగాః ॥
గౌరీ కుముద్వతీ చైవ సన్ధ్యా రాత్రిర్మనోజవా । ఖ్యాతిశ్చ పుణ్డరీకా చ సప్తైతా వర్షనిమ్నగాః ॥ 55

తత్రాపి వర్ణైర్భగవాన్ పుష్కరాద్యైర్జనార్దనః ।
యాగై రుద్రస్వరూపస్థ ఇజ్యతే యజ్ఞసన్నిధౌ ॥ 56

క్రౌఞ్చద్వీపస్సముద్రేణ దధిమణ్డోదకేన తు । ఆవృతస్సర్వతః క్రౌఞ్చద్వీపతుల్యేన మానతః ॥ 57
దధిమణ్డోదకశ్చాపి శాకద్వీపేన సంవృతః । క్రౌఞ్చద్వీపస్య విస్తారాద్ద్విగుణేన మహామునే ॥ 58

శాకద్వీపేశ్వరస్యాపిభవ్యస్యసుమహాత్మనః । సప్తైవతనయాస్తేషాం దదౌవర్షాణిసప్తసః ॥ 59
జలదశ్చకుమారశ్చ సుకుమారోమరీచకః । కుసు(సి)మోదస్సుమోదశ్చ సప్తమశ్చమహాద్రుమః ॥60
తత్సంజ్ఞాన్యేవతత్రాపిసప్తవర్షాణ్యనుక్రమాత్ । తత్రాపిపర్వతాస్సప్తవర్షవిచ్ఛేదకారిణః ॥ 61
పూర్వస్తత్రోదయగిరిర్జలధారస్తథాఽపరః । తథారైవతకశ్శ్యామస్తథైవామ్భోగిరిర్ద్విజ! ॥
అంబికేయస్తథారమ్యః కేసరీపర్వతోత్తమః ॥ 62
శాకస్తత్రమహావృక్షస్సిద్ధగన్ధర్వసేవితః । యత్పత్రవాతసంస్పర్శాదాహ్లాదోజాయతేపరమ్ ॥ 63
తత్రపుణ్యాజనపదాశ్చాతుర్వర్ణ్యసమన్వితాః । నద్యశ్చాత్రమహాపుణ్యాస్సర్వపాపభయాపహాః ॥
సుకుమారీకుమారీచ నలినీవేణుకీతథా । ఇక్షుశ్చధేనుకాచైవ గభస్తిస్సప్తమీతథా ॥ 65
అన్యాస్త్వయుతశస్తత్రక్షుద్రనద్యోమహామునే । మహీధరాస్తథాసన్తిశతశోఽథసహస్రశః ॥ 66
తాఃపిబన్తిముదాయుక్తాజలదాదిషుయేస్థితాః । వర్షేషుతేజనపదాస్స్వర్గాదభ్యేత్యమేదినీమ్ ॥67
ధర్మహానిర్నతేష్వస్తినసంఘర్షఃపరస్పరమ్ । మర్యాదావ్యుత్క్రమోవాపితేషుదేశేషుసప్తసు ॥68
వఙ్గాశ్చమాగధాశ్చైవ మానసామన్దగాస్తథా ।
వఙ్గాబ్రాహ్మణభూయిష్ఠా మాగధాఃక్షత్రియాస్తుతే ॥
వైశ్యాస్తుమానసాస్తేషాం శూద్రాస్తేషాంతుమన్దగాః ॥ 69
శాకద్వీపేతుతైర్విష్ణుస్సూర్యరూపధరోమునే । యథోక్తైరిజ్యతేసమ్యక్కర్మభిర్నియతాత్మభిః ॥
శాకద్వీపస్తు మైత్రేయక్షీరోదేనసమావృతః । శాకద్వీపప్రమాణేన వలయేనేవవేష్టితః ॥ 71
క్షీరాబ్ధిస్సర్వతోబ్రహ్మన్పుష్కరాఖ్యేనవేష్టితః । ద్వీపేనశాకద్వీపాత్తుద్విగుణేనసమన్తతః ॥ 72
పుష్కరేసవనస్యాపిమహావీతోఽభవత్సుతః । ధాతకిశ్చతయోస్తత్ర ద్వేవర్షేనామచిహ్నితే ॥
మహావీతంతథైవాన్యద్ధాతకీఖణ్డసంజ్ఞితమ్ ॥ 73
ఏకశ్చాత్రమహాభాగప్రఖ్యాతోవర్షపర్వతః । మానసోత్తరసంజ్ఞోవైమధ్యతోవలయాకృతిః ॥74
యోజనానాంసహస్రాణిఊర్ధ్వంపఞ్చాశదుచ్ఛ్రితః । తావదేవచవిస్తీర్ణస్సర్వతఃపరిమణ్డలః ॥
పుష్కరద్వీపవలయంమధ్యేనవిభజన్నివ । స్థితోఽసౌతేనవిచ్ఛిన్నంజాతంతద్వర్షయోర్ద్వయమ్ ॥
వలయాకారమేకైకం తయోర్వర్షంతథాగిరిః ॥ 77
దశవర్షసహస్రాణి తత్రజీవన్తిమానవాః । నిరామయావిశోకాశ్చ రాగద్వేషవివర్జితాః ॥ 78
అధమోత్తమానతేష్వాస్తాం నవధ్యవధకౌద్విజ ।
నేర్ష్యాఽసూయాభయంరోషో దోషోలోభాదికోనచ ॥ 79
మహావీతంబహిర్వర్షంధాతకీసంజ్ఞక(మ)న్తతః । మానసోత్తరశైలస్యదేవదైత్యాదిసేవితమ్ ॥ 80
సత్యానృతేనతత్రాస్తాంద్వీపేపుష్కరసంజ్ఞితే । నతత్రనద్యశ్శైలావాద్వీపేవర్షద్వయాన్వితే ॥ 81
తుల్యవేషాస్తుమనుజా దేవైస్తత్రైకరూపిణః ॥ 82

వర్ణాశ్రమాచారహీనం ధర్మాచరణవర్జితమ్ ।
త్రయీవార్తాదణ్డనీతిశుశ్రూషారహితం చ తత్ ॥ 83
వర్షద్వయం తు మైత్రేయ! భౌమస్స్వర్గోఽయముత్తమః ।
సర్వర్తుసుఖదః కాలో జరారోగాదివర్జితః ॥
పుష్కరే ధాతకీషణ్డే మహావీతే చ వై మునే ॥ 84
న్యగ్రోధః పుష్కరద్వీపే బ్రహ్మణః స్థానముత్తమమ్ । తస్మిన్నివసతి బ్రహ్మా పూజ్యమానస్సురాసురైః ॥
స్వాదూదకేనోదధినా పుష్కరః పరివేష్టితః । సమేన పుష్కరస్యైవ విస్తారాన్మణ్డలాకృతేః ॥ 86
ఏవం ద్వీపాస్సముద్రైస్తు సప్తసప్తభిరావృతాః । ద్వీపశ్చైవ సముద్రశ్చ సమానౌ ద్విగుణౌ పరౌ ॥ 87
పయాంసి సర్వదా సర్వసముద్రేషు సమాని వై । న్యూనాతిరిక్తతా తేషాం కదాచిన్నైవ జాయతే ॥ 88
స్థాలీస్థమగ్నిసంయోగాదుద్రేకి సలిలం యథా । తథేన్దువృద్ధౌ సలిలమమ్భోధౌ మునిసత్తమ ॥ 89
అన్యూనానతిరిక్తాశ్చ వర్ధన్త్యాపో హ్రసన్తి చ । ఉదయాస్తమయేష్విన్దోః పక్షయోః శుక్లకృష్ణయోః ॥
దశోత్తరాణి పఞ్చైవ హ్యఙ్గులానాం శతాని వై । అపాం వృద్ధిక్షయౌ దృష్టౌ సాముద్రీణాం మహామునే ॥
భోజనం పుష్కరద్వీపే తత్ర స్వయముపస్థితమ్ । షడ్రసం భుఞ్జతే విప్ర! ప్రజాస్సర్వాస్సదైవ హి ॥ 92
స్వాదూదకస్య పరతో దృశ్యతే లోకసంస్థితిః । ద్విగుణా కాఞ్చనీ భూమిస్సర్వజన్తువివర్జితా ॥ 93
లోకాలోకస్తతశ్శైలో యోజనాయుతవిస్తృతః । ఉచ్ఛ్రాయేణాపి తావన్తి సహస్రాణ్యచలో హి సః ॥
తతస్తమస్సమావృత్య తం శైలం సర్వతస్స్థితమ్ । తమశ్చాణ్డకటాహేన సమన్తాత్పరివేష్టితమ్ ॥ 95
పఞ్చాశత్కోటివిస్తారా సేయముర్వీ మహామునే । సహైవాణ్డకటాహేన సద్వీపాబ్ధిమహీధరా ॥ 96
సేయం ధాత్రీ విధాత్రీ చ సర్వభూతగుణాధికా । ఆధారభూతా సర్వేషాం మైత్రేయ! జగతామితి ॥ 97

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే ద్వితీయాంశే చతుర్థోఽధ్యాయః.

అథ ద్వితీయాంశే పఞ్చమోఽధ్యాయః.

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

విస్తార ఏష కథితః పృథివ్యా భవతో మయా । సప్తతిస్తు సహస్రాణి ద్విజోచ్ఛ్రాయోఽపి కథ్యతే ॥ 1
దశసాహస్రమేకైకం పాతాలం మునిసత్తమ । అతలం వితలం చైవ నితలం చ గభస్తిమత్ ।
మహాఖ్యం సుతలం చాగ్ర్యం పాతాలం చాపి సప్తమమ్ ॥ 2
శుక్లకృష్ణారుణాః పీతాః శర్కరాశ్శైలకాఞ్చనాః ।
భూమయో యత్ర మైత్రేయ! వరప్రాసాదశోభితాః ॥ 3

తేషుదానవదైతేయజాతయశ్శతసంఘశః । నివసన్తిమహానాగజాతయశ్చమహామునే । 4
స్వర్లోకాదపిరమ్యాణిపాతాలానీతినారదః । ప్రాహస్వర్గసదాంమధ్యేపాతాలేభ్యోగతోదివి ॥
ఆహ్లాదకారిణశ్శుభ్రామణయోయత్రసుప్రభాః । నాగాభరణభూషాసుపాతాలంకేనతత్సమమ్ ॥ 6
దైత్యదానవకన్యాభిరితశ్చేతశ్చశోభితే ॥ పాతాలేకస్యనప్రీతిర్విముక్తస్యాపిజాయతే ॥ 7
దివార్కరశ్మయోయత్రప్రభాంతన్వన్తినాతపమ్ । శశిరశ్మిర్నశీతాయనిశిద్యోతాయకేవలమ్ ॥ 8
భక్ష్యభోజ్యమహాపానముదితైరతిభోగిభిః । యత్రనజ్ఞాయతేకాలోగతోఽపిదనుజాదిభిః ॥ 9
వనానినద్యోరమ్యాణిసరాంసికమలాకరాః । పుంస్కోకిలాభిలాపాశ్చమనోజ్ఞాన్యమ్బరాణిచ ॥ 10
భూషణాన్యతిశుభ్రాణిగన్ధాఢ్యంచానులేపనమ్ । వీణావేణుమృదఙ్గానాంస్వనాస్తూర్యాణిచద్విజ ॥
ఏతాన్యన్యానిచోదారభాగ్యభోగ్యానిదానవైః । దైత్యోరగైశ్చభుజ్యన్తేపాతాలాన్తరగోచరైః ॥
పాతాళానామధశ్చాస్తేవిష్ణోర్యాతామసీతనుః । శేషాఖ్యాతద్గుణాన్వక్తుంనశక్తాదైత్యదానవాః ॥
యోనన్తఃపఠ్యతేసిద్ధైర్దేవదేవర్షిపూజితః । యస్సహస్రశిరావ్యక్తస్వస్తికామలభూషణః ॥ 14
ఫణామణిసహస్రేణయస్సవిద్యోతయన్దిశః । సర్వాన్కరోతినిర్వీర్యాన్హితాయజగతోఽసురాన్ ॥
మదాఘూర్ణితనేత్రోఽసౌయస్సదైవైకకుణ్డలః । కిరీటస్రగ్ధరోభాతిసాగ్నిశ్శ్వేతఇవాచలః ॥ 16
నీలవాసామదోద్రిక్తశ్శ్వేతహారోపశోభితః । సాభ్రగఙ్గాప్రపాతోసౌకైలాసాద్రిరివోన్నతః ॥ 17

లాఙ్గలాసక్తహస్తాగ్రో బిభ్రన్ముసలముత్తమమ్ ।
ఉపాస్యతేస్వయంకాన్త్యా యోవారుణ్యాచమూర్తయా ॥ 18
కల్పాన్తేయస్యవక్త్రేభ్యో విషానలశిఖోజ్జ్వలః ।
సంకర్షణాత్మకోరుద్రో నిష్క్రమ్యాత్తిజగత్త్రయమ్ ॥

సబిభ్రచ్ఛేఖరీభూతమశేషంక్షితిమణ్డలమ్ । ఆస్తేపాతాలమూలస్థశ్శేషోఽశేషసురార్చితః ॥ 20
తస్యవీర్యంప్రభావశ్చస్వరూపంరూపమేవచ । నహివర్ణయితుంశక్యంజ్ఞాతుంవాత్రిదశైరపి ॥ 21
యస్యైషాసకలాపృథ్వీఫణామణిశిఖారుణా । ఆస్తేకుసుమమాలేవకస్తద్వీర్యంవదిష్యతి ॥ 22
యదావిజృమ్భతేనన్తోమదాఘూర్ణితలోచనః । తదాచలతిభూరేషాసాద్రితోయాసకాననా ॥ 23
గన్ధర్వాప్సరసస్సిద్ధాఃకిన్నరోరగచారణాః । నాన్తంగుణానాంగచ్ఛన్తితేనానన్తోయమవ్యయః ॥ 24

యస్యనాగవధూహస్తైర్లేపితంహరిచన్దనమ్ ।
ముహుశ్శ్వాసానిలాపాస్తంయాతిది(క్ క్షో)క్షూదవాసతామ్ ॥ 25

యమారాధ్యపురాణర్షిర్గర్గోజ్యోతీంషితత్త్వతః । జ్ఞాతవాన్సకలంచైవనిమిత్తఫలితంఫలమ్ ॥
తేనేయంనాగవర్యేణశిరసావిధృతామహీ । బిభర్తిమాలాంలోకానాంసదేవాసురమానుషామ్ ॥ 27

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే ద్వితీయాంశే పఞ్చమోఽధ్యాయః.

అథ ద్వితీయాంశే షష్ఠోఽధ్యాయః.

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

తతశ్చ నరకా విప్ర భువోఽధస్సలిలస్య చ । పాపినో యేషు పాత్యన్తే తాన్ శృణుష్వ మహామునే ॥ 1

రౌరవస్సూకరో రోధస్తాలో విశసనస్తథా । మహాజ్వాలస్తప్తకుమ్భో లవణోఽథ విలోహితః ॥ 2

రుధిరామ్భో వైతరణిః కృమిశః కృమిభోజనః । అసిపత్రవనం కృష్ణో లాలాభక్షశ్చ దారుణః ॥ 3

తథా పూయవహః పాపో వహ్నిజ్వాలో హ్యధశ్శిరాః । సన్దంశః కృష్ణసూత్రశ్చ తమశ్చావీచిరేవ చ ॥ 4

శ్వభోజనశ్చాప్రతిష్ఠో హ్యవీచిశ్చ తథాపరః । ఇత్యేవమాదయశ్చాన్యే నరకా భృశదారుణాః ॥ 5

యమస్య విషయే ఘోరాశ్శస్త్రాగ్నిభయదాయినః । పతన్తి యేషు పురుషాః పాపకర్మరతాస్తు యే ॥ 6

కూటసాక్షీ తథా సమ్యక్పక్షపాతేన యో వదేత్ । యశ్చాన్యదనృతం వక్తి స నరో యాతి రౌరవమ్ ॥ 7

భ్రూణహా పురహన్తా చ గోఘ్నశ్చ మునిసత్తమ । యాన్తి తే నరకం రోధం యశ్చోచ్ఛ్వాసనిరోధకః ॥ 8

సురాపో బ్రహ్మహా హర్తా సువర్ణస్య చ సూకరమ్ ।
ప్రయాన్తి నరకం యశ్చ తైస్సంసర్గముపైతి వై ॥ 9

రాజన్యవైశ్యహా తాలే తథైవ గురుతల్పగః । తప్తకుమ్భే స్వసాగామీ హన్తి రాజభటాంశ్చ యః ॥ 10

సాధ్వీవిక్రయకృద్బన్ధపాలః కేసరివిక్రయీ । తప్తలోహే పతన్త్యేతే యశ్చ భక్తం పరిత్యజేత్ ॥ 11

స్నుషాం సుతాం చాపి గత్వా మహాజ్వాలే నిపాత్యతే ।
అవమన్తా గురూణాం యో యశ్చాక్రోష్టా నరాధమః ॥ 12

వేదదూషయితా యశ్చ వేదవిక్రయికశ్చ యః । అగమ్యగామీ యశ్చ స్యాత్తే యాన్తి లవణం ద్విజ ॥ 13

చోరో విలోహే పతతి మర్యాదాదూషకస్తథా ॥ 14

దేవద్విజపితృద్వేష్టా రత్నదూషయితా చ యః । స యాతి కృమిభక్షే వై కృమిశే చ దురిష్టకృత్ ॥ 15

పితృదేవాతిథీంస్త్యక్త్వా పర్యశ్నాతి నరాధమః । లాలాభక్షే స యాత్యుగ్రే శరకర్తా చ వేధకే ॥ 16

కరోతి కర్ణినో యశ్చ యశ్చ ఖడ్గాదికం నరః । ప్రయాన్త్యేతే విశసనే నరకే భృశదారుణే ॥ 17

అసత్ప్రతిగృహీతా తు నరకే యాత్యధోముఖే । అయాజ్యయాజకశ్చైవ తథా నక్షత్రసూచకః ॥ 18

వేగీ పూయవహే చైకో యాతి మృష్టాన్నభుఙ్నరః ॥ 19

లాక్షామాంసరసానాం చ తిలానాం లవణస్య చ । విక్రేతా బ్రాహ్మణో యాతి తమేవ నరకం ద్విజ ॥ 20

మార్జారకుక్కుటచ్ఛాగశ్వవరాహవిహంగమాన్ । లాలయన్నరకం యాతి తమేవ ద్విజసత్తమ ॥ 21

(అపూపవిక్రయాచ్చైవ తథా పుస్తకవిక్రయీ ।) రఙ్గోపజీవీ కైవర్తః కుణ్డాశీ గరదస్తథా ।
సూచీ మాహిషికశ్చైవ పర్వకారీ చ యో ద్విజ ॥ 22

అగారదాహీ మిత్రఘ్నశ్శాకునిర్గ్రామయాజకః । రుధిరాన్ధే పతన్త్యేతే సోమవిక్రయిణశ్చ యే ॥ 23

మఖహా గ్రామహన్తా చ యాతి వైతరణీం నరః ॥ 24

ధనయౌవనమత్తాశ్చమర్యాదాభేదినోహియే । తేకృష్ణంయాన్త్యశౌచాశ్చకుహకాజీవినశ్చయే ॥
అసిపత్రవనంయాతి వనచ్ఛేదీవృథైవయః । ఔరభ్రికోమృగవ్యాధా వహ్నిజ్వాలేపతన్తివై ॥ 26
యాన్త్యేతేద్విజ! తత్రైవ యశ్చాపాకేషువహ్నిదః ॥ 27
వ్రతేషులోపకోయశ్చస్వాశ్రమాత్ప్రచ్యుతశ్చయః । సందంశేయాతనామధ్యేపతతస్తావుభావపి॥ 28
దివాస్వప్నేషుస్కన్దన్తియేనరాబ్రహ్మచారిణః । పుత్త్రైరధ్యాపితాయేచ తేపతన్తిశ్వభోజనే ॥ 29
ఏతేచాన్యేచనరకాశ్శతశోఽథసహస్రశః । యేషుదుష్కృతకర్మాణః పచ్యన్తేయాతనాగతాః ॥30
తథైవపాపాన్యేతానితథాఽన్యానిసహస్రశః । భుజ్యన్తేయానిపురుషైర్నరకాన్తరగోచరైః ॥ 31
వర్ణాశ్రమవిరుద్ధంచ కర్మకుర్వన్తియేనరాః । కర్మణామనసావాచా నిరయేషుపతన్తితే ॥ 32
అధశ్శిరోభిర్దృశ్యన్తేనారకైర్దివిదేవతాః । దేవాశ్చాధోముఖాన్సర్వానధఃపశ్యన్తినారకాన్॥
స్థావరాఃకృమయోహ్యబ్జాః పక్షిణఃపశవోనరాః ।
ధార్మికాస్త్రిదశాస్తద్వన్మోక్షిణశ్చయథాక్రమమ్ ॥ 34
సహస్రభాగప్రథమాః ద్వితీయానుక్రమాస్తథా ।
సర్వేహ్యేతేమహాభాగ! యావన్ముక్తిసమాశ్రయాః ॥ 35
యావన్తోజన్తవస్స్వర్గేతావన్తోనరకౌకసః । పాపకృద్యాతినరకం ప్రాయశ్చిత్తపరాఙ్ముఖః ॥ 36
పాపానామనురూపాణిప్రాయశ్చిత్తానియద్యథా । తథాతదేవసంస్మృత్యప్రోక్తానిపరమర్షిభిః॥ 37
పాపేగురూణిగురుణిస్వల్పాన్యల్పేచతద్విదః । ప్రాయశ్చిత్తానిమైత్రేయజగుస్స్వాయంభువాదయః ॥
ప్రాయశ్చిత్తాన్యశేషాణితపఃకర్మాత్మకానివై । యానితేషామశేషాణాంకృష్ణానుస్మరణంపరమ్ ॥
కృతేపాపేఽనుతాపోవైయస్యపుంసఃప్రజాయతే। ప్రాయశ్చిత్తంతుతస్యైకంహరిసంస్మరణంపరమ్॥
ప్రాతర్నిశితథాసంధ్యామధ్యాహ్నాదిషుసంస్మరన్ । నారాయణమవాప్నోతి సద్యఃపాపక్షయంనరః ॥
విష్ణుసంస్మరణాత్ క్షీణసమస్తక్లేశసంచయః ।
ముక్తింప్రయాతిస్వర్గాప్తిస్తస్యవిఘ్నోఽనుమీయతే ॥ 42
వాసుదేవేమనోయస్య జపహోమార్చనాదిషు ।
తస్యాన్తరాయోమైత్రేయ! దేవేన్ద్రత్వాదికంఫలమ్ ॥ 43
క్వనాకపృష్ఠగమనం పునరావృత్తిలక్షణమ్ । క్వజపోవాసుదేవేతి ముక్తిబీజమనుత్తమమ్ ॥ 44
తస్మాదహర్నిశంవిష్ణుం సంస్మరన్పురుషోమునే । నయాతినరకంసద్యస్సంక్షీణాఖిలపాతకః ॥ 45
మనఃప్రీతికరస్స్వర్గో నరకస్తద్విపర్యయః । నరకస్వర్గసంజ్ఞేవై పాపపుణ్యేద్విజోత్తమ ! ॥ 46
వస్త్వేకమేవదుఃఖాయ సుఖాయేర్ష్యోద్భవాయచ ।
కోపాయచయతస్తస్మాద్వస్తువస్త్వాత్మకంకుతః ॥ 47
తదేవప్రీతయేభూత్వాపునర్దుఃఖాయజాయతే । తదేవకోపాయయతఃప్రసాదాయచజాయతే॥ 48
తస్మాద్దుఃఖాత్మకంనాస్తినచకించిత్సుఖాత్మకమ్ । మనసఃపరిణామోఽయంసుఖదుఃఖాదిలక్షణః ॥49

జ్ఞానమేవపరంబ్రహ్మ జ్ఞానంబన్ధాయచేష్యతే । జ్ఞానాత్మకమిదంసర్వం నజ్ఞానాద్విద్యతేపరమ్ ॥ 50
విద్యావిద్యేచమైత్రేయ ! జ్ఞానమేవోపధారయ ॥ 51
ఏవమేతన్మయాఖ్యాతం భవతోమణ్డలంభువః । పాతాలాదీనిసర్వాణి తథైవనరకాద్విజ ! ॥ 52
సముద్రాఃపర్వతాశ్చైవ ద్వీపావర్షాణినిమ్నగాః ।
సంక్షేపాత్సర్వమాఖ్యాతం కింభూయశ్శ్రోతుమిచ్ఛసి ॥ 53

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే ద్వితీయాంశే షష్ఠోఽధ్యాయః.

అథ ద్వితీయాంశే సప్తమోఽధ్యాయః.

మైత్రేయ ఉవాచ :—

కథితంభగవన్ బ్రహ్మన్ మమైతదఖిలంత్వయా ।
భువర్లోకాదికాన్ లోకాన్ శ్రోతుమిచ్ఛామ్యహంమునే ! ॥ 1
తథైవగ్రహసంస్థానప్రమాణానియథాతథా । సమాచక్ష్వమహాభాగమహ్యంత్వాంపరిపృచ్ఛతే ॥ 2

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

రవిచన్ద్రమసోర్యావన్మయూఖైరవభాస్యతే ॥ ససముద్రసరిచ్ఛైలా తావతీపృథివీస్మృతా ॥ 3
యావత్ప్రమాణాపృథివీవిస్తారపరి మణ్డలాత్ ॥ నభస్తావత్ప్రమాణంవై వ్యాసమణ్డలతోద్విజ ॥ 4
భూమేర్యోజనలక్షేతుమైత్రేయ రవిమణ్డలమ్ । లక్షేదివాకరస్యాపి మణ్డలంశశినఃస్థితమ్ ॥ 5
పూర్ణేశతసహస్రేతుయోజనానాంనిశాకరాత్ । నక్షత్రమణ్డలంకృత్స్నముపరిష్టాత్ప్రకాశతే ॥ 6
ద్విలక్షేచోత్తరేబ్రహ్మన్ బుధోనక్షత్రమణ్డలాత్ । తావత్ప్రమాణభాగేతుబుధస్యాప్యుశనాస్థితః॥
అఙ్గారకోపిశుక్రస్యతత్ప్రమాణేవ్యవస్థితః । లక్షద్వయేనభౌమస్య స్థితోదేవపురోహితః ॥ 8
సౌరిర్బృహస్పతేశ్చోర్ధ్వంద్విలక్షేసమవస్థితః । సప్తర్షిమణ్డలంతస్మాల్లక్షమేకంద్విజోత్తమ॥ 9
ఋషిభ్యస్తుసహస్రాణాంశతాదూర్ధ్వంవ్యవస్థితః । మేధీభూతస్సమస్తస్యజ్యోతిశ్చక్రస్యవైధ్రువః॥
త్రైలోక్యమేతత్కథితముత్సేధేనమహామునే । ఇజ్యాఫలస్యభూరేషా ఇజ్యాచాత్రప్రతిష్ఠితా ॥ 11
ధ్రువాదూర్ధ్వంమహర్లోకోయత్రతేకల్పవాసినః । ఏకాయోజనకోటీతుయత్రతేకల్పవాసినః ॥
ద్వేకోట్యౌతుజనోలోకోయత్రతేబ్రహ్మణస్సుతాః । సనన్దనాద్యాఃకథితాః మైత్రేయామలచేతసః॥
చతుర్గుణోత్తరేచోర్ధ్వం జనలోకాత్తపస్స్మృతః ।
వైరాజాయత్రతేదేవాః స్థితాదాహవివర్జితాః ॥ 14
షడ్గుణేనతపోలోకాత్సత్యలోకోవిరాజతే । అపునర్మారకాయత్రబ్రహ్మలోకోహిసంస్మృతః॥ 15

పాదగమ్యంతుయత్కించిద్వస్త్వస్తిపృథివీమయమ్ ।
సభూర్లోకస్సమాఖ్యాతో విస్తారోఽస్యమయోదితః ॥ 16
భూమిసూర్యాన్తరంయత్తుసిద్ధాదిమునిసేవితమ్ । భువర్లోకస్తుసోఽప్యుక్తోద్వితీయోమునిసత్తమ ॥
ధ్రువసూర్యాన్తరంయత్తునియుతానిచతుర్దశ । స్వర్లోకస్సోపిగదితో లోకసంస్థానచిన్తకైః ॥ 18
త్రైలోక్యమేతత్కృతకంమైత్రేయపరిపఠ్యతే । జనస్తపస్తథాసత్యమితిచాకృతకత్రయమ్ ॥ 19
కృతాకృతకయోర్మధ్యేమహర్లోకఇతిస్మృతః । శూన్యోభవతికల్పాన్తేయోఽత్యన్తంనవినశ్యతి॥
ఏతేసప్తమహాలోకామైత్రేయకథితాస్తవ । పాతాళానిచసప్తైవ బ్రహ్మాణ్డస్యైషవిస్తరః ॥ 21
ఏతదణ్డకటాహేనతిర్యక్చోర్ధ్వమధస్తథా । కపిత్థస్యయథాబీజంసర్వతోవైసమావృతమ్ ॥ 22
దశోత్తరేణపయసా మైత్రేయాణ్డంచతద్వృతమ్ ।
సర్వోఽమ్బుపరిధానోఽసౌ వహ్నినావేష్టితోబహిః ॥ 23
వహ్నిశ్చవాయునావాయుర్మైత్రేయనభసావృతః । భూతాదినానభస్సోఽపిమహతాపరివేష్టితః ॥
దశోత్తరాణ్యశేషాణి మైత్రేయైతానిసప్తవై ॥ 24
మహాన్తంచసమావృత్యప్రధానంసముపస్థితమ్ । అనన్తస్యనతస్యాన్తస్సంఖ్యానంచాపివిద్యతే ॥ 25
తదనన్తమసంఖ్యాతప్రమాణంచాపివైయతః । హేతుభూతమశేషస్య ప్రకృతిస్సాపరామునే ॥ 26
అణ్డానాంచసహస్రాణాంసహస్రాణ్యయుతానిచ । ఈదృశానాంతథాతత్రకోటికోటిశతానిచ ॥ 27
దారుణ్యగ్నిర్యథాతైలంతిలేతద్వత్పుమానపి । ప్రధానేఽవస్థితోవ్యాపీచేతనాత్మాత్మవేదనః ॥ 28
ప్రధానంచపుమాంశ్చైవ సర్వభూతాత్మభూతయా ।
విష్ణుశక్త్యామహాబుద్ధే వృతౌసంశ్రయధర్మిణౌ ॥ 29
తయోస్సైవపృథగ్భావకారణంసంశ్రయస్యచ । క్షోభకారణభూతాచసర్గకాలేమహామతే॥ 30
యథాసక్తంజలేవాతోబిభర్తికణికాశతమ్ । శక్తిస్సాఽపితథావిష్ణోః ప్రధానపురుషాత్మకమ్ ॥
యథాచపాదపోమూలస్కన్ధశాఖాదిసంయుతః । ఆదిబీజాత్ప్రభవతి బీజాన్యన్యానివైతతః ॥ 32
ప్రభవన్తితతస్తేభ్యస్సంభవన్త్యపరేద్రుమాః । తేఽపితల్లక్షణద్రవ్యకారణానుగతామునే ॥ 33
ఏవమవ్యాకృతాత్పూర్వంజాయన్తేమహదాదయః । విశేషాన్తాస్తతస్తేభ్యస్సంభవన్తిసురాదయః।
తేభ్యశ్చపుత్రాస్తేషాంచ పుత్రాణామపరేసుతాః ॥ 34
బీజవృక్షప్రరోహేణయథానాపచయస్తరోః । భూతానాంభూతసర్గేణనైవాస్త్యపచయస్తథా ॥
సన్నిధానాద్యథాకాశకాలాద్యాఃకారణంతరోః । తథైవాపరిణామేన విశ్వస్యభగవాన్హరిః ॥ 36
వ్రీహిబీజేయథామూలంనాలంపత్రాఙ్కురౌతథా॥ కాణ్డంకోశస్తథాపుష్పంక్షీరంతద్వచ్చతణ్డులమ్
తుషాఃకణాశ్చసన్తోవై యాన్త్యావిర్భావమాత్మనః ।
ప్రరోహహేతుసామగ్ర్యమాసాద్యమునిసత్తమ! ॥ 38
తథాకర్మస్వనేకేషుదేవాద్యాస్సమవస్థితాః । విష్ణుశక్తింసమాసాద్యప్రరోహముపయాన్తివై ॥

సచవిష్ణుఃపరంబ్రహ్మయతస్సర్వమిదంజగత్ । జగచ్చయోయత్రచేదం యస్మింశ్చలయమేష్యతి॥40
తద్బ్రహ్మపరమంధామ సదసత్తత్పరంపదమ్ । యస్యసర్వమభేదేన జగదేతచ్చరాచరమ్ ॥ 41
సఏవమూలప్రకృతిర్వ్యక్తరూపీజగచ్చసః । తస్మిన్నేవలయం సర్వం యాతితత్రచతిష్ఠతి ॥ 42
కర్తా క్రియాణాంససఇజ్యతేక్రతుస్సఏవతత్కర్మఫలంచతస్య ।
స్రుగాదియుత్సాధనమప్యశేషం హరేర్నకించిద్వ్యతిరిక్తమస్తి ॥ 43

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే ప్రథమాంశే సప్తమోఽధ్యాయః

అథ ద్వితీయాంశే అష్టమోఽధ్యాయః.

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

వ్యాఖ్యాతమేతద్బ్రహ్మాండసంస్థానంతవసువ్రత ।తతఃప్రమాణసంస్థానేసూర్యాదీనాంశృణుష్వమే॥
యోజనానాంసహస్రాణి భాస్కరస్యరథోనవ । ఈషాదణ్డస్తథైవాస్య ద్విగుణోమునిసత్తమ ! ॥ 2
సార్ధకోటిస్తథాసప్తనియుతాన్యధికానివై । యోజనానాంతుతస్యాక్షస్తత్రచక్రంప్రతిష్ఠితమ్॥ 3
త్రినాభిమతిపఞ్చారేషణ్ణేమిన్యక్షయాత్మకే । సంవత్సరమయేకృత్స్నం కాలచక్రం ప్రతిష్ఠితమ్ ॥ 4
హయాశ్చసప్తచ్ఛన్దాంసి తేషాంనామానిమేశృణు । గాయత్రీచబృహత్యుష్ణిగ్జగతీత్రిష్టుబేవచ ।
అనుష్టుప్పఙ్క్తిరిత్యుక్తాశ్ఛన్దాంసిహరయోరవేః ॥ 5
చత్వారింశత్సహస్రాణి ద్వితీయోఽక్షోవివస్వతః । పఞ్చాన్యానితుసార్ధాని స్యన్దనస్యమహామతే॥ 6
అక్షప్రమాణముభయోః ప్రమాణంతద్యుగార్ధయోః ।
హ్రస్వోఽక్షస్తద్యుగార్ధేన ధ్రువాధారోరథస్యతు ॥
ద్వితీయేఽక్షేతతశ్చక్రం సంస్థితంమానసాచలే ॥ 7
మానసోత్తరశైలస్య పూర్వతోవాసవీపురీ । దక్షిణేతుయమస్యాన్యా ప్రతీచ్యాంవరుణస్యచ ।
ఉత్తరేణచసోమస్య తాసాంనామానిమేశృణు ॥ 8
వస్వౌకసారాశక్రస్య యామ్యాసంయమనీతథా । పురీసుఖాజలేశస్య సోమస్యచవిభావరీ ॥ 9
కాష్ఠాంగతోదక్షిణతఃక్షిప్తేషురివసర్పతి । మైత్రేయభగవాన్భానుర్జ్యోతిషాంచక్రసంయుతః ॥
అహోరాత్రవ్యవస్థానకారణంభగవాన్రవిః । దేవయానఃపరఃపన్థా యోగినాంక్లేశసంక్షయే ॥ 11
దివసస్యరవిర్మధ్యేసర్వకాలంవ్యవస్థితః । సర్వద్వీపేషుమైత్రేయ ! నిశార్ధస్యచసన్ముఖః ॥ 12
ఉదయాస్తమయేచైవసర్వకాలంతుసన్ముఖే । దిశాస్వశేషాసుతథా మైత్రేయ ! విదిశాసుచ ॥ 13
యైర్యత్రదృశ్యతేభాస్వాన్ సతేషాముదయస్స్మృతః ।
తిరోభావంచయత్రైతి తత్రైవాస్తమయోరవేః ॥ 14

నైవాస్తమయమర్కస్యనోదయస్సర్వదాసతః । ఉదయాస్తమయాఖ్యంహిదర్శనాదర్శనంరవేః ॥
శక్రాదీనాంపురేతిష్ఠన్స్పృశత్యేషపురత్రయమ్ । వికోణౌద్వౌవికోణస్థస్త్రీన్కోణాద్ద్వేపురేతథా ॥
ఉదితోవర్ధమానాభిరామధ్యాహ్నాత్తపన్రవిః । తతఃపరంహ్రాసన్తీభిర్గోభిరస్తంనిగచ్ఛతి ॥ 17
ఉదయాస్తమయాభ్యాంచ స్మృతేపూర్వాపరేదిశౌ ।
యావత్పురస్తాత్తపతి తావత్పృష్ఠేఽథపార్శ్వయోః ॥ 18
ఋతేమరగిరేర్మేరోరుపరిబ్రహ్మణస్సభామ్। యేయేమరీచయోఽర్కస్యప్రయాన్తిబ్రహ్మణస్సభామ్।
తేతేనిరస్తాస్తద్భాసా ప్రతీపముపయాన్తివై ॥ 19
తస్మాద్దిశ్యుత్తరస్యాంవైదివారాత్రిస్సదైవహి । సర్వేషాంద్వీపవర్షాణాంమేరురుత్తరతోయతః ॥
ప్రభావివస్వతోరాత్రావస్తంగచ్ఛతిభాస్కరే । విశత్యగ్నిమతోరాత్రావగ్నిర్దూరాత్ప్రకాశతే ॥
వహ్నేఃప్రభాతథాభానుం దినేష్వావిశతిద్విజ । అతీవవహ్నిసంయోగాత్తతస్సూర్యఃప్రకాశతే ॥22
తేజసీభాస్కరాగ్నేయే ప్రకాశోష్ణస్వరూపిణీ । పరస్పరానుప్రవేశాదాప్యాయేతేదివానిశమ్ ॥ 23
దక్షిణోత్తరభూమ్యర్ధేసముత్తిష్ఠతిభాస్కరే । అహోరాత్రంవిశత్యమ్భస్తమఃప్రాకాశ్యశీలవత్ ॥
ఆతామ్రాహిభవన్త్యాపోదివానక్తప్రవేశనాత్ । దినంవిశతిచైవామ్భోభాస్కరేస్తముపేయుషి ।
తస్మాచ్ఛుక్లాభవన్త్యాపో నక్తమహ్నఃప్రవేశనాత్ ॥ 25
ఏవంపుష్కరమధ్యేనయదాయాతిదివాకరః । త్రింశద్భాగంతుమేదిన్యాస్తదామౌహూర్తికీగతిః ॥
కులాలచక్రపర్యన్తే భ్రమన్నేషదివాకరః । కరోత్యహస్తథారాత్రిం విముఞ్చన్మేదినీంద్విజ! ॥ 27
అయనస్యోత్తరస్యాదౌమకరంయాతిభాస్కరః । తతఃకుమ్భంచమీనంచరాశేరాశ్యన్తరంద్విజ!॥
త్రిష్వేతేష్వథభుక్తేషుతతోవైషువతీంగతిమ్ । ప్రయాతిసవితాకుర్వన్నహోరాత్రంతతస్సమమ్॥29
తతోరాత్రిఃక్షయంయాతి వర్ధతేఽనుదినందినమ్ ॥ 30
తతశ్చమిథునస్యాన్తేపరాంకాష్ఠాముపాగతః । రాశింకర్కటకంప్రాప్యకురుతేదక్షిణాయనమ్ ॥ 31
కులాలచక్రపర్యన్తే యథాశీఘ్రంప్రవర్తతే । దక్షిణప్రక్రమేసూర్యస్తథాశీఘ్రంప్రవర్తతే ॥ 32
అతివేగతయాకాలంవాయువేగగతిశ్చరన్ । తస్మాత్ప్రకృష్టాంభూమింతుకాలేనాల్పేనగచ్ఛతి ॥ 33
సూర్యోద్వాదశభిశ్శైఘ్ర్యాన్ముహూర్తైర్దక్షిణాయనే ।
త్రయోదశార్ధమృక్షాణామహ్నాతుచరతేద్విజ ।
ముహూర్తైస్తావదృక్షాణి నక్తమష్టాదశైశ్చరన్ ॥ 34
కులాలచక్రమధ్యస్థోయథామన్దంప్రసర్పతి । తథోదగయనేసూర్యస్సర్పతేమన్దవిక్రమః ॥ 35
తస్మాద్దీర్ఘేణకాలేనభూమిమల్పాంతుగచ్ఛతి । అష్టాదశముహూర్తంతుఉత్తరాయణపశ్చిమమ్॥
అహోభవతితత్రాపి తపతేమన్దవిక్రమః ॥ 37
త్రయోదశార్ధమహ్నైవ ఋక్షాణాంచరతేరవిః ।
ముహూర్తైస్తావదృక్షాణి రాత్రౌద్వాదశభిశ్చరన్ ॥ 38

అతో మన్దతరం నాభ్యాం చక్రం భ్రమతి వై యథా । మృత్పిణ్డ ఇవ మధ్యస్థో ధ్రువో భ్రమతి వై తథా ॥ 39
కులాలచక్రనాభిస్తు యథా తత్రైవ వర్తతే । ధ్రువస్తథా హి మైత్రేయ తత్రైవ పరివర్తతే ॥ 40
ఉభయోః కాష్ఠయోర్మధ్యే భ్రమతో మణ్డలాని వ । దివా నక్తం చ సూర్యస్య మన్దా శీఘ్రా చ వై గతిః ॥
మన్దాహ్ని యస్మిన్నయనే శీఘ్రా నక్తం తదా గతిః । శీఘ్రా నిశి యదా చాస్య తదా మన్దా గతిర్దివా ॥ 42
ఏకప్రమాణమేవైష మార్గం యాతి దివాకరః । అహోరాత్రేణ యో భుఙ్క్తే సమస్తా రాశయో ద్విజ ॥
షడేవ రాశీన్ యో భుఙ్క్తే రాత్రావన్యాంశ్చ షడ్దివా ॥ 44
రాశిప్రమాణజనితా దీర్ఘహ్రస్వాత్మతా దివా ।
తథా నిశాయాం రాశీనాం ప్రమాణైర్లఘుదీర్ఘతా ॥ 45
దినాదేర్దీర్ఘహ్రస్వత్వం తద్భోగేనైవ జాయతే । ఉత్తరే ప్రక్రమే శీఘ్రా నిశి మన్దా గతిర్దివా ॥ 46
దక్షిణే త్వయనే సైవ విపరీతా వివస్వతః ॥ 47
ఉషా రాత్రిస్సమాఖ్యాతా వ్యుష్టిశ్చాప్యుచ్యతే దినమ్ ।
ప్రోచ్యతే చ తయోస్సంధ్యా ఉషావ్యుష్ట్యోర్యదన్తరమ్ ॥ 48
సంధ్యాకాలే తు సంప్రాప్తే రౌద్రే పరమదారుణే ।
మన్దేహా రాక్షసా ఘోరాస్సూర్యమిచ్ఛన్తి ఖాదితుమ్ ॥ 49
ప్రజాపతికృతశ్శాపస్తేషాం మైత్రేయ రక్షసామ్ । అక్షయత్వం శరీరాణాం మరణం చ దినే దినే ॥ 50
తతస్సూర్యస్య తైర్యుద్ధం భవత్యత్యన్తదారుణమ్ । తతో ద్విజోత్తమాస్తోయం సంక్షిపన్తి మహామునే ॥
ఓఙ్కారబ్రహ్మసంయుక్తం గాయత్ర్యా చాభిమన్త్రితమ్ ।
తేన దహ్యన్తి తే పాపా వజ్రభూతేన వారిణా ॥ 52
అగ్నిహోత్రే హూయతే యా సమన్త్రా ప్రథమాహుతిః ।
సూర్యో జ్యోతిస్సహస్రాంశుస్తయా దీప్యతి భాస్కరః ॥ 53
ఓఙ్కారో భగవాన్విష్ణుస్త్రిధామా వచసాం పతిః । తదుచ్చారణతస్తే తు వినాశం యాన్తి రాక్షసాః ॥ 54
వైష్ణవోంశః పరస్సూర్యో యోఽన్తర్జ్యోతిరసంప్లవమ్ । అభిధాయక ఓఙ్కారస్తస్య తత్ప్రేరకం పరమ్ ॥
తేన తత్ప్రేరితం జ్యోతిరోఙ్కారేణాథ దీప్తిమత్ । దహత్యశేషరక్షాంసి మన్దేహాఖ్యాన్యఘాని వై ॥ 56
తస్మాన్నోల్లఙ్ఘనం కార్యం సంధ్యోపాసనకర్మణః ।
స హన్తి సూర్యం సంధ్యాయా నోపాస్తిం కురుతే హి యః ॥ 57
తతః ప్రయాతి భగవాన్బ్రాహ్మణైరభిరక్షితః । వాలఖిల్యాదిభిశ్చైవ జగతః పాలనోద్యతః ॥ 58
కాష్ఠా నిమేషా దశ పఞ్చ చైవ త్రింశచ్చ కాష్ఠా గణయేత్కలాం తామ్ ।
త్రింశత్కలాశ్చైవ భవేన్ముహూర్తస్తైస్త్రింశతా రాత్ర్యహనీ సమే తే ॥ 59
హ్రాసవృద్ధీ త్వహర్భాగైర్దివసానాం యథాక్రమమ్ ।
సంధ్యా ముహూర్తమాత్రా వై హ్రాసే వృద్ధౌ సమా స్మృతా ॥ 60

రేఖాప్రభృత్యథాదిత్యే త్రిముహూర్తగతే తు వై ।
ప్రాతస్స్మృత స్తతః కాలో భాగ స్త్వహ్నస్స పఞ్చమః ॥ 61
ప్రాతః కాలాత్ స్మృత స్తస్మాత్త్రిముహూర్త స్తు సఙ్గవః ।
మధ్యాహ్న స్త్రిముహూర్త స్తు తస్మాత్కాలాత్తు సఙ్గవాత్ ॥ 62
తస్మాన్మాధ్యాహ్నికాత్కాలాదపరాహ్ణ ఇతి స్మృతః ।
త్రయ ఏవ ముహూర్తాస్తు కాల ఏష స్మృతో బుధైః ॥ 63
అపరాహ్ణే వ్యతీతే తు కాలః సాయాహ్న ఉచ్యతే ।
దశపఞ్చముహూర్తా వై ముహూర్తాస్త్రయ ఏవ చ ॥ 64
దశపఞ్చముహూర్తం వై అహో వైషువతం స్మృతమ్ ॥ 65
వర్ధతే హ్రసతే చైవ అయనే దక్షిణోత్తరే । అహస్తు గ్రసతే రాత్రిం రాత్రి ర్గ్రసతి వాసరమ్ ॥ 66
శరద్వసన్తయో ర్మధ్యే విషువం తు విభావ్యతే । తులా మేష గతే భానౌ సమరాత్రిదినం తు తత్ ॥ 67
కర్కటావస్థితే భానౌ దక్షిణాయనముచ్యతే । ఉత్తరాయణమప్యుక్తం మకరస్థే దివాకరే ॥ 68
త్రింశన్ముహూర్తం కథిత మహోరాత్రం తు యన్మయా । తాని పఞ్చదశ బ్రహ్మన్ పక్ష ఇత్యభిధీయతే ॥
మాసః పక్షద్వయేనోక్తో ద్వౌ మాసౌ చార్కజావృతుః ।
ఋతుత్రయం చాప్యయనం ద్వేఽయనే వర్షసంజ్ఞితే ॥ 70
సంవత్సరాదయః పఞ్చ చతుర్మాసవికల్పితాః । నిశ్చయస్సర్వకాలస్య యుగమిత్యభిధీయతే ॥ 71
సంవత్సరస్తు ప్రథమో ద్వితీయః పరివత్సరః । ఇద్వత్సర స్తృతీయ స్తు చతుర్థశ్చానువత్సరః ।
వత్సరః పఞ్చమశ్చాత్ర కాలోఽయం యుగసంజ్ఞితః ॥ 72
యశ్శ్వేతస్యోత్తరే శైలశ్శృఙ్గవానితి విశ్రుతః । త్రీణి తస్య తు శృఙ్గాణి యైరయం శృఙ్గవాన్ స్మృతః ॥ 73
దక్షిణం చోత్తరం చైవ మధ్యం వైషువతం తథా । శరద్వసన్తయో ర్మధ్యే తద్భానుః ప్రతిపద్యతే ।
మేషాదౌ చ తులాదౌ చ మైత్రేయ ! విషువం స్మృతమ్ ॥ 74
తదా తుల్యమహోరాత్రం కరోతి తిమిరాపహః । దశపఞ్చముహూర్తం వై తదేతదుభయం స్మృతమ్ ॥
ప్రథమే కృత్తికాభాగే యదా భాస్వాం స్తదా శశీ ।
విశాఖానాం చతుర్థేఽంశే మునే ! తిష్ఠత్యసంశయమ్ ॥ 76
విశాఖానాం యదా సూర్యశ్చరత్యంశం తృతీయకమ్ । తదా చన్ద్రం విజానీయాత్కృత్తికాశిరసి స్థితమ్ ॥
తదైవ విషువాఖ్యోఽయం వై కాలః పుణ్యోఽభిధీయతే । తదా దానాని దేయాని దేవేభ్యః ప్రయతాత్మభిః ॥ 78
బ్రాహ్మణేభ్యః పితృభ్యశ్చ ముఖమేతత్తు దానజమ్ । దత్తదానస్తు విషువే కృతకృత్యోఽభిజాయతే ॥ 79
అహోరాత్రార్ధమాసౌ తు కలాః కాష్ఠాః క్షణా స్తథా ।
పౌర్ణమాసీ తు విజ్ఞేయా అమావాస్యా తథైవ చ ॥
సినీవాలీ కుహూశ్చైవ రాకా చానుమతి స్తథా ॥ 80

తప స్తపస్యామధుమాధవౌచ శుక్రశ్శుచిశ్చాయనముత్తరంస్యాత్ ।
నభోనభస్యౌచఇష స్తథోర్జస్సహస్సహస్యావితిదక్షిణంస్యాత్ ॥ 81

లోకాలోకస్తుయశ్శైలఃప్రాగుక్తోభవతోమయా । లోకపాలాస్తుచత్వార స్తత్రతిష్ఠన్తిసువ్రతాః ॥
సుధన్వాశఙ్ఖపాశ్చైవకర్దమస్యాత్మజౌద్విజ । హిరణ్యరోమాచైవాన్యశ్చతుర్థఃకేతుమానపి ॥
నిర్ద్వన్ద్వానిరభిమానా నిస్తన్ద్రానిష్పరిగ్రహాః। లోకపాలాస్థితాహ్యేతేలోకాలోకేచతుర్దిశమ్॥
ఉత్తరంయదగస్త్యస్యఅజవీథ్యాశ్చదక్షిణమ్ । పితృయానస్సవైపన్థా వైశ్వానరపథాద్బహిః ॥ 85

తత్రాసతేమహాత్మానో ఋుషయోయేఽగ్నిహోత్రిణః ।
భూతారమ్భకృతంబ్రహ్మ శంసన్తోఋుత్విగుద్యతాః ।
ప్రారభన్తేలోకకామాస్తేషాంపన్థాస్సదక్షిణః ॥ 86

చలితంతేపునర్బ్రహ్మస్థాపయన్తియుగేయుగే । సన్తత్యాతపసాచైవమర్యాదాభిశ్శ్రుతేనచ॥ 87

జాయమానాస్తుపూర్వేతే పశ్చిమానాంగృహేషువై ।
పశ్చిమాశ్చైవపూర్వేషాం జాయన్తేనిధనేష్విహ ॥ 88
ఏవమావర్తమానాస్తే తిష్ఠన్త్యాభూతసంప్లవాత్ ।
సవితుర్దక్షిణంమార్గం శ్రితాహ్యాచన్ద్రతారకమ్ ॥ 89

నాగవీథ్యుత్తరంయచ్చసప్తర్షిభ్యశ్చదక్షిణమ్ । ఉత్తరస్సవితుఃపన్థాదేవయానస్తుసస్మృతః॥ 90
తత్రతేవశినస్సిద్ధావిమలాబ్రహ్మచారిణః । సన్తతింతేజుగుప్సన్తి తస్మాన్మృత్యుర్జితశ్చతైః ॥ 91
అష్టాశీతిసహస్రాణిమునీనామూర్ధ్వరేతసామ్ । ఉదక్పన్థానమర్యమ్ణస్స్థితాన్యాభూతసంప్లవాత్॥

తేఽసంప్రయోగాల్లోభస్య మైథునస్యచవర్జనాత్ ।
ఇచ్ఛాద్వేషాప్రవృత్త్యాచ భూతారమ్భవివర్జనాత్ ॥ 93
పునశ్చాకామసంయోగాచ్ఛబ్దాదేర్దోషదర్శనాత్ ।
ఇత్యేభిఃకారణైశ్శుద్ధాస్తేఽమృతత్వంహిభేజిరే ॥ 94

ఆభూతసంప్లవంస్థానమమృతత్వంవిభావ్యతే । త్రైలోక్యస్థితికాలోఽయమపునర్మారఉచ్యతే ॥ 95

బ్రహ్మహత్యాశ్వమేధాభ్యాం పాపపుణ్యకృతోవిధిః ।
ఆభూతసంప్లవాన్తంతత్ఫలముక్తంతయోర్ద్విజ ॥ 96
యావన్మాత్రప్రదేశేతు మైత్రేయావస్థితోధ్రువః ।
క్షయమాయాతితావత్తు భూమేరాభూతసంప్లవాత్ ॥ 97
ఊర్ధ్వోత్తరమృషిభ్యస్తు ధ్రువోయత్రవ్యవస్థితః ।
ఏతద్విష్ణుపదందివ్యం తృతీయంవ్యోమ్నిభాస్వరమ్ ॥ 98

నిర్ధూతదోషపఙ్కానాంయతీనాంసంయతాత్మనామ్ । స్థానంతత్పరమంవిప్రపుణ్యపాపపరిక్షయే ॥
అపుణ్యపుణ్యోపరమే క్షీణాశేషాప్తిహేతవః ।యత్రగత్వానశోచన్తి తద్విష్ణోఃపరమంపదమ్ ॥100

ధర్మధ్రువాద్యాస్తిష్ఠన్తి యత్రవై లోకసాక్షిణః ।

తత్సార్ష్ట్యోత్పన్నయోగేద్ధాస్తద్విష్ణోఃపరమంపదమ్ ॥ 101

యత్రోతమేతత్ప్రోతంచ యద్భూతంసచరాచరమ్ ।

భావ్యంచవిశ్వంమైత్రేయ! తద్విష్ణోఃపరమంపదమ్ ॥ 102

దివీవచక్షురాతతం వితతంయన్మహాత్మనామ్ । వివేకజ్ఞానదృష్టంచ తద్విష్ణోఃపరమపదమ్ ॥ 103

యస్మిన్ప్రతిష్ఠితోభాస్వాన్ మేఢీభూతస్స్వయంధ్రువః ।

ధ్రువేచసర్వజ్యోతీంషి జ్యోతిష్వమ్భోముచోద్విజ! ॥ 104

మేఘేషుసంగతావృష్టిర్వృష్టేస్సృష్టేశ్చపోషణమ్ ।

ఆప్యాయనంచసర్వేషాం దేవాదీనాంమహామునే! ॥ 105

తతశ్చాజ్యాహుతిద్వారా పోషితాస్తేహవిర్భుజః ।

వృష్టేఃకారణతాంయాన్తి భూతానాంస్థితయేపునః ॥ 106

ఏవమేతత్పదంవిష్ణోస్తృతీయమమలాత్మకమ్ । ఆధారభూతంలోకానాంత్రయాణాంవృద్ధికారణమ్॥

తతఃప్రభవతిబ్రహ్మన్సర్వపాపహరాసరిత్ । గఙ్గాదేవాఙ్గనాఙ్గానామనులేపనపిఞ్జరా ॥ 108

వామపాదామ్బుజాఙ్గుష్ఠనఖస్రోతోవినిర్గతామ్ ।

విష్ణోర్బిభర్తియాంభక్త్యా శిరసాఽహర్నిశంధ్రువః ॥ 109

తతస్సప్తర్షయోయస్యాఃప్రాణాయామపరాయణాః। తిష్ఠన్తివీచిమాలాభిరూహ్యమానజటాజలే॥

వార్యోఘైస్సన్తతైర్యస్యాఃప్లావితంశశిమణ్డలమ్ । భూయోధికతరాంకాన్తింవహత్యేతదహఃక్షయే॥

మేరుపృష్ఠేపతత్యుచ్చైర్నిష్క్రాన్తాశశిమణ్డలాత్ ।

జగతఃపావనార్థాయ యాప్రయాతి చతుర్దిశమ్ ॥ 112

సీతాచాలకనన్దాచచక్షుర్భద్రేతిసంస్థితా । ఏకైవయాచతుర్భేదా దిగ్భేదగతిలక్షణా ॥ 113

భేదంచాలకనన్దాఖ్యంయస్యాశ్శర్వోఽపిదక్షిణమ్ । దధారశిరసాప్రీత్యా వర్షాణామధికంశతమ్॥114

శమ్భోర్జటాకలాపాచ్చ వినిష్క్రాన్తాస్థిశర్కరాః ।

ప్లావయిత్వాదివంనిన్యే యాపాపాన్సగరాత్మజాన్ ॥ 115

స్నాతస్యసలిలేయస్యాస్సద్యఃపాపంప్రణశ్యతి। అపూర్వపుణ్యప్రాప్తిశ్చసద్యోమైత్రేయ! జాయతే॥

దత్తాఃపితృభ్యోయత్రాపస్తనయైశ్శ్రద్ధయాఽన్వితైః ।

సమాశతంప్రయచ్ఛన్తి తృప్తింమైత్రేయ! దుర్లభామ్ ॥ 117

యస్యామిష్ట్వామహాయజ్ఞైర్యజ్ఞేశంపురుషోత్తమమ్ । ద్విజభూపాఃపరామృద్ధిమవాపుర్దివిచేహచ ॥

స్నానాద్విధూతపాపాశ్చయజ్జలేయతయస్తథా । కేశవాసక్తమనసఃప్రాప్తానిర్వాణముత్తమమ్ ॥

శ్రుతాభిలషితాదృష్టాస్పృష్టాపీతావగాహితా । యాపావయతిభూతాని కీర్తితాచదినేదినే ॥ 120

గఙ్గాగఙ్గేతియన్నామ యోజనానాంశతేష్వపి । స్థితైరుచ్చారితంహన్తిపాపంజన్మత్రయార్జితమ్ ॥
యతస్సాపావనాయాలంత్రయాణాంజగతామపి । సముద్భూతాపరంతత్తుతృతీయంభగవత్పదమ్ ॥
ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే ద్వితీయాంశే అష్టమోఽధ్యాయః. [122

అథ ద్వితీయాంశే నవమోఽధ్యాయః.

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

తారామయంభగవతశ్శింశుమారాకృతిప్రభోః । దివిరూపంహరేర్యత్తు తస్యపుచ్ఛేస్థితోధ్రువః॥ 1
సైషభ్రమన్భ్రామయతి చన్ద్రాదిత్యాదికాన్గ్రహాన్ ।
భ్రమన్తమనుతంయాన్తి నక్షత్రాణిచచక్రవత్ ॥ 2
సూర్యాచన్ద్రమసౌతారానక్షత్రాణిగ్రహైస్సహ । వాతానీకమయైర్బన్ధైర్ధ్రువేబద్ధానితానివై ॥
శింశుమారాకృతిప్రోక్తం యద్రూపంజ్యోతిషాందివి ।
నారాయణోఽయనంధామ్నాం తస్యాధారస్స్వయంహృది ॥ 4
ఉత్తానపాదపుత్రస్తుతమారాధ్యజగత్పతిమ్ । సతారాశింశుమారస్య ధ్రువఃపుచ్ఛేవ్యవస్థితః ॥ 5
ఆధారశ్శింశుమారస్యసర్వాధ్యక్షోజనార్దనః । ధ్రువస్యశింశుమారశ్చధ్రువేభానుర్వ్యవస్థితః ॥ 6
తదాధారంజగచ్చేదం సదేవాసురమానుషమ్ ॥ 7
యేనవిప్రవిధానేనతన్మమైకమనాశ్శృణు । వివస్వానష్టభిర్మాసైరాదాయాపోరసాన్వితాః ।
వర్షత్యేవతతశ్చాన్నమన్నాదప్యఖిలంజగత్ ॥ 8
వివస్వానంశుభిస్తీక్ష్ణైరాదాయజగతోజలమ్ । సోమేముఞ్చత్యథేన్దుశ్చవాయునాడీమయైర్ద్విజ ।
నాళైర్విక్షిపతేఽభ్రేషు ధూమాగ్న్యనిలమూర్తిషు ॥ 9
నభ్రశ్యన్తియతస్తేభ్యోజలాన్యభ్రాణితాన్యతః । అభ్రస్థాఃప్రపతన్త్యాపోవాయునాసముదీరితాః ।
సంస్కారంకాలజనితం మైత్రేయాసాద్యనిర్మలాః ॥ 10
సరిత్సముద్రభౌమాస్తుతథాఽఽపఃప్రాణిసంభవాః । చతుష్ప్రకారాభగవానాదత్తేసవితామునే! ॥
ఆకాశగఙ్గాసలిలంతథాఽఽదాయగభస్తిమాన్ । అనభ్రగతమేవోర్వ్యాం సద్యఃక్షిపతిరశ్మిభిః ॥
తస్యసంస్పర్శనిర్ధూతపాపపఙ్కోద్విజోత్తమ ! ।
నయాతినరకంమర్త్యో దివ్యస్నానంహితత్స్మృతమ్ ॥ 13
దృష్టసూర్యంహియద్వారిపతత్యభ్రైర్వినాదివః। ఆకాశగఙ్గాసలిలం తద్గోభిఃక్షిప్యతేరవేః ॥ 14
కృత్తికాదిషుఋక్షేషువిషమేష్వమ్బుయద్దివః । దృష్టార్కం పతితంజ్ఞేయంతద్గాఙ్గందిగ్గజోజ్ఝితమ్॥ 15

యుగ్మర్క్షేషుచయత్తోయంపతత్యర్కోజ్ఝితందివః।తత్సూర్యరశ్మిభిస్సమ్యక్సమాదాయనిరస్యతే॥
ఉభయంపుణ్యమత్యర్థంనృణాంపాపహంద్విజ । ఆకాశగఙ్గాసలిలందివ్యంస్నానంమహామునే॥
యత్తుమేఘైస్సముత్సృష్టం వారితత్ప్రాణినాంద్విజ! ।
పుష్ణాత్యోషధయస్సర్వా జీవనాయామృతంహితత్ ॥ 18
తేనవృద్ధింపరాంనీతస్సలిలేనౌషధీగణః । సాధకఃఫలపాకాన్తః ప్రజానాంద్విజ! జాయతే ॥ 19
తేనయజ్ఞాన్యథాప్రోక్తాన్ మానవాశ్శాస్త్రచక్షుషః ॥
కుర్వన్త్యహరహస్తైశ్చ దేవానాప్యాయయన్తిచ ॥ 20
ఏవంయజ్ఞాశ్చ వేదాశ్చవర్ణాశ్చద్విజపూర్వకాః । సర్వేదేవనికాయాశ్చపశుభూతగణాశ్చయే ॥
వృష్ట్యాధృతమిదంసర్వమన్నంనిష్పాద్యతేయయా। సాపినిష్పాద్యతేవృష్టిస్సవిత్రామునిసత్తమ ॥22
ఆధారభూతస్సవితుర్ధ్రువోమునివరోత్తమ ! । ధ్రువస్యశింశుమారోసౌసోపినారాయణాశ్రయః॥
హృదినారాయణస్తస్యశింశుమారస్యసంస్థితః ।తద్భర్తాసర్వభూతానామాదిభూతస్సనాతనః॥24
ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే ద్వితీయాంశే నవమోఽధ్యాయః

అథ ద్వితీయాంశే దశమోఽధ్యాయః

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

త్ర్యశీతిమణ్డలశతంకాష్ఠయోరన్తరంద్వయోః । ఆరోహణావరోహాభ్యాంభానోరబ్దేనయాగతిః ॥ 1
సరథోఽధిష్ఠితోదేవైరాదిత్యైఃఋషిభిస్తథా । గన్ధర్వైరప్సరోభిశ్చ గ్రామణీసర్పరాక్షసైః ॥ 2
ధాతాకృతస్థలాచైవపులస్త్యోవాసుకిస్తథా । రథభృద్గ్రామణీహేతిస్తుమ్బురుశ్చైవసప్తమః ॥ 3
ఏతేవసన్తివైచైత్రే మధుమాసేసదైవహి । మైత్రేయ ! స్యన్దనేభానోస్సప్తమాసాధికారిణః ॥ 4
అర్యమాపులహశ్చైవరథౌజాఃపుఞ్జికస్థలా । ప్రహేతిఃకచ్ఛవీరశ్చ నారదశ్చరథేరవేః ॥ 5
మాధవేనివసన్త్యేతే శుచిసంజ్ఞేనిబోధమే ॥ 6
మిత్రోత్రిస్తక్షకోరక్షఃపౌరుషేయోఽథమేనకా । హాహారథస్వనశ్చైవ మైత్రేయైతేవసన్తివై ॥7
వరుణోవసిష్ఠోరమ్భాచ సహజన్యాహుహూరథ । రథచిత్రస్తథాశుక్రే వసన్త్యాషాఢసంజ్ఞితే ॥ 8
ఇన్ద్రోవిశ్వావసుస్స్రోతాఏలాపుత్రస్తథాఽఙ్గిరాః । ప్రమ్లోచాచనభస్యేతేసర్పశ్చార్కేవసన్తివై
వివస్వానుగ్రసేనశ్చభృగురాపూరణస్తథా । అనుమ్లోచాశఙ్ఖపాలోవ్యాఘ్రోభాద్రపదేతథా ॥
పూషావసురుచిర్వాతోగౌతమోథధనంజయః। సుషేణోన్యోఘృతాచీచవసన్త్యాశ్వయుజేరవౌ ॥
విశ్వావసుర్భరద్వాజఃపర్జన్యైరావతౌతథా । విశ్వాచీసేనజిచ్చాపఃకార్తికేచాధికారిణః ॥ 12
అంశకాశ్యపతార్క్ష్యాస్తుమహాపద్మస్తథోర్వశీ । చిత్రసేనస్తథావిద్యున్నాగశీర్షాధికారిణః॥13

క్రతుర్భగస్తథోర్ణాయు(స్సూర్యః)స్స్ఫూర్జః కర్కోటకస్తథా ।
అరిష్టనేమిశ్చైవాన్యా పూర్వచిత్తిర్వరాప్సరాః ॥ 14
పౌషమాసే వసన్త్యేతే సప్త భాస్కరమణ్డలే । లోకప్రకాశనార్థాయ విప్రవర్యాధికారిణః ॥ 15
త్వష్టాథ జమదగ్నిశ్చ కమ్బలోఽథ తిలోత్తమా । బ్రహ్మోపేతోఽథ ఋతజిద్ధృతరాష్ట్రశ్చ సప్తమః ॥
మాఘమాసే వసన్త్యేతే సప్త మైత్రేయ భాస్కరే । శ్రూయతాం చాపరే సూర్యే ఫాల్గునే నివసన్తి యే ॥
విష్ణురశ్వతరో రమ్భా సూర్యవర్చాశ్చ సత్యజిత్ । విశ్వామిత్రస్తథా రక్షో యజ్ఞోపేతో మహామునే ॥
మాసేష్వేతేషు మైత్రేయ ! వసన్త్యేతేఽత్ర సప్తకాః ।
సవితుర్మణ్డలే బ్రహ్మన్ విష్ణుశక్త్యుపబృంహితాః ॥ 19
స్తువన్తి మునయస్సూర్యం గన్ధర్వైర్గీయతే పురః ।
నృత్యన్త్యప్సరసో యాన్తి సూర్యస్యానునిశాచరాః ॥ 20
వహన్తి పన్నగా యక్షైః క్రియతేఽభీశుసంగ్రహః ॥ 21
వాలఖిల్యాస్తథైవైనం పరివార్య సమాసతే ॥ 22
సోఽయం సప్తగణస్సూర్యమణ్డలే మునిసత్తమ । హిమోష్ణవారివృష్టీనాం హేతుస్స్వసమయం గతః ॥ 23

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే ద్వితీయాంశే దశమోఽధ్యాయః.

అథ ద్వితీయాంశే ఏకాదశోఽధ్యాయః

మైత్రేయ ఉవాచ :—

యదేతద్భగవానాహ గణస్సప్తవిధో రవేః । మణ్డలే హిమవార్యుష్ణకారణం తన్మయా శ్రుతమ్ ॥ 1
వ్యాపారశ్చాపి కథితో గన్ధర్వోరగరక్షసామ్ । ఋషీణాం వాలఖిల్యానాం తథైవాప్సరసాం గురో! ॥ 2
యక్షాణాం చ రథే భానోర్విష్ణుశక్తిధృతాత్మనామ్ ।
కిం చాదిత్యస్య యత్కర్మ తన్నాత్రోక్తం త్వయా మునే ॥ 3
యది సప్తగణో వారి హిమముష్ణం చ వర్షతి । తత్కిమత్ర రవేర్యేన వృష్టిస్సూర్యాదితీర్యతే ॥ 4
వివస్వానుదితో మధ్యే యాత్యస్తమితి కిం జనః । బ్రవీత్యేతత్సమం కర్మ యది సప్తగణస్య తత్ ॥ 5

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

మైత్రేయ శ్రూయతామేతద్యద్భవాన్ పరిపృచ్ఛతి । యథా సప్తగణేఽప్యేకః ప్రాధాన్యేనాధికో రవిః ॥ 6
సర్వశక్తిః పరా విష్ణోః ఋగ్యజుస్సామసంజ్ఞితా । సైషా త్రయీ తపత్యంహో జగతశ్చ హినస్తి యత్ ॥ 7
సైషా విష్ణుస్స్థితస్స్థిత్యాం జగతః పాలనోద్యతః । ఋగ్యజుస్సామభూతోఽన్తస్సవితుర్ద్విజ తిష్ఠతి ॥

మాసిమాసిరవిర్యోయ స్తత్రతత్రహిసాపరా । త్రయీమయీవిష్ణుశక్తిరవస్థానంకరోతిహి ॥ 9

ఋచస్స్తువన్తిపూర్వాహ్ణేమధ్యాహ్నేచయజూంష్యథ ।
బృహద్రథన్తరాదీని సామాన్యహ్నఃక్షయేరవిమ్ ॥ 10

అఙ్గమేషాత్రయీవిష్ణోఃఋగ్యజుస్సామసంజ్ఞితా । విష్ణుశక్తిరవస్థానం సదాదిత్యేకరోతిసా ॥ 11

నకేవలంరవేశ్శక్తిర్వైష్ణవీసాత్రయీమయీ । బ్రహ్మాథపురుషోరుద్రస్త్రయమేతత్త్రయీమయమ్॥

సర్గాదావృఙ్మయోబ్రహ్మా స్థితౌవిష్ణుర్యజుర్మయః ।
రుద్రస్సామమయోఽన్తాయ తస్మాత్తస్యాశుచిర్ధ్వనిః ॥ 13

ఏవంసాసాత్త్వికీశక్తిర్వైష్ణవీయాత్రయీమయీ । ఆత్మసప్తగణస్థంతం భాస్వన్తమధితిష్ఠతి ॥ 14

తయాచాధిష్ఠితస్సోఽపి జాజ్వలీతిస్వరశ్మిభిః । తమస్సమస్తజగతాం నాశంనయతిచాఖిలమ్ ॥ 15

స్తువన్తిచైనంమునయోగన్ధర్వైర్గీయతేపురః । నృత్యన్త్యప్సరసోయాన్తితస్యచానునిశాచరాః ॥

వహన్తిపన్నగాయక్షైఃక్రియతేఽభీశుసంగ్రహః । వాలఖిల్యాస్తథైవైనం పరివార్యసమాసతే ॥17

నోదేతానాస్తమేతాచకదాచిచ్ఛక్తిరూపధృక్ । విష్ణుర్విష్ణోఃపృథక్తస్యగణస్సప్తవిధోప్యయమ్ ॥

స్తమ్భస్థదర్పణస్యైతియోయఅసన్నతాంనరః। ఛాయాదర్శనసంయోగంసస్రాప్నోత్యథాత్మనః

ఏవంసావైష్ణవీశక్తిర్నైవాపైతితతోద్విజ । మాసానుమాసంభాస్వన్తమధ్యాస్తేతత్రసంస్థితమ్ ॥

పితృదేవమనుష్యాదీన్ససదాప్యాయయన్ప్రభుః । పరివర్తత్యహోరాత్రకారణంసవితాద్విజ ! ॥

సూర్యరశ్మిసుషుమ్నోయస్తర్పితస్తేనచన్ద్రమాః । కృష్ణపక్షేమరైశ్శశ్వత్పీయతేవైసుధామయః ॥

పీతంతంద్వికలంసోమంకృష్ణపక్షక్షయేద్విజ! । పిబన్తిపితరస్తేషాంభాస్కరాత్తర్పణంతథా ॥ 23

ఆదత్తేరశ్మిభిర్యంతుక్షితిసంస్థంరసంరవిః । తముత్సృజతిభూతానాంపుష్ట్యర్థంసస్యవృద్ధయే ॥ 24

తేనప్రీణాత్యశేషాణిభూతానిభగవాన్రవిః । పితృదేవమనుష్యాదీనేవమాప్యాయయత్యసౌ ॥ 25

పక్షతృప్తింతుదేవానాం పితౄణాంచైవమాసికీమ్ ।
శశ్వత్తృప్తించమర్త్యానాం మైత్రేయార్కఃప్రయచ్ఛతి ॥ 26

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే ద్వితీయాంశే ఏకాదశోఽధ్యాయః

అథ ద్వితీయాంశే ద్వాదశోఽధ్యాయః

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

రథస్త్రిచక్రస్సోమస్య కున్దాభాస్తస్యవాజినః । వామదక్షిణతోయుక్తా దశతేనచరత్యసౌ ॥ 1

వీథ్యాశ్రయాణిఋక్షాణి ధ్రువాధారేణవేగినా । హ్రాసవృద్ధిక్రమస్తస్య రశ్మీనాంసవితుర్యథా ॥ 2

అర్కస్యేవహితస్యాశ్వాస్సకృద్యుక్తావహన్తితే । కల్పమేకంమునిశ్రేష్ఠవారిగర్భసముద్భవాః ॥ 3

క్షీణంపీతంసురైస్సోమమాప్యాయయతిదీప్తిమాన్ । మైత్రేయైకకలంసన్తంరశ్మినైకేనభాస్కరః॥
క్రమేణయేనపీతోఽసౌదేవైస్తేననిశాకరమ్ । ఆప్యాయయత్యనుదినం భాస్కరోవారితస్కరః ॥5
సంభృతంచార్ధమాసేన తత్సోమస్థంసుధామృతమ్ ।
పిబన్తిదేవామైత్రేయ! సుధాహారాయతోఽమరాః ॥ 6
త్రయస్త్రింశత్సహస్రాణిత్రయస్త్రింశచ్ఛతానిచ । త్రయస్త్రింశత్తథాదేవాఃపిబన్తిక్షణదాకరమ్ ॥7
కలాద్వయావశిష్టస్తుప్రవిష్టస్సూర్యమణ్డలమ్ । అమాఖ్యరశ్మౌవసతిఅమావాస్యాతతస్స్మృతా ॥ 8
అప్సుతస్మిన్నహోరాత్రే పూర్వంవిశతిచన్ద్రమాః ।
తతోవీరుత్సువసతి ప్రయాత్యర్కంతతఃక్రమాత్ ॥ 9
ఛినత్తివీరుధోయస్తువీరుత్సంస్థేనిశాకరే । పత్రంవాపాతయత్యేకం బ్రహ్మహత్యాంసవిన్దతి ॥ 10
సోమంపఞ్చదశేభాగే కించిచ్ఛిష్టేకలాత్మకే । అపరాహ్ణేపితృగణా జఘన్యంపర్యుపాసతే ॥ 11
పిబన్తిద్వికలాకారంశిష్టాతస్యకలాతుయా । సుధామృతమయీపుణ్యా తామిన్దోఃపితరోమునే ॥ 12
నిస్సృతంతదమావాస్యాం గభస్తిభ్యస్సుధామృతమ్ ।
మాసతృప్తిమవాప్యాగ్ర్యాం పితరస్సన్తినిర్వృతాః ।
సౌమ్యా బర్హిషదశ్చైవ అగ్నిష్వాత్తాశ్చతేత్రిధా ॥ 13
ఏవందేవాన్సితేపక్షేకృష్ణపక్షేతథాపితౄన్ । వీరుధశ్చామృతమయైశ్శీతైరప్పరమాణుభిః॥ 14
వీరుదోషధినిష్పత్త్యా మనుష్యపశుకీటకాన్ । ఆప్యాయయతిశీతాంశుః ప్రకాశాహ్లాదనేనచ ॥ 15
వాయ్వగ్నిద్రవ్యసంభూతోరథశ్చన్ద్రసుతస్యచ । పిశఙ్గైస్తురగైర్యుక్తస్సోఽష్టాభిర్వాయువేగిభిః ॥ 16
సవరూథస్సానుకర్షోయుక్తోభూసంభవైర్హయైః । సోపాసంగపతాకస్తుశుక్రస్యాపిరథోమహాన్ ॥
అష్టాభిఃకాఞ్చనశ్శ్రీమాన్ భౌమస్యాపిరథోమహాన్ ।
పద్మరాగారుణైరశ్వైస్సంయుక్తోవహ్నిసంభవైః ॥ 18
అష్టాభిఃపాణ్డురైర్యుక్తైర్వాజిభిఃకాఞ్చనేరథే । తస్మింస్తిష్ఠతివర్షంవైరాశౌరాశౌబృహస్పతిః ॥
ఆకాశసంభవైరశ్వైశ్శబలైస్స్యన్దనంయుతమ్ । సమారుహ్యాశనైర్యాతిమన్దగామీశనైశ్చరః ॥
స్వర్భానోస్తురగాహ్యష్టౌభృఙ్గాభాధూసరంరథమ్ । సకృద్యుక్తాస్తుమైత్రేయవహన్త్యవిరతంసదా
ఆదిత్యాన్నిస్సృతోరాహుస్సోమంగచ్ఛతిపర్వసు । ఆదిత్యమేతిసోమాచ్చపునస్సౌరేషుపర్వసు ॥
తథాకేతురథస్యాశ్వాఅష్టౌవైవాతరంహసః । పలాలధూమవర్ణాభాలాక్షారసనిభారుణాః ॥ 23
ఏతేమయాగ్రహాణాంవైతవాఖ్యాతారథానవ । సర్వేధ్రువేమహాభాగప్రబద్ధావాయురశ్మిభిః ॥ 24
గ్రహర్క్షతారాధిష్ణ్యానిధ్రువేబద్ధాన్యశేషతః । భ్రమన్త్యుచితచారేణమైత్రేయానిలరశ్మిభిః ॥25
యావన్త్యశ్చైవతారాస్తాస్తావన్తోవాతరశ్మయః ।
సర్వేధ్రువేనిబద్ధాస్తే భ్రమన్తోభ్రామయన్తితమ్ ॥ 26

తైలపీడాయథాచక్రంభ్రమన్తోభ్రామయన్తివై । తథాభ్రమన్తిజ్యోతీంషివాతవిద్ధానిసర్వశః॥ 27
అలాతచక్రవద్యాన్తివాతచక్రేరితానితు । యస్మాజ్జ్యోతీంషివహతి ప్రవహస్తేనసస్మృతః ॥ 28
శింశుమారస్తుయఃప్రోక్తస్సధ్రువోయత్రతిష్ఠతి । సన్నివేశంచతస్యాపి శృణుష్వమునిసత్తమ ॥ 29
యదహ్నాకురుతేపాపంధృష్ట్వాతంనిశిముచ్యతే । యావత్యశ్చైవతారాస్తాశ్శింశుమారాశ్రితాదివి ।
తావన్త్యేవతువర్షాణి జీవన్త్యభ్యధికానితు ॥ 30
ఉత్తానపాదస్తస్యాథో విజ్ఞేయోహ్యుత్తరోహనుః ।
యజ్ఞోధరశ్చవిజ్ఞేయోధర్మోమూర్ధానమాశ్రితః ॥ 31
హృదినారాయణశ్చాస్తేఅశ్వినౌపూర్వపాదయోః । వరుణశ్చార్యమాచైవపశ్చిమేతస్యసక్థినీ ॥ 32
శిశ్నస్సంవత్సరస్తస్య మిత్రోఽపానంసమాశ్రితః ॥ 33
పుచ్ఛేగ్నిశ్చమహేన్ద్రశ్చకాశ్యపోథతతోధ్రువః । తారకాశింశుమారస్యనాస్తమేతిచతుష్టయమ్॥
ఇత్యేవసన్నివేశోయఃపృథివ్యాజ్యోతిషాంతథా । ద్వీపానాముదధీనాంచపర్వతానాంచకీర్తితః॥35
వర్షాణాంచనదీనాంచ యేచతేషువసన్తివై ।
తేషాంస్వరూపమాఖ్యాతం సంక్షేపశ్శ్రూయతాంపునః ॥
యదమ్బువైష్ణవఃకాయస్తతోవిప్రవసుంధరా ।
పద్మాకారాసముద్భూతా పర్వతాబ్ధ్యాదిసంయుతా ॥ 37
జ్యోతీంషివిష్ణుర్భువనానివిష్ణుర్వనానివిష్ణుర్గిరయోదిశశ్చ ।
నద్యస్సముద్రాశ్చసఏవసర్వం యదస్తియన్నాస్తిచవిప్రవర్య ! ॥ 38
జ్ఞానస్వరూపోభగవాన్యతోఽసావశేషమూర్తిర్నతువస్తుభూతః ।
తతోహిశైలాబ్ధిధరాదిభేదాన్ జానీహివిజ్ఞానవిజృమ్భితాని ॥ 39
యదాతుశుద్ధంనిజరూపిసర్వం కర్మక్షయేజ్ఞానమపాస్తదోషమ్ ।
తదాహిసంకల్పతరోఃఫలాని భవన్తినోవస్తుషువస్తుభేదాః ॥ 40
వస్త్వస్తికింకుత్రచిదాదిమధ్యపర్యన్తహీనంచసదైకరూపమ్ ।
యచ్చాన్యథాత్వంద్విజ ! యాతిభూయో నతత్తథాతత్రకుతోహితత్త్వమ్ ॥ 41
మహీఘటత్వంఘటతఃకపాలికా కపాలికాచూర్ణరజస్తతోఽణుః ।
జనైఃస్వకర్మస్తిమితాత్మనిశ్చయైరాలక్ష్యతేబ్రూహికిమత్రవస్తు ॥ 42
తస్మాన్నవిజ్ఞానమృతేఽస్తికించిత్క్వచిత్కదాచిద్ద్విజ ! వస్తుజాతమ్ ।
విజ్ఞానమేకంనిజకర్మభేదవిభిన్నచిత్తైర్బహుధాఽభ్యుపేతమ్ ॥ 43
జ్ఞానంవిశుద్ధంవిమలంచనిత్యమ్ అశేషశోకాదినిరస్తసఙ్గమ్ ॥
ఏకస్సదైకంపరమఃపరేశస్సవాసుదేవోనయతోఽన్యదస్తి ॥ 44

సద్భావ ఏవం భవతో మయోక్తో జ్ఞానం యథా సత్యమసత్యమన్యత్ ।
ఏతత్తు యత్సంవ్యవహారభూతం తత్రాపి చోక్తం భువనాశ్రితం తే ॥ 45
యజ్ఞః పశుర్వహ్నిరశేషఋుత్విక్సోమస్సురాస్స్వర్గమయశ్చ కామః ।
ఇత్యాదికర్మాశ్రితమార్గదృష్టం భూరాదిభోగాశ్చ ఫలాని తేషామ్ ॥ 46
యచ్చైతద్భువనగతం మయా తవోక్తం సర్వత్ర వ్రజతి హి తత్ర కర్మవశ్యః ।
జ్ఞాత్వైవ తద్ధ్రువమచలం సదైకరూపం తత్కుర్యాద్విశతి హి యేన వాసుదేవమ్ ॥ 47

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే ద్వితీయాంశే ద్వాదశోఽధ్యాయః.

భువనకోశః సమాప్తః

అథ ద్వితీయాంశే త్రయోదశోఽధ్యాయః.

మైత్రేయ ఉవాచ :—

భగవన్ సమ్యగాఖ్యాతం యత్పృష్టోసి మయాఽఖిలమ్ ।
భూసముద్రాదిసరితాం సంస్థానం గ్రహసంస్థితిః ॥ 1
విష్ణ్వాధారం యథా చైతత్త్రైలోక్యం సమవస్థితమ్ । పరమార్థశ్చ మే ప్రోక్తో యథా జ్ఞానం ప్రధానతః ॥
యత్తు తద్భగవానాహ భరతస్య మహీపతేః । శ్రోతుమిచ్ఛామి చరితం తన్మమాఖ్యాతుమర్హసి ॥ 3
భరతస్స మహీపాలస్సాలగ్రామేఽవసత్కిల । యోగయుక్తస్సమాధాయ వాసుదేవే మనస్సదా ॥ 4
పుణ్యదేశప్రభావేన ధ్యాయతశ్చ సదా హరిమ్ । కథం ను నాభవన్ముక్తిర్యదభూత్స ద్విజః పునః ॥ 5
విప్రత్వే చ కృతం తేన యద్భూయస్సుమహాత్మనా । భరతేన మునిశ్రేష్ఠ ! తత్సర్వం వక్తుమర్హసి ॥ 6

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

సాలగ్రామే మహాభాగో భగవన్న్యస్తమానసః । స ఉవాస చిరం కాలం మైత్రేయ ! పృథివీపతిః ॥ 7
అహింసాదిష్వశేషేషు గుణేషు గుణినాం వరః । అవాప పరమాం కాష్ఠాం మనసశ్చాపి సంయమే ॥ 8
యజ్ఞేశాచ్యుత గోవింద మాధవానంత కేశవ । కృష్ణ విష్ణో హృషీకేశ ! వాసుదేవ ! నమోఽస్తు తే ॥ 9
ఇతి రాజాహ భరతో హరేర్నామాని కేవలమ్ । నాన్యజ్జగాద మైత్రేయ ! కించిత్స్వప్నాంతరేష్వపి ।
ఏతత్పదం తదర్థం చ వినా నాన్యదచింతయత్ ॥ 10
సమిత్పుష్పకుశాదానం చక్రే దేవక్రియాకృతే । నాన్యాని చక్రే కర్మాణి నిస్సంగో యోగతాపసః ॥ 11
జగామ సోఽభిషేకార్థమేకదా తు మహానదీమ్ । సస్నౌ తత్ర తదా చక్రే స్నానస్యానంతరక్రియామ్ ॥ 12
అథాజగామ తత్తీరం జలం పాతుం పిపాసితా । ఆసన్నప్రసవా బ్రహ్మన్ ఏకైవ హరిణీ వనాత్ । 13

తతస్సమభవత్తత్ర పీతప్రాయేజలేతయా । సింహస్యనాదస్సుమహాన్ సర్వప్రాణిభయంకరః ॥ 14

తతస్సాసహసాత్రాసాదాప్లుతానిమ్నగాతటమ్ ।

అత్యుచ్చారోహణేనాస్యా నద్యాంగర్భః పపాతహ ॥ 15

తముహ్యమానం వేగేనవీచిమాలాపరిప్లుతమ్ । జగ్రాహసన్నృపోగర్భాత్పతితంమృగపోతకమ్॥ 16

గర్భప్రచ్యుతిదుఃఖేనప్రోత్తుఙ్గాక్రమణేనచ । మైత్రేయ ! సాపిహరిణీ పపాతచమమారచ ॥ 17

హరిణీంతాంవిలోక్యాథవిపన్నాంనృపతాపసః । మృగపోతంసమాదాయపునరాశ్రమమాగతః॥ 18

చకారానుదినంచాసౌమృగపోతస్యవై నృపః । పోషణంపుష్యమాణశ్చసతేన వవృధేమునే ! ॥ 19

చచారాశ్రమపర్యన్తతృణానిగహనేషుసః । దూరంగత్వాచశార్దూలత్రాసాదభ్యాయయౌపునః॥

ప్రాతర్గత్వాఽతిదూరంచ సాయమాయాత్యథాశ్రమమ్ ।

పునశ్చభరతస్యాభూ దాశ్రమస్యోటజాజిరే ॥ 21

తస్యతస్మిన్మృగేదూరసమీపపరివర్తిని । ఆసీచ్చేతస్సమాసక్తం నయయావన్యతో ద్విజ ! ॥ 22

విముక్తరాజ్యతనయఃప్రోజ్ఝితాశేషబాన్ధవః । మమత్వంసచకారోచ్చై స్తస్మిన్హరిణబాలకే ॥

కింవృకైర్భక్షితోవ్యాఘ్రైఃకింసింహేననిపాతితః।చిరాయమాణేనిష్క్రాన్తేతస్యాసీదితిమానసమ్॥

ఏషావసుమతీతస్య ఖురాగ్రక్షతకర్బురా ॥ 25

ప్రీతయేమమయాతోఽసౌక్వమమైణకపోతకః । విషాణాగ్రేణమద్బాహుకణ్డూయనపరోహిసః ॥

క్షేమేణాభ్యాగతోఽరణ్యాదపిమాంసుఖయిష్యతి ॥ 26

ఏతేలూనశిఖాస్తస్యదశనై రచిరోద్గతైః । కుశకాశా విరాజన్తే వటవస్సామగాఇవ ॥ 27

ఇత్థంచిరగతేతస్మిన్ సచక్రేమానసంమునిః । ప్రీతిప్రసన్నవదనః పార్శ్వస్థేచాభవన్మృగే ॥ 28

సమాధిభఙ్గస్తస్యాసీత్తన్మయత్వాద్ధృతాత్మనః । సంత్యక్తరాజ్యభోగర్ద్ధిస్వజనస్యాపిభూపతేః ॥ 29

చపలేచపలంతస్మిన్ దూరగందూరగామిని । మృగపోతేఽభవచ్చిత్తం స్థైర్యవ త్తస్యభూపతేః ॥30

కాలేనగచ్ఛతాసోఽథకాలంచక్రేమహీపతిః । పితేవసాస్రంపుత్రేణ మృగపోతేనవీక్షితః ॥ 31

మృగమేవతదాద్రాక్షీత్త్యజన్ప్రాణానసావపి। తన్మయత్వేనమైత్రేయనాన్యత్కిఞ్చిదచిన్తయత్॥

తతశ్చతత్కాలకృతాం భావనాంప్రాప్యతాదృశీమ్ ।

జమ్బూమార్గేమహారణ్యే జజ్ఞేజాతిస్మరోమృగః ॥ 33

జాతిస్మరత్వాదుద్విగ్నస్సంసారస్యద్విజోత్తమ । విహాయమాతరంభూయస్సాలగ్రామముపాయయౌ॥

శుష్కైస్తృణైస్తథాపర్ణైస్సకుర్వన్నాత్మపోషణమ్ ।

మృగత్వహేతుభూతస్య కర్మణోనిష్కృతింయయౌ ॥ 35

తత్రచోత్సృష్టదేహోఽసౌజజ్ఞేజాతిస్మరోద్విజః । సదాచారవతాంశుద్ధేయోగినాంప్రవరేకులే ॥ 36

సర్వవిజ్ఞానసంపన్నస్సర్వశాస్త్రార్థతత్త్వవిత్ । అపశ్యత్సచమైత్రేయఆత్మానంప్రకృతేఃపరమ్ ॥ 37

ఆత్మనోఽధిగతజ్ఞానాద్దేవాదీని మహామునే। సర్వభూతాన్యభేదేన దదర్శ స తదాత్మనః ॥ 38
న పపాఠ గురుప్రోక్తాం కృతోపనయనః శ్రుతిమ్। న దదర్శ చ కర్మాణి శాస్త్రాణి జగృహే న చ ॥ 39
ఉక్తోఽపి బహుశః కించిజ్జడవాక్యమభాషత। తదప్యసంస్కారగుణం గ్రామ్యవాక్యోక్తిసంశ్రితమ్ ॥
అపధ్వస్తవపుస్సోఽథ మలినాంబరధృగ్ద్విజః। క్లిన్నదన్తాన్తరస్సర్వైః పరిభూతస్స నాగరైః ॥ 41
సమ్మాననా పరాం హానిం యోగర్ద్ధేః కురుతే యతః। జనేనావమతో యోగీ యోగసిద్ధిం చ విన్దతి ॥ 42

తస్మాచ్చరేత వై యోగీ సతాం ధర్మమదూషయన్।
జనా యథావమన్యేరన్ గచ్ఛేయుర్న చ సంగతిమ్ ॥ 43

హిరణ్యగర్భవచనం విచిన్త్యేత్థం మహామతిః। ఆత్మానం దర్శయామాస జడోన్మత్తాకృతిం జనే ॥ 44
భుఙ్క్తే కుల్మాషవాట్యాదిశాకం వన్యఫలం కణాన్। యద్యదాప్నోతి సుబహు తదత్తే కాలసంయమమ్ ॥
పితర్యుపరతే సోఽథ భ్రాతృభ్రాతృవ్యబాన్ధవైః। కారితః క్షేత్రకర్మాది కదన్నాహారతోషితః ॥
సమాక్షపీనావయవో జడకారీ చ కర్మణి। సర్వలోకోపకరణం బభూవాహారవేతనః ॥ 47
తం తాదృశమసంస్కారం విప్రాకృతివిచేష్టితమ్। క్షత్తా సౌవీరరాజస్య కాల్యై పశుమయోజయత్ ॥
రాత్రౌ తం సమలంకృత్య వైశసస్య విధానతః। అధిష్ఠితం మహాకాలీ జ్ఞాత్వా యోగేశ్వరం తథా ॥ 49
తతః ఖడ్గం సమాదాయ నిశితం నిశి సా తదా। క్షత్తారం క్రూరకర్మాణమచ్ఛినత్కణ్ఠమూలతః।

స్వపార్షదయుతా దేవీ పపౌ రుధిరముల్బణమ్ ॥ 50

తతస్సౌవీరరాజస్య ప్రయాతస్య మహాత్మనః। విష్టికర్తాథ మన్యేత విష్టియోగ్యోఽయమిత్యపి ॥ 51
తం తాదృశం మహాత్మానం భస్మచ్ఛన్నమివానలమ్। క్షత్తా సౌవీరరాజస్య విష్టియోగ్యమమన్యత ॥
స రాజా శిబికారూఢో గన్తుం కృతమతిర్ద్విజ। బభూవేక్షుమతీతీరే కపిలర్షేర్వరాశ్రమమ్ ॥ 53

శ్రేయః కిమత్ర సంసారే దుఃఖప్రాయే నృణామితి।
ప్రష్టుం తం మోక్షధర్మజ్ఞం కపిలాఖ్యం మహామునిమ్ ॥ 54

ఉవాహ శిబికాం తస్య క్షత్తుర్వచనచోదితః। నృణాం విష్టిగృహీతానామన్యేషాం సోఽపి మధ్యగః ॥
గృహీతో విష్టినా విప్రస్సర్వజ్ఞానైకభాజనమ్। జాతిస్మరోఽసౌ పాపస్య క్షయకామ ఉవాహ తామ్ ॥ 56

యయౌ జడగతిస్సోఽథ యుగమాత్రావలోకనమ్।
కుర్వన్ మతిమతాం శ్రేష్ఠస్తే త్వన్యే త్వరితం యయుః ॥ 57

విలోక్య నృపతిస్సోఽపి విషమాం శిబికాగతిమ్। కిమేతదిత్యాహ సమం గమ్యతాం శిబికావహాః ॥ 58
పునస్తథైవ శిబికాం విలోక్య విషమాం హసన్। నృపః కిమేతదిత్యాహ భవద్భిర్గమ్యతేఽన్యథా ॥
భూపతేర్వదతస్తస్య శ్రుత్వేత్థం బహుశో వచః। శిబికోద్వాహకాః ప్రోచురయం యాతీత్యసత్వరమ్ ॥

రాజోవాచ :—

కిం శ్రాన్తోఽస్యల్పమధ్వానం త్వయోఢా శిబికా మమ। కిమాయాససహో న త్వం పీవానసి నిరీక్ష్యసే ॥ 61

బ్రాహ్మణ ఉవాచ :—

నాహంపీవానచైవోఢాశిబికాభవతోమయా । నశ్రాన్తోస్మినవాయాసస్సోఢవ్యోస్తిమహీపతే॥ 62

రాజోవాచ :—

ప్రత్యక్షందృశ్యసేపీవానద్యాపిశిబికాత్వయి । శ్రమశ్చభారోద్వహనే భవత్యేవహిదేహినామ్ ॥ 63

బ్రాహ్మణ ఉవాచ :—

ప్రత్యక్షంభవతాభూప! యద్దృష్టంమమతద్వద । బలవానబలశ్చేతి వాచ్యంపశ్చాద్విశేషణమ్ ॥
త్వయోఢాశిబికాచేతిత్వయ్యద్యాపిచసంస్థితా । మిథ్యైతదత్రతుభవాన్శృణోతువచనంమమ॥ 65
భూమౌపాదయుగంత్వాస్తే జఙ్ఘేపాదద్వయాశ్రితే ।
ఊర్వోర్జఙ్ఘాద్వయావస్థౌ తదాధారంతథోదరమ్ ॥ 66
వక్షస్స్థలంతథాబాహూస్కన్ధౌచోదరసంస్థితౌ । స్కన్ధాశ్రితేయంశిబికామమభారోత్రకింకృతః॥ 67
శిబికాయాంస్థితంచేదం దేహంత్వదుపలక్షితమ్ । తత్రత్వమహమప్యత్ర ప్రోచ్యతేచేదమన్యథా ॥ 68
అహంత్వంచతథాఽన్యేచ భూతైరూహ్యామపార్థివ ।
గుణప్రవాహపతితో భూతవర్గోఽపియాత్యయమ్ ॥ 69
కర్మవశ్యాగుణాహ్యేతేసత్త్వాద్యాఃపృథివీపతే । అవిద్యాసంచితంకర్మతచ్చాశేషేషుజన్తుషు ॥
ఆత్మాశుద్ధోఽక్షరశ్శాన్తోనిర్గుణఃప్రకృతేఃపరః । ప్రవృద్ధ్యపచయౌనాస్యచైకస్యాఖిలజన్తుషు ॥ 71
యథానోపచయస్తస్యనైవాస్త్యపచయస్తథా । తదాపీవానసీతిత్వంకయాయుక్త్యాత్వయేరితమ్ ॥
భూపాదజఙ్ఘాకట్యూరుజఠరాదిషుసంస్థితే । శిబికేయంయదాస్కన్ధే తదాభారస్సమస్త్వయా ॥ 73
తథాఽన్యైర్జన్తుభిర్భూపశిబికోఢానకేవలమ్ । శైలద్రుమగృహోత్థోపిపృథివీసంభవోపివా॥ 74
యదాపుంసఃపృథగ్భావఃప్రాకృతైఃకారణైర్నృప । సోఢవ్యస్తుతదాయాసఃకథంవానృపతేమయా॥
యద్ద్రవ్యాశిబికాచేయంతద్ద్రవ్యోభూతసంగ్రహః। భవతోమేఽఖిలస్యాస్యమమత్వేనోపబృంహితః॥

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఏవముక్త్వాభవన్మౌనీసవహఞ్శిబికాంద్విజ । సోపిరాజావతీర్యోర్వ్యాంతత్పాదౌజగృహేత్వరన్ ॥

రాజోవాచ :—

భోభోవిసృజ్యశిబికాం ప్రసాదంకురుమేద్విజ! । కథ్యతాంకోభవానత్ర జాల్మరూపధరస్స్థితః ॥ 78
యోభవాన్యన్నిమిత్తంవా యదాగమనకారణమ్ ।
తత్సర్వంకథ్యతాంబ్రహ్మన్మహ్యంశుశ్రూషవేత్వయా ॥ 79

బ్రాహ్మణ ఉవాచ :—

శ్రూయతాంసోహమిత్యేతద్వక్తుంభూపనశక్యతే । ఉపభోగనిమిత్తంతుసర్వత్రాగమనక్రియా॥ 80

సుఖదుఃఖోపభోగౌ తు తౌ దేహాద్యుపపాదితౌ ।
ధర్మాధర్మోద్భవౌ భోక్తుం జన్తుర్దేహాదిమృచ్ఛతి ॥ 81
సర్వత్రైవహిభూపాలజన్తోస్సర్వస్య కారణమ్। ధర్మాధర్మౌయతఃకస్మాత్కారణంపృచ్ఛ్యతేత్వయా

రాజోవాచ :—

ధర్మాధర్మౌనసందేహః సర్వకార్యేషుకారణమ్ । ఉపభోగనిమిత్తంచ దేహాద్దేహాన్తరాగమః ॥
యత్త్వేతద్భవతాప్రోక్తంసోఽహమిత్యేతదాత్మనః। వక్తుంనశక్యతేశ్రోతుంతన్మమేచ్ఛాప్రవర్తతే॥
యోఽస్తిసోఽహమితిబ్రహ్మన్కథంవక్తుంనశక్యతే । ఆత్మన్యేషనదోషాయశబ్దోఽహమితియోద్విజ॥

బ్రాహ్మణ ఉవాచ :—

శబ్దోఽహమితిదోషాయ నాత్మన్యేషతథైవతత్ । అనాత్మన్యాత్మవిజ్ఞానం శబ్దోవాభ్రాన్తిలక్షణః ॥
జిహ్వాబ్రవీత్యహమితి దన్తోష్ఠౌతాలుకేనృప। ఏతేనాహంయతస్సర్వే వాఙ్నిష్పాదనహేతవః ॥ 87
కింహేతుభిర్వదత్యేషావాగేవాహమితిస్వయమ్ ! అతఃపీవానసీత్యేతద్వక్తుమిత్థంనయుజ్యతే ॥ 88
పిణ్డఃపృథగ్యతఃపుంసశ్శిరఃపాణ్యాదిలక్షణః । తతోఽహమితికుత్రైతాంసంజ్ఞాంరాజన్కరోమ్యహమ్ ॥
యద్యన్యోఽస్తిపరఃకోఽపిమత్తఃపార్థివసత్తమ । తదైషోఽహమయంచాన్యోవక్తుమేవమపీష్యతే ॥ 90
యదాసమస్తదేహేషుపుమానేకోవ్యవస్థితః । తదాహికోభవాన్సోఽహమిత్యేతద్విఫలంవచః ॥ 91
త్వంరాజాశిబికాచేయంవయంవాహాఃపురస్సరాః । అయంచభవతోలోకోనసదేతన్నృపోచ్యతే ॥
వృక్షాద్దారుతతశ్చేయంశిబికాత్వదధిష్ఠితా । క్వవృక్షసంజ్ఞావాతస్యాదారుసంజ్ఞాఽథవానృప! ॥93
వృక్షారూఢోమహారాజోనాయంవదతితేజనః । నచదారుణిసర్వస్త్వాం బ్రవీతిశిబికాగతమ్ ॥ 94
శిబికాదారుసంఘాతో రచనాస్థితిసంస్థితః । అన్విష్యతాంనృపశ్రేష్ఠ ! తద్భేదేశిబికాత్వయా ॥ 95
ఏవంఛత్రశలాకానాం పృథగ్భావేవిమృశ్యతామ్ ।
క్వయాతంఛత్రమిత్యేష న్యాయస్త్వయితథామయి ॥ 96
పుమాంస్త్రీగౌరజోవాజీకుఞ్జరోవిహగస్తరుః । దేహేషులోకసంజ్ఞేయంవిజ్ఞేయాకర్మహేతుషు ॥97
పుమాన్నదేవోనరో నపశుర్నచపాదపః । శరీరాకృతిభేదాస్తు భూపతేకర్మయోనయః ॥ 98
వస్తురాజేతియల్లోకేయచ్చరాజభటాదికమ్ । తథాన్యచ్చనృపేత్థంతన్నసత్సంకల్పనామయమ్॥ 99
యత్తుకాలాన్తరేణాపినాన్యసంజ్ఞాముపైతివై । పరిణామాదిసంభూతాంతద్వస్తునృపతచ్చకిమ్ ॥ 100
త్వంరాజాసర్వలోకస్య పితుఃపుత్రోరిపోరిపుః ।
పత్న్యాఃపతిఃపితాసూనోః కంత్వాంభూప! వదామ్యహమ్ ॥ 101
త్వంకిమేతచ్ఛిరఃకింను గ్రీవాతవతథోదరమ్ । కిముపాదాదికంత్వంవై తవైతత్కింమహీపతే ॥ 102
సమస్తావయవేభ్యస్త్వంపృథగ్భావవ్యవస్థితః । కోఽహమిత్యత్రనిపుణోభూత్వాచిన్తయపార్థివ ! ॥
ఏవంవ్యవస్థితేతత్త్వేమయాహమితిభాషితుమ్ । పృథక్కరణనిష్పాద్యం శక్యతేనృపతేకథమ్ ॥ 104

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే ద్వితీయాంశే త్రయోదశోఽధ్యాయః

—

శ్రీ

అథ ద్వితీయాంశే చతుర్దశోఽధ్యాయః.

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

నిశమ్య తస్యేతి వచః పరమార్థసమన్వితమ్ । ప్రశ్రయావనతో భూత్వా తమాహ నృపతిర్ద్విజమ్ ॥

రాజోవాచ :—

భగవన్ యత్త్వయా ప్రోక్తం పరమార్థమయం వచః ।
శ్రుతే తస్మిన్ భ్రమన్తీవ మనసో మమ వృత్తయః ॥ 2

ఏతద్వివేకవిజ్ఞానం యదశేషేషు జన్తుషు । భవతా దర్శితం విప్ర! తత్పరం ప్రకృతేర్మహత్ ॥ 3

నాహం వహామి శిబికాం శిబికా న మయి స్థితా । శరీరమన్యదస్మత్తో యేనేయం శిబికా ధృతా ॥ 4

గుణప్రవృత్త్యా భూతానాం ప్రవృత్తిః కర్మచోదితా ।
ప్రవర్తన్తే గుణాశ్చైతే కిం మమేతి త్వయోదితమ్ ॥ 5

ఏతస్మిన్ పరమార్థజ్ఞ మమ శ్రోత్రపథం గతే । మనో విహ్వలతామేతి పరమార్థార్థితాం గతమ్ ॥

పూర్వమేవ మహాభాగం కపిలర్షిమహం ద్విజ । ప్రష్టుమభ్యుద్యతో గత్వా శ్రేయః కిన్వత్ర సంశ్రవః ॥

తదన్తరే చ భవతా యదిదం వాక్యమీరితమ్ । తేనైవ పరమార్థార్థే త్వయి చేతః ప్రధావతి ॥ 8

కపిలర్షిర్భగవతస్సర్వభూతస్య వై కిల । విష్ణోరంశో జగన్మోహనాశాయోర్వీముపాగతః ॥ 9

స ఏవ భగవాన్నూనమస్మాకం హితకామ్యయా । ప్రత్యక్షతామత్ర గతో యథైతద్భవతోచ్యతే ॥10

తన్మహ్యం ప్రణతాయ త్వం యచ్ఛ్రేయః పరమం ద్విజ । తద్వదాఖిలవిజ్ఞానజలవీచ్యుదధిర్భవాన్ ॥ 11

బ్రాహ్మణ ఉవాచ :—

భూప! పృచ్ఛసి కిం శ్రేయః పరమార్థం ను పృచ్ఛసి ।
శ్రేయాంస్యపరమార్థాని యాన్యశేషాణి భూపతే ॥ 12

దేవతారాధనం కృత్వా ధనసంపదమిచ్ఛతి । పుత్రానిచ్ఛతి రాజ్యం చ శ్రేయస్తత్ప్రాప్తిలక్షణమ్॥ 13

కర్మ యజ్ఞాత్మకం శ్రేయస్స్వర్లోకఫలదాయియత్ ।
శ్రేయః ప్రధానం చ ఫలే తదేవానభిసంహితే ॥ 14

ఆత్మా ధ్యేయస్సదా భూప! యోగయుక్తైస్తథా పరమ్ ।
శ్రేయస్తస్యైవ సంయోగశ్శ్రేయో యః పరమాత్మనః ॥ 15

శ్రేయాంస్యేవమనేకాని శతశోఽథ సహస్రశః । సన్త్యత్ర పరమార్థాస్తు న త్వేతే శ్రూయతాం చ మే॥

ధర్మాయ త్యజతే కిం ను పరమార్థో ధనం యది। వ్యయశ్చ క్రియతే యస్మాత్కామప్రాప్త్యుపలక్షణః॥

పుత్రశ్చేత్పరమార్థస్స్యాత్సోఽప్యన్యస్య నరేశ్వర! ।
పరమార్థభూతస్సోఽన్యస్య పరమార్థో హి తత్పితా ॥ 18

ఏవంనపరమార్థోఽస్తి జగత్యత్రనరాధిప । పరమార్థోహికార్యాణి కారణానామశేషతః ॥
రాజ్యాదిప్రాప్తిరత్రోక్తాపరమార్థతయాయది । పరమార్థాభవన్త్యత్రనభవన్తిచవైతతః॥20

ఋగ్యజుస్సామనిష్పాద్యం యజ్ఞకర్మమతంతవ ।
పరమార్థభూతంతత్రాపి శ్రూయతాంగదతోమమ ॥ 21

యత్తునిష్పాద్యతేకార్యం మృదాకారణభూతయా ।
తత్కారణానుగమనాజ్జ్ఞాయతేనృపమృణ్మయమ్ ॥ 22

ఏవంవినాశిభిర్ద్రవ్యైస్సమిదాజ్యకుశాదిభిః । నిష్పాద్యతేక్రియాయాతు సాభవిత్రీవినాశినీ ॥ 23
అనాశీపరమార్థశ్చప్రాజ్ఞైరభ్యుపగమ్యతే । తత్తునాశినసందేహో నాశిద్రవ్యోపపాదితమ్ ॥ 24
తదేవాఫలదంకర్మపరమార్థోయతోమతః । ముక్తిసాధనభూతత్వాత్పరమార్థోనసాధనమ్ ॥
ధ్యానంచైవాత్మనోభూపపరమార్థార్థశబ్దితమ్ । భేదకారిపరేభ్యస్తత్పరమార్థోనభేదవాన్ ॥

పరమాత్మాత్మనోర్యోగః పరమార్థఇతీష్యతే ।
మిథ్యైతదన్యద్ద్రవ్యంహి నైతితద్ద్రవ్యతాంయతః ॥ 27

తస్మాచ్ఛ్రేయాంస్యశేషాణి నృపైతానినసంశయః ।
పరమార్థస్తుభూపాల! సంక్షేపాచ్ఛ్రూయతాంమమ ॥ 28

ఏకోవ్యాపీసమశ్శుద్ధోనిర్గుణఃప్రకృతేఃపరః । జన్మవృద్ధ్యాదిరహితఆత్మాసర్వగతోవ్యయః ॥ 29

పరమజ్ఞానమయోఽసద్భిర్నామజాత్యాదిభిర్విభుః ।
నయోగవాన్నయుక్తోఽభూన్నైవపార్థివ యోక్ష్యతే ॥ 30

తస్యాత్మపరదేహేషుసతోప్యేకమయంహియత్ । విజ్ఞానంపరమార్థోఽసౌ ద్వైతినోతథ్యదర్శినః॥
వేణురన్ధ్రవిభేదేనభేదష్షడ్జాదిసంజ్ఞితః । అభేదవ్యాపినోవాయో స్తథాతస్యమహాత్మనః ॥ 32
ఏకత్వంరూపభేదస్తు బాహ్యకర్మప్రవృత్తిజః । దేవాదిభేదేఽపధ్వస్తే నాస్త్యేవావరణేహిసః ॥33

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే ద్వితీయాంశే చతుర్దశోఽధ్యాయః.

అథ ద్వితీయాంశే పఞ్చదశోఽధ్యాయః

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఇత్యుక్తేమౌనినంభూయశ్చిన్తయానంమహీపతిమ్ ।
ప్రత్యువాచాథవిప్రోఽసావద్వైతాన్తర్గతాంకథామ్ ॥ 1

బ్రాహ్మణ ఉవాచ :—

శ్రూయతాంనృపశార్దూలయద్గీతమృభుణాపురా । అవబోధంజనయతానిదాఘస్యమహాత్మనః॥2

ఋభుర్నామాభవత్పుత్రో బ్రహ్మణః పరమేష్ఠినః । విజ్ఞాతతత్త్వసద్భావో నిసర్గాదేవ భూపతే ॥ 3
తస్య శిష్యో నిదాఘోఽభూత్పులస్త్యతనయః పురా । ప్రాదాదశేషవిజ్ఞానం స తస్మై పరయా ముదా ॥ 4
అవాప్తజ్ఞానతత్త్వస్య న తస్యాద్వైతవాసనామ్ । స ఋభుస్తర్కయామాస నిదాఘస్య నరేశ్వర! ॥ 5
దేవికాయాస్తటే వీర నగరం నామ వై పురమ్ । సమృద్ధమతిరమ్యం చ పులస్త్యేన నివేశితమ్ ॥ 6
రమ్యోపవనపర్యన్తే స తస్మిన్పార్థివోత్తమ । నిదాఘో నామ యోగజ్ఞః ఋభుశిష్యో వసత్పురా ॥ 7
దివ్యే వర్షసహస్రే తు సమతీతేఽస్య తత్పురమ్ । జగామ స ఋభుశ్శిష్యం నిదాఘమవలోకకః ॥ 8
స తస్య వైశ్వదేవాన్తే ద్వారాలోకనగోచరే । స్థితస్తేన గృహీతార్ఘ్యో నిజవేశ్మ ప్రవేశితః ॥ 9
ప్రక్షాలితాఙ్ఘ్రిపాణిం తు కృతాసనపరిగ్రహమ్ । ఉవాచ స ద్విజశ్రేష్ఠో భుజ్యతామితి సాదరమ్ ॥ 10

ఋభురువాచ :—

భో విప్రవర్య భోక్తవ్యం యదత్ర భవతో గృహే । తత్కథ్యతాం కదన్నేషు న ప్రీతిస్సతతం మమ ॥ 11

నిదాఘ ఉవాచ :—

సక్తుయావకవాట్యానామపూపానాం చ మే గృహే ।
యద్రోచతే ద్విజశ్రేష్ఠ ! తత్త్వం భుఙ్క్ష్వ యథేచ్ఛయా ॥ 12

ఋభురువాచ :—

కదన్నాని ద్విజైతాని మృష్టమన్నం ప్రయచ్ఛ మే । సంయావపాయసాదీని ద్రప్సఫాణితవన్తి చ ॥ 13

నిదాఘ ఉవాచ :—

హే హే శాలిని మద్గేహే యత్కించిదతిశోభనమ్ । భక్ష్యోపసాధనం మృష్టం తేనాస్యాన్నం ప్రసాదయ ॥
ఇత్యుక్తా తేన సా పత్నీ మృష్టమన్నం ద్విజస్య యత్ । ప్రసాదితవతీ హ్యైవ భర్తుర్వచనగౌరవాత్ ॥
తం భుక్తవన్తమిచ్ఛాతో మృష్టమన్నం మహామునిమ్ ।
నిదాఘః ప్రాహ భూపాల ! ప్రశ్రయావనతస్థితః ॥ 16

నిదాఘ ఉవాచ :—

అపి తే పరమా తృప్తిరుత్పన్నా తుష్టిరేవ చ । అపి తే మానసం స్వస్థమాహారేణ కృతం ద్విజ ॥ 17
క్వ నివాసో భవాన్విప్ర క్వ వా గన్తుం సముద్యతః । ఆగమ్యతే చ భవతా కుతస్తచ్చ ద్విజోచ్యతామ్ ॥ 18

ఋభురువాచ :—

క్షుద్యస్య తస్య భుక్తేఽన్నే తృప్తిర్బ్రాహ్మణ జాయతే । న మే క్షుదభవత్తృప్తిం కస్మాన్మాం ద్విజ పృచ్ఛసి ॥
వహ్నినా పార్థివే ధాతౌ క్షపితే క్షుత్సముద్భవః । భవత్యమ్భసి చ క్షీణే నృణాం తృడపి జాయతే ॥ 20
క్షుత్తృష్ణే దేహధర్మాఖ్యే న మమైతే యతో ద్విజ । తతః క్షుత్సంభవాభావాత్తృప్తిరప్యస్తి నాస్త్యేవ మే సదా ॥
మనసస్స్వస్థతా తుష్టిశ్చిత్తధర్మావిమౌ ద్విజ । చేతసో యస్య తత్పృచ్ఛ పుమానేభిర్న యుజ్యతే ॥

క్వనివాస స్తవేత్యుక్తంక్వగన్తాసిచయ త్త్వయా । కుతశ్చాగమ్యతేతత్ర త్రితయేపినిబోధమే ॥ 23
పుమాన్సర్వగతోవ్యాపీఆకాశవదయంయతః । । కుతఃకుత్రక్వగన్తాసీత్యేతదప్యర్థవత్కథమ్॥
సోహంనగన్తానాగన్తానైకదేశనికేతనః । త్వంచాన్యేచనచత్వంచత్వంనాన్యేనాహమప్యహమ్ ॥25
మృష్టంనమృష్టమిత్యేషాజిజ్ఞాసామేకృతాతవ । కింవక్ష్యసీతితత్రాపిశ్రూయతాంద్విజసత్తమ ॥ 26
కిమస్వాద్వథవామృష్టం భుఞ్జతోస్తిద్విజోత్తమ । మృష్టమేవయథామృష్టంతదేవోద్వేగకారకమ్ ॥
అమృష్టంజాయతేమృష్టంమృష్టాదుద్విజతేజనః । ఆదిమధ్యావసానేషుకిమన్నంరుచికారకమ్ ॥ 28

మృణ్మయంహిగృహంయద్వన్మృదాలిప్తంస్థిరంభవేత్ ।
పార్థివోఽయంతథాదేహః పార్థివైఃపరమాణుభిః ॥ 29

యవగోధూమముద్గాదిఘృతంతైలంపయోదధి । గుడంఫలాదీనితథాపార్థివాఃపరమాణవః ॥ 30
తదేతద్భవతాజ్ఞాత్వామృష్టామృష్టవిచారియత్ । తన్మనస్సమతాలమ్బికార్యంసామ్యంహిముక్తయే॥

బ్రాహ్మణ ఉవాచ :—

ఇత్యాకర్ణ్యవచస్తస్యపరమార్థాశ్రితంనృప । ప్రణిపత్యమహాభాగోనిదాఘోవాక్యమబ్రవీత్ ॥

ప్రసీదమద్ధితార్థాయ కథ్యతాంకస్త్వమాగతః ।
నష్టోమోహస్తవాకర్ణ్య వచాంస్యేతానిమేద్విజ! ॥ 33

ఋభురువాచ :—

ఋభురస్మితవాచార్యఃప్రజ్ఞాదానాయతేద్విజ । ఇహాగతోహంయాస్యామిపరమార్థస్తవోదితః ॥
ఏకమేవమిదంవిద్ధి నభేదిసకలంజగత్ । వాసుదేవాభిధేయస్య స్వరూపంపరమాత్మనః ॥ 35
తథేత్యుక్త్వానిదాఘేనప్రణిపాతపురస్సరమ్।పూజితఃపరయాభక్త్యాఇచ్ఛాతఃప్రయయావృభుః॥36

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే ద్వితీయాంశే పఞ్చదశోఽధ్యాయః

అథ ద్వితీయాంశే షోడశోఽధ్యాయః.

బ్రాహ్మణ ఉవాచ :—

ఋభుర్వర్షసహస్రేతు సమతీతేనరేశ్వర! । నిదాఘజ్ఞానదానాయ తదేవనగరంయయౌ ॥ 1
నగరస్యబహిస్సోఽథనిదాఘందదృశేమునిః । మహాజనపరీవారే పురంవిశతిపార్థివే ॥ 2

దూరేస్థితంమహాభాగం జనసమ్మర్దవర్జితమ్ ।
క్షుత్క్షామకణ్ఠమాయాన్తమరణ్యాత్ససమిత్కుశమ్ ॥ 3

దృష్ట్వానిదాఘంసఋభురుపగమ్యాభివాద్యచ । ఉవాచకస్మాదేకాన్తే స్థీయతేభవతాద్విజ! ॥ 4

నిదాఘ ఉవాచ :—

భోవిప్ర ! జనసంమర్దో మహానేష నరేశ్వరః । ప్రవివిక్షుః పురం రమ్యం తేనాత్ర స్థీయతే మయా ॥ 5

ఋభురువాచ :—

నరాధిపోఽత్ర కతమః కతమశ్చేతరో జనః । కథ్యతాం మే మహాభాగ త్వమభిజ్ఞో మతో మమ ॥ 6

నిదాఘ ఉవాచ :—

యోఽయం గజేన్ద్రమున్మత్తమద్రిశృఙ్గసముచ్ఛ్రితమ్ । అధిరూఢో నరేన్ద్రోఽయం పరిలోకస్తథేతరః ॥ 7

ఋభురువాచ :—

ఏతౌ హి గజరాజానౌ యుగపద్దర్శితౌ మమ । భవతా న విశేషేణ పృథక్చిహ్నోపలక్షితౌ ॥ 8

తత్కథ్యతాం మహాభాగ విశేషో భవతానయోః । జ్ఞాతుమిచ్ఛామ్యహం కోఽత్ర గజః కో వా నరాధిపః ॥ 9

నిదాఘ ఉవాచ :—

గజో యోఽయమధో బ్రహ్మన్నుపర్యస్యైష భూపతిః । వాహ్యవాహకసంబన్ధం కో న జానాతి వై ద్విజ ॥ 10

ఋభురువాచ :—

జానామ్యహం యథా బ్రహ్మంస్తథా మామవబోధయ । అధశ్శబ్దనిగద్యం కిం కిం చోర్ధ్వమభిధీయతే ॥

బ్రాహ్మణ ఉవాచ :—

ఇత్యుక్తస్సహసారుహ్య నిదాఘః ప్రాహ తం ఋభుమ్ ।
శ్రూయతాం కథయామ్యేష యన్మాం త్వం పరిపృచ్ఛసి ॥ 12

ఉపర్యహం యథా రాజా త్వమధః కుఞ్జరో యథా ।
అవబోధాయ తే బ్రహ్మన్ ! దృష్టాన్తో దర్శితో మయా ॥ 13

ఋభురువాచ :—

త్వం రాజేవ ద్విజశ్రేష్ఠ స్థితోఽహం గజవద్యది । తదేవం త్వం మమాచక్ష్వ కతమస్త్వమహం తథా ॥ 14

ఇత్యుక్తస్సత్వరం తస్య ప్రగృహ్య చరణావుభౌ ।
నిదాఘః ప్రాహ భగవానాచార్యస్త్వమృభుర్ధ్రువమ్ ॥ 15

నాన్యస్యాద్వైతసంస్కారసంస్కృతం మానసం తథా ।
యథాచార్యస్య తేన త్వాం మన్యే ప్రాప్తమహం గురుమ్ ॥ 16

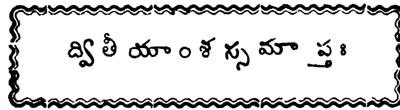
ఋభురువాచ :—

తవోపదేశదానాయ పూర్వశుశ్రూషణాదృతః । గురుస్నేహాదృభుర్నామ నిదాఘ ! సముపాగతః ॥

తదేతదుపదిష్టం తే సంక్షేపేణ మహామతే । పరమార్థసారభూతం యదద్వైతమశేషతః ॥ 18

ఏవముక్త్వాయయౌవిద్వాన్ నిదాఘంసఋభుర్గురుః ।
నిదాఘోఽప్యుపదేశేన తేనాద్వైతపరోభవత్ ॥ 19
సర్వభూతాన్యభేదేనదదర్శసతదాత్మనః । తథాబ్రహ్మపరోముక్తిమవాపపరమాంద్విజః ॥ 20
తథాత్వమపిధర్మజ్ఞ తుల్యాత్మరిపుబాంధవః । భవసర్వగతంజానన్నాత్మానమవనీపతే ॥ 21
సితనీలాదిభేదేన యథైకందృశ్యతేనభః । భ్రాన్తదృష్టిభిరాత్మాపితథైకస్సన్ పృథక్పృథక్ ॥ 22
ఏకస్సమస్తంయదిహాస్తికించిత్తదచ్యుతోనాస్తిపరంతతోఽన్యత్ ।
సోఽహంసచత్వంసచసర్వమేతదాత్మస్వరూపంత్యజభేదమోహమ్ ॥ 23
ఇతీరితస్తేనసరాజవర్యస్తత్యాజభేదంపరమార్థదృష్టిః ।
సచాపిజాతిస్మరణాప్తబోధస్తత్రైవజన్మన్యపవర్గమాప ॥ 24
ఇతిభరతనరేన్ద్రసారవృత్తం కథయతియశ్చశృణోతిభక్తియుక్తః ।
సవిమలమతిరేతినాత్మమోహం భవతిచసంసరణేషుముక్తియోగ్యః ॥ 25

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే ద్వితీయాంశే షోడశోఽధ్యాయః

శ్రీవిష్ణుపురాణే తృతీయాంశే ప్రథమోఽధ్యాయః

మైత్రేయ ఉవాచ :—

కథితాగురుణాసమ్యగ్భూసముద్రాదిసంస్థితిః । సూర్యాదీనాంచసంస్థానంజ్యోతిషామపివిస్తరాత్ ॥
దేవాదీనాంతథాసృష్టిఃఋషీణాంచాపివర్ణితా।చాతుర్వర్ణ్యస్యచోత్పత్తిస్తిర్యగ్యోనిగతస్యచ॥
ధ్రువప్రహ్లాదచరితం విస్తరాచ్చత్వయోదితమ్ ।
మన్వన్తరాణ్యశేషాణి శ్రోతుమిచ్ఛామ్యనుక్రమాత్ ॥ 3
మన్వన్తరాధిపాంశ్చైవశక్రదేవపురోగమాన్ ।భవతాకథితానేతాన్ శ్రోతుమిచ్ఛామ్యహంగురో॥

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

అతీతానాగతానీహయానిమన్వన్తరాణివై। తాన్యహంభవతస్సమ్యక్కథయామియథాక్రమమ్॥౫
స్వాయంభువోమనుఃపూర్వంపరస్స్వారోచిషస్తథా।ఉత్తమస్తామసశ్చైవరైవతశ్చాక్షుషస్తథా॥
షడేతేమనవోతీతాస్సాంప్రతంతురవేస్సుతః।వైవస్వతోయంయస్యైతత్సప్తమంవర్తతేఽన్తరమ్॥

స్వాయంభువంతుకథితంకల్పాదావన్తరంమయా। దేవాస్తత్రర్షయశ్చైవయథావత్కథితామయా ॥

అతఊర్ధ్వంప్రవక్ష్యామి మనోస్స్వారోచిషస్యతు ।
మన్వన్తరాధిపాన్సమ్యగ్దేవర్షీంస్తత్సుతాంస్తథా ॥ 9

పారావారాస్సతుషితా దేవాస్స్వారోచిషేఽన్తరే । విపశ్చిత్తత్రదేవేన్ద్రోమైత్రేయాసీన్మహాబలః॥
ఊర్జస్తమ్భస్తథాప్రాణోదత్తోఽగ్నిఋషభస్తథా। నిస్వరశ్చార్వరీవాంశ్చతత్రసప్తర్షయోఽభవన్॥

చైత్రకింపురుషాద్యాశ్చ సుతాస్స్వారోచిషస్యతు ।
ద్వితీయమేతద్వ్యాఖ్యాతమన్తరంశృణుచోత్తమమ్ ॥ 12
తృతీయేఽప్యన్తరేబ్రహ్మన్నుత్తమోనామయోమనుః ।
సుశాన్తిర్నామదేవేన్ద్రో మైత్రేయాసీత్సురేశ్వరః ॥ 13

సుధామానస్తథాసత్యాశ్శివాశ్చాథప్రతర్దనాః। వశవర్తినశ్చపఞ్చైతేగణాద్వాదశకాస్స్మృతాః॥
వసిష్ఠతనయాస్తత్రసప్తసప్తర్షయోఽభవన్ । అజఃపరశుదివ్యాద్యాస్తథోత్తమమనోస్సుతాః ॥ 15
తామసస్యాన్తరేదేవాస్సుపారాహరయస్తథా । సత్యాశ్చసుధియశ్చైవసప్తవింశతికాగణాః ॥ 16
శిబిరిన్ద్రస్తథాచాసీచ్ఛతయజ్ఞోపలక్షణః । సప్తర్షయశ్చయేతేషాం సప్తనామానిమేశృణు ॥ 17

జ్యోతిర్ధామాపృథుఃకావ్యశ్చైత్రోఽగ్నిర్ధనకస్తథా ।
పీవరశ్చర్షయోహ్యేతే సప్తతత్రాపిచాన్తరే ॥ 18

నరఃఖ్యాతిః కేతురూపోజానుజఙ్ఘాదయస్తథా । పుత్రాస్తుతామసస్యాసన్రాజానస్సుమహాబలాః ॥
పఞ్చమేచాపిమైత్రేయరైవతోనామనామతః । మనుర్విభుశ్చతత్రేన్ద్రోదేవాంశ్చైవాన్తరేశృణు॥
అమితాభాభూతనయావైకుంఠాస్సుసమేధసః । ఏతేదేవగణాస్తత్ర చతుర్దశచతుర్దశ ॥ 21

హిరణ్యరోమావేదశ్రీరూర్ధ్వబాహుస్తథాపరః ।
వేదబాహుస్సుధామాచ పర్జన్యశ్చమహామునిః ॥
ఏతేసప్తర్షయోవిప్ర! తత్రాసన్రైవతేఽన్తరే ॥ 22
బలబన్ధుసుసంభావ్యసత్యకాద్యాశ్చతత్సుతాః ।
నరేన్ద్రాస్సుమహావీర్యా బభూవుర్మునిసత్తమ ॥ 23
స్వారోచిషశ్చోత్తమశ్చ తామసోరైవతస్తథా ! ।
ప్రియవ్రతాన్వయాహ్యేతే చత్వారోమనవస్స్మృతాః ॥ 24

విష్ణుమారాధ్యతపసాసరాజర్షిఃప్రియవ్రతః । మన్వన్తరాధిపానేతాన్లబ్ధవానాత్మవంశజాన్ ॥25
షష్ఠేమన్వన్తరేచాసీచ్చాక్షుషాఖ్యస్తథామనుః । మనోజవస్తథైవేన్ద్రో దేవానపినిబోధమే ॥ 26
ఆప్యాఃప్రసూతాభవ్యాశ్చపృథుకాశ్చదివౌకసః । మహానుభావాలేఖాశ్చపఞ్చైతేహ్యష్టకాగణాః ॥
సుమేధావిరజాశ్చైవ హవిష్మానుత్తమోమధుః ।అతినామాసహిష్ణుశ్చసప్తాసన్నితిచర్షయః ॥ 28

ఊరుః పూరుశ్శతద్యుమ్నప్రముఖాస్సుమహాబలాః। చాక్షుషస్య మనోః పుత్రాః పృథివీపతయోఽభవన్॥
వివస్వతస్సుతో విప్ర శ్రాద్ధదేవో మహాద్యుతిః। మనుస్సంవర్తతే ధీమాన్ సాంప్రతం సప్తమేఽన్తరే॥ 30
ఆదిత్యవసురుద్రాద్యా దేవాశ్చాత్ర మహామునే। పురందరస్తథైవాత్ర మైత్రేయ త్రిదశేశ్వరః॥ 31
వసిష్ఠః కాశ్యపోఽథాత్రిర్జమదగ్నిస్సగౌతమః। విశ్వామిత్రభరద్వాజౌ సప్త సప్తర్షయోఽత్ర తు॥ 32
ఇక్ష్వాకుశ్చ నృగశ్చైవ ధృష్టశ్శర్యాతిరేవ చ। నరిష్యన్తశ్చ విఖ్యాతో నాభాగోఽరిష్ట ఏవ చ॥ 33
కరూషశ్చ వృషధ్రశ్చ వసుమాన్ లోకవిశ్రుతః। మనోర్వైవస్వతస్యైతే నవ పుత్రాస్సుధార్మికాః॥
విష్ణుశక్తిరనౌపమ్యా సత్త్వోద్రిక్తా స్థితౌ స్థితా। మన్వన్తరేష్వశేషేషు దేవత్వేనాధితిష్ఠతి॥ 35
అంశేన తస్యా జజ్ఞేఽసౌ యజ్ఞస్స్వాయమ్భువేఽన్తరే। ఆకూత్యాం మానసో దేవ ఉత్పన్నః ప్రథమేఽన్తరే॥
తతః పునస్స వై దేవః ప్రాప్తే స్వారోచిషేఽన్తరే। తుషితాయాం సముత్పన్నో హ్యజితస్తుషితైస్సహ॥
ఔత్తమే చాన్తరే చాపి తుషితస్తు పునస్స వై। సత్యాయామభవత్సత్యస్సత్యైస్సహ సురోత్తమైః॥
తామసస్యాన్తరే చాపి సంప్రాప్తే పునరేవ హి। హర్యాయాం హరిభిస్సార్ధం హరిరేవ బభూవ హ॥ 39

రైవతేఽప్యన్తరే దేవస్సంభూత్యాం మానసోఽభవత్।
సంభూతో మానసైస్సార్ధం దేవైర్దేవవరో హరిః॥ 40

చాక్షుషస్యాన్తరే దేవో వైకుణ్ఠః పురుషోత్తమః। వికుణ్ఠాయామసౌ జజ్ఞే వైకుణ్ఠైర్దైవతైస్సహ॥
మన్వన్తరేఽత్ర సంప్రాప్తే తథా వైవస్వతే ద్విజ। వామనః కాశ్యపాద్విష్ణురదిత్యాం సంబభూవ హ॥ 42

త్రిభిః క్రమైరిమాన్ లోకాన్ జిత్వా యేన మహాత్మనా।
పురందరాయ త్రైలోక్యం దత్తం నిహతకణ్టకమ్॥ 43

ఇత్యేతాస్తనవస్తస్య సప్తమన్వన్తరేషు వై। సప్తస్వేవాభవన్విప్ర యాభిస్సంవర్ధితాః ప్రజాః॥ 44

యస్మాద్విష్టమిదం సర్వం తస్య శక్త్యా మహాత్మనః।
తస్మాత్స ప్రోచ్యతే విష్ణుర్విశేర్ధాతోః ప్రవేశనాత్॥ 45
సర్వే చ దేవా మనవస్సమస్తాస్సప్తర్షయో యే మనుసూనవశ్చ।
ఇన్ద్రశ్చ యోఽయం త్రిదశేశభూతో విష్ణోరశేషాస్తు విభూతయస్తాః॥ 46

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే తృతీయాంశే ప్రథమోఽధ్యాయః.

అథ తృతీయాంశే ద్వితీయోఽధ్యాయః

మైత్రేయ ఉవాచ :—

ప్రోక్తాన్యేతాని భవతా సప్తమన్వన్తరాణి వై। భవిష్యాణ్యపి విప్రర్షే మమాఖ్యాతుం త్వమర్హసి॥

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

సూర్యస్యపత్నీ సంజ్ఞాభూ త్తనయావిశ్వకర్మణః। మనుర్యమోయమీచైవతదపత్యానివైమునే॥

అసహన్తీతుసాభర్తుస్తేజశ్ఛాయాంయుయోజవై ।

భర్తుః శ్శుశ్రూషణేఽరణ్యం స్వయంచతపసేయయౌ ॥ 3

సంజ్ఞేయమిత్యథార్కశ్చ ఛాయాయామాత్మజత్రయమ్ ।

శనైశ్చరంమనుంచాన్యం తపతించాప్యజీజనత్ ॥ 4

ఛాయాసంజ్ఞాదదౌశాపం యమాయకుపితాయదా ।

తదాన్యేయమసౌబుద్ధిరిత్యాసీద్యమసూర్యయోః ॥ 5

తతోవివస్వానాఖ్యాతేత యైవారణ్యసంస్థితామ్ । సమాధిదృష్ట్యాదదృశేతామశ్వాంతపసిస్థితామ్ ॥ 6

వాజిరూపధరస్సోఽథతస్యాందేవావథాశ్వినౌ । జనయామాసరేవన్తం రేతసోన్తేచభాస్కరః ॥ 7

ఆనిన్యేచపునస్సంజ్ఞాంస్వస్థానంభగవాన్రవిః । తేజసశ్శమనంచాస్య విశ్వకర్మాచకారహ ॥ 8

భ్రమమారోప్యసూర్యంతు తస్యతేజోవశాతనమ్। కృతవానష్టమంభాగంసవ్యశాతయదవ్యయమ్ ॥

యత్తస్మాద్వైష్ణవంతేజశ్శాతితంవిశ్వకర్మణా। జాజ్వల్యమానమపతత్తద్భూమౌమునిసత్తమ॥

త్వష్టైవతేజసాతేనవిష్ణోశ్చక్రమకల్పయత్ । త్రిశూలంచైవశర్వస్య శిబికాంధనదస్యచ ॥ 11

శక్తింగుహస్యదేవానామన్యేషాంచయదాయుధమ్। తత్సర్వంతేజసాతేనవిశ్వకర్మావ్యవర్ధయత్ ॥

ఛాయాసంజ్ఞాసుతోయోఽసౌద్వితీయఃకథితోమనుః। పూర్వజస్యసవర్ణోఽసౌసావర్ణిస్తేనకథ్యతే॥

తస్యమన్వన్తరంహ్యేతత్సావర్ణికమథాష్టమమ్ । తచ్ఛృణుష్వమహాభాగభవిష్యంకథయామితే॥

సావర్ణిస్తుమనుర్యోఽసౌ మైత్రేయ! భవితాతతః ।

సుతపాశ్చామితాభాశ్చ ముఖ్యాశ్చాపితదాసురాః ॥ 15

తేషాంగణాస్తుదేవానామేకైకోవింశకస్స్మృతః । సప్తర్షీనథవక్ష్యామిభవిష్యాన్మునిసత్తమ॥16

దీప్తిమాన్గాలవోరామఃకృపోద్రౌణిస్తథాపరః । మత్పుత్రశ్చతథావ్యాసఋష్యశృఙ్గశ్చసప్తమః॥

విష్ణుప్రసాదాదనఘః పాతాళాన్తరగోచరః । విరోచనసుతస్తేషాం బలిరిన్ద్రోభవిష్యతి ॥ 18

విరజాశ్చార్వరీవాంశ్చ నిర్మోకాద్యాస్తథాపరే ।

సావర్ణేస్తుమనోఃపుత్రా భవిష్యన్తినరేశ్వరాః ॥ 19

నవమోదక్షసావర్ణిర్భవిష్యతిమునేమనుః ॥ 20

పారామరీచిగర్భాశ్చ సుధర్మాణశ్చతేత్రిధా । భవిష్యన్తితథాదేవా ఏకైకోద్వాదశోగణః ॥ 21

తేషామిన్ద్రోమహావీర్యో భవిష్యత్యద్భుతోద్విజ ॥ 22

సవనోద్యుతిమాన్భవ్యో వసుర్మేధాతిథిస్తథా ।

జ్యోతిష్మాన్సప్తమస్సత్యస్తత్రైతేచమహర్షయః ॥ 23

ధృతకేతుర్దీప్తకేతుః పఞ్చహస్తోనిరామయః । పృథుశ్రవాద్యాశ్చతథాదక్షసావర్ణికాత్మజాః ॥
దశమో బ్రహ్మసావర్ణిర్భవిష్యతిమునేమనుః । సుధామానో విరుద్ధాశ్చశతసంఖ్యాస్తథామరాః ॥
తేషామిన్ద్రశ్చభవితాశాన్తిర్నామమహాబలః । సప్తర్షయోభవిష్యన్తియేతదాతాఞ్ఛృణుష్వమే
హవిష్మాన్సుకృతస్సత్యస్తపోమూర్తిస్తథాపరః । నాభాగోఽప్రతిమౌజాశ్చసత్యకేతుస్తథైవచ ॥

సుక్షేత్రశ్చోత్తమౌజాశ్చ భూరిషేణాదయోదశ ।
బ్రహ్మసావర్ణిపుత్రాస్తు రక్షిష్యన్తివసుంధరామ్ ॥ 28
ఏకాదశశ్చభవితా ధర్మసావర్ణికోమనుః ॥ 29
విహంగమాః కామగమా నిర్వాణరుచయస్తథా ।
గణాస్త్వేతేతథాముఖ్యా దేవానాంహిభవిష్యతామ్ ॥
ఏకైకస్త్రింశకస్తేషాం గణశ్చేన్ద్రశ్చవైవృషా ॥ 30

నిశ్చరశ్చాగ్నితేజాశ్చవపుష్మాన్ఘృణిరారుణిః । హవిష్మాననఘశ్చైవభావ్యాస్సప్తర్షయస్తదా
సర్వత్రగస్సుధర్మాచ దేవానీకాదయస్తథా । భవిష్యన్తిమనోస్తస్య తనయాఃపృథివీశ్వరాః 32

రుద్రపుత్రస్తుసావర్ణిర్భవితాద్వాదశోమనుః ।
ఋతుధామాచతత్రేన్ద్రో భవితాశృణుమేసురాన్ ॥ 33

హరితారోహితాదేవాస్తథాసుమనసోద్విజ । సుకర్మాణస్సురాపాశ్చ దశకాఃపఞ్చవైగణాః ॥ 34
తపస్వీసుతపాశ్చైవతపోమూర్తిస్తపోరతిః । తపోధృతిర్ద్యుతిశ్చాన్యస్సప్తమస్తుతపోధనః ।

సప్తర్షయస్త్విమేతస్య పుత్రానపినిబోధమే ॥ 35

దేవవానుపదేవశ్చదేవశ్రేష్ఠాదయస్తథా । మనోస్తస్యమహావీర్యా భవిష్యన్తిసుతానృపాః ॥ 36

త్రయోదశోరౌచ్యనామా భవిష్యతిమునేమనుః ॥ 37
సుత్రామాణస్సుధర్మాణస్సుకర్మాణస్తథామరాః ।
త్రయస్త్రింశద్విభేదాస్తే దేవానాంయత్రవైగణాః ॥ 38
దివస్పతిర్మహావీర్యస్తేషామిన్ద్రోభవిష్యతి ॥ 39
నిర్మోహస్తత్త్వదర్శీచ నిష్ప్రకమ్ప్యోనిరుత్సుకః ।
ధృతిమానవ్యయశ్చాన్యస్సప్తమస్సుతపామునిః ॥
సప్తర్షయస్త్విమేతస్య పుత్రానపినిబోధమే ॥ 40
చిత్రసేనవిచిత్రాద్యా భవిష్యన్తిమహీక్షితః ॥ 41

భౌమశ్చతుర్దశశ్చాత్రమైత్రేయభవితామనుః । శుచిరిన్ద్రస్సురగణాస్తత్రపఞ్చశృణుష్వతాన్ ॥
చాక్షుషాశ్చపవిత్రాశ్చకనిష్ఠాభ్రాజికాస్తథా ॥ వాచావృద్ధాశ్చవైదేవాస్సప్తర్షీనపిమేశృణు ॥
అగ్నిబాహుశ్శుచిశ్శుక్రోమాగధోఽగ్నీధ్రఏవచ । యుక్తస్తథాజితశ్చాన్యోమనుపుత్రానతశ్శృణు ॥

ఊరుగమ్భీరబుద్ధ్యాద్యా మనోస్తస్యసుతానృపాః ।
కథితామునిశార్దూల ! పాలయిష్యన్తియేమహీమ్ ॥ 45

చతుర్యుగాన్తే వేదానాం జాయతే కిల విప్లవః । ప్రవర్తయన్తి తానేత్య భువం సప్తర్షయో దివః ॥ 46
కృతే కృతే స్మృతేర్విప్ర ప్రణేతా జాయతే మనుః । దేవా యజ్ఞభుజస్తే తు యావన్మన్వన్తరం తు తత్ ॥
భవన్తి యే మనోః పుత్రా యావన్మన్వన్తరం హి తైః ।
తదన్వయోద్భవైశ్చైవ తావద్భూః పరిపాల్యతే ॥ 48
మనుస్సప్తర్షయో దేవా భూపాలాశ్చ మనోస్సుతాః । మన్వన్తరే భవన్త్యేతే శక్రశ్చైవాధికారిణః ॥
చతుర్దశభిరేతైస్తు గతైర్మన్వన్తరైర్ద్విజ । సహస్రయుగపర్యన్తః కల్పో నిశ్శేష ఉచ్యతే ॥ 50
తావత్ప్రమాణా చ నిశా తతో భవతి సత్తమ । బ్రహ్మరూపధరశ్శేతే శేషాహావమ్బుసంప్లవే ॥ 51
త్రైలోక్యమఖిలం గ్రస్త్వా భగవానాదికృద్విభుః । స్వమాయాసంస్థితో విప్ర సర్వభూతో జనార్దనః ॥
తతః ప్రబుద్ధో భగవాన్ యథా పూర్వం తథా పునః । సృష్టిం కరోత్యవ్యయాత్మా కల్పే కల్పే రజోగుణః ॥
మనవో భూభుజస్సేన్ద్రా దేవాస్సప్తర్షయస్తథా । సాత్వికాంశస్థితికరో జగతో ద్విజసత్తమ ॥ 54
చతుర్యుగేఽప్యసౌ విష్ణుస్స్థితివ్యాపారలక్షణః । యుగవ్యవస్థాం కురుతే యథా మైత్రేయ తచ్ఛృణు ॥ 55
కృతే యుగే పరం జ్ఞానం కపిలాదిస్వరూపధృత్ । దదాతి సర్వభూతాత్మా సర్వభూతహితే రతః ॥ 56
చక్రవర్తిస్వరూపేణ త్రేతాయామపి స ప్రభుః । దుష్టానాం నిగ్రహం కుర్వన్పరిపాతి జగత్త్రయమ్ ॥ 57
వేదమేకం చతుర్భాగం కృత్వా శాఖాశతైర్విభుః ।
కరోతి బహులం భూయో వేదవ్యాసస్వరూపధృత్ ॥ 58
వేదాంస్తు ద్వాపరే వ్యస్య కలేరన్తే పునర్హరిః । కల్కిస్వరూపీ దుర్వృత్తాన్మార్గే స్థాపయతి ప్రభుః ॥
ఏవమేవ జగత్సర్వం కరోతి పరిపాతి చ । హన్తి చాన్తేఽప్యనన్తాత్మా నాస్త్యస్మాద్వ్యతిరేకి యత్ ॥
భూతం భవ్యం భవిష్యద్వా సర్వభూతాన్మహాత్మనః । తదత్రాన్యత్ర వా విప్ర సద్భావః కథితస్తవ ॥ 61
మన్వన్తరాణ్యశేషాణి కథితాని మయా తవ । మన్వన్తరాధిపాశ్చైవ కిమన్యత్కథయామి తే ॥ 62

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే తృతీయాంశే ద్వితీయోఽధ్యాయః.

అథ తృతీయాంశే తృతీయోఽధ్యాయః

మైత్రేయ ఉవాచ :—

జ్ఞాతమేతన్మయా త్వత్తో యథా సర్వమిదం జగత్ । విష్ణుర్విష్ణౌ విష్ణుతశ్చ న పరం విద్యతే తతః ॥ 1
ఏతత్తు శ్రోతుమిచ్ఛామి వ్యస్తా వేదా మహాత్మనా । వేదవ్యాసస్వరూపేణ యథా తేన యుగే యుగే ॥ 2
యస్మిన్యస్మిన్యుగే వ్యాసో యో య ఆసీన్మహామునే । తం తమాచక్ష్వ భగవన్ శాఖాభేదాంశ్చ మే వద ॥

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

వేదద్రుమస్య మైత్రేయ శాఖాభేదాస్సహస్రశః । న శక్యా విస్తరాద్వక్తుం సంక్షేపేణ శృణుష్వ తమ్ ॥ 4

ద్వాపరేద్వాపరేవిష్ణుర్వ్యాసరూపీమహామునే । వేదమేకంసుబహుధా కురుతేజగతేహితః ॥ 5
వీర్యంతేజోబలంచాల్పంమనుష్యాణామవేక్ష్యచ । హితాయసర్వభూతానాంవేదభేదాన్కరోతిసః ॥
యయాసకురుతేతన్వా వేదమేకంపృథక్ప్రభుః । వేదవ్యాసాభిధానాతుసాచమూర్తిర్మధుద్విషః ॥

యస్మిన్మన్వన్తరేవ్యాసా యేయేస్యుస్తాన్నిబోధమే ।
యథాచభేదశ్శాఖానాం వ్యాసేనక్రియతేమునే ॥ 8

అష్టావింశతికృత్వోవై వేదోవ్యస్తోమహర్షిభిః । వైవస్వతేఽన్తరేతస్మిన్ద్వాపరేషుపునఃపునః ॥ 9
వేదవ్యాసావ్యతీతాయే అష్టావింశతిసత్తమ । చతుర్ధాయైఃకృతోవేదోద్వాపరేషుపునఃపునః ॥ 10
ద్వాపరేప్రథమేవ్యస్తస్స్వయంవేదస్స్వయంభువా । ద్వితీయేద్వాపరేచైవవేదవ్యాసఃప్రజాపతిః ॥
తృతీయేచోశనావ్యాసశ్చతుర్థేచబృహస్పతిః । సవితాపఞ్చమేవ్యాసష్షష్ఠేమృత్యుస్స్మృతఃప్రభుః ॥
సప్తమేచతథైవేన్ద్రో వసిష్ఠశ్చాష్టమేస్స్మృతః । సారస్వతశ్చనవమే త్రిధామాదశమేస్స్మృతః ॥ 13
ఏకాదశేతుత్రివృషాభరద్వాజస్తతఃపరః । త్రయోదశేచాన్తరిక్షో ధర్మశ్చాపిచతుర్దశే ॥ 14
త్రయ్యారుణిఃపఞ్చదశే షోడశేతుధనంజయః । కృతంజయస్సప్తదశే సంజయోఽష్టాదశేస్స్మృతః ॥ 15

తతోవ్యాసోభరద్వాజో భరద్వాజాత్తుగౌతమః ।
గౌతమాదుత్తరోవ్యాసో హర్యాత్మాయోఽభిధీయతే ॥ 16

అథహర్యాత్మనోవేనస్స్మృతోవాజశ్రవాస్తుయః । సోమశుష్మాయణస్తస్మాత్తృణబిన్దురితిస్మృతః ॥

ఋక్షోఽభూద్భార్గవస్తస్మాద్వాల్మీకిర్యోఽభిధీయతే ।
తస్మాదస్మత్పితాశక్తిర్వ్యాసస్తస్మాదహంమునే ॥ 18

జాతుకర్ణోఽభవన్మత్తఃకృష్ణద్వైపాయనస్తతః । అష్టావింశతిరిత్యేతేవేదవ్యాసాఃప్రకీర్తితాః ॥

ఏకోవేదశ్చతుర్ధాతు తైఃకృతోద్వాపరాదిషు ॥ 20

భవిష్యేద్వాపరేచాపిద్రౌణిర్వ్యాసోభవిష్యతి । వ్యతీతేమమపుత్రేఽస్మిన్కృష్ణద్వైపాయనేమునే ॥

ధ్రువమేకాక్షరంబ్రహ్మ ఓమిత్యేవవ్యవస్థితమ్ ।
బృహత్త్వాద్బృంహణత్వాచ్చ తద్బ్రహ్మేత్యభిధీయతే ॥ 22

ప్రణవావస్థితంనిత్యంభూర్భువస్స్వరితీర్యతే । ఋగ్యజుస్సామాథర్వాణంయత్తస్మైబ్రహ్మణేనమః ॥

జగతఃప్రలయోత్పత్త్యోర్యత్తత్కారణసంజ్ఞితమ్ ।
మహతఃపరమంగుహ్యం తస్మైసుబ్రహ్మణేనమః ॥ 24
అగాధాపారమక్షయ్యం జగత్సంమోహనాలయమ్ ।
స్వప్రకాశప్రవృత్తిభ్యాం పురుషార్థప్రయోజనమ్ ॥ 25

సాంఖ్యజ్ఞానవతాంనిష్ఠాగతిశ్శమదమాత్మనామ్ । యత్తదవ్యక్తమమృతంప్రవృత్తిబ్రహ్మశాశ్వతమ్ ॥
ప్రధానమాత్మయోనిశ్చగుహావాసంచకథ్యతే । అవిభాగంతథాశుక్రమక్షయంబహుధాత్మకమ్ ॥ 27
పరమబ్రహ్మణేతస్మైనిత్యమేవనమోనమః । యద్రూపంవాసుదేవస్య పరమాత్మస్వరూపిణః ॥ 28

ఏతద్బ్రహ్మత్రిధాభేదమభేదమపిసప్రభుః । సర్వభూతేష్వభేదోఽసౌ భిద్యతేభిన్నబుద్ధిభిః ॥ 29

సఋఙ్మయస్సామమయస్సర్వాత్మాసయజుర్మయః ।
ఋగ్యజుస్సామసారాత్మా సఏవాత్మాశరీరిణామ్ ॥ 30
సభిద్యతేవేదమయస్సవేదం కరోతివేదైర్బహుభిస్సశాఖమ్ ।
శాఖాప్రణేతాససమస్తశాఖాజ్ఞానస్వరూపోభగవాననన్తః ॥ 31

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే తృతీయాంశే తృతీయోఽధ్యాయః.

అథ తృతీయాంశే చతుర్థోఽధ్యాయః.

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఆద్యోవేదశ్చతుష్పాదశ్శతసాహస్రసమ్మితః। తతోదశగుణఃకృత్స్నోయజ్ఞోఽయంసర్వకామధుక్ ॥
తతోఽత్రమత్సుతోవ్యాసఅష్టావింశతిమేన్తరే । వేదమేకంచతుష్పాదంచతుర్ధావ్యభజత్ప్రభుః॥ 2
యథాచతేనతేవ్యస్తావేదవ్యాసేనధీమతా । వేదాస్తథాసమస్తైస్తైర్వ్యస్తావ్యాసైస్తథామయా॥ 3
తదనేనైవవేదానాంశాఖాభేదాన్ద్విజోత్తమ । చతుర్యుగేషురచితాన్సమస్తేష్వవధారయ ॥ 4

కృష్ణద్వైపాయనంవ్యాసం విద్ధినారాయణంప్రభుమ్ ।
కోఽన్యోహిభువిమైత్రేయ! మహాభారతకృద్భవేత్ ॥ 5
తేనవ్యస్తాయథావేదా మత్పుత్రేణమహాత్మనా ।
ద్వాపరేహ్యత్రమైత్రేయ! తన్మేశృణుయథార్థతః ॥ 6

బ్రహ్మణాచోదితోవ్యాసోవేదాన్వ్యస్తుంప్రచక్రమే। అథశిష్యాన్సజగ్రాహచతురోవేదపారగాన్ ॥

ఋగ్వేదగ్రాహకంపైలం జగ్రాహసుమహామతిః ।
వైశమ్పాయననామానం యజుర్వేదస్యచాగ్రహీత్ ॥ 8

జైమినింసామవేదస్య తథైవాథర్వవేదవిత్ । సుమన్తుస్తస్యశిష్యోఽభూద్వేదవ్యాసస్యధీమతః ॥ 9
రోమహర్షణనామానంమహాబుద్ధింమహామునిమ్ । సూతంజగ్రాహశిష్యంసఇతిహాసపురాణయోః

ఏకఆసీద్యజుర్వేదస్తంచతుర్ధావ్యకల్పయత్ ।
చాతుర్హోత్రమభూద్యస్మింస్తేనయజ్ఞమథాకరోత్ ॥ 11
ఆధ్వర్యవంయజుర్భిస్తు ఋగ్భిర్హోత్రంతథామునిః ।
ఔద్గాత్రంసామభిశ్చక్రేబ్రహ్మత్వంచాప్యథర్వభిః ॥ 12

తతస్సఋచఉద్ధృత్యఋగ్వేదంకృతవాన్మునిః । యజూంషిచయజుర్వేదంసామవేదంచసామభిః ॥ 13
రాజ్ఞాంత్వథర్వవేదేనసర్వకర్మాణిసప్రభుః । కారయామాసమైత్రేయబ్రహ్మత్వంచయథాస్థితి॥14

సోఽయమేకో మహావేదతరుస్తేన పృథక్కృతః । చతుర్ధా చ తతో జాతం వేదపాదపకాననమ్ ॥15
బిభేద ప్రథమం విప్ర పైలో ఋగ్వేదపాదపమ్ । ఇన్ద్రప్రమితయే ప్రాదాద్బాష్కలాయ చ సంహితే ॥ 16
చతుర్ధా స బిభేదాథ బాష్కలో ద్విజ! సంహితామ్ ।
బోధ్యాదిభ్యో దదౌ తాస్తు శిష్యేభ్యస్స మహామతిః ॥ 17
బోధ్యాగ్నిమాఢకౌ తద్వద్యాజ్ఞవల్క్యపరాశరౌ ।
ప్రతిశాఖాస్తు శాఖాయాస్తస్యాస్తే జగృహుర్మునే ॥ 18
ఇన్ద్రప్రమితిరేకాం తు సంహితాం స్వసుతం తతః ।
మాణ్డూకేయం మహాభాగం మైత్రేయాధ్యాపయత్తదా ॥ 19
తస్య శిష్యప్రశిష్యేభ్యః పుత్రశిష్యక్రమాద్యయౌ ॥ 20
వేదమిత్రస్తు శాకల్యస్సంహితాం తామధీతవాన్ । చకార సంహితాః పఞ్చ శిష్యేభ్యః ప్రదదౌ చ తాః ॥
తస్య శిష్యాశ్చ యే పఞ్చ తేషాం నామాని మే శృణు । ముద్గలో గోముఖశ్చైవ వాత్స్యశ్శాలీయ ఏవ చ ॥
శైశిరః పఞ్చమశ్చాసీన్మైత్రేయ! సుమహామతిః ॥ 22
సంహితాత్రితయం చక్రే శాకపూర్ణస్తథేతరః । నిరుక్తమకరోత్తద్వచ్చతుర్థం మునిసత్తమ ॥23
క్రౌఞ్చో వైతాళికస్తద్వద్బలాకశ్చ మహామునిః । నిరుక్తశ్చ చతుర్థోఽభూద్వేదవేదాఙ్గపారగః ॥
ఇత్యేతాః ప్రతిశాఖాభ్యో హ్యనుశాఖా ద్విజోత్తమ ।
బాష్కలిశ్చాపరాస్తిస్రస్సంహితాః కృతవాన్ ద్విజ ।
శిష్యః కాలాయనిర్గార్గ్యస్తృతీయశ్చ తథాజపః ॥ 25
ఇత్యేతే బహ్వృచాః ప్రోక్తాస్సంహితా యైః ప్రకీర్తితాః ॥ 26

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే తృతీయాంశే చతుర్థోఽధ్యాయః

అథ తృతీయాంశే పఞ్చమోఽధ్యాయః

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

యజుర్వేదతరోశ్శాఖాస్సప్తవింశన్మహామునిః । వైశంపాయననామాసౌ వ్యాసశిష్యశ్చకార వై ॥
శిష్యేభ్యః ప్రదదౌ తాశ్చ జగృహుస్తేఽప్యనుక్రమాత్ ॥
యాజ్ఞవల్క్యశ్చ తస్యాభూద్బ్రహ్మరాతసుతో ద్విజ । శిష్యః పరమధర్మజ్ఞో గురువృత్తిపరస్సదా ॥ 3
ఋషిర్యోఽద్య మహామేరోస్సమాజే నాగమిష్యతి । తస్య వై సప్తరాత్రాత్తు బ్రహ్మహత్యా భవిష్యతి ॥
పూర్వమేవం మునిగణైస్సమయో యః కృతో ద్విజ । వైశంపాయన ఏకస్తు తం వ్యతిక్రాన్తవాంస్తదా ॥
స్వస్రీయం బాలకం సోఽథ పదా స్పృష్టమతాడయత్ ॥ 6
శిష్యానాహ చ భోః శిష్యా బ్రహ్మహత్యాపహం వ్రతమ్ । చరధ్వం మత్కృతే సర్వే న విచార్యమిదం తథా ॥

అథాహయాజ్ఞవల్క్యస్తం కిమేభిర్భగవన్ద్విజైః । క్లేశితైరల్పతేజోభిశ్చరిష్యేహమిదం వ్రతమ్॥ 8

తతః క్రుద్ధో గురుః ప్రాహ యాజ్ఞవల్క్యం మహామునిమ్ ।
ముచ్యతాం యత్త్వయాఽధీతం మత్తో విప్రావమానక ॥ 9

నిస్తేజసో వదస్యేతాన్యస్త్వం బ్రాహ్మణపుఙ్గవాన్। తేన శిష్యేణ నాథోఽస్తి మమాజ్ఞాభఙ్గకారిణా॥

యాజ్ఞవల్క్యస్తతః ప్రాహ భక్త్యైతత్తే మయోదితమ్ ।
మమాప్యలం త్వయాధీతం యన్మయా తదిదం ద్విజ ! ॥ 11

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఇత్యుక్త్వా రుధిరాక్తాని సరూపాణి యజూంషి సః।
ఛర్దయిత్వా దదౌ తస్మై యయౌ చ స్వేచ్ఛయా మునిః ॥ 12

యజూంష్యథ విసృష్టాని యాజ్ఞవల్క్యేన వై ద్విజ। జగృహుస్తిత్తిరా భూత్వా తైత్తిరీయాస్తు తే తతః॥
బ్రహ్మహత్యావ్రతం చీర్ణం గురుణా చోదితైస్తు యైః । చక్రురాధ్వర్యవం తే తు చరణాన్మునిసత్తమ ॥

యాజ్ఞవల్క్యోఽపి మైత్రేయ ! ప్రాణాయామపరాయణః ।
తుష్టావ ప్రణతస్సూర్యం యజూంష్యభిలషంస్తతః ॥ 15

యాజ్ఞవల్క్య ఉవాచ :—

నమస్సవిత్రే ద్వారాయ ముక్తేరమితతేజసే । ఋగ్యజుస్సామభూతాయ త్రయీధామ్నే చ తే నమః॥ 16
నమోఽగ్నీషోమభూతాయ జగతః కారణాత్మనే । భాస్కరాయ పరం తేజస్సౌషుమ్నరుచిబిభ్రతే ॥ 17
కలాకాష్ఠానిమేషాదికాలజ్ఞానాత్మనే నమః । ధ్యేయాయ విశ్వరూపాయ పరమాక్షరరూపిణే ॥ 18

బిభర్తి యస్సురగణానాప్యాయ్యేన్దుం స్వరశ్మిభిః ।
స్వధామృతేన చ పితౄంస్తస్మై ధృత్యాత్మనే నమః ॥ 19
హిమామ్బుఘర్మవృష్టీనాం కర్తా హర్తా చ యః ప్రభుః ।
తస్మై త్రికాలభూతాయ నమస్సూర్యాయ వేధసే ॥ 20

అపహన్తి తమో యశ్చ జగతోఽస్య జగత్పతిః । సత్త్వధామధరో దేవో నమస్తస్మై వివస్వతే ॥ 21
సత్కర్మయోగ్యో న జనో నైవాపశ్శౌచకారణమ్। యస్మిన్ననుదితే తస్మై నమో దేవాయ భాస్వతే॥

స్పృష్టో యదంశుభిర్లోకః క్రియాయోగ్యోఽభిజాయతే ।
పవిత్రకారణాత్మాయ తస్మై శుద్ధాత్మనే నమః ॥ 23

నమస్సవిత్రే సూర్యాయ భాస్కరాయ వివస్వతే । ఆదిత్యాయాదిభూతాయ దేవాదీనాం నమో నమః॥
హిరణ్మయం రథం యస్య కేతవోఽమృతవాజినః । వహన్తి భువనాలోకచక్షుషం తం నమామ్యహమ్। 25

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఇత్యేవమాదిభిస్తేన స్తూయమానస్స వై రవిః । వాజిరూపధరః ప్రాహ వ్రియతామితి వాఞ్ఛితమ్ ॥

యాజ్ఞవల్క్యస్తదా ప్రాహ ప్రణిపత్య దివాకరమ్ । యజూంషి తాని మే దేహి యాని సన్తి న మే గురౌ ॥

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఏవముక్తో దదౌ తస్మై యజూంషి భగవాన్ రవిః । అయాతయామసంజ్ఞాని యాని వేత్తి న తద్గురుః ॥ 28
యజూంషి యైరధీతాని తాని విప్రైర్ద్విజోత్తమ । వాజినస్తే సమాఖ్యాతాస్సూర్యోఽశ్వస్సోఽభవద్యతః ॥
శాఖాభేదాస్తు తేషాం వై దశ పఞ్చ చ వాజినామ్ । కణ్వాద్యాస్తు మహాభాగా యాజ్ఞవల్క్యప్రకీర్తితాః ॥

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే తృతీయాంశే పఞ్చమోఽధ్యాయః. [30

అథ తృతీయాంశే షష్ఠోఽధ్యాయః

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

సామవేదతరోశ్శాఖా వ్యాసశిష్యస్స జైమినిః । క్రమేణ యేన మైత్రేయ ! బిభేద శృణు తం మమ ॥ 1

సుమన్తుస్తస్య పుత్రోఽభూత్సుత్వాస్తస్యాప్యభూత్సుతః ।
అధీతవన్తౌ చైకైకాం సంహితాం తౌ మహామతీ ॥ 2

సహస్రసంహితాభేదం సుకర్మా తత్సుతస్తతః । చకార తం చ తచ్ఛిష్యౌ జగ్రాహాతే మహావ్రతౌ ॥ 3

హిరణ్యనాభః కౌసల్యః పౌష్పిఞ్జిశ్చ ద్విజోత్తమ ।
ఉదీచ్యాస్సామగాశ్శిష్యాస్తస్య పఞ్చశతం స్మృతాః ॥ 4

హిరణ్యనాభాత్తావత్యస్సంహితా యైర్ద్విజోత్తమైః ।
గృహీతాస్తేఽపి చోచ్యన్తే పణ్డితైః ప్రాచ్యసామగాః ॥ 5

లోకాక్షిః కౌముదిశ్చైవ కక్షీవాన్ లాఙ్గలిస్తథా ।
పౌష్పిఞ్జిశిష్యాస్తద్భేదైస్సంహితా బహులీకృతాః ॥ 6

హిరణ్యనాభశిష్యస్తు చతుర్వింశతిసంహితాః । ప్రోవాచ కృతనామాసౌ శిష్యేభ్యస్సు మహామతిః ॥ 7

తైశ్చాపి సామవేదోఽసౌ శాఖాభిర్బహులీకృతః ।
అథర్వణమథో వక్ష్యే సంహితానాం సముచ్చయమ్ ॥ 8

అథర్వవేదం స మునిస్సుమన్తురమితద్యుతిః । శిష్యమధ్యాపయామాస కబన్ధం సోఽపి తం ద్విధా ।
కృత్వా తు దేవదర్శాయ తథా పథ్యాయ దత్తవాన్ ॥ 9

దేవదర్శస్య శిష్యాస్తు మేధో బ్రహ్మబలిస్తథా । శౌల్కాయనిః పిప్పలాదస్తథాన్యో ద్విజసత్తమ ॥ 10
పథ్యస్యాపి త్రయశ్శిష్యాః కృతా యైర్ద్విజ సంహితాః । జాబాలిః కుముదాదిశ్చ తృతీయశ్శౌనకో ద్విజ ॥
శౌనకస్తు ద్విధా కృత్వా దదావేకాం తు బభ్రవే । ద్వితీయాం సంహితాం ప్రాదాత్సైన్ధవాయ చ సంజ్ఞినే ॥

సైన్ధవాన్ముఞ్జికేశశ్చాభిన్నద్వేధంద్విధాపునః । నక్షత్రకల్పోవేదానాం సంహితానాంతథైవచ ॥ 13
చతుర్థస్స్యాదాఙ్గిరసశ్శాన్తికల్పస్తుపఞ్చమః । శ్రేష్ఠాస్త్వథర్వణామేతేసంహితానాంవికల్పకాః ॥
ఆఖ్యానైశ్చాప్యుపాఖ్యానైర్గాథాభిఃకల్పశుద్ధిభిః । పురాణసంహితాంచక్రేపురాణార్థవిశారదః॥

ప్రఖ్యాతోవ్యాసశిష్యోఽభూత్సూతోవైరోమహర్షణః ।
పురాణసంహితాంతస్మై దదౌవ్యాసోమహామతిః ॥ 16
సుమతిశ్చాగ్నివర్చాశ్చ మిత్రాయుశ్శాంసపాయనః ।
అకృతవ్రణోఽథసావర్ణిః షట్శిష్యాస్తస్యచాభవన్ ॥ 17
కాశ్యపస్సంహితాకర్తా సావర్ణిశ్శాంసపాయనః ।
రోమహర్షణికాచాన్యా తిసృణాంమూలసంహితా ॥ 18
చతుష్టయేనాప్యేతేన సంహితానామిదంమునే ॥ 19

ఆద్యంసర్వపురాణానాంపురాణంబ్రాహ్మముచ్యతే । అష్టాదశపురాణానిపురాణజ్ఞాఃప్రచక్షతే॥ 20

బ్రాహ్మంపాద్మంవైష్ణవంచ శైవంభాగవతంతథా ।
తథాఽన్యంనారదీయంచ మార్కణ్డేయంచసప్తమమ్ ॥ 21
ఆగ్నేయమష్టమంచైవ భవిష్యన్నవమంస్మృతమ్ ।
దశమంబ్రహ్మవైవర్తం లైఙ్గమేకాదశంస్మృతమ్ ॥ 22
వారాహంద్వాదశంచైవ స్కాన్దంచాత్రత్రయోదశమ్ ।
చతుర్దశంవామనంచ కౌర్మంపఞ్చదశంతథా ।
మాత్స్యంచగారుడంచైవ బ్రహ్మాణ్డంచతతఃపరమ్ ॥ 23

సర్గశ్చప్రతిసర్గశ్చవంశమన్వన్తరాణిచ । సర్వేష్వేతేషుకథ్యన్తేవంశానుచరితంచయత్ ॥ 24
యదేతత్తవమైత్రేయపురాణంకథ్యతేమయా । ఏతద్వైష్ణవసంజ్ఞంవైపాద్మస్యసమనన్తరమ్॥ 25
సర్గేచప్రతిసర్గేచ వంశమన్వన్తరాదిషు । కథ్యతేభగవాన్విష్ణురశేషేష్వేవసత్తమ ॥ 26

అఙ్గానివేదాశ్చత్వారో మీమాంసాన్యాయవిస్తరః ।
పురాణంధర్మశాస్త్రంచ విద్యాహ్యేతాశ్చతుర్దశ ॥ 27
ఆయుర్వేదోధనుర్వేదో గాన్ధర్వశ్చైవతేత్రయః ।
అర్థశాస్త్రంచతుర్థంచ విద్యాహ్యష్టాదశైవతాః ॥ 28
జ్ఞేయాబ్రహ్మర్షయఃపూర్వం తేభ్యోదేవర్షయఃపునః ।
రాజర్షయఃపునస్తేభ్యో ఋషిప్రకృతయస్త్రయః ॥ 29

ఇతిశాఖాస్సమాఖ్యాతాశ్శాఖాభేదా స్తథైవచ । కర్తారశ్చైవశాఖానాంభేదహేతు స్తథోదితః॥
సర్వమన్వన్తరేష్వేవం శాఖాభేదాస్సమాస్స్మృతాః ॥ 31
ప్రాజాపత్యాశ్రుతిర్నిత్యాతద్వికల్పాస్త్విమేద్విజ ॥ 32
ఏవంతవోదితంసర్వంయత్పృష్టోహమిహత్వయా । మైత్రేయ వేదసంబద్ధంకిమన్యత్కథయామి తే॥

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే తృతీయాంశే షష్ఠోఽధ్యాయః. [33

అథ తృతీయాంశే సప్తమోఽధ్యాయః

మైత్రేయ ఉవాచ :—

యథావత్కథితంసర్వం యత్పృష్టోఽసిమయాగురో ।
శ్రోతుమిచ్ఛామ్యహంచైకం తద్భవాన్ ప్రబ్రవీతుమే ॥ 1
సప్తద్వీపానిపాతాళవిధిశ్చనుమహామునే । సప్తలోకాశ్చయేఽన్తస్థాబ్రహ్మాణ్డస్యాస్యసర్వతః ॥ 2
స్థూలైస్సూక్ష్మైస్తథాసూక్ష్మసూక్ష్మైస్సూక్ష్మతరైస్తథా ।
స్థూలాత్స్థూలతరైశ్చైవ సర్వంప్రాణిభిరావృతమ్ ॥ 3
అఙ్గుళస్యాష్టమోభాగో నసోఽస్తిమునిసత్తమ । నసన్తిప్రాణినోయత్ర కర్మబన్ధనిబన్ధనాః ॥ 4
సర్వేచైతేవశంయాన్తియమస్యభగవన్కిల । ఆయుషోన్తేతథాయాన్తియాతనాస్తత్ప్రచోదితాః॥
యాతనాభ్యఃపరిభ్రష్టాదేవాద్యాస్వథయోనిషు । జన్తవఃపరివర్తన్తేశాస్త్రాణామేషనిర్ణయః ॥ 6
సోహమిచ్ఛామితచ్ఛ్రోతుంయమస్యవశవర్తినః । నభవన్తినరాయేనతత్కర్మకథయామలమ్ ॥ 7

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

అయమేవమునేప్రశ్నోనకులేనమహాత్మనా । పృష్టఃపితామహఃప్రాహభీష్మోయత్తచ్ఛృణుష్వమే ।

శ్రీ భీష్మ ఉవాచ .—

పురామమాగతోవత్స ! సఖాకాళిఙ్గకోద్విజః । సమామువాచపృష్టోవై మయాజాతిస్మరోమునిః ॥9
తేనాఖ్యాతమిదంసర్వమిత్థంచైతద్భవిష్యతి । తథాచతదభూద్వత్స ! యథోక్తంతేనధీమతా ॥ 10
సచపృష్టోమయాభూయశ్శ్రద్దధానేనవైద్విజః । యద్యదాహానతద్దృష్టమన్యథాహిమయాక్వచిత్ ॥
ఏకదాతుమయాపృష్టమేతద్యద్భవతోదితమ్ । ప్రాహకాళిఙ్గకోవిప్రస్స్మృత్వాతస్యమునేర్వచః॥ 12
జాతిస్మరేణకథితోరహస్యఃపరమోమమ । యమకింకరయోర్యోఽభూత్సంవాదస్తంబ్రవీమితే ॥13
స్వపురుషమభివీక్ష్యపాశహస్తం వదతియమఃకిలతస్యకర్ణమూలే ।
పరిహరమధుసూదనప్రపన్నాన్ ప్రభురహమన్యనృణాంనవైష్ణవానామ్ ॥ 14

అహమమరగణార్చితేనధాత్రా యమఇతిలోకహితాహితేనియుక్తః ।
హరిగురువశగోస్మినస్వతన్త్రః ప్రభవతిసంయమనేమమాపివిష్ణుః ॥ 15
కటకమకుటకర్ణికాదిభేదైః కనకమభేదమపీష్యతేయథైకమ్ ।
సురపశుమనుజాదికల్పనాభిర్హరిరఖిలాభిరుదీర్యతేతథైకః ॥ 16
క్షితితలపరమాణవోఽనిలాన్తే పునరపియాన్తియథైకతాంధరిత్ర్యా ।
సురపశుమనుజాదయస్తథాఽన్తే గుణకలుషేణసనాతనేనతేన ॥ 17
హరిమమరగణార్చితాఙ్ఘ్రిపద్మం ప్రణమతియఃపరమార్థతోహిమర్త్యః ।
తమపగతసమస్తపాపబన్ధం వ్రజ పరిహృత్యయథాఽగ్నిమాజ్యసిక్తమ్ ॥ 18
ఇతియమవచనంవిశమ్యపాశీ యమపురుషస్తమువాచధర్మరాజమ్ ।
కథయమమవిభోస్సమస్తధాతుర్భవతిహరేఃఖలుయాదృశోఽస్యభక్తః ॥ 19

యమ ఉవాచ :—

నచలతినిజధర్మవర్ణతోయస్సమమతిరాత్మసుహృద్విపక్షపక్షే ।
నహరతినచహన్తికించిదుచ్చైస్సితమనసంతమవేహివిష్ణుభక్తమ్ ॥ 20
కలికలుషమలేనయస్యనాత్మా విమలమతేర్మలినీకృతస్తమేనమ్ ।
మనసికృతజనార్దనంమనుష్యం సతతమవేహిహరేరతీవభక్తమ్ ॥ 21
స్ఫటికగిరిశిలామలఃక్వవిష్ణుర్మనసినృణాంక్వచమత్సరాదిదోషః ।
నహితుహినమయూఖరశ్మిపుఞ్జే భవతిహుతాశనదీప్తిజఃప్రతాపః ॥ 22
విమలమతిరమత్సరఃప్రశాన్తశ్శుచిచరితోఽఖిలసత్త్వమిత్రభూతః ।
ప్రియహితవచనోఽస్తమానమాయో వసతిసదాహృదితస్యవాసుదేవః ॥ 23
వసతిహృదిసనాతనేచతస్మిన్ భవతిపుమాన్జగతోఽస్యసౌమ్యరూపః ।
క్షితిరసమతిరమ్యమాత్మనోఽన్తః కథయతిచారుతయైవశాలపోతః ॥ 24
హృదియదిభగవాననాదిరాస్తే హరిరసిశఙ్ఖగదాధరోఽవ్యయాత్మా ।
తదఘమఘవిఘాతకర్తృభిన్నం భవతికథంసతిచాన్ధకారమర్కే ॥ 25
యమనియమవిధూతకల్మషాణామనుదినమచ్యుతసక్తమానసానామ్ ।
అపగతమదమానమత్సరాణాం వ్రజభటదూరతరేణమానవానామ్ ॥ 26
కనకమపిరహస్యవేక్ష్యబుద్ధ్యా తృణమివయస్సమవైతివైపరస్వమ్ ।
భవతిచభగవత్యనన్యచేతాఃపురుషవరంతమవేహివిష్ణుభక్తమ్ ॥ 27
హరతిపరధనంనిహన్తిజన్తూన్వదతితథాఽనృతనిష్ఠురాణియశ్చ ।
అశుభజనితదుర్మదస్యపుంసః కలుషమతేర్హృదితస్యనాస్త్యనన్తః ॥ 28

నసహతిపరసంపదంవినిన్దాం కలుషమతిఃకురుతేసతామసాధుః ।
నయజతినదదాతియశ్చసన్తం మనసినతస్యజనార్దనోఽధమస్య ॥ 29
పరమసుహృదిబాన్ధవేకళత్రే సుతతనయాపితృమాతృభృత్యవర్గే ।
శఠమతిరుపయాతియోఽర్థతృష్ణాం తమధమచేష్టమవేహినాస్యభక్తమ్ ॥ 30
అశుభమతిరసత్ప్రవృత్తిసక్తస్సతతమనార్యకుశీలసంగమత్తః ।
అనుదినకృతపాపబన్ధసక్తః పురుషపశుర్నహివాసుదేవభక్తః ॥ 31
సకలమిదమహంచవాసుదేవః పరమపుమాన్పరమేశ్వరస్సఏకః ।
ఇతిమతిరచలాభవత్యనన్తే హృదయగతేవ్రజతాన్విహాయదూరాత్ ॥ 32
కమలనయనవాసుదేవవిష్ణో ధరణిధరాచ్యుతశఙ్ఖచక్రపాణే ।
భవశరణమితీరయన్తియేవై త్యజభటదూరతరేణతానపాపాన్ ॥ 33
వసతిమనసియస్యసోఽవ్యయాత్మా పురుషవరస్యనతస్యదృష్టిపాతే ।
తవగతిరథవామమాస్తిచక్రప్రతిహతవీర్యబలస్యసోఽన్యలోక్యః ॥ 34

కాళిఙ్గ ఉవాచ :—

ఇతినిజభటశాసనాయదేవో రవితనయస్సకిలాహధర్మరాజః ।
మమకథితమిదంచతేనతుభ్యం కురువర ! సమ్యగిదంమయాపిచోక్తమ్ ॥ 35

భీష్మ ఉవాచ :—

నకులైతన్మమాఖ్యాతంపూర్వంతేనద్విజన్మనా । కళిఙ్గదేశాదభ్యేత్య ప్రీయతాసుమహాత్మనా ॥ 36
మయాప్యేతద్యథాన్యాయ్యంసమ్యగ్వత్సతవోదితమ్।యథావిష్ణుమృతేనాన్యత్త్రాణంసంసారసాగరే
కింకరాదణ్డపాశౌవానయమోనచయాతనాః । సమర్థాస్తస్యయస్యాత్మా కేశవాలమ్బనస్సదా ॥38

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఏతన్మునేసమాఖ్యాతంగీతంవైవస్వతేనయత్। త్వత్ప్రశ్నానుగతంసమ్యక్కిమన్యత్కథయామితే॥

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే తృతీయాంశే సప్తమోఽధ్యాయః [39

అథ తృతీయాంశే అష్టమోఽధ్యాయః

మైత్రేయ ఉవాచ :—

భగవన్భగవాన్దేవస్సంసారవిజిగీషుభిః । సమాఖ్యాహిజగన్నాథో విష్ణురారాధ్యతేయథా ॥ 1
ఆరాధితాచ్చగోవిన్దాదారాధనపరైర్నరైః ।యత్ప్రాప్యతేఫలంశ్రోతుంతచ్చేచ్ఛామిమహామునే ॥

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

యత్పృచ్ఛతిభవానేతత్సగరేణమహాత్మనా । ఔర్వః ప్రాహయథాపృష్ట స్తస్మైనిగదతశ్శృణు ॥ 3
సగరఃప్రణిపత్యేదమౌర్వంపప్రచ్ఛభార్గవమ్ । విష్ణోరారాధనోపాయసంబన్ధంమునిసత్తమ ॥ 4
ఫలంచారాధితేవిష్ణౌ యత్పుంసామభిజాయతే । సచాహపృష్టోయత్తేనతస్మైతద్యాఖిలంశృణు ॥ 5

ఔర్వ ఉవాచ :—

భౌమంమనోరథంస్వర్గం స్వర్గివన్ద్యంచయత్పదమ్ ।
ప్రాప్నోత్యారాధితేవిష్ణౌ నిర్వాణమపిచోత్తమమ్ ॥ 6
యద్యదిచ్ఛతియావచ్చ ఫలమారాధితేఽచ్యుతే । తత్తదాప్నోతిరాజేన్ద్ర భూరిస్వల్పమథాపివా ॥7
యత్తుపృచ్ఛసిభూపాల కథమారాధ్యతేహిసః । తదిదంసకలంతుభ్యం కథయామినిబోధమే ॥ 8
వర్ణాశ్రమాచారవతా పురుషేణపరఃపుమాన్ । విష్ణురారాధ్యతేపన్థానాన్య స్తత్తోషకారకః ॥ 9
యజన్యజ్ఞాన్యజత్యేనం జపత్యేనంజపన్నృప ।
ఘ్నంస్తథాఽన్యాన్హినస్త్యేనం సర్వభూతోయతోహరిః ॥ 10
తస్మాత్సదాచారవతా పురుషేణజనార్దనః । ఆరాధ్యతేస్వవర్ణోక్తధర్మానుష్ఠానకారిణా ॥ 11
బ్రాహ్మణఃక్షత్రియోవైశ్యశ్శూద్రశ్చపృథివీపతే । స్వధర్మతత్పరోవిష్ణుమారాధయతినాన్యథా ॥12
పరాపవాదంపైశున్యమనృతంచనభాషతే । అన్యోద్వేగకరంయశ్చ తోష్యతేతేనకేశవః ॥ 13
పరదారపరద్రవ్యపరహింసాసుయోరతిమ్ । నకరోతిపుమాన్భూప! తోష్యతేతేనకేశవః ॥ 14
నతాడయతినోహన్తిప్రాణినోనాన్యదేహినః । యోమనుష్యోమనుష్యేన్ద్ర తోష్యతేతేనకేశవః ॥ 15
దేవద్విజగురూణాంయశ్శుశ్రూషాసుసదోద్యతః । తోష్యతేతేనగోవిన్దః పురుషేణనరేశ్వర ॥ 16
యథాత్మనిచపుత్రేషుసర్వభూతేషుయస్తథా । హితకామోహరిస్తేనసర్వదాతోష్యతేసుఖమ్ ॥17
యస్యరాగాదిదోషేణ నదుష్టంనృపమానసమ్ । విశుద్ధచేతసావిష్ణుస్తోష్యతేతేనసర్వదా ॥ 18
వర్ణాశ్రమేషుయేధర్మాశ్శాస్త్రోక్తానృపసత్తమ । తేషుతిష్ఠన్నరోవిష్ణుమారాధయతినాన్యథా ॥ 19

సగర ఉవాచ :—

తదహంశ్రోతుమిచ్ఛామివర్ణధర్మానశేషతః । తథైవాశ్రమధర్మాంశ్చద్విజవర్యబ్రవీహితాన్ ॥

ఔర్వ ఉవాచ :—

బ్రాహ్మణక్షత్రియవిశాం శూద్రాణాంచయథాక్రమమ్ ।
త్వమేకాగ్రమతిర్భూత్వా శృణుధర్మాన్మయోదితాన్ ॥ 21
దానందద్యాద్యజేద్దేవాన్ యజ్ఞైస్స్వాధ్యాయతత్పరః
నిత్యోదకీభవేద్విప్రః కుర్యాచ్చాగ్నిపరిగ్రహమ్ ॥ 22

వృత్త్యర్థంయాజయేచ్చాన్యానన్యానధ్యాపయేత్తథా ।
కుర్యాత్ప్రతిగ్రహాదానం శుక్లార్థాన్న్యాయతో ద్విజః ॥ 23
సర్వభూతహితంకుర్యాన్నాహితంకస్యచిద్ద్విజః। మైత్రీసమస్తభూతేషుబ్రాహ్మణస్యోత్తమంధనమ్॥
గ్రావ్ణి రత్నే చపారక్యే సమబుద్ధిర్భవేద్ద్విజః । ఋతావభిగమఃపత్న్యాంశస్యతేచాస్యపార్థివ॥ 25
దానానిదద్యాదిచ్ఛాతో ద్విజేభ్యఃక్షత్రియోపిహి । యజేతవివిధైర్యజ్ఞైరధీయేతచపార్థివః ॥ 26
శస్త్రాజీవోమహీరక్షా ప్రవరాతస్యజీవికా । తత్రాపిప్రథమఃకల్పః పృథివీపరిపాలనమ్ ॥ 27
ధరిత్రీపాలనేనైవ కృతకృత్యానరాధిపాః । భవన్తినృపతేరంశా యతో యజ్ఞాదికర్మణామ్ ॥ 28
దుష్టానాంశాసనాద్రాజా శిష్టానాంపరిపాలనాత్ ।
ప్రాప్నోత్యభిమతాంల్లోకాన్ వర్ణసంస్థాంకరోతియః ॥ 29
పశుపాల్యంచవాణిజ్యంకృషించమనుజేశ్వర । వైశ్యాయజీవికాంబ్రహ్మాదదౌలోకపితామహః ॥
తస్యాప్యధ్యయనంయజ్ఞోదానంధర్మశ్చశస్యతే । నిత్యనైమిత్తికాదీనామనుష్ఠానంచకర్మణామ్॥ 31
ద్విజాతిసంశ్రయంకర్మతాదర్థ్యంతేనపోషణమ్ । క్రయవిక్రయజైర్వాపిధనైఃకారూద్భవేనవా ॥
దానంచదద్యాచ్ఛూద్రోపిపాకయజ్ఞైర్యజేతచ । పిత్ర్యాదికంచవైసర్వంశూద్రఃకుర్వీతతేనవై॥ 33
భృత్యాదిభరణార్థాయసర్వేషాంచపరిగ్రహః । ఋతుకాలాభిగమనంస్వదారేషుమహీపతే॥ 34
దయాసమస్తభూతేషు తితిక్షానాతిమానితా । సత్యంశౌచమనాయాసో మఙ్గళంప్రియవాదితా ॥ 35
మైత్ర్యస్పృహాతథాతద్వదకార్పణ్యంనరేశ్వర ।
అనసూయాచసామాన్యా వర్ణానాంకథితాగుణాః ॥ 36
ఆశ్రమాణాంచసర్వేషామేతేసామాన్యలక్షణాః ।
గుణాంస్తథాఽపద్ధర్మాంశ్చ విప్రాదీనామిమాంశ్శృణు ॥ 37
క్షాత్రంకర్మద్విజస్యోక్తం వైశ్యకర్మతథాఽఽపది ।
రాజన్యస్యచవైశ్యోక్తం శూద్రకర్మనచైతయోః ॥ 38
సామర్థ్యే సతితత్త్యాజ్యముభాభ్యామపిపార్థివ । తదేవాపదికర్తవ్యంనకుర్యాత్కర్మసంకరమ్॥
ఇత్యేతేకథితారాజన్ వర్ణధర్మామయాతవ ।
ధర్మానాశ్రమిణాంసమ్యగ్బ్రువతోమేనిశామయ ॥ 40

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే తృతీయాంశే అష్టమోఽధ్యాయః.

శ్రీ

అథ తృతీయాంశే నవమోఽధ్యాయః.

ఔర్వ ఉవాచ :—

బాలః కృతోపనయనో వేదాహరణతత్పరః । గురుగేహే వసేద్భూప! బ్రహ్మచారీ సమాహితః ॥ 1
శౌచాచారవతా తత్ర కార్యం శుశ్రూషణం గురోః । వ్రతాని చరతా గ్రాహ్యో వేదశ్చ కృతబుద్ధినా ॥ 2
ఉభే సన్ధ్యే రవిం భూప! తథైవాగ్నిం సమాహితః । ఉపతిష్ఠేత్తథా కుర్యాద్గురోరప్యభివాదనమ్ ॥ 3
స్థితే తిష్ఠేద్వ్రజేద్యాతే నీచైరాసీత చాసతి । శిష్యో గురోర్నృపశ్రేష్ఠ ప్రతికూలం న సంచరేత్ ॥ 4
తేనైవోక్తః పఠేద్వేదం నాన్యచిత్తః పురస్స్థితః । అనుజ్ఞాతం చ భిక్షాన్నమశ్నీయాద్గురుణా తతః ॥ 5
అవగాహేదపః పూర్వమాచార్యేణావగాహితాః । సమిజ్జలాదికం చాస్య కాల్యం కాల్యముపానయేత్ ॥
గృహీతగ్రాహ్యవేదశ్చ తతోఽనుజ్ఞామవాప్య వై । గార్హస్థ్యమావిశేత్ప్రాజ్ఞో నిష్పన్నగురునిష్కృతిః ॥
విధినాఽవాప్తదారస్తు ధనం ప్రాప్య స్వకర్మణా । గృహస్థకార్యమఖిలం కుర్యాద్భూపాల శక్తితః ॥

నివాపేన పితౄనర్చన్ యజ్ఞైర్దేవాంస్తథాఽతిథీన్ ।
అన్నైర్మునీంశ్చ స్వాధ్యాయైరపత్యేన ప్రజాపతిమ్ ॥ 9
బలికర్మణా చ భూతాని వాత్సల్యేనాఖిలం జగత్ ।
ప్రాప్నోతి లోకాన్ పురుషో నిజకర్మసమార్జితాన్ ॥ 10

భిక్షాభుజస్తు యే కేచిత్పరివ్రాడ్బ్రహ్మచారిణః । తేఽప్యత్రైవ ప్రతిష్ఠన్తే గార్హస్థ్యం తేన వై పరమ్ ॥
వేదాహరణకార్యేణ తీర్థస్నానాయ చ ప్రభో । అటన్తి వసుధాం విప్రాః పృథివీదర్శనాయ చ ॥ 12
అనికేతా హ్యనాహారా యత్ర సాయంగృహాస్తు యే । తేషాం గృహస్థస్సర్వేషాం ప్రతిష్ఠా యోనిరేవ చ ॥
తేషాం స్వాగతదానాది వక్తవ్యం మధురం నృప । గృహాగతానాం దద్యాచ్చ శయనాసనభోజనమ్ ॥ 14
అతిథిర్యస్య భగ్నాశో గృహాత్ప్రతినివర్తతే । స దత్త్వా దుష్కృతం తస్మై పుణ్యమాదాయ గచ్ఛతి ॥
అవజ్ఞానమహంకారో దమ్భశ్చైవ గృహే సతః । పరితాపోపఘాతౌ చ పారుష్యం చ న శస్యతే ॥ 16

యస్తు సమ్యక్కరోత్యేవం గృహస్థః పరమం విధిమ్ ।
సర్వబన్ధవిముక్తోఽసౌ లోకానాప్నోత్యనుత్తమాన్ ॥ 17

వయఃపరిణతౌ రాజన్ కృతకృత్యో గృహాశ్రమీ । పుత్రేషు భార్యాం నిక్షిప్య వనం గచ్ఛేత్సహైవ వా ॥
పర్ణమూలఫలాహారః కేశశ్మశ్రుజటాధరః । భూమిశాయీ భవేత్తత్ర మునిస్సర్వార్థనిస్పృహః ॥
చర్మకాశకుశైః కుర్యాత్పరిధానోత్తరీయకే । తద్వత్త్రిషవణం స్నానం శస్తమస్య నరేశ్వర ॥ 20
దేవతాభ్యర్చనం హోమస్సర్వాభ్యాగతపూజనమ్ । భిక్షా బలిప్రదానం చ శస్తమస్య నరేశ్వర ॥ 21
వన్యస్నేహేన గాత్రాణామభ్యఙ్గశ్చాస్య శస్యతే । తపశ్చ తస్య రాజేన్ద్ర! శీతోష్ణాదిసహిష్ణుతా ॥ 22

యస్త్వేతాంనియతశ్చర్యాం వానప్రస్థశ్చరేన్మునిః ।
సదహత్యగ్నివద్దోషాన్ జయేల్లోకాంశ్చశాశ్వతాన్ ॥ 23
చతుర్థశ్చాశ్రమోభిక్షోః ప్రోచ్యతేయోమనీషిభిః ।
తస్యస్వరూపంగదతో మమశ్రోతుంనృపార్హసి ॥ 24
పుత్రద్రవ్యకళత్రేషుత్యక్త్వాస్నేహంనరాధిప । చతుర్థమాశ్రమస్థానంగచ్ఛేన్నిర్ధూతమత్సరః॥25
త్రైవర్గికాంస్త్యజేత్సర్వానారమ్భానవనీపతే । మిత్రాదిషుసమోమైత్రస్సమస్తేష్వేవజన్తుషు॥26
జరాయుజాణ్డజాదీనాం వాఙ్మనఃకర్మభిఃక్వచిత్ ।
యుక్తఃకుర్వీతనద్రోహం సర్వసంగాంశ్చవర్జయేత్ ॥ 27
ఏకరాత్రస్థితిర్గ్రామే పఞ్చరాత్రస్థితిఃపురే । తథాతిష్ఠేద్యథాప్రీతిర్ద్వేషోవానాస్యజాయతే ॥ 28
ప్రాణయాత్రానిమిత్తంచవ్యఙ్గారేభుక్తవజ్జనే। కాలేప్రశస్తవర్ణానాంభిక్షార్థంపర్యటేద్గృహాన్॥
కామఃక్రోధస్తథాదర్పలోభమోహాదయశ్చయే ।
తాంస్తుదోషాన్పరిత్యజ్య పరివ్రాణ్నిర్మమోభవేత్ ॥ 30
అభయంసర్వభూతేభ్యోదత్త్వాయశ్చరతేమునిః । తస్యాపిసర్వభూతేభ్యోనభయంవిద్యతేక్వచిత్ ॥
కృత్వాఽగ్నిహోత్రంస్వశరీరసంస్థం శారీరమగ్నింస్వముఖేజుహోతి ।
విప్రస్తుభైక్షోపగతైర్హవిర్భిశ్చితాగ్నినాం (చిన్తాగ్నినా)సవ్రజతిస్మలోకాన్ ॥ 32
మోక్షాశ్రమంయశ్చరతేయథోక్తం శుచిస్సుసంకల్పితబుద్ధియుక్తః ।
అనిన్ధనంజ్యోతిరివప్రశాన్తం సబ్రహ్మలోకంశ్రయతేద్విజాతిః ॥ 33

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే తృతీయాంశే నవమోఽధ్యాయః.

అథ తృతీయాంశే దశమోఽధ్యాయః

సగర ఉవాచ :—

కథితంచాతురాశ్రమ్యం చాతుర్వర్ణ్యక్రియాస్తథా ।
పుంసఃక్రియామహంశ్రోతుమిచ్ఛామిద్విజసత్తమ ! ॥ 1
నిత్యాంనైమిత్తికాంకామ్యాం క్రియాంపుంసామశేషతః ।
సమాఖ్యాహిభృగుశ్రేష్ఠ ! ధర్మజ్ఞోహ్యసిమేమతః ॥ 2

ఔర్వ ఉవాచ :—

యదేతదుక్తంభవతా నిత్యనైమిత్తికాశ్రితమ్ । తదహంకథయిష్యామి శృణుష్వైకమనామమ॥ 3
జాతస్యజాతకర్మాదిక్రియాకాణ్డమశేషతః । పుత్రస్యకుర్వీతపితా శ్రాద్ధంచాభ్యుదయాత్మకమ్ ॥ 4

యుగ్మాంస్తు ప్రాఙ్ముఖాన్విప్రాన్ భోజయేన్మనుజేశ్వర ।
యథాతృప్తిస్తథా కుర్యాద్దైవం పిత్ర్యం ద్విజన్మనామ్ ॥ 5
దధ్నా యవైస్సబదరైర్మిశ్రాన్పిణ్డాన్ముదాయుతః ।
నాన్దీముఖేభ్యస్తీర్థేన దద్యాద్దైవేన పార్థివ ॥ 6
ప్రాజాపత్యేన వా సర్వముపచారం ప్రదక్షిణమ్ । ప్రకుర్వీత తథా౽శేషవృద్ధికాలేషు భూపతే ॥ 7
తతశ్చ నామ కుర్వీత పితైవ దశమే౽హని । దేవపూర్వం నరాఖ్యం హి శర్మవర్మాదిసంయుతమ్ ॥ 8
శర్మేతి బ్రాహ్మణస్యోక్తం వర్మేతి క్షత్రసంశ్రయమ్ ।
గుప్తదాసాత్మకం నామ ప్రశస్తం వైశ్యశూద్రయోః ॥ 9
నార్థహీనం న చాశస్తం నాపశబ్దయుతం తథా ।
నామఙ్గల్యం జుగుప్స్యం వా నామ కుర్యాత్సమాక్షరమ్ ॥ 10
నాతిదీర్ఘం నాతిహ్రస్వం నాతిగుర్వక్షరాన్వితమ్ ।
సుఖోచ్చార్యం తు తన్నామ కుర్యాద్యత్ప్రవణాక్షరమ్ ॥ 11
తతో౽నన్తరసంస్కారసంస్కృతో గురువేశ్మని । యథోక్తవిధిమాశ్రిత్య కుర్యాద్విద్యాపరిగ్రహమ్ ॥
గృహీతవిద్యో గురవే దత్త్వా చ గురుదక్షిణామ్ । గార్హస్థ్యమిచ్ఛన్భూపాల కుర్యాద్దారపరిగ్రహమ్ ॥
బ్రహ్మచర్యేణ వా కాలం కుర్యాత్సంకల్పపూర్వకమ్ ।
గురోశ్శుశ్రూషణం కుర్యాత్తత్పుత్రాదేరథాపి వా ॥ 14
వైఖానసో వాపి భవేత్పరివ్రాడథ వేచ్ఛయా । పూర్వం సంకల్పితం యాదృక్తాదృక్కుర్యాన్మహీపతే ॥
వర్షైరేకగుణాం భార్యాముద్వహేత్త్రిగుణస్స్వయమ్ ।
నాతికేశామకేశాం వా నాతికృష్ణాం న పిఙ్గళామ్ ॥ 16
నిసర్గతో౽ధికాఙ్గీం వా న్యూనాఙ్గీం వాపి నోద్వహేత్ ।
నావిశుద్ధాం సరోమాం వా కులజాం వా౽తిరోగిణీమ్ ॥ 17
న దుష్టాం దుష్టవాక్యాం వా వ్యఙ్గినీం పితృమాతృతః । న శ్మశ్రువ్యఞ్జనవతీం న చైవ పురుషాకృతిమ్ ॥
న ఘర్ఘరస్వరాం క్షామాం తథా కాకస్వరాం న చ ।
నానిబద్ధేక్షణాం తద్వద్వృత్తాక్షీం నోద్వహేద్బుధః ॥ 19
యస్యాశ్చ రోమశే జఙ్ఘే గుల్ఫౌ యస్యాస్తథోన్నతౌ ।
గణ్డయోః కూబరౌ యస్యా హసన్త్యాస్తాం చ నోద్వహేత్ ॥ 20
నాతిరూక్షచ్ఛవిం పాణ్డుకరజామరుణేక్షణామ్ । ఆపీనహస్తపాదాం చ న కన్యాముద్వహేద్బుధః ॥ 21
న వామనాం నాతిదీర్ఘాం నోద్వహేత్సంహతభ్రువమ్ । న చాతిచ్ఛిద్రదశనాం న కరాళముఖీం నరః ॥
పఞ్చమీం మాతృపక్షాచ్చ పితృపక్షాచ్చ సప్తమీమ్ ।
గృహస్థశ్చోద్వహేత్కన్యాం న్యాయేన విధినా నృప ॥ 23

బ్రాహ్మో దైవస్తథైవార్షః ప్రాజాపత్యస్తథాసురః ।
గాన్ధర్వరాక్షసౌ చాన్యౌ పైశాచశ్చాష్టమోఽధమః ॥ 24
ఏతేషాం యస్య యో ధర్మో వర్ణస్యోక్తో మహర్షిభిః ।
కుర్వీత దారగ్రహణం తేనాన్యం పరివర్జయేత్ ॥ 25
సధర్మచారిణీం ప్రాప్య గార్హస్థ్యం సహితస్తయా ।
సముద్వహేద్దదాత్యేతత్సమ్యగూఢం మహత్ఫలమ్ ॥ 26

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే తృతీయాంశే దశమోఽధ్యాయః

అథ తృతీయాంశే ఏకాదశోఽధ్యాయః.

సగర ఉవాచ :—

గృహస్థస్య సదాచారం శ్రోతుమిచ్ఛామ్యహం మునే । లోకాదస్మాత్పరస్మాచ్చ యమాతిష్ఠన్న హీయతే ॥

ఔర్వ ఉవాచ :—

శ్రూయతాం పృథివీపాల ! సదాచారస్య లక్షణమ్ । సదాచారవతా పుంసా జితౌ లోకావుభావపి ॥ 2
సాధవః క్షీణదోషాస్తు సచ్ఛబ్దస్సాధువాచకః । తేషామాచరణం యత్తు సదాచారస్స ఉచ్యతే ॥ 3
సప్తర్షయోఽథ మనవః ప్రజానాం పతయస్తథా । సదాచారస్య వక్తారః కర్తారశ్చ మహీపతే ॥ 4
బ్రాహ్మే ముహూర్తే ఉత్థాయ మనసా మతిమాన్నృప ! ।
విబుధశ్చిన్తయేద్ధర్మమర్థం చాప్యవిరోధినమ్ ॥ 5
అపీడయా తయోః కామముభయోరపి చిన్తయేత్ । దృష్టాదృష్టవినాశాయ త్రివర్గే సమదర్శనః ॥
పరిత్యజేదర్థకామౌ ధర్మపీడాకరౌ నృప । ధర్మమప్యసుఖోదర్కం లోకవిద్విష్టమేవ చ ॥ 7
తతః కల్యం సముత్థాయ కుర్యాన్మూత్రం నరేశ్వర ! ॥ 8
నైరృత్యామిషువిక్షేపమతీత్యాభ్యధికం భువః । దూరాదావసథాన్మూత్రం పురీషం చ విసర్జయేత్ ॥
పాదావసేచనోచ్ఛిష్టే ప్రక్షిపేన్న గృహాఙ్గణే ॥ 10
ఆత్మచ్ఛాయాం తరుచ్ఛాయాం గోసూర్యాగ్న్యనిలాంస్తథా ।
గురుద్విజాతీంశ్చ బుధో న మేహేత కదాచన ॥ 11
సకృష్టే సస్యమధ్యే వా గోవ్రజే జనసంసది । న వర్త్మని న నద్యాదితీర్థేషు పురుషర్షభ ॥ 12
నాప్సు నైవాంభసస్తీరే శ్మశానే న సమాచరేత్ । ఉత్సర్గం వై పురీషస్య మూత్రస్య చ విసర్జనమ్ ॥
ఉదఙ్ముఖో దివా మూత్రం విపరీతముఖో నిశి । కుర్వీతానాపది ప్రాజ్ఞో మూత్రోత్సర్గం చ పార్థివ ॥
తృణైరాస్తీర్య వసుధాం వస్త్రప్రావృతమస్తకః । తిష్ఠేన్నాతిచిరం తత్ర నైవ కించిదుదీరయేత్ ॥ 15

వల్మీకమూషికోత్ఖాతాం మృదంనాన్తర్జలాం తథా ।
శౌచావశిష్టాంగేహాచ్చ నాదద్యాల్లేపసంభవామ్ ॥ 16
అణుప్రాణ్యుపపన్నాంచహలోత్ఖాతాంచపార్థివ । పరిత్యజేన్మృదశ్చైతాస్సకలాశ్శౌచసాధనే ॥
ఏకాలిఙ్గేగుదేతిస్రఃదశవామకరేనృప । హస్తద్వయేసప్తచాన్యా మృదశ్శౌచోపపాదితాః ॥ 18
అచ్ఛేనాగన్ధఫేనేనజలేనాబుద్బుదేనచ । ఆచామేచ్చమృదంభూయస్తదాదద్యాత్సమాహితః ॥ 19
నిష్పాదితాఙ్ఘ్రిశౌచస్తుపాదావభ్యుక్ష్యవైపునః । త్రిఃపిబేత్సలిలంతేనతథాద్విఃపరిమార్జయేత్ ॥
శీర్షణ్యానితతఃఖాని మూర్ధానంచసమాలభేత్ ।
బాహూనాభించతోయేన హృదయంచాపిసంస్పృశేత్ ॥ 21
స్వాచాన్తశ్చతతఃకుర్యాత్పుమాన్కేశప్రసాధనమ్ ।
ఆదర్శాఞ్జనమాఙ్గల్యదూర్వాద్యాలమ్భనానిచ ॥ 22
తతస్స్వవర్ణధర్మేణవృత్త్యర్థంచధనార్జనమ్ । కుర్వీతశ్రుతిసంపన్నోయజేచ్చపృథివీపతే ॥
సోమసంస్థాహవిస్సంస్థాఃపాకసంస్థాశ్చసంస్థితాః। ధనేయతోమనుష్యాణాంయతేతాతోధనార్జనే॥
నదీనదతటాకేషు దేవఖాతతటేషుచ । నిత్యక్రియార్థంస్నాయీత గిరిప్రస్రవణేషుచ ॥ 25
కూపేషూద్ధృతతోయేన స్నానంకుర్వీతవాభువి ।
స్నాయీతోద్ధృతతోయేన హ్యథవాభువ్యసంభవే ॥ 26
శుచివస్త్రధరస్స్నాతో దేవర్షిపితృతర్పణమ్ । తేషామేవహితీర్థేనకుర్వీతసుసమాహితః ॥ 27
త్రిరపఃప్రీణనార్థాయ దేవానామపవర్జయేత్ ।
తథర్షీణాంయథాన్యాయం సకృచ్చాపిప్రజాపతేః ॥ 28
పితౄణాంప్రీణనార్థాయ త్రిరపఃపృథివీపతే । పితామహేభ్యశ్చతథాప్రీణయేత్ప్రపితామహాన్ ॥
మాతామహాయతత్పిత్రే తత్పిత్రేచసమాహితః ।
దద్యాత్పైత్రేణతీర్థేన కామ్యంచాన్యచ్ఛృణుష్వమే ॥ 30
మాత్రేప్రమాత్రేతన్మాత్రే గురుపత్న్యైతథానృప ।
గురవేమాతులాదీనాం స్నిగ్ధమిత్రాయభూభుజే ॥ 31
ఇదంచాపిజపేదమ్బుదద్యాదాత్మేచ్ఛయానృప । ఉపకారాయభూతానాంకృతదేవాదితర్పణమ్ ॥
దేవాసురాస్తథాయక్షానాగాగన్ధర్వరాక్షసాః। పిశాచాగుహ్యకాస్సిద్ధాఃకూశ్మాణ్డాస్తరవఃఖగాః॥
జలేచరాభూనిలయావాయ్వాధారాశ్చజన్తవః । తృప్తిమేతేనయాన్త్వాశుమద్దత్తేనామ్బునాఖిలాః॥
నరకేషుసమస్తేషుయాతనాసుచయేస్థితాః । తేషామాప్యాయనాయైతద్దీయతేసలిలంమయా ॥ 35
యేబాన్ధవాబాన్ధవాయే హ్యన్యజన్మనిబాన్ధవాః ।
తేతృప్తిమఖిలాయాన్తుయేచాస్మత్తోఽమ్బుకాఙ్క్షిణః ॥ 36
యత్రక్వచనసంస్థానాం క్షుత్తృష్ణోపహతాత్మనామ్ ।
ఇదమాప్యాయనంయాతు మయాదత్తంతిలోదకమ్ ॥ 37

కామ్యోదకప్రదానం తే మయైతత్కథితం నృప । యద్దత్వా ప్రీణయత్యేతన్మనుష్యస్సకలం జగత్ ।
జగదాప్యాయనోద్భూతం పుణ్యమాప్నోతి చానఘ ॥ 38
దత్త్వా కామ్యోదకం సమ్యగేతేభ్యశ్శ్రద్ధయా ద్విజః ।
ఆచమ్య చ తతో దద్యాత్సూర్యాయ సలిలాఞ్జలిమ్ ॥ 39
నమో వివస్వతే బ్రహ్మన్ భాస్వతే విష్ణుతేజసే । జగత్సవిత్రే శుచయే సవిత్రే కర్మదాయినే ॥ 40
తతో గృహార్చనం కుర్యాదభీష్టసురపూజనమ్ । జలాభిషేకైః పుష్పైశ్చ ధూపాద్యైశ్చ నివేదనైః ॥
అపూర్వమగ్నిహోత్రం చ కుర్యాత్ప్రాగ్బ్రహ్మణే నృప ॥ 42
ప్రజాపతిం సముద్దిశ్య దద్యాదాహుతిమాదరాత్ ।
గృహ్యేభ్యః కాశ్యపాయాథ తతోఽనుమతయే క్రమాత్ ॥ 43
తచ్ఛేషం మణికే పృథ్వీపర్జన్యాభ్యాం క్షిపేత్తతః ।
ద్వారే ధాతుర్విధాతుశ్చ మధ్యే చ బ్రహ్మణః క్షిపేత్ ॥ 44
గృహస్య పురుషవ్యాఘ్ర ! దిగ్దేవానపి మే శృణు ॥ 45
ఇన్ద్రాయ ధర్మరాజాయ వరుణాయ తథేన్దవే । ప్రాచ్యాదిషు బుధో దద్యాద్ధుతశేషాత్మకం బలిమ్ ॥
ప్రాగుత్తరే చ దిగ్భాగే ధన్వన్తరిబలిం బుధః । నివేద్య వైశ్వదేవం చ కర్మ కుర్యాదతః పరమ్ ॥ 47
వాయవ్యాం వాయవే దిక్షు సమస్తాసు తథాఽనిశమ్ ।
బ్రహ్మణే చాన్తరిక్షాయ భానవే చ క్షిపేద్బలిమ్ ॥ 48
విశ్వేదేవాన్విశ్వభూతాంస్తథా విశ్వపతీన్పితౄన్ । యక్షాణాం చ సముద్దిశ్య బలిం దద్యాన్నరేశ్వర ॥
తతోఽన్యదన్నమాదాయ భూమిభాగే శుచౌ బుధః ।
దద్యాదశేషభూతేభ్యస్స్వేచ్ఛయా తత్సమాహితః ॥ 50
దేవా మనుష్యాః పశవో వయాంసి సిద్ధాశ్చ యక్షోరగదైత్యసంఘాః ।
ప్రేతాః పిశాచాస్తరవస్సమస్తా యే చాన్నమిచ్ఛన్తి మయాఽత్ర దత్తమ్ ॥ 51
పిపీలికాః కీటపతఙ్గకాద్యా బుభుక్షితాః కర్మనిబన్ధబద్ధాః ।
ప్రయాన్తు తే తృప్తిమిదం మయాఽన్నం తేభ్యో నిసృష్టం సుఖినో భవన్తు ॥ 52
యేషాం న మాతా న పితా న బన్ధుర్నైవాన్నసిద్ధిర్న తథాఽన్యదస్తి ।
తత్తృప్తయేఽన్నం భువి దత్తమేతత్తే యాన్తు తృప్తిం ముదితా భవన్తు ॥ 53
భూతాని సర్వాణి తథాన్నమేతదహం చ విష్ణుర్న యతోఽన్యదస్తి ।
తస్మాదహం భూతనికాయభూతమన్నం ప్రయచ్ఛామి భవాయ తేషామ్ ॥ 54
చతుర్దశో భూతగణో య ఏష తత్ర స్థితా యేఽఖిలభూతసంఘాః ।
తృప్త్యర్థమన్నం హి మయా నిసృష్టం తేషామిదం తే ముదితా భవన్తు ॥ 55

ఇత్యుచ్చార్యనరోదద్యాదన్నంశ్రద్ధాసమన్వితః ।
భువిభూతోపకారాయ గృహీసర్వాశ్రయోయతః ॥ 56
శ్వచణ్డాలవిహంగానాం భువిదద్యాత్తతోనరః । యేచాన్యేపతితాః కేచిదపుత్రాభువిమానవాః ॥57
తతోగోదోహమాత్రంవై కాలంతిష్ఠేద్గృహాన్తరే ।
అతిథిగ్రహణార్థాయ తదూర్ధ్వంవాయథేచ్ఛయా ॥ 58
అతిథింతత్రసంప్రాప్తం పూజయేత్స్వాగతాదినా । తదాసనప్రదానేన పాదప్రక్షాలనేనచ ॥ 59
శ్రద్ధయాచాన్నదానేనప్రియప్రశ్నోత్తరేణచ । గచ్ఛతశ్చానుయానేనప్రీతిముత్పాదయేద్గృహీ॥ 60
అజ్ఞాతకులనామానమన్యతస్సముపాగతమ్ । పూజయేదతిథింసమ్యక్ నైకగ్రామసివాసినమ్॥ 61
ఆకించనమసంబన్ధమన్యదేశాదుపాగతమ్ । అసంభోజ్యాతిథింభుఞ్జన్భోక్తుకామంవ్రజత్యధః॥ 62
స్వాధ్యాయగోత్రచరణమపృష్ట్వాచతథాకులమ్ ।
హిరణ్యగర్భబుధ్యాతం మన్యేతాభ్యాగతంగృహీ ॥ 63
పిత్రర్థంచాపరంవిప్రమేకమప్యాశయేన్నృప । తద్దేశ్యంవిదితాచారసంభూతింపాఞ్చయజ్ఞికమ్ ॥
అన్నాగ్రంచసముద్ధృత్య హన్తకారోపకల్పితమ్ ।
నిర్వాపభూతంభూపాల! శ్రోత్రియాయోపపాదయేత్ ॥ 65
దద్యాచ్చభిక్షాత్రితయం పరివ్రాడ్బ్రహ్మచారిణామ్ ।
ఇచ్ఛయాచబుధోదద్యాద్విభవేసత్యవారితమ్ ॥ 66
ఇత్యేతేతిథయఃప్రోక్తాఃప్రాగుక్తాభిక్షవశ్చయే। చతురఃపూజయన్నేతాన్ సతుకృచ్ఛ్రాత్ప్రముచ్యతే
అతిథిర్యస్యభగ్నాశోగృహాత్ప్రతినివర్తతే । సతస్మైదుష్కృతందత్త్వాపుణ్యమాదాయగచ్ఛతి॥
ధాతాప్రజాపతిశ్శక్రోవహ్నిర్వసుగణోఽర్యమా । ప్రవిశ్యాతిథిమేతేవైభుఞ్జతేన్నంనరేశ్వర ॥ 69
తస్మాదతిథిపూజాయాం యతేతసతతంనరః । సకేవలమఘంభుఙ్క్తే యోభుఙ్క్తేహ్యతిథింవినా ॥
తతస్స్వవాసినీందుఃఖిం గర్భిణీంవృద్ధబాలకాన్ ।
భోజయేత్సంస్కృతాన్నేన ప్రథమంచరమంగృహీ ॥ 71
అభుక్తవత్సుచైతేషుభుఞ్జన్భుఙ్క్తే సదుష్కృతమ్। మృతశ్చగత్వానరకంశ్లేష్మభుగ్జాయతేనృప॥
అస్నాతాశీమలంభుఙ్క్తే అజపఃపూయశోణితమ్ ।
అసంస్కృతాన్నభుఙ్మూత్రం బాలాదేఃప్రథమంశకృత్ ॥ 73
అహోమీచక్రిమీన్భుఙ్క్తే అదత్త్వావిషమశ్నుతే ॥ 74
తస్మాచ్ఛృణుష్వరాజేన్ద్రయథాభుఞ్జీతవైగృహీ । భుఞ్జతశ్చయథాపుంసఃపాపబన్ధోనజాయతే ॥ 75
ఇహచారోగ్యమతులం బలవృద్ధిస్తథానృప । భవత్యనిష్టశాన్తిశ్చ వైరిపక్షాభిచారతః ॥ 76
స్నాతోయథావత్కృత్వాచ దేవర్షిపితృతర్పణమ్। ప్రశస్తరత్నపాణిస్తు భుఞ్జీతప్రయతోగృహీ॥
కృతేజపేహుతేవహ్నౌశుద్ధవస్త్రధరోనృప । దత్త్వాఽతిథిభ్యోవిప్రేభ్యోగురుభ్యస్సంశ్రితాయచ ।

పుణ్యగన్ధధరశ్శస్తమాల్యధారీ నరేశ్వరః ॥ 78

నైకవస్త్రధరో నార్ద్రపాణిపాదో నరేశ్వర । విశుద్ధవదనః ప్రీతో భుఞ్జీత న విదిఙ్ముఖః ॥ 79

ప్రాఙ్ముఖోదఙ్ముఖో వాపి న చైవాన్యమనా నరః । అన్నం ప్రశస్తం పథ్యం చ ప్రోక్షితం ప్రోక్షణోదకైః ॥

న కుత్సితాహృతం నైవ జుగుప్సావదసంస్కృతమ్ । దత్త్వా తు భుక్తం శిష్టేభ్యః క్షుధితేభ్యస్తథా గృహీ ॥

ప్రశస్తశుద్ధపాత్రేషు భుఞ్జీతాకుపితో నృప ॥ 82

నాసన్దిసంస్థితే పాత్రే నాదేశే చ నరేశ్వర । నాకాలే నాతిసంకీర్ణే దత్త్వాగ్రం చ నరోఽగ్నయే ॥ 83

మన్త్రాభిమన్త్రితం శస్తం న చ పర్యుషితం నృప । అన్యత్ర ఫలమూలేభ్యశ్శుష్కశాకాదికాత్తథా ॥ 84

తద్వద్ధారితకేభ్యశ్చ గుడభక్ష్యేభ్య ఏవ చ । భుఞ్జీతోద్ధృతసారాణి న కదాచిన్నరేశ్వర ! ॥ 85

న శేషం పురుషోఽశ్నీయాదన్యత్ర జగతీపతే ! । మధ్వమ్బుదధిసర్పిర్భ్యస్సక్తుభ్యశ్చ వివేకవాన్ ॥

అశ్నీయాత్తన్మయో భూత్వా పూర్వం తు మధురం రసమ్ । లవణామ్లౌ తథా మధ్యే కటుతిక్తాదికాంస్తతః ॥

ప్రాగ్ద్రవం పురుషోఽశ్నీయాన్మధ్యే చ కఠినాశనమ్ । అన్తే పునర్ద్రవాశీ చ బలారోగ్యే న ముఞ్చతి ॥

అనిన్ద్యం భక్షయేన్నిత్యం వాగ్యతోఽన్నమకుత్సయన్ ।
పఞ్చగ్రాసం మహామౌనం ప్రాణాద్యాప్యాయనాయ తత్ ॥ 89

భుక్త్వా సమ్యగథాచమ్య ప్రాఙ్ముఖోదఙ్ముఖోఽపి వా । యథావత్పునరాచామేత్పాణీ ప్రక్షాళ్య మూలతః ॥

స్వస్థః ప్రశాన్తచిత్తస్తు కృతాసనపరిగ్రహః । అభీష్టదేవతానాం తు కుర్వీత స్మరణం నరః ॥ 91

అగ్నిరాప్యాయయేద్ధాతుం పార్థివం పవనేరితః । దత్తావకాశం నభసా జరయత్వస్తు మే సుఖమ్ ॥ 92

అన్నం బలాయ మే భూమేరపామగ్న్యనిలస్య చ । భవత్వేతత్పరిణతం మమాస్త్వవ్యాహతం సుఖమ్ ॥

ప్రాణాపానసమానానాముదానవ్యానయోస్తథా ।
అన్నం పుష్టికరం చాస్తు మమాప్యవ్యాహతం సుఖమ్ ॥ 94

అగస్తిరగ్నిర్బడబానలశ్చ భుక్తం మయాన్నం జరయత్వశేషమ్ ।
సుఖం చ మే తత్పరిణామజాతం యచ్ఛత్వరోగం మమ చాస్తు దేహే ॥ 95

విష్ణుస్సమస్తేన్ద్రియదేహదేహీ ప్రధానభూతో భగవాన్యథైకః ।
సత్యేన తేనాత్తమశేషమన్నమారోగ్యదం మే పరిణామమేతు ॥ 96

విష్ణురత్తా తథైవాన్నం పరిణామశ్చ వై తథా । సత్యేన తేన మే భుక్తం జీర్యత్వన్నమిదం తథా ॥ 97

ఇత్యుచ్చార్య స్వహస్తేన పరిమార్జ్య తథోదరమ్ ।
అనాయాసప్రదాయీని కుర్యాత్కర్మాణ్యతన్ద్రితః ॥ 98

సచ్ఛాస్త్రాదివినోదేన సన్మార్గాదవిరోధినా । దినం నయేత్తతస్సన్ధ్యాముపతిష్ఠేత్సమాహితః ॥ 99

దినాన్తసన్ధ్యాం సూర్యేణ పూర్వామృక్షైర్యుతాం బుధః ।
ఉపతిష్ఠేద్యథాన్యాయ్యం సమ్యగాచమ్య పార్థివ ! ॥ 100

సర్వకాలముపస్థానం సన్ధ్యయోః పార్థివేష్యతే । అన్యత్ర సూతకాశౌచవిభ్రమాతురభీతితః ॥ 101

సూర్యేణాభ్యుదితో యశ్చ త్యక్తస్సూర్యేణ వాస్వపన్ ।
అన్యత్రాతురభావాత్తు ప్రాయశ్చిత్తీయతే నరః ॥ 102

తస్మాదనుదితే సూర్యే సముత్థాయ మహీపతే । ఉపతిష్ఠేన్నరస్సంధ్యామస్వపంశ్చ వినా స్త్రజామ్॥ 103

ఉపతిష్ఠన్తి వై సంధ్యాం యే న పూర్వాం న పశ్చిమామ్ । వ్రజన్తి తే దురాత్మానస్తామిస్రం నరకం నృప ॥

పునః పాకముపాదాయ సాయమప్యవనీపతే । వైశ్వదేవనిమిత్తం వై పత్న్యా సార్థం బలిం హరేత్ ॥

తత్రాపి శ్వపచాదిభ్యస్తథై వాన్న విసర్జనమ్ ॥ 106

అతిథిం చాగతం తత్ర స్వశక్త్యా పూజయేద్బుధః । పాదశౌచాసనప్రహ్వస్వాగతోక్త్యా చ పూజితమ్।

తతశ్చాన్నప్రదానేన శయనేన చ పార్థివ ॥ 107

దివాఽతిథౌ తు విముఖే గతే యత్పాతకం నృప । తదేవాష్టగుణం పుంసాం సూర్యోఢే విముఖే గతే ॥

తస్మాత్స్వశక్త్యా రాజేన్ద్ర సూర్యోఢమతిథిం నరః । పూజయేత్పూజితే తస్మిన్పూజితాస్సర్వదేవతాః॥

అన్నశాకామ్బుదానేన స్వశక్త్యా ప్రీణయేత్పుమాన్ । శయనప్రస్తరమహీప్రదానైరథవాపి తమ్ ॥

కృతపాదాదిశౌచశ్చ భుక్త్వా సాయం తతో గృహీ ।
గచ్ఛేచ్ఛయ్యామస్ఫుటితామపి దారుమయీం నృప ॥ 111

నావిశాలాం న వై భగ్నాం నాసమాం మలినాం న చ ।
న చ జన్తుమయీం శయ్యామధితిష్ఠేదనాస్తృతామ్ ॥ 112

ప్రాచ్యాం దిశి శిరశ్శస్తం యామ్యాయామథవా నృప । సదైవ స్వపతః పుంసో విపరీతం తు రోగదమ్॥113

ఋతావుపగమశ్శస్తస్స్వపత్న్యామవనీపతే । పున్నామర్క్షే శుభే కాలే జ్యేష్ఠాయుగ్మాసు రాత్రిషు ॥

నాద్యూనాం తు స్త్రియం గచ్ఛేన్నాతురాం న రజస్వలామ్ ।
నానిష్టాం న ప్రకుపితాం నాప్రశస్తాం న గుర్విణీమ్ ॥ 115

నాదక్షిణాం నాన్యకామాం నాకామాం నాన్యయోషితమ్ ।
క్షుత్క్షామాం నాతిభుక్తాం వా స్వయం చైభిర్గుణైర్యుతః ॥ 116

స్నాతస్స్రగ్గన్ధధృక్ప్రీతో నాధ్మాతః క్షుధితోఽపి వా ।
సకామస్సానురాగశ్చ వ్యవాయం పురుషో వ్రజేత్ ॥ 117

చతుర్దశ్యష్టమీ చైవ అమావాస్యాఽథ పూర్ణిమా ।
పర్వాణ్యేతాని రాజేన్ద్ర! రవిసంక్రాన్తిరేవ చ ॥ 118

తైలస్త్రీమాంసభోగీ చ సర్వేష్వేతేషు వై పుమాన్ । విణ్మూత్రభోజనం నామ ప్రయాతి నరకం మృతః॥

అశేషపర్వస్వేతేషు తస్మాత్సంయమిభిర్బుధైః । భావ్యం సచ్ఛాస్త్రదేవేజ్యాధ్యానజప్యపరైర్నరైః॥

నాన్యయోనావయోనౌ వా నోపయుక్తౌషధస్తథా ।
దేవద్విజగురూణాం చ వ్యవాయీ నాశ్రయే భవేత్ ॥ 121

చైత్యచత్వరతీర్థేషు నైవ గోష్ఠే చతుష్పథే । నైవ శ్మశానోపవనే సలిలేషు మహీపతే ! ॥ 122

ప్రోక్తపర్వస్వశేషేషు నైవభూపాల! సంధ్యయోః ।
గచ్ఛేద్వ్యవాయంమనసా నమూత్రోచ్చారపీడితామ్ ॥ 123

పర్వస్వభిగమోనిన్ద్యో దివాపాపప్రదో నృప ! । భువిరోగావహో నృణామప్రశస్తో జలాశయే ॥ 124
పరదారాన్న గచ్ఛేత మనసాపి కథఞ్చన । కిమువాచాస్థిబన్ధోఽపి తేషునాస్తివ్యవాయినామ్ ॥ 125
మృతో నరకమభ్యేతి హీయతేఽత్రాపి చాయుషః । పరదారరతిః పుంసాముభయత్రాపి భీతిదా ॥126
ఇతిమత్వాస్వదారేషుఋతుమత్సుబుధో వ్రజేత్ । యథోక్తదోషహీనేషుసకామేష్వనృతావపి॥ 127

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే తృతీయాంశే ఏకాదశోఽధ్యాయః

అథ తృతీయాంశే ద్వాదశోఽధ్యాయః.

ఔర్వ ఉవాచ :—

దేవగోబ్రాహ్మణాన్ సిద్ధవృద్ధాచార్యాంస్తథాఽర్చయేత్ ।
ద్వికాలంచనమేత్సంధ్యామగ్నీనుపచరేత్తథా ॥ 1

సదాఽనుపహతే వస్త్రే ప్రశస్తాశ్చ తథౌషధీః । గారుడానిచరత్నాని బిభృయాత్ప్రయతో నృప ! ॥
ప్రస్నిగ్ధామలకేశశ్చసుగన్ధశ్చారువేషధృక్ । సితాస్సుమనసోహృద్యా బిభృయాచ్చనరస్సదా ॥ 3

కించిత్పరస్వంనహరేన్నాల్పమప్యప్రియంవదేత్ ।
ప్రియంచనానృతంబ్రూయాన్నాన్యదోషానుదీరయేత్ ॥ 4

నాన్యస్త్రియంతథావైరం రోచయేత్పురుషర్షభ ।
నదుష్టంయానమారోహేత్కూలచ్ఛాయాంనసంశ్రయేత్ ॥ 5

విద్విష్టపతితోన్మత్తబహువైరాతికీటకైః । బన్ధకీవర్ధకీభర్తృక్షుద్రానృతకథైస్సహ ॥ 6
తథాఽతివ్యయశీలైశ్చ పరివాదరతైశ్శఠైః । బుధోమైత్రీంనకుర్వీత నైకఃపన్థానమావ్రజేత్ ॥ 7
నావగాహేజ్జలౌఘస్య వేగమగ్రేనరేశ్వర । ప్రదీప్తంవేశ్మనవిశేన్నారోహేచ్ఛిఖరంతరోః ॥ 8

నకుర్యాద్దన్తసంఘర్షం నకృష్ణీయాచ్చనాసికామ్ ।
నాసంవృతముఖోజృమ్భేచ్ఛ్వాసకాసౌవివర్జయేత్ ॥ 9

నోచ్చైర్హసేత్సశబ్దంచనముఞ్చేత్పవనంబుధః।నఖాన్నఖాదయేచ్ఛిన్ద్యాన్నతృణంనమహీంలిఖేత్॥
నశ్మశ్రుభక్షయేల్లోష్టంనమృద్నీయాద్విచక్షణః । జ్యోతీంష్యమేధ్యశస్తాని నాభివీక్షేతచప్రభో॥11
నగ్నాంపరస్త్రియంచైవసూర్యంచాస్తమయోదయే! నహుంకుర్యాచ్ఛవంచైవశవగన్ధోహిసోమజః॥
చతుష్పథంచైత్యతరుంశ్మశానోపవనానిచ । దుష్టస్త్రీసన్నికర్షంచ వర్జయేన్నిశిసర్వదా ॥ 13

పూజ్యదేవద్విజజ్యోతిశ్ఛాయాంనాతిక్రమేద్బుధః ।
నైకశ్శూన్యాటవీంగచ్ఛేన్నచశూన్యగృహేవసేత్ ॥ 14

కేశాస్థికణ్టకామేధ్యబలిభస్మతుషాం స్తథా । స్నానార్ద్రధరణీంచైవదూరతః పరివర్జయేత్ ॥ 15
నానార్యానాశ్రయేత్కాంశ్చిన్నజిహ్మాంరోచయేద్బుధః ।
ఉపసర్పేచ్చనవ్యాళాంశ్చిరంతిష్ఠేన్నచోత్థితః ॥ 16
అతీవజాగరస్వప్నౌ తద్వత్స్నానాసనేబుధః । నసేవేతతథాశయ్యాం వ్యాయామంచనరేశ్వర ॥ 17
దంష్ట్రిణశ్శృఙ్గిణశ్చైవ ప్రాజ్ఞోదూరేణవర్జయేత్ ।
అవశ్యాయంచరాజేన్ద్ర పురోవాతాతపౌతథా ॥ 18
నస్నాయాన్నస్వపేన్నగ్నో నచైవోపస్పృశేద్బుధః ।
ముక్తకచ్ఛశ్చనాచామేద్దేవాద్యర్చాశ్చవర్జయేత్ ॥ 19
హోమదేవార్చనాద్యాసుక్రియాస్వాచమనేతథా । నైకవస్త్రః ప్రవర్తేత ద్విజవాచనికేజపే ॥
నాసమఞ్జసశీలైస్తు సహాసీతకదాచన । సద్వృత్తసన్నికర్షోహి క్షణార్ధమపిశస్యతే ॥ 21
విరోధంనోత్తమైర్గచ్ఛేన్నాధమైశ్చసదాబుధః । వివాహశ్చవివాదశ్చతుల్యశీలైర్నృపేష్యతే ॥ 22
నారభేతకలింప్రాజ్ఞశ్శుష్కవైరంచవర్జయేత్ ।
అత్యల్పహానిస్సోఢవ్యా వైరేణార్థాగమంత్యజేత్ ॥ 23
స్నాతోనాఙ్గానినిమార్జేత స్నానశాట్యానపాణినా ।
నచనిర్ధూనయేత్కేశానాచామేచ్చైవనోచ్ఛ్రితః ॥ 24
పాదేననాక్రమేత్పాదంనపూజ్యాభిముఖంనయేత్ । శయ్యాసనేగురోరగ్రేభజేతవినయాన్వితః ॥25
అపసవ్యంనగచ్ఛేచ్చదేవాగారచతుష్పథాన్ । మఙ్గళ్యపూజ్యాంశ్చతథావిపరీతాన్నదక్షిణమ్ ॥ 26
సోమార్కాగ్న్యమ్బువాయూనాం పూజ్యానాంచనసంముఖమ్ ।
కుర్యాత్ ష్ఠీవనవిణ్మూత్రసముత్సర్గంచపణ్డితః ॥ 27
తిష్ఠన్నమూత్రయేత్తద్వత్పన్థానంనైవమూత్రయేత్ ।
శ్లేష్మవిణ్మూత్రరక్తాని సర్వదైవనలఙ్ఘయేత్ ॥ 28
శ్లేష్మశిఙ్ఘాణకోత్సర్గో నాన్నకాలేప్రశస్యతే । బలిమఙ్గలజప్యాదౌ నహోమేనమహాజనే ॥ 29
యోషితోనావమన్యేత నచాసాంవిశ్వసేద్బుధః । నచైవేర్ష్యాభవేత్తాసునధిక్కుర్యాత్కదాచన ॥
మఙ్గళ్యపుష్పరత్నాదిపూజ్యాననభివాద్యచ । ననిష్క్రామేద్గృహాత్ప్రాజ్ఞస్సదాచారపరోనరః ॥ 31
చతుష్పథంనమస్కుర్యాత్కాలేహోమపరోభవేత్ ।
దీనానభ్యుద్ధరేత్సాధూనుపాసీతబహుశ్రుతాన్ ॥ 32
దేవర్షిపూజకస్సమ్యక్పితృపిణ్డోదకప్రదః ।
సత్కర్తాచాతిథీనాంయః సలోకానుత్తమాన్వ్రజేత్ ॥ 33
హితంమితంప్రియంకాలే వశ్యాత్మాయోఽభిభాషతే ।
సయాతిలోకానాహ్లాదహేతుభూతాన్నృపాక్షయాన్ ॥ 34

ధీమాన్ హ్రీమాన్ క్షమాయుక్తో హ్యాస్తికో వినయాన్వితః ।
విద్యాభిజనవృద్ధానాం యాతి లోకాననుత్తమాన్ ॥ 35
అకాలగర్జితాదౌ తు పర్వస్వాశౌచకాదిషు । అనధ్యాయం బుధః కుర్యాదుపరాగాదికే తథా ॥ 36
శమం నయతి యః క్రుద్ధాన్ సర్వబన్ధురమత్సరీ । భీతాశ్వాసనకృత్సాధుస్స్వర్గస్తస్యాల్పకం ఫలమ్ ॥
వర్షాతపాదికే ఛత్రీ దణ్డీ రాత్ర్యటవీషు చ । శరీరత్రాణకామో వై సోపానత్కస్సదా వ్రజేత్ ॥ 38
నోర్ధ్వం న తిర్యగ్దూరం వా నిరీక్షన్ పర్యటేద్బుధః । యుగమాత్రం మహీపృష్ఠం నరో గచ్ఛేద్విలోకయన్ ॥
దోషహేతూనశేషాంశ్చ వశ్యాత్మా యో నిరస్యతి ।
తస్య ధర్మార్థకామానాం హానిర్వాఽల్పాపి జాయతే ॥ 40
సదాచారరతః ప్రాజ్ఞో విద్యావినయశిక్షితః । పాపేఽప్యపాపః పరుషే హ్యభిధత్తే ప్రియాణి యః ।
మైత్రీద్రవాన్తఃకరణస్తస్య ముక్తిః కరే స్థితా ॥ 41
యే కామక్రోధలోభానాం వీతరాగా న గోచరే । సదాచారస్థితాస్తేషామనుభావైర్ధృతా మహీ ॥ 42
తస్మాత్సత్యం వదేత్ప్రాజ్ఞో యత్పరప్రీతికారణమ్ । సత్యం యత్పరదుఃఖాయ తత్ర మౌనపరో భవేత్ ॥
ప్రియముక్తం హితం నైతదితి మత్వా న తద్వదేత్ ।
శ్రేయస్తత్ర హితం వాచ్యం యద్యప్యత్యన్తమప్రియమ్ ॥ 44
ప్రాణినాముపకారాయ యదేవేహ పరత్ర చ । కర్మణా మనసా వాచా తదేవ మతిమాన్ వదేత్ ॥ 45

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే తృతీయాంశే ద్వాదశోఽధ్యాయః.

అథ తృతీయాంశే త్రయోదశోఽధ్యాయః

ఔర్వ ఉవాచ :—

సచేలస్య పితుః స్నానం జాతే పుత్రే విధీయతే । జాతకర్మ తథా కుర్యాచ్ఛ్రాద్ధమభ్యుదయం చ యత్ ॥ 1
యుగ్మాన్ దేవాంశ్చ పిత్ర్యాంశ్చ సమ్యక్సవ్యక్రమాద్ద్విజః ।
పూజయేద్భోజయేచ్చైవ తన్మనా నాన్యమానసః ॥ 2
దధ్యక్షతైస్సబదరైః ప్రాఙ్ముఖోదఙ్ముఖోఽపి వా । దేవతీర్థేన వై పిణ్డాన్ దద్యాత్కాయేన వా నృప ॥ 3
నాన్దీముఖః పితృగణస్తేన శ్రాద్ధేన పార్థివ । ప్రీయతే తత్తు కర్తవ్యం పురుషైస్సర్వవృద్ధిషు ॥ 4
కన్యాపుత్రవివాహేషు ప్రవేశేషు చ వేశ్మనః । నామకర్మణి బాలానాం చూడాకర్మాదికే తథా ॥ 5
సీమన్తోన్నయనే చైవ పుత్రాదిముఖదర్శనే । నాన్దీముఖం పితృగణం పూజయేత్ప్రయతో గృహీ ॥
పితృపూజాక్రమః ప్రోక్తో వృద్ధావేష సమాసతః । శ్రూయతామవనీపాల ప్రేతకర్మక్రియావిధిః ॥ 7

ప్రేతదేహంశుభైస్స్నానైస్స్నాపితంస్రగ్విభూషితమ్ ।
దగ్ధ్వాగ్రామాద్బహిస్స్నాత్వా సచేలాస్సలిలాశయే ॥ 8
యత్రతత్రస్థితాయైతదముకాయేతివాదినః । దక్షిణాభిముఖాదద్యుర్బాన్ధవాస్సలిలాఞ్జలిమ్ ॥ 9
ప్రవిష్టాశ్చసమంగోభిర్గ్రామంనక్షత్రదర్శనే । కటకర్మతతఃకుర్యుర్భూమౌప్రస్తరశాయినః ॥
దాతవ్యోనుదినంపిణ్డఃప్రేతాయభువిపార్థివ । దివాచభక్తంభోక్తవ్యమమాంసంమనుజర్షభ ॥
దినానితానిచేచ్ఛాతః కర్తవ్యంద్విజభోజనమ్ ।
ప్రేతస్తృప్తింతథాయాతి బన్ధువర్గేణభుఞ్జతా ॥ 12
ప్రథమేహ్నితృతీయేహ్ని సప్తమేనవమేతథా। వస్త్రత్యాగబహిస్స్నానేకృత్వాదద్యాత్తిలోదకమ్ ॥
చతుర్థేహ్నితతఃకుర్యాదస్థిసంచయనంనృప । తదూర్ధ్వమఙ్గసంస్పర్శస్సపిణ్డానామపీష్యతే ॥ 14
యోగ్యాస్సర్వక్రియాణాంతుసమానసలిలాస్తథా । అనులేపనపుష్పాదిభోగాదన్యత్రపార్థివ ॥ 15
శయ్యాసనోపభోగశ్చ సపిణ్డానామపీష్యతే ।
భస్మాస్థిచయనాదూర్ధ్వం సంయోగోనతుయోషితామ్ ॥ 16
బాలేదేశాన్తరస్థేచ పతితేచమునౌమృతే । సద్యశ్శౌచంతథేచ్ఛాతో జలాగ్న్యుద్బన్ధనాదిషు ॥ 17
మృతబన్ధోర్దశాహానికులస్యాన్నంనభుజ్యతే। దానంప్రతిగ్రహోయజ్ఞస్స్వాధ్యాయశ్చనివర్తతే॥18
విప్రస్యైతద్ద్వాదశాహం రాజన్యస్యాప్యశౌచకమ్ ।
అర్ధమాసంతువైశ్యస్య మాసంశూద్రస్యశుద్ధయే ॥ 19
అయుజోభోజయేత్కామంద్విజానన్తేతతోదినే । దద్యాద్దర్భేషుపిణ్డంచప్రేతాయోచ్ఛిష్టసన్నిధౌ ॥
వార్యాయుధప్రతోదాస్తు దణ్డశ్చద్విజభోజనాత్ ।
స్ప్రష్టవ్యోనన్తరంవర్ణైశ్శుద్ధ్యేరంస్తేతతఃక్రమాత్ ॥ 21
తతస్స్వవర్ణధర్మాయే విప్రాదీనాముదాహృతాః ।
తాన్కుర్వీతపుమాఞ్జీవేన్నిజధర్మార్జనైస్తథా ॥ 22
మృతాహానిచకర్తవ్యమేకోద్దిష్టమతఃపరమ్ । ఆహ్వానాదిక్రియాదైవనియోగరహితంహితత్ ॥23
ఏకోర్ఘ్యస్తత్రదాతవ్యస్తథైవైకపవిత్రకమ్ । ప్రేతాయపిణ్డోదాతవ్యోభుక్తవత్సుద్విజాతిషు॥24
ప్రశ్నశ్చతత్రాభిరతిర్యజమానద్విజన్మనామ్। అక్షయ్యమముకస్యేతి వక్తవ్యంవిరతౌతథా ॥ 25
ఏకోద్దిష్టమయోధర్మఇత్థమావత్సరాత్స్మృతః । సపిణ్డీకరణంతస్మిన్ కాలేరాజేన్ద్రతచ్ఛృణు ॥
ఏకోద్దిష్టవిధానేనకార్యంతదపిపార్థివ । సంవత్సరేఽథషష్ఠేవా మాసివాద్వాదశేఽహ్నితత్ ॥27
తిలగన్ధోదకైర్యుక్తం తత్రపాత్రచతుష్టయమ్ ॥ 28
పాత్రంప్రేతస్యతత్రైకం పైత్రంపాత్రత్రయంతథా ।
సేచయేత్పితృపాత్రేషు ప్రేతపాత్రంనృప! త్రిషు ॥ 29

తతః పితృత్వమాపన్నే తస్మిన్ ప్రేతే మహీపతే । శ్రాద్ధధర్మైరశేషైస్తు తత్పూర్వానర్చయేత్పితౄన్ ॥

పుత్రః పౌత్రః ప్రపౌత్రో వా భ్రాతా వా భ్రాతృసంతతిః ।
సపిణ్డసంతతిర్వాపి క్రియార్హో నృప ! జాయతే ॥ 31

తేషామభావే సర్వేషాం సమానోదకసంతతిః । మాతృపక్షసపిణ్డేన సంబన్ధా యే జలేన వా ॥ 32

కులద్వయేఽపి చోచ్ఛిన్నే స్త్రీభిః కార్యా నృప క్రియాః । పితృమాతృసపిణ్డైస్తు సమానసలిలైస్తథా ॥

సంఘాతాన్తర్గతైర్వాపి కార్యాః ప్రేతస్య తాః క్రియాః । ఉత్సన్నబన్ధురిక్థాద్వా కారయేదవనీపతిః ॥

పూర్వాః క్రియా మధ్యమాశ్చ తథా చైవోత్తరాః క్రియాః ।
త్రిప్రకారాః క్రియా హ్యేతాస్తాసాం భేదం శృణుష్వ మే ॥ 35

ఆదాహవార్యాయుధాదిస్పర్శాద్యన్తాస్తు యాః క్రియాః ।
తాః పూర్వా మధ్యమా మాసి మాస్యేకోద్దిష్టసంజ్ఞితాః ॥ 36

ప్రేతే పితృత్వమాపన్నే సపిణ్డీకరణాదను ।
క్రియన్తే యాః క్రియాః పిత్ర్యాః ప్రోచ్యన్తే తా నృపోత్తరాః ॥ 37

పితృమాతృసపిణ్డైస్తు సమానసలిలైస్తథా । సంఘాతాన్తర్గతైర్వాపి రాజ్ఞా వా ధనహారిణా ॥38

పూర్వాః క్రియాస్తు కర్తవ్యాః పుత్రాద్యైరేవ చోత్తరాః ।
దౌహిత్రైర్వా నృపశ్రేష్ఠ ! కార్యాస్తత్తనయైస్తథా ॥ 39

మృతాహని చ కర్తవ్యాః స్త్రీణామప్యుత్తరాః క్రియాః । ప్రతిసంవత్సరం రాజన్నేకోద్దిష్టవిధానతః ॥

తస్మాదుత్తరసంజ్ఞాయాః క్రియాస్తాః శృణు పార్థివ । యదా యదా చ కర్తవ్యా విధినా యేన వానఘ ॥

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే తృతీయాంశే త్రయోదశోఽధ్యాయః [41

అథ తృతీయాంశే చతుర్దశోఽధ్యాయః

ఔర్వ ఉవాచ :—

బ్రహ్మేన్ద్రరుద్రనాసత్యసూర్యాగ్నివసుమారుతాన్ ।
విశ్వేదేవాన్ పితృగణాన్వయాంసి మనుజాన్ పశూన్ ॥ 1

సరీసృపానృషిగణాన్యచ్చాన్యద్భూతసంజ్ఞితమ్ । శ్రాద్ధం శ్రద్ధాన్వితః కుర్వన్ప్రీణయత్యఖిలం జగత్ ॥

మాసి మాస్యసితే పక్షే పఞ్చదశ్యాం నరేశ్వర । తథాష్టకాసు కుర్వీత కామ్యాన్ కాలాన్ శృణుష్వ మే ॥

శ్రాద్ధార్హమాగతం ద్రవ్యం విశిష్టమథవా ద్విజమ్ । శ్రాద్ధం కుర్వీత విజ్ఞాయ వ్యతీపాతేఽయనే తథా ॥

విషువే చాపి సంప్రాప్తే గ్రహణే శశిసూర్యయోః । సమస్తేష్వపి భూపాల ! రాశిష్వర్కే చ గచ్ఛతి ॥ 5

నక్షత్రగ్రహపీడాసు దుష్టస్వప్నావలోకనే । ఇచ్ఛాశ్రాద్ధాని కుర్వీత నవసస్యాగమే తథా ॥ 6

అమావాస్యాయదామైత్రవిశాఖాస్వాతియోగినీ ।
శ్రాద్ధైఃపితృగణస్తృప్తిం తదాఽఽప్నోత్యష్టవార్షికీమ్ ॥ 7
అమావాస్యాయదాపుష్యే రౌద్రేఽథర్క్షే పునర్వసౌ ।
ద్వాదశాబ్దంతదాతృప్తిం ప్రయాన్తిపితరోఽర్చితాః ॥ 8
వాసవాజైకపాదర్క్షే పితౄణాంతృప్తిమిచ్ఛతామ్ ।
వారుణేచాప్యమావాస్యా దైవానామపిదుర్లభా ॥ 9
నవస్వృక్షేష్వమావాస్యాయదైతేష్వవనీపతే। తదాతుతృప్తిదంశ్రాద్ధంపితౄణాంశృణుచాపరమ్॥
గీతంసనత్కుమారేణయథైళాయమహాత్మనే । పృచ్ఛతేపితృభక్తాయప్రశ్రయావనతాయచ ॥ 11

సనత్కుమార ఉవాచ :—

వైశాఖమాసస్యచయా తృతీయా నవమ్యసౌకార్తికశుక్లపక్షే ।
నభస్యమాసస్యతుకృష్ణపక్షే త్రయోదశీపఞ్చదశీచమాఘే ॥ 12
ఏతాయుగాద్యాఃకథితాఃపురాణైరనన్తపుణ్యాస్తిథయశ్చతస్రః ।
ఉపప్లవేచన్ద్రమసోరవేశ్చ త్రిష్వష్టకాస్వప్యయనద్వయేచ ॥ 13
పానీయమప్యత్రతిలైర్విమిశ్రం దద్యాత్పితృభ్యఃప్రయతోమనుష్యః ।
శ్రాద్ధంకృతంతేనసమాసహస్రం రహస్యమేతత్పితరోవదన్తి ॥ 14
మాఘాసితేపఞ్చదశీకదాచిదుపైతియోగంయదివారుణేన ।
ఋక్షేణకాలస్సపరఃపితౄణాం నహ్యల్పపుణ్యైర్నృప! లభ్యతేహ ॥ 15
కాలేధనిష్ఠాయదినామతస్మిన్ భవేత్తుభూపాల! తదాపితృభ్యః ।
దత్తంజలాన్నంప్రదదాతితృప్తింవర్షాయుతంతత్కులజైర్మనుష్యైః ॥ 16
తత్రైవచేద్భాద్రపదాస్తుపూర్వాః కాలేయదాతత్క్రియతేపితృభ్యః ।
శ్రాద్ధంపరాంతృప్తిముపేత్యతేన యుగంసహస్రంపితరస్స్వపన్తి ॥ 17
గఙ్గాంశతద్రూంయమునాంవిపాశాం సరస్వతీంనైమిశగోమతీంవా ।
తథాఽవగాహ్యార్చనమాదరేణ కృత్వాపితౄణాందురితానిహన్తి ॥ 18
గాయన్తిచైతత్పితరఃకదాను వర్షామఘాతృప్తిమవాప్యభూప! ।
మాఘాసితాన్తేశుభతీర్థతోయైర్యాస్యామతృప్తింతనయాదిదత్తైః ॥ 19
చిత్తంచవిత్తంచనృణాంవిశుద్ధం శస్తశ్చకాలఃకథితోవిధిశ్చ ।
పాత్రంయథోక్తంపరమాచభక్తిర్నృణాంప్రయచ్ఛన్త్యభివాఞ్ఛితాని ॥ 20
పితృగీతాంస్తథైవాత్ర శ్లోకాంస్తాంశ్శృణుపార్థివ। కృత్వాతథైవభవతాభావ్యంతత్రధృతాత్మనా
అపిధన్యఃకులేజాయాదస్మాకంమతిమాన్నరః । అకుర్వన్విత్తశాఠ్యంయః పిణ్డాన్నోనిర్వపిష్యతి ॥ 22

రత్నంవస్త్రంమహాయానంసర్వభోగాదికంవసు । విభవేసతివిప్రేభ్యోయోఽస్మానుద్దిశ్యదాస్యతి ॥

అన్నేనవాయథాశక్త్యా కాలేస్మిన్భక్తినమ్రధీః। భోజయిష్యతివిప్రాగ్ర్యాంస్తన్మాత్రవిభవోనరః ॥

అసమర్థోఽన్నదానస్య ధాన్యమామంస్వశక్తితః ।
ప్రదాస్యతిద్విజాగ్రేభ్యస్స్వల్పాల్పాంవాఽపిదక్షిణామ్ ॥ 25
తత్రాప్యసామర్థ్యయుతః కరాగ్రాగ్రస్థితాంస్తిలాన్ ।
ప్రణమ్యద్విజముఖ్యాయ కస్మైచిద్భూప! దాస్యతి ॥ 26

తిలైస్సప్తాష్టభిర్వాఽపి సనువేతంజలాఞ్జలిమ్ । భక్తినమ్రస్సముద్దిశ్య భువ్యస్మాకంప్రదాస్యతి ॥ 27

యతఃకుతశ్చిత్సంప్రాప్య గోభ్యోవాఽపిగవాహ్నికమ్ ।
అభావేప్రీణయన్నస్మాన్ శ్రద్ధాయుక్తఃప్రదాస్యతి ॥ 28

సర్వాభావేవనంగత్వాకక్షమూలప్రదర్శకః । సూర్యాదిలోకపాలానామిదముచ్చైఃపఠిష్యతి ॥29

నమేఽస్తివిత్తంనధనంనచాన్యచ్ఛ్రాద్ధోపయుక్తంస్వపితౄన్నతోఽస్మి ।
తృప్యన్తుభక్త్యాపితరోమయైతౌ కృతౌభుజౌవర్త్మనిమారుతస్య ॥ 30

ఔర్వ ఉవాచ :—

ఇత్యేతత్పితృభిర్గీతంభావాభావప్రయోజనమ్ । యఃకరోతికృతంతేన శ్రాద్ధంభవతిపార్థివ! ॥ 31

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే తృతీయాంశే చతుర్దశోఽధ్యాయః.

అథ తృతీయాంశే పఞ్చదశోఽధ్యాయః

ఔర్వ ఉవాచ :—

బ్రాహ్మణాన్భోజయేచ్ఛ్రాద్ధే యద్గుణాంస్తాన్నిబోధమే ॥ 1

త్రిణాచికేతస్త్రిమధుస్త్రిసుపర్ణష్షడఙ్గవిత్ । వేదవిచ్ఛ్రోత్రియోయోగీ తథావైజ్యేష్ఠసామగః ॥ 2

ఋత్విక్స్వస్రీయదౌహిత్రజామాతృశ్వశురాస్తథా ।
మాతులోఽథతపోనిష్ఠః పఞ్చాగ్న్యభిరతస్తథా ।
శిష్యాస్సంబన్ధినశ్చైవ మాతాపితృపరశ్చయః ॥ 3
ఏతాన్నియోజయేచ్ఛ్రాద్ధే పూర్వోక్తాన్ప్రథమేనృప! ।
బ్రాహ్మణాన్పితృతుష్ట్యర్థమనుకల్పేష్వనన్తరాన్ ॥ 4

మిత్రధ్రుక్కునఖీక్లీబశ్శ్యావదన్తస్తథాద్విజః । కన్యాదూషయితావహ్నివేదోజ్ఝస్సోమవిక్రయీ॥

అభిశస్తస్తథాస్తేనఃపిశునోగ్రామయాజకః । భృతకాధ్యాపకస్తద్వద్భృతకాధ్యాపితశ్చయః ॥ 6

పరపూర్వాపతిశ్చైవమాతాపిత్రోస్తథోజ్ఝకః । వృషలీసూతిపోష్టాచ వృషలీపతిరేవచ ॥ 7

తథాదేవలకశ్చైవ శ్రాద్ధేనార్హన్తి కేతనమ్ ॥ 8
ప్రథమేఽహ్ని బుధశ్శస్తాన్ శ్రోత్రియాదీన్నిమన్త్రయేత్ ।
కథయేచ్చతదైవైషాం నియోగాన్పితృదైవికాన్ । 9
తతఃక్రోధవ్యవాయాదీనాయాసంచద్విజైస్సహ । యజమానోనకుర్వీతదోషస్తత్రమహానయమ్॥ 10
శ్రాద్ధేనియుక్తోభుక్త్వావా భోజయిత్వానియుజ్యచ ।
వ్యవాయీరేతసోగర్తే మజ్జయత్యాత్మనఃపితౄన్ ॥ 11
తస్మాత్ప్రథమమత్రోక్తం ద్విజాగ్ర్యాణాంనిమన్త్రణమ్ ।
అనిమన్త్ర్యద్విజాన్గేహమాగతాన్భోజయేద్యతీన్ ॥ 12
పాదశౌచాదినాగేహమాగతాన్భోజయేద్ద్విజాన్ ॥ 13
పవిత్రపాణిరాచాన్తానాసనేషూపవేశయేత్ ।
పితౄణామయుజోయుగ్మాన్ దేవానామిచ్ఛయాద్విజాన్ ॥ 14
దేవానామేకమేకంవా పితౄణాంచనియోజయేత్ ॥ 15
తథామాతామహశ్రాద్ధంవైశ్వదేవసమన్వితమ్ । కుర్వీతభక్తిసంపన్నస్తన్త్రంవావైశ్వదైవికమ్ ॥
ప్రాఙ్ముఖాన్భోజయేద్విప్రాన్ దేవానాముభయాత్మకాన్ ।
పితృమాతామహానాంచ భోజయేచ్చాప్యుదఙ్ముఖాన్ ॥ 17
పృథక్తయోఃకేచిదాహుశ్శ్రాద్ధస్యకరణంనృప । ఏకత్రైకేనపాకేన వదన్త్యన్యేమహర్షయః॥ 18
విష్టరార్థంకుశాన్దత్త్వా సంపూజ్యార్ఘ్యంవిధానతః ।
కుర్యాదావాహనంప్రాజ్ఞో దేవానాంతదనుజ్ఞయా ॥ 19
యవామ్బునాచదేవానాం దద్యాదర్ఘ్యంవిధానవిత్ ।
స్రగ్గన్ధధూపదీపాంశ్చ దత్త్వాతేభ్యోయథావిధి ॥ 20
పితౄణామపసవ్యంచసర్వమేవోపకల్పయేత్ ।అనుజ్ఞాంచతతఃప్రాప్యదత్త్వాదర్భాన్ద్విధాకృతాన్
మన్త్రపూర్వంపితౄణాంతు కుర్యాదావాహనంబుధః ।
తిలామ్బునాచాపసవ్యం దద్యాదర్ఘ్యాదికంనృప ॥ 22
కాలేతత్రాతిథింప్రాప్తమన్నకామంనృపాధ్వగమ్ ।
బ్రాహ్మణైరభ్యనుజ్ఞాతః కామంతమపిభోజయేత్ ॥ 23
యోగినోవివిధైరూపైర్నరాణాముపకారిణః । భ్రమన్తిపృథివీమేతామవిజ్ఞాతస్వరూపిణః ॥ 24
తస్మాదభ్యర్చయేత్ప్రాప్తం శ్రాద్ధకాలేఽతిథింబుధః ।
శ్రాద్ధక్రియాఫలంహన్తి నరేన్ద్రాపూజితోఽతిథిః ॥ 25
జుహుయాద్వ్యఞ్జనక్షారవర్జమన్నంతతోఽనలే । అనుజ్ఞాతోద్విజైస్తైస్తుత్రిఃకృత్వఃపురుషర్షభ॥

అగ్నయే కవ్యవాహనాయ స్వాహేత్యాదౌ నృపాహుతిః ।
సోమాయ వై పితృమతే దాతవ్యా తదనన్తరమ్ ॥ 27
వైవస్వతాయ చైవాన్యా తృతీయా దీయతే తతః । హుతావశిష్టమల్పాన్నం విప్రపాత్రేషు నిర్వపేత్ ॥
తతోఽన్నం మృష్టమత్యర్థమభీష్టమతిసత్కృతమ్ । దత్త్వా జుషధ్వమిచ్ఛాతో వాచ్యమేతదనిష్ఠురమ్ ॥
భోక్తవ్యం తైశ్చ తచ్చిత్తైర్మౌనిభిస్సుముఖైస్సుఖమ్ ।
అక్రుధ్యతా చాత్వరతా దేయం తేనాపి భక్తితః ॥ 30
రక్షోఘ్నమన్త్రపఠనం భూమేరాస్తరణం తిలైః । కృత్వా ధ్యేయాస్స్వపితరస్త ఏవ ద్విజసత్తమాః ॥ 31
పితా పితామహశ్చైవ తథైవ ప్రపితామహః । మమ తృప్తిం ప్రయాన్త్వద్య విప్రదేహేషు సంస్థితాః ॥
పితా పితామహశ్చైవ తథైవ ప్రపితామహః ।
మమ తృప్తిం ప్రయాన్త్వద్య హోమాప్యాయితమూర్తయః ॥ 33
పితా పితామహశ్చైవ తథైవ ప్రపితామహః । తృప్తిం ప్రయాన్తు పిణ్డేన మయా దత్తేన భూతలే ॥ 34
పితా పితామహశ్చైవ తథైవ ప్రపితామహః ।
తృప్తిం ప్రయాన్తు మే భక్త్యా యన్మయైతదుదాహృతమ్ ॥ 35
మాతామహస్తృప్తిముపైతు తస్య తథా పితా తస్య పితా తు యోఽన్యః ।
విశ్వే చ దేవాః పరమాం ప్రయాన్తు తృప్తిం ప్రణశ్యన్తు చ యాతుధానాః ॥ 36
యజ్ఞేశ్వరో హవ్యసమస్తకవ్యభోక్తాఽవ్యయాత్మా హరిరీశ్వరోఽత్ర ।
తత్సంనిధానాదపయాన్తు సద్యో రక్షాంస్యశేషాణ్యసురాశ్చ సర్వే ॥ 37
తృప్తేషు తేషు వికిరేదన్నం విప్రేషు భూతలే । దద్యాదాచమనార్థాయ తేభ్యో వారి సకృత్సకృత్ ॥ 38
సుతృప్తైస్తైరనుజ్ఞాతస్సర్వేణాన్నేన భూతలే । సలిలేన తతః పిణ్డాన్సమ్యగ్దద్యాత్సమాహితః ॥ 39
పితృతీర్థేన సలిలం తథైవ సతిలాఞ్జలిమ్ । మాతామహేభ్యస్తేనైవ పిణ్డాంస్తీర్థేన నిర్వపేత్ ॥ 40
దక్షిణాగ్రేషు దర్భేషు పుష్పధూపాదిపూజితమ్ । స్వపిత్రే ప్రథమం పిణ్డం దద్యాదుచ్ఛిష్టసన్నిధౌ ॥ 41
పితామహాయ చైవాన్యం తత్పిత్రే చ తథాపరమ్ । దర్భమూలే లేపభుజః ప్రీణయేల్లేపఘర్షణైః ॥
పిణ్డైర్మాతామహాంస్తద్వద్గన్ధమాల్యాదిసంయుతైః ।
పూజయిత్వా ద్విజాగ్ర్యాణాం దద్యాదాచమనం తతః ॥ 43
పితృభ్యః ప్రథమం భక్త్యా తన్మనస్కో నరేశ్వర । సుస్వధేత్యాశిషా యుక్తాం దద్యాచ్ఛక్త్యా చ దక్షిణామ్ ॥
దత్త్వా చ దక్షిణాం తేభ్యో వాచయేద్వైశ్వదేవికాన్ । ప్రీయన్తామితి యే విశ్వేదేవాస్తేన ఇతీరయేత్ ॥
తథేతి చోక్తే తైర్విప్రైః ప్రార్థనీయాస్తదాశిషః ।
పశ్చాద్విసర్జయేద్దేవాన్ పూర్వం పైత్ర్యాన్మహీపతే! ॥ 46
మాతామహానామప్యేవం సహ దేవైః క్రమస్స్మృతః । భోజనే చ స్వశక్త్యా చ దానే తద్వద్విసర్జనే ॥
ఆపాదశౌచనాత్పూర్వం కుర్యాద్దేవద్విజన్మసు । విసర్జనం తు ప్రథమం పితృమాతామహేషు వై ॥ 48
విసర్జయేత్ప్రీతివచస్సంమాన్యాభ్యర్థితాంస్తతః । నివర్తేతాభ్యనుజ్ఞాత ఆద్వారాత్తాననువ్రజేత్ ।

తత స్తువై శ్వదేవాఖ్యాం కుర్యాన్నిత్యక్రియాంబుధః ।
భుఞ్జీయాచ్చ సమంపూజ్య భృత్యబన్ధుభిరాత్మనః ॥ 50
ఏవంశ్రాద్ధంబుధఃకుర్యాత్పైత్రంమాతామహంతథా ।
శ్రాద్ధైరాప్యాయితాదద్యుస్సర్వకామాన్పితామహాః ॥ 51
త్రీణిశ్రాద్ధేపవిత్రాణిదౌహిత్రఃకుతపస్తిలః । రజతస్యకథాదానం తథాసందర్శనాదికమ్ ॥ 52
వర్జ్యానికుర్వతాశ్రాద్ధంక్రోధోఽధ్వగమనంత్వరా ।భోక్తురప్యత్రరాజేన్ద్రత్రయమేతన్నశస్యతే॥
విశ్వేదేవాస్సపితర స్తథామాతామహాన్నృప ॥
కులంచాప్యాయతేపుంసాం సర్వంశ్రాద్ధంప్రకుర్వతామ్ ॥ 54
సోమాధారఃపితృగణోయోగాధారశ్చచన్ద్రమాః।శ్రాద్ధేయోగినియోగ స్తుతస్మాద్భూపాలశస్యతే॥
సహస్రస్యాపివిప్రాణాం యోగీచేత్పురతఃస్థితః ।
సర్వాన్భోక్తౄంస్తారయతి యజమానంతథానృప ! ॥ 56

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే తృతీయాంశే పఞ్చదశోఽధ్యాయః

అథ తృతీయాంశే షోడశోఽధ్యాయః

ఔర్వ ఉవాచ :—

హవిష్యమత్స్యమాంసైస్తు శశస్యనకులస్యచ । సౌకరచ్ఛాగలైణేయరౌరవైర్గవయేనచ ॥ 1
ఔరభ్రగవ్యైశ్చతథా మాంసవృద్ధ్యాపితామహాః ।
ప్రయాన్తితృప్తింమాంసైస్తు నిత్యంవార్ధ్రీణసామిషైః ॥ 2
ఖడ్గమాంసమతీవాత్ర కాలశాకంతథామధు । శస్తానికర్మణ్యత్యన్తతృప్తిదానినరేశ్వర ! ॥ 3
గయాముపేత్యయశ్శ్రాద్ధం కరోతిపృథివీపతే । సఫలంతస్యతజ్జన్మ జాయతేపితృతృప్తిదమ్ ॥ 4
ప్రశాన్తికాస్సనీవారాశ్శ్యామాకాద్వివిధాస్తథా ।
వన్యౌషధిప్రధానాస్తు శ్రాద్ధార్హాఃపురుషర్షభ ॥ 5
యవాఃప్రియఙ్గవోముద్గా గోధూమావ్రీహయస్తిలాః ।
నిష్పావాఃకోవిదారాశ్చ సర్షపాశ్చాత్రశోభనాః ॥ 6
అకృతాగ్రయణంయచ్చ ధాన్యజాతంనరేశ్వర ।
రాజమాషానణూంశ్చైవ మసూరాంశ్చవివర్జయేత్ ॥ 7
అలాబుంగృఞ్జనంచైవ పలాణ్డుంపిణ్డమూలకమ్ । గాన్ధారకకరమ్భాణి లవణాన్యౌషరాణిచ ॥ 8
ఆరక్తాశ్చైవనిర్యాసాఃప్రత్యక్షలవణానిచ । వర్జ్యాన్యేతానివైశ్రాద్ధే యచ్చవాచానశస్యతే ॥ 9

సక్త్వాహృతమనుచ్ఛిష్టంతృప్యతేనచయత్రగౌః । దుర్గన్ధిఫేనిలంచామ్బుశ్రాద్ధయోగ్యంనపార్థివ॥
క్షీరమేకశఫానాంయదౌష్ట్రమావికమేవచ । మార్గంచమాహిషంచైవ వర్జయేచ్ఛ్రాద్ధకర్మణి॥
షణ్ఢాపవిద్ధచణ్డాలపాపిపాషణ్డరోగిభిః । కృకవాకుశ్వానగ్నవానరగ్రామసూకరైః ॥ 12
ఉదక్యాసూతికాశౌచమృతహారైశ్చవీక్షితే । శ్రాద్ధేఽసురానపితరో భుఞ్జతేపురుషర్షభ ॥ 13

తస్మాత్పరిశ్రితేకుర్యాచ్ఛ్రాద్ధంశ్రద్ధాసమన్వితః ।
ఉర్వ్యాంచతిలవిక్షేపాద్యాతుధానాన్నివారయేత్ ॥ 14

నఖాదినాచోపపన్నంకేశకీటాదిభిర్నృప । నచైవాభిషవైర్మిశ్రమన్నంపర్యుషితంతథా ॥ 15
శ్రద్ధాసమన్వితైర్దత్తంపితృభ్యోనామగోత్రతః । యదాహారాస్తుతేజాతాస్తదాహారత్వమేతితత్ ॥
శ్రూయతేచాపిపితృభిర్గీతాగాథామహీపతే । ఇక్ష్వాకోర్మనుపుత్రస్య కలాపోపవనేతథా ॥ 17
అపినస్తేభవిష్యన్తికులేసన్మార్గశీలినః । గయాముపేత్యయేపిణ్డాన్దాస్యన్త్యస్మాకమాదరాత్ ॥
అపినస్సకులేజాతోయోనోదద్యాత్త్రయోదశీమ్। పాయసంమధుసర్పిర్భ్యాంవర్షాసుచమఘాసుచ॥
గౌరీంవాప్యుద్వహేత్కన్యాంనీలంవావృషముత్సృజేత్ । యజేతవాశ్వమేధేనవిధివద్దక్షిణావతా ॥

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే తృతీయాంశే షోడశోఽధ్యాయః. [20

అథ తృతీయాంశే సప్తదశోఽధ్యాయః

శ్రీపరాశర ఉవాచ —

ఇత్యాహభగవానౌర్వస్సగరాయమహాత్మనే । సదాచారంపురాసమ్యఙ్మైత్రేయ ! పరిపృచ్ఛతే॥1
మయాఽప్యేతదశేషేణ కథితంభవతోద్విజ ! । సముల్లఙ్ఘ్యసదాచారం కశ్చిన్నాప్నోతిశోభనమ్ ॥

మైత్రేయ ఉవాచ :—

షణ్ఢాపవిద్ధప్రముఖాఃకథితాభగవంస్త్వయా । ఉదక్యాద్యాశ్చమేసర్వేనగ్నమిచ్ఛామివేదితుమ్॥ 3
కోనగ్నఃకింసమాచారోనగ్నసంజ్ఞాంనరోలభేత్ ।నగ్నస్వరూపమిచ్ఛామియథావత్కథితంత్వయా॥

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఋగ్యజుస్సామసంజ్ఞేయం త్రయీవర్ణావృతిర్ద్విజ ।
ఏతాముజ్ఝతియోమోహాత్సనగ్నఃపాతకీస్మృతః ॥ 5

త్రయీసమస్తవర్ణానాంద్విజసంవరణంయతః।నగ్నోభవత్యుజ్ఝితాయామతస్తస్యాంనసంశయః॥
ఇదంచశ్రూయతామన్యద్యద్భీష్మాయమహాత్మనే । కథయామాసధర్మజ్ఞోవసిష్ఠోఽస్మత్పితామహః॥
మయాపితస్యగదతశ్శ్రుతమేతన్మహాత్మనః । నగ్నసంబన్ధి మైత్రేయ ! యత్పృష్టోఽహమిహత్వయా॥8

దేవాసురమభూద్యుద్ధం దివ్యమబ్దశతం పురా । తస్మిన్ పరాజితా దేవా దైత్యైః ప్రహ్లాదపురోగమైః ॥ 9
క్షీరోదస్యోత్తరం కూలం గత్వా తప్యన్త వై తపః । విష్ణోరారాధనార్థాయ జగుశ్చేమం స్తవం తథా ॥

దేవా ఊచుః :—

ఆరాధనాయ లోకానాం విష్ణోరీశస్య యాం గిరమ్ । వక్ష్యామో భగవానద్య తయా విష్ణుః ప్రసీదతు ॥ 11
యతో భూతాన్యశేషాణి ప్రసూతాని మహాత్మనః । యస్మింశ్చ లయమేష్యన్తి కస్తం సంస్తోతుమీశ్వరః ॥

తథాఽప్యరాతివిధ్వంసధ్వస్తవీర్యాభయార్థినః ।
త్వాం స్తోష్యామస్తవోక్తీనాం యాథార్థ్యం నేశగోచరేత్ ॥ 13

త్వముర్వీ సలిలం వహ్నిర్వాయురాకాశమేవ చ । సమస్తమన్తఃకరణం ప్రధానం తత్పరః పుమాన్ ॥

ఏకం తవైతద్భూతాత్మన్ మూర్తామూర్తమయం వపుః ।
ఆబ్రహ్మస్తమ్బపర్యన్తం స్థానకాలవిభేదవత్ ॥ 15

తత్రేశ తవ యత్పూర్వం త్వన్నాభికమలోద్భవమ్ । రూపం సర్గోపకారాయ తస్మై బ్రహ్మాత్మనే నమః ॥
శక్రార్కరుద్రవస్వశ్విమరుత్సోమాదిభేదవత్ । వయమేకం స్వరూపం తే తస్మై దేవాత్మనే నమః ॥ 17
దమ్భప్రాయమసంబోధి తితిక్షాదమవర్జితమ్ । యద్రూపం తవ గోవిన్ద తస్మై దైత్యాత్మనే నమః ॥ 18
నాతిజ్ఞానవహా యస్మిన్నాడ్యః స్తిమితతేజసి । శబ్దాదిలోభి యత్తస్మై తుభ్యం యక్షాత్మనే నమః ॥ 19
క్రౌర్యమాయామయం ఘోరం యచ్చ రూపం తవాసితమ్ । నిశాచరాత్మనే తస్మై నమస్తే పురుషోత్తమ ॥
స్వర్గస్థధర్మితద్ధర్మఫలోపకరణం తవ । ధర్మాఖ్యం చ తథా రూపం నమస్తస్మై జనార్దన ॥ 21
హర్షప్రాయమసంసర్గి గతిమద్గమనాదిషు । సిద్ధార్థం తవ యద్రూపం తస్మై సిద్ధాత్మనే నమః ॥ 22
అతితిక్షాయనం క్రూరముపభోగసహం హరే । ద్విజిహ్వం తవ యద్రూపం తస్మై నాగాత్మనే నమః ॥ 23
అవబోధి చ యచ్ఛాన్తమదోషమపకల్మషమ్ । ఋషిరూపాత్మనే తస్మై విష్ణురూపాత్మనే నమః ॥ 24
భక్షయత్యథ కల్పాన్తే భూతాని యదవారితమ్ । త్వద్రూపం పుణ్డరీకాక్ష తస్మై రుద్రాత్మనే నమః ॥ 25
సంభక్ష్య సర్వభూతాని దేవాదీన్యవిశేషతః । నృత్యత్యన్తే చ యద్రూపం తస్మై రుద్రాత్మనే నమః ॥ 26
ప్రవృత్త్యా రజసో యచ్చ కర్మణాం కరణాత్మకమ్ । జనార్దన నమస్తస్మై త్వద్రూపాయ నరాత్మనే ॥ 27
అష్టావింశద్వధోపేతం యద్రూపం తామసం తవ । ఉన్మార్గగామి సర్వాత్మంస్తస్మై పశ్వాత్మనే నమః
యజ్ఞాఙ్గభూతం యద్రూపం జగతస్సిద్ధిసాధనమ్ । వృక్షాదిభేదైష్షడ్భేది తస్మై ముఖ్యాత్మనే నమః ॥ 29
తిర్యఙ్మనుష్యదేవాదివ్యోమశబ్దాదికం చ యత్ । రూపం తవాదేస్సర్వస్య తస్మై సర్వాత్మనే నమః ॥

ప్రధానబుద్ధ్యాదిమయాదశేషాద్యదన్యదస్మాత్పరమన్తరాత్మన్ ।
రూపం తవాద్యం న యదన్యతుల్యం తస్మై నమః కారణకారణాయ ॥ 31
శుక్లాదిదీర్ఘాదిఘనాదిహీనమగోచరం యచ్చ విశేషణానామ్ ।
శుద్ధాతిశుద్ధం పరమర్షిదృశ్యం రూపాయ తస్మై భగవన్నతాః స్మ ॥ 32

యన్నశ్శరీరేషు యదన్యదేహేష్వశేషవస్తుష్వజమవ్యయం యత్ ।
యస్మాచ్చ నాన్యద్వ్యతిరిక్తమస్తి బ్రహ్మస్వరూపాయ నతాస్స్మ తస్మై ॥ 33
సకలమిదమజస్య యస్య రూపం పరమపదాత్మవతస్సనాతనస్య ।
తమనిధనమశేషబీజభూతం ప్రభుమమలం ప్రణతాస్స్మ వాసుదేవమ్ ॥ 34

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

స్తోత్రస్యావసానే తే దదృశుః పరమేశ్వరమ్ । శఙ్ఖచక్రగదాపాణిం గరుడస్థం సురా హరిమ్ ॥ 35
తమూచుస్సకలా దేవాః ప్రణిపాతపురస్సరమ్ । ప్రసీద నాథ ! దైత్యేభ్యస్త్రాహి నశ్శరణార్థినః ॥ 36
త్రైలోక్యయజ్ఞభాగాశ్చ దైత్యైర్హ్రాదపురోగమైః ।
హృతా నో బ్రహ్మణోఽప్యాజ్ఞాముల్లఙ్ఘ్య పరమేశ్వర ! ॥ 37
యద్యప్యశేషభూతస్య వయం తే చ తవాంశజాః । తథాప్యవిద్యాభేదేన భిన్నం పశ్యామహే జగత్ ॥ 38
స్వవర్ణధర్మాభిరతా వేదమార్గానుసారిణః । న శక్యాస్తేఽరయో హన్తుమస్మాభిస్తపసాన్వితాః ॥
తముపాయమశేషాత్మన్నస్మాకం దాతుమర్హసి । యేన తానసురాన్ హన్తుం భవేమ భగవన్ క్షమాః ॥

శ్రీపరాశర ఉవాచ —

ఇత్యుక్తో భగవాంస్తేభ్యో మాయామోహం శరీరతః ।
సముత్పాద్య దదౌ విష్ణుః ప్రాహ చేదం సురోత్తమాన్ ॥ 41

శ్రీ భగవానువాచ :—

మాయామోహోఽయమఖిలాన్ దైత్యాంస్తాన్ మోహయిష్యతి ।
తతో వధ్యా భవిష్యన్తి వేదమార్గబహిష్కృతాః ॥ 42
స్థితౌ స్థితస్య మే వధ్యా యావన్తః పరిపన్థినః । బ్రహ్మణో యేఽధికారస్య దేవదైత్యాదికాస్సురాః ॥ 43
తద్గచ్ఛత న భీః కార్యా మాయామోహోఽయమగ్రతః ।
గచ్ఛన్నద్యోపకారాయ భవతాం భవితా సురాః ॥ 44

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఇత్యుక్తాః ప్రణిపత్యైనం యయుర్దేవా యథాగతమ్ ।
మాయామోహోఽపి తైస్సార్ధం యయౌ యత్ర మహాసురాః ॥ 45

ఇతి శ్రీ విష్ణుపురాణే తృతీయాంశే సప్తదశోఽధ్యాయః

శ్రీః

అథ తృతీయాంశే అష్టాదశోఽధ్యాయః.

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

తపస్యభిరతాన్ సోఽథ మాయామోహో మహాసురాన్ ।
మైత్రేయ గత్వా దదృశే నర్మదాతీరసంశ్రయాన్ ॥ 1

తతో దిగమ్బరో ముణ్డో బర్హిపిచ్ఛధరో ద్విజ। మాయామోహోఽసురాన్ శ్లక్ష్ణమిదం వచనమబ్రవీత్

మాయామోహ ఉవాచ :—

భో దైత్యపతయో బ్రూత యదర్థం తప్యతే తపః । ఐహికార్థం ను పారత్ర్యం తపసః ఫలమిచ్ఛథ॥ 3

అసురాః ఊచుః :—

పారత్ర్యఫలలాభాయ తపశ్చర్యా మహామతే । అస్మాభిరియమారబ్ధా కింవా తేఽత్రవివక్షితమ్॥ 4

మాయామోహ ఉవాచ :—

కురుధ్వం మమ వాక్యాని యది ముక్తిమభీప్సథ। అర్హధ్వమేతం ధర్మం చ ముక్తిద్వారమసంయుతమ్॥

ధర్మో విముక్తేరర్హోఽయం నైతస్మాదపరో వరః ।
అత్రైవావస్థితాస్స్వర్గం విముక్తిం వా గమిష్యథ ॥ 6
అర్హధ్వం ధర్మమేతం చ సర్వే యూయం మహాబలాః ॥ 7

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఏవం ప్రకారైర్బహుభిర్యుక్తిదర్శనచర్చితైః ।
మాయామోహేన తే దైత్యా వేదమార్గాదపాకృతాః ॥ 8

ధర్మాయైతదధర్మాయ సదేతన్నసదిత్యపి । విముక్తయే త్విదం నైతద్విముక్తిం సంప్రయచ్ఛతి॥9

పరమార్థోఽయమత్యర్థం పరమార్థో న చాప్యయమ్ ।
కార్యమేతదకార్యం చ నైతదేవం స్ఫుటం త్విదమ్ ॥ 10
దిగ్వాససామయం ధర్మో ధర్మోఽయం బహువాససామ్ ॥ 11

ఇత్యనేకాన్తవాదం చ మాయామోహేన నైకధా। తేన దర్శయతా దైత్యాస్స్వధర్మం త్యాజితా ద్విజ

అర్హతైతం మహాధర్మం మాయామోహేన తే యతః ।
ప్రోక్తాస్తమాశ్రితా ధర్మమార్హతాస్తేన తేఽభవన్ ॥ 13
త్రయీధర్మసముత్సర్గం మాయామోహేన తేఽసురాః ।
కారితాస్తన్మయా హ్యాసంస్తథాఽన్యే తత్ప్రబోధితాః ॥ 14

తైరప్యన్యైః పరే తైశ్చ తైరప్యన్యైః పరేచ తైః ।
అల్పైరహోభిస్సంత్యక్తా తైర్దైతేయైః ప్రాయశస్త్రయీ ॥ 15
పునశ్చరక్తామ్బరధృత్ మాయామోహోఽజితేన్ద్రియః ।
అన్యానాహాసురాన్ గత్వా మృద్వల్పంమధురాక్షరమ్ ॥ 16
స్వర్గార్థం యది వో వాఞ్ఛా నిర్వాణార్థమథోఽసురాః ।
తదలంపశుఘాతాదిదుష్టధర్మైర్నిబోధత ॥ 17
విజ్ఞానమయమేవైతదశేషమవగచ్ఛత । బుధ్యధ్వంమేవచస్సమ్యగ్బుధైరేవముదీరితమ్ ॥ 18
జగదేతదనాధారంభ్రాన్తిజ్ఞానార్థతత్పరమ్ । అనాదిదుష్టమత్యర్థంభ్రామ్యతేభవసంకటే ॥ 19
ఏవంబుధ్యతబుధ్యధ్వం బుధ్యతైవమితీరయన్ ।
మాయామోహస్సదైతేయాన్ ధర్మమత్యాజయద్ద్విజ ॥ 20
నానాప్రకారవచనంసతేషాంయుక్తియోజితమ్ । తథాతథావదద్ధర్మంతత్యజుస్తేయథాయథా ॥21
తేఽప్యన్యేషాంతథైవోచురన్యైరన్యేతథోదితాః ।
మైత్రేయ! తత్యజుర్ధర్మం వేదస్మృత్యుదితంపరమ్ ॥ 22
అన్యానప్యన్యపాషణ్డప్రకారైర్బహుభిర్ద్విజ ।
దైతేయాన్ మోహయామాస మాయామోహోఽతిమోహకృత్ ॥ 23
అల్పేనైవహికాలేన మాయామోహేనతేఽసురాః ।
మోహితాస్తత్యజుస్సర్వాం త్రయీమార్గాశ్రితాంకథామ్ ॥ 24
కేచిద్వినిన్దాంవేదానాం దేవానామపరేద్విజ । యజ్ఞకర్మకలాపస్యతథాన్యేచద్విజన్మనామ్ ॥ 25
నైతద్యుక్తిసహంవాక్యంహింసాధర్మాయచేష్యతే। హవీంష్యనలదగ్ధానిఫలాయేత్యర్భకోదితమ్
యజ్ఞైరనేకైర్దేవత్వమవాప్యేన్ద్రేణభుజ్యతే । శమ్యాదియదిచేత్కాష్ఠంతద్వరంపత్రభుక్పశుః ॥ 27
నిహతస్యపశోర్యజ్ఞేస్వర్గప్రాప్తిర్యదీష్యతే । స్వపితాయజమానేనకిన్నుతస్మాన్నహన్యతే ॥
తృప్తయేజాయతేపుంసో భుక్తమన్యేనచేత్తతః ।
దద్యాచ్ఛ్రాద్ధంశ్రమాయాన్నం నవహేయుఃప్రవాసినః । 29
జనశ్రద్ధేయమిత్యేతదవగమ్యతతోఽత్రవః । ఉపేక్షాశ్రేయసేవాక్యంరోచతాంయన్మయేరితమ్ ॥ 30
నహ్యాప్తవాదానభసోనిపతన్తిమహాసురాః।యుక్తిమద్వచనంగ్రాహ్యంమయాన్యైశ్చభవద్విధైః॥
మాయామోహేనతేదైత్యాః ప్రకారైర్బహుభిస్తథా ।
వృథాపితాయథానైషాం త్రయీంకశ్చిదరోచయత్ ॥ 32
ఇత్థమున్మార్గయాతేషు తేషుదైత్యేషు తేఽమరాః। ఉద్యోగంపరమంకృత్వాయుద్ధాయసముపస్థితాః॥
తతోదేవాసురంయుద్ధం పునరేవాభవద్ద్విజ । హతాశ్చతేఽసురాదేవైస్సన్మార్గపరిపన్థినః ॥ 34
స్వధర్మకవచస్తేషామభూద్యఃప్రథమంద్విజ । తేనరక్షాఽభవత్పూర్వం నేశుర్నష్టేచతత్రతే ॥ 35

తతో మైత్రేయ ! తన్మార్గవర్తినో యేఽభవన్ జనాః ।
నగ్నాస్తే తైర్యత స్త్యక్తం త్రయీసంవరణం యథా ।
కృత్తాశ్చ తేఽసురా దేవై ర్నానా వేదవినిన్దకాః ॥ 36

బ్రహ్మచారీ గృహస్థశ్చ వానప్రస్థ స్తథాశ్రమీ । పరివ్రాడ్వా చతుర్థోఽత్ర పఞ్చమో నోపపద్యతే ॥ 37
యస్తు సన్త్యజ్య గార్హస్థ్యం వానప్రస్థో న జాయతే । పరివ్రాడ్వాపి మైత్రేయ స నగ్నః పాపకృన్నరః ॥
నిత్యానాం కర్మణాం విప్ర యస్య హానిరహర్నిశమ్ । అకుర్వన్విహితం కర్మ శక్తః పతతి తద్దినే ॥ 39
ప్రాయశ్చిత్తేన మహతా శుద్ధిమాప్నోత్యనాపది । పక్షం నిత్యక్రియాహానేః కర్తా మైత్రేయ మానవః ॥
సంవత్సరం క్రియాహాని ర్యస్య పుంసోఽభిజాయతే । తస్యావలోకనాత్సూర్యో నిరీక్ష్యః సాధుభిస్సదా ॥
స్పృష్టే స్నానం సచేలం స్యాచ్ఛుద్ధిహేతు ర్మహామతే । పుంసో భవతి తస్యోక్తా న శుద్ధిః పాపకర్మణః ॥
దేవర్షిపితృభూతాని యస్య విప్రస్య వేశ్మని । ప్రయాన్త్యనర్చితా న్యత్ర లోకే తస్మాన్న పాపకృత్ ॥
దేవాదినిశ్వాససహతం శరీరం యస్య వేశ్మ చ । న తేన సఙ్కరం కుర్యాద్గృహాసనపరిచ్ఛదైః ॥ 44
సంభాషణానుప్రశ్నాది సహాస్యాం చైవ కుర్వతః । జాయతే తుల్యతా పుంస స్తేనైవ ద్విజవత్సరమ్ ॥ 45
అథ భుఙ్క్తే గృహే తస్య కరోత్యాస్యాం తథాసనే । శేతే వాప్యేకశయనే స సద్య స్తత్సమో భవేత్ ॥ 46
దేవతాపితృభూతాని తథానభ్యర్చ్య యోఽతిథీన్ । భుఙ్క్తే స పాతకం భుఙ్క్తే నిష్కృతి స్తస్య కీదృశీ ॥

బ్రాహ్మణాద్యాస్తు యే వర్ణాస్స్వధర్మాదన్యతోముఖమ్ ।
యాన్తి తే నగ్నసంజ్ఞాం తు హీనకర్మస్వవస్థితాః ॥ 48
చతుర్ణాం యత్ర వర్ణానాం మైత్రేయాత్యన్తసఙ్కరః ।
తత్రాస్యా సాధువృత్తీనా ముపఘాతాయ జాయతే ॥ 49

అనభ్యర్చ్య ఋషీన్ దేవాన్ పితృభూతాతిథీం స్తథా । యో భుఙ్క్తే తస్య సల్లాపాత్ పతన్తి నరకే నరాః ॥

తస్మాదేతాన్నరో నగ్నాం స్త్రయీసంత్యాగదూషితాన్ ।
సర్వదా వర్జయేత్ప్రాజ్ఞ ఆలాపస్పర్శనాదిషు ॥ 51

శ్రద్ధావద్భిః కృతం యత్నా ద్దేవాన్ పితృపితామహాన్ । న ప్రీణయతి తచ్ఛ్రాద్ధం యద్యేభి రవలోకితమ్ ॥
శ్రూయతే చ పురా రాజా ఖ్యాతః శతధను ర్భువి । పత్నీ చ తస్య శైబ్యాఽభూత్ పతిధర్మపరాయణా ॥
పతివ్రతా మహాభాగా సత్యశౌచదయాన్వితా । సర్వలక్షణసంపన్నా సంపన్నా వినయేన చ ॥ 54
స తు రాజా తయా సార్ధం దేవదేవం జనార్దనమ్ । ఆరాధయామాస విభుం పరమేణ సమాధినా ॥ 55
హోమైర్జపై స్తథా దానై రుపవాసైశ్చ భక్తితః । పూజాభిశ్చానుదివసం తన్మనా నాన్యమానసః ॥
ఏకదా తు సమం స్నాతౌ తౌ తు భార్యాపతీ జలే । భాగీరథ్యాస్సముత్తీర్ణౌ కార్తిక్యాం సముపోషితౌ ।
పాషణ్డినమథాయాన్తం సంముఖం తా వపశ్యతామ్ ॥ 57
చాపాచార్యస్య తస్యాసౌ సఖా రాజ్ఞో మహాత్మనః । అత స్తద్గౌరవా త్తేన సఖాలాప మథాకరోత్ ॥ 58
న తు సా వాగ్యతా దేవీ తస్య పత్నీ పతివ్రతా । ఉపోషితాస్మీతి రవిం తస్మిన్ దృష్టే దదర్శ హ ॥ 59
సమాగమ్య యథాన్యాయ్యం దంపతీ తౌ యథావిధి । విష్ణోః పూజాదికం సర్వం కృతవన్తౌ ద్విజోత్తమ ! ॥

కాలేనగచ్ఛతారాజామమారాసౌసపత్నజిత్ । అన్వారురోహసాదేవీచితాస్థంభూపతింపతిమ్ ॥ 61
సతుతేనాపచారేణ శ్వాజజ్ఞేవసుధాపతిః । ఉపోషితేనపాషణ్డసల్లాపోయత్కృతోఽభవత్ ॥ 62
సాపిజాతిస్మరాజజ్ఞే కాశీరాజసుతాశుభా । సర్వవిజ్ఞానసంపూర్ణా సర్వలక్షణపూజితా ॥ 63
తాంపితాదాతుకామోభూద్వరాయవినివారితః । తయైవతన్వ్యావిరతోవివాహారమ్భతోనృపః॥64
తతస్సాదివ్యయాదృష్ట్యాదృష్ట్వాశ్వానంనిజంపతిమ్ । విదిశాఖ్యంపురంగత్వాతదవస్థందదర్శతమ్ ॥
తందృష్ట్వైవమహాభాగంశ్వానభూతంపతింతదా । దదౌతస్మైసదాహారంసత్కారప్రవణంశుభా ॥ 66
భుఞ్జన్దత్తంతయాసోన్నమతిమృష్టమభీప్సితమ్ । స్వజాతిలలితంకుర్వన్బహుచాటుచకారవై ॥ 67
అతీవవ్రీడితాబాలాకుర్వతాచాటుతేనసా । ప్రణామపూర్వమాహేదందయితంతంకుయోనిజమ్ ॥
స్మర్యతాంతన్మహారాజదాక్షిణ్యాల్లపితంత్వయా। యేనశ్వయోనిమాపన్నోమమచాటుకరోభవాన్॥
పాషణ్డినంసమాభాష్యతీర్థస్నానాదనన్తరమ్ । ప్రాప్తోసికుత్సితాంయోనింకింనస్మరసితద్విభో॥ 70

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

తయైవంస్మారితేతస్మిన్పూర్వజాతికృతేతదా । దధ్యౌచిరమథావాప నిర్వేదమతిదుర్లభమ్ ॥ 71
నిర్విణ్ణచిత్తస్సతతోనిర్గత్యనగరాద్బహిః । మరుప్రపతనంకృత్వాసార్గాలీంయోనిమాగతః॥72
సాపిద్వితీయేసంప్రాప్తేవీక్ష్యదివ్యేనచక్షుషా। జాత్వాసృగాలంతంద్రష్టుంయయౌకోలాహలంగిరిమ్॥
తత్రాపిదృష్ట్వాతంప్రాహసార్గాలీంయోనిమాగతమ్।భర్తారమతిచార్వఙ్గీతనయాపృథివీపతేః ॥

పత్న్యువాచ —

అపిస్మరసిరాజేన్ద్రశ్వయోనిస్థస్యయన్మయా । ప్రోక్తంతేపూర్వచరితంపాషణ్డాలాపసంశ్రయమ్ ॥
పునస్తయోక్తస్సజ్ఞాత్వాసత్యంసత్యవతాంవరః । కాననేసనిరాహారస్తత్యాజస్వకళేబరమ్ ॥ 76
భూయస్తతోవృకోజజ్ఞేగత్వాతంనిర్జనేవనే । స్మారయామాసభర్తారంపూర్వవృత్తమనిన్దితా॥
నత్వంవృకోమహాభాగ! రాజాశతధనుర్భవాన్ ।
శ్వాభూత్వాత్వంసృగాలోఽభూర్వృకత్వంసాంప్రతంగతః ॥ 78
స్మారితేనయదాత్యక్తస్తేనాత్మాగృధ్రతాంగతః । అవాపసాపునశ్చైనంబోధయామాసమానినీ ॥
నరేన్ద్ర! స్మర్యతామాత్మా హ్యలంతేగృధ్రచేష్టయా ।
పాషణ్డాలాపజాతోఽయం దోషోయద్గృధ్రతాంగతః ॥ 80
తతఃకాకత్వమాపన్నం సమనన్తరజన్మని । ఉవాచతన్వీభర్తారముపలభ్యాత్మయోగతః ॥ 81
అశేషభూభృతఃపూర్వంవశ్యాయస్మైబలిందదుః । సత్వంకాకత్వమాపన్నోజాతోద్యబలిభుక్ప్రభో॥
ఏవమేవబకత్వేఽపి స్మారితస్సపురాతనమ్ । తత్యాజభూపతిఃప్రాణాన్మయూరత్వమవాపచ ॥ 83
మయూరత్వేతతస్సావైచకారానుగతింశుభా । దత్తైఃప్రతిక్షణంభోజ్యైఃబాలాతజ్జాతిభోజనైః ॥84
తతస్తుజనకోరాజావాజిమేధంమహాక్రతుమ్ । చకారతస్యావభృథే స్నాపయామాసతంతదా॥ 85
స్నాత్వాస్వయంచతన్వఙ్గీ స్మారయామాసతంపతిమ్ ।
యథాఽసౌశ్వసృగాలాద్యా యోనీర్జగ్రాహపార్థివః ॥ 86
స్మృతజన్మక్రమస్సోఽథతత్యాజస్వకళేబరమ్ । జజ్ఞేసజనకస్యైవ పుత్రోఽసౌసుమహాత్మనః ॥ 87

తతస్సాపితరంతన్వీవివాహార్థమచోదయత్ । సచాపికారయామాసతస్యారాజాస్వయంవరమ్ 88
స్వయంవరేకృతేసాతంసంప్రాప్తంపతిమాత్మనః । వరయామాసభూయోపిభర్తృభావేనభామినీ ॥
బుభుజేచతయాసార్ధంసభోగాన్నృపనన్దనః । పితర్యుపరతేరాజ్యం విదేహేషుచకారసః ॥ 90

ఇయాజయజ్ఞాన్సుబహూన్ దదౌదానానిచార్థినామ్ ।
పుత్రానుత్పాదయామాస యుయుధేచసహారిభిః ॥ 91

రాజ్యంభుక్త్వాయథాన్యాయ్యం పాలయిత్వావసుంధరామ్ ।
తత్యాజసప్రియాన్ప్రాణాన్ సంగ్రామేధర్మతోనృపః ॥ 92

తతశ్చితాస్థంతంభూయో భర్తారంసాశుభేక్షణా ।
అన్వారురోహవిధివద్యథాపూర్వంముదాన్వితా ॥ 93

తతోఽవాపతయాసార్ధం రాజపుత్ర్యాసపార్థివః ।
ఐన్ద్రానతీత్యవైలోకాన్ లోకాన్కామదుహోఽక్షయాన్ ॥ 94

స్వర్గాక్షయత్వమతులం దాంపత్యమతిదుర్లభమ్ ।
ప్రాప్తంపుణ్యఫలంప్రాప్య సంశుద్ధింతాంద్విజోత్తమ ॥ 95

ఏషపాషణ్డసంభాషదోషఃప్రోక్తోమయాద్విజ । తథాశ్వమేధావభృథస్నానమాహాత్మ్యమేవచ ॥
తస్మాత్పాషణ్డిభిఃపాపైరాలాపస్పర్శనంత్యజేత్ । విశేషతఃక్రియాకాలేయజ్ఞాదౌచాపిదీక్షితః॥ 97
క్రియాహానిర్గృహేయస్యమాసమేకంప్రజాయతే। తస్యావలోకనాత్సూర్యంప్రపశ్యేన్మతిమాన్నరః
కింపునర్యైస్తుసంత్యక్తాత్రయీసర్వాత్మనాద్విజ । పాషణ్డభోజిభిఃపాపైర్వేదవాదవిరోధిభిః॥
సహాలాపస్తుసంసర్గస్సహాస్యాచాతిపాపినీ। పాషణ్డిభిర్దురాచారైస్తస్మాత్తాన్పరివర్జయేత్ ॥

పాషణ్డినోవికర్మస్థాన్ బైడాలవ్రతికాన్శఠాన్ ।
హైతుకాన్బకవృత్తీంశ్చ వాఙ్మాత్రేణాపినార్చయేత్ ॥ 101
దూరతస్తైస్తుసంపర్కస్త్యాజ్యశ్చాప్యతిపాపిభిః ।
పాషణ్డిభిర్దురాచారైస్తస్మాత్తాన్పరివర్జయేత్ ॥ 102

ఏతేనగ్నాస్తవాఖ్యాతాదృష్టాశ్శ్రాద్ధోపఘాతకాః।ఏషాంసంభాషణాత్పుంసాందినపుణ్యంప్రణశ్యతి॥
ఏతేపాషణ్డినఃపాపానహ్యేతానాలపేద్బుధః । పుణ్యంనశ్యతిసంభాషాదేతేషాంతద్దినోద్భవమ్ ॥
పుంసాంజటాధరణమౌణ్డ్యవతాంవృథైవ మోఘాశినామఖిలశౌచనిరాకృతానామ్ ।
తోయప్రదానపితృపిణ్డబహిష్కృతానాం సంభాషణాదపినరానరకంప్రయాన్తి ॥ 105

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే తృతీయాంశే అష్టాదశోఽధ్యాయః

తృతీయాంశస్సమాప్తః

శ్రీ

హరిః ఓమ్.

అథ శ్రీనిష్ణుపురాణే చతుర్థాంశే ప్రథమోఽధ్యాయః.

మైత్రేయ ఉవాచ :—

భగవన్ యన్నరైః కార్యంసాధుకర్మణ్యవస్థితైః। తన్మహ్యంగురుణాఖ్యాతంనిత్యనైమిత్తికాత్మకమ్
వర్ణధర్మా స్తథాఽఽఖ్యాతా ధర్మా యేచాశ్రమేషువై ।
శ్రోతుమిచ్ఛామ్యహంవంశాన్ రాజ్ఞాంత్వంబ్రూహిమేగురో! ॥ 2

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

మైత్రేయ! శ్రూయతామయమనేకయజ్వవీరధీరశూరభూపాలంకృతో బ్రహ్మాదిర్మానవో
వంశః॥ 3 ॥ తస్యవంశస్యానుపూర్వీమశేషపాపప్రక్షాళనాయ మైత్రేయ! తాంశృణు ॥ 4
సకలజగతామాదిరనాదిభూతస్సఋగ్యజుస్సామాదిమయో భగవాన్విష్ణుః। తస్యబ్రహ్మణో
మూర్తంస్వరూపంహిరణ్యగర్భాఖ్యోబ్రహ్మాండభూతో భగవాన్ బ్రహ్మావై ప్రాగ్బభూవ ॥ 5
బ్రహ్మణశ్చదక్షిణాఙ్గుష్ఠజన్మాదక్షఃప్రజాపతిః। దక్షస్యాప్యదితిః అదితేర్వివస్వాన్ వివస్వతోమనుః॥
మనోరిక్ష్వాకునృగధృష్టశర్యాతినరిష్యన్తనాభాగదిష్టకరూశపృషధ్రాఖ్యా నవపుత్రాబభూవుః ॥ 7
ఇష్టించమిత్రావరుణయోర్మనుఃపుత్రకామశ్చకార ॥ 8
తత్రాపహ్నుతే హోతురపచారాదిళానామ కన్యా బభూవ ॥ 9
సైవ చమిత్రావరుణయోఃప్రసాదాత్సుద్యుమ్నోనామ మనోఃపుత్రోమైత్రేయాసీత్ ॥ 10
పునశ్చేశ్వరకోపాత్ స్త్రీసతీ సోమసూనోర్బుధస్యాశ్రమసమీపే బభ్రామ ॥ 11
సానురాగశ్చ తస్యాం బుధః పురూరవసమాత్మజముత్పాదయామాస ॥ 12
జాతేచతస్మిన్నమితతేజోభిఃపరమఋషిభిః ఇష్టిమయఃఋఙ్మయో యజుర్మయస్సామమయోఽ
థర్వణమయఃసర్వమయోమనోమయోజ్ఞానమయోవిజ్ఞానమయోనకిఞ్చిన్మయోఽమృతమయో
భగవాన్ యజ్ఞపురుషస్వరూపీ సుద్యుమ్నస్యపుంస్త్వమభిలషద్భిర్యథావదిష్టస్తత్ప్రసాదా
దిళా పునరపిసుద్యుమ్నోఽభవత్ ॥ 13 ॥ తస్యాప్యుత్కలగయవినతాస్త్రయఃపుత్రాబభూవుః ॥14
సుద్యుమ్నస్తుస్త్రీపూర్వత్వాత్ రాజ్యభాగంనలేభే ॥ 15
తత్పిత్రాతు వసిష్ఠవచనాత్ప్రతిష్ఠానంనామనగరం సుద్యుమ్నాయదత్తం, తచ్చాసౌపురూరవసే
ప్రాదాత్ ॥ 16 ॥ పృషధ్రస్తుమనుపుత్రోగురుగోవధాత్ శూద్రత్వమగమత్ ॥ 17
కరూశాత్కారూశాః క్షత్రియామహాబలపరాక్రమా బభూవుః ॥ 18
దిష్టపుత్రస్తునాభాగోవైశ్యతామగమత్ । తస్మాద్బలన్ధనఃపుత్రోఽభూత్ ॥ 19

బలంధనాద్వత్సప్రీతిరుదారకీర్తిః ॥ 20 ॥ వత్సప్రీతేః ప్రాంశురభవత్ ॥ 21
ప్రజాపతిశ్చ ప్రాంశోరేకోఽభవత్ ॥ 22 ॥ తతశ్చ ఖనిమిత్రః ॥ 23 ॥ తస్మాచ్ఛక్షుషః ॥ 24
చక్షుషాచ్చాతిబలపరాక్రమో వింశోఽభవత్ ॥ 25 ॥ తతో వివింశకః ॥ 26
తస్మాచ్చ ఖనినేత్రః ॥ 27 ॥ తతశ్చాతివిభూతిః ॥ 28
అతివిభూతేరతిబలపరాక్రమః కరంధమః పుత్రోఽభవత్ ॥ 29 ॥ తస్మాదప్యవిక్షిత్ ॥ 30
అవిక్షితోఽప్యతిబలపరాక్రమః పుత్రో మరుత్తో నామాభవత్ । యస్యేమావద్యాపి శ్లోకౌ గీయేతే ॥
మరుత్తస్య యథా యజ్ఞస్తథా కస్యాభవద్భువి । సర్వం హిరణ్మయం యస్య యజ్ఞవస్త్వతిశోభనమ్ ॥
అమాద్యదిన్ద్రస్సోమేన దక్షిణాభిర్ద్విజాతయః । మరుతః పరివేష్టారః సదస్యాశ్చ దివౌకసః ॥ 33
స మరుత్తశ్చక్రవర్తీ నరిష్యన్తనామానం పుత్రమవాప ॥ 34 ॥ తస్మాచ్చ దమః ॥ 35
దమస్య పుత్రో రాజవర్ధనో జజ్ఞే ॥ 36 ॥ రాజవర్ధనాత్సువృద్ధిః ॥ 37 ॥ సువృద్ధేః కేవలః ॥ 38
కేవలాత్సుధృతిరభూత్ ॥ 39 ॥ తతశ్చ నరః ॥ 40 ॥ తస్మాచ్చన్ద్రః ॥ 41
తతః కేవలోఽభూత్ ॥ 42 ॥ కేవలాద్బన్ధుమాన్ ॥ 43 ॥ బన్ధుమతో వేగవాన్ ॥ 44
వేగవతో బుధః ॥ 45 ॥ తతశ్చ తృణబిన్దుః ॥ 46 ॥ తస్యాప్యేకా కన్యా ఇలబిలా నామ ॥ 47
తం చాలమ్బుసా నామ వరాప్సరాస్తృణబిన్దుం లేభే ॥ 48
తస్యామప్యస్య విశాలో జజ్ఞే యః పురీం వైశాలీం నామ నిర్మమే ॥ 49
హేమచన్ద్రశ్చ విశాలస్య పుత్రోఽభవత్ ॥ 50 ॥ తస్మాచ్చన్ద్రః ॥ 51
తత్తనయో ధూమ్రాక్షః ॥ 52 ॥ తస్యాపి సృఞ్జయోఽభూత్ ॥ 53 ॥ సృఞ్జయాత్సహదేవః ॥ 54
తతశ్చ కృశాశ్వో నామ పుత్రోఽభూత్ ॥ 55
సోమదత్తః కృశాశ్వాజ్జజ్ఞే యో దశాశ్వమేధానాజహార ॥ 56 ॥ తత్పుత్రో జనమేజయః ॥ 57
జనమేజయాత్సుమతిః ॥ 58 ॥ ఏతే వైశాలికా భూభృతః ॥ 59 ॥ శ్లోకోఽప్యత్ర గీయతే ॥ 60
తృణబిన్దోః ప్రసాదేన సర్వే వైశాలికా నృపాః । దీర్ఘాయుషో మహాత్మానో వీర్యవన్తోఽతిధార్మికాః ॥
శర్యాతేః కన్యా సుకన్యా నామాభవత్ । యాముపయేమే చ్యవనః ॥ 62
ఆనర్తనామా పరమధార్మికశ్శర్యాతిపుత్రోఽభూత్ ॥ 63
ఆనర్తస్యాపి రేవతనామా పుత్రో జజ్ఞే । యోఽసావానర్తవిషయం బుభుజే । పురీం చ కుశస్థలీమధ్యు
వాస ॥ 64 ॥ రేవతస్యాపి రైవతః పుత్రః । కకుద్మీ నామ ధర్మాత్మా భ్రాతృశతస్య జ్యేష్ఠోఽభవత్ ॥ 65
తస్య చ రేవతీ నామ కన్యాఽభవత్ ॥ 66
స తామాదాయ కస్యేయమర్హతీతి భగవన్తమబ్జయోనిం ప్రష్టుం బ్రహ్మలోకం జగామ ॥ 67
తావచ్చ బ్రహ్మణోఽన్తరే హాహాహూహూసంజ్ఞాభ్యాం గన్ధర్వాభ్యామతితానం నామ దివ్యం
గాన్ధర్వమగీయత ॥ 68
తచ్చ త్రిమార్గపరివృత్తైరనేకయుగపరివృత్తిం తిష్ఠన్నపి రైవతః శృణ్వన్ముహూర్తమివ మేనే ॥

గీతావసానే భగవన్తమబ్జయోనింప్రణమ్య రైవతః కన్యాయోగ్యం వరమపృచ్ఛత్ ॥ 70

తంచాహభగవాన్కథయ యోఽభిమతస్తేవరఇతి ॥ 71

పునశ్చప్రణమ్యభగవతేతస్మైయథాభిమతానాత్మన స్వవరాన్కథయామాస ।

కఏషాంభగవతోఽభిమత ఇతియస్మైకన్యాంప్రయచ్ఛామీతి ॥ 72

తతఃకించిదవనతశిరాఃసస్మితం భగవానబ్జయోనిఃప్రాహ ॥ 73

యఏతేభగవతోఽభిమతానైతేషాంసాంప్రతమపత్యాపత్యసంతతిరప్యవనితలేఽస్తి ॥ 74

బహూనితవాత్రైతద్గాన్ధర్వంశృణ్వతశ్చతుర్యుగాణ్యతీతాని ॥ 75

సాంప్రతంమహీతలేఽష్టావింశతితమమస్యమనోశ్చతుర్యుగమతీతప్రాయంవర్తతే ॥ 76

ఆసన్నోహికలిః ॥ 77 ॥ అన్యస్మైకన్యారత్నమిదంభవతైకాకినా దేయమ్ ॥ 78

భవతోఽపిపుత్రమిత్రభృత్యకళత్రబన్ధుబలకోశాదయఃసమస్తాఃకాలేనైతేనాత్యన్తమతీతాః ॥ 79

తతఃపునరప్యుత్పన్నసాధ్వసఃసరాజాభగవన్తంప్రణమ్యపప్రచ్ఛ ॥ 80

భగవన్నేవమవస్థితేమయేయంకస్మైదేయేతి ॥ 81

తతస్సభగవాన్కించిదవనమ్రకంధరఃకృతాఞ్జలిర్భూత్వాసర్వలోకగురురమ్భోజయోనిరాహ ॥82

బ్రహ్మోవాచ :—

నహ్యాదిమధ్యాన్తమజస్యయస్య విద్మోవయంసర్వమయస్యధాతుః ।
నచస్వరూపంనపరంప్రభావం నచైవసారంపరమేశ్వరస్య ॥ 83
కలాముహూర్తాదిమయశ్చకాలో నయద్విభూతేఃపరిణామహేతుః ।
అజన్మనాశస్యసమస్తమూర్తేరనామరూపస్యసనాతనస్య ॥ 84
యస్యప్రసాదాదహమచ్యుతస్య భూతః ప్రజాసృష్టికరోఽన్తకారీ ।
క్రోధాచ్చరుద్రఃస్థితిహేతుభూతో యస్మాచ్చమధ్యేపురుషఃపరస్మాత్ ॥ 85
మద్రూపమాస్థాయసృజత్యజోయః స్థితౌచయోఽసౌపురుషస్వరూపీ ।
రుద్రస్వరూపేణచయోఽత్తివిశ్వం ధత్తేతథాఽనన్తవపుస్సమస్తమ్ ॥ 86
శక్రాదిరూపీపరిపాతివిశ్వమర్కేన్దురూపశ్చతమోహినస్తి ॥
పాకాయయోఽగ్నిత్వముపైతిలోకాన్ బిభర్తిపృథ్వీవపురవ్యయాత్మా ॥ 87
చేష్టాంకరోతిశ్వసనస్వరూపీ లోకస్యతృప్తించజలాన్నరూపీ ।
దదాతివిశ్వస్థితిసంస్థితస్తు సర్వావకాశంచనభస్స్వరూపీ ॥ 88
యస్సృజ్యతేసర్గకృదాత్మనైవ యఃపాల్యతేపాలయితాచదేవః ।
విశ్వాత్మనాసంహ్రియతేఽన్తకారీ పృథక్త్రయస్యాస్యచయోఽవ్యయాత్మా ॥ 89
యస్మిన్జగద్యోజగదేతదాద్యో యశ్చాశ్రితోఽస్మిన్జగతిస్వయంభూః ।
ససర్వభూతప్రభవోధరిత్ర్యాం స్వాంశేనవిష్ణుర్నృపతేఽవతీర్ణః ॥ 90

కుశస్థలీయాదవభూపరమ్యా పురీపురాఽభూదమరావతీవ ।
సాద్వారకాసంప్రతితత్రచాస్తే సకేశవాంశోబలదేవనామా ॥ 91
తస్మైత్వమేనాంతనయాంనరేన్ద్ర ప్రయచ్ఛమాయామనుజాయజాయామ్ ।
శ్లాఘ్యోవరోఽసౌతనయాతవేయం స్త్రీరత్నభూతాసదృశోహియోగః ॥ 92

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

ఇతీరితోఽసౌకమలోద్భవేన భువంసమాసాద్యపతిఃప్రజానామ్ ।
దదర్శహ్రస్వాన్పురుషానశేషానల్పౌజసఃస్వల్పవివేకవీర్యాన్ ॥ 93
కుశస్థలీంతాంచపురీముపేత్య దృష్ట్వాన్యరూపాంప్రదదౌసకన్యామ్ ।
సీరాయుధాయస్ఫటికాచలాభవక్షస్థలాయాతులధీర్నరేన్ద్రః ॥ 94
ఉచ్చైఃప్రమాణామితితామవేక్ష్యస్వలాంగలాగ్రేణసతాలకేతుః ।
వినామయామాసతతశ్చసాపి బభూవసద్యోవనితాయథాఽన్యా ॥ 95
తాంరేవతీంరైవతభూపకన్యాం సీరాయుధోఽసౌవిధినోపయేమే ।
దత్త్వాచకన్యాంసనృపోజగామ హిమాచలంవైతపసేధృతాత్మా ॥ 96

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే చతుర్థాంశే ప్రథమోఽధ్యాయః.

అథ చతుర్థాంశే ద్వితీయోఽధ్యాయః

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

యావచ్చబ్రహ్మలోకాత్తు కకుద్మీరైవతోనాభ్యేతి తావత్పుణ్యజనసంజ్ఞారాక్షసాస్తామస్య
పురీంకుశస్థలీంనిజఘ్నుః ॥ 1 ॥ తచ్చాస్యభ్రాతృశతంపుణ్యజనత్రాసాద్దిశోభేజే ॥ 2
తదన్వయాశ్చక్షత్రియాఃసర్వదిక్ష్వభవన్ ॥ 3 ॥ ధృష్టస్యాపివార్ష్టకంక్షత్రమభవత్ ॥ 4
నాభాగస్యాత్మజోనాభాగసంజ్ఞోఽభవత్ ॥ 5 ॥ తస్యాప్యమ్బరీషః ॥ 6
అమ్బరీషస్యాపివిరూపోఽభవత్ ॥ 7 ॥ విరూపాత్పృషదశ్వోజజ్ఞే ॥ 8 ॥ తతశ్చరథీతరః ॥ 9

అత్రాయంశ్లోకః :—

ఏతేక్షత్రప్రసూతావైపునశ్చాఙ్గిరసాస్స్మృతాః। రథీతరాణాంప్రవరాఃక్షత్రోపేతాద్విజాతయఇతి॥
క్షుతవతశ్చమనోరిక్ష్వాకుర్ఘ్రాణతఃపుత్రోజజ్ఞే॥ 11
తస్యపుత్రశతప్రధానావికుక్షినిమిదణ్డాఖ్యాస్త్రయఃపుత్రాః ॥ 12
శకునిప్రముఖాఃపఞ్చాశత్పుత్రాఉత్తరాపథరక్షితారోబభూవుః ॥ 13

చత్వారింశదష్టౌచదక్షిణాపథభూపాలాః ॥ 14
సచేక్ష్వాకురష్టకాయాముత్పాద్య శ్రాద్ధార్హంమాంసమానయేతివికుక్షిమాజ్ఞాపయామాస ॥ 15
తథేతిగృహీతాజ్ఞోవనమభ్యేత్యానేకాన్మృగాన్హత్వాతిశ్రాన్తోఽతిక్షుత్పరీతోవికుక్షిరేకం
శశమభక్షయత్ । శేషంచమాంసమానీయపిత్రేనివేదయామాస ॥ 16
ఇక్ష్వాకుణాఇక్ష్వాకుకులాచార్యస్తత్ప్రోక్షణాయవసిష్ఠశ్చోదితఃప్రాహ,తదలమనేనామేధ్యే
నామిషేణ దురాత్మనాఽనేనతవపుత్రేణైతన్మాంసముపహతం యతోఽనేనశశోభక్షితః ॥ 17
తతశ్చాసౌవికుక్షిర్గురుణైవముక్తఃశశాదసంజ్ఞామవాప పిత్రాచపరిత్యక్తః ॥ 18
పితర్యుపరతేచాసావఖిలామేతాంపృథివీంధర్మతశ్శశాస ॥ 19
శశాదస్యపురంజయోనామపుత్రోఽభవత్ ॥ 20 ॥ తస్యఇదంచాన్యత్ ॥ 21
పురాహిత్రేతాయాందైవాసురమతిభీషణంయుద్ధమాసీత్ ॥ 22
తత్రచాతిబలిభిరసురైరమరాఃపరాజితాఃతేభగవన్తం విష్ణుమారాధయాంచక్రుః ॥ 23
ప్రసన్నశ్చదేవానామనాదినిధనఃసకలజగత్పరాయణోనారాయణఃప్రాహ ॥ 24
జ్ఞాతమేతన్మయాయుష్మాభిర్యదభిలషితంతదర్థమిదంశ్రూయతామ్ ॥ 25
పురంజయోనామశశాదస్యరాజర్షేస్తనయఃక్షత్రియప్రవరఃతచ్ఛరీరేహమంశేనస్వయమేవావతీ
ర్యతానశేషానసురాన్నిహనిష్యామితద్భవద్భిఃపురంజయోసురవధార్థముద్యోజ్యఃకార్యతామితి॥
ఏతచ్ఛ్రుత్వాప్రణమ్యభగవన్తంవిష్ణుమమరాఃపురంజయసకాశమాజగ్ముః, ఊచుశ్చైనమ్ ॥ 27
భోభోఃక్షత్రియవర్యాస్మాభిరభ్యర్థితేన భవతాఽస్మాకమరాతివధోద్యతానాంకర్తవ్యంసాహా
య్యమిచ్ఛామః।తద్భవతాస్మాకమభ్యాగతానాంప్రణయభఙ్గోనకార్యఇత్యుక్తఃపురంజయఃప్రాహ॥
త్రైలోక్యనాథోయోయంరాజాయుష్మాకమిన్ద్రఃశతక్రతుః, అస్యయద్యహంస్కన్ధాధిరూఢో
యుష్మదరాతిభిస్సహయోత్స్యేతదహంభవతాంసహాయస్స్యామ్ ॥ 29
ఇత్యాకర్ణ్యసమస్తదేవైరిన్ద్రేణచ బాఢమిత్యేవ సమన్విచ్ఛితమ్ ॥ 30
తతశ్చశతక్రతోర్వృషభరూపధారిణఃకకుత్స్థోఽతిరోషసమన్వితోభగవతశ్చరాచరగురో
రచ్యుతస్యతేజసాఽఽప్యాయితో దేవాసురసంగ్రామే సమస్తానేవాసురాన్నిజఘాన ॥ 31
యతశ్చవృషభకకుత్స్థేనతేనరాజ్ఞాదైతేయబలంనిషూదితంతతశ్చాసౌకకుత్స్థసంజ్ఞామవాప ॥ 32
కకుత్స్థస్యాప్యనేనాఃపుత్రోఽభవత్ ॥33॥ పృథురనేనసః ॥34॥ పృథోర్విష్టరాశ్వః ॥ 35
తస్యాపిచాన్ద్రో యువనాశ్వః ॥ 36
చాన్ద్రస్యతస్యయువనాశ్వస్యచ శాబస్తః యః పురీంశాబస్తీంనివేశయామాస ॥ 37
శాబస్తస్యబృహదశ్వః ॥ 38 ॥ తస్యాపికువలయాశ్వః ॥ 39
యోసావుదకస్యమహర్షేరపకారిణంధున్ధునామానమసురం వైష్ణవేన తేజసాప్యాయితః
పుత్రసహస్రైరేకవింశతిభిఃపరివృతోజఘాన ధున్ధుమారసంజ్ఞాంచావాప ॥ 40

తస్యచసమస్తాఏవ పుత్రాః దున్ధుముఖనిశ్వాసాగ్నినా విప్లుష్టావినేశుః ॥ 41
దృఢాశ్వచన్ద్రాశ్వకపిలాశ్వత్రయం కేవలమవశేషితాః ॥ 42
దృఢాశ్వాద్ధర్యశ్వః ॥ 43 ॥ తస్మాచ్చప్రసేనజిత్ ॥ 44 ॥ నికుమ్భస్యామితాశ్వః ॥ 45
తతశ్చకృశాశ్వః ॥ 46 ॥ తస్మాచ్చప్రసేనజిత్ ॥ 47 ॥ ప్రసేనజితోయువనాశ్వోఽభవత్ ॥ 48
తస్యచాపుత్రస్యాతినిర్వేదాత్ మునీనామాశ్రమమణ్డలే నివసతఃకృపాళుభిస్తైర్మునిభిరపత్యో
త్పాదనాయేష్టిఃకృతా ॥ 49॥ తస్యాంచ మధ్యరాత్రనివృత్తాయాం మన్త్రపూతజలపూర్ణం
కలశంవేదిమధ్యేనివేశ్య తేమునయఃసుషుపుః ॥ 50
సుప్తేషుచ తేష్వతీవతృట్పరీతస్సభూపాలస్తమాశ్రమంవివేశ ॥ 51
సుప్తాంశ్చతానృషీన్నైవోత్థాపయామాస ॥ 52
తతస్సకలశజలమపరిమేయమాహాత్మ్యమన్త్రపూతంపపౌ ॥ 53
ప్రబుద్ధాశ్చఋషయఃపప్రచ్ఛుః కేనైతన్మన్త్రపూతంవారిపీతమ్ ॥ 54
అత్రహిపీతే రాజ్ఞోఽస్యయువనాశ్వస్యపత్నీమహాబలపరాక్రమసంపన్నంపుత్రంజనయిష్యతీతి ।
తద్వచనమాకర్ణ్యసరాజా అజానతామయాపీతమిత్యాహ ॥ 55
గర్భశ్చయువనాశ్వస్యోదరేఽభవత్ క్రమేణచవవృధే ॥ 56
ప్రాప్తసమయశ్చదక్షిణాఙ్గుష్ఠేనకుక్షిమవనిపతేర్నిర్భిద్యనిశ్చక్రామ ॥ 57
సచరాజామమార ॥ 58 ॥ జాతోనామైషకంధాస్యతీతి తేమునయఃప్రోచుః ॥ 59
అథాగమ్యదేవరాజోఽబ్రవీత్, మామయంధాస్యతీతి ॥ 60
తతోమాన్ధాతృనామా సోఽభవత్ వక్త్రేచాస్యప్రదేశినీదేవేన్ద్రేణన్యస్తాతాంపపౌ ॥ 61
తాంచామృతస్రావిణీమాస్వాద్యాహ్న్యైవ సవ్యవర్ధత ॥ 62
సతుమాన్ధాతాచక్రవర్తీసప్తద్వీపాంమహీంబుభుజే ॥ 63 ॥ భవతిచాత్రశ్లోకః ॥ 64
యావత్సూర్యఉదేతిస్మయావచ్చప్రతితిష్ఠతి । సర్వంతద్యౌవనాశ్వస్యమాన్ధాతుఃక్షేత్రముచ్యతే ॥
మాన్ధాతాశశిబిన్దోర్దుహితరమిన్దుమతిముపయేమే ॥ 66
పురుకుత్సమమ్బరీషంముచుకుందంచ తస్యాంపుత్రత్రయముత్పాదయామాస ॥ 67
పఞ్చాశద్దుహితరస్తస్యామేవ తస్యనృపతేర్బభూవుః ॥ 68
ఏతస్మిన్నన్తరేబహ్వృచస్సౌభరిర్నామఋషిరన్తర్జలేద్వాదశాబ్దంకాలమువాస ॥ 69
తత్రచాన్తర్జలేసంమదోనామాతిబహుప్రజోఽతిప్రమాణోమీనాధిపతిరాసీత్ ॥ 70
తస్యపుత్రపౌత్రదౌహిత్రాఃపృష్ఠతోఽగ్రతఃపార్శ్వతఃపక్షపుచ్ఛశిరసాంచోపరిభ్రమన్తస్తేనైవ
సహాహర్నిశమతినిర్వృతారేమిరే ॥ 71
సచాపత్యస్పర్శోపచీయమానహర్షప్రకర్షో బహుప్రకారం తస్యర్షేఃపశ్యతస్తైః
పుత్రపౌత్రదౌహిత్రాదిభిస్సహానుదినంసుతరాంరేమే ॥ 72

అథాన్తర్జలావస్థితస్సౌభరి రేకాగ్రతాసమాధానముపహాయానుదినంతస్యమత్స్యస్యాత్మజ
పౌత్రదౌహిత్రాదిభిస్సహాతిరమణీయంలలితమవేక్ష్యాచిన్తయత్ ॥ 73
అహోధన్యోఽయమీదృశమప్యభిమతంయోన్యాన్తరమవాప్యైభిరాత్మజపౌత్రదౌహిత్రాది
భిస్సహరమమాణోఽతీవాస్మాకంస్పృహాముత్పాదయతి ॥ 74
వయమప్యేవంపుత్రాదిభిస్సహరమిష్యామఇత్యేవమభిసమీక్ష్యసతస్మాదన్తర్జలాన్నిష్క్రమ్య
సన్తానాయనివేష్టుకామఃకన్యార్థంమాన్ధాతారంరాజానమగచ్ఛత్ ॥ 75
ఆగమనశ్రవణసమనన్తరంచోత్థాయ తేనరాజ్ఞాసమ్యగర్ఘ్యాదినా పూజితఃకృతాసనపరిగ్రహః
సౌభరిరువాచరాజానమ్ ॥ 76

సౌభరిరువాచ :—

నివేష్టుకామోస్మినరేన్ద్రకన్యాంప్రయచ్ఛమేమాప్రణయంవిభాఙ్క్షీః ।
నహ్యర్థినఃకార్యవశాదుపేతాః కకుత్స్థవంశేవిముఖాఃప్రయాన్తి ॥ 77
అన్యేఽపిసన్త్యేవనృపాఃపృథివ్యాం మాన్ధాతరేషాంతనయాఃప్రసూతాః ।
కింత్వర్థినామర్థితదానదీక్షాకృతవ్రతంశ్లాఘ్యమిదంకులంతే ॥ 78
శతార్ధసంఖ్యాస్తవసన్తికన్యాస్తాసాంమమైకాంనృపతేప్రయచ్ఛ ।
యత్ప్రార్థనాభఙ్గభయాద్బిభేమి తస్మాదహంరాజవరాతిదుఃఖాత్ ॥ 79

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఇతిఋషివచనమాకర్ణ్య సరాజా జరాజర్జరితదేహంతమృషిమవలోక్యప్రత్యాఖ్యాన
కాతరస్తస్మాచ్చశాపతోఽబిభ్యత్, కించిదధోముఖశ్చిరందధ్యౌ ॥ 80
నరేన్ద్రకస్మాత్సముపైషిచిన్తామసహ్యముక్తంనమయాఽత్రకించిత్ ।
యాఽవశ్యదేయాతనయాతయైవ కృతార్థతానోయదికింనలబ్ధా ॥ 81
అథతస్యభగవతఃశాపభీతఃసప్రశ్రయస్తమువాచాసౌరాజా ॥ 82

రాజా ఉవాచ :—

భగవన్నస్మత్కులస్థితిరియంయఏవకన్యాభిరుచితోఽభిజనవాన్వరస్తస్మైకన్యాప్రదీయతే,
భవద్యాచ్ఞాచాస్మన్మనోరథానామప్యగోచరవర్తినీకథమప్యేషాసంజాతా, తదేవమవస్థి
తేనవిద్మఃకింకుర్మఇత్యేతన్మయాచిన్త్యతఇత్యభిహితేచతేనభూభుజామునిరచిన్తయత్ ॥ 83
అయమన్యోఽస్మత్ప్రత్యాఖ్యానోపాయః, వృద్ధోయమనభిమతఃస్త్రీణాంకిముతకన్యానామిత్య
మునాసంచిన్త్యైతదభిహితమ్ ; ఏవమస్తుతథాకరిష్యామీతి సంచిన్త్యమాన్ధాతారమువాచ॥ 84
యద్యేవంతదాదిశ్యతామస్మాకంప్రవేశాయకన్యాన్తఃపురవర్షవరః యదికన్యైవకాచిన్మా
మభిలషతితదాహందారసంగ్రహంకరిష్యామిఅన్యథాచేత్తదలమస్మాకమేతేనాతీతకాలారమ్భే
ణేత్యుక్త్వావిరరామ ॥ 85

తతశ్చమాన్ధాత్రాముని శాపశఙ్కితేన కన్యాన్తఃపురవర్షవరః సమాజ్ఞప్తః ॥ 86
తేనసహకన్యాన్తఃపురంప్రవిశన్నేవభగవానఖిలసిద్ధగన్ధర్వమనుష్యేభ్యోఽతిశయేనకమనీయం
రూపమకరోత్ ॥ 87 ॥ ప్రవేశ్యచతమృషిమన్తఃపురవర్షవరస్తాఃకన్యాఃప్రాహ ॥ 88
భవతీనాంజనయితామహారాజస్సమాజ్ఞాపయతి ॥ 89
అయమస్మాన్బ్రహ్మర్షిఃకన్యార్థీసమభ్యాగతః । 90
మయాచాస్యప్రతిజ్ఞాతంయద్యస్మత్కన్యాయాకాచిద్భగవన్తంవరయతితత్కన్యాచ్ఛన్దే నాహం
పరిపన్థానం కరిష్యామీత్యాకర్ణ్య సర్వాఅపి తాఃకన్యాః సానురాగాఃసమన్మథాః కరేణవ
ఇవేభయూథపతింతమృషిమహమహమికయావరయాంబభూవుః, ఊచుశ్చ । 91

అలంభగిన్యోఽహమిమంవృణోమి వృణోమ్యహంనైషతవానురూపః ।
మమైవభర్తావిధినైషసృష్టః సృష్టాఽహమస్యోపశమంప్రయాహి ॥ 92
వృతోమయాఽయంప్రథమంమయాఽయం గృహంవిశన్నేవవిహన్యసేకిమ్ ।
మయామయేతిక్షితిపాత్మజానాం తదర్థమత్యన్తకలిర్బభూవ ॥ 93
యదాతుసర్వాభిరతీవహార్దాద్వృతస్సకన్యాభిరనిన్ద్యకీర్తిః ।
తదాసకన్యాధికృతోనృపాయ యథావదాచష్టవినమ్రమూర్తిః ॥ 94

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

తదవగమ్యకిమేతత్కథమేతత్కింకరోమికింమయాభిహితమిత్యాకులమతిరనిచ్ఛన్నపికథమపిరా
జానుమేనే॥95॥కృతానురూపవివాహశ్చమహర్షిస్సకలాఏవతాఃకన్యాఃస్వమాశ్రమమనయత్ ॥96
తత్రచాశేషశిల్పకల్పప్రణేతారంధాతారమివాన్యంవిశ్వకర్మాణమాహూయసకలకన్యానా
మేకైకస్యాఃప్రోత్ఫుల్లపంకజాఃకూజత్కలహంసకారణ్డవాదివిహంగమాభిరామజలాశయాస్సో
పవనాస్సోపధానాస్సావకాశాస్సాధుశయ్యాపరిచ్ఛదాఃప్రాసాదాఃక్రియన్తామిత్యాదిదేశ ॥ 97
తచ్చతథైవానుష్ఠితమశేషశిల్పవిశేషాచార్యః త్వష్టాదర్శితవాన్ ॥ 98
తతశ్చపరమర్షిణాసౌభరిణాఽఽజ్ఞప్తస్తేషుగృహేష్వనపాయీ నన్దనమహానిధిరాసాంచక్రే ॥ 99
తతోఽనవరతభక్ష్యభోజ్యలేహ్యాద్యుపభోగైరాగతానుగతభృత్యాదీనహర్నిశమశేష
గృహేషుతాఃక్షితీశదుహితరోభోజయామాసుః ॥ 100
ఏకదాదుహితృస్నేహాకృష్టహృదయస్సమహీపతిః కిమతిదుఃఖితాస్తాఉతసుఖితావేతి విచిన్త్య
తస్యమహర్షేరాశ్రమసమీపముపేత్యస్ఫురదంశుమాలంస్ఫటికమణిమయ ప్రాసాదమాల
మతిరమ్యోపవనజలాశయందదర్శ । 101
ప్రవిశ్యచైకంప్రాసాదమాత్మజాంపరిష్వజ్యకృతాసనపరిగ్రహః ప్రవృత్తస్నేహనయనామ్బు
గర్భోఽబ్రవీత్ ॥ 102

అయిపుత్రివత్సే భవత్యాస్సుఖముత కించిదసుఖమ్ అపి తేమహర్షిః స్నేహవానుతనసంస్మర్యతే
అస్మద్గృహవాసఇత్యుక్తా తత్తనయాపితరమాహ ॥ 103
తాతాతిరమణీయోఽత్ర ప్రాసాదోఽతిమనోజ్ఞముపవనమతికలవాక్యవిహంగాభిరుతాః
ప్రోత్ఫుల్లపద్మాకరజలాశయామనోనుకూలభక్ష్యభోజ్యానులేపనవస్త్రభూషణాదిభోగో
మృదూనిశయనాసనానిసర్వసంపత్సమవేతమేతద్గార్హస్థ్యమ్ ॥ 104
తథాపి కేనవాజన్మభూమిర్నస్మర్యతే ॥ 105 ॥ త్వత్ప్రసాదాదిదమశేషమతిశోభనమ్ ॥ 106
కింత్వేకం మమైతద్దుఃఖకారణం యదస్మద్గృహాన్మహర్షిరయమస్మద్భర్తా నని[ష్క్రా]మతి
మమైవ కేవలమయమతిప్రీత్యాసమీపపరివర్తీ నాన్యాసామస్మద్భగినీనామ్ ॥ 107
ఏవంచమమసోదరాదుఃఖితాఇత్యేవమతిదుఃఖకారణమిత్యుక్తస్తయాద్వితీయంప్రాసాద
ముపేత్యతనయాంపరిష్వజ్యోపవిష్టస్తస్యై వపృష్టవాన్ ॥ 108
తయాపి సర్వమేవప్రాసాదాద్యుపభోగసుఖంభృశమాఖ్యాతంస్వపిత్రేమమైవ కేవలమతిప్రీత్యా
భర్తాపార్శ్వే పరివర్తీనాన్యాసామస్మద్భగినీనామిత్యేవమాదిశ్రుత్వా సమస్తప్రాసాదేషురాజా
ప్రవిశ్యతనయాస్తథైవాపృచ్ఛత్ ॥ 109
సర్వాభిశ్చతాభిస్తథైవాభిహితఃపరితోషవిస్మయనిర్భరవివశహృదయోభగవన్తంసౌభరి
మేకాన్తావస్థితముపేత్యసకృతపూజోఽబ్రవీత్ ॥ 110
దృష్టస్తేభగవన్సుమహానేషసిద్ధిప్రభావః నైవంవిధమన్యస్యకస్యచిదస్మాభిర్విభూతివిలసితముప
లక్షితంకియదేతద్భగవతస్తపసఃఫలమిత్యభిపూజ్యతమృషింతత్రైవ తేనర్షివర్యేణసహాకంచి
త్కాలమభిమతోపభోగాన్బుభుజే స్వపురంచాజగామ ॥ 111
కాలేనగచ్ఛతా తస్యతాసురాజతనయాసు పుత్రశతంసార్ధమభవత్ ॥ 112
అనుదినానురూఢస్నేహప్రసరశ్చ సతత్రాతీవ మమతాకృష్టహృదయోఽభవత్ ॥ 113
అప్యేతేఽస్మత్పుత్రాఃకలభాషిణఃపద్భ్యాంగచ్ఛేయుః, అప్యేతేయౌవనినోభవేయుః, అపికృత
దారానేతాన్పశ్యేయమ్ అప్యేషాం పుత్రాభవేయుః అప్యేతత్పుత్రాన్ పుత్రసమన్వితాన్
పశ్యేయమిత్యాదిమనోరథాననుదినం కాలసంపత్తివృద్ధానవేక్ష్యైతచ్చిన్తయామాస ॥ 114
అహో మే మోహస్యాతివిస్తారః ॥ 115

మనోరథానాంనసమాప్తిరస్తి వర్షాయుతేనాప్యథవాపిలక్షైః ।
పూర్ణేషుపూర్ణేషుపునర్నవానాముత్పత్తయస్సన్తిమనోరథానామ్ ॥ 116
పద్భ్యాంగతాయౌవనినశ్చజాతా దారైశ్చసంయోగమితాఃప్రసూతాః ।
దృష్టాస్సుతాస్తత్తనయప్రసూతిం ద్రష్టుంపునర్వాఞ్ఛతిమేఽన్తరాత్మా ॥ 117
ద్రక్ష్యామి తేషామపిచేత్ప్రసూతిం మనోరథోమేభవితాతతోఽన్యః ।
పూర్ణేఽపితస్యాప్యపరస్యజన్మ నివార్యతే కేనమనోరథస్య ॥ 118

ఆమృత్యుతో నైవమనోరథానామన్తోఽస్తి విజ్ఞాతమిదం మయాఽద్య ।
మనోరథాసక్తిపరస్య చిత్తం నజాయతే వై పరమార్థసంగి ॥ 119
సమే సమాధిర్జలవాసమిత్రమత్స్యస్యసంగాత్సహసైవనష్టః ।
పరిగ్రహస్సంగకృతో మయాఽయం పరిగ్రహోత్థా చ మమాపిలిప్సా ॥ 120
దుఃఖం యదేవైకశరీరజన్మ శతార్ధసంఖ్యాతమిదం ప్రసూతమ్ ।
పరిగ్రహేణ క్షితిపాత్మజానాం సుతైరనేకైర్బహులీకృతం తత్ ॥ 121
సుతాత్మజైస్తత్తనయైశ్చ భూయో భూయశ్చ తేషాం స్వపరిగ్రహేణ ।
విస్తారమేష్యత్యతిదుఃఖహేతుః పరిగ్రహో వై మమతాభిధానః ॥ 122
చీర్ణం తపో యత్తు జలాశ్రయేణ తస్యర్ధిరేషా తపసోఽన్తరాయః ।
మత్స్యస్య సంగాదభవచ్చ యో మే సుతాదిరాగో ముషితోఽస్మి తేన ॥ 123
నిస్సంగతా ముక్తిపదం యతీనాం సంగాదశేషాః ప్రభవన్తి దోషాః ।
ఆరూఢయోగోఽపి నిపాత్యతేఽధః సంగేన యోగీ కిముతాల్పసిద్ధిః ॥ 124
సోఽహం చరిష్యామి తథాఽత్మనోఽర్థే పరిగ్రహగ్రాహగృహీతబుద్ధిః ।
యథా హి భూయః పరిహీనదోషో జనస్య దుఃఖైర్భవితా న దుఃఖీ ॥ 125
సర్వస్య ధాతారమచిన్త్యరూపమణోరణీయాంసమతిప్రమాణమ్ ।
సితాసితం చేశ్వరమీశ్వరాణామారాధయిష్యే తపసైవ విష్ణుమ్ ॥ 126
తస్మిన్నశేషౌజసి సర్వరూపిణ్యవ్యక్తవిస్పష్టతనావనన్తే ।
మమాచలం చిత్తమపేతదోషం సదాఽస్తు విష్ణావభవాయ భూయః ॥ 127
సమస్తభూతాదమలాదనన్తాత్సర్వేశ్వరాదన్యదనాదిమధ్యాత్ ।
యస్మాన్న కించిత్తమహం గురూణాం పరం గురుం సంశ్రయమేమి విష్ణుమ్ ॥ 128

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఇత్యాత్మానమాత్మనైవాభిధాయాసౌ సౌభరిరపహాయ స్వపుత్రగృహాసనపరిచ్ఛదాదిక
మశేషమర్థజాతం సకలభార్యాసమవేతో వనం ప్రవివేశ ॥ 129
తత్రాప్యనుదినం వైఖానసనిష్పాద్యమశేషక్రియాకలాపం నిష్పాద్య క్షపితసకలపాపః
పరిపక్వమనోవృత్తిరాత్మన్యగ్నీన్ సమారోప్య భిక్షురభవత్ ॥ 130
భగవత్యాసజ్యాఖిలకర్మకలాపమజమవికారమమరణాదిధర్మమవాప పరమనన్తం పర
వతామచ్యుతపదమ్ ॥ 131 ॥ ఇత్యేతన్మాంధాతృదుహితృసంబన్ధాదాఖ్యాతమ్ ॥ 132
యశ్చైతత్సౌభరిచరితమనుస్మరతి పఠతి పాఠయతి శృణోతి శ్రావయతి అవధారయతి
లిఖతి లేఖయతి శిక్షయతి అధ్యాపయతి ఉపదిశతి తస్యాష్టౌ జన్మాన్యసన్మతిరపధర్మః వాఙ్మనసో
రసన్మార్గానుసరణమశేషహేయేషు వా మమత్వం న భవతీతి ॥ 133

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే చతుర్థాంశే ద్వితీయోఽధ్యాయః.

శ్రీః

అథ చతుర్థాంశే తృతీయోఽధ్యాయః

అతశ్చమాంధాతుఃపుత్రసంతతిరభిధీయతే ॥ 1

అమ్బరీషస్యమాంధాతృతనయస్యయువనాశ్వఃపుత్రోఽభవత్ ॥ 2

తస్మాద్ధరితః యతోఽఙ్గిరసోహారీతాః ॥ 3

రసాతలేచ మౌనేయానామగన్ధర్వా బభూవుః షట్కోటిసంఖ్యాతాస్తైరశేషాణి
నాగకులాన్యపహృతప్రధానరత్నాధిపత్యాన్యక్రియన్త ॥ 4
తైశ్చగన్ధర్వవీర్యావధూతైరురగేశ్వరైర్భగవానశేషదేవేశస్తవశ్రవణోన్మీలితోన్నిద్రపుణ్డ
రీకనయనోజలశయనఃనిద్రావసానవిబుద్ధఃప్రణిపత్యాభిహితః భగవన్నస్మాకమేతేభ్యోగన్ధర్వే
భ్యోభయముత్పన్నంకథముపశమమేష్యతీతి ॥ 5

ఆహఽభగవాననాదినిధనః పురుషోత్తమోఽయోఽ సౌయౌవనాశ్వస్య మాంధాతుః
పురుకుత్సనామాపుత్రస్తమహమనుప్రవిశ్యతానశేషదుష్టగన్ధర్వానుపశమంనయిష్యామీతి ॥ 6
తదాకర్ణ్యభగవతేజలశాయినేకృతప్రణామాఃపునర్నాగలోకమాగతాఃపన్నగాధిపతయో
నర్మదాంచపురుకుత్సానయనాయచోదయామాసుః ॥ 7 ॥ సాచైనంరసాతలంనీతవతీ ॥ 8
రసాతలగతశ్చాసౌభగవత్తేజసాప్యాయితాత్మవీర్యస్సకలగన్ధర్వాన్నిజఘాన ॥ 9
పునశ్చస్వపురమాజగామ ॥ 10

సకలపన్నగపతయశ్చనర్మదాయైవరందదుః । యస్తేఽనుస్మరణసమవేతంనామగ్రహణం
కరిష్యతినతస్యసర్పవిషభయంభవిష్యతీతి ॥ 11 ॥ అత్రచశ్లోకః ॥ 12

నర్మదాయైనమఃప్రాతర్నర్మదాయైనమోనిశి ।
నమోఽస్తునర్మదేతుభ్యం త్రాహిమాంవిషసర్పతః ॥ 13

ఇత్యుచ్చార్యాహర్నిశమన్ధకారప్రవేశేవాసర్పైర్నదశ్యతే నచాపికృతానుస్మరణభుజోవిష
మపిభుక్తముపఘాతాయభవతి ॥ 14
పురుకుత్సాయచసంతతివిచ్ఛేదోనభవిష్యతీత్యురగపతయోవరందదుః ॥ 15
పురుకుత్సోనర్మదాయాంత్రసదస్యుమజీజనత్ ॥ 16
త్రసదస్యుతస్సంభూతోఽనరణ్యః, తంరావణోదిగ్విజయేనిజఘాన ॥ 17
అనరణ్యస్యపృషదశ్వఃపృషదశ్వస్యహర్యశ్వఃపుత్రోభవత్ ॥ 18 ॥ తస్యచహస్తఃపుత్రోభవత్ ॥ 19
తతశ్చసుమనాస్తస్యాపిత్రిధన్వాత్రిధన్వనస్త్రయ్యారుణిః ॥ 20
త్రయ్యారుణేస్సత్యవ్రతఃయోఽసౌత్రిశఙ్కుసంజ్ఞామవాప ॥ 21 ॥ సచణ్డాలతాముపగతశ్చ ॥ 22

ద్వాదశవార్షిక్యామనావృష్ట్యాంవిశ్వామిత్రకళత్రాపత్యపోషణార్థం చణ్డాలప్రతిగ్రహ
పరిహరణాయజాహ్నవీతీరన్యగ్రోధేమృగమాంసమనుదినంబబన్ధ ॥ 23
సతుపరితుష్టేనవిశ్వామిత్రేణ సశరీరస్స్వర్గమారోపితః ॥ 24
త్రిశఙ్కోర్హరిశ్చన్ద్రః తస్మాద్రోహితాశ్వః తతశ్చహరితః హరితస్యాపిచఞ్చుః
చఞ్చోర్విజయవసుదేవౌరురుకోవిజయాత్ రురుకస్యవృకః ॥ 25
వృకస్యబాహుః యోఽసౌహైహయతాళజఙ్ఘాదిభిఃపరాజితోఽన్తర్వత్న్యామహిష్యా
సహవనంవివేశ ॥ 26 ॥ తస్యాశ్చసపత్న్యాగర్భస్తమ్భనాయగరోదత్తః ॥ 27
తేనాస్యాగర్భస్సప్తవర్షాణిజఠరఏవతస్థౌ ॥ 28
సచబాహుర్వృద్ధభావాదౌర్వాశ్రమసమీపేమమార ॥ 29
సాతస్యభార్యాచితాంకృత్వాతమారోప్యానుమరణకృతనిశ్చయాఽభూత్ ॥ 30
అథైనామతీతానాగతవర్తమానాదివేదీభగవానౌర్వఃస్వాశ్రమాన్నిర్గత్యాబ్రవీత్ ॥ 31
అలమలమనేనాసద్గ్రాహేణఅఖిలభూమణ్డలపతిరతివీర్యపరాక్రమోఽనేకయజ్ఞకృదరాతిపక్ష
క్షయకర్తాతవోదరేచక్రవర్తీతిష్ఠతి ॥ 32
మైవమతిసాహసాధ్యవసాయినీభవేత్యుక్తేచసాతస్మాదనుమరణనిర్బన్ధాద్విరరామ ॥ 33
తేనైవచభగవతాసాస్వాశ్రమమానీయత ॥ 34
కతిపయదినాభ్యన్తరేసహైవతేనగరేణాతితేజస్వీబాలకోజజ్ఞే ॥ 35
తస్యచౌర్వోజాతకర్మాదికాఃక్రియాఃనిష్పాద్యసగరఇతినామచకార ॥ 36
కృతోపనయనంచైనమౌర్వోవేదశాస్త్రాణ్యశేషాణ్యస్త్రంచాగ్నేయంభార్గవాఖ్య
మధ్యాపయామాస ॥37॥ ఉత్పన్నబుద్ధిశ్చసమాతరమపృచ్ఛత్ ॥ 38
అంబ ! కథయకథమత్రవయం క్వతాతోఽస్మాకమిత్యేవమాదిపృచ్ఛన్తంమాతాసర్వ
మేవావోచత్ ॥ 39
తతశ్చపితృరాజాపహరణామర్షితోహైహయతాలజఙ్ఘాదివధాయప్రతిజ్ఞామకరోత్ ॥ 40
ప్రాయశశ్చహైహయతాళజఙ్ఘాఞ్జఘాన ॥ 41
శకయవనకామ్బోజపారదపప్లవాహన్యమానాస్తత్కులగురుంవసిష్ఠంశరణంయయుః ॥ 42
అథైతాన్వసిష్ఠోజీవన్మృతకాన్కృత్వాసగరమాహ ॥ 43
వత్సాలమేభిర్జీవన్మృతకైరనుసృతైః ॥ 44
ఏతేహితేచమయైవత్వత్ప్రతిజ్ఞాపరిపాలనాయనిజధర్మద్విజసఙ్గపరిత్యాగంకారితాః ॥ 45

తథేతితద్గురువచనమభినన్ద్య తేషాం వేషాన్యత్వమకారయత్ ॥ 46
యవనాన్ముణ్డితశిరసోఽర్ధముణ్డాన్ శకాన్ ప్రలమ్బకేశాన్ పారదాన్ పహ్లవాన్ శ్మశ్రుధరాన్
నిస్స్వాధ్యాయవషట్కారానేతానన్యాంశ్చ క్షత్రియాంశ్చకార ॥ 47
తేచాత్మధర్మపరిత్యాగాద్బ్రాహ్మణైః పరిత్యక్తాః మ్లేచ్ఛతాం యయుః ॥ 48
సగరోఽపిస్వమధిష్ఠానమాగత్యాస్ఖలితచక్రస్సప్తద్వీపవతీమిమాముర్వీం ప్రశశాస ॥ 49

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే చతుర్థాంశే తృతీయోఽధ్యాయః.

అథ చతుర్థాంశే చతుర్థోఽధ్యాయః

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

కాశ్యపదుహితా సుమతిర్విదర్భరాజతనయా కేశినీ చ ద్వే భార్యే సగరస్యాస్తామ్ ॥ 1
తాభ్యాం చాపత్యార్థమౌర్వః పరమేణ సమాధినాఽఽరాధితో వరమదాత్ ॥ 2
ఏకా వంశకరమేకం పుత్రమపరా షష్టిం పుత్రసహస్రాణి జనయిష్యతి, యస్యా యదభిమతం తదిచ్ఛయా
గృహ్యతామిత్యుక్తే కేశిన్యేకం వరయామాస ॥3॥ సుమతిః పుత్రసహస్రాణి షష్టిం వవ్రే ॥ 4
తథేత్యుక్తే అల్పైరహోభిః కేశినీ పుత్రమేకమసమఞ్జసనామానం వంశకరమసూత ॥ 5
కాశ్యపతనయాయాస్తు సుమత్యాః షష్టిః పుత్రసహస్రాణ్యభవన్ ॥ 6
తస్మాదసమఞ్జసాదంశుమాన్నామ కుమారో జజ్ఞే ॥ 7
స త్వసమఞ్జసో బాలో బాల్యాదేవాసద్వృత్తోఽభూత్ ॥ 8
పితా చాస్యాచిన్తయత్ అయమతీతబాల్యస్సుబుద్ధిమాన్ భవిష్యతీతి ॥ 9
అథ తత్రాపి వయస్యతీతే అసచ్చరితమేవైనం పితా తత్యాజ ॥ 10
తాన్యపి షష్టిః పుత్రసహస్రాణి అసమఞ్జసచరితమేవానుచక్రుః ॥ 11
తతశ్చాసమఞ్జసచరితానుసారిభిస్సాగరైరపధ్వస్తయజ్ఞాదిసన్మార్గే జగతి దేవాస్సకలవిద్యామయ
మసంస్పృష్టమశేషదోషైర్భగవతః పురుషోత్తమస్యాంశభూతం కపిలం ప్రణమ్య తదర్థమూచుః ॥
భగవన్నేభిః సగరతనయైరసమఞ్జసచరితమనుగమ్యతే ॥ 13
కథమేభిరసద్వృత్తమనుసరద్భిర్జగద్భవిష్యతీతి ॥ 14
ఆర్తజగత్పరిత్రాణాయ చ భగవతోఽత్ర శరీరగ్రహణమిత్యాకర్ణ్య భగవానల్పైరేవాహోభి
ర్వినఙ్క్ష్యన్తీత్యుక్తవాన్ ॥ 15 ॥ అత్రాన్తరే చ సగరోఽశ్వమేధమారభత ॥ 16
తత్ర చ పుత్రైరధిష్ఠితమస్యాశ్వం కోఽప్యపహృత్య భువో బిలం ప్రవివేశ ॥ 17
తతశ్చ తత్తనయాః అశ్వఖురగతినిబన్ధేన వసుధాతలమేకైకం యోజనమవనేశ్చ నిచఖ్నుః ॥ 18

పాతాలేచాశ్వంపరిభ్రమన్తమవనిపతితనయాస్తేదదృశుః ॥ 19
నాతిదూరావస్థితంచ భగవన్తమపఘనేశరత్కాలేఽర్కమివ తేజోభిరనవరతమూర్ధ్వమధ
శ్చాశేషదిశశ్చోద్భాసయమానంకపిలర్షిమపశ్యన్ ॥ 20
తతశ్చోద్యతాయుధాదురాత్మానోహయహర్తాఽయమస్మదపకారీయజ్ఞవిఘ్నకర్తాహన్యతా
మిత్యవోచన్నభ్యధావంశ్చ ॥ 21
తతస్తేనాపిభగవతాకించిదీషత్పరివర్తితలోచనేనావలోకితాస్స్వశరీరసముత్థేనాగ్నినా
దహ్యమానావినేశుః ॥ 22
సగరోఽప్యవగమ్యాశ్వానుసారితత్పుత్రబలమశేషంపరమర్షిణాకపిలేనతేజసాదగ్ధమ్,తతోఽం
శుమన్తమసమఞ్జసపుత్రమాహూయాశ్వాన్వేషణాయయుయోజ ॥ 23
సతుసగరతనయఖాతమార్గేణకపిలముపగమ్యభక్తినమ్రస్తథాతుష్టావ ॥ 24
అథైనంభగవానాహ ॥ 25
గచ్ఛైనంపితామహాయాశ్వంప్రాపయ వరంవృణీష్వచ పుత్రపౌత్రస్తేస్వర్గాద్గఙ్గాం
భువమానయిష్యతీతి ॥ 26
అథాంశుమానపిబ్రహ్మదణ్డహతానామస్మత్పితౄణామస్వర్గయోగ్యానాం
స్వర్గప్రాప్తికరంవరమస్మాకంభగవాన్ప్రయచ్ఛత్విత్యాహ ॥ 27
తదాకర్ణ్యతంచాహభగవాన్కపిలర్షిః ఉక్తమేవైతన్మయాపౌత్రస్తేత్రిదివాద్గఙ్గాంభువమాన
యిష్యతీతి ॥ 28 ॥ తదమ్భసాచసంస్పృష్టేష్వస్థిభస్మస్వేతేస్వర్గమారోక్ష్యన్తి ॥ 29
భగవద్విష్ణుపాదాఙ్గుష్ఠవినిర్గతస్యహి జలస్యైతన్మాహాత్మ్యమ్ ॥ 30
యన్నకేవలమభిసన్ధిపూర్వకంస్నానాద్యుపభోగేషూపకారకం కింతుఅనభిసంధితమప్యస్యప్రేత
ప్రాణస్యభస్మాస్థిచర్మస్నాయుకేశాద్యుత్సృష్టంశరీరజంయదపిపతితంసద్యఃశరీరిణంస్వర్గం
నయతీత్యుక్తః ప్రణమ్యభగవతేఽశ్వమాదాయపితామహయజ్ఞమాజగామ ॥ 31
సగరోఽప్యశ్వమాసాద్యతంయజ్ఞంసమాపయామాస ॥ 32
సాగరంచసాత్మజప్రీత్యాపుత్రత్వేకల్పితవాన్ ॥33॥ తస్యాప్యంశుమతోదిలీపఃపుత్రోఽభవత్ ॥34
దిలీపస్యాపిభగీరథః యోఽసౌగఙ్గాంస్వర్గాదిహానీయభాగీరథీసంజ్ఞాంచకార॥ 35
భగీరథాత్సుహోత్రస్తస్యాపినాభాగస్తతోఽమ్బరీషస్తత్పుత్రస్సిన్ధుద్వీపస్సిన్ధుద్వీపాదయుతాయుః॥ 36
తత్పుత్రశ్చఋతుపర్ణోనలసహాయోఽక్షహృదయజ్ఞోఽభూత్ ॥37॥ ఋతుపర్ణపుత్రస్సర్వకామః॥38
తత్తనయస్సుదాసః ॥ 39 ॥ సుదాసాత్సౌదాసో మిత్రసహోనామ ॥ 40
సచాటవ్యాంమృగయార్థమటన్వ్యాఘ్రద్వయమపశ్యత్ ॥ 41
తాభ్యాంచతద్వనమపగతమృగంకృతంమత్వైకంతయోర్బాణేనజఘాన : 42
మ్రియమాణశ్చాసావతిభీషణాకృతిరతికరాళవదనో రాక్షసోఽభూత్ ॥ 43

ద్వితీయోఽపిప్రతిక్రియాం తేకరిష్యామీత్యుక్త్వాఽన్తర్ధానంజగామ ॥ 44
కాలేనగచ్ఛతాససౌదాసోయజ్ఞమయయజయత్ ॥ 45
పరినిష్ఠితయజ్ఞేచాచార్యేవసిష్ఠేనిష్క్రాన్తేతద్రక్షోవసిష్ఠరూపమాస్థాయయజ్ఞావసానేమమ
మనుష్యమాంసభోజనం దేయంతత్సంస్క్రియతాంక్షణాదాగమిష్యామీత్యుక్త్వానిష్క్రాన్తః ॥ 46
భూయస్సూదవేషంకృత్వారాజాజ్ఞయామానుషమాంసం సంస్కృత్యరాజ్ఞేన్యవేదయత్ ॥ 47
అసావపిహిరణ్యపాత్రస్థితమాంసమాదాయవసిష్ఠాగమనప్రతీక్షోఽభవత్ ॥ 48
ఆగతాయవసిష్ఠాయచనివేదితవాన్ ॥ 49
సచాప్యచిన్తయత్ అహోఽస్యరాజ్ఞోదౌశ్శీల్యంయేనైతన్మాంసమస్మాకంప్రయచ్ఛతి,
కిమేతద్ద్రవ్యజాతమితిధ్యానపరోఽభవత్ ॥ 50 ॥ అపశ్యచ్చతన్మానుషమాంసమ్ ॥ 51
అతఃక్రోధకలుషీకృతచేతారాజనిశాపముత్ససర్జ ॥ 52
యస్మాదభోజ్యమేతదస్మద్విధానాంతపస్వినామ్ అవగచ్ఛన్నపిభవాన్మహ్యందదాతితస్మా
త్తవైవాత్రలోలుపతాభవిష్యతీతి ॥ 53
అనన్తరంచతేనాపిభగవతైవాభిహితోఽస్మీత్యుక్తేకింకిమయైవాభిహితమితిపునరపిసమాధౌ
తస్థౌ ॥54॥ సమాధివిజ్ఞానావగతార్థశ్చానుగ్రహంతస్మైచకార నాత్యన్తికమేతద్ద్వాదశాబ్దం
తవభోజనంభవిష్యతీతి ॥ 55
అసావపిప్రగృహీతోదకాఞ్జలిఃమునిశాపప్రదానాయోద్యతోభగవన్నయమస్మద్గురుర్నార్హ
స్యేనంకులదేవతాభూతమాచార్యం శప్తుమితిమదయన్త్యాప్రసాదితఃసస్యామ్బుదరక్షణార్థం
తచ్ఛాపామ్బు నోర్వ్యాంనచాకాశేచిక్షేప కింతుతేనైవస్వపాదౌసిషేచ ॥ 56
తేనచక్రోధాగ్న్యాశ్రితేనామ్బునాదగ్ధచ్ఛాయౌతత్పాదౌకల్మాషతాముపగతౌ, తతస్సకల్మాష
పాదసంజ్ఞామవాప ॥ 57
వసిష్ఠశాపాచ్చషష్ఠేషష్ఠేకాలేరాక్షసస్వభావముపేత్యాటవ్యాంపర్యటన్ అనేకశోమాను
షానభక్షయత్ ॥ 58 ॥ ఏకదాతు కంచిన్మునిమృతుకాలేభార్యాసంగతందదర్శ ॥ 59
తయోశ్చతమతిభీషణంరాక్షసరూపమవేక్ష్యత్రాసాద్దంపత్యోఃప్రధావితయోఃబ్రాహ్మణం
జగ్రాహ ॥ 60 ॥ తతస్సాబ్రాహ్మణీబహుశస్తమభియాచితవతీ ॥ 61
ప్రసీదేక్ష్వాకుకులతిలకభూతస్త్వంమహారాజోమిత్రసహోనామ, నరాక్షసః ॥ 62
నార్హసిస్త్రీధర్మసుఖాభిజ్ఞోమయ్యకృతార్థాయామిమమస్మద్భర్తారంహన్తుమిత్యేవం
బహుప్రకారంతస్యాంవిలపన్త్యాం వ్యాఘ్రఃపశుమివారణ్యేభిమతంతం బ్రాహ్మణమభక్షయత్ ॥63
తతశ్చాతికోపసమన్వితాబ్రాహ్మణీ తంరాజానంశశాప ॥ 64
యస్మాదేవంమయ్యతృప్తాయాంత్వయాఽయంమత్పతిర్భక్షితస్తస్మాత్త్వమపికామోపభోగ
ప్రవృత్తోఽన్తంప్రాప్స్యసీతి ॥ 65 ॥ శప్త్వాచైవంసాఽగ్నింవివేశ ॥ 66

తత స్తస్య ద్వాదశాబ్దపర్యయే విముక్త శాపస్య స్త్రీవిషయాభిలాషిణో మదయన్తీ తం స్మారయా
మాస ॥67॥ తతః పరమసౌ స్త్రీభోగం తత్యాజ ॥ 68
వసిష్ఠశ్చాపుత్రేణ రాజ్ఞా పుత్రార్థ మభ్యర్థితో మదయన్త్యాం గర్భాధానం చకార ॥ 69
యదా చ సప్తవర్షాణ్యసౌ గర్భో న జజ్ఞే తత స్తం గర్భ మశ్మనా సా దేవీ జఘాన ॥ 70
పుత్రశ్చాజాయత ॥ 71 ॥ తస్య చాశ్మక ఇత్యేవ నామాభవత్ ॥ 72
అశ్మకస్య మూలకో నామ పుత్రోఽభవత్ ॥ 73
యోఽసౌ నిఃక్షత్రే క్ష్మాతలేఽస్మిన్ క్రియమాణే స్త్రీభి ర్వివస్త్రాభిః పరివార్య పరిరక్షితః తత స్తం
నారీకవచం సముదాహరన్తి ॥74॥ మూలకాద్దశరథః తస్మాదిలిబిలః తతశ్చ విశ్వసహః ॥ 75
తస్మాచ్చ ఖట్వాఙ్గః యోఽసౌ దేవాసురాణాం సంగ్రామే దేవై రభ్యర్థితో హ్యసురాన్ జఘాన ॥ 76
స్వర్గే చ కృతప్రియై ర్దేవై ర్వరగ్రహణాయ చోదితః ప్రాహ ॥ 77
యద్యవశ్యం వరో గ్రాహ్య స్తన్మమాయుః కథ్యతామితి ॥ 78
అనన్తరం చ తై రుక్త మేకముహూర్తప్రమాణం తవాయురిత్యుక్తోఽథాస్ఖలితగతినా విమానేన
లఘిమ్నా యుక్తో మర్త్యలోక మాగమ్యేద మాహ ॥ 79
యథా న బ్రాహ్మణేభ్య స్సకాశా దాత్మాపి మే ప్రియతరః న చ స్వధర్మోల్లఙ్ఘనం మయా కదా
చిదప్యనుష్ఠితం న చ సకల దేవమానుషపశుపక్షివృక్షాదికేష్వప్యచ్యుత వ్యతిరేకవతీ దృష్టి
ర్మమాభూత్ తథా తమేవ దేవం మునిజనానుస్మృతం భగవన్త మస్ఖలితగతిః ప్రాప్నుయామిత్యశేష
దేవగురౌ భగవత్యనిర్దేశ్యవపుషి సత్తామాత్రాత్మన్యాత్మానం పరమాత్మని వాసుదేవాఖ్యే
యుయోజ తత్రైవ చ లయమవాప ॥ 80
అత్రాపి శ్రూయతే శ్లోకో గీత స్సప్తర్షిభిః పురా । ఖట్వాఙ్గేన సమో నాన్యః కశ్చి దుర్వ్యాం భవిష్యతి॥
యేన స్వర్గా దిహాగమ్య ముహూర్తం ప్రాప్య జీవితమ్ ।
త్రయోఽనుసంధితా లోకా బుద్ధ్యా సత్యేన చైవ హి ॥ 82
ఖట్వాఙ్గా ద్దీర్ఘబాహుః పుత్రోఽభవత్ ॥ 83 ॥ తతో రఘురభవత్ ॥ 84 ॥ తస్మాదప్యజః ॥ 85
అజా ద్దశరథః ॥ 86
తస్యాపి భగవా నబ్జనాభో జగతః స్థిత్యర్థ మాత్మాంశేన రామలక్ష్మణ భరతశత్రుఘ్నరూపేణ
చతుర్ధా పుత్రత్వ మయాసీత్ ॥ 87
రామోఽపి బాల్య ఏవ విశ్వామిత్రయజ్ఞరక్షణాయ గచ్ఛం స్తాటకాం జఘాన ॥ 88
యజ్ఞే చ మారీచ మిషుపాతాహతం సముద్రే చిక్షేప ॥89॥ సుబాహుప్రముఖాంశ్చ క్షయ
మనయత్ ॥ 90 ॥ దర్శనమాత్రేణైవ అహల్యా మపాపాం చకార ॥ 91
జనకగృహే చ మాహేశ్వరం చాప మనాయాసేన బభఞ్జ ॥ 92
సీతాం చాయోనిజాం జనకరాజతనయాం వీర్యశుల్కాం లేభే ॥ 93

సకలక్షత్రక్షయకారిణమశేషహైహయకులధూమకేతుంచపరశురామమపాస్తవీర్యబలావ
లేపంచకార॥94॥ పితృవచనాచ్చాగణితరాజ్యాభిలాషో భ్రాతృభార్యాసమేతో వనంప్రవివేశ ॥ 95
విరాధఖరదూషణాదీన్కబన్ధవాలినౌజఘాన ॥ 96
బధ్వాచామ్భోనిధిమశేషరాక్షసకులక్షయంకృత్వాదశాననాపహృతాంతద్వధాపహృతకళఙ్క-
మప్యనలప్రవేశశుద్ధామశేషదేవేశసంస్తూయమానశీలాంజనకరాజతనయామయోధ్యామానిన్యే ॥
తతస్తయోరభిషేకమఙ్గళంమైత్రేయవర్షశతేనాపివక్తుంనశక్యతే, సంక్షేపేణశ్రూయతామ్॥ 98
లక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నవిభీషణసుగ్రీవాఙ్గదజామ్బవద్ధనుమత్ప్రభృతిభిస్సముత్ఫుల్లవదనైశ్ఛత్ర
చామరాదియుతైస్సేవ్యమానో బ్రహ్మేన్ద్రాగ్ని యమ నిరృతివరుణ వాయు కుబేరేశానప్ర
భృతిభిస్సర్వామరైర్వసిష్ఠవామదేవవాల్మీకిమార్కణ్డేయవిశ్వామిత్రభరద్వాజాగస్త్య
ప్రభృతిభిర్మునివరైఃఋగ్యజుస్సామాథర్వైఃసంస్తూయమానోనృత్తగీతవాద్యాద్యఖిలసుఙ్గళ
వాద్యైర్వీణావేణుమృదఙ్గభేరీపటహశంఖకాహళగోముఖప్రభృతిభిస్సునాదైస్సమస్తభూభృ
తాంమధ్యేసకలలోకరక్షణార్థం-యథోచితమభిషిక్తో దాశరథిఃకోసలేన్ద్రోరఘుకులతిలకో
జానకీప్రియోభ్రాతృత్రయప్రియఃసింహాసనగతస్త్వేకాదశాబ్దసహస్రాణిరాజ్యమకరోత్ ॥ 99
భరతోఽపిగంధర్వవిషయసాధనాయగచ్ఛన్సంగ్రామేగన్ధర్వకోటీస్తిస్రోజఘాన ॥ 100
శత్రుఘ్నేనాప్యతిబలపరాక్రమోమధుపుత్రోలవణోనామరాక్షసేశ్వరోనిహతః,
మధురాచనివేశితా ॥ 101
ఇత్యేవమాద్యతిబలపరాక్రమవిక్రమైరతిదుష్టనిబర్హణాదశేషస్యాస్యజగతోనిష్పాదితస్థిత
యో రామలక్ష్మణభరతశత్రుఘ్నాఃపునరపిదివమారూఢాః ॥ 102
యేఽపితేషుభగవదంశేష్వనురాగిణఃకోసలనగరజానపదాస్తేఽపితన్మనసస్తత్సాలోక్యమవాపుః॥ 103
అతిదుష్టసంహారిణఃరామస్యహికుశలవౌద్వౌపుత్రౌ లక్ష్మణస్యాఙ్గదచన్ద్రకేతూ తక్షక
పుష్కలౌభరతస్య సుబాహుశూరసేనౌశత్రుఘ్నస్య ॥ 104
కుశస్యాతిథిః అతిథేరపినిషధఃపుత్రోఽభూత్ ॥ 105
నిషధస్యాప్యనలస్తస్యాపినభఃనభసఃపుణ్డరీకఃతత్తనయఃక్షేమధన్వాతస్యచదేవానీకస్తస్యాప్య
హీనగుఃఅహీనగోరపిగురుః తస్యచపారియాత్రఃపారియాత్రాద్బలఃబలాచ్ఛలఃతస్యాప్యుక్థః
ఉక్థాద్వజ్రనాభఃతస్మాచ్ఛంఖణఃతస్మాద్వ్యుషితాశ్వస్తతశ్చవిశ్వసహోజజ్ఞే ॥ 106
తస్మాద్ధిరణ్యనాభఃమహాయోగీశ్వరాజ్జైమినేఃశిష్యాద్యాజ్ఞవల్క్యాద్యోగమవాప ॥ 107
హిరణ్యనాభస్యపుత్రఃపుష్యఃతస్మాద్ధ్రువసంధిఃతతస్సుదర్శనస్తస్మాదగ్నివర్ణఃతతశ్శీఘ్రగ
స్తస్యాపిమరుఃపుత్రోఽభవత్ ॥ 108
యోఽసౌయోగమాస్థాయాద్యాపికలాపగ్రామమాశ్రిత్యతిష్ఠతి ॥ 109
ఆగామియుగేసూర్యవంశక్షత్రప్రవర్తయితాభవిష్యతి ॥ 110

తస్యాత్మజః ప్రసుశ్రుతః తస్మాత్ సుసంధి స్తతశ్చాప్యమర్షః తస్యచసహస్వాన్ తతశ్చభవః ॥ 111
తస్మాచ్చబృహద్బలః యోఽర్జునతనయేనాభిమన్యునాభారతయుద్ధే క్షయమనీయత ॥ 112

ఏతేహీక్ష్వాకుభూపాలాః ప్రాధాన్యేనమయేరితాః ।
ఏతేషాంచరితంశృణ్వన్ సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే ॥ 113
పఠత్యేషాంతుచరితం యోవైశ్రద్ధాసమన్వితః ।
సర్వాన్ కామానవాప్యేహ వ్యాన్తేస్వర్గేమహీయతే ॥ 114

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే చతుర్థాంశే చతుర్థోఽధ్యాయః.

అథ చతుర్థాంశే పఞ్చమోఽధ్యాయః.

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఇక్ష్వాకుతనయోయోఽసౌనిమినామాసతుసహస్రం సంవత్సరంసత్రమారేభే ॥ 1
వసిష్ఠంచహోతారంవరయామాస ॥ 2
తమాహవసిష్ఠః అహమిన్ద్రేణపఞ్చవర్షశతయాగార్థం ప్రథమంవృతః ॥ 3
తదనన్తరంచప్రతిపాల్యతామాగతస్తవాపిఋత్విగ్భవిష్యామీత్యుక్తేసపృథివీపతిర్న
కించిదుక్తవాన్ ॥ 4 ॥ వసిష్ఠోఽప్యనేనసమన్విచ్ఛితమిత్యమరపతేర్యాగమకరోత్ ॥ 5
సోఽపితత్కాలమేవాన్యైర్గౌతమాదిభిర్యాగమకారయత్ ॥ 6
సమాప్తేచామరపతేర్యాగేత్వరమాణో వసిష్ఠో నిమియజ్ఞంకరిష్యామీత్యాజగామ ॥ 7
తత్కర్మకర్తృత్వంచతత్రగౌతమస్యదృష్ట్వాఽథస్వపతేసతస్మైరాజ్ఞేమాంప్రత్యాఖ్యాయైతేన
గౌతమాయకర్మాన్తరం సమర్పితంయస్మాత్తస్మాదయంవిదేహోభవిష్యతీతిశాపందదౌ ॥ 8
ప్రబుద్ధశ్చాసావవనిపతిరపిప్రాహ ॥ 9
యస్మాన్మామసంభాష్యాజానత ఏవ శయానస్యశాపోత్సర్గమసౌదుష్టగురుశ్చకార తస్మాత్
తస్యాపిదేహఃపతిష్యతీతిప్రతిశాపందత్త్వాదేహమత్యజత్ ॥ 10
తచ్ఛాపాచ్చమిత్రావరుణయోస్తేజసివసిష్ఠచేతఃప్రవిష్టమ్ ॥ 11
ఊర్వశీదర్శనాదుద్భూతబీజప్రపాతయోస్తయోస్సకాశాద్వసిష్ఠోదేహమపరంలేభే ॥ 12
నిమేరపితచ్ఛరీరమతిమనోహరతైలగన్ధాదిభిరుపసంస్క్రియమాణం నైవ క్లేదాదికం
దోషమవాప సద్యోమృతమివతస్థౌ ॥ 13 ॥ యజ్ఞసమాప్తౌచభాగగ్రహణాయదేవానాగతా
నృత్విజఊచుః యజమానాయవరోదీయతామితి ॥ 14
దేవైశ్ఛన్దితోఽసౌనిమిరాహ ॥ 15 ॥ భగవన్తోఽఖిలసంసారదుఃఖహన్తారః ॥ 16

నహ్యేతాదృగన్యద్దుఃఖమస్తి యచ్ఛరీరాత్మనోర్వియోగే భవతి ॥ 17
తదహమిచ్ఛామి సకలలోకలోచనేషు వస్తుం న పునః శరీరగ్రహణం కర్తుమిత్యేవముక్తైర్దేవై
రసావశేషభూతానాం నేత్రేష్వవతారితః ॥ 18 ॥ తతో భూతాన్యున్మేషనిమేషం చక్రుః ॥ 19
అపుత్రస్య చ తస్య భూభుజః శరీరమరాజకభీరవస్తే మునయోఽరణ్యాం మమథుః ॥ 20
తతశ్చ కుమారో జజ్ఞే ॥ 21 ॥ జననాజ్జనకసంజ్ఞామవాప ॥ 22
అభూద్విదేహోఽస్య పితేతి వైదేహః మథనాన్మిథిరితి ॥ 23 ॥ తస్యోదావసుః పుత్రోఽభవత్ ॥ 24
ఉదావసోర్నన్దివర్ధనః తత్పుత్రః సుకేతుః తసాచ్చ దేవరాతః తతశ్చ బృహదుక్థః తస్య చ ॥
మహావీర్యః తస్యాపి సుధృతిః ॥25॥ తతశ్చ దృష్టకేతురజాయత ॥ 26
దృష్టకేతోర్హర్యశ్వః తస్య చ మరుః మరోః ప్రతికః తస్మాత్ కృతిరథః తస్య దేవమీఢః తస్యాపి
విబుధః విబుధస్యాపి మహాధృతిః తతశ్చ కృతరాతః తతో మహారోమా తతస్స్వర్ణరోమా తస్య
పుత్రో హ్రస్వరోమా హ్రస్వరోమ్ణః సీరధ్వజోఽభవత్ ॥ 27
తస్య పుత్రార్థం యజ్ఞభువం కృషతః సీరే సీతా సముత్పన్నా దుహితా చ ॥ 28
సీరధ్వజస్య భ్రాతా సాంకాశ్యాధిపతిః కుశధ్వజనామాసీత్ ॥ 29
సీరధ్వజస్యాపత్యం భానుమాన్ భానుమతశ్శతద్యుమ్నః తస్య చ శుచిః తస్మాచ్చోర్జనామా పుత్రో
జజ్ఞే ॥30॥ తస్యాపి శతధ్వజః తతః కృతిః తతో రఞ్జనః తత్పుత్రః పురుజిత్ తతోఽరిష్టనేమిః తస్మా
చ్ఛ్రుతాయుః శ్రుతాయుషస్సుపార్శ్వః తస్మాత్సృఞ్జయః తతః క్షేమావీ క్షేమావినః అనేనాః
తస్మాద్భౌమరథః తస్య చ సత్యరథః తస్మాదుపగుః ఉపగోరుపగుప్తః తత్పుత్రః స్వాగతః తస్మాచ్చ
స్వాజ్గః తస్య చ స్వాపనః తస్మాచ్చ సువర్చాః తస్యాపి సుభాషః తతస్సుశ్రుతః తస్మాజ్జయః
జయపుత్రో విజయః విజయస్య ఋతః ఋతాత్సునయః సునయాద్వీతహవ్యః తస్మాద్ధృతిః
ధృతేర్బహులాశ్వః తస్య పుత్రః కృతిః ॥ 31 ॥ కృతౌ సంతిష్ఠత్యయం జనకవంశః ॥ 32
ఇత్యేతే మైథిలాః ॥ 33 ॥ ప్రాయేణైతే ఆత్మవిద్యాశ్రయిణో భూపాలా భవన్తి ॥ 34

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే చతుర్థాంశే పఞ్చమోఽధ్యాయః.

అథ చతుర్థాంశే షష్ఠోఽధ్యాయః.

మైత్రేయ ఉవాచ :—

సూర్యస్య వంశ్యా భగవన్ కథితా భవతా మమ ।
సోమస్యాప్యఖిలాన్ వంశ్యాన్ శ్రోతుమిచ్ఛామి పార్థివాన్ ॥ 1
కీర్త్యతే స్థిరకీర్తీనాం యేషామద్యాపి సంతతిః । ప్రసాదసుముఖస్తాన్మే బ్రహ్మన్నాఖ్యాతుమర్హసి ॥2

తస్యాత్మజఃప్రసుశ్రుతః తస్మాత్ సుసంధిస్తతశ్చాప్యమర్షఃతస్యచసహస్వాన్ తతశ్చభవః ॥ 111
తస్మాచ్చబృహద్బలః యోఽర్జునతనయేనాభిమన్యునాభారతయుద్ధేక్షయమనీయత ॥ 112

ఏతేహీక్ష్వాకుభూపాలాః ప్రాధాన్యేనమయేరితాః ।
ఏతేషాంచరితంశృణ్వన్ సర్వపాపైఃప్రముచ్యతే ॥ 113
పఠత్యేషాంతుచరితం యోవైశ్రద్ధాసమన్వితః ।
సర్వాన్ కామానవాప్యేహ హ్యన్తేస్వర్గేమహీయతే ॥ 114

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే చతుర్థాంశే చతుర్థోఽధ్యాయః.

అథ చతుర్థాంశే పఞ్చమోఽధ్యాయః.

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఇక్ష్వాకుతనయోయోఽసౌనిమినామాసతుసహస్రం సంవత్సరంసత్రమారేభే ॥ 1
వసిష్ఠంచహోతారంవరయామాస ॥ 2
తమాహవసిష్ఠః అహమిన్ద్రేణపఞ్చవర్షశతంయాగార్థంప్రథమంవృతః ॥ 3
తదనన్తరంచప్రతిపాల్యతామాగతస్తవాపిఋత్విగ్భవిష్యామీత్యుక్తేసపృథివీపతిర్న
కించిదుక్తవాన్ ॥ 4 ॥ వసిష్ఠోఽప్యనేనసమన్విచ్ఛితమిత్యమరపతేర్యాగమకరోత్ ॥ 5
సోఽపితత్కాలమేవాన్యైర్గౌతమాదిభిర్యాగమకారయత్ ॥ 6
సమాప్తేచామరపతేర్యాగేత్వరమాణో వసిష్ఠో నిమియజ్ఞంకరిష్యామీత్యాజగామ ॥ 7
తత్కర్మకర్తృత్వంచతత్రగౌతమస్యదృష్ట్వాఽథస్వపతేసతస్మైరాజ్ఞేమామప్రత్యాఖ్యాయైతేన
గౌతమాయకర్మాన్తరం సమర్పితంయస్మాత్తస్మాదయంవిదేహోభవిష్యతీతిశాపందదౌ ॥ 8
ప్రబుద్ధశ్చాసావవనిపతిరపిప్రాహ ॥ 9
యస్మాన్మామసంభాష్యాజానత ఏవ శయానస్యశాపోత్సర్గమసౌదుష్టగురుశ్చకార తస్మాత్
తస్యాపిదేహఃపతిష్యతీతిప్రతిశాపందత్త్వాదేహమత్యజత్ ॥ 10
తచ్ఛాపాచ్చమిత్రావరుణయోస్తేజసివసిష్ఠచేతఃప్రవిష్టమ్ ॥ 11
ఊర్వశీదర్శనాదుద్భూతబీజప్రపాతయోస్తయోస్సకాశాద్వసిష్ఠోదేహమపరంలేభే ॥ 12
నిమేరపితచ్ఛరీరమతిమనోహరతైలగన్ధాదిభిరుపసంస్క్రియమాణం నైవ క్లేదాదికం
దోషమవాప సద్యోమృతమివతస్థౌ ॥13॥ యజ్ఞసమాప్తౌచభాగగ్రహణాయదేవానాగతా
నృత్విజఊచుః యజమానాయవరోదీయతామితి ॥ 14
దేవైశ్ఛన్దితోఽసౌనిమిరాహ ॥ 15 ॥ భగవన్తోఽఖిలసంసారదుఃఖహన్తారః ॥ 16

నహ్యేతాదృగన్యద్దుఃఖమస్తి యచ్ఛరీరాత్మనోర్వియోగేభవతి ॥ 17
తదహమిచ్ఛామిసకలలోకలోచనేషువస్తుంనపునఃశరీరగ్రహణంకర్తుమిత్యేవముక్తైర్దేవై
రసావశేషభూతానాంనేత్రేష్వవతారితః ॥ 18 ॥ తతోభూతాన్యున్మేషనిమేషంచక్రుః ॥ 19
అపుత్రస్యచతస్యభూభుజః శరీరమరాజకభీరవస్తేమునయోఽరణ్యాంమమథుః ॥ 20
తతశ్చకుమారోజజ్ఞే ॥ 21 ॥ జననాజ్జనకసంజ్ఞామవాప ॥ 22
అభూద్విదేహోఽస్యపితేతివైదేహః మథనాన్మిథిరితి ॥ 23 ॥ తస్యోదావసుఃపుత్రోఽభవత్ ॥ 24
ఉదావసోర్నన్దివర్ధనః తత్పుత్రఃసుకేతుః తసాచ్చ దేవరాతః తతశ్చబృహదుక్థః తస్యచ ॥
మహావీర్యః తస్యాపిసుధృతిః ॥25 ॥ తతశ్చధృష్టకేతురజాయత ॥ 26
ధృష్టకేతోర్హర్యశ్వః తస్యచమరుః మరోఃప్రతికః తస్మాత్ కృతిరథః తస్యదేవమీఢఃతస్యాపి
విబుధః విబుధస్యాపి మహాధృతిః తతశ్చకృతరాతః తతోమహారోమాతతస్స్వర్ణరోమా తస్య
పుత్రోహ్రస్వరోమా హ్రస్వరోమ్ణఃసీరధ్వజోఽభవత్ ॥ 27
తస్యపుత్రార్థంయజ్ఞభువంకృషతఃసీరేసీతాసముత్పన్నాదుహితాచ ॥ 28
సీరధ్వజస్యభ్రాతాసాంకాశ్యాధిపతిఃకుశధ్వజనామాసీత్ ॥ 29
సీరధ్వజస్యాపత్యంభానుమాన్ భానుమతశ్శతద్యుమ్నఃతస్యచశుచిఃతస్మాచ్చోర్జనామాపుత్రో
జజ్ఞే॥30॥తస్యాపిశతధ్వజః తతఃకృతిః తతోరఞ్జనః తత్పుత్రఃపురుజిత్ తతోఽరిష్టనేమిః తస్మా
చ్ఛ్రుతాయుః శ్రుతాయుషస్సుపార్శ్వః తస్మాత్సృఞ్జయః తతఃక్షేమావీ క్షేమావినఃఅనేనాః
తస్మాద్భౌమరథః తస్యచసత్యరథః తస్మాదుపగుః ఉపగోరుపగుప్తః తత్పుత్రఃస్వాగతః తస్మాచ్చ
స్వాఙ్గః తస్యచస్వాపనః తస్మాచ్చసువర్చాః తస్యాపిసుభాషః తతస్సుశ్రుతః తస్మాజ్జయః
జయపుత్రోవిజయః విజయస్యఋతః ఋతాత్సునయః సునయాద్వీతహవ్యః తస్మాద్ధృతిః
ధృతేర్బహులాశ్వః తస్యపుత్రఃకృతిః ॥ 31 ॥ కృతౌసంతిష్ఠత్యయం జనకవంశః ॥ 32
ఇత్యేతేమైథిలాః ॥ 33 ॥ ప్రాయేణైతేఆత్మవిద్యాశ్రయిణోభూపాలాభవన్తి ॥ 34

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే చతుర్థాంశే పఞ్చమోఽధ్యాయః.

అథ చతుర్థాంశే షష్ఠోఽధ్యాయః.

మైత్రేయ ఉవాచ :—

సూర్యస్యవంశ్యాభగవన్ కథితాభవతామమ ।
సోమస్యాప్యఖిలాన్వంశ్యాన్ శ్రోతుమిచ్ఛామిపార్థివాన్ ॥ 1
కీర్త్యన్తేస్థిరకీర్తీనాంయేషామద్యాపిసంతతిః । ప్రసాదసుముఖస్తాన్మేబ్రహ్మన్నాఖ్యాతుమర్హసి॥2

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

శ్రూయతాంమునిశార్దూల ! వంశః ప్రథితతేజసః ।
సోమస్యానుక్రమాత్ఖ్యాతా యత్రోర్వీపతయోఽభవన్ ॥ 3
అయంహివంశోఽతిబలపరాక్రమద్యుతిశీలచేష్టావద్భిరతిగుణాన్వితైర్నహుషయయాతి
కార్తవీర్యార్జునాదిభిర్భూపాలైరలంకృతః ; తమహంకథయామి శ్రూయతామ్ ॥ 4
అఖిలజగత్స్రష్టుర్భగవతోనారాయణస్యనాభిసరోజసముద్భవాబ్జయోనేర్బ్రహ్మణఃపుత్రోఽత్రిః॥ 5
అత్రేస్సోమః ॥ 6 ॥ తంచభగవానబ్జయోనిఃఅశేషౌషధీద్విజనక్షత్రాణామాధిపత్యేఽభ్యషేచయత్ ॥
సచరాజసూయమకరోత్ ॥8॥ తత్ప్రభావాదత్యుత్కృష్టాధిపత్యాధిష్ఠాతృత్వాచ్చైనంమద
ఆవివేశ ॥ 9 ॥ మదావలేపాచ్చసకలదేవగురోర్బృహస్పతేస్తారాంనామపత్నీంజహార ॥ 10
బహుశశ్చబృహస్పతిచోదితేనభగవతా బ్రహ్మణాచోద్యమానస్సకలైశ్చ దేవర్షిభిర్యాచ్య
మానోపినముమోచ ॥11॥ తస్యచన్ద్రస్యచబృహస్పతేః ద్వేషాదుశనాపార్ష్ణిగ్రాహోఽభూత్ ॥12
అఙ్గిరసశ్చసకాశాదుపలబ్ధవిద్యోబృహస్పతేస్సాహాయ్యమకరోత్ ॥ 13
యతశ్చోశనాతతోజమ్భకుమ్భాద్యాఃసమస్తాఏవ దైత్యదానవనికాయా మహాన్తముద్యమం
చక్రుః ॥14॥ బృహస్పతేరపి సకలదేవసైన్యయుతస్సహాయశ్శక్రోఽభవత్ ॥ 15
ఏవంచతయోరతీవోగ్రసంగ్రామస్తారానిమిత్తస్తారకామయోనామాభూత్ ॥ 16
తతశ్చసమస్తశస్త్రాణ్యసురేషు రుద్రపురోగమాదేవాః దేవేషుచాశేషదానవా ముముచుః॥ 17
ఏవందేవాసురాహవసంక్షోభక్షుబ్ధహృదయమశేషమేవ జగద్బ్రహ్మాణంశరణంజగామ ॥ 18
తతశ్చభగవానబ్జయోనిరప్యుశనసంశంకరమసురాన్ దేవాంశ్చనివార్యబృహస్పతయేతారా
మదాపయత్ ॥ 19 ॥ తాంచాన్తఃప్రసవామవలోక్యబృహస్పతిరప్యాహ ॥ 20
నైషమమక్షేత్రేభవత్యాఽన్యస్యసుతోధార్యస్సముత్సృజైనమలమలమతిధార్ష్ట్యేనేతి ॥ 21
సాచతేనైవముక్తాఽతిపతివ్రతాభర్తృవచనానన్తరంతమిషీకాస్తమ్బేగర్భముత్ససర్జ ॥ 22
సచోత్సృష్టమాత్రఏవాతితేజసాదేవానాంతేజాంస్యాచిక్షేప ॥ 23
బృహస్పతిమిన్దుంచతస్యకుమారస్యాతిచారుతయాసాభిలాషౌదృష్ట్వాదేవాస్సముత్పన్న
సందేహాస్తారాంపప్రచ్ఛుః ॥ 24
సత్యంకథయాస్మాకమితి సుభగేసోమస్యాథవాబృహస్పతేరయంపుత్రఇతి ॥ 25
ఏవంతైరుక్తాసాతారాహ్రియాకించిన్నోవాచ ॥ 26
బహుశోఽప్యభిహితాయథాసౌదేవేభ్యోనాచచక్షేతతస్సకుమారస్తాంశప్తుముద్యతఃప్రాహ ॥ 27
దుష్టేఽమ్బ ! కస్మాన్మమతాతంనాఖ్యాసి॥28॥ అద్యైవతేవ్యలీకలజ్జావత్యాస్తథాశాస్తిమహం
కరోమి ॥29॥ యథాచనైవమద్యాప్యతిమన్థరవచనాభవిష్యసీతి ॥ 30

అథాహ భగవాన్ పితామహస్తంకుమారంసన్నిధాయాపృచ్ఛత్తాంతారామ్ ॥ 31
కథయవత్సే కస్యాయమాత్మజః సోమస్యవాబృహస్పతేర్వా ఇత్యుక్తాలజ్జమానాహ సోమస్యేతి॥ 32
తతఃప్రస్ఫురదుచ్ఛ్వసితామలకపోలకాన్తిర్భగవానుడుపతిఃకుమారమాలిఙ్గ్యసాధుసాధువత్స
ప్రాజ్ఞోఽసీతిబుధఇతితస్యచనామచక్రే ॥ 33
తథాఖ్యాతమేవైతత్ సచయథేళాయామాత్మజంపురూరవసముత్పాదయామాస ॥ 34
పురూరవాస్త్వతిదానశీలోఽతియజ్వాఽతితేజస్వీ యంసత్యవాదినమతిరూపస్వినం మనస్వినం
మిత్రావరుణశాపాన్మానుషేలోకే మయావస్తవ్యమితి కృతమతిరూర్వశీదదర్శ ॥ 35
దృష్టమాత్రేచతస్మిన్నపహాయమానమశేషమపాస్యస్వర్గసుఖాభిలాషంతన్మనస్కాభూత్వా
తమేవోపతస్థే ॥ 36
సోఽపిచతామతిశయితసకలలోకస్త్రీకాన్తిసౌకుమార్యలావణ్యగతివిలాసహాసాదిగుణామవ
లోక్యతదాయత్తచిత్తవృత్తిర్బభూవ ॥ 37
ఉభయమపితన్మనస్కమనన్యదృష్టి పరిత్యక్తసమస్తాన్యప్రయోజనమభూత్ ॥ 38
రాజాతుప్రాగల్భ్యాత్తామాహ ॥ 39
సుభ్రుత్వామహమభికామోఽస్మిప్రసీదానురాగముద్వహేత్యుక్తాలజ్జావఖణ్డితమూర్వశీతంప్రాహ ॥
భవత్వేవంయదిమేసమయపరిపాలనంభవాన్కరోతీత్యాఖ్యాతేపునరపితామాహ ॥ 41
ఆఖ్యాహిమేసమయమితి ॥ 42 ॥ అథపృష్టాపునరప్యబ్రవీత్ ॥ 43
శయనసమీపేమమోరణకద్వయంపుత్రభూతంనాపనేయమ్ ॥ 44
భవాంశ్చమయా ననగ్నోద్రష్టవ్యః॥ 45 ॥ ఘృతమాత్రంచమమాహారఇతి ॥ 46
ఏవమేవేతిభూపతిరప్యాహ ॥ 47
తయాసహసచావనిపతిరలకాయాంచైత్రరథాదివనేష్వమలపద్మషణ్డేషుమానసాదిసరస్స్వతిరమ
ణీయేషు రమమాణ ఏకషష్టివర్షాణ్యనుదినప్రవర్ధమానప్రమోదోఽనయత్ ॥ 48
ఊర్వశీచతదుపభోగాత్ప్రతిదినప్రవర్ధమానానురాగా అమరలోకవాసేపినస్పృహాంచకార ॥ 49
వినాచోర్వశ్యాసురలోకోఽప్సరసాంసిద్ధగన్ధర్వాణాంచ నాతిరమణీయోఽభవత్ ॥ 50
తతశ్చోర్వశీపురూరవసోస్సమయవిద్విశ్వావసుర్గన్ధర్వసమేతోనిశిశయనాభ్యాశాదేక
మురణకంజహార॥ 51 ॥ తస్యాకాశేనీయమానస్యోర్వశీశబ్దమశృణోత్ ॥ 52
ఏవమాహచ మమానాథాయాఃపుత్రః కేనాప్యపహ్రియతే, కంశరణముపయామీతి ॥ 53
తదాకర్ణ్యరాజామాంనగ్నందేవీవీక్ష్యతీతినయయౌ ॥ 54
అథాన్యమప్యురణకమాదాయ గన్ధర్వాయయుః ॥ 55
తస్యాప్యపహ్రియమాణస్యాకర్ణ్యశబ్దమాకాశే పునరప్యనాథాఽస్మ్యహమభర్తృకా
కాపురుషాశ్రయేత్యార్తరావిణీబభూవ ॥ 56

రాజాఽప్యమర్షవశాదన్ధకారమేతదితి ఖడ్గమాదాయ దుష్టదుష్ట హతోఽసీతివ్యాహరన్నభ్య
ధావత్ ॥57॥ తావచ్చగన్ధర్వైరప్యతీవోజ్జ్వలావిద్యుజ్జనితా ॥ 58
తత్ప్రభయాచోర్వశీరాజానమపగతామ్బరందృష్ట్వాఽపవృత్తసమయాతత్క్షణాదేవాపక్రాన్తా ॥ 59
పరిత్యజ్య తావప్యురణకౌ గన్ధర్వాస్సురలోకముపగతాః ॥ 60
రాజాపిచతౌమేషావాదాయాతిహృష్టమనాఃస్వశయనమాయాతో నోర్వశీందదర్శ । 61
తాంచాపశ్యన్వ్యపగతామ్బరఏవోన్మత్తరూపోబభ్రామ ॥ 62
కురుక్షేత్రేచామ్భోజసరస్యన్యాభిశ్చతసృభిరప్సరోభిస్సమవేతామూర్వశీందదర్శ ॥ 63
తతశ్చోన్మత్తరూపోజాయేహేతిష్ఠమనసిఘోరేతిష్ఠవచసికపటికేతిష్ఠేత్యేవమనేకప్రకారం
సూక్తమవోచత్ ॥ 64 ॥ ఆహచోర్వశీ ॥ 65 ॥ మహారాజాలమనేనావివేకచేష్టితేన ॥ 66
అన్తర్వత్న్యహమబ్దాన్తేభవతాఽత్రాగన్తవ్యం, కుమారస్తేభవిష్యతి ఏకాంచనిశామహం
త్వయాసహవత్స్యామీత్యుక్తః ప్రహృష్టస్స్వపురంజగామ ॥ 67
తాసాంచాప్సరసామూర్వశీకథయామాస ॥ 68
అయంసపురుషోత్కృష్టోయేనాహమేతావన్తంకాలమనురాగాకృష్టమానసాసహోషితేతి ॥ 69
ఏవముక్తాస్తాశ్చాప్సరసఊచుః ॥ 70
సాధుసాధ్వస్యరూపమప్యనేనసహాస్మాకమపిసర్వకాలమాస్యాభవేదితి ॥ 71
అబ్దేచపూర్ణేసరాజాతత్రాజగామ ॥ 72 ॥ కుమారంచాయుషమస్మైచోర్వశీదదౌ ॥ 73
దత్త్వాచైకాంనిశాంతేనరాజ్ఞాసహోషిత్వా పఞ్చపుత్రోత్పత్తయేగర్భమవాప ॥ 74
ఉవాచచైనంరాజానమస్మత్ప్రీత్యామహారాజాయసర్వఏవగన్ధర్వావరదాస్సంవృత్తాఃవ్రియ
తాంచవరఇతి ॥ 75 ॥ ఆహచరాజా ॥ 76 ॥
విజితసకలారాతిరవిహతేన్ద్రియసామర్థ్యోబన్ధుమానమితబలకోశః నాన్యదస్మాకమూర్వశీ
సాలోక్యాత్ ప్రాప్తవ్యమస్తి, తదహమనయాసహోర్వశ్యాకాలంనేతుమభిలషామీత్యుక్తే
గన్ధర్వారాజ్ఞేఽగ్నిస్థాలీందదుః ॥ 77
ఊచుశ్చైనమగ్నిమామ్నాయానుసారీభూత్వాత్రిధాకృత్వోర్వశీసలోకతామనోరథముద్దిశ్య
సమ్యగ్యజేథాః తతోఽవశ్యమభిలషితమవాప్స్యసీత్యుక్తస్తామగ్నిస్థాలీమాదాయజగామ ॥ 78
అన్తరటవ్యామచిన్తయత్ అహోమేఽతీవమూఢతాకిమహమకరవమ్ ॥ 79
వహ్నిస్థాలీమయైషానీతానోర్వశీతి ॥ 80
అథైనామటవ్యామేవాగ్నిస్థాలీంతత్యాజస్వపురంచజగామ ॥ 81
వ్యతీతేఽర్ధరాత్రేవినిద్రశ్చాచిన్తయత్ ॥ 82
మమోర్వశీసాలోక్యప్రాప్త్యర్థమగ్నిస్థాలీగన్ధర్వైర్దత్తాసాచమయాటవ్యాంపరిత్యక్తా ॥ 83

తదహంతత్రతదాహరణాయయాస్యామీత్యుక్త్వాయత్రతాప్యుపగతో నాగ్నిస్థాలీమపశ్యత్ ॥ 84
శమీగర్భంచాశ్వత్థమగ్నిస్థాలీస్థానేదృష్ట్వాఽచిన్తయత్ ॥ 85
మయాఽత్రాగ్నిస్థాలీనిక్షిప్తా, సాచాశ్వత్థశ్శమీగర్భోఽభూత్ ॥ 86
తదేనమేవాహమగ్నిరూపమాదాయస్వపురమభిగమ్యారణింకృత్వాతదుత్పన్నాగ్నేరుపాస్తిం
కరిష్యామీతి ॥ 87 ॥ ఏవమేవస్వపురముపగతోఽరణించకార ॥ 88
తత్ప్రమాణంచాఙ్గులైఃకుర్వన్గాయత్రీమపఠత్ ॥ 89
పఠతశ్చాక్షరసంఖ్యాన్యేవాఙ్గులాన్యరణ్యభవత్ ॥ 90
తత్రాగ్నింనిర్మథ్యాగ్నిత్రయమామ్నాయానుసారీభూత్వాజుహావ ॥ 91
ఊర్వశీసాలోక్యంఫలమభిసంధితవాన్ ॥ 92
తేనైవచాగ్నివిధినాబహువిధాన్యజ్ఞానిష్ట్వాగాన్ధర్వాఁల్లోకానవాప్యోర్వశ్యాసహావియోగమవాప॥
ఏకోఽగ్నిరాదావభవత్ ; ఏతేనత్వత్రమన్వన్తరేత్రేతాప్రవర్తితా ॥ 94

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే చతుర్థాంశే షష్ఠోఽధ్యాయః.

అథ చతుర్థాంశే సప్తమోఽధ్యాయః

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

తస్యాప్యాయుర్ధీమానమావసువిశ్వావసుశ్శ్రుతాయుశ్శతాయురయుతాయురితిసంజ్ఞాఃషట్పు
త్రాఅభవన్ ॥ 1 ॥ తథాఽమావసోర్భీమనామాపుత్రోఽభవత్ ॥ 2
భీమస్యకాఞ్చనః కాఞ్చనాత్సుహోత్రః, తస్యాపిజహ్నుః ॥ 3
యోఽసౌయజ్ఞవాటమఖిలంగఙ్గామ్భసాప్లావితమవలోక్యక్రోధసంరక్తలోచనోభగవన్తంయజ్ఞ
పురుషమాత్మనిపరమేణసమాధినా సమారోప్యాఖిలమేవగఙ్గామపిబత్ ॥ 4
అథైనందేవర్షయఃప్రసాదయామాసుః ॥ 5 ॥ దుహితృత్వేచాస్యగఙ్గామనయన్ ॥ 6
జహ్నోశ్చసుమన్తునామపుత్రోఽభవత్ ॥ 7
తస్యాప్యజకస్తతోబలాకాశ్వస్తస్మాత్కుశస్తస్యాపికుశామ్బకుశనాభాధూర్తరజసోవసుశ్చేతి
చత్వారఃపుత్రాబభూవుః ॥ 8 ॥ తేషాంకుశామ్బఃశక్రతుల్యోమేపుత్రోభవేదితితపశ్చకార ॥ 9
తంచోగ్రతపసమవలోక్యమాభవత్వన్యోఽస్మత్తుల్యవీర్యఇత్యాత్మనైవాస్యేన్ద్రఃపుత్రత్వమగచ్ఛత్॥
సగాధిర్నామపుత్రఃకౌశికోఽభవత్ ॥ 11 ॥ గాధిశ్చసత్యవతీంకన్యామజనయత్ ॥ 12
తాంచభార్గవఋచీకోవవ్రే ॥ 13

గాధిరప్యతిరోషణాయాతివృద్ధాయబ్రాహ్మణాయదాతుమనిచ్ఛన్నేకతశ్శ్యామకర్ణానామిన్దు
వర్చసామనిలరంహసామశ్వానాంసహస్రంకన్యాశుల్కమయాచత ॥ 14
తేనాపిఋషిణావరుణసకాశాదుపలభ్యాశ్వతీర్థోత్పన్నంతాదృశమశ్వసహస్రందత్తమ్ ॥ 15
తతస్తామృచికఃకన్యాముపయేమే ॥ 16 ॥ ఋచికశ్చతస్యాశ్చరుమపత్యార్థంచకార ॥ 17
తత్ప్రసాదిశ్చతన్మాత్రేక్షత్రవరపుత్రోత్పత్తయేచరుమపరంసాధయామాస ॥ 18
ఏషచరుర్భవత్యాఅయమపరశ్చరుస్త్వన్మాత్రాసమ్యగుపయోజ్యఇత్యుక్త్వావనంజగామ ॥ 19
ఉపయోగకాలేచతాంమాతాసత్యవతీమాహ ॥ 20
పుత్రి! సర్వఏవాత్మపుత్రమతిగుణమభిలషతి నాత్మజాయాభ్రాతృగుణేష్వతీవాదృతోభవతీతి ॥21
అతోఽర్హసిమమాత్మీయంచరుందాతుం మదీయంచరుమాత్మనోపయోక్తుమ్ ॥ 22
మత్పుత్రేణహిసకలభూమణ్డలపరిపాలనంకార్యమ్ కియద్వాబ్రాహ్మణస్యబలవీర్యసంపదేత్యుక్తా
సాస్వచరుంమాత్రేదత్తవతీ ॥ 23 ॥ అథవనాదాగత్యసత్యవతీమృషిరపశ్యత్ ॥ 24
ఆహచైనామతిపాపే! కిమిదమకార్యంభవత్యాకృతమ్ అతిరౌద్రంతేవపుర్లక్ష్యతే ॥ 25
నూనంత్వయాత్వన్మాతృసాత్కృతశ్చరురుపయుక్తః, నయుక్తమేతత్ ॥ 26
మయాహితత్రచరౌసకలైశ్వర్యవీర్యశౌర్యబలసంపదారోపితా, త్వదీయచరావప్యఖిలశాన్తిజ్ఞాన
తితిక్షాదిబ్రాహ్మణగుణసంపత్ ॥ 27
తచ్చవిపరీతంకుర్వన్త్యాస్తవాతిరౌద్రాస్త్రధారణపాలననిష్ఠక్షత్రియాచారః పుత్రోభవిష్యతి,
తస్యాశ్చోపశమరుచిర్బ్రాహ్మణాచారఇత్యాకర్ణ్యైవసాతస్యపాదౌజగ్రాహ ॥ 28
ప్రణిపత్యచైనమాహ ॥ 29 ॥ భగవన్మయైతదజ్ఞానాదనుష్ఠితం, ప్రసాదంమేకురు, మైవంవిధః
పుత్రోభవతు, కామమేవంవిధఃపౌత్రోభవత్విత్యుక్తేమునిరప్యాహ ॥ 30 ॥ ఏవమస్త్వితి॥ 31
అనన్తరంచసాజమదగ్నిమజీజనత్ ॥ 32 ॥ తన్మాతాచవిశ్వామిత్రంజనయామాస ॥ 33
సత్యవత్యపికౌశికీనామనద్యభవత్ ॥ 34 ॥ జమదగ్నిరిక్ష్వాకువంశోద్భవస్యరేణోస్తనయాం
రేణుకాముపయేమే॥35॥ తస్యాంచాశేషక్షత్రహన్తారంపరశురామసంజ్ఞం భగవతస్సకలలోక
గురోర్నారాయణస్యాంశం జమదగ్నిరజీజనత్ ॥ 36
విశ్వామిత్రపుత్రస్తుభార్గవఏవశునశ్శేఫోదేవైర్దత్తః, తతశ్చదేవరాతనామాఽభవత్ ॥ 37
తతశ్చాన్యేమధుశ్ఛందోధనంజయకృతదేవాష్టకకచ్ఛపహారితాఖ్యావిశ్వామిత్రపుత్రాబభూవుః॥ 38
తేషాంచబహూనికౌశికగోత్రాణిఋష్యన్తరేషువివాహ్యాన్యభవన్ ॥ 39

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే చతుర్థాంశే సప్తమోఽధ్యాయః.

శ్రీః

అథ చతుర్థాంశే అష్టమోఽధ్యాయః

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

పురూరవసో జ్యేష్ఠః పుత్రో యస్త్వాయుర్నామా స రాహోర్దుహితరముపయేమే ॥ 1
తస్యాంచ పఞ్చపుత్రానుత్పాదయామాస ॥ 2
నహుష క్షత్రవృద్ధరమ్భరజిసంజ్ఞాస్తథైవానేనాః పఞ్చమః పుత్రోఽభూత్ ॥ 3
క్షత్రవృద్ధాత్సుహోత్రః పుత్రోఽభవత్ ॥4॥ కాశ్యపకాశగృత్సమదాస్త్రయస్తస్య పుత్రా బభూవుః ॥5
గృత్సమదస్య శౌనకశ్చాతుర్వర్ణ్యప్రవర్తయితాఽభూత్ ॥ 6
కాశ్యపస్య కాశేయః కాశీరాజః తస్మాద్రాష్ట్రః రాష్ట్రస్య దీర్ఘతపాః పుత్రోఽభవత్ ॥ 7
ధన్వన్తరిస్తు దీర్ఘతపసః పుత్రోఽభవత్ ॥ 8
సహిసంసిద్ధకార్యకరణస్సకలసంభూతిష్వశేషజ్ఞానవిదా భగవతా నారాయణేన చాతీతసంభూతౌ
తస్మై వరో దత్తః ॥ 9
కాశీరాజగోత్రేఽవతీర్య త్వమష్టధా సమ్యగాయుర్వేదం కరిష్యసి యజ్ఞభాగభుగ్భవిష్యసీతి ॥ 10
తస్య చ ధన్వన్తరేః పుత్రః కేతుమాన్ కేతుమతో భీమరథః తస్యాపి దివోదాసః తస్యాపి ప్రతర్దనః ॥11
స చ భద్రశ్రేణ్యవంశవినాశనాదశేషశత్రవోఽనేన జితా ఇతి శత్రుజిదభవత్ ॥ 12
తేన చ ప్రీతిమతాఽత్మపుత్రో వత్స వత్సేత్యభిహితో వత్సోఽభవత్ ॥ 13
సత్యపరతయా ఋతధ్వజసంజ్ఞామవాప ॥ 14
తతశ్చ కువలయనామానమశ్వం లేభే, తతః కువలయాశ్వ ఇత్యస్యాం పృథివ్యాం ప్రథితః ॥ 15
తస్య చ వత్సస్య పుత్రోఽలర్కనామాఽభవత్, యస్యాయమద్యాపి శ్లోకో గీయతే ॥ 16
షష్టిర్వర్షసహస్రాణి షష్టిర్వర్షశతాని చ । అలర్కాదపరో నాన్యో బుభుజే మేదినీం యువా ॥ 17
తస్యాప్యలర్కస్య సన్నతినామాఽభవదాత్మజః ॥ 18
సన్నతేస్సునీథః తస్యాపి సుకేతుః తస్మాచ్చ ధర్మకేతుర్జజ్ఞే ॥ 19
తతశ్చ సత్యకేతుః తస్మాద్విభుః తత్తనయః స్వవిభుః తతశ్చ సుకుమారస్తస్యాపి ధృష్టకేతుః
తతశ్చ వీతిహోత్రః తస్మాద్భార్గః భార్గస్య భార్గభూమిః తతశ్చాతుర్వర్ణ్యప్రవృత్తిరిత్యేతే
కాశ్యపభూభృతః కథితాః ॥ 20 ॥ రజేస్తు సంతతిశ్శ్రూయతామ్ ॥ 21

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే చతుర్థాంశే అష్టమోఽధ్యాయః

అథ చతుర్థాంశే నవమోఽధ్యాయః.

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

రజేస్తు పఞ్చపుత్రశతాన్యతులబలవీర్యపరాక్రమసారాణ్యాసన్ ॥ 1
దేవాసురసంగ్రామారమ్భే చ పరస్పరవధేప్సవో దేవాశ్చాసురాశ్చ బ్రహ్మాణముపేత్య పప్రచ్ఛుః ॥ 2

భగవన్నస్మాకమత్రవిరోధే కతరః పక్షో జేతా భవిష్యతీతి ॥ 3
అథాహ భగవాన్ ॥ 4 ॥ యేషామర్థే రజిరాత్తాయుధో యోత్స్యతీతి తత్పక్షో జేతేతి ॥ 5
అథ దైత్యైరుపేత్య రజిరాత్మసాహాయ్యదానాయాభ్యర్థితః ప్రాహ ॥ 6 ॥ యోత్స్యేఽహం భవ
తామర్థే యద్యహమమరజయాద్భవతామిన్ద్రో భవిష్యామీత్యాకర్ణ్యైతత్తైరభిహితమ్ ॥ 7
నవయమన్యథావదిష్యామోఽన్యథా కరిష్యామోఽస్మాకమిన్ద్రః ప్రహ్లాదస్తదర్థమేవాయ
ముద్యమ ఇత్యుక్త్వా గతేష్వసురేషు దేవైరప్యసావవనిపతిరేవమేవోక్తస్తేనాపి చ తథైవోక్తే
దేవైరిన్ద్రస్త్వం భవిష్యసీతి సమన్విచ్ఛితమ్ ॥ 8
రజినాపి దేవసైన్యసహాయేనానేకైర్మహాస్త్రైస్తదశేషమసురబలం నిషూదితమ్ ॥ 9
అథ జితారిపక్షశ్చ దేవేన్ద్రో రజిచరణయుగలమాత్మనః శిరసా నిపీడ్యాహ ॥ 10
భయత్రాణాదన్నదానాద్భవానస్మత్పితాశేషలోకానాముత్తమోత్తమో భవాన్ యస్యాహం
పుత్రస్త్రిలోకేన్ద్రః ॥ 11 ॥ స చాపి రాజా ప్రహస్యాహ ॥ 12
ఏవమస్త్వేవమస్త్వనతిక్రమణీయా హి వైరిపక్షాదప్యనేకవిధచాటువాక్యగర్భా ప్రణతిరిత్యు
క్త్వా స్వపురం జగామ ॥ 13 ॥ శతక్రతురపీన్ద్రత్వం చకార ॥ 14
స్వర్యాతే తు రజౌ నారదర్షిచోదితా రజిపుత్రాః శతక్రతుమాత్మపితృపుత్రం సమాచారాద్రా
జ్యం యాచితవన్తః ॥ 15 ॥ అప్రదానేన చ విజిత్యేన్ద్రమతిబలినః స్వయమిన్ద్రత్వం చక్రుః ॥ 16
తతశ్చ బహుతిథే కాలే హ్యతీతే బృహస్పతిమేకాన్తే దృష్ట్వా అపహృతత్రైలోక్యయజ్ఞభాగః
శతక్రతురువాచ ॥ 17
బదరీఫలమాత్రమప్యర్హసి మమాప్యాయనాయ పురోడాశఖణ్డం దాతుమిత్యుక్తో బృహస్పతిరువాచ ॥
యద్యేవం త్వయాహం పూర్వమేవ చోదితస్స్యాం తన్మయా త్వదర్థం కిమకర్తవ్యమిత్యల్పైరే
వాహోభిస్త్వాం నిజం పదం ప్రాపయిష్యామీత్యభిధాయ తేషామనుదినమాభిచారికం బుద్ధిమోహా
య శక్రస్య తేజోభివృద్ధయే జుహావ ॥ 19
తే చాపి తేన బుద్ధిమోహేనాభిభూయమానా బ్రహ్మద్విషో ధర్మత్యాగినో వేదపరాఙ్ముఖా బభూవుః ॥
తతస్తానపేతధర్మాచారానిన్ద్రో జఘాన ॥ 21 ॥ పురోహితాప్యాయితతేజాశ్చ శక్రః దివమాక్రమత్ ॥
ఏతదిన్ద్రస్య స్వపదచ్యవనాదారోహణం శ్రుత్వా పురుషః స్వపదభ్రంశం దౌరాత్మ్యం చ నాప్నోతి ॥ 23
రమ్భస్త్వనపత్యోఽభవత్ ॥ 24 ॥ క్షత్రవృద్ధసుతః ప్రతిక్షత్రోఽభవత్ ॥ 25
తత్పుత్రస్సంజయః తస్యాపి జయః తస్యాపి విజయః తస్మాచ్చ జజ్ఞే కృతః ॥ 26
తస్య చ హర్యధనః హర్యధనసుతస్సహదేవః తస్మాదదీనస్తస్య చ జయత్సేనః తతశ్చ సంకృతిః
తత్పుత్రః క్షత్రధర్మా ఇత్యేతే క్షత్రవృద్ధస్య వంశ్యాః ॥ 37 ॥ తతో నహుషవంశం ప్రవక్ష్యామి ॥ 28

ఇతి శ్రీ విష్ణుపురాణే చతుర్థాంశే నవమోఽధ్యాయః.

శ్రీ

అథ చతుర్థాంశే దశమోఽధ్యాయః

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

యతియయాతిసంయాత్యాయాతివియాతికృతిసంజ్ఞా నహుషస్య షట్పుత్రా మహాబలపరా
క్రమాబభూవుః ॥ 1 ॥ యతిస్తురాజ్యంనైచ్ఛత్ ॥ 2 ॥ యయాతిస్తు భూభృదభవత్ ॥ 3
ఉశనసశ్చదుహితరందేవయానీంవార్షపర్వణీంచశర్మిష్ఠాముపయేమే॥4॥అత్రానువంశశ్లోకోభవతి॥

యదుంచదుర్వసుంచైవ దేవయానీవ్యజాయత ।
ద్రుహ్యుంచానుంచపూరుంచ శర్మిష్ఠావార్షపర్వణీ ॥ 6

కావ్యశాపాచ్చకాలేనైవయయాతిర్జరామవాప ॥ 7
ప్రసన్నశుక్రవచనాచ్చస్వజరాంసంక్రామయితుం జ్యేష్ఠంపుత్రంయదుమువాచ ॥ 8
వత్స! త్వన్మాతామహశాపాదియమకాలేనైవజరామామోపస్థితా, తామహంతస్యైవానుగ్రహా
ద్భవతస్సంచారయామి ॥ 9
ఏకంవర్షసహస్రమతృప్తోస్మివిషయేషు త్వద్వయసావిషయానహంభోక్తుమిచ్ఛామి ॥ 10
నాత్రభవతాప్రత్యాఖ్యానంకర్తవ్యమిత్యుక్తస్సయదుర్నైచ్ఛత్తాంజరామాదాతుమ్ ॥ 11
తంచపితాశశాప త్వత్ప్రసూతిర్నరాజ్యార్హాభవిష్యతీతి ॥ 12
అనన్తరంచదుర్వసుంద్రుహ్యుమనుంచపృథివీపతిర్జరాగ్రహణార్థంస్వయౌవనప్రదానాయచ
అభ్యర్థయామాస ॥ 13 ॥ తైరప్యేకైకేనప్రత్యాఖ్యాతస్తాంశ్శశాప ॥ 14
అథశర్మిష్ఠాతనయమశేషకనీయాంసంపూరుంతథైవాహ ॥ 15
సచాతిప్రవణమతిఃసబహుమానంపితరంప్రణమ్యమహాప్రసాదోఽయమస్మాకమిత్యుదారమభి
ధాయజరాంజగ్రాహ ॥ 16 ॥ స్వకీయంచయౌవనంస్వపిత్రేదదౌ ॥ 17
సోపిపౌరవంయౌవనమాసాద్యధర్మావిరోధేనయథాకామంయథాకాలోపపన్నంయథోత్సా
హంవిషయాంశ్చచార ॥ 18 ॥ సమ్యక్చప్రజాపాలనమకరోత్ ॥ 19
విశ్వాచ్యాదేవయాన్యాచసహోపభోగంభుక్త్వాకామానామన్తం ప్రాప్స్యామీత్యనుదినం
తన్మనస్కోబభూవ ॥ 20 ॥ అనుదినంచోపభోగతఃకామానతిరమ్యాన్మేనే ॥ 21
తతశ్చైవమగాయత ॥ 22
నజాతుకామఃకామానాముపభోగేనశామ్యతి । హవిషాకృష్ణవర్త్మేవ భూయఏవాభివర్ధతే ॥ 23

యత్పృథివ్యాంవ్రీహియవం హిరణ్యంపశవఃస్త్రియః ।
ఏకస్యాపినపర్యాప్తం తస్మాత్తృష్ణాంపరిత్యజేత్ ॥ 24

యదానకురుతేభావంసర్వభూతేషుపావకమ్ । సమదృష్టేస్తదాపుంసఃసర్వాస్సుఖమయాదిశః॥ 25

యాదుస్త్యజా దుర్మతిభిర్యా న జీర్యతి జీర్యతః ।
తాం తృష్ణాం సంత్యజేత్ ప్రాజ్ఞస్సుఖేనైవాభిపూర్యతే ॥ 26

జీర్యన్తి జీర్యతః కేశా దన్తా జీర్యన్తి జీర్యతః । ధనాశా జీవితాశా చ జీర్యతోఽపి న జీర్యతః ॥ 27

పూర్ణం వర్షసహస్రం మే విషయాసక్తచేతసః । తథాప్యనుదినం తృష్ణా మమైతేషూపజాయతే ॥ 28

తస్మాదేతామహం త్యక్త్వా బ్రహ్మణ్యాధాయ మానసమ్ ।
నిర్ద్వన్ద్వో నిర్మమో భూత్వా చరిష్యామి మృగైస్సహ ॥ 29

శ్రీపరాశర ఉవాచ —

పూరోస్సకాశాదాదాయ జరాం దత్త్వా చ యౌవనమ్ ।
రాజ్యేఽభిషిచ్య పూరుం చ ప్రయయౌ తపసే వనమ్ ॥ 30

దిశి దక్షిణపూర్వస్యాం తుర్వసుం చ సమాదిశత్ ।
ప్రతీచ్యాం చ తథా ద్రుహ్యుం దక్షిణాయాం తతో యదుమ్ ॥ 31

ఉదీచ్యాం చ తథైవానుం కృత్వా మణ్డలినో నృపాన్ ।
సర్వపృథ్వీపతిం పూరుం సోఽభిషిచ్య వనం యయౌ ॥ 32

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే చతుర్థాంశే దశమోఽధ్యాయః

అథ చతుర్థాంశే ఏకాదశోఽధ్యాయః

శ్రీపరాశర ఉవాచ —

అతః పరం యయాతేః ప్రథమపుత్రస్య యదోర్వంశమహం కథయామి ॥ 1

యత్రాశేషలోకనివాసో మనుష్యసిద్ధగన్ధర్వయక్షరాక్షసగుహ్యకకింపురుషాప్సరోరగవిహగ
దైత్యదానవాదిత్యరుద్రవస్వశ్విమరుద్దేవర్షిభిర్ముముక్షుభిర్ధర్మార్థకామమోక్షార్థిభిశ్చ
తత్తత్ఫలలాభాయ సదాభిష్టుతోఽపరిచ్ఛేద్యమాహాత్మ్యాంశేన భగవాననాదినిధనో విష్ణురవతతార ॥
అత్ర శ్లోకః ॥ 3

యదోర్వంశం నరశ్శ్రుత్వా సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే ।
యత్రావతీర్ణం కృష్ణాఖ్యం పరం బ్రహ్మ నరాకృతి ॥ 4

సహస్రజిత్క్రోష్టునలనహుషసంజ్ఞాశ్చత్వారో యదుపుత్రా బభూవుః ॥ 5

సహస్రజిత్పుత్రశ్శతజిత్ ॥6॥ తస్య హైహయహేహయవేణుహయాస్త్రయః పుత్రా బభూవుః ॥ 7

హైహయపుత్రో ధర్మస్తస్యాపి ధర్మనేత్రః తతః కున్తిః కున్తేస్సహజిత్ ॥ 8

తత్తనయో మహిష్మాన్ యోఽసౌ మాహిష్మతీం పురీం నివాసయామాస ॥ 9

తస్మాద్భద్రశ్రేణ్యస్తతోదుర్దమస్తస్మాద్ధనకః ధనకస్యకృతవీర్యకృతాగ్నికృతధర్మకృతౌజస
శ్చత్వారఃపుత్రాబభూవుః ॥ 10 ॥ కృతవీర్యాదర్జునస్సప్తద్వీపాధిపతిర్బాహుసహస్రోజజ్ఞే ॥ 11
యోసౌభగవదంశమత్రికులప్రసూతందత్తాత్రేయాఖ్యమారాధ్య బాహుసహస్రమధర్మసేవా
నివారణంస్వధర్మసేవిత్వంరణేపృథివీజయంధర్మతశ్చానుపాలనమరాతిభ్యోఽపరాజయమఖిల
జగత్ప్రఖ్యాతపురుషాచ్చమృత్యుమిత్యేతాన్వరానభిలషితవాన్ లేభేచ ॥ 12
తేనేయమశేషద్వీపవతీపృథివీసమ్యక్పరిపాలితా ॥ 13 ॥ దశయజ్ఞసహస్రాణ్యసావయజత్ ॥ 14
తస్యచశ్లోకోఽద్యాపిగీయతే ॥ 15

నమూనంకార్తవీర్యస్య గతింయాస్యన్తిపార్థివాః ।
యజ్ఞైర్దానైస్తపోభిర్వా ప్రశ్రయేణశ్రుతేనచ ॥ 16

అనష్టద్రవ్యతాచతస్యరాజ్యేఽభవత్ ॥ 17
ఏవంచపఞ్చాశీతివర్షసహస్రాణ్యవ్యాహతారోగ్యశ్రీబలపరాక్రమోరాజ్యమకరోత్ ॥ 18
మాహిష్మత్యాందిగ్విజయాభ్యాగతోనర్మదాజలావగాహనక్రీడాతిపానమదాకులేనాయత్నే
నైవతేనాశేషదేవదైత్యగన్ధర్వేశజయోద్భూతమదావలేపోఽపిరావణః పశురివ బద్ధ్వా
స్వనగరైకాన్తేస్థాపితః ॥ 19
యశ్చపఞ్చాశీతివర్షసహస్రోపలక్షణ కాలావసానేభగవన్నారాయణాంశేనపరశురామేణోప
సంహృతః ॥ 20
తస్యచపుత్రశతప్రధానాఃపఞ్చపుత్రాబభూవుః శూరశూరసేనవృషసేనమధుజయధ్వజసంజ్ఞాః ॥ 21
జయధ్వజాత్తాళజఙ్ఘఃపుత్రోఽభవత్ ॥ 22 ॥ తాళజఙ్ఘస్యతాళజఙ్ఘాఖ్యంపుత్రశతమాసీత్ ॥ 23
ఏషాంజ్యేష్ఠోవీతిహోత్రఃతథాఽన్యోభరతః ॥ 24 ॥ భరతాద్వృషః ॥ 25
వృషస్యపుత్రోమధురభవత్ ॥ 26 ॥ తస్యాపివృష్ణిప్రముఖంపుత్రశతమాసీత్ ॥ 27
యతోవృష్ణిసంజ్ఞామేతద్గోత్రమవాప ॥ 28 ॥ మధుసంజ్ఞాహేతుశ్చమధురభవత్ ॥ 29
యాదవాశ్చయదునామోపలక్షణాదితి ॥ 30

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే చతుర్థాంశే ఏకాదశోఽధ్యాయః

అథ చతుర్థాంశే ద్వాదశోఽధ్యాయః.

శ్రీపరాశర ఉవాచ:—

క్రోష్టోస్తుయదుపుత్రస్యాత్మజోధ్వజినీవాన్ ॥ 1
తతశ్చస్వాతిః తతోరుశఙ్కుః రుశఙ్కోశ్చిత్రరథః ॥ 2

తత్తనయశ్శశిబిన్దుః చతుర్దశమహారత్నశ్చక్రవర్త్యభవత్ ॥ 3
తస్యచశతసహస్రంపత్నీనామభవత్ ॥ 4 ॥ దశలక్షసంఖ్యాశ్చపుత్రాః ॥ 5
తేషాంచపృథుశ్రవసశ్చపుత్రః పృథుకీర్తిః పృథుయశాః పృథుజయః పృథుదానః షట్పుత్రాః
ప్రధానాః ॥ 6 ॥ పృథుశ్రవసశ్చపుత్రఃపృథుతమః ॥ 7
తస్మాదుశనాః యోవాజిమేధానాంశతమాజహార ॥ 8 ॥ తస్యచశితపుర్నామపుత్రోఽభవత్ ॥ 9
తస్యాపిరుక్మకవచః తతఃపరావృత్ ॥ 10
తస్యపరావృతోరుక్మేషుపృథురుక్మజ్యామఘపలితహరితసంజ్ఞాస్తస్యపఞ్చాత్మజాబభూవుః ॥ 11
తస్యాయమద్యాపిజ్యామఘస్యశ్లోకోగీయతే ॥ 12

భార్యావశ్యాస్తుయే కేచిద్భవిష్యన్త్యథవామృతాః ।
తేషాంతుజ్యామఘశ్శ్రేష్ఠశ్శైబ్యాపతిరభూన్నృపః ॥ 13

అపుత్రాతస్యసాపత్నీశైబ్యానామతథాప్యసౌ । అపత్యకామోపిభయాన్నాన్యాంభార్యామవిన్దత ॥
సత్వేకదాప్రభూతరథతురగగజసమ్మర్దాతిదారుణేమహాహవేయుధ్యమానఃసకలమేవారిచక్ర
మజయత్ ॥ 15
తచ్చారిచక్రమపాస్తపుత్రకళత్రబన్ధుబలకోశంస్వమధిష్ఠానంపరిత్యజ్యదిశఃప్రతివిద్రుతమ్ ॥ 16
తస్మింశ్చవిద్రుతేతిత్రాసలోలాయతలోచనయుగళంత్రాహిత్రాహిమాన్తాంతాతాంబభ్రాతరి
త్యాకులవిలాపవిధురంసరాజకన్యారత్నమద్రాక్షీత్ ॥ 17
తద్దర్శనాచ్చతస్యామనురాగానుగతాన్తరాత్మాసనృపోఽచిన్తయత్ ॥ 18
సాధ్విదంమమాపత్యరహితస్యవన్ధ్యాభర్తుస్సాంప్రతంవిధినాఽపత్యకారణంకన్యారత్నముప
పాదితమ్ ॥ 19 ॥ తదేతత్సముద్వహామీతి ॥ 20
అథవైనాంస్యన్దనమారోప్యస్వమధిష్ఠానంనయామి ॥ 21
తయైవదేవ్యాశైబ్యయాఽహమనుజ్ఞాతస్సముద్వహామీతి ॥ 22
అథైనాంరథమారోప్యస్వనగరమగచ్ఛత్ ॥ 23
విజయినంచరాజానమశేషపౌరభృత్యపరిజనామాత్యసమేతాశైబ్యాద్రష్టుమధిష్ఠానద్వార
మాగతా ॥24॥ సాచావలోక్యరాజ్ఞః సవ్యపార్శ్వవర్తినీంకన్యామీష దుద్భూతామర్ష
స్ఫురదధరపల్లవారాజానమవోచత్ ॥ 25 ॥ అతిచపలచిత్తాత్రస్యన్దనేకేయమారోపితేతి ॥ 26
అసావప్యనాలోచితోత్తరవచనోఽతిభయాత్తామాహ స్నుషామమేయమితి ॥ 27
అథైనంశైబ్యోవాచ ॥ 28
నాహంప్రసూతాపుత్రేణనాన్యాపత్న్యభవత్తవ । స్నుషాసంబన్ధతాహ్యేషాకతమేనసుతేన తే ॥29

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఇత్యాత్మేర్ష్యాకోపకలుషితవచనముషితవివేకోభయాద్దురుక్తపరిహారార్థమిదమవనిపతిరాహ ॥

యస్తేజనిష్యత్యాత్మజస్తస్యేయమనాగతస్యైవభార్యానిరూపితేత్యాకర్ణ్యోద్భూతమృదు
హాసాతథేత్యాహ ॥ 31 ॥ ప్రవివేశచరాజ్ఞాసహాధిష్ఠానమ్ ॥ 32
అనన్తరంచాతిశుద్ధలగ్నహోరాంశకావయవోక్తకృతపుత్రజన్మలాభగుణాద్వయసఃపరిణామ
ముపగతాపిశైబ్యాస్వల్పైరేవాహోభిర్గర్భమవాప ॥33॥ కాలేనచకుమారమజీజనత్ ॥ 34
తస్యచవిదర్భఇతిపితానామచక్రే ॥ 35 ॥ సచతాంస్నుషాముపయేమే ॥ 36
తస్యాంచాసౌక్రథకైశికసంజ్ఞౌపుత్రావజనయత్ ॥ 37
పునశ్చతృతీయంరోమపాదసంజ్ఞంపుత్రమజీజనత్ యోనారదాదవాప్తజ్ఞానవాన్భవిష్యతీతి ॥ 38
రోమపాదాద్బభ్రుః బభ్రోర్ధృతిః ధృతేఃకైశికస్యాపిచేదిఃపుత్రోఽభవత్ యస్యసంతతౌ
చైద్యాభూపాలాః ॥ 39 ॥ క్రథస్యస్నుషాపుత్రస్యకున్తిరభవత్ ॥ 40
కున్తేర్ధృష్టిః ధృష్టేర్నిధృతిః నిధృతేర్దశార్హస్తతశ్చవ్యోమః తస్యాపిజీమూతః తతశ్చ
వికృతిః తతశ్చభీమరథః తస్మాన్నవరథః తస్యాపిదశరథః తతశ్చశకునిస్తత్తనయః కరంభిః
కరంభేర్దేవరాతోఽభవత్ ॥ 41
తస్మాద్దేవక్షత్రః తస్యాపి మధుః మధోఃకుమారవంశః కుమారవంశాదనుః అనోఃపురుమిత్రః
పృథివీపతిరభవత్ ॥ 42 ॥ తతశ్చాంశుస్తస్మాచ్చసత్వతః ॥ 43 ॥ సత్వతాదేతేసాత్వతాః ॥ 44
ఇత్యేతాంజ్యామఘస్యసంతతిం సమ్యక్ఛ్రద్ధాసమన్వితః శ్రుత్వాపుమాన్ మైత్రేయ! స్వపాపైః
ప్రముచ్యతే ॥ 45

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే చతుర్థాంశే ద్వాదశోఽధ్యాయః.

అథ చతుర్థాంశే త్రయోదశోఽధ్యాయః

శ్రీపరాశర ఉవాచ —

భజనభజమానదివ్యాన్ధకదేవాపృథమహాభోజవృష్ణిసంజ్ఞాస్సత్వతస్యపుత్రాబభూవుః ॥ 1
భజమానస్యనిమికృకణవృష్ణయస్తథాఽన్యేత్రైమాత్రాః శతజిత్సహస్రజిదయుతజిత్సంజ్ఞా
స్త్రయః ॥ 2 ॥ దేవాపృథస్యాపిబభ్రుఃపుత్రోఽభవత్ ॥ 3 ॥ తయోశ్చాయంశ్లోకోగీయతే ॥ 4

యథైవశృణుమోదూరాత్సంపశ్యామస్తథాఽన్తికాత్ ।
బభ్రుశ్శ్రేష్ఠోమనుష్యాణాం దేవైర్దేవాపృథస్సమః ॥ 5

పురుషాఃషట్చషష్టిశ్చసహస్రాణితథాఽష్టయే । తేఽమృతత్వమనుప్రాప్తాబభ్రోర్దేవాపృథాదపి ॥ 6
మహాభోజస్త్వతిధర్మాత్మాతస్యాన్వయేభోజాః మృత్తికావరపురనివాసినో మార్తికావరా
బభూవుః ॥ 7 ॥ వృష్ణేస్సుమిత్రోయుధాజిచ్చపుత్రావభూతామ్ ॥ 8

తతశ్చానమిత్రః తథాఽనమిత్రాన్నిఘ్నః ॥ 9 ॥ నిఘ్నస్యప్రసేనసత్రాజితౌ ॥ 10
తస్యతుసత్రాజితో భగవానాదిత్యః సఖాఽభవత్ ॥ 11
ఏకదాత్వమ్భోనిధితీరసంశ్రయస్సూర్యంసత్రాజిత్తుష్టావ; తన్మనస్కతయాచభాస్వానభిష్టూయ
మానోఽగ్రతస్తస్థౌ ॥12॥ తతస్త్వస్పష్టమూర్తిధరంచైనమాలోక్యసత్రాజిత్ సూర్యమాహ ॥13
యథైవవ్యోమ్నివహ్నిపిణ్డోపమం త్వామహమపశ్యం తథైవాద్యాగ్రతోగతమప్యత్ర భగ
వతాకించిన్నప్రసాదకృతంవిశేషముపలక్షయామీత్యేవముక్తే భగవతాసూర్యేణనిజకణ్ఠాదు
న్ముచ్యస్యమన్తకంనామమహామణివరమవతార్యైకాన్తేన్యస్తమ్ ॥ 14
తతస్తమాతామ్రోజ్జ్వలంహ్రస్వవపుషమీషదాపిఙ్గళనయనమాదిత్యమద్రాక్షీత్ ॥ 15
కృతప్రణిపాతస్తవాదికంచసత్రాజితమాహ భగవానాదిత్యస్సహస్రదీధితిః వరమస్మత్తోఽభి
మతం వృణీష్వేతి ॥ 16 ॥ సచతదేవమణిరత్నమయాచత ॥ 17 ॥
సచాపితస్మైతద్దత్వా దీధితిపతిర్వియతిస్వధిష్ణ్యమారురోహ ॥ 18
సత్రాజితోఽప్యమలమణిరత్నసనాథకణ్ఠతయాసూర్యఇవ తేజోభిరశేషదిగన్తరాణ్యుద్భాసయన్
ద్వారకాంవివేశ ॥ 19
ద్వారకావాసీజనస్తుతమాయాన్తమవేక్ష్యభగవన్తమాదిపురుషం పురుషోత్తమమవనిభారావ
తరణాయాంశేన మానుషరూపధారిణంప్రణిపత్యాహ ॥ 20
భగవన్భవన్తంద్రష్టుంనూనమయమాదిత్య ఆయాతీత్యుక్తోభగవానువాచ ॥ 21
భగవాన్నాయమాదిత్యఃసత్రాజితోఽయమాదిత్యదత్తంస్యమన్తకాఖ్యంమహామణిరత్నంబిభ్ర
దత్రోపయాతి ॥ 22 ॥ తదేనంవిస్రబ్ధాఃపశ్యతేత్యుక్తాస్తే తథైవదదృశుః ॥ 23
సచతంస్యమన్తకమణిమాత్మనివేశనేచక్రే॥24॥ ప్రతిదినంతన్మణిరత్నమష్టౌకనకభారాన్స్రవతి॥ 25
తత్ప్రభావాచ్చసకలస్యైవరాష్ట్రస్యోపసర్గానావృష్టివ్యాళాగ్నితోయదుర్భిక్షాదిభయం
నభవతి ॥ 26 ॥ అచ్యుతోఽపితద్దివ్యంరత్నముగ్రసేనస్యభూపతేర్యోగ్యమేతదితిలిప్సాంచక్రే ॥ 27
గోత్రభేదభయాచ్ఛక్తోఽపినజహార ॥ 28
సత్రాజిదప్యచ్యుతోమామేతద్యాచయిష్యతీత్యవగమ్యరత్నలోభాత్ భ్రాత్రేప్రసేనాయ
తద్రత్నమదాత్ ॥ 29
తచ్చశుచినాధ్రియమాణమశేషమేవసువర్ణస్రవాదికంగుణజాతముత్పాదయతి, అన్యథాధార
యన్తమేవహన్తీతి అజానన్నసావపిప్రసేనస్తేనకణ్ఠసక్తేనస్యమన్తకేనాశ్వమారుహ్యాటవ్యాం
మృగయామగచ్ఛత్ ॥ 30 ॥ తత్రచసింహాద్వధమవాప ॥ 31
సాశ్వంచతంనిహత్యసింహోఽప్యమలమణిరత్నమాస్యాగ్రేణాదాయగన్తుమభ్యుద్యతః ఋక్షాధి
పతినాజామ్బవతాదృష్టోఘాతితశ్చ॥32॥ జామ్బవానప్యమలమణిరత్నమాదాయస్వబిలంప్రవివేశ ॥ 33
సుకుమారసంజ్ఞాయ బాలకాయచ క్రీడనకమకరోత్ ॥ 34

అనాగచ్ఛతితస్మిన్ ప్రసేనే కృష్ణోమణిరత్నమభిలషితవాన్ నచప్రాప్తవాన్ నూనమేతదస్యకర్మేతి
అఖిలఏవయదులోకఃపరస్పరంకర్ణాకర్ణ్యకథయత్ ॥ 35
విదితలోకాపవాదవృత్తాన్తశ్చభగవాన్ సర్వయదుసైన్యపరివారపరివృతఃప్రసేనాశ్వపదవీమను
ససార ॥ 36 ॥దదర్శచాశ్వసమేతంప్రసేనంసింహేనవినిహతమ్ ॥ 37
అఖిలజనమధ్యేసింహపదదర్శనకృతపరిశుద్ధిఃసింహపదమనుససార ॥ 38
ఋక్షపతినిహతంచసింహమల్పేభూమిభాగేదృష్ట్వాతతశ్చతద్రత్నగౌరవాదృక్షస్యాపి పదా
న్యనుయయౌ ॥ 39 ॥ గిరితటేచసకలమేవతద్యదుసైన్యమవస్థాప్యతత్పదానుసారీ ఋక్షబిలం
ప్రవివేశ ॥40॥ అన్తఃప్రవిష్టశ్చధాత్ర్యాఃసుకుమారకముల్లాలయన్త్యాఃవాణీంశుశ్రావ ॥ 41
సింహఃప్రసేనమవధీత్సింహోజామ్బవతాహతః । సుకుమారకమారోదీస్తవహ్యేషస్యమన్తకః ॥ 42
ఇత్యాకర్ణ్యోపలబ్ధస్యమన్తకోన్తఃప్రవిష్టఃకుమారక్రీడనకీకృతంచధాత్ర్యాహస్తేతేజోభిర్జాజ్వల్య
మానంస్యమన్తకందదర్శ ॥ 43
తంచస్యమన్తకాభిలషితచక్షుషమపూర్వపురుషమాగతంసమవేక్ష్యధాత్రీత్రాహిత్రాహీతి
వ్యాజహార॥44॥ తదార్తరవశ్రవణానన్తరంచామర్షపూర్ణహృదయఃసజామ్బవానాజగామ॥45
తయోశ్చపరస్పరముద్ధతామర్షయోర్యుద్ధమేకవింశతిదినాన్యభవత్ ॥ 46
తేచయదుసైనికాస్తత్రసప్తాష్టదినానితన్నిష్క్రాన్తిముదీక్షమాణాస్తస్థుః ॥ 47
అనిష్క్రమణేచమధురిపురసావవశ్యమత్రబిలేఽత్యన్తంనాశమవాప్తోభవిష్యత్యన్యథాతస్యజీవతః
కథమేతావన్తిదినానిశత్రుజయే వ్యాక్షేపోభవిష్యతీతికృతాధ్యవసాయాఃద్వారకామాగమ్య
హతఃకృష్ణఇతికథయామాసుః ॥ 48
తద్బాన్ధవాశ్చతత్కాలోచితమఖిలముత్తరక్రియాకలాపంచక్రుః ॥ 49
తతశ్చాస్యయుధ్యమానస్యాతిశ్రద్ధాదత్తవిశిష్టోపపాత్రయుక్తాన్నతోయాదినాశ్రీకృష్ణస్యబల
ప్రాణపుష్టిరభూత్ ॥ 50 ॥ ఇతరస్యానుదినమతిగురుపురుషభేద్యమానస్య అతినిష్ఠురప్రహారపాత
పీడితాఖిలావయవస్యనిరాహారతయాబలహానిరభూత్ ॥ 51
నిర్జితశ్చభగవతాజామ్బవాన్ ప్రణిపత్యవ్యాజహార ॥ 52
సురాసురగన్ధర్వయక్షరాక్షసాదిభిరప్యఖిలైర్భగవాన్న జేతుంశక్యః, కిముతావనిగోచరైరల్పవీ
ర్యైర్నరైర్నరావయవభూతైశ్చతిర్యగ్యోన్యనుసృతిభిఃకింపునరస్మద్విధైఃఅవశ్యంభగవతాస్మ
త్స్వామినారామేణేవనారాయణస్యసకలజగత్పరాయణస్యాంశేనభగవతాభవితవ్యమిత్యుక్త
స్తస్మైభగవానఖిలావనీభారావతరణార్థమవతరణమాచచక్షే ॥ 53
ప్రీత్యభివ్యఞ్జితకరతలస్పర్శనేనచైనమపగతయుద్ధఖేదంచకార ॥ 54
సచప్రణిపత్యపునరప్యేనంప్రసాద్యజామ్బవతీంనామకన్యాంగృహాగతాయార్ఘ్యభూతాం
గ్రాహయామాస ॥ 55 ॥ స్యమన్తకమణిరత్నమపిప్రణిపత్యతస్మైప్రదదౌ ॥ 56

అచ్యుతోఽప్యతిప్రణతాత్తస్మాదగ్రాహ్యమపి తన్మణిరత్నమాత్మసంశోధనాయ జగ్రాహ ॥ 57
సహ జామ్బవత్యా స ద్వారకామాజగామ ॥ 58
భగవదాగమనోద్భూతహర్షోత్కర్షస్య ద్వారకావాసిజనస్య కృష్ణావలోకనాత్తత్క్షణమేవాతి
పరిణతవయసోఽపి నవయౌవనమివాభవత్ ॥ 59
దిష్ట్యా దిష్ట్యేతి సకలయాదవాః స్త్రియశ్చ సభాజయామాసుః ॥ 60
భగవానపి యథానుభూతమశేషం యాదవసమాజే యథావదాచచక్షే ॥ 61
స్యమన్తకం చ సత్రాజితాయ దత్త్వా మిథ్యాభిశస్తిపరిశుద్ధిమవాప ॥ 62
జామ్బవతీం చాన్తఃపురే నివేశయామాస ॥ 63
సత్రాజితోఽపి మయాఽస్యాభూతమలినమారోపితమితి జాతసన్త్రాసాత్ స్వసుతాం సత్యభామాం
భగవతే భార్యార్థం దదౌ ॥ 64
తాం చాక్రూరకృతవర్మశతధన్వప్రముఖా యాదవాః ప్రాగ్వరయాం బభూవుః ॥ 65
తతస్తత్ప్రదానాదవజ్ఞాతమేవాత్మానం మన్యమానాః సత్రాజితే వైరానుబన్ధం చక్రుః ॥ 66
అక్రూరకృతవర్మప్రముఖాశ్చ శతధన్వానమూచుః ॥ 67
అయమతీవ దురాత్మా సత్రాజితః యోఽస్మాభిర్భవతా చ ప్రార్థితోఽప్యాత్మజామస్మాన్ భవన్తం
చావిగణయ్య కృష్ణాయ దత్తవాన్ ॥ 68
తదలమనేన జీవతా ఘాతయిత్వైనం తన్మహారత్నం స్యమన్తకాఖ్యం త్వయా కిం న గృహ్యతే వయమ
భ్యుపపత్స్యామో యద్యచ్యుతస్తవోపరి వైరానుబన్ధం కరిష్యతీత్యేవముక్తస్తథేత్యసావప్యాహ ॥
జతుగృహదగ్ధానాం పాణ్డుతనయానాం విదితపరమార్థోఽపి భగవాన్ దుర్యోధనప్రయత్నశైథిల్య
కరణార్థం పార్థానుకూల్యకరణాయ వారణావతం గతః ॥ 70
గతే చ తస్మిన్ సుప్తమేవ సత్రాజితం శతధన్వా జఘాన మణిరత్నం చాదదాత్ ॥ 71
పితృవధామర్షపూర్ణా చ సత్యభామా శీఘ్రం స్యన్దనమారూఢా వారణావతం గత్వా భగవతేఽహం
ప్రతిపాదితేత్యక్షాన్తిమతా శతధన్వనాస్మత్పితా వ్యాపాదితః తచ్చ స్యమన్తకమణిరత్నమపహృతం
యస్యావభాసనేనాపహృతతిమిరం త్రైలోక్యం భవిష్యతి ॥ 72
తదియం త్వదీయాపహాసనా, తదాలోచ్య యదత్ర యుక్తం తత్క్రియతామితి కృష్ణమాహ ॥ 73
తయా చైవముక్తః పరితుష్టాన్తఃకరణోఽపి కృష్ణః సత్యభామామమర్షతామ్రనయనః ప్రాహ ॥ 74
సత్యే సత్యం మమైవైషాపహాసనా నాహమేతాం తస్య దురాత్మనస్సహిష్యే ॥ 75
న హ్యనుల్లఙ్ఘ్య వరపాదపం తత్కృతనీడాశ్రయిణో విహఙ్గమా వధ్యన్తే; తదలమమునాస్మత్పుర
తఃశోకప్రేరితవాక్యపరికరేణేత్యుక్త్వా ద్వారకామభ్యేత్యైకాన్తే బలదేవం వాసుదేవః ప్రాహ ॥ 76
మృగయాగతం ప్రసేనమటవ్యాం మృగపతిర్జఘాన ॥ 77
సత్రాజితోఽప్యధునా శతధన్వనా నిధనం ప్రాపితః ॥ 78

తదుభయవినాశాత్తన్మణిరత్నమావాభ్యాం సామాన్యం భవిష్యతి ॥ 79
తదుత్తిష్ఠారుహ్యతాం రథః శతధన్వనిధనాయోద్యమం కురు ఇత్యభిహిత స్తథేతి సమన్విచ్ఛితవాన్ ॥ 80
కృతోద్యమౌ చ తావుభావుపలభ్య శతధన్వా కృతవర్మాణముపేత్య పార్ష్ణిపూరణకర్మనిమిత్త
మచోదయత్ ॥ 81 ॥ ఆహ చైనం కృతవర్మా ॥ 82
నాహం బలదేవవాసుదేవాభ్యాం సహ విరోధాయాలమిత్యుక్తశ్చాక్రూరమచోదయత్ ॥ 83
అసావప్యాహ ॥ 84
నహి కశ్చిద్భగవతా పాదప్రహారపరికమ్పితజగత్త్రయేణ సురరిపువనితావైధవ్యకారిణా ప్రబలరిపు
చక్రాప్రతిహతచక్రేణ చక్రిణా మదముదితనయనావలోకనాఖిలనిశాతనేనాతిగురుర్వైరివార
ణాపకర్షణావికృతమహిమోరుసీరేణ సీరిణా చ సహ సకలజగద్వన్ద్యానామమరవరాణా
మపి యోద్ధుం సమర్థః ॥ 85 ॥ కిముతాహం తదన్యశ్శరణమభిలష్యతామిత్యుక్తశ్శతధనురాహ ॥ 86
యద్యస్మత్పరిత్రాణాసమర్థం భవానాత్మానమవగచ్ఛతి తదయమస్మత్తస్తావన్మణిః సంగృహ్య
రక్ష్యతామితి ॥ 87 ॥ ఏవముక్తః సోఽప్యాహ ॥ 88
యద్యన్త్యాయామప్యవస్థాయాం న కస్మైచిద్భవాన్ కథయిష్యతి తదహమేతం గృహీష్యామీతి ॥ 89
తథేత్యుక్తే చాక్రూరస్తన్మణిరత్నం జగ్రాహ ॥ 90
శతధనురప్యతులవేగాం శతయోజనవాహినీం బడబామారుహ్యాపక్రాన్తః ॥ 91
శైబ్యసుగ్రీవమేఘపుష్పబలాహకాశ్వచతుష్టయయుక్తరథస్థౌ బలదేవవాసుదేవౌ తమనుప్రయాతౌ ॥
సా చ బడబా శతయోజనప్రమాణమార్గమతీతా పునరపి వాహ్యమానా మిథిలావనోద్దేశే ప్రాణా
నుత్ససర్జ ॥ 93 ॥ శతధనురపి తాం పరిత్యజ్య పదాతిరేవాద్రవత్ ॥ 94
కృష్ణోఽపి బలభద్రమాహ ॥ 95
తావదత్రస్యన్దనే భవతా స్థేయమహమేనమధమాచారం పదాతిరేవ పదాతిమనుగమ్య యావత్
ఘాతయామి , అత్రహి భూభాగే దృష్టదోషాస్సభయా అశ్వా నైతే భవతేమం భూమిభాగముల్ల
ఙ్ఘనీయాః ॥ 96 ॥ తథేత్యుక్త్వా బలదేవో రథ ఏవ తస్థౌ ॥ 97
కృష్ణోఽపి ద్విక్రోశమాత్రభూమిభాగమనుసృత్య దూరస్థితస్యైవ చక్రం క్షిప్త్వా శతధనుషశ్శిరశ్చిచ్ఛేద ॥
తచ్ఛరీరామ్బరాదిషు చ బహుప్రకారమన్విచ్ఛన్నపి స్యమన్తకమణిం నావాప యదా తదోపగమ్య
బలభద్రమాహ ॥ 99
వృథైవాస్మాభిః శతధనుర్ఘాతితః న ప్రాప్తమఖిలజగత్సారభూతం తన్మహారత్నం స్యమన్తకాఖ్య
మిత్యాకర్ణ్యోద్భూతకోపో బలదేవో వాసుదేవమాహ ॥ 100
ధిక్త్వాం యస్త్వమేవమర్థలిప్సుః, ఏతచ్చ తే భ్రాతృత్వాన్మయా క్షాన్తం తదయం పన్థాస్స్వే
చ్ఛయా గమ్యతాం న మే ద్వారకయా న త్వయా న చాశేషబన్ధుభిః కార్యమలమలమేభిర్మమా
గ్రతోఽలీకశపథైరిత్యాక్షిప్య తత్కథాం కథంచిత్ ప్రసాద్యమానోఽపి న తస్థౌ ॥ 101

సవిదేహపురీంప్రవివేశ ॥ 102 ॥ జనకరాజశ్చార్ఘ్యపూర్వకమేనంగృహంప్రవేశయామాస॥ 103
సతత్రైవచతస్థౌ ॥ 104 ॥ వాసుదేవోఽపిద్వారకామాజగామ ॥ 105
యావచ్చజనకరాజగృహేబలభద్రోఽవతస్థేతావద్ధార్తరాష్ట్రోదుర్యోధనస్తత్సకాశాద్గదా
శిక్షామశిక్షయత్ ॥ 106
వర్షత్రయాన్తేచబభ్రూగ్రసేనప్రభృతిభిర్యాదవైర్న తద్రత్నంకృష్ణేనాపహృతమితికృతా
వగతిభిర్విదేహనగరీంగత్వాబలదేవఃసంప్రత్యాయ్యద్వారకామానీతః ॥ 107
అక్రూరోఽప్యుత్తమమణిసముద్భూతసువర్ణేనభగవద్ధ్యానపరోఽనవరతంయజ్ఞానియాజ ॥ 108
సవనగతౌహిక్షత్రియవైశ్యౌనిఘ్నన్బ్రహ్మహాభవతీత్యేవంప్రకారందీక్షాకవచంప్రవిష్టఏవతస్థౌ ॥
ద్విషష్టివర్షాణ్యేవంతన్మణిప్రభావాత్తత్రోపసర్గదుర్భిక్షమారికామరణాదికంనాభూత్॥ 110
అథాక్రూరపక్షీయైర్భోజైశ్శత్రుఘ్నేసత్వతస్యప్రపౌత్రేవ్యాపాదితే భోజైస్సహాక్రూరో
ద్వారకామపహాయాపక్రాన్తః ॥ 111
తదపక్రాన్తిదినాదారభ్యతత్రోపసర్గదుర్భిక్షవ్యాలానావృష్టిమారికాద్యుపద్రవాబభూవుః॥ 112
అథయాదవాబలభద్రోగ్రసేనసమవేతామన్త్రమమన్త్రయన్ ॥ 113
భగవానురగారికేతనఃకిమిదమేకదైవ ప్రచురోపద్రవాగమనమేతదాలోచ్యతామిత్యుక్తే
అన్ధకనామాయదువృద్ధఃప్రాహ ॥ 114
అస్యాక్రూరస్యపితాశ్వఫల్కో యత్రయత్రాభూత్తత్రతత్రదుర్భిక్షమారికానావృష్ట్యాదికం
నాభూత్ ॥ 115
కాశీరాజస్యవిషయేత్వనావృష్ట్యాంచశ్వఫల్కోనీతఃతతస్తత్క్షణాదేవ దేవోవవర్ష ॥ 116
కాశీరాజపత్న్యాశ్చగర్భేకన్యారత్నంపూర్వమాసీత్ ॥ 117
సాచకన్యాపూర్ణేఽపిప్రసూతికాలే నైవనిశ్చక్రామ ॥ 118
ఏవంచతస్యగర్భస్యద్వాదశవర్షాణ్యనిష్క్రామతోయయుః ॥ 119
కాశీరాజశ్చతామాత్మజాంగర్భస్థామాహ ॥ 120
పుత్రి! కస్మాన్నజాయసే ? నిష్క్రమ్యతామాస్యం తేద్రష్టుమిచ్ఛామి, ఏతాంచమాతరంకిమితి
చిరంక్లేశయిష్యసీత్యుక్తాగర్భస్థైవవ్యాజహార ॥ 121
తాత! యద్యేకైకాంగాందినేదినేబ్రాహ్మణాయప్రయచ్ఛసి తదహమన్యైస్త్రిభిర్వర్షైరస్మాద్గ
ర్భాత్తతోవశ్యంనిష్క్రమిష్యామీత్యేతద్వచనమాకర్ణ్యరాజాదినేదినేబ్రాహ్మణాయగాం
ప్రాదాత్ ॥ 122 ॥ సాపితావతాకాలేనజాతా ॥123॥ తతస్తస్యాఃపితాగాందినీతినామచకార॥ 124
తాంచగాందినీంకన్యాంశ్వఫల్కాయోపకారిణేగృహమాగతాయార్ఘ్యభూతాంప్రాదాత్ ॥ 125
తస్యామయమక్రూరఃశ్వఫల్కాజ్జజ్ఞే ॥ 126 ॥ తస్యైవంగుణమిథునాదుత్పత్తిః ॥ 127

తత్ కథమస్మిన్న ప్రక్రాన్తేఽత్ర దుర్భిక్షమారికాద్యుపద్రవా న భవిష్యన్తి ॥ 128
తదయమానీయతామ్ అలమతిగుణవత్యపరాధాన్వేషణేనేతి యదువృద్ధస్యాన్ధకస్యైత
ద్వచనమాకర్ణ్య కేశవోగ్రసేనబలభద్రపురోగమైర్యదుభిః కృతాపరాధతితిక్షుభిరభయన్దత్వా
శ్వఫల్కపుత్రః స్వపురమానీతః ॥ 129
తత్ర చాగతమాత్ర ఏవ తస్య స్యమన్తకమణేః ప్రభావాదనావృష్టిమారికాదుర్భిక్షవ్యాళాద్యుప
ద్రవోపశమా బభూవుః ॥ 130 ॥ కృష్ణశ్చిన్తయామాస ॥ 131
స్వల్పమేతత్కారణం యదయం గాన్దిన్యాం శ్వఫల్కేనాక్రూరో జనితః ॥ 132
సుమహాంశ్చాయమనావృష్టిదుర్భిక్షమారికాద్యుపద్రవప్రతిషేధకారీ ప్రభావః ॥ 133
తన్నూనమస్య సకాశే స మహామణిః స్యమన్తకాఖ్యస్తిష్ఠతి ॥ 134
తస్య హ్యేవంవిధాః ప్రభావాః శ్రూయన్తే ॥ 135
అయమపి చ యజ్ఞాదనన్తరమన్యత్క్రత్వన్తరం తస్యానన్తరమన్యద్యజ్ఞాన్తరం చాజస్రమవిచ్ఛి
న్నం యజతీతి ॥ 136
అల్పోపాదానం చాస్యాసంశయమత్రాసౌ మణివరస్తిష్ఠతీతి కృతాధ్యవసాయోఽన్యత్ప్రయో
జనముద్దిశ్య సకలయాదవసమాజమాత్మగృహ ఏవాచీకరత్ ॥ 137
తత్ర చోపవిష్టేష్వఖిలేషు యదుషు పూర్వం ప్రయోజనముపన్యస్య పర్యవసితే చ తస్మిన్ ప్రసంగా
న్తరపరిహాసకథామక్రూరేణ సహ కృత్వా జనార్దనస్తమక్రూరమాహ ॥ 138
దానపతే జానీమ ఏవ వయం యథా శతధన్వనా తదిదమఖిలజగత్సారభూతం స్యమన్తకం రత్నం భవ
తః సమర్పితం తదశేషరాష్ట్రోపకారకం భవత్సకాశే తిష్ఠతి తిష్ఠతు సర్వ ఏవ వయం తత్ప్రభావ
ఫలభుజః కిం త్వేష బలభద్రోఽస్మానాశఙ్కితవాన్ తదస్మత్ప్రీతయే దర్శయస్వేత్యభిధాయ జోషం
స్థితే భగవతి వాసుదేవే సరత్నః సోఽచిన్తయత్ ॥ 139
కిమత్రానుష్ఠేయమన్యథా చేద్బ్రవీమ్యహం తత్కేవలామ్బరతిరోధానమన్విష్యన్తో రత్నమేతే
ద్రక్ష్యన్తి అతివిరోధో న క్షమ ఇతి సంచిన్త్య తమఖిలజగత్కారణభూతం నారాయణమాహాక్రూరః ॥
భగవన్మమైతత్ స్యమన్తకరత్నం శతధనుషా సమర్పితమ్ అపగతే చ తస్మిన్నద్య శ్వః పరశ్వో వా
భగవాన్ యాచయిష్యతీతి కృతమతిరతికృచ్ఛ్రేణైతావన్తం కాలమధారయమ్ ॥ 141
తస్య చ ధారణక్లేశేనాహమశేషోపభోగేష్వసంగిమానసో వేద్మి స్వసుఖకలామపి ॥ 142
ఏతావన్మాత్రమప్యశేషరాష్ట్రోపకారీ ధారయితుం న శక్నోతీతి భవాన్మన్యత ఇత్యాత్మనా
న చోదితవాన్ ॥ 143
తదిదం స్యమన్తకరత్నం గృహ్యతామిచ్ఛయా యస్యాభిమతం తస్య సమర్ప్యతామ్ ॥ 144
తతః స్వోదరవస్త్రనిగోపితమతిలఘుకనకసముద్గకగతం ప్రకటీకృతవాన్ ॥ 145
తతశ్చ నిష్క్రమ్య స్యమన్తకమణిం తస్మిన్ యదుకులసమాజే ముమోచ ॥ 146

ముక్తమాత్రేచతస్మిన్నతికాన్త్యాతదఖిలమాస్థానముద్ద్యోతితమ్ ॥ 147
అథాహాక్రూరః సఏషమణిఃశతధన్వనాఽస్మాకంసమర్పితః యస్యాయంసఏవనంగృహ్ణాత్వితి ॥ 148
తమాలోక్యసర్వయాదవానాంసాధుసాధ్వితివిస్మితమనసాంవాచోఽశ్రూయన్త ॥ 149
తమాలోక్యాతీవబలభద్రోమమాయమచ్యుతేనైవసామాన్యస్సమన్విచ్ఛితఇతికృతస్పృహో
భూత్ ॥ 150 ॥ మమైవాయంపితృధనమిత్యతీవచసత్యభామాఽపిస్పృహయాంచకార ॥ 151
బలసత్యావలోకనాత్కృష్ణోఽప్యాత్మానంగోచక్రాన్తరావస్థితమివమేనే ॥ 152
సకలయాదవసమక్షంచాక్రూరమాహ ॥ 153
ఏతద్ధిమణిరత్నమాత్మసంశోధనాయఏతేషాంయదూనాంమయాదర్శితమ్ఏతచ్చమమబలభద్ర
స్యచసామాన్యంపితృధనంచైతత్సత్యభామాయానాన్యస్యైతత్ ॥ 154
ఏతచ్చసర్వకాలంశుచినాబ్రహ్మచర్యాదిగుణవతాధ్రియమాణమశేషరాష్ట్రస్యోపకారకమ్
అశుచినాధ్రియమాణమాధారమేవహన్తి ॥ 155
అతోఽహమస్యషోడశస్త్రీసహస్రపరిగ్రహాదసమర్థోధారణేకథమేతత్సత్యభామాస్వీకరోతి ॥156
ఆర్యబలభద్రేణాపిమదిరాపానాద్యశేషోపభోగపరిత్యాగఃకార్యః ॥ 157
తదలంయదులోకోఽయంబలభద్రః అహంచసత్యాచత్వాందానపతేప్రార్థయామః ॥ 158
తద్భవానేవధారయితుంసమర్థః ॥ 159
త్వద్ధృతంచాస్యరాష్ట్రస్యోపకారకంతద్భవానశేషరాష్ట్రనిమిత్తమేతత్పూర్వవద్ధారయత్వన్య
న్నవక్తవ్యమిత్యుక్తోదానపతిస్తథేత్యాహ, జగ్రాహచతన్మహారత్నమ్ ॥ 160
తతఃప్రభృత్యక్రూరఃప్రకటేనైవతేనాతిజాజ్వల్యమానేనాత్మకణ్ఠావసక్తేనాదిత్య ఇవాంశు
మాలీచచార ॥ 161
ఇత్యేతద్భగవతోమిథ్యాభిశస్తిక్షాళనంయస్స్మరతినతస్యకదాచిదల్పాపిఽమిథ్యాభిశస్తిర్భవతి
అవ్యాహతాఖిలేన్ద్రియశ్చాఖిలపాపమోక్షమవాప్నోతి ॥ 162

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే చతుర్థాంశే త్రయోదశోఽధ్యాయః.

అథ చతుర్థాంశే చతుర్దశోఽధ్యాయః

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

అనమిత్రస్యపుత్రశ్శినినామాభవత్ ॥1॥తస్యాపిసత్యకఃసత్యకాత్సాత్యకిఃయుయుధానాపరనామా॥2
తస్మాదపిసంజయః తత్పుత్రశ్చకుణిః కుణేర్యుగంధరః ॥ 3 ॥ ఇత్యేతేశైనేయాః ॥ 4
అనమిత్రస్యైవాన్వయేవృష్ణిః తస్మాచ్ఛ్వఫల్కః, తత్ప్రభావఃకథితఏవ ॥ 5

శ్వఫల్కస్యాన్యః కనీయాన్ చిత్రకో నామ భ్రాతా ॥6॥ శ్వఫల్కాదక్రూరో గాన్దిన్యామభవత్ ॥ 7
తథోపమద్గుః ॥ 8
ఉపమద్గోః మృదామృదవిశ్వారిమేజయగిరిక్షత్రోపక్షత్రశత్రుఘ్నారిమర్దనధర్మదృగ్దృష్ట
ధర్మగన్ధమోజవాహప్రతివాహాఖ్యాః పుత్రాస్సుతారాఖ్యా కన్యా చ ॥ 9
దేవవానుపదేవశ్చాక్రూరపుత్రౌ ॥ 10
పృథువిపృథుప్రముఖాశ్చిత్రకస్య పుత్రా బహవో బభూవుః ॥ 11
కుకురభజమానశుచికంబళబర్హిషాఖ్యాస్తథాఽన్ధకస్య చత్వారః పుత్రాః ॥ 12
కుకురాద్ధృష్టః తస్మాచ్చ కపోతరోమా తతశ్చ విలోమా తస్మాదపి తుమ్బురుసఖోఽభవదనుసంజ్ఞశ్చ ॥ 13
అనోరానకదున్దుభిః తతశ్చాభిజిత్ అభిజితః పునర్వసుః ॥ 14
తస్యాప్యాహుకః పుత్రః ఆహుకీ చ కన్యా ॥ 15 ॥ ఆహుకస్య దేవకోగ్రసేనాద్వౌ పుత్రౌ ॥ 16
దేవవానుపదేవస్సహదేవో దేవరక్షితాశ్చ దేవకస్య చత్వారః పుత్రాః ॥ 17
తేషాం వృకదేవోపదేవా దేవరక్షితా శ్రీదేవా శాంతిదేవా సహదేవా దేవకీ చ సప్త భగిన్యః ॥ 18
తాశ్చ సర్వా వసుదేవ ఉపయేమే ॥ 19
ఉగ్రసేనస్యాపి కంసన్యగ్రోధసునామానకాహ్వశంకుసుభూమిరాష్ట్రపాలయుద్ధతుష్టిసుతుష్టిమ
త్సంజ్ఞాః పుత్రా బభూవుః ॥ 20
కంసా కంసవతీ సుతనూ రాష్ట్రపాలికాహ్వాశ్చోగ్రసేనస్య తనూజాః కన్యాః ॥ 21
భజమానాచ్చ విదూరథః పుత్రోఽభవత్ ॥ 22
విదూరథాచ్ఛూరః శూరాచ్చ శమీ శమినః ప్రతిక్షత్రః తస్మాత్స్వయంభోజః తతశ్చ హృదికః ॥ 23
తస్యాపి కృతవర్మశతధనుర్దేవార్హదేవగర్భాద్యాః పుత్రా బభూవుః ॥ 24
దేవగర్భస్యాపి శూరః ॥ 25 ॥ శూరస్యాపి మారిషా నామ పత్న్యభవత్ ॥ 26
తస్యాం చాసౌ దశ పుత్రానజనయత్ వసుదేవపూర్వాన్ ॥ 27
వసుదేవస్య జాతమాత్రస్యైవ తద్గృహే భగవదంశావతారమవ్యాహతదృష్ట్యా పశ్యద్భిర్దేవై
ర్దివ్యానకదుందుభయో వాదితాః ॥ 28 ॥ తతశ్చాసావానకదుందుభిసంజ్ఞామవాప ॥ 29
తస్య చ దేవభాగదేవశ్రవాష్టకకకుచ్చక్రవత్సధారకసృంజయశ్యామశమికగణ్డూషసంజ్ఞా నవ
భ్రాతరోఽభవన్ ॥ 30
పృథా శ్రుతదేవా శ్రుతకీర్తిః శ్రుతశ్రవా రాజాధిదేవీ చ వసుదేవాదీనాం పఞ్చ భగిన్యోఽభవన్ ॥ 31
శూరస్య కున్తిర్నామ సఖాఽభవత్ ॥ 32
తస్మై చాపుత్రాయ పృథామాత్మజాం విధినా శూరో దత్తవాన్ ॥33॥ తాం చ పాణ్డురువాహ ॥ 34
తస్యాం చ ధర్మానిలేన్ద్రైర్యుధిష్ఠిరభీమసేనార్జునాఖ్యాస్త్రయః పుత్రాః సముత్పాదితాః ॥ 35

పూర్వమేవానూఢాయాశ్చభగవతాభాస్వతాకానీనఃకర్ణోనామపుత్రోఽజన్యత ॥ 36
తస్యాశ్చసపత్నీమాద్రీనామాభూత్ ॥ 37
తస్యాంచనాసత్యదస్రాభ్యాంనకులసహదేవౌపాణ్డోఃపుత్రౌజనితౌ ॥ 38
శ్రుతదేవాంతువృద్ధధర్మానామకారూశఉపయేమే ॥ 39
తస్యాంచదన్తవక్రోనామమహాసురోజజ్ఞే ॥40॥ శ్రుతకీర్తిమపికేకయరాజఉపయేమే ॥ 41
తస్యాంసంతర్దనాదయఃకైకేయాఃపఞ్చపుత్రాబభూవుః ॥ 42
రాజాధిదేవ్యామావంత్యౌవిందానువిందౌజజ్ఞాతే ॥ 43
శ్రుతశ్రవసమపిచేదిరాజోదమఘోషనామోపయేమే ॥ 44
తస్యాంచశిశుపాలముత్పాదయామాస ॥ 45
సవాపూర్వమప్యుదారవిక్రమోదైత్యానామాదిపురుషోహిరణ్యకశిపురభవత్ ॥ 46
యశ్చభగవతాసకలలోకగురుణానారసింహేనఘాతితః ॥ 47
పునరప్యక్షయవీర్యశౌర్యసంపత్పరాక్రమగుణస్సమాక్రాన్తసకలత్రైలోక్యేశ్వరప్రభావోదశా
ననోనామాభూత్ ॥ 48 ॥ బహుకాలోపభుక్తభగవత్సకాశావాప్తశరీరపాతోద్భవపుణ్య
ఫలోభగవతారాఘవరూపిణాసోఽపినిధనముపపాదితః ॥ 49
పునశ్చేదిరాజస్యదమఘోషస్యాత్మజశ్శిశుపాలనామాఽభవత్ ॥ 50
శిశుపాలత్వేఽపిభగవతోభూభారావతరణాయావతీర్ణాంశస్యపుణ్డరీకనయనాఖ్యస్యోపరి
ద్వేషానుబన్ధమతితరాంచకార ॥ 51
భగవతాచ సనిధనముపానీతః తత్రైవపరమాత్మభూతేమనసఏకాగ్రతయాసాయుజ్యమవాప ॥ 52
భగవాన్యదిప్రసన్నో యథాభిలషితందదాతి తథాఅప్రసన్నోఽపినిఘ్నన్దివ్యమనుపమం
స్థానం ప్రయచ్ఛతి ॥ 53

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే చతుర్థాంశే చతుర్దశోఽధ్యాయః.

అథ చతుర్థాంశే పఞ్చదశోఽధ్యాయః.

మైత్రేయ ఉవాచ :—

హిరణ్యకశిపుత్వేచ రావణత్వేచవిష్ణునా । అవాపనిహతోభోగానప్రాప్యానమరైరపి ॥ 1
నలయంతత్రతేనైవ నిహతస్సకథంపునః । సంప్రాప్తశ్శిశుపాలత్వే సాయుజ్యంశాశ్వతేహరౌ ॥ 2
ఏతదిచ్ఛామ్యహంశ్రోతుంసర్వధర్మభృతాంవర। కౌతూహలపరేణైతత్పృష్టోమేవక్తుమర్హసి॥

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

దైత్యేశ్వరస్యవధాయాఖిలలోకోత్పత్తిస్థితివినాశకారిణా పూర్వంతనుగ్రహణంకుర్వతానృ
సింహరూపమావిష్కృతమ్ ॥ 4 ॥ తత్రచహిరణ్యకశిపోర్విష్ణురయమిత్యేతన్నమనస్యభూత్ ॥ 5
నిరతిశయపుణ్యసముద్భూతమేతత్సత్త్వజాతమితి ॥ 6
రజోద్రేకప్రేరితైకాగ్రమతిస్తద్భావనాయోగాత్ తతోఽవాప్తవధహేతుకీంనిరతిశయామేవా
ఖిలత్రైలోక్యాధిక్యకారిణీం దశాననత్వేభోగసంపదమవాప ॥ 7
నతుసతస్మిన్ననాదినిధనేపరబ్రహ్మభూతేభగవత్యనాలమ్బినికృతేమనసస్తల్లయమవాప ॥ 8
ఏవందశాననత్వేఽప్యనఙ్గపరాధీనతయాజానకీసమాసక్తచేతసాభగవతాదాశరథిరూపధారిణా
హతస్యతద్రూపదర్శనమేవాసీత్ నాయమచ్యుతఇత్యాసక్తిర్విపద్యతోఽన్తఃకరణేమానుష
బుద్ధిరేవకేవలమస్యాభూత్ ॥ 9
పునరప్యచ్యుతవినిపాతమాత్రఫలమఖిలభూమణ్డలశ్లాఘ్యచేదిరాజకులేజన్మఅవ్యాహతైశ్వర్యం
శిశుపాలత్వేఽప్యవాప ॥ 10 ॥ తత్రత్వఖిలానామేవసభగవన్నామ్నాంత్వంకారకారణమభవత్ ॥
తతశ్చతత్కాలకృతానాంతేషామశేషాణామేవాచ్యుతనామ్నామనవరతమనేకజన్మసువర్ధి
తవిద్వేషానుబద్ధచిత్తోవినిన్దనసంతర్జనాదిషూచ్చారణమకరోత్ ॥ 12
తచ్చరూపముత్ఫుల్లపద్మదళామలాక్షమత్యుజ్జ్వలపీతవస్త్రధార్యమలకిరీటకేయూరహారకటకా
దిశోభితముదార చతుర్బాహు శంఖచక్రగదాధరమతిప్రరూఢవైరానుభావాదటనభోజన
స్నానాసనశయనాదిష్వశేషావస్థాన్తరేషునాన్యత్రోపయయావస్యచేతసః ॥ 13
తతస్తమేవాక్రోశేషూచ్చారయంస్తమేవహృదయేనధారయన్నాత్మవధాయయావత్ భగవద్ధ
స్తచక్రాంశుమాలోజ్జ్వలమక్షయతేజస్స్వరూపంబ్రహ్మభూతమపగతద్వేషాదిదోషం భగ
వన్తమద్రాక్షీత్ ॥ 14
తావచ్చభగవచ్చక్రేణాశువ్యాపాదితః తత్స్మరణదగ్ధాఖిలాఘసంచయో భగవతాఽన్తముప
నీతఃతస్మిన్నేవలయముపయయౌ ॥15॥ ఏతత్తవాఖిలంమయాఽభిహితమ్ ॥ 16
అయంహిభగవాన్కీర్తితశ్చసంస్మృతశ్చద్వేషానుబన్ధేనాపిఅఖిలసురాసురాదిదుర్లభంఫలం
ప్రయచ్ఛతికిముతసమ్యగ్భక్తిమతామితి॥ 17
వసుదేవస్యత్వానకదుందుభేఃపౌరవీరోహిణీమదిరాభద్రాదేవకీప్రముఖాబహ్వ్యఃపత్న్యోఽభవన్ ॥
భద్రశఠసారణదుర్మదాదీన్పుత్రాన్రోహిణ్యామానకదుందుభిరుత్పాదయామాస ॥ 19
బలదేవోఽపిరేవత్యాంవిశఠోల్ముకౌపుత్రావజనయత్ ॥ 20
సార్ష్టిమార్ష్టిశిశుసత్యధృతిప్రముఖాస్సారణాత్మజాః ॥ 21
భద్రాశ్వభద్రబాహుదుర్దమభూతాద్యారోహిణ్యాఃకులజాః ॥ 22
నన్దోపనన్దకృతకాద్యామదిరాయాస్తనయాః ॥23॥ భద్రాయాశ్చోపనిధిగదాద్యాః ॥ 24

వైశాల్యాం దకాశికమేకమేవాజనయత్ ॥ 25
ఆనకదున్దుభే ర్దేవక్యామపి కీర్తిమత్సుషేణోదాయుభద్రసేనఋజుదాసభద్రదేవాఖ్యాః షట్పు
త్రాజజ్ఞిరే ॥26॥ తాంశ్చ సర్వానేవ కంసో ఘాతితవాన్ ॥ 27
అనన్తరంచ సప్తమం గర్భమర్ధరాత్రే భగవత్ప్రహితా యోగనిద్రా రోహిణ్యా జఠరమా
కృష్య నీతవతీ ॥28॥ కర్షణాచ్చాసావపి సంకర్షణాఖ్యామగమత్ ॥ 29
తతశ్చ సకలజగన్మహాతరుమూలభూతో భూతభవిష్యదాది సకలసురాసురమునిజనమనసామప్య
గోచరోఽబ్జభవప్రముఖైరనలముఖైః ప్రణమ్యావనిభారహరణాయ ప్రసాదితో భగవాననాది
మధ్యనిధనో దేవకీగర్భమవతతార వాసుదేవః ॥ 30
తత్ప్రసాదవివర్ధమానోరుమహిమా చ యోగనిద్రా నన్దగోపపత్న్యా యశోదాయా గర్భ
మధిష్ఠితవతీ ॥ 31
సుప్రసన్నాదిత్యచన్ద్రాదిగ్రహమవ్యాళాదిభయం స్వస్థమానసమఖిలమేవైతజ్జగదపాస్తాధర్మ
మభవత్ తస్మింశ్చ పుణ్డరీకనయనే జాయమానే ॥ 32
జాతేనచ తేనాఖిలమేవైతత్ సన్మార్గవర్తి జగదక్రియత ॥ 33
భగవతోప్యత్ర మర్త్యలోకేవతీర్ణస్య షోడశసహస్రాణ్యేకోత్తరశతాధికాని భార్యాణామభవన్ ॥
తాసాంచ రుక్మిణీసత్యభామాజాంబవతీచారుహాసినీప్రముఖా హ్యష్టౌ పత్న్యః ప్రధానా బభూవుః ॥ 35
తాసుచాష్టావయుతాని లక్షంచ పుత్రాణాం భగవానఖిలమూర్తిరనాదిమానజనయత్ ॥ 36
తేషాంచ ప్రద్యుమ్న చారుదేష్ణ సామ్బాదయస్త్రయోదశ ప్రధానాః ॥ 37
ప్రద్యుమ్నోఽపి రుక్మిణ స్తనయాం రుక్మవతీం నామోపయేమే ॥38॥ తస్యామనిరుద్ధో జజ్ఞే ॥ 39
అనిరుద్ధోఽపి రుక్మిణ ఏవ పౌత్రీం సుభద్రాం నామోపయేమే ॥40॥ తస్యామస్య వజ్రో జజ్ఞే ॥ 41
వజ్రస్య ప్రతిబాహుః తస్యాపి సుచారుః ॥ 42
ఏవమనేకశతసహస్రపురుషసంఖ్యయదుకులస్య పుత్రసంఖ్యా వర్షశతైరపి వక్తుం న శక్యతే ॥ 43
యతో హి శ్లోకావిమావత్ర చరితార్థౌ ॥ 44

తిస్రః కోట్యస్సహస్రాణామష్టాశీతిశతానిచ ।
కుమారాణాం గృహాచార్యాశ్చాపయోగేషు యే రతాః ॥ 45
సంఖ్యానం యాదవానాం కః కరిష్యతి మహాత్మనామ్ ।
యత్రాయుతానామయుతలక్షేణాస్తే సదాహుకః ॥ 46

దేవాసురే హతా యే తు దైతేయాస్సుమహాబలాః । ఉత్పన్నాస్తే మనుష్యేషు జనోపద్రవకారిణః ॥ 47
తేషాముత్సాదనార్థాయ భువి దేవా యదోః కులే । అవతీర్ణాః కులశతం యత్రైకాభ్యధికం ద్విజ ॥
విష్ణుస్తేషాం ప్రమాణే చ ప్రభుత్వే చ వ్యవస్థితః । నిదేశస్థాయిన స్తస్య వవృధుస్సర్వయాదవాః ॥ 49
ఇతి ప్రసూతిం వృష్ణీనాం యశ్శృణోతి నరస్సదా । స సర్వైః పాతకైర్ముక్తో విష్ణులోకం ప్రపద్యతే ॥ 50

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే చతుర్థాంశే పఞ్చదశోఽధ్యాయః.

శ్రీః

అథ చతుర్థాంశే షోడశోఽధ్యాయః.

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఇత్యేషసమాసతస్తేయదోర్వంశఃకథితః ॥1॥ అథదుర్వసోర్వంశమవధారయ ॥ 2
దుర్వసోర్వహ్నిరాత్మజఃవహ్నేర్భర్గోభార్గాద్భానుః తతశ్చత్రయీసానుః తస్మాచ్చకరందమః
తస్యాపిమరుత్తః ॥3॥ సోఽనపత్యోఽభవత్ ॥4॥ తతశ్చపౌరవందుష్యన్తంపుత్రమకల్పయత్ ॥ 5
ఏవంయయాతిశాపాత్తద్వంశఃపౌరవమేవవంశంసమాశ్రితవాన్ ॥ 6

ఇతి శ్రీ విష్ణుపురాణే చతుర్థాంశే షోడశోఽధ్యాయః

అథ చతుర్థాంశే సప్తదశోఽధ్యాయః

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ద్రుహ్యోస్తుతనయోబభ్రుః ॥1॥ బభ్రోస్సేతుః ॥2॥ సేతుపుత్రఆరబ్ధనామా ॥ 3
ఆరబ్ధస్యాత్మజోగాన్ధారఃగాన్ధారస్యఘర్మఃఘర్మాత్ ఘృతఃఘృతాద్దుర్దమఃతతఃప్రచేతాః ॥
ప్రచేతసఃపుత్రశ్శతధర్మఃబహులానాంమ్లేచ్ఛానాముదీచ్యానామాధిపత్యమకరోత్ ॥ 5

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే చతుర్థాంశే సప్తదశోఽధ్యాయః.

అథ చతుర్థాంశే అష్టాదశోఽధ్యాయః.

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

యయాతేశ్చతుర్థపుత్రస్యానోస్సభానలచక్షుఃపరమేషుసంజ్ఞాస్త్రయఃపుత్రాబభూవుః ॥ 1
సభానలపుత్రఃకాలానలః ॥ 2 ॥ కాలానలాత్సృంజయః ॥ 3 ॥ సృంజయాత్పురంజయః ॥ 4
పురంజయాజ్జనమేజయః ॥ 5 ॥ తస్మాన్మహాశాలః ॥ 6 ॥ తస్మాచ్చమహామనాః ॥ 7
తస్మాదుశీనరతితిక్షూద్వౌపుత్రావుత్పన్నౌ ॥ 8
ఉశీనరస్యాపిశిబినృగనవకృమివర్మాఖ్యాఃపఞ్చపుత్రాబభూవుః ॥ 9
వృషదర్భసువీరకేకయమద్రకాశ్చత్వారశ్శిబిపుత్రాః ॥10॥ తితిక్షోరపిరుశద్రథఃపుత్రోఽభూత్ ॥ 11
తస్యాపిహేమః హేమస్యాపిసుతపాః సుతపసశ్చబలిః ॥ 12
యస్యక్షేత్రేదీర్ఘతమసాఙ్గవఙ్గకళిఙ్గసుహ్మపౌణ్డ్రాఖ్యంబాలేయంక్షత్రమజన్యత ॥ 13

తన్నామసంతతిసంజ్ఞాశ్చపఞ్చవిషయాబభూవుః ॥ 14
అఙ్గాదనపాన స్తతో దివిరథ స్తస్మాద్ధర్మరథః ॥15॥ తతశ్చిత్రరథః రోమపాదసంజ్ఞః ॥ 16
యస్యదశరథో మిత్రంజజ్ఞే ॥ 17
యస్యాజపుత్రో దశరథశ్శాన్తాంనామకన్యామనపత్యస్యదుహితృత్వేయుయోజ ॥ 18
రోమపాదాచ్చతురఙ్గః తస్మాత్పృథులాక్షః ॥19॥ తతశ్చమ్పః యశ్చమ్పాంనివేశయామాస ॥ 20
చమ్పస్యహర్యఙ్గోనామాత్మజోఽభూత్ ॥ 21
హర్యఙ్గాద్భద్రరథః భద్రరథాద్బృహద్రథః బృహద్రథాద్బృహత్కర్మా బృహత్కర్మ
ణశ్చబృహద్భానుః తస్మాచ్చబృహన్మనాః బృహన్మనసోజయద్రథః ॥ 22
జయద్రథో బ్రహ్మక్షత్రాన్తరాళసంభూత్యాం పత్న్యాంవిజయంనామపుత్రమజీజనత్ ॥ 23
విజయశ్చధృతింపుత్రమవాప ॥24॥ తస్యాపిధృతవ్రతఃపుత్రోఽభూత్ ॥ 25
ధృతవ్రతాత్సత్యకర్మా ॥ 26 ॥ సత్యకర్మణ స్త్వతిరథః ॥ 27
యోగఙ్గాంగతోమఞ్జూషాగతంపృథాపవిద్ధంకర్ణంపుత్రమవాప ॥ 28
కర్ణాద్వృషసేనః ఇత్యేతదన్తాఅఙ్గవంశ్యాః ॥29॥ అతశ్చపూరువంశంశ్రోతుమర్హసి ॥ 30

ఇతిశ్రీ విష్ణుపురాణే చతుర్థాంశే అష్టాదశోఽధ్యాయః

అథ చతుర్థాంశే ఏకోనవింశోఽధ్యాయః

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

పూరోర్జనమేజయః తస్యాపిప్రచిన్వాన్ ప్రచిన్వతఃప్రవీరః ప్రవీరాన్మనస్యుః మనస్యోశ్చా
భయదః తస్యాపిసుద్యుస్సుద్యోర్బహుగతః తస్యాపిసంయాతిస్సంయాతే రహంయాతి
స్తతో రౌద్రాశ్వః ॥ 1
ఋత్వేపుకక్షేపుస్థణ్డిలేపుకృతేపుజలేపుధర్మేపుధృతేపుస్థలేపుసన్నతేపువనేపునామానో
రౌద్రాశ్వస్యదశపుత్రాబభూవుః ॥ 2 ॥ ఋతేపోర న్తినారఃపుత్రోఽభూత్ ॥ 3
సుమతిమప్రతిరథంధ్రువంచాప్య న్తినారఃపుత్రానవాప ॥4॥ అప్రతిరథస్యకణ్వఃపుత్రోఽభూత్ ॥ 5
తస్యాపిమేధాతిథిః ॥ 6 ॥ యతఃకణ్వాయనాద్విజాబభూవుః ॥ 9
అప్రతిరథస్యాపరఃపుత్రోఽభూదైలీనః ॥ 8 ॥ ఐలీనస్యదుష్యన్తాద్యాశ్చత్వారఃపుత్రాబభూవుః ॥ 7
దుష్యన్తాచ్చక్రవర్తీభరతోఽభూత్ ॥ 10 ॥ యన్నామహేతుర్దేవైశ్శ్లోకోగీయతే ॥ 11
మాతాభస్త్రాపితుఃపుత్రో యేనజాతస్సఏవసః । భరస్వపుత్రందుష్యన్తమావమంస్థాశ్శకున్తలామ్ ॥ 12

రేతోధాః పుత్రో నయతి నరదేవ యమక్షయాత్ । త్వంచాస్య ధాతా గర్భస్య సత్యమాహ శకున్తలా ॥

భరతస్య పత్నీత్రయే నవ పుత్రా బభూవుః ॥ 14

నైతే మమానురూపా ఇత్యభిహితాస్తన్మాతరః పరిత్యాగభయాత్తత్పుత్రాన్ జఘ్నుః ॥ 15

తతోఽస్య వితథే పుత్రజన్మని పుత్రార్థినో మరుత్సోమయాజినో దీర్ఘతమసః పార్ష్ణ్యపాస్తాద్బృహస్పతివీర్యాదుచథ్యపత్న్యాం మమతాయాం సముత్పన్నో భరద్వాజాఖ్యః పుత్రో మరుద్భిర్దత్తః ॥

తస్యాపి నామనిర్వచనశ్లోకః పఠ్యతే ॥ 17

మూఢే భర ద్వాజమిమం భర ద్వాజం బృహస్పతే। యాతౌ యదుక్త్వా పితరౌ భరద్వాజస్తతస్త్వయమితి॥

భరద్వాజస్స తస్య వితథే పుత్రజన్మని మరుద్భిర్దత్తః తతో వితథసంజ్ఞామవాప ॥ 19

వితథస్యాపి మన్యుః పుత్రోఽభవత్ ॥20॥ బృహత్క్షత్రమహావీర్యనగరగర్గా అభవన్మన్యుపుత్రాః॥ 21

నగరస్య సంకృతిస్సంకృతేర్గురుప్రీతిరన్తిదేవౌ ॥ 22

గర్గాచ్ఛినిః తతశ్చ గార్గ్యాః శైన్యాః క్షత్రోపేతా ద్విజాతయో బభూవుః ॥ 23

మహావీర్యాచ్చ దురుక్షయో నామ పుత్రోఽభవత్ ॥ 24

తస్య త్రయ్యారుణిః పుష్కరిణిః కపిశ్చ పుత్రత్రయమభూత్ ॥ 25

తచ్చ పుత్రత్రితయమపి పశ్చాద్విప్రతాముపజగామ ॥26॥ బృహత్క్షత్రస్య సుహోత్రః ॥ 27

సుహోత్రాద్ధస్తీ య ఇదం హస్తినపురమావాసయామాస ॥ 28

అజమీఢద్విజమీఢపురుమీఢాస్త్రయో హస్తినస్తనయాః ॥29॥ అజమీఢాత్కణ్వః ॥ 30

కణ్వాన్మేధాతిథిః ॥31॥ యతః కాణ్వాయనా ద్విజాః ॥32॥ అజమీఢస్యాన్యః పుత్రో బృహదిషుః ॥ 33

బృహదిషోర్బృహద్ధనుర్బృహద్ధనుషశ్చ బృహత్కర్మా తతశ్చ జయద్రథస్తస్మాదపి విశ్వజిత్ ॥ 34

తతశ్చ సేనజిత్ ॥35॥ రుచిరాశ్వకాశ్యదృఢహనువత్సహనుసంజ్ఞాస్సేనజితః పుత్రాః ॥ 36

రుచిరాశ్వపుత్రః పృథుసేనః పృథుసేనాత్పారః ॥37॥ పారాన్నీలః ॥ 38

తస్యైకశతం పుత్రాణామ్ ॥39॥ తేషాం ప్రధానః కామ్పిల్యాధిపతిః సమరః ॥ 40

సమరస్యాపి పారసుపారసదశ్వాస్త్రయః పుత్రాః ॥ 41

సుపారాత్పృథుః పృథోస్సుకృతిస్తతో విభ్రాజః ॥42॥ తతశ్చాణుహః ॥ 43

యశ్శుకదుహితరం కీర్తిం నామోపయేమే ॥44॥ అణుహాద్బ్రహ్మదత్తః ॥ 45

తతశ్చ విష్వక్సేనస్తస్మాదుదక్సేనః ॥46॥ భల్లాభస్తస్యాత్మజః ॥ 47

ద్విజమీఢస్య తు యవీనరసంజ్ఞః పుత్రః ॥ 48

తస్యాపి ధృతిమాన్ తస్మాచ్చ సత్యధృతిస్తతశ్చ దృఢనేమిః తస్మాచ్చ సుపార్శ్వస్తతస్సుమతి
స్తతశ్చ సన్నతిమాన్ ॥49॥ సన్నతిమతః కృతః పుత్రోఽభూత్ ॥ 50

యం హిరణ్యనాభో యోగమధ్యాపయామాస ॥ 51

యశ్చతుర్వింశతిం ప్రాచ్యసామగానాం సంహితాశ్చకార ॥52॥ కృతాచ్చోగ్రాయుధః ॥ 53

యేనప్రాచుర్యేణనీపక్షయఃకృతః ॥ 54

ఉగ్రాయుధాత్క్షేమ్యఃక్షేమ్యాత్సుధీరస్తస్మాద్రిపుఞ్జయస్తస్మాచ్చబహురథఇత్యేతేపౌరవాః ॥ 55

అజమీఢస్యనళినీనామపత్నీ, తస్యాంనీలసంజ్ఞఃపుత్రోఽభవత్ ॥ 56

తస్మాదపిశాన్తిశ్శాన్తేస్సుశాన్తిస్సుశాన్తేఃపురంజయః తస్మాచ్చఋక్షః ॥57॥ తతశ్చహర్యశ్వః ॥ 58

తస్మాన్ముద్గలసృఞ్జయబృహదిషుయవీనరకాంపిల్యసంజ్ఞాఃపఞ్చానామేవతేషాంవిషయాణాంరక్షణాయాలమేతేమత్పుత్రాఇతిపిత్రాఽభిహితాఃపాఞ్చాలాః ॥ 59

ముద్గలాచ్చమౌద్గల్యాఃక్షత్రోపేతాద్విజాతయోబభూవుః ॥60॥ ముద్గలాద్ధర్యశ్వః ॥ 61

హర్యశ్వాద్దివోదాసోఽహల్యాచమిథునమభూత్ ॥ 62

శరద్వతశ్చాహల్యాయాంశతానన్దోఽభవత్ ॥ 63

శతానన్దాత్సత్యధృతిర్ధనుర్వేదాన్తగోజజ్ఞే ॥ 64

సత్యధృతేర్వరాప్సరసమూర్వశీందృష్ట్వారేతస్స్కన్నంశరస్తమ్బేపపాత ॥ 65

తచ్చద్విధాగతమపత్యద్వయంకుమారఃకన్యాచాభవత్ ॥ 66

తౌచమృగయాముపయాతశ్శన్తనుర్దృష్ట్వాకృపయాజగ్రాహ ॥ 67

తతఃకుమారఃకన్యాచాశ్వత్థామ్నోజననీకృపీద్రోణాచార్యస్యపత్న్యభవత్ ॥ 68

దివోదాసస్యపుత్రోమిత్రాయుః ॥69॥ మిత్రాయోశ్చ్యవనోనామరాజా ॥ 70

చ్యవనాత్సుదాసస్సుదాసాత్సౌదాసఃసౌదాసాత్సహదేవస్తస్యాపిసోమకః ॥ 71

సోమకాజ్జన్తుఃపుత్రశతజ్యేష్ఠోఽభవత్ ॥ 72

తేషాంయవీయాన్పృషతఃపృషతాద్ద్రుపదస్తస్మాచ్చధృష్టద్యుమ్నస్తతోధృష్టకేతుః ॥ 73

అజమీఢస్యాన్యోఋక్షనామాపుత్రోఽభవత్ ॥ 74 ॥ తస్యసంవరణః ॥ 75

సంవరణాత్కురుః ॥ 76 ॥ యఇదంధర్మక్షేత్రంకురుక్షేత్రంచకార ॥ 77

సుధనుర్జహ్నుపరీక్షిత్ప్రముఖాఃకురోఃపుత్రాబభూవుః ॥ 78

సుధనుషఃపుత్రస్సుహోత్రస్తస్మాచ్చ్యవనశ్చ్యవనాత్కృతకః ॥79॥ తతశ్చోపరిచరోవసుః ॥ 80

బృహద్రథప్రత్యగ్రకుశామ్బకుచేలమాత్స్యప్రముఖాఃవసోఃపుత్రాస్సప్తాజాయన్త ॥ 81

బృహద్రథాత్కుశాగ్రః కుశాగ్రాద్వృషభః వృషభాత్పుష్పవాన్ తస్మాత్సత్యహితస్తస్మాత్సుధన్వాతస్యచజన్తుః ॥ 82

బృహద్రథాచ్చాన్యశ్శకలద్వయజన్మాజరయాసంధితోజరాసంధనామా ॥ 83

తస్మాత్సహదేవస్సహదేవాత్సోమపస్తతశ్శ్రుతిశ్రవాః ॥ 84

ఇత్యేతేమయామాగధాభూపాలాఃకథితాః ॥ 85

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే చతుర్థాంశే ఏకోనవింశోఽధ్యాయః.

శ్రీః

అథ చతుర్థాంశే వింశోఽధ్యాయః

పరీక్షితశ్చ జనమేజయశ్రుతసేనోగ్రసేనభీమసేనాశ్చత్వారః పుత్రాః ॥ 1
జహ్నోస్తు సురథో నామాత్మజో బభూవ ॥ 2 ॥ తస్యాపి విదూరథః ॥ 3
తస్మాత్సార్వభౌమస్సార్వభౌమాజ్జయత్సేనస్తస్మాదారాధితస్తతశ్చాయుతాయురయుతాయోరక్రోధనః ॥4॥ తస్మాద్దేవాతిథిః ॥5॥ తతశ్చ ఋక్షోఽన్యోఽభవత్ ॥6॥ ఋక్షాద్భీమసేనస్తతశ్చ దిలీపః ॥7
దిలీపాత్ప్రతీపః ॥ 8 ॥ తస్యాపి దేవాపిశంతనుబాహ్లీకసంజ్ఞాస్త్రయః పుత్రా బభూవుః ॥ 9
దేవాపిర్బాల ఏవారణ్యం వివేశ ॥10॥ శంతనుస్తు మహీపాలోఽభూత్ ॥ 11
అయం చ తస్య శ్లోకః పృథివ్యాం గీయతే ॥ 12

యం యం కరాభ్యాం స్పృశతి జీర్ణం యౌవనమేతి సః ।
శాన్తిం చాప్నోతి యేనాగ్ర్యాం కర్మణా తేన శంతనుః ॥ 13

తస్య చ శంతనో రాష్ట్రే ద్వాదశ వర్షాణి దేవో న వవర్ష ॥ 14
తతశ్చాశేషరాష్ట్రవినాశమవేక్ష్యాసౌ రాజా బ్రాహ్మణానపృచ్ఛత్ కస్మాదస్మాకం రాష్ట్రే
దేవో న వర్షతి కో మమాపరాధ ఇతి ॥ 15 ॥ తతశ్చ తమూచుర్బ్రాహ్మణాః ॥ 16
అగ్రజస్య తే హీయమవనిస్త్వయా సంభుజ్యతే, అతః పరివేత్తా త్వమిత్యుక్తస్స రాజా పునస్తానపృచ్ఛత్ ॥
కిం మయాఽత్ర విధేయమితి ॥ 18 ॥ తతస్తే పునరప్యూచుః ॥ 19
యావద్దేవాపిః న పతనాదిభిర్దోషైరభిభూయతే తావదేతత్తస్యార్హం రాజ్యమ్ ॥ 20
తదలమేతేన తస్మై దీయతామిత్యుక్తే తస్య మన్త్రిప్రవరేణాశ్మసారిణా తత్రారణ్యే తపస్వినో
వేదవాదవిరోధవక్తారః ప్రయుక్తాః ॥ 21
తైరస్యాప్యతిఋజుమతేర్మహీపతిపుత్రస్య బుద్ధిర్వేదవాదవిరోధమార్గానుసారిణ్యక్రియత ॥ 22
రాజా చ శంతనుర్ద్విజవచనోత్పన్నపరిదేవనశోకస్తాన్ బ్రాహ్మణానగ్రతః కృత్వాఽగ్రజస్య ప్రదానా
యారణ్యం జగామ ॥23॥ తదాశ్రమముపగతాశ్చ తమవనతమవనీపతిపుత్రం దేవాపిముపతస్థుః ॥ 24
తే బ్రాహ్మణా వేదవాదానుబన్ధీని వచాంసి రాజ్యమగ్రజేన కర్తవ్యమిత్యర్థవన్తి తమూచుః ॥ 25
అసావపి దేవాపిర్వేదవాదవిరోధయుక్తిదూషితమనేకప్రకారం తానాహ ॥ 26
తతస్తే బ్రాహ్మణాశ్శన్తనుమూచుః ॥ 27
ఆగచ్ఛ హే రాజన్నలమత్రాతినిర్బన్ధేన, ప్రశాన్త ఏవాసావనావృష్టిదోషః, పతితోఽయమనాది
కాలమభిహితవేదవచనదూషణోచ్చారణాత్ ॥ 28
పతితే చాగ్రజే నైవ తే పరివేత్తృత్వం భవతీత్యుక్తశ్శన్తనుస్స్వపురమాగమ్య రాజ్యమకరోత్ ॥ 29
వేదవాదవిరోధవచనోచ్చారణదూషితే చ తస్మిన్ దేవాపౌ స్థితేఽపి జ్యేష్ఠభ్రాతర్యఖిలసస్య

నివృత్తయేవవవర్షభగవాన్పర్జన్యః ॥ 30 ॥ బాహ్లీకాత్సోమదత్తఃపుత్రోఽభూత్ ॥ 31
సోమదత్తస్యాపిభూరిభూరిశ్రవశల్యసంజ్ఞాస్త్రయఃపుత్రాబభూవుః ॥ 32
శంతనోరప్యమరనద్యాంజాహ్నవ్యాముదారకీర్తిరశేషశాస్త్రార్థవిద్భీష్మఃపుత్రోఽభూత్ ॥ 33
సత్యవత్యాంచచిత్రాఙ్గదవిచిత్రవీర్యౌద్వౌపుత్రావుత్పాదయామాసశంతనుః ॥ 34
చిత్రాఙ్గదస్తుబాలఏవచిత్రాఙ్గదేనైవగన్ధర్వేణాహవేనిహతః ॥ 35
విచిత్రవీర్యోఽపికాశీరాజతనయేఅమ్బామ్బాలికేఉపయేమే ॥ 36
తదుపభోగాతిఖేదాచ్చయక్ష్మణాగృహీతఃసపఞ్చత్వమగమత్ ॥ 37
సత్యవతీనియోగాచ్చమత్పుత్రఃకృష్ణద్వైపాయనోమాతుర్వచనమనతిక్రమణీయమితికృత్వా
విచిత్రవీర్యక్షేత్రేధృతరాష్ట్రపాణ్డూ తత్ప్రహితభుజిష్యాయాంవిదురంచోత్పాదయామాస ॥ 38
ధృతరాష్ట్రోఽపిగాన్ధార్యాందుర్యోధనదుశ్శాసనప్రధానం పుత్రశతముత్పాదయామాస ॥ 39
పాణ్డోరప్యరణ్యేమృగయాయామృషిశాపోపహతప్రజాజననసామర్థ్యస్య ధర్మవాయుశక్రైర్యు
ధిష్ఠిరభీమసేనార్జునాఃకున్త్యాం నకులసహదేవౌచ అశ్విభ్యాంమాద్ర్యాంపఞ్చపుత్రాస్సము
త్పాదితాః ॥ 40 ॥ తేషాంచద్రౌపద్యాంపఞ్చైవపుత్రాబభూవుః ॥ 41
యుధిష్ఠిరాత్ప్రతివిన్ధ్యః భీమసేనాచ్ఛ్రుతసేనః శ్రుతకీర్తిరర్జునాత్ శతానీకోనకులాత్ శ్రుత
కర్మాసహదేవాత్ ॥ 42 ॥ అన్యేచపాణ్డవానామాత్మజాస్తద్యథా ॥ 43
యౌధేయీయుధిష్ఠిరాద్దేవకంపుత్రమవాప ॥ 44
హిడింబాఘటోత్కచంభీమసేనాత్పుత్రంలేభే ॥45॥ కాశీచభీమసేనాదేవసర్వగంసుతమవాప ॥ 46
సహదేవాచ్చవిజయాసుహోత్రంపుత్రమవాప ॥ 47
రేణుమత్యాంచనకులోఽపినిరమిత్రమజీజనత్ ॥ 48
అర్జునస్యాప్యులూప్యాంనాగకన్యాయామిరావాన్నామపుత్రోఽభవత్ ॥ 49
మణలూరుపతిపుత్ర్యాంపుత్రికాధర్మేణబభ్రువాహనంనామపుత్రమర్జునోఽజనయత్ ॥ 50
సుభద్రాయాంచార్భకత్వేఽపియోఽసావతిబలపరాక్రమస్సమస్తారాతిరథజేతాసోఽభిమన్యు
రజాయత ॥ 51 ॥అభిమన్యోరుత్తరాయాంపరిక్షీణేషు కురుష్వశ్వత్థామప్రయుక్తబ్రహ్మాస్త్రేణ
గర్భఏవభస్మీకృతోభగవతస్సకలసురాసురవన్దితచరణయుగళస్యాత్మేచ్ఛయాకారణమానుష
రూపధారిణోఽనుభావాత్పునర్జీవితమవాప్యపరీక్షిజ్జజ్ఞే ॥ 52
యోఽయంసాంప్రతమేతద్భూమణ్డలమఖణ్డితాయతిధర్మేణపాలయతీతి ॥ 53

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే చతుర్థాంశే వింశోఽధ్యాయః.

శ్రీః

అథ చతుర్థాంశే ఏకవింశోఽధ్యాయః

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

అతఃపరంభవిష్యానహంభూపాలాన్ కీర్తయిష్యామి ॥ 1
యోఽయంసాంప్రతమవనీపతిః పరీక్షి_త్తస్యాపిజనమేజయశ్రుతసేనోగ్రసేనభీమసేనాశ్చత్వారః
పుత్రాభవిష్య_న్తి ॥ 2 ॥ జనమేజయస్యాపిశతానీకోభవిష్యతి ॥ 3
యోఽసౌయాజ్ఞవల్క్యాద్వేదమధీత్యకృపాదస్త్రాణ్యవాప్యవిషమవిషయవిర_క్తచి_త్తవృ_త్తిశ్చ
శౌనకోపదేశాదాత్మజ్ఞానప్రవీణఃపరంనిర్వాణమవాప్స్యతి ॥ 4
శతానీకాదశ్వమేధదత్తోభవితా ॥ 5 ॥ తస్మాదప్యధిసీమకృష్ణః ॥ 6 ॥ అధిసీమకృష్ణాన్నిచక్నుః ॥ 7
యోగఙ్గయాఽపహృతేహా_స్తినపురేకౌశామ్బ్యాంనివత్స్యతి ॥ 8 ॥ తస్యాప్యుష్ణఃపుత్రోభవితా ॥ 9
ఉష్ణాద్విచిత్రరథః ॥ 10 ॥ తతశ్శుచిరథః ॥ 11
తస్మాద్వృష్ణిమాం_స్తతస్సుషేణ_స్తస్యాపిసునీథస్సునీథాన్నృపచక్షు_స్తస్మాదపిసుఖబల_స్తస్యచ
పారిప్లవ_స్తతశ్చసునయ_స్తస్యాపిమేధావీ ॥ 12
మేధావినోరిపుంజయ_స్తతోఽర్వ_స్తస్మాచ్ఛతిగ్మ_స్తస్మాద్బృహద్రథఃబృహద్రథాద్వసుదానః ॥ 13
తతోఽపరశ్శతానీకః॥14॥తస్మాచ్చోదయనఉదయనాద్వహీనర_స్తతశ్చదణ్డపాణి_స్తతోనిమి_త్తః॥15
తస్మాచ్చక్షేమకః ॥ 16 ॥ అత్రాయంశ్లోకః ॥ 17

బ్రహ్మక్షత్రస్యయోయోనిర్వంశో దేవర్షిసత్కృతః ।
క్షేమకంప్రాప్యరాజానం సంస్థానంప్రాప్యతేకలౌ ॥ఇతి॥ 18

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే చతుర్థాంశే ఏకవింశోఽధ్యాయః

అథ చతుర్థాంశే ద్వావింశోఽధ్యాయః

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

అతశ్చేక్ష్వాకవోభవిష్యాఃపార్థివాఃకథ్య_న్తే ॥ 1 ॥ బృహద్బలస్యపుత్రోబృహత్క్షణః ॥ 2
తస్మాదురుక్షయ_స్తస్మాచ్చవత్సవ్యూహ_స్తతశ్చవ్యోమ_స్తస్మాదపిదివాకరః ॥ 3
తస్మాత్సహదేవస్సహదేవాద్బృహదశ్వ_స్తత్సూనుర్భానురథ_స్తస్యచ ప్రతీతాశ్వ_స్తస్యాపి
సుప్రతీక_స్తతశ్చమరుదేవ_స్తతస్సునక్షత్ర_స్తస్మాత్కిన్నరః ॥ 4
కిన్నరాద_న్తరిక్ష_స్తస్మాత్సువర్ణ_స్తతశ్చామిత్రజిత్ ॥ 5

తతశ్చబృహద్భాజ స్తస్యాపిధర్మీ ధర్మిణః కృతంజయః ॥ 6 ॥ కృతంజయాద్రణంజయః ॥ 7
రణంజయాత్సంజయ స్తస్మాచ్ఛాక్యశ్శాక్యాచ్ఛుద్ధోదన స్తస్మాద్రాహుళ స్తతః ప్రసేనజిత్ ॥ 8
తతశ్చక్షుద్రక స్తతశ్చకుణ్డక స్తస్మాదపిసురథః ॥ 9 ॥ తత్పుత్రశ్చసుమిత్రః ॥ 10
ఇత్యేతేచేక్ష్వాకవోబృహద్బలాన్వయాః ॥ 11 ॥ అత్రానువంశశ్లోకః ॥ 12

ఇక్ష్వాకూణామయంవంశస్సుమిత్రాన్తోభవిష్యతి ।
యత స్తంప్రాప్యరాజానం సంస్థాంప్రాప్స్యతివై కలౌ ॥ 13

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే చతుర్థాంశే ద్వావింశోఽధ్యాయః.

అథ చతుర్థాంశే త్రయోవింశోఽధ్యాయః

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

మాగధానాంబార్హద్రథానాంభావినామనుక్రమంకథయిష్యామి ॥ 1
అత్రహివంశేమహాబలపరాక్రమాజరాసన్ధప్రధానాబభూవుః ॥2॥ జరాసన్ధస్యపుత్రస్సహదేవః॥ 3
సహదేవాత్సోమాపి స్తస్యానుశ్రుతశ్రవా స్తస్యాప్యయుతాయు స్తతశ్చనిరమిత్ర స్తత్తనయస్సు
నేత్ర స్తస్మాదపిబృహత్కర్మా ॥ 4
తతశ్చ సేనజి త్తతశ్చశ్రుతంజయ స్తతో విప్ర స్తస్యచపుత్రశ్శుచినామాభవిష్యతి ॥ 5
తస్యాపిక్షేమ్య స్తతశ్చసువ్రతస్సువ్రతాద్ధర్మ స్తతస్సుశ్రవాః ॥6॥ తతో దృఢసేనః ॥ 7
తస్మాత్సుబలః ॥8॥ సుబలాత్సునీతో భవితా ॥ 9 ॥ తతస్సత్యజిత్ ॥ 10 ॥ తస్మాద్విశ్వజిత్ ॥ 11
తస్యాపిరిపుంజయః ॥ 12 ॥ ఇత్యేతేబార్హద్రథాభూపతయోవర్షసహస్రమేకంభవిష్యన్తి ॥ 13

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే చతుర్థాంశే త్రయోవింశోఽధ్యాయః.

అథ చతుర్థాంశే చతుర్వింశోఽధ్యాయః

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

యోఽయంరిపుంజయోనామబార్హద్రథో న్త్యఃతస్యామాత్యఃమునికోనామభవిష్యతి ॥ 1
సచైనంస్వామినంహత్వాస్వపుత్రంప్రద్యోతనామానమభిషేక్ష్యతి ॥ 2
తస్యాపిబలాకనామాపుత్రోభవితా ॥ 3 ॥ తతశ్చవిశాఖయూపః ॥ 4 ॥ తత్పుత్రోజనకః ॥ 5
తస్యచనన్దివర్ధనః ॥ 6 ॥ తతోనన్దీ ॥ 7

ఇత్యేతేఽష్టత్రింశదుత్తరమష్టశతంపఞ్చప్రద్యోతాఃపృథివీంభోక్ష్యన్తి ॥ 8 ॥ తతశ్చశిశునాభః ॥ 9
తత్పుత్రఃకాకవర్ణోభవితా ॥ 10 ॥ తస్యచపుత్రఃక్షేమధర్మా ॥ 11 ॥ తస్యాపిక్షతౌజాః ॥ 12
తత్పుత్రోవిధిసారః ॥ 13 ॥ తతశ్చాజాతశత్రుః ॥ 14 ॥ తస్మాదర్భకః ॥ 15 ॥ తస్మాచ్చోదయనః॥
తస్మాదపినన్దివర్ధనః ॥ 17 ॥ తతోమహానన్దీ ॥ 18
ఇత్యేతేశైశునాభాభూపాలాస్త్రీణివర్షశతానిద్విషష్ట్యధికానిభవిష్యన్తి ॥ 19
మహానన్దినస్తతశ్శూద్రాగర్భోద్భవోఽతిలుబ్ధోఽతిబలోమహాపద్మోనన్దనామాపరశురామ
ఇవాపరోఽఖిలక్షత్రాన్తకారీభవిష్యతి ॥ 20 ॥ తతఃప్రభృతిశూద్రాభూపాలాభవిష్యన్తి ॥ 21
సచైకచ్ఛత్రామనుల్లఙ్ఘితశాసనోమహాపద్మఃపృథివీంభోక్ష్యతి ॥ 22
తస్యాప్యష్టౌసుతాస్సుమాల్యాద్యాభవితారః ॥ 23 ॥ తస్యమహాపద్మస్యానుపృథివీంభోక్ష్యన్తి ॥ 24
మహాపద్మపుత్రాశ్చైకంవర్షశతమవనీపతయోభవిష్యన్తి ॥ 25
తతశ్చనవచైతాన్నన్దాన్కౌటిల్యోబ్రాహ్మణస్సముద్ధరిష్యతి ॥ 26
తేషామభావేమౌర్యాఃపృథివీంభోక్ష్యన్తి ॥27॥ కౌటిల్యఏవచన్ద్రగుప్తముత్పన్నంరాజ్యేఽభిషేక్ష్యతి॥
తస్యాపిపుత్రోబిన్దుసారోభవిష్యతి ॥ 29
తస్యాప్యశోకవర్ధనస్తతస్సుయశాస్తతశ్చదశరథస్తతశ్చసంయుతస్తతశ్శాలిశూకస్తస్మాత్సో
మశర్మాతస్యాపిసోమశర్మణశ్శతధన్వా ॥ 30 ॥ తస్యానుబృహద్రథనామాభవితా ॥ 31
ఏవమేతేమౌర్యాదశభూపతయోభవిష్యన్తి అబ్దశతంసప్తత్రింశదుత్తరం తేషామన్తే
పృథివీందశశుఙ్గాభోక్ష్యన్తి ॥ 32
పుష్యమిత్రస్సేనాపతిస్స్వామినంహత్వారాజ్యంకరిష్యతి ॥ 33 ॥ తస్యాత్మజోఽగ్నిమిత్రః ॥ 34
తస్మాత్సుజ్యేష్ఠస్తతోవసుమిత్రస్తస్మాదప్యుదఙ్కస్తతఃపులిన్దకస్తతోఘోష వసుస్తస్మాదపి
వజ్రమిత్రస్తతోభాగవతః ॥ 35 ॥ తస్మాద్దేవభూతిః ॥ 36
ఇత్యేతేశుఙ్గాద్వాదశోత్తరంవర్షశతంపృథివీంభోక్ష్యన్తి ॥ 37
తతఃకణ్వానేషాభూర్యాస్యతి ॥ 38 ॥ దేవభూతింతుశుఙ్గరాజానంవ్యసనినంతస్యైవామాత్యః
కణ్వోవసుదేవనామాతంనిహత్యస్వయమవనింభోక్ష్యతి ॥ 39
తస్యపుత్రోభూమిత్రస్తస్యాపినారాయణః ॥ 40 ॥ నారాయణాత్మజస్సుశర్మా ॥ 41
ఏతేకాణ్వాయనాశ్చత్వారఃపఞ్చచత్వారింశద్వర్షాణిభూపతయోభవిష్యన్తి ॥ 42
సుశర్మాణంతుకాణ్వంతద్భృత్యోబలిపుచ్ఛకనామాహత్వాఽన్ధ్రజాతీయోవసుధాంభోక్ష్యతి॥
తతశ్చకృష్ణనామాతద్భ్రాతాపృథివీపతిర్భవిష్యతి ॥ 44
తస్యాపిపుత్రశ్శాన్తకర్ణిస్తస్యాపిపూర్ణోత్సఙ్గస్తత్పుత్రశ్శాతకర్ణిస్తస్మాచ్చలమ్బోదరస్త
స్మాచ్చపిలకస్తతోమేఘస్వాతిస్తతఃపటుమాన్ ॥ 45 ॥ తతశ్చారిష్టకర్మాతతోహాలాహలః॥ 46
హాలాహలాత్పలలకస్తతఃపులిన్దసేనస్తతస్సున్దరస్తతశ్శాతకర్ణిస్తతశ్శివస్వాతిస్తతశ్చగోమతి

పుత్రస్తత్పుత్రో౽శిమారః ॥ 47 ॥ తస్యాపి శాతకర్ణి స్తతశ్శివశ్రీ స్తతశ్శివస్కన్ధ స్తస్మాదపి
యజ్ఞశ్రీ స్తతో ద్వియజ్ఞ స్తస్మాచ్చన్ద్రశ్రీః ॥ 48 ॥ తస్మాత్పులోమాపిః ॥ 49
ఏవమేతే త్రింశచ్చత్వార్యబ్దశతాని షట్పఞ్చాశదధికాని పృథివీం భోక్ష్యన్తి ॥ 50
ఆన్ధ్రభృత్యాస్సప్తాభీరప్రభృతయః దశ గర్దభినశ్చ భూభుజో భవిష్యన్తి ॥ 51
తతష్షోడశ భూపతయో భవితారః ॥ 52
తతశ్చాష్టౌ యవనాశ్చతుర్దశ తురుష్కా ముణ్డాశ్చ త్రయోదశ ఏకాదశ మౌనా ఏతే వై పృథివీ
పతయో పృథివీం దశ వర్షశతాని నవత్యధికాని భోక్ష్యన్తి ॥ 53
తతశ్చ మౌనా ఏకాదశ భూపతయో౽బ్దశతాని త్రీణి పృథివీం భోక్ష్యన్తి । 54
తేషూత్సన్నేషు పునః కైంకిలా యవనా భూపతయో భవిష్యన్త్యమూర్ధాభిషిక్తాః ॥ 55
తేషామపత్యం విన్ధ్యశక్తి స్తతః పురంజయ స్తస్మాద్రామచన్ద్రస్తస్మాద్ధర్మవర్మా తతో
వఙ్గ స్తతో భూనన్దన స్తతస్సునన్దీ తద్భ్రాతా నన్దియశాశ్శుక్రః ప్రవీర ఏతే వర్షశతం షడ్వర్షాణి
భూపతయో భవిష్యన్తి ॥ 56 ॥ తత స్తత్పుత్రాస్త్రయోదశైతే బాహ్లికాశ్చ త్రయః ॥ 57
తతః పుష్యమిత్రాః పటుమిత్రాస్త్రయోదశైకలాశ్చ సప్తాన్ధ్రాః ॥ 58
తతశ్చ కోసలాయాం తు నవ చైవ భూపతయో భవిష్యన్తి ॥ 59
నైషధాస్తు త ఏవ ॥60॥ మాగధాయాం తు విశ్వస్ఫాటికసంజ్ఞో౽న్యాన్ వర్ణాన్ కరిష్యతి ॥ 61
కైవర్తపటుపులిన్దబ్రాహ్మణాన్ రాజ్యే స్థాపయిష్యతి ॥ 62
ఉత్సాద్యాఖిలక్షత్రజాతిం నవ నాగాః పద్మవత్యాం నామ పుర్యామనుగఙ్గాప్రయాగం గయాద్గుప్తాంశ్చ
మాగధా భోక్ష్యన్తి ॥ 63 ॥ కోసలాన్ధ్రపుణ్డ్రతామ్రలిప్తసముద్రతటపురీం చ దేవరక్షితో రక్షితా ॥ 64
కళిఙ్గమాహిషమహేన్ద్రభౌమాన్ గుహా భోక్ష్యన్తి ॥ 65
నైషధనైమిషకకాలకోశకాన్ జనపదాన్ మణిధాన్యకవంశా భోక్ష్యన్తి ॥ 66
త్రైరాజ్యముషికజనపదాన్ కనకాహ్వయో భోక్ష్యతి ॥ 67
సౌరాష్ట్రావన్తిశూద్రాభీరాన్ నర్మదా మరుభూవిషయాంశ్చ వ్రాత్యద్విజాభీరశూద్రాద్యా
భోక్ష్యన్తి ॥ 68
సిన్ధుతటదావికోర్వీ చన్ద్రభాగా కాశ్మీరవిషయాంశ్చ వ్రాత్యమ్లేచ్ఛశూద్రాదయో భోక్ష్యన్తి॥ 69
ఏతే చ తుల్యకాలాస్సర్వే పృథివ్యాం భూభుజో భవిష్యన్తి ॥ 70
అల్పప్రసాదా బృహల్లో-పాస్సర్వకాలమనృతాధర్మరుచయః స్త్రీబాలగోవధకర్తారః
పరస్వాదానరుచయో౽ల్పసారా స్తమిస్రప్రాయా ఉదితా స్తమితప్రాయా అల్పాయుషో మహే
చ్ఛా హ్యల్పధర్మా లుబ్ధాశ్చ భవిష్యన్తి ॥ 71
తైశ్చ విమిశ్రా జనపదా స్తచ్ఛీలానువర్తినో రాజాశ్రయశుష్మిణో మ్లేచ్ఛాచారాశ్చ విపర్యయేణ
వర్తమానాః ప్రజాః క్షపయిష్యన్తి ॥ 72

తతశ్చానుదినమల్పాల్పహ్రాసవ్యవచ్ఛేదాద్ధర్మార్థయోర్జగతస్సంక్షయో భవిష్యతి ॥ 73

తతశ్చార్థ ఏవాభిజనహేతుః ॥ 74 ॥ బలమేవాశేషధర్మహేతుః ॥ 75

అభిరుచిరేవదామ్పత్యసమ్బన్ధహేతుః ॥ 76 ॥ స్త్రీత్వమేవోపభోగహేతుః ॥ 77

అనృతమేవవ్యవహారజయహేతుః ॥ 78 ॥ ఉన్నతా(మ్ర)మ్బుతైవపృథివీహేతుః ॥ 79

బ్రహ్మసూత్రమేవవిప్రత్వహేతుః ॥ 80 ॥ రత్నధాతుతైవశ్లాఘ్యతాహేతుః ॥ 81

లిఙ్గధారణమేవాశ్రమహేతుః ॥ 82 ॥ అన్యాయఏవవృత్తిహేతుః ॥ 83

దౌర్బల్యమేవావృత్తిహేతుః ॥ 84 ॥ అభయప్రగల్భోచ్చారణమేవపాణ్డిత్యహేతుః ॥ 85

అనాఢ్యతైవసాధుత్వహేతుః ॥86॥ స్నానమేవప్రసాధనహేతుః ॥87॥ దానమేవధర్మహేతుః ॥88

స్వీకరణమేవవివాహహేతుః ॥ 89 ॥ సద్వేషధార్యేవపాత్రమ్ ॥ 90

దూరాయతనోదకమేవతీర్థహేతుః ॥ 91 ॥ కపటవేషధారణమేవమహత్త్వహేతుః ॥ 92

ఇత్యేవమనేకదోషోత్తరేతుభూమణ్డలేసర్వవర్ణేష్వేవయోయోబలవాన్ససభూపతిర్భవిష్యతి॥

ఏవంచాతిలుబ్ధకరాజాసహాశ్శైలానామన్తరద్రోణీఃప్రజాస్సంశ్రయిష్యన్తి ॥ 94

మధుశాకమూలఫలపత్రపుష్పాద్యాహారాశ్చభవిష్యన్తి ॥ 95

తరువల్కలపర్ణచీరప్రావరణాశ్చాతిబహుప్రజాశ్శీతవాతాతపవర్షసహాశ్చభవిష్యన్తి ॥ 96

నచకశ్చిత్త్రయోవింశతివర్షాణి జీవిష్యతి,అనవరతంచాత్ర కలియుగే క్షయమాయాత్యఖిల ఏష జనః ॥ 97

శ్రౌతస్మార్తేచధర్మేవిప్లవమత్యన్తముపగతే క్షీణప్రాయేచకలావశేషజగత్స్రష్టుశ్చరాచరగురోరాదిమధ్యాన్తరహితస్యబ్రహ్మమయస్యాత్మరూపిణో భగవతో వాసుదేవస్యాంశశ్శంబళగ్రామప్రధానబ్రాహ్మణస్యవిష్ణుయశసోగృహేఽష్టగుణర్ధిసమన్వితః కల్కిరూపీ జగత్యత్రావతీర్య సకలమ్లేచ్ఛదస్యుదుష్టాచరణచేతసామశేషాణామపరిచ్ఛిన్నశక్తిమాహాత్మ్యః క్షయం కరిష్యతి ; స్వధర్మేషుచాఖిలమేవసంస్థాపయిష్యతి ॥ 98

అనన్తరంచాశేషకలేరవసానే నిశావసానేవిబుద్ధానామివ తేషామేవజనపదానామమలస్ఫటికదళశుద్ధా మతయోభవిష్యన్తి ॥ 99

తేషాంచబీజభూతానామశేషమనుష్యాణాంపరిణతానామపితత్కాలకృతాపత్యప్రసూతిర్భవిష్యతి॥

తానిచతదపత్యానికృతయుగానుసారీణ్యేవభవిష్యన్తి ॥ 101

అత్రోచ్యతే :—

యథాచన్ద్రశ్చసూర్యశ్చతథాతిష్యోబృహస్పతిః । ఏకరాశౌసమేష్యన్తితదాభవతివైకృతమ్॥ 102

అతీతావర్తమానాశ్చతథైవానాగతాశ్చయే । ఏతేవంశేషుభూపాలాఃకథితామునిసత్తమ ॥ 103

యావత్పరీక్షితోజన్మయావన్నన్దాభిషేచనమ్ । ఏతద్వర్షసహస్రంతుజ్ఞేయంపఞ్చాశదుత్తరమ్ ॥

సప్తర్షీణాంతుయౌపూర్వౌ దృశ్యేతేహ్యుదితౌదివి ।
తయోస్తుమధ్యేనక్షత్రం దృశ్యతేయత్సమంనిశి ॥ 105

తేనసప్తర్షయోయుక్తాస్తిష్ఠన్త్యబ్దశతంనృణామ్ । తేతుపారీక్షితేకాలేమఘాస్వాసన్ద్విజోత్తమ ॥
తదాప్రవృత్తశ్చకలిర్ద్వాదశాబ్దశతాత్మకః ॥ 107
యదైవభగవాన్విష్ణోరంశోయాతోదివంద్విజ । వసుదేవకులోద్భూతస్తదైవాత్రాగతఃకలిః ॥ 108

యావత్సపాదపద్మాభ్యాం పస్పర్శేమాంవసుంధరామ్ ।
తావత్పృథ్వీంపరిష్వక్తుం సమర్థోనాభవత్కలిః ॥ 109

గతేసనాతనస్యాంశేవిష్ణోస్తత్రభువోదివమ్ । తత్యాజసానుజోరాజ్యంధర్మపుత్రోయుధిష్ఠిరః ॥ 110
విపరీతానిదృష్ట్వాచనిమిత్తానిహి పాణ్డవః । యాతేకృష్ణేచకారాథ సోఽభిషేకంపరీక్షితః ॥ 111

ప్రయాస్యన్తియదాచైతే పూర్వాషాఢాంమహర్షయః
తదానన్దాత్ప్రభృత్యేష గతివృద్ధింగమిష్యతి ॥ 112

యస్మిన్కృష్ణోదివంయాతస్తస్మిన్నేవతదాఽహని । ప్రతిపన్నంకలియుగంతస్యసంఖ్యాంనిబోధమే ॥
త్రీణిలక్షాణివర్షాణాంద్విజమానుష్యసంఖ్యయా। షష్టిశ్చైవసహస్రాణిభవిష్యత్యేషవైకలిః 114
శతానితానిదివ్యానాంసప్తపఞ్చచసంఖ్యయా । నిశ్శేషేణగతేతస్మిన్భవిష్యతిపునఃకృతమ్ ॥ 115

బ్రాహ్మణాఃక్షత్రియావైశ్యాశ్శూద్రాశ్చద్విజసత్తమ ।
యుగేయుగేమహాత్మానస్సమతీతాస్సహస్రశః ॥ 116

బహుత్వాన్నామధేయానాంపరిసంఖ్యాకులేకులే । పౌనరుక్త్యాద్ధిసామ్యాచ్చనమయాపరికీర్తితా ॥
దేవాపిఃపౌరవోరాజాపురుశ్చేక్ష్వాకువంశజః । మహాయోగబలోపేతౌకలాపగ్రామసంశ్రితౌ ॥ 118
కృతేయుగేత్విహాగమ్యక్షత్రప్రావర్తకౌహితౌ । భవిష్యతోమనోర్వంశబీజభూతౌవ్యవస్థితౌ ॥ 119
ఏతేనక్రమయోగేనమనుపుత్రైర్వసుంధరా । కృతత్రేతాద్వాపరాణియుగానిత్రీణిభుజ్యతే ॥ 120
కలౌతేబీజభూతాస్తుకేచిత్తిష్ఠన్తివైమునే । యథైవదేవాపిపురూసాంప్రతంసమధిష్ఠితౌ ॥ 121
ఏషతూద్దేశతోవంశస్తవోక్తోభూభుజాంమయా । నిఖిలోగదితుంశక్యోనైవవర్షశతైరపి ॥ 122
ఏతేచాన్యేచభూపాలాయైరత్రక్షితిమణ్డలే । కృతంమమత్వంమోహాన్ధైర్నిత్యంహేయకళేబరే ॥

కథంమమేయమచలా మత్పుత్రస్యకథంమహీ ।
మద్వంశస్యేతిచిన్తార్తా జగ్మురన్తమిమేనృపాః ॥ 124
తేభ్యఃపూర్వతరాశ్చాన్యే తేభ్యస్తేభ్యస్తథాఽపరే ।
భవిష్యాశ్చైవయాస్యన్తి తేషామన్యేచయేఽప్యను ॥ 125
విలోక్యాత్మజయోద్యోగం యాత్రావ్యగ్రాన్నరాధిపాన్ ।
పుష్పప్రహాసైశ్శరది హసన్తీవవసుంధరా ॥ 126

మైత్రేయపృథివీగీతాన్ శ్లోకాంశ్చాత్రనిబోధమే । యానాహధర్మధ్వజినేజనకాయాసితోమునిః ॥

పృథివీ ఉవాచ :—

కథమేష నరేన్ద్రాణాం మోహో బుద్ధిమతామపి । యేన ఫేనసధర్మాణోఽప్యతివిశ్వస్తచేతసః ॥ 128
పూర్వమాత్మజయం కృత్వా జేతుమిచ్ఛన్తి మన్త్రిణః ।
తతో భృత్యాంశ్చ పౌరాంశ్చ జిగీషన్తే తథారిపూన్ ॥ 129
క్రమేణానేన జేష్యామో వయం పృథ్వీం ససాగరామ్ ।
ఇత్యాసక్తధియో మృత్యుం న పశ్యన్త్యవిదూరగమ్ ॥ 130
సముద్రావరణం యాతి భూమణ్డలమథో వశమ్ । కియదాత్మజయస్యైతన్ముక్తిరాత్మజయే ఫలమ్ ॥
ఉత్సృజ్య పూర్వజా యాతా యాం నాదాయ గతః పితా ।
తాం మామతీవ మూఢత్వాజ్జేతుమిచ్ఛన్తి పార్థివాః ॥ 132
మత్కృతే పితృపుత్రాణాం భ్రాతౄణాం చాపి విగ్రహాః ।
జాయన్తేఽత్యన్తమోహేన మమత్వాదృతచేతసామ్ ॥ 133
పృథ్వీ మమేయం సకలా మమైషా మదన్వయస్యాపి చ శాశ్వతీయమ్ ।
యో యో మృ(తో) తేఽన్యత్ర బభూవ రాజా కుబుద్ధిరాసీదితి తస్య తస్య ॥ 134
దృష్ట్వా మమత్వాదృతచిత్తమేకం విహాయ మాం మృత్యువశం వ్రజన్తమ్ ।
తస్యాన్వయస్తస్య కథం మమత్వం హృద్యాస్పదం మత్ప్రభవం కరోతి ॥ 135
పృథ్వీ మమైషాఽఽశు పరిత్యజైనాం వదన్తి యే దూతముఖైస్స్వశత్రూన్ ।
నరాధిపాస్తేషు మమాతిహాసః పునశ్చ మూఢేషు దయాఽభ్యుపైతి ॥ 136

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఇత్యేతే ధరణీగీతాశ్లోకా మైత్రేయ యైః శ్రుతాః । మమత్వం విలయం యాతి తపత్యర్కే యథా హిమమ్ ॥
ఇత్యేష కథితస్సమ్యఙ్మనోర్వంశో మయా తవ । యత్ర స్థితిప్రవృత్తస్య విష్ణోరంశాంశకా నృపాః ॥ 138
శృణోతి య ఇమం భక్త్యా మనోర్వంశమనుక్రమాత్ । తస్య పాపమశేషం వై ప్రణశ్యత్యమలాత్మనః ॥
ధనధాన్యర్ద్ధిమతులాం ప్రాప్నోత్యవ్యాహతేన్ద్రియః ।
శ్రుత్వైవమఖిలం వంశం ప్రశస్తం శశిసూర్యయోః ॥ 140
ఇక్ష్వాకుజహ్నుమాన్ధాతృసగరావిక్షితాన్ రఘూన్ ।
యయాతినహుషాద్యాంశ్చ జ్ఞాత్వా నిష్ఠాముపాగతాన్ ॥ 141
మహాబలాన్ మహావీర్యాననన్తధనసంచయాన్ । కృతాన్ కాలేన బలినా కథాశేషాన్నరాధిపాన్ ॥
శ్రుత్వా న పుత్రదారాదౌ గృహక్షేత్రాదికే తథా । ద్రవ్యాదౌ వా కృతప్రజ్ఞో మమత్వం కురుతే నరః ॥ 143
తప్తం తపో యైః పురుషప్రవీరైరుద్బాహుభిర్వర్షగణాననేకాన్ ।
ఇష్ట్వా సుయజ్ఞైర్బలినోఽతివీర్యాః కృతాస్తు కాలేన కథావశేషాః ॥ 144

పృథుస్సమస్తాన్ విచచారలోకానవ్యాహతో యోవిజితారిచక్రః ।
సకాలవాతాభిహతః ప్రణష్టః క్షిప్తంయథాశాల్మలితూలమగ్నౌ ॥ 145
యఃకార్తవీర్యోబుభుజేసమస్తాన్ ద్వీపాన్ సమాక్రమ్యహతారిచక్రః ।
కథాప్రసంగేష్వభిధీయమానస్సఏవసంకల్పవికల్పహేతుః ॥ 146
దశాననావిక్షితరాఘవాణామైశ్వర్యముద్భాసితదిఙ్ముఖానామ్ ।
భస్మాపిశిష్టంనకథంక్షణేన భ్రూభఙ్గపాతేనధిగన్తకస్య ॥ 147
కథాశరీరత్వమవాపయద్వై మాంధాతృనామాభువిచక్రవర్తీ ।
శ్రుత్వాఽపితత్కోహికరోతిసాధు మమత్వమాత్మన్యపిమన్దచేతాః ॥ 148
భగీరథాద్యాస్సగరఃకకుత్స్థో దశాననోరాఘవలక్ష్మణౌ చ ।
యుధిష్ఠిరాద్యాశ్చబభూవురేతే సత్యంనమిథ్యాక్వనుతేనవిద్మః ॥ 149
యేసాంప్రతంయేచనృపాభవిష్యాః ప్రోక్తామయావిప్రవరోగ్రవీర్యాః ।
ఏతేతథాఽన్యేచతథాఽభిధేయాః సర్వేభవిష్యన్తియథైవపూర్వే ॥ 150
ఏతద్విదిత్వాననరేణకార్యం మమత్వమాత్మన్యపిపణ్డితేన ।
తిష్ఠన్తుతావత్తనయాత్మజాయాః క్షేత్రాదయోయేచశరీరిణోఽన్యే ॥ 151

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే చతుర్థాంశే చతుర్వింశోఽధ్యాయః.

చతుర్థాంశస్సమాప్తః

శ్రీః

అథ పఞ్చమాంశే ప్రథమోఽధ్యాయః

మైత్రేయ ఉవాచ :—

నృపాణాంకథితస్సర్వో భవతావంశవిస్తరః । వంశానుచరితంచైవ యథావదనువర్ణితమ్ ॥ 1
అంశావతారోబ్రహ్మర్షే యోఽయంయదుకులోద్భవః ।
విష్ణోస్తంవిస్తరేణాహం శ్రోతుమిచ్ఛామితత్త్వతః ॥ 2
చకారయానికర్మాణి భగవాన్ పురుషోత్తమః । అంశాంశేనావతీర్యోర్వ్యాంతత్రతానిమునేవద॥

శ్రీపరాశర ఉవాచ:—

మైత్రేయశ్రూయతామేతద్యత్పృష్టోఽహమిహత్వయా ।
విష్ణోరంశాంశసంభూతిచరితంజగతోహితమ్ ॥ 4
దేవకస్యసుతాంపూర్వంవసుదేవోమహామునే । ఉపయేమేమహాభాగాం దేవకీం దేవతోపమామ్ ॥
కంసస్తయోర్వరరథంచోదయామాససారథిః వసుదేవస్యదేవక్యాస్సంయోగేభోజనన్దనః ॥ 6

అథాన్తరిక్షే వాగుచ్చైః కంసమాభాష్య సాదరమ్ ।
మేఘగమ్భీరనిర్ఘోషం సమాభాష్యేదమబ్రవీత్ ॥ 7
యామేతాం వహసే మూఢ! సహ భర్త్రా రథే స్థితామ్ ।
అస్యాస్తవాష్టమో గర్భః ప్రాణానపహరిష్యతి ॥ 8

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఇత్యాకర్ణ్య సముత్పాట్య ఖడ్గం కంసో మహాబలః । దేవకీం హన్తుమారబ్ధో వసుదేవోఽబ్రవీదిదమ్ ॥

వసుదేవ ఉవాచ :—

న హన్తవ్యా మహాభాగ దేవకీ భవతానఘ। సమర్పయిష్యే సకలాన్ గర్భానస్యోదరోద్భవాన్ ॥10

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

తథేత్యాహ తతః కంసో వసుదేవం ద్విజోత్తమ । న ఘాతయామాస చ తాం దేవకీం సత్యగౌరవాత్ ॥ 11
ఏతస్మిన్నేవ కాలే తు భూరిభారావపీడితా । జగామ ధరణీ మేరౌ సమాజం త్రిదివౌకసామ్ ॥ 12
సబ్రహ్మకాన్ సురాన్ సర్వాన్ ప్రణిపత్యాథ మేదినీ । కథయామాస తత్సర్వం ఖేదాత్కరుణభాషిణీ॥

భూమిరువాచ :—

అగ్నిస్సువర్ణస్య గురుర్గవాం సూర్యః పరో గురుః। మమాప్యఖిలలోకానాం గురుర్నారాయణో గురుః
ప్రజాపతిపతిర్బ్రహ్మా పూర్వేషామపి పూర్వజః ।
కలాకాష్ఠానిమేషాత్మా కాలశ్చావ్యక్తమూర్తిమాన్ ॥ 15
తదంశభూతస్సర్వేషాం సమూహో వస్సురోత్తమాః ॥ 16
ఆదిత్యా మరుతస్సాధ్యా రుద్రా వస్వశ్వివహ్నయః। పితరో యే చ లోకానాం స్రష్టారోఽత్రిపురోగమాః॥
ఏతే తస్యాప్రమేయస్య విష్ణో రూపం మహాత్మనః ॥ 18
యక్షరాక్షసదైతేయపిశాచోరగదానవాః । గన్ధర్వాప్సరసశ్చైవ రూపం విష్ణోర్మహాత్మనః ॥ 19
గ్రహర్క్షతారకాచిత్రగగనాగ్నిజలానిలాః । అహం చ విషయాశ్చైవ సర్వం విష్ణుమయం జగత్ ॥20
తథా చానేకరూపస్య యస్య రూపాణ్యహర్నిశమ్ । బాధ్యబాధకతాం యాన్తి కల్లోలా ఇవ సాగరే ॥
తత్సామ్ప్రతమమీ దైత్యాః కాలనేమిపురోగమాః ।
మర్త్యలోకం సమాక్రమ్య బాధన్తేఽహర్నిశం ప్రజాః ॥ 22
కాలనేమిర్హతో యోఽసౌ విష్ణునా ప్రభవిష్ణునా । ఉగ్రసేనసుతః కంసస్సమ్భూతస్స మహాసురః ॥ 23
అరిష్టో ధేనుకః కేశీ ప్రలమ్బో నరకస్తథా । సున్దోఽసురస్తథాఽత్యుగ్రో బాణశ్చాపి బలేస్సుతః ॥ 24
తథాన్యే చ మహావీర్యా నృపాణాం భవనేషు యే । సముత్పన్నా దురాత్మానస్తాన్న సంఖ్యాతుముత్సహే॥
అక్షౌహిణ్యోఽత్ర బహులా దివ్యమూర్తిధరాస్సురాః ।
మహాబలానాం దృప్తానాం దైత్యేన్ద్రాణాం మమోపరి ॥ 26
తద్భూరిభారపీడార్తా న శక్నోమ్యమరేశ్వరాః । బిభర్తుమాత్మానమహమితి విజ్ఞాపయామి వః ॥ 27

క్రియతాం తన్మహాభాగా మమ భారావతారణమ్ । యథా రసాతలం నాహం గచ్ఛేయమతివిహ్వలా ॥
ఇత్యాకర్ణ్య ధరావాక్యమశేషైస్త్రిదశేశ్వరైః ।
భువో భారావతారార్థం బ్రహ్మా ప్రాహ ప్రచోదితః ॥ 29

బ్రహ్మోవాచ :—

యథాహ వసుధా సర్వం సత్యమేవ దివౌకసః । అహం భవో భవన్తశ్చ సర్వే నారాయణాత్మకాః ॥ 30
విభూతయస్తు యాస్తస్య తాసామేవ పరస్పరమ్ । ఆధిక్యన్యూనతా బాధ్యబాధకత్వేన వర్తతే ॥ 31
తదాగచ్ఛత గచ్ఛామః క్షీరాబ్ధేస్తటముత్తమమ్ । తత్రారాధ్య హరిం తస్మై సర్వం విజ్ఞాపయామ వై ॥
సర్వథైవ జగత్యర్థే స సర్వాత్మా జగన్మయః । సత్త్వాంశేనావతీర్యోర్వ్యాం ధర్మస్య కురుతే స్థితిమ్ ॥

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఇత్యుక్త్వా ప్రయయౌ తత్ర సహ దేవైః పితామహః । సమాహితమనాశ్చైవం తుష్టావ గరుడధ్వజమ్ ॥

బ్రహ్మోవాచ —

ద్వే విద్యే త్వమనామ్నాయ పరా చైవాపరా తథా ।
త ఏవ భవతో రూపే మూర్తామూర్తాత్మికే ప్రభో ॥ 35
ద్వే బ్రహ్మణీ త్వణీయోఽతిస్థూలాత్మన్ సర్వ సర్వవిత్ ।
శబ్దబ్రహ్మ పరం చైవ బ్రహ్మ బ్రహ్మమయస్య యత్ ॥ 36
ఋగ్వేదస్త్వం యజుర్వేదస్సామవేదస్త్వథర్వ చ । శిక్షా కల్పో నిరుక్తం చ ఛన్దో జ్యోతిషమేవ చ ॥
ఇతిహాసపురాణే చ తథా వ్యాకరణం ప్రభో । మీమాంసా న్యాయకం తద్వద్ధర్మశాస్త్రాణ్యధోక్షజ ॥ 38
ఆత్మాత్మదేహగుణవద్విచారాచారి యద్వచః । తదప్యాద్యపతే నాన్యదధ్యాత్మాత్మస్వరూపవత్ ॥ 39
త్వమవ్యక్తమనిర్దేశ్యమచిన్త్యానామవర్ణవత్ । అపాణిపాదరూపం చ శుద్ధం నిత్యం పరాత్పరమ్ ॥
శృణోష్యకర్ణః పరిపశ్యసి త్వమచక్షురూపో బహురూపరూపః ।
అపాదహస్తో జవనో గ్రహీతా త్వం వేత్సి సర్వం న చ సర్వవేద్యః ॥ 41
అణోరణీయాంసమసత్స్వరూపం త్వాం పశ్యతో జ్ఞాననివృత్తిరగ్ర్యా ।
ధీరస్య ధీరస్య బిభర్తి నాన్యద్వరేణ్యరూపాత్పరతః పరాత్మన్ ॥ 42
త్వం విశ్వనాభిర్భువనస్య గోప్తా సర్వాణి భూతాని తవాన్తరాణి ।
యద్భూతభవ్యం యదణోరణీయః పుమాంస్త్వమేకః ప్రకృతేః పరస్తాత్ ॥ 43
ఏకశ్చతుర్ధా భగవాన్ హుతాశో వర్చోవిభూతిం జగతో దదాతి ।
తం విశ్వతశ్చక్షురనన్తమూర్తే త్రేధా పదం త్వం నిదధాసి ధాతః ॥ 44
యథాఽగ్నిరేకో బహుధా సమిధ్యతే వికారభేదైరవికారరూపః ।
తథా భవాన్ సర్వగతైకరూపీ రూపాణ్యశేషాణ్యనుపుష్యతీశ ! ॥ 45

ఏకం తవాగ్ర్యం పరమం పదం యత్పశ్యన్తి త్వాం సూరయో జ్ఞానదృశ్యమ్ ।
త్వత్తో నాన్యత్కించిదస్తి స్వరూపం యద్వా భూతం యచ్చ భవ్యం పరాత్మన్ ! ॥ 46
వ్యక్తావ్యక్తస్వరూపస్త్వం సమష్టివ్యష్టిరూపవాన్ । సర్వజ్ఞస్సర్వవిత్సర్వశక్తిజ్ఞానబలర్ద్ధిమాన్ ॥
అన్యూనశ్చాప్యవృద్ధిశ్చ స్వాధీనోఽనాదిమాన్వశీ । క్లమతన్ద్రీభయక్రోధకామాదిభిరసంయుతః ॥ 48
నిరవద్యః పరః ప్రాప్తైర్నిరధిష్ఠోఽక్షరః క్రమః । సర్వేశ్వరః పరాధారో ధామ్నాం ధామాత్మకోఽక్షయః ॥
సకలావరణాతీత నిరాలమ్బనభావన । మహావిభూతిసంస్థాన నమస్తే పురుషోత్తమ ! ॥ 50
నాకారణాత్కారణాద్వా కారణాకారణాన్న చ । శరీరగ్రహణం వ్యాపిన్ ధర్మత్రాణాయ కేవలమ్ ॥ 51

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఇత్యేవం సంస్తవం శ్రుత్వా మనసా భగవానజః । బ్రహ్మాణమాహ ప్రీతేన విశ్వరూపం ప్రకాశయన్ ॥

శ్రీభగవానువాచ :—

భో భో బ్రహ్మంస్త్వయా మత్తస్సహ దేవైర్యదిష్యతే !
తదుచ్యతామశేషం చ సిద్ధమేవావధార్యతామ్ ॥ 53

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

తతో బ్రహ్మా హరేర్దివ్యం విశ్వరూపమవేక్ష్య తత్ । తుష్టావ భూయో దేవేషు సాధ్వసావనతాత్మసు ॥

బ్రహ్మోవాచ :—

నమో నమస్తేఽస్తు సహస్రకృత్వస్సహస్రబాహో బహువక్త్రపాద ।
నమో నమస్తే జగతః ప్రవృత్తివినాశసంస్థానకరాప్రమేయ । 55
సూక్ష్మాతిసూక్ష్మాతిబృహత్ప్రమాణ గరీయసామప్యతిగౌరవాత్మన్ ।
ప్రధానబుద్ధీన్ద్రియవత్ప్రధానమూలాత్పరాత్మన్ భగవన్ ! ప్రసీద ॥ 56
ఏషా మహీ దేవ మహీప్రసూతైర్మహాసురైః పీడితశైలబన్ధా ।
పరాయణం త్వాం జగతాముపైతి భారావతారార్థమపారసార ॥ 57
ఏతే వయం వృత్రరిపుస్తథాఽయం నాసత్యదస్రౌ వరుణస్తథైవ ।
ఇమే చ రుద్రా వసవస్ససూర్యాస్సమీరణాగ్నిప్రముఖాస్తథాఽన్యే ॥ 58
సురాస్సమస్తాస్సురనాథ కార్యమేభిర్మయా యచ్చ తదీశ సర్వమ్ ।
ఆజ్ఞాపయాజ్ఞాం పరిపాలయన్తస్తవైవ తిష్ఠామ సదాఽస్తదోషాః ॥ 59

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

ఏవం సంస్తూయమానస్తు భగవాన్ పరమేశ్వరః । ఉజ్జహారాత్మనః కేశౌ సితకృష్ణౌ మహామునే ॥ 60
ఉవాచ చ సురానేతౌ మత్కేశౌ వసుధాతలే । అవతీర్య భువో భారక్లేశహానిం కరిష్యతః ॥ 61

సురాశ్చ సకలాస్స్వాంశై రవతీర్య మహీతలే ।
కుర్వన్తు యుద్ధ మున్మత్తైః పూర్వోత్పన్నై ర్మహాసురైః ॥ 62
తతః క్షయ మశేషా స్తే దైతేయా ధరణీతలే । ప్రయాస్యన్తి న సన్దేహో మద్దృక్పాతవిచూర్ణితాః ॥
వసుదేవస్య యా పత్నీ దేవకీ దేవతోపమా । తత్రాయ మష్టమో గర్భో మత్కేశో భవితా సురాః ॥ 64
అవతీర్య చ తత్రాయం కంసం ఘాతయితా భువి । కాలనేమింసముద్భూత మిత్యుక్త్వాన్తర్దధే హరిః ॥
అదృశ్యాయ తత స్తస్మై ప్రణిపత్య మహామునే । మేరుపృష్ఠం సురా జగ్ము రవతేరుశ్చ భూతలే ॥ 66
కంసాయ చాష్టమో గర్భో దేవక్యా ధరణీధరః । భవిష్యతీ త్యాచచక్షే భగవాన్ నారదో మునిః ॥ 67
కంసోఽపి తదుపశ్రుత్య నారదాత్కుపిత స్తతః । దేవకీం వసుదేవం చ గృహే గుప్తావధారయత్ ॥ 68
వసుదేవేన కంసాయ తేనైవోక్తం యథా పురా । తథైవ వసుదేవోఽపి పుత్రమర్పితవాన్ ద్విజ ॥ 69
హిరణ్యకశిపోః పుత్రాః షడ్గర్భా ఇతి విశ్రుతాః ।
విష్ణుప్రయుక్తా తాన్నిద్రా క్రమాద్గర్భా నయోజయత్ ॥ 70
యోగనిద్రా మహామాయా వైష్ణవీ మోహితం యయా ।
అవిద్యయా జగత్సర్వం తామాహ భగవాన్ హరిః ॥ 71

శ్రీ భగవానువాచ :—

నిద్రే గచ్ఛ మమాదేశాత్పాతాలతలసంశ్రయాన్ । ఏకైకత్వేన షడ్గర్భాన్ దేవకీజఠరం నయ ॥ 72
హతేషు తేషు కంసేన శేషాఖ్యోఽంశ స్తతో మమ । అంశాంశేనోదరే తస్యా స్సప్తమస్సంభవిష్యతి ॥ 73
గోకులే వసుదేవస్య భార్యాన్యా రోహిణీ స్థితా । తస్యాస్స సంభూతిసమం దేవి నేయ స్త్వయోదరమ్ ॥ 74
సప్తమో భోజరాజస్య భయాద్రోధోపరోధతః । దేవక్యాః పతితో గర్భ ఇతి లోకో వదిష్యతి ॥ 75
గర్భసంకర్షణాత్సోఽథ లోకే సంకర్షణేతి వై । సంజ్ఞామవాప్స్యతే వీర శ్శ్వేతాద్రిశిఖరోపమః ॥ 76
తతోఽహం సంభవిష్యామి దేవకీజఠరే శుభే । గర్భం త్వయా యశోదాయా గన్తవ్య మవిలమ్బితమ్ ॥ 77
ప్రావృట్కాలే చ నభసి కృష్ణాష్టమ్యా మహం నిశి । ఉత్పత్స్యామి నవమ్యాం తు ప్రసూతిం త్వ మవాప్స్యసి ॥
యశోదాశయనే మాం తు దేవక్యా స్త్వా మనిన్దితే । మచ్ఛక్తిప్రేరితమతి ర్వసుదేవో నయిష్యతి ॥ 79
కంసశ్చ త్వా ముపాదాయ దేవి శైలశిలాతలే । ప్రక్షిపత్య న్తరిక్షే చ సంస్థానం త్వ మవాప్స్యసి ॥ 80
తత స్త్వాం శతధృక్ఛక్రః ప్రణమ్య మమ గౌరవాత్ । ప్రణిపాతానతశిరా భగినీత్వే గ్రహీష్యతి ॥ 81
త్వం చ శుమ్భనిశుమ్భాదీన్ హత్వా దైత్యాన్ సహస్రశః । స్థానై రనేకైః పృథివీ మశేషాం మణ్డయిష్యసి ॥
త్వం భూతి స్సన్నతిః క్షాన్తిః కాన్తి ర్ద్యౌః పృథివీ ధృతిః । లజ్జా పుష్టి రుషా యా తు కాచి దన్యా త్వమేవ సా ॥
యే త్వా మార్యేతి దుర్గేతి వేదగర్భామ్బికేతి చ । భద్రేతి భద్రకాలీతి క్షేమదా భాగ్యదేతి చ ॥ 84
ప్రాతశ్చైవాపరాహ్ణే చ స్తోష్యన్త్యానమ్రమూర్తయః ।
తేషాం హి ప్రార్థితం సర్వం మత్ప్రసాదా ద్భవిష్యతి ॥ 85

సురామాంసోపహారైశ్చ భక్ష్యభోజ్యైశ్చ పూజితా ।
నృణామశేషకామానాం త్వం ప్రసన్నా సంప్రదాస్యసి ॥ 86
తే సర్వే సర్వదా భద్రే మత్ప్రసాదాదసంశయమ్ । అసందిగ్ధా భవిష్యన్తి గచ్ఛ దేవి యథోదితమ్ ॥ 87

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే పఞ్చమాంశే ప్రథమోఽధ్యాయః.

అథ పఞ్చమాంశే ద్వితీయోఽధ్యాయః.

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

యథోక్తం సా జగద్ధాత్రీ దేవదేవేన వై తథా । షడ్గర్భగర్భవిన్యాసం చక్రే చాన్యస్య కర్షణమ్ ॥
సప్తమే రోహిణీం గర్భే ప్రాప్తే గర్భం తతో హరిః । లోకత్రయోపకారాయ దేవక్యాః ప్రవివేశ హ ॥
యోగనిద్రా యశోదాయాస్తస్మిన్నేవ తథా దినే । సంభూతా జఠరే తద్వద్యథోక్తం పరమేష్ఠినా ॥ 3
తతో గ్రహగణః సమ్యక్ప్రచచార దివి ద్విజ । విష్ణోరంశే భువం యాతే ఋతవశ్చాబభుశ్శుభాః ॥ 4
న సేహే దేవకీం ద్రష్టుం కశ్చిదప్యతితేజసా । జాజ్వల్యమానాం తాం దృష్ట్వా మనాంసి క్షోభమాయయుః ॥
అదృష్టాః పురుషైః స్త్రీభిర్దేవకీం దేవతాగణాః । బిభ్రాణాం వపుషా విష్ణుం తుష్టువుస్తామహర్నిశమ్ ॥

దేవతా ఊచుః :—

ప్రకృతిస్త్వం పరా సూక్ష్మా బ్రహ్మగర్భాభవత్పురా । తతో వాణీ జగద్ధాతుర్వేదగర్భాసి శోభనే ॥
సృజ్యస్వరూపగర్భాసి సృష్టిభూతా సనాతనే । బీజభూతా తు సర్వస్య యజ్ఞగర్భాభవస్త్రయీ ॥ 8
ఫలగర్భా త్వమేవేజ్యా వహ్నిగర్భా తథారణిః । అదితిర్దేవగర్భా త్వం దైత్యగర్భా తథా దితిః ॥ 9
జ్యోత్స్నా వాసరగర్భా త్వం జ్ఞానగర్భాసి సన్నతిః ।
నయగర్భా పరా నీతిర్లజ్జా త్వం ప్రశ్రయోద్వహా ॥ 10
కామగర్భా తథేచ్ఛా త్వం తుష్టిస్సన్తోషగర్భిణీ । మేధా చ బోధగర్భాసి ధైర్యగర్భోద్వహా ధృతిః ॥
గ్రహర్క్షతారకాగర్భా ద్యౌరస్యఖిలహైతుకీ । ఏతా విభూతయో దేవి తథాన్యాశ్చ సహస్రశః ॥ 12
తథాసంఖ్యా జగద్ధాత్రి సాంప్రతం జఠరే తవ । సముద్రాద్రినదీద్వీపవనపట్టనభూషణా ।
గ్రామఖర్వటఖేటాఢ్యా సమస్తా పృథివీ శుభే ॥ 13
సమస్తవహ్నయోఽమ్భాంసి సకలాశ్చ సమీరణాః ।
మహోరగాస్తథా యక్షా రాక్షసాః ప్రేతగుహ్యకాః ॥ 14
గ్రహర్క్షతారకాచిత్రవిమానశతసంకులమ్ । అవకాశమశేషస్య యద్దదాతి నభస్స్థలమ్ ॥ 15
భూలోకశ్చ భువర్లోకస్స్వర్లోకోఽథ మహర్జనః । తపశ్చ బ్రహ్మలోకశ్చ బ్రహ్మాణ్డమఖిలం శుభే ॥
తదన్తరే స్థితా దేవా దైత్యగన్ధర్వచారణాః । మహోరగాస్తథా యక్షా రాక్షసాః ప్రేతగుహ్యకాః ॥ 17

మనుష్యాః పశవశ్చాన్యే యే చ జీవా యశస్విని । తైరన్తస్థైరనన్తోఽసౌ సర్వగః సర్వభావనః ॥ 18
రూపకర్మస్వరూపాణి న పరిచ్ఛేదగోచరే । యస్యాఖిలప్రమాణాని స విష్ణుర్గర్భగస్తవ ॥ 19
త్వం స్వాహా త్వం స్వధా విద్యా సుధా త్వం జ్యోతిరమ్బరే । త్వం సర్వలోకరక్షార్థమవతీర్ణా మహీతలే ॥
ప్రసీద దేవి సర్వస్య జగతశ్శం శుభే కురు । ప్రీత్యా తం ధారయేశానం ధృతం యేనాఖిలం జగత్ ॥ 21

ఇతి శ్రీ విష్ణుపురాణే పఞ్చమాంశే ద్వితీయోఽధ్యాయః

అథ పఞ్చమాంశే తృతీయోఽధ్యాయః

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఏవం సంస్తూయమానా సా దేవైర్దేవమధారయత్ । గర్భేణ పుణ్డరీకాక్షం జగతస్త్రాణకారణమ్ ॥ 1
తతోఽఖిలజగత్పద్మబోధాయాచ్యుతభానునా । దేవకీపూర్వసన్ధ్యాయామావిర్భూతం మహాత్మనా ॥
తజ్జన్మదినమత్యర్థమాహ్లాద్యమలదిఙ్ముఖమ్ । బభూవ సర్వలోకస్య కౌముదీ శశినో యథా ॥ 3
సన్తస్సన్తోషమధికం ప్రశమం చణ్డమారుతాః । ప్రసాదం నిమ్నగా యాతా జాయమానే జనార్దనే ॥
సిన్ధవో నిజశబ్దేన వాద్యం చక్రుర్మనోహరమ్ । జగుర్గన్ధర్వపతయో ననృతుశ్చాప్సరోగణాః ॥ 5
ససృజుః పుష్పవర్షాణి దేవా భువ్యన్తరిక్షగాః । జజ్వలుశ్చాగ్నయశ్శాన్తా జాయమానే జనార్దనే ॥
మన్దం జగర్జుర్జలదాః పుష్పవృష్టిముచో ద్విజ । అర్ధరాత్రేఽఖిలాధారే జాయమానే జనార్దనే ॥ 7
ఫుల్లేన్దీవరపత్రాభం చతుర్బాహుముదీక్ష్య తమ్ । శ్రీవత్సవక్షసం జాతం తుష్టావానకదున్దుభిః ॥ 8
అభిష్టూయ చ తం వాగ్భిః ప్రసన్నాభిర్మహామతిః । విజ్ఞాపయామాస తదా కంసాద్భీతో ద్విజోత్తమ ॥

వసుదేవ ఉవాచ :—

జాతోఽసి దేవదేవేశ ! శంఖచక్రగదాధరమ్ । దివ్యరూపమిదం దేవ ! ప్రసాదేనోపసంహర ॥ 10
అద్యైవ దేవ ! కంసోఽయం కురుతే మమ ఘాతనమ్ । అవతీర్ణ ఇతి జ్ఞాత్వా త్వమస్మిన్మమ మన్దిరే ॥ 11

దేవక్యువాచ :—

యోఽనన్తరూపోఽఖిలవిశ్వరూపో గర్భేఽపి లోకాన్వపుషా బిభర్తి ।
ప్రసీదతామేష స దేవదేవో యో మాయయాఽఽవిష్కృతబాలరూపః ॥ 12
ఉపసంహర సర్వాత్మన్రూపమేతచ్చతుర్భుజమ్ । జానాతు మావతారం తే కంసోఽయం దితిజన్మజః ॥ 13

శ్రీభగవానువాచ :—

స్తుతోఽహం యత్త్వయా పూర్వం పుత్రార్థిన్యా తదద్య తే ।
సఫలం దేవి సంజాతం జాతోఽహం యత్తవోదరాత్ ॥ 14

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఇతుక్త్వాభగవాంస్తూష్ణీంబభూవమునిసత్తమ । వసుదేవో౽పితంరాత్రావాదాయప్రయయౌబహిః॥
మోహితాశ్చాభవంస్తత్రరక్షిణోయోగనిద్రయా।మథురాద్వారపాలాశ్చవ్రజత్యానకదున్దుభౌ॥
వర్షతాంజలదానాంచ తోయమత్యుల్బణంనిశి ।
సంవృత్యానుయయౌశేషః ఫణైరానకదున్దుభిమ్ ॥ 17
యమునాంచాతిగమ్భీరాంనానావర్తశతాకులామ్ ।
వసుదేవోవహన్విష్ణుం జానుమాత్రవహాంయయౌ ॥ 18
కంసస్యకరదానాయతత్రైవాభ్యాగతాంస్తటే । నన్దాదీన్గోపవృద్ధాంశ్చయమునాయాదదర్శసః॥
తస్మిన్కాలేయశోదాపి మోహితాయోగనిద్రయా ।
తామేవకన్యాంమైత్రేయ ! ప్రసూతామోహితేజనే ॥ 20
వసుదేవో౽పివిన్యస్యబాలమాదాయదారికామ్। యశోదాశయనాత్తూర్ణమాజగామామితద్యుతిః॥
దదృశేచప్రబుద్ధాసాయశోదాజాతమాత్మజమ్। నీలోత్పలదలశ్యామంతతో౽త్యర్థంముదంయయౌ॥
ఆదాయవసుదేవో౽పి దారికాంనిజమన్దిరే । దేవకీశయనేన్యస్య యథాపూర్వమతిష్ఠత ॥ 23
తతోబాలధ్వనింశ్రుత్వా రక్షిణస్సహసోత్థితాః । కంసాయావేదయామాసుర్దేవకీప్రసవంద్విజ॥ 24
కంసస్తూర్ణముపేత్యైనాం తతోజగ్రాహబాలికామ్ ।
ముఞ్చముఞ్చేతిదేవక్యా సన్నకణ్ఠ్యానివారితః ॥ 25
చిక్షేపచశిలాపృష్ఠేసాక్షిప్తావియతిస్థితా । అవాపరూపంసుమహత్సాయుధాష్టమహాభుజమ్ ॥ 26
ప్రజహాసతథైవోచ్చైఃకంసంచరుషితా౽బ్రవీత్ ।
కింమయాక్షిప్తయాకంస ! జాతోయస్త్వాంవధిష్యతి ॥ 27
సర్వస్వభూతోదేవానామాసీన్మృత్యుఃపురాసతే ।
తదేతత్సంప్రధార్యాశు క్రియతాంహితమాత్మనః ॥ 28
ఇత్యుక్త్వాప్రయయౌదేవీదివ్యస్రగ్గన్ధభూషణా । పశ్యతోభోజరాజస్య స్తుతాసిద్ధైర్విహాయసా॥29

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే పఞ్చమాంశే తృతీయో౽ధ్యాయః.

అథ పఞ్చమాంశే చతుర్థో౽ధ్యాయః

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

కంసస్తతోద్విగ్నమనాః ప్రాహసర్వాన్ మహాసురాన్ ।
ప్రలమ్బకేశిప్రముఖానాహూయాసురపుంగవాన్ ॥ 1

కంస ఉవాచ :—

హేప్రలమ్బమహాబాహోకేశిన్ధేనుకపూతనే। అరిష్టాద్యాస్తథైవాన్యేశ్రూయతాంవచనంమమ॥

మాంహన్తుమమరైర్యత్నః కృతఃకిలదురాత్మభిః ।
మద్వీర్యతాపితాన్వీరో నత్వేతాన్గణయామ్యహమ్ ॥ 3
కిమిన్ద్రేణాల్పవీర్యేణ కింహరేణైకచారిణా । హరిణావాపికింసాధ్యం ఛిద్రేష్వసురఘాతినా ॥ 4
కిమాదిత్యైఃకింవసుభిరల్పవీర్యైఃకిమగ్నిభిః। కింవాన్యైరమరైస్సర్వైర్మద్బాహుబలనిర్జితైః॥
కింనదృష్టోఽమరపతిర్మయాసంయుగమేత్యసః । పృష్ఠేనైవవహన్బాణానపగచ్ఛన్నవక్షసా ॥ 6
మద్రాష్ట్రేవారితావృష్టిర్యదాశక్రేణకింతదా ।
మద్బాణభిన్నైర్జలదైరాపోముక్తాయథేప్సితాః ॥ 7
కిముర్వ్యామవనీపాలా మద్బాహుబలభీరవః । నసర్వేసన్నతింయాతాజరాసంధమృతేగురుమ్ ॥ 8
అమరేషుమమావజ్ఞాజాయతేదైత్యపుంగవాః । హాస్యంమేజాయతేవీరాస్తేషుయత్నపరేష్వపి ॥ 9
తథాపిఖలుదుష్టానాంతేషామప్యధికంమయా।అపకారాయదైత్యేన్ద్రాయతనీయందురాత్మనామ్ ॥
తద్యేయశస్వినఃకేచిత్పృథివ్యాంయేచయజ్వనః। కార్యోదేవాపకారాయతేషాంసర్వాత్మనావధః॥
ఉత్పన్నశ్చాపిమేమృత్యుర్భూతపూర్వస్సవైకిల । ఇత్యేతద్దారికాప్రాహదేవకీగర్భసంభవా॥ 12
తస్మాద్బాలేషుచపరో యత్నఃకార్యోమహీతలే ।
యత్రోద్రిక్తంబలంబాలే సహన్తవ్యఃప్రయత్నతః ॥ 13
ఇత్యాజ్ఞాప్యాసురాన్కంసఃప్రవిశ్యాశుగృహంతతః । ముమోచవసుదేవంచదేవకీంచనిరోధతః॥14

కంస ఉవాచ .—

యువయోర్ఘాతితాగర్భావృథైవైతేమయాధునా।కోప్యన్యఏవనాశాయమమగర్భస్సముద్యతః
తదలంపరితాపేన నూనంతద్భావినోహితే ।
అర్భకాయువయోర్దోషాచ్చాయుషోయద్వియోజితాః ॥ 16

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

ఇత్యాశ్వాస్యవిముక్త్వాచకంసస్తౌపరిశంకితః । అంతర్గృహంద్విజశ్రేష్ఠప్రవివేశతతఃస్వకమ్ ॥ 17

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే పఞ్చమాంశే చతుర్థోఽధ్యాయః.

అథ పఞ్చమాంశే పఞ్చమోఽధ్యాయః

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

విముక్తోవసుదేవోఽపినన్దస్యశకటంగతః । ప్రహృష్టందృష్టవాన్నన్దంపుత్రోజాతోమమేతివై ॥ 1
వసుదేవోపితంప్రాహదిష్ట్యాదిష్ట్యేతిసాదరమ్ । వార్ధకేపిసముత్పన్నస్తనయోయంతవాధునా ॥ 2

దత్తోహివార్షికస్సర్వో భవద్భిర్నృపతేఃకరః ।
యదర్థమాగతాస్తస్మాన్నాత్రస్థేయంమహాధనైః ॥ 3
యదర్థమాగతాఃకార్యం తన్నిష్పన్నంకిమాస్యతే ।
భవద్భిర్గమ్యతాంనన్ద! తచ్ఛీఘ్రంనిజగోకులమ్ ॥ 4
మమాపిబాలకస్తత్ర రోహిణీప్రభవోహియః । సరక్షణీయోభవతాయథాఽయంతనయోనిజః॥ 5
ఇత్యుక్తాఃప్రయయుర్గోపాః నన్దగోపపురోగమాః ।
శకటారోపితైర్భాణ్డైః కరందత్త్వామహాబలాః ॥ 6
వసతాంగోకులేతేషాంపూతనాబాలఘాతినీ । సుప్తంకృష్ణముపాదాయరాత్రౌతస్మైస్తనందదౌ॥ 7
యస్మైయస్మైస్తనంరాత్రౌపూతనాసంప్రయచ్ఛతి । తస్యతస్యక్షణేనాఙ్గంబాలకస్యోపహన్యతే॥ 8
కృష్ణస్తుతత్స్తనంగాఢం కరాభ్యామతిపీడితమ్ । గృహీత్వాప్రాణసహితం పపౌక్రోధసమన్వితః॥ 9
సాతిముక్తమహారావావిచ్ఛిన్నస్నాయుబన్ధనా । పపాతపూతనాభూమౌమ్రియమాణాతిభీషణా ॥
తన్నాదశ్రుతిసంత్రస్తాః ప్రబుద్ధాస్తేవ్రజౌకసః । దదృశుఃపూతనోత్సంగేకృష్ణంతాంచనిపాతితామ్॥
ఆదాయకృష్ణంసంత్రస్తాయశోదాపిద్విజోత్తమ । గోపుచ్ఛభ్రామణేనాథబాలదోషమపాకరోత్ ॥
గోకరీషముపాదాయనన్దగోపోఽపిమస్తకే । కృష్ణస్యప్రదదౌరక్షాంకుర్వంశ్చైతదుదీరయన్॥ 13

నన్దగోప ఉవాచ :—

రక్షతుత్వామశేషాణాంభూతానాంప్రభవోహరిః । యస్యనాభిసముద్భూతపంకజాతభవంజగత్ ॥
యేనదంష్ట్రాగ్రవిధృతాధారయత్యవనిర్జగత్ । వరాహరూపధృగ్దేవస్సత్వాంరక్షతుకేశవః ॥ 15
నఖాంకురవినిర్భిన్నవైరివక్షస్స్థలోవిభుః । నృసింహరూపీసర్వత్ర రక్షతుత్వాంజనార్దనః ॥ 16
వామనోరక్షతుసదా భవన్తంయఃక్షణాదభూత్ ।
త్రివిక్రమఃక్రమాక్రాన్తత్రైలోక్యఃస్ఫురదాయుధః ॥ 17
శిరస్తేపాతుగోవిన్దఃకణ్ఠంరక్షతుకేశవః । గుహ్యంసజఠరంవిష్ణుర్జఙ్ఘేపాదౌజనార్దనః ॥ 18
ముఖంబాహూప్రబాహూచ మనస్సర్వేన్ద్రియాణిచ ।
రక్షత్వవ్యాహతైశ్వర్యస్తవనారాయణోఽవ్యయః ॥ 19
శార్ఙ్గచక్రగదాపాణేశ్శంఖనాదహతాఃక్షయమ్ ।
గచ్ఛన్తుప్రేతకూష్మాణ్డరాక్షసాయేతవాహితాః ॥ 20
త్వాంపాతుదిక్షువైకుణ్ఠోవిదిక్షుమధుసూదనః । హృషీకేశోఽమ్బరేభూమౌరక్షతుత్వాంమహీధరః॥

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

ఏవం కృతస్వస్త్యయనో నన్దగోపేన బాలకః । శాయితశ్శకటస్యాధో బాలపర్యఙ్కికాతలే ॥ 22
తే చ గోపా మహద్దృష్ట్వా పూతనాయాః కళేబరమ్ ।
మృతాయాః పరమం త్రాసం విస్మయం చ తదా యయుః ॥ 23

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే పఞ్చమాంశే పఞ్చమోఽధ్యాయః.

అథ పఞ్చమాంశే షష్ఠోఽధ్యాయః

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

కదాచిచ్ఛకటస్యాధశ్శయానో మధుసూదనః । చిక్షేప చరణావూర్ధ్వం స్తన్యార్థీ ప్రరురోద హ ॥ 1
తస్య పాదప్రహారేణ శకటం పరివర్తితమ్ । విధ్వస్తకుమ్భభాణ్డం తద్విపరీతం పపాత వై ॥ 2
తతో హాహాకృతస్సర్వో గోపగోపీజనో ద్విజ ! । ఆజగామాథ దదృశే బాలముత్తానశాయినమ్ ॥ 3
గోపాః కేనేతి కేనేదం శకటం పరివర్తితమ్ । తత్రైవ బాలకాః ప్రోచుర్బాలేనానేన పాతితమ్ ॥ 4
రుదతా దృష్టమస్మాభిః పాదవిక్షేపపాతితమ్ । శకటం పరివృత్తం వై నైతదన్యస్య చేష్టితమ్ ॥ 5
తతః పునరతీవాసన్ గోపా విస్మయచేతసః । నన్దగోపోఽపి జగ్రాహ బాలమత్యన్తవిస్మితః ॥ 6
యశోదా శకటారూఢభగ్నభాణ్డకపాలికాః । శకటం చార్చయామాస దధిపుష్పఫలాక్షతైః ॥ 7
గర్గశ్చ గోకులే తత్ర వసుదేవప్రచోదితః । ప్రచ్ఛన్న ఏవ గోపానాం సంస్కారానకరోత్తయోః ॥ 8
జ్యేష్ఠం చ రామమిత్యాహ కృష్ణం చైవ తథాపరమ్ । గర్గో మతిమతాం శ్రేష్ఠో నామ కుర్వన్మహామతిః ॥
స్వల్పేనైవ తు కాలేన రఙ్గిణౌ తౌ తదా వ్రజే । ఘృష్టజానుకరౌ విప్ర బభూవతురుభావపి ॥ 10
కరీషభస్మదిగ్ధాఙ్గౌ భ్రమమాణావితస్తతః । న నివారయితుం సేహే యశోదా తౌ న రోహిణీ ॥ 11
గోవాటమధ్యే క్రీడన్తౌ వత్సవాటం గతౌ పునః । తదహర్జాతగోవత్సపుచ్ఛాకర్షణతత్పరౌ ॥ 12
యదా యశోదా తౌ బాలావేకస్థానచరావుభౌ । శశాక నో వారయితుం క్రీడన్తావతిచఞ్చలౌ ॥ 13
దామ్నా మధ్యే తతో బద్ధ్వా బబన్ధ తములూఖలే ॥ కృష్ణమక్లిష్టకర్మాణమాహ చేదమమర్షితా ॥ 14
యది శక్నోషి గచ్ఛ త్వమతిచఞ్చలచేష్టిత । ఇత్యుక్త్వాఽథ నిజం కర్మ సా చకార కుటుమ్బినీ ॥ 15
వ్యగ్రాయామథ తస్యాం స కర్షమాణ ఉలూఖలమ్ । యమళార్జునమధ్యేన జగామ కమలేక్షణః ॥ 16
కర్షతా వృక్షయోర్మధ్యే తిర్యగ్గతములూఖలమ్ ।
భగ్నావుత్తుఙ్గశాఖాగ్రౌ తేన తౌ యమళార్జునౌ ॥ 17
తతః కటకటాశబ్దసమాకర్ణనతత్పరః । ఆజగామ వ్రజజనో దదర్శ చ మహాద్రుమౌ ॥ 18
నవోద్గతాల్పదన్తాంశుసితహాసం చ బాలకమ్ । తయోర్మధ్యగతం దామ్నా బద్ధం గాఢం తథోదరే ॥

తతశ్చ దామోదరతాం సయయౌ దామబన్ధనాత్ ॥ 20

గోపవృద్ధాస్తతస్సర్వే నన్దగోపపురోగమాః । మన్త్రయామాసురుద్విగ్నా మహోత్పాతాతిభీరవః ॥

స్థానేనేహ న నః కార్యం వ్రజామోఽన్యన్మహావనమ్ । ఉత్పాతా బహవో హ్యత్ర దృశ్యన్తే నాశహేతవః ॥

పూతనాయా వినాశశ్చ శకటస్య విపర్యయః । వినా వాతాదిదోషేణ ద్రుమయోః పతనం తథా ॥ 23

బృన్దావనమితస్స్థానాత్తస్మాద్గచ్ఛామ మాచిరమ్ ।
యావద్భౌమమహోత్పాతదోషో నాభిభవేద్వ్రజమ్ ॥ 24

ఇతి కృత్వా మతిం సర్వే గమనే తే వ్రజౌకసః । ఊచుస్స్వం స్వం కులం శీఘ్రం గమ్యతాం మా విలమ్బ్యథ ॥

తతః క్షణేన ప్రయయుశ్శకటైర్గోధనైస్తథా । యూథశో వత్సపాలాశ్చ కాలయన్తో వ్రజౌకసః ॥ 26

ద్రవ్యావయవనిర్ధూతం క్షణమాత్రేణ తత్తదా । కాకభాససమాకీర్ణం వ్రజస్థానమభూద్ద్విజ ॥ 27

బృన్దావనం భగవతా కృష్ణేనాక్లిష్టకర్మణా । శుభేన మనసా ధ్యాతం గవాం వృద్ధిమభీప్సతా ॥ 28

తతస్తత్రాతిరూక్షేఽపి ఘర్మకాలే ద్విజోత్తమ । ప్రావృట్కాల ఇవోద్భూతం నవశష్పం సమన్తతః ॥

స సమావాసితస్సర్వో వ్రజో బృన్దావనే తతః । శకటావాటపర్యన్తశ్చన్ద్రార్ధాకారసంస్థితిః ॥ 30

వత్సపాలౌ చ సంవృత్తౌ రామదామోదరౌ తతః । ఏకస్థానస్థితౌ గోష్ఠే చేరతుర్బాలలీలయా ॥ 31

బర్హిపత్రకృతాపీడౌ వన్యపుష్పావతంసకౌ । గోపవేణుకృతాతోద్యపత్రవాద్యకృతస్వనౌ ॥ 32

కాకపక్షధరౌ బాలౌ కుమారావివ పావకీ । హసన్తౌ చ రమన్తౌ చ చేరతుస్స్మ మహావనమ్ ॥ 33

క్వచిద్వహన్తావన్యోన్యం క్రీడమానౌ తథాపరైః । గోపపుత్రైస్సమం వత్సాంశ్చారయన్తౌ విచేరతుః ॥ 34

కాలేన గచ్ఛతా తౌ తు సప్తవర్షౌ మహావ్రజే । సర్వస్య జగతః పాలౌ వత్సపాలౌ బభూవతుః ॥ 35

ప్రావృట్కాలస్తతోఽతీవ మేఘౌఘస్థగితామ్బరః । బభూవ వారిధారాభిరైక్యం కుర్వన్ దిశామివ ॥

ప్రరూఢనవశష్పాఢ్యా శక్రగోపాచితా మహీ । తథా మారకతీవాసీత్పద్మరాగవిభూషితా ॥ 37

ఊహురున్మార్గవాహీని నిమ్నగామ్భాంసి సర్వతః ।
మనాంసి దుర్వినీతానాం ప్రాప్య లక్ష్మీం నవామివ ॥ 38

న రేజేఽన్తరితశ్చన్ద్రో నిర్మలో మలినైర్ఘనైః । సద్వాదివాదో మూర్ఖాణాం ప్రగల్భాభిరివోక్తిభిః ॥

నిర్గుణేనాపి చాపేన శక్రస్య గగనే పదమ్ । అవాప్యతావివేకస్య నృపస్యేవ పరిగ్రహే ॥ 40

మేఘపృష్ఠే బలాకానాం రరాజ విమలా తతిః । దుర్వృత్తే వృత్తచేష్టేవ కులీనస్యాతిశోభనా ॥ 41

న బబన్ధామ్బరే స్థైర్యం విద్యుదత్యన్తచఞ్చలా । మైత్రీవ ప్రవరే పుంసి దుర్జనేన ప్రయోజితా ॥ 42

మార్గా బభూవురస్పష్టాస్తృణశష్పచయావృతాః ।
అర్థాన్తరమనుప్రాప్తాః ప్రజడానామివోక్తయః ॥ 43

ఉన్మత్తశిఖిసారఙ్గే తస్మిన్ కాలే మహావనే । కృష్ణరామౌ ముదా యుక్తౌ గోపాలైశ్చేరతుస్సహ ॥ 44

క్వచిద్గోభిస్సమం రమ్యం గేయతానరతావుభౌ । చేరతుః క్వచిదత్యర్థం శీతవృక్షతలాశ్రితౌ ॥ 45

క్వచిత్కదమ్బస్రక్చిత్రౌ మయూరస్రగ్విరాజితౌ । విలిప్తౌ క్వచిదాసాతాం వివిధైర్గిరిధాతుభిః ॥ 46

పర్ణశయ్యాసుసంసుప్తౌక్వచిన్నిద్రాన్తరైషిణౌ । క్వచిద్గర్జతిజీమూతేహాహాకారరవాకులౌ ॥ 47
గాయతామన్యగోపానాంప్రశంసాపరమౌక్వచిత్ । మయూరకేకానుగతౌగోపవేణుప్రవాదకౌ ॥ 48
ఇతినానావిధైర్భావైరుత్తమప్రీతిసంయుతౌ । క్రీడన్తౌతౌవనేతస్మింశ్చేరతుస్తుష్టమానసౌ ॥ 49
వికాలేచసమంగోభిర్గోపబృన్దసమన్వితౌ । విహృత్యాథయథాయోగంవ్రజమేత్యమహాబలౌ ॥ 50
గోపైస్సమానైస్సహితౌక్రీడన్తావమరావివ । ఏవంతావూషతుస్తత్రరామకృష్ణౌమహాద్యుతీ ॥ 51

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే పఞ్చమాంశే షష్ఠోఽధ్యాయః

అథ పఞ్చమాంశే సప్తమోఽధ్యాయః

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఏకదాతువినారామంకృష్ణోబృన్దావనంయయౌ । విచచారవృతోగోపైర్వన్యపుష్పస్రగుజ్జ్వలః ॥ 1
సజగామాథకాళిన్దీంలోలకల్లోలశాలినీమ్ । తీరసంలగ్నఫేనౌఘైఃహసన్తీమివసర్వతః ॥ 2
తస్యాఞ్చాతిమహాభీమంవిషాగ్నిశ్రితవారిణమ్ । హ్రదం కాళీయనాగస్యదదర్శాతివిభీషణమ్ ॥ 3
విషాగ్నినాప్రసరతాదగ్ధతీరమహీరుహమ్ । వాతాహతామ్బువిక్షేపస్పర్శదగ్ధవిహంగమమ్ ॥ 4
తమతీవమహారౌద్రంమృత్యువక్త్రమివాపరమ్ । విలోక్యచిన్తయామాసభగవాన్మధుసూదనః ॥ 5

అస్మిన్వసతిదుష్టాత్మాకాళీయోఽసౌవిషాయుధః ।
యోమయానిర్జితస్త్యక్త్వాదుష్టోగచ్ఛేత్పయోనిధిమ్ ॥ 6

తేనేయందూషితాసర్వాయమునాసాగరంగమా । ననరైర్గోధనైశ్చాపితృషార్తైరుపభుజ్యతే ॥
తదస్యనాగరాజస్యకర్తవ్యోనిగ్రహోమయా । నిస్త్రాసాస్తుసుఖంయేనచరేయుర్వ్రజవాసినః ॥ 8

ఏతదర్థంతులోకేఽస్మిన్నవతారఃకృతోమయా ।
యదేషాముత్పథస్థానాం కార్యాశాన్తిర్దురాత్మనామ్ ॥ 9

తదేతన్నాతిదూరస్థంకదమ్బమురుశాఖినమ్ । అధిరుహ్యపతిష్యామిహ్రదేఽస్మిన్ననిలాశినః ॥ 10

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఇత్థంవిచిన్త్యబధ్వాచగాఢంపరికరంతతః । నిపపాతహ్రదేతత్రనాగరాజస్యవేగతః ॥ 11
తేనాతిపతతాతత్రక్షోభితస్సమహాహ్రదః । అత్యర్థందూరజాతాంస్తుసమసిఞ్చన్మహీరుహాన్ ॥
తేహిదుష్టవిషజ్వాలాతప్తామ్బుపవనోక్షితాః । జజ్వలుఃపాదపాస్సద్యోజ్వాలావ్యాప్తదిగన్తరాః ॥ 13
ఆస్ఫోటయామాసతదాకృష్ణోనాగహ్రదేభుజమ్ । తచ్ఛబ్దశ్రవణాచ్చాశునాగరాజోభ్యుపాగమత్ ॥
ఆతామ్రనయనఃకోపాద్విషజ్వాలాకులైర్ముఖైః । వృతోమహావిషైశ్చాన్యైరురగైరనిలాశనైః ॥
నాగపత్న్యశ్చశతశోహారిహారోపశోభితాః । ప్రకమ్పితతనుక్షేపచలత్కున్తలకాన్తయః ॥ 16

తతః ప్రవేష్టితస్సర్పైస్సకృష్ణోభోగబన్ధనైః । దదంశుస్తేపితంకృష్ణంవిషజ్వాలాకులైర్ముఖైః॥ 17
తంతత్రపతితందృష్ట్వాసర్పభోగైర్నిపీడితమ్ । గోపావ్రజముపాగమ్యచుక్రుశుశ్శోకలాలసాః ॥ 18

గోపా ఊచుః :—

ఏషమోహంగతఃకృష్ణోమగ్నోవైకాళియహ్రదే । భక్ష్యతేనాగరాజేనతమాగచ్ఛతపశ్యత ॥ 19

తచ్ఛ్రుత్వాతత్రతేగోపా వజ్రపాతోపమంవచః ।
గోప్యశ్చత్వరితాజగ్ముః యశోదాప్రముఖాహ్రదమ్ ॥ 20

హాహాక్వాసావితిజనో గోపీనామతివిహ్వలః । యశోదయాసమంభ్రాన్తోద్రుతప్రస్ఖలితంయయౌ ॥
నన్దగోపశ్చగోపాశ్చరామశ్చాద్భుతవిక్రమః । త్వరితంయమునాంజగ్ముఃకృష్ణదర్శనలాలసాః॥ 22
దదృశుశ్చాపితేతత్రసర్పరాజవశంగతమ్ । నిష్ప్రయత్నీకృతంకృష్ణంసర్పభోగవివేష్టితమ్ ॥ 23
నన్దగోపోఽపినిశ్చేష్టోన్యస్యపుత్రముఖేదృశమ్ । యశోదాచమహాభాగాబభూవమునిసత్తమ ॥ 24
గోప్యస్త్వన్యారుదన్త్యశ్చదదృశుశ్శోకకాతరాః । ప్రోచుశ్చకేశవంప్రీత్యాభయకాతర్యగద్గదమ్ ॥

గోప్య ఊచుః :—

సర్వాయశోదయాసార్ధం విశామోఽత్రమహాహ్రదమ్ ।
సర్పరాజస్యనోగన్తుమస్మాభిర్యుజ్యతేవ్రజమ్ ॥ 26

దివసఃకోవినాసూర్యంవినాచన్ద్రేణకానిశా । వినావృషేణకాగావోవినాకృష్ణేనకోవ్రజః ॥ 27
వినాకృతానయాస్యామఃకృష్ణేనానేనగోకులమ్ । అరమ్యంనాతిసేవ్యంచవారిహీనంయథాసరః॥28
యత్రనేన్దీవరశ్యామకాయకాన్తిరయంహరిః । తేనాపిమాతుర్వాసేనరతిరస్తీతివిస్మయః॥ 29
ఉత్ఫుల్లపంకజదళస్పష్టకాన్తివిలోచనమ్ । అపశ్యన్త్యోహరిందీనాః కథంగోష్ఠేభవిష్యథ ॥ 30
అత్యన్తమధురాలాపహృతాశేషమనోరథమ్ । నహీనపుణ్డరీకాక్షంయాస్యామోనన్దగోకులమ్॥ 31
భోగేనావేష్టితస్యాపిసర్పరాజస్యపశ్యత । స్మితశోభిముఖంగోప్యఃకృష్ణస్యాస్మద్విలోకనే ॥ 32

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

ఇతిగోపీవచశ్శ్రుత్వారౌహిణేయోమహాబలః । గోపాంశ్చత్రాసవిధురాన్విలోక్యస్తిమితేక్షణాన్ ॥

నన్దంచదీనమత్యర్థం న్యస్తదృష్టింసుతాననే ।
మూర్ఛాకులాంయశోదాంచ కృష్ణమాహాత్మ్యసంజ్ఞయా ॥ 34
కిమిదందేవదేవేశ ! భావోఽయంమానుషస్త్వయా ।
వ్యజ్యతేఽత్యన్తమాత్మానం కిమనన్తంనవేత్సియత్ ॥ 35

త్వమేవజగతోనాభిరరాణామివసంశ్రయః।కర్తాపహర్తాపాతాచత్రైలోక్యంత్వంత్రయీమయః॥
సేన్ద్రైరుద్రాగ్నివసుభిరాదిత్యైర్మరుదశ్విభిః । చిన్త్యసేత్వమచిన్త్యాత్మన్సమస్తైశ్చైవయోగిభిః ॥

జగత్యర్థంజగన్నాథ! భారావతరణేచ్ఛయా। అవతీర్ణోఽసిమర్త్యేషుతవాంశశ్చాహమగ్రజః ॥
మనుష్యలీలాంభగవన్ భజతాభవతాసురాః। విడమ్బయన్తస్త్వల్లీలాం సర్వఏవసహాసతే ॥ 39
అవతార్యభవాన్ పూర్వంగోకులేతుసురాఙ్గనాః। క్రీడార్థమాత్మనఃపశ్చాదవతీర్ణోఽసిశాశ్వత ॥
అత్రావతీర్ణయోఃకృష్ణగోపాఏవహిబాన్ధవాః। గోప్యశ్చసీదతఃకస్మాదేతాన్ బన్ధూనుపేక్షసే॥ 41
దర్శితోమానుషోభావఃదర్శితంబాలచాపలమ్। తదయందమ్యతాంకృష్ణదుష్టాత్మాదశనాయుధః॥

శ్రీ పరాశర ఉవాచ —

ఇతిసంస్మారితఃకృష్ణస్స్మితభిన్నోష్ఠసంపుటః। ఆస్ఫోట్యమోచయామాసస్వదేహంభోగిబన్ధనాత్ ॥
ఆనమ్యచాపిహస్తాభ్యాముభాభ్యాంమధ్యమంశిరః। ఆరుహ్యాభుగ్నశిరసఃప్రణనర్తోరువిక్రమః॥44
ప్రాణాఃఫణేభవంశ్చాస్యకృష్ణస్యాంఘ్రినికుట్టనైః। యత్రోన్నతించకురుతేననామాస్యతతశ్శిరః ॥
మూర్ఛాముపాయయౌభ్రాన్త్యానాగఃకృష్ణస్యరేచకైః।
దణ్డపాతనిపాతేన వవామరుధిరంబహు ॥ 46
తంవిభుగ్నశిరోగ్రీవమాస్యేభ్యస్స్రుతశోణితమ్। విలోక్యకరుణంజగ్ముస్తత్పత్న్యోమధుసూదనమ్॥

నాగపత్న్య ఊచుః :—

జ్ఞాతోఽసిదేవదేవేశసర్వజ్ఞస్త్వమనుత్తమః। పరంజ్యోతిరచిన్త్యంయత్తదంశఃపరమేశ్వరః ॥ 48
నసమర్థాస్సురాస్తోతుంయమనన్యభవంవిభుమ్। స్వరూపవర్ణనంతస్యకథంయోషిత్కరిష్యతి॥
యస్యాఖిలమహీవ్యోమజలాగ్నిపవనాత్మకమ్।
బ్రహ్మాణ్డమల్పకాల్పాంశస్స్తోష్యామస్తంకథంవయమ్ ॥ 50
యమతోనవిదుర్నిత్యం యత్స్వరూపంహియోగినః।
పరమార్థమణోరల్పం స్థూలాత్స్థూలంనతాఃస్మతమ్ ॥ 51
నయస్యజన్మనేధాతాయస్యచాన్తాయనాన్తకః। స్థితికర్తానచాన్యోఽస్తియస్యతస్మైనమస్సదా ॥
కోపస్స్వల్పోఽపితేనాస్తిస్థితిపాలనమేవతే। కారణంకాళియస్యాస్య దమనేశ్రూయతాంవచః॥53
స్త్రియోఽనుకమ్ప్యాస్సాధూనాం మూఢాదీనాశ్చజన్తవః।
యతస్తతోఽస్యదీనస్య క్షమ్యతాంక్షమతాంవర! ॥ 54
సమస్తజగదాధారోభవానల్పబలఃఫణీ। త్వత్పాదపీడితోజహ్యాన్ముహూర్తార్ధేనజీవితమ్ ॥ 55
క్వపన్నగోఽల్పవీర్యోఽయం క్వభవాన్ భువనాశ్రయః।
ప్రీతిద్వేషౌసమోత్కృష్టగోచరౌభవతోఽవ్యయ ! ॥ 56
తతఃకురుజగత్స్వామిన్ప్రసాదమవసీదతః। ప్రాణాంస్త్యజతినాగోఽయంభర్తృభిక్షాప్రదీయతామ్ ॥
భువనేశజగన్నాథమహాపురుషపూర్వజ। ప్రాణాంస్త్యజతినాగోఽయంభర్తృభిక్షాంప్రయచ్ఛనః॥58
వేదాన్తవేద్యదేవేశదుష్టదైత్యనిబర్హణ। ప్రాణాంస్త్యజతినాగోఽయంభర్తృభిక్షాప్రదీయతామ్॥

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఇత్యుక్తైస్తాభిరాశ్వస్య క్లాన్తదేహోఽపి పన్నగః । ప్రసీద దేవదేవేతి ప్రాహ వాక్యం శనైశ్శనైః ॥ 60

కాళియ ఉవాచ :—

తవాష్టగుణమైశ్వర్యం నాథ స్వాభావికం పరమ్ । నిరస్తాతిశయం యస్య తస్య స్తోష్యామి కిన్న్వహమ్ ॥ 61

త్వం పరస్త్వం పరస్యాద్యః పరం త్వత్తః పరాత్మక ।
పరస్మాత్పరమో యస్త్వం తస్య స్తోష్యామి కిన్న్వహమ్ ॥ 62

యస్మాద్బ్రహ్మా చ రుద్రశ్చ చన్ద్రేన్ద్రమరుదశ్వినః । వసవశ్చ సహాదిత్యైస్తస్య స్తోష్యామి కిన్న్వహమ్ ॥

ఏకావయవసూక్ష్మాంశో యస్యైతదఖిలం జగత్ । కల్పనావయవస్యాంశస్తస్య స్తోష్యామి కిన్న్వహమ్ ॥

సదసద్రూపిణో యస్య బ్రహ్మాద్యాస్త్రిదశేశ్వరాః ।
పరమార్థం న జానన్తి తస్య స్తోష్యామి కిన్న్వహమ్ ॥ 65

బ్రహ్మాద్యైరర్చ్యతే యస్తు గన్ధపుష్పానులేపనైః ।
నన్దనాదిసముద్భూతైస్సోఽర్చ్యతే వా కథం మయా ॥ 66

యస్యావతారరూపాణి దేవరాజస్సదార్చతి । న వేత్తి పరమం రూపం సోఽర్చ్యతే వా కథం మయా ॥ 67

విషయేభ్యస్సమావృత్య సర్వాక్షాణి చ యోగినః ।
యమర్చయన్తి ధ్యానేన సోఽర్చ్యతే వా కథం మయా ॥ 68

హృది సంకల్ప్య యద్రూపం ధ్యానేనార్చన్తి యోగినః ।
భావపుష్పాదినా నాథస్సోఽర్చ్యతే వా కథం మయా ॥ 69

సోఽహం తే దేవదేవేశ నార్చనాదౌ స్తుతౌ న చ । సామర్థ్యవాన్కృపామాత్రమనోవృత్తిః ప్రసీద మే ॥

సర్పజాతిరియం క్రూరా యస్యాం జాతోఽస్మి కేశవ ।
తత్స్వభావోఽయమత్రాస్తి నాపరాధో మమాచ్యుత ॥ 71

సృజ్యతే భవతా సర్వం తథా సంహ్రియతే జగత్ । జాతిరూపస్వభావాశ్చ సృజ్యన్తే సృజతా త్వయా ॥ 72

యథాహం భవతా సృష్టో జాత్యా రూపేణ చేశ్వర । స్వభావేన చ సాధుత్వం తథేదం చేష్టితం మయా ॥ 73

యద్యన్యథా ప్రవర్తేయం దేవదేవ తతో మయి । న్యాయ్యో దణ్డనిపాతో వై తవైవ వచనం యథా ॥

తథాప్యజ్ఞే జగత్స్వామిన్దణ్డం పాతితవాన్మయి ।
స శ్లాఘ్యోఽయం వరో దణ్డస్త్వత్తో మే నాన్యతో వరః ॥ 75

హతవీర్యో హతవిషో దమితోఽహం త్వయాచ్యుత । జీవితం దీయతామేకమాజ్ఞాపయ కరోమి కిమ్ ॥ 76

శ్రీభగవానువాచ :—

నాత్ర స్థేయం త్వయా సర్ప ! కదాచిద్యమునాజలే । సపుత్రపరివారస్త్వం సముద్రసలిలం వ్రజ ॥ 77

మత్పదాని చ తే సర్ప దృష్ట్వా మూర్ధని సాగరే । గరుడః పన్నగరిపుస్త్వయి న ప్రహరిష్యతి ॥ 78

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఇత్యుక్త్వాసర్పరాజంతంముమోచభగవాన్హరిః।ప్రణమ్యసోఽపికృష్ణాయజగామపయసాంనిధిమ్॥
పశ్యతాంసర్వభూతానాంసభృత్యసుతబాన్ధవః । సమస్తభార్యాసహితఃపరిత్యజ్యస్వకంహ్రదమ్ ॥
గతేసర్పే పరిష్వజ్యమృతంపునరివాగతమ్ । గోపామూర్ధనిహార్దేనసిషిచుర్నేత్రజైర్జలైః ॥
కృష్ణమక్లిష్టకర్మాణమన్యేవిస్మితచేతసః । తుష్టువుర్ముదితాగోపాదృష్ట్వాశివజలాంనదీమ్ ॥ 82
గీయమానస్సగోపీభిశ్చరితైస్సాధుచేష్టితైః । సంస్తూయమానోగోపైశ్చకృష్ణోవ్రజముపాగమత్ ॥83

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే పఞ్చమాంశే సప్తమోఽధ్యాయః.

అథ పఞ్చమాంశే అష్టమోఽధ్యాయః.

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

గాఃపాలయన్తౌచపునస్సహితౌబలకేశవౌ । భ్రమమాణౌవనేతస్మిన్ రమ్యంతాళవనంగతౌ । 1
తత్తుతాళవనందివ్యంధేనుకోనామదానవః । మృగమాంసకృతాహారస్సదాధ్యాస్తేఖరాకృతిః ॥ 2
తత్తుతాళవనంపక్వఫలసంపత్సమన్వితమ్ । దృష్ట్వాస్పృహాన్వితాగోపాఃఫలాదానేఽబ్రువన్వచః ॥3

గోపా ఊచుః :—

హేరామహేకృష్ణసదాధేనుకేనైషరక్ష్యతే । భూప్రదేశోయతస్తస్మాత్పక్వానీమానిసన్తివై ॥ 4
ఫల నిపశ్యతాళానాం గన్ధామోదితదింశివై । వయమేతాన్యభీప్సామఃపాత్యన్తాంయదిరోచతే ॥ 5

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఇతిగోపకుమారాణాం శ్రుత్వాసంకర్షణోవచః ।
ఏతత్కర్తవ్యమిత్యుక్త్వా పాతయామాసతానివై ॥
కృష్ణశ్చపాతయామాస భువితానిఫలానివై ॥ 6

ఫలానాంపతతాంశబ్దమాకర్ణ్యసుదురాసదః । ఆజగామసదుష్టాత్మాకోపాద్దైతేయగర్దభః ॥7
పద్భ్యాముభాభ్యాంసతదాపశ్చిమాభ్యాంబలంబలీ । జఘానోరసితాభ్యాంచసచతేనాభ్యగృహ్యత ॥
గృహీత్వాభ్రామయామాససోఽమ్బరేగతజీవితమ్ । తస్మిన్నేవసచిక్షేపవేగేనతృణరాజని ॥ 9
తతఃఫలాన్యనేకానితాళాగ్రాన్నిపతన్ఖరః । పృథివ్యాంపాతయామాస మహావాతోఘనానివ ॥10
అన్యానథసజాతీయానాగతాన్దైత్యగర్దభాన్ । కృష్ణశ్చిక్షేపతాళాగ్రే బలభద్రశ్చలీలయా ॥11
క్షణేనాలంకృతాపృథ్వీపక్వైస్తాలఫలైస్తదా । దైత్యగర్దభదేహైశ్చమైత్రేయశుశుభేధికమ్ ॥12
తతోగావోనిరాబాధాస్తస్మింస్తాలవనేద్విజ । నవశష్పంసుఖంచేరుర్యన్నభుక్తమభూత్పురా ॥ 13

ఇతిశ్రీ విష్ణుపురాణే పఞ్చమాంశే అష్టమోఽధ్యాయః

శ్రీః

అథ పఞ్చమాంశే నవమోఽధ్యాయః

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

తస్మిన్రాసభదైతేయే సానుగే వినిపాతితే । సౌమ్యం తద్గోపగోపీనాం రమ్యం తాలవనం బభౌ ॥ 1

తతస్తౌ జాతహర్షౌ తు వసుదేవసుతావుభౌ । హత్వా ధేనుకదైతేయం భాణ్డీరవటమాగతౌ ॥ 2

క్ష్వేళమానౌ ప్రగాయన్తౌ విచిన్వన్తౌ చ పాదపాన్ ।
చారయన్తౌ చ గా దూరే వ్యాహరన్తౌ చ నామభిః ॥ 3

నిర్యోగపాశస్కన్ధౌ తౌ వనమాలావిభూషితౌ । శుశుభాతే మహాత్మానౌ బాలశృఙ్గావివర్షభౌ ॥

సువర్ణాఞ్జనచూర్ణాభ్యాం తౌ తదా రూషితామ్బరౌ ।
మహేన్ద్రాయుధసంయుక్తౌ శ్వేతకృష్ణావివామ్బుదౌ ॥ 5

చేరతుర్లోకసిద్ధాభిః క్రీడాభిరితరేతరమ్ । సమస్తలోకనాథానాం నాథభూతౌ భువం గతౌ ॥ 6

మనుష్యధర్మాభిరతౌ మానయన్తౌ మనుష్యతామ్ । తజ్జాతిగుణయుక్తాభిః క్రీడాభిశ్చేరతుర్వనమ్ ॥ 7

తతస్త్వాన్దోళికాభిశ్చ నియుద్ధైశ్చ మహాబలౌ । వ్యాయామం చక్రతుస్తత్ర క్షేపణీయైస్తథాశ్మభిః ॥ ౮

తల్లిప్సురసురస్తత్ర హ్యుభయో రమమాణయోః । ఆజగామ ప్రలమ్బాఖ్యో గోపవేషతిరోహితః ॥ 9

సోఽవగాహత నిశ్శఙ్కస్తేషాం మధ్యమమానుషః । మానుషం వపురాస్థాయ ప్రలమ్బో దానవోత్తమః ॥

తయోశ్ఛిద్రాన్తరప్రేప్సురవిషహ్యమమన్యత । కృష్ణం తతో రౌహిణేయం హన్తుం చక్రే మనోరథమ్ ॥

హరిణాక్రీడనం నామ బాలక్రీడనకం తతః । ప్రకుర్వన్తో హి తే సర్వే ద్వౌ ద్వౌ యుగపదుత్థితౌ । 12

శ్రీదామ్నా సహ గోవిన్దః ప్రలమ్బేన తథా బలః । గోపాలైరపరైశ్చాన్యే గోపాలాః పుప్లువుస్తతః ॥ 13

శ్రీదామానం తతః కృష్ణః ప్రలమ్బం రోహిణీసుతః । జితవాన్కృష్ణపక్షీయైర్గోపైరన్యే పరాజితాః ॥

తే వాహయన్తస్త్వన్యోన్యం భాణ్డీరవటమేత్య వై । పునర్నివవృతుస్సర్వే యే యే తత్ర పరాజితాః ॥

సఙ్కర్షణం తు స్కన్ధేన శీఘ్రముత్క్షిప్య దానవః । నభస్స్థలం జగామాశు సచన్ద్ర ఇవ వారిదః ॥ 16

అసహన్రౌహిణేయస్య స భారం దానవోత్తమః । వవృధే సుమహాకాయః ప్రావృషీవ బలాహకః ॥ 17

సఙ్కర్షణస్తు తం దృష్ట్వా దగ్ధశైలోపమాకృతిమ్ । స్రగ్దామలమ్బాభరణం మకుటాటోపమస్తకమ్ ।
రౌద్రం శకటచక్రాక్షం పాదన్యాసచలత్క్షితిమ్ ॥ 18

అభీతమనసా తేన రక్షసా రోహిణీసుతః । హ్రియమాణస్తతః కృష్ణమిదం వచనమబ్రవీత్ ॥ 19

కృష్ణ కృష్ణ హ్రియామ్యేష పర్వతోదగ్రమూర్తినా । కేనాపి పశ్య దైత్యేన గోపాలచ్ఛద్మరూపిణా ॥ 20

యదత్ర సామ్ప్రతం కార్యం మయా మధునిషూదన ।
తత్కథ్యతాం ప్రయాత్యేష దురాత్మాఽతిత్వరాన్వితః ॥ 21

శ్రీపరాశర ఉవాచ:—

తమాహారామంగోవిన్దస్స్మితభిన్నోష్ఠసంపుటః । మహాత్మాకాహిణేయస్యబలవీర్యప్రమాణవిత్ ॥

శ్రీకృష్ణ ఉవాచ :—

కిమయంమానుషోభావో వ్యక్తమేవావలమ్బ్యతే ।
సర్వాత్మన్సర్వగుహ్యానాం గుహ్యాగుహ్యాత్మనాత్వయా ॥ 23

స్మరాశేషజగద్బీజకారణంకారణాగ్రజ । ఆత్మానమేకంతద్వచ్చజగత్యేకార్ణవేచయత్ ॥ 24

కింనవేత్సియథాహంచత్వంచైకంకారణంభువః । భారావతారణార్థాయమర్త్యలోకముపాగతౌ ॥

నభశ్శిరస్తేఽమ్బువహాశ్చకేశాః పాదౌక్షితిర్వక్త్రమనన్తవహ్నిః ।
సోమోమనస్తేశ్వసితంసమీరణో దిశశ్చతస్రోఽవ్యయబాహవస్తే ॥ 26

సహస్రవక్త్రోభగవాన్మహాత్మాసహస్రహస్తాఙ్ఘ్రిశరీరభేదః ।
సహస్రపద్మోద్భవయోనిరాద్యస్సహస్రశస్త్వాంమునయోగృణన్తి ॥ 27

దివ్యంహిరూపంతవవేత్తినాన్యో దేవైరశేషైరవతారరూపమ్ ।
తదర్చ్యతేవేత్సినకింయదన్తేత్వయ్యేవవిశ్వంలయమభ్యుపైతి ॥ 28

త్వయాధృతేయంధరణీబిభర్తి చరాచరంవిశ్వమనన్తమూర్తే ।
కృతాదిభేదైరజకాలరూపో నిమేషపూర్వోజగదేతదత్సి ॥ 29

అత్తంయథాబాడబవహ్నినామ్బుహిమస్వరూపంపరిగృహ్యకాస్తమ్ ।
హిమాచలేభానుమతోంఽశుసంగాజ్జలత్వమభ్యేతిపునస్తదేవ ॥ 30

ఏవంత్వయాసంహరణేఽత్తమేతజ్జగత్సమస్తంత్వదధీనకంపునః ।
తవైవసర్గాయసముద్యతస్య జగత్త్వమభ్యేత్యనుకల్పమీశ ॥ 31

భవానహంచవిశ్వాత్మన్నేకమేవహికారణమ్ । జగతోఽస్యజగత్యర్థే భేదేనావాంవ్యవస్థితౌ ॥ 32

తత్స్మర్యతామమేయాత్మంస్త్వయాత్మాజహిదానవమ్ ।
మానుష్యమేవావలమ్బ్యబన్ధూనాంక్రియతాంహితమ్ ॥ 33

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఇతిసంస్మారితోవిప్ర! కృష్ణేనసుమహాత్మనా । విహస్యపీడయామాస ప్రలమ్బంబలవాన్బలః ॥ 34

ముష్టినాసోహనన్మూర్ధ్నికోపసంరక్తలోచనః । తేనచాస్యప్రహారేణబహిర్యాతేవిలోచనే ॥ 35

సనిష్కాసితమస్తిష్కోముఖాచ్ఛోణితముద్వమన్ । నిపపాతమహీపృష్ఠే దైత్యవర్యోమమారచ ॥

ప్రలమ్బంనిహతందృష్ట్వాబలేనాద్భుతకర్మణా । ప్రహృష్టాస్తుష్టువుర్గోపాస్సాధుసాధ్వితిచాబ్రువన్ ॥

సంస్తూయమానోగోపైస్తురామోదైత్యేనిపాతితే । ప్రలమ్బేసహకృష్ణేనపునర్గోకులమాయయౌ ॥

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే పఞ్చమాంశే నవమోఽధ్యాయః.

—

శ్రీః

అథ పఞ్చమాంశే దశమోఽధ్యాయః.

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

తయోర్విహరతోరేవం రామకేశవయోర్వ్రజే । ప్రావృడ్వ్యతీతా వికసత్సరోజా చాభవచ్ఛరత్ ॥
అవాపుస్తాపమత్యర్థం శఫర్యః పల్వలోదకే । పుత్రక్షేత్రాదిసక్తేన మమత్వేన యథా గృహీ ॥ 2
మయూరా మౌనమాతస్థుః పరిత్యక్తమదా వనే । అసారతాం పరిజ్ఞాయ సంసారస్యేవ యోగినః ॥ 3
ఉత్సృజ్య జలసర్వస్వం విమలాః సితమూర్తయః । తత్యజుశ్చామ్బరం మేఘా గృహం విజ్ఞానినో యథా ॥
శరత్సూర్యాంశుతప్తాని యయుశ్శోషం సరాంసి చ । బహ్వాలమ్బమమత్వేన హృదయానీవ దేహినామ్ ॥
కుముదైశ్శరదమ్భాంసి యోగ్యతాలక్షణం యయుః । అవబోధైర్మనాంసీవ సమత్వమమలాత్మనామ్ ॥
తారకావిమలే వ్యోమ్ని రరాజాఖణ్డమణ్డలః । చన్ద్రశ్చరమదేహాత్మా యోగీ సాధుకులే యథా ॥ 7
శనకైశ్శనకైస్తీరం తత్యజుశ్చ జలాశయాః । మమత్వం క్షేత్రపుత్రాదిరూఢముచ్చైర్యథా బుధాః ॥ 8

పూర్వం త్యక్తైస్సరోఽమ్భోభిర్హంసా యోగం పునర్యయుః ।
క్లేశైః కుయోగినోఽశేషైరన్తరాయహతా ఇవ ॥ 9

నిభృతోఽభవదత్యర్థం సముద్రస్స్తిమితోదకః । క్రమావాప్తమహాయోగో నిశ్చలాత్మా యథా యతిః ॥
సర్వత్రాతిప్రసన్నాని సలిలాని తథాఽభవన్ । జ్ఞాతే సర్వగతే విష్ణౌ మనాంసీవ సుమేధసామ్ ॥ 11
బభూవ నిర్మలం వ్యోమ శరద్ధ్వస్తతోయదమ్ । యోగాగ్నిదగ్ధక్లేశౌఘం యోగినామివ మానసమ్ ॥
సూర్యాంశుజనితం తాపం నిన్యే తారాపతిశ్శమమ్ । అహంమానోద్భవం దుఃఖం వివేకస్సుమహానివ ॥

నభసోఽబ్దం భువః పఙ్కం కాలుష్యం చామ్భసశ్శరత్ ।
ఇన్ద్రియాణీన్ద్రియార్థేభ్యః ప్రత్యాహార ఇవాహరత్ ॥ 14

ప్రాణాయామ ఇవామ్భోభిస్సరసాం కృతపూరకైః । అభ్యస్యతేఽనుదివసం రేచకాకుమ్భకాదిభిః ॥ 15
విమలామ్బరనక్షత్రే కాలే చాభ్యాగతే వ్రజే । దదర్శేన్ద్రమహారమ్భాయోద్యతాంస్తాన్ వ్రజౌకసః ॥

కృష్ణస్తానుత్సుకాన్ దృష్ట్వా గోపానుత్సవలాలసాన్ ।
కౌతూహలాదిదం వాక్యం ప్రాహ వృద్ధాన్మహామతిః ॥ 17

కోఽయం శక్రమహో నామ యేన వో హర్ష ఆగతః । ప్రాహ తం నన్దగోపశ్చ పృచ్ఛన్తమతిసాదరమ్ ॥ 18

నన్దగోప ఉవాచ :—

మేఘానాం పయసాం చేశో దేవరాజశ్శతక్రతుః । తేన సంచోదితా మేఘా వర్షన్త్యమ్బుమయం రసమ్ ॥

తద్వృష్టిజనితం సస్యం వయమన్యే చ దేహినః ।
వర్తయామోపయుఞ్జానాస్తర్పయామశ్చ దేవతాః ॥ 20

క్షీరవత్యఇమాగావో వత్సవత్యశ్చనిర్వృతాః ।
తేనసంవర్ధితైస్సస్యైస్తుష్టాఃపుష్టాభవన్తివై ॥ 21

నాసస్యానాతృణాభూమిర్నబుభుక్షార్దితోజనః । దృశ్యతేయత్రదృశ్యన్తేవృష్టిమన్తోబలాహకాః॥
భౌమమేతత్పయోదుగ్ధంగోభిస్సూర్యస్యవారిదైః । పర్జన్యస్సర్వలోకస్యోద్భవాయభువివర్షతి॥

తస్మాత్ప్రావృషిరాజానస్సర్వేశక్రంముదాయుతాః ।
మఖైస్సురేశమర్చన్తి వయమన్యేచమానవాః ॥ 24

శ్రీపరాశర ఉవాచ —

నన్దగోపస్యవచనం శ్రుత్వేత్థంశక్రపూజనే । రోషాయత్రిదశేన్ద్రస్యప్రాహదామోదరస్తదా ॥ 25
నవయంకృషికర్తారో వాణిజ్యాజీవినోనచ । గావోఽస్మద్దైవతంతాత! వయంవనచరాయతః ॥ 26

ఆన్వీక్షికీత్రయీవార్తాదణ్డనీతిస్తథాపరా ।
విద్యాచతుష్టయంచైతద్వార్తామాత్రంశృణుష్వమే ॥ 27
కృషిర్వణిజ్యాతద్వచ్చ తృతీయంపశుపాలనమ్ ।
విద్యాహ్యేకామహాభాగ! వార్తావృత్తిత్రయాశ్రయా ॥ 28
కర్షకాణాంకృషిర్వృత్తిః పణ్యంవిపణిజీవినామ్ ।
అస్మాకంగౌఃపరావృత్తిర్వార్తాభేదైరియంత్రిభిః ॥ 29
విద్యయాయోయయాయుక్తస్తస్యసాదైవతంమహత్ ।
సైవపూజ్యార్చనీయాచ సైవతస్యోపకారికా ॥ 30

యోయస్యఫలమశ్నన్వైపూజయత్యపరంనరః । ఇహచప్రేత్యచైవాసౌనతదాప్నోతిశోభనమ్ ॥
కృష్యాన్తాఃప్రథితాసీమాస్సీమాన్తంచపునర్వనమ్ । వనాన్తాగిరయస్సర్వేతేచాస్మాకంపరాగతిః॥ 32
నద్వారబన్ధావరణా నగృహక్షేత్రిణస్తథా । సుఖినస్త్వఖిలేలోకే యథావైచక్రచారిణః ॥ 33
శ్రూయన్తేగిరయశ్చైవవనేఽస్మిన్కామరూపిణః । తత్తద్రూపంసమాస్థాయరమన్తేస్వేషుసానుషు॥
యదాచైతేప్రబాధ్యన్తేతేషాంయేకాననౌకసః । తదాసింహాదిరూపైస్తాన్ఘాతయన్తిమహీధరాః॥

గిరియజ్ఞస్త్వయంతస్మాద్గోయజ్ఞశ్చప్రవర్త్యతామ్ ।
కిమస్మాకంమహేన్ద్రేణగావశ్శైలాశ్చదేవతాః ॥ 36

మన్త్రయజ్ఞపరావిప్రాస్సీరయజ్ఞాశ్చకర్షకాః । గిరిగోయజ్ఞశీలాశ్చ వయమద్రివనాశ్రయాః ॥ 37

తస్మాద్గోవర్ధనశ్శైలోభవద్భిర్వివిధార్హణైః ।
అర్చ్యతాంపూజ్యతాంమేధ్యాన్పశూన్హత్వావిధానతః ॥ 38
సర్వఘోషస్యసందోహో గృహ్యతాంమావిచార్యతామ్ ।
భోజ్యన్తాంతేనవైవిప్రాస్తథాయేచాభివాఞ్ఛకాః ॥ 39

తత్రార్చితే కృతే హోమే భోజితేషు ద్విజాతిషు । శరత్పుష్పకృతాపీడాః పరిగచ్ఛన్తు గోగణాః ॥ 40
ఏతన్మమ మతం గోపాస్సంప్రీత్యా క్రియతే యది । తతః కృతా భవేత్ప్రీతిర్గవామద్రేస్తథా మమ ॥ 41

శ్రీపరాశర ఉవాచ .—

ఇతి తస్య వచశ్శ్రుత్వా నన్దాద్యాస్తే వ్రజౌకసః ।
ప్రీత్యుత్ఫుల్లముఖా గోపాస్సాధుసాధ్విత్యథాబ్రువన్ ॥ 42
శోభనం తే మతం వత్స యదేతద్భవతోదితమ్ । తత్కరిష్యామహే సర్వం గిరియజ్ఞః ప్రవర్త్యతామ్ ॥ 43
తథా చ కృతవన్తస్తే గిరియజ్ఞం వ్రజౌకసః । దధిపాయసమాంసాద్యైర్దదుశ్శైలబలిం తతః ॥ 44
ద్విజాంశ్చ భోజయామాసుశ్శతశోఽథ సహస్రశః ॥ 45
గావశ్శైలం తతశ్చక్రురర్చితాస్తాః ప్రదక్షిణమ్ । వృషభాశ్చాతినర్దన్తస్సతోయా జలదా ఇవ ॥ 46
గిరిమూర్ధని కృష్ణోఽపి శైలోఽహమితి మూర్తిమాన్ । బుభుజేఽన్నం బహుతరం గోపవర్యాహృతం ద్విజ ॥
స్వేనైవ కృష్ణో రూపేణ గోపైస్సహ గిరేశ్శిరః ।
అధిరుహ్యార్చయామాస ద్వితీయామాత్మనస్తనుమ్ ॥ 48
అన్తర్ధానం గతే తస్మిన్ గోపా లబ్ధ్వా తతో వరాన్ । కృత్వా గిరిమఖం గోష్ఠం నిజమభ్యాయయుః పునః ॥

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే పఞ్చమాంశే దశమోఽధ్యాయః.

అథ పఞ్చమాంశే ఏకాదశోఽధ్యాయః

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

మఖే ప్రతిహతే శక్రో మైత్రేయాతిరుషాన్వితః । సంవర్తకం నామ గణం తోయదానామథాబ్రవీత్ ॥ 1
భో భో మేఘా నిశమ్యైతద్వచనం గదతో మమ । ఆజ్ఞానన్తరమేవాశు క్రియతామవిచారితమ్ ॥ 2
నన్దగోపస్సుదుర్బుద్ధిర్గోపైరన్యైస్సహాయవాన్ । కృష్ణాశ్రయబలాధ్మాతో మఖభఙ్గమచీకరత్ ॥ 3
ఆజీవో యః పరస్తేషాం గావస్తస్య చ కారణమ్ । తా గావో వృష్టివాతేన పీడ్యన్తాం వచనాన్మమ ॥ 4
అహమప్యద్రిశృఙ్గాభం తుఙ్గమారుహ్య వారణమ్ ।
సాహాయ్యం వః కరిష్యామి వాయ్వమ్బూత్సర్గయోజితమ్ । 5

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఇత్యాజ్ఞప్తాస్తతస్తేన ముముచుస్తే బలాహకాః । వాతవర్షం మహాభీమమభావాయ గవాం ద్విజ ॥ 6
తతః క్షణేన పృథివీ కకుభోఽమ్బరమేవ చ । ఏకం ధారామహాసారపూరణేనాభవన్మునే ॥ 7
విద్యుల్లతాకశాఘాతత్రస్తైరివ ఘనైర్ఘనమ్ । నాదాపూరితదిక్చక్రైర్ధారాసారమపాత్యత ॥ 8
అన్ధకారీకృతే లోకే వర్షద్భిరనిశం ఘనైః । అధశ్చోర్ధ్వం చ తిర్యక్చ జగదాప్యమివాభవత్ ॥ 9

గావస్తుతేనపతతావర్షవాతేనవేగినా । ధూతాఃప్రాణాఞ్జహుస్సన్నత్రికసక్థిశిరోధరాః ॥ 10
క్రోడేనవత్సానాక్రమ్యతస్థురన్యామహామునే । గావోవివత్సాశ్చకృతావారిపూరేణచాపరాః ॥ 11
వత్సాశ్చదీనవదనావాతకంపితకన్ధరాః । త్రాహిత్రాహీత్యల్పశబ్దాఃకృష్ణమూచురివాతురాః ॥ 12
తతస్తద్గోకులంసర్వంగోగోపీగోపసంకులమ్ । అతీవార్తంహరిర్దృష్ట్వామైత్రేయాచిన్తయత్తదా॥
ఏతత్కృతంమహేన్ద్రేణమఖభఙ్గవిరోధినా । తదేతదఖిలంగోష్ఠం త్రాతవ్యమధునామయా ॥ 14
ఇమమద్రిమహంధైర్యాదుత్పాట్యోరుశిలాఘనమ్ । ధారయిష్యామిగోష్ఠస్యపృథుచ్ఛత్రమివోపరి ॥

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఇతికృత్వామతింకృష్ణోగోవర్ధనమహీధరమ్ । ఉత్పాట్యైకకరేణైవ ధారయామాసలీలయా ॥ 16
గోపాంశ్చాహహరిశ్శౌరిస్సముత్పాటితభూధరః । విశధ్వమత్రత్వరితాఃకృతంవర్షనివారణమ్ ॥
సునివాతేషుదేశేషుయథాజోషమిహాస్యతామ్ । ప్రవిశ్యతాంనభేతవ్యంగిరిపాతాచ్చనిర్భయైః॥18
ఇత్యుక్తాస్తేనతేగోపావివిశుర్గోధనైస్సహ । శకటారోపితైర్భాణ్డైర్గోప్యశ్చాసారపీడితాః॥ 19
కృష్ణోఽపితందధారైవశైలమత్యన్తనిశ్చలమ్ । వ్రజైకవాసిభిర్హర్షవిస్మితాక్షైర్నిరీక్షితః ॥ 20
గోపగోపీజనైర్హృష్టైఃప్రీతివిస్తారితేక్షణైః । సంస్తూయమానచరితఃకృష్ణశ్శైలమధారయత్॥ 21
సప్తరాత్రంమహామేఘావవర్షుర్నన్దగోకులే । ఇన్ద్రేణచోదితావిప్రగోపానాంనాశకారిణా॥ 22
తతోధృతేమహాశైలేపరిత్రాతేచగోకులే । మిథ్యాప్రతిజ్ఞోబలభిద్వారయామాసతాన్ఘనాన్॥23
వ్యభ్రేనభసిదేవేన్ద్రేవితథాత్మవచస్యథ । నిష్క్రమ్యగోకులంహృష్టంస్వస్థానంపునరాగమత్॥ 24
ముమోచకృష్ణోఽపితదాగోవర్ధనమహాచలమ్ । స్వస్థానేవిస్మితముఖైర్దృష్టస్తైస్తువ్రజౌకసైః॥ 25

ఇతి శ్రీ విష్ణుపురాణే పఞ్చమాంశే ఏకాదశోఽధ్యాయః

అథ పఞ్చమాంశే ద్వాదశోఽధ్యాయః

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ధృతేగోవర్ధనేశైలేపరిత్రాతేచగోకులే । రోచయామాసకృష్ణస్యదర్శనంపాకశాసనః॥ 1
సోఽధిరుహ్యమహానాగమైరావతమమిత్రజిత్ । గోవర్ధనగిరౌకృష్ణం దదర్శత్రిదశేశ్వరః ॥ 2
చారయన్తంమహావీర్యంగాస్తుగోపవపుర్ధరమ్ । కృత్స్నస్యజగతోగోపంవృతంగోపకుమారకైః ॥
గరుడంచదదర్శోచ్చైరన్తర్ధానగతంద్విజ ।
కృతచ్ఛాయంహరేర్మూర్ధ్ని పక్షాభ్యాంపక్షిపుంగవమ్ ॥ 4
అవరుహ్యసనాగేన్ద్రాదేకాన్తేమధుసూదనమ్ । శక్రస్సస్మితమాహేదం ప్రీతివిస్తారితేక్షణః ॥ 5

ఇన్ద్ర ఉవాచ :—

కృష్ణకృష్ణశృణుష్వేదం యదర్థమహమాగతః ।
త్వత్సమీపం మహాబాహో నైతచ్చిన్త్యంత్వయాఽన్యథా ॥ 6
భారావతరణార్థాయ పృథివ్యాః పృథివీతలే । అవతీర్ణోఽఖిలాధార త్వమేవ పరమేశ్వర ॥ 7
మఖభఙ్గవిరోధేన మయా గోకులనాశకాః । సమాదిష్టా మహామేఘాస్తైశ్చేదం కదనం కృతమ్ ॥ 8
త్రాతాస్తాశ్చ త్వయా గావస్సముత్పాట్య మహీధరమ్ ।
తేనాహం తోషితో వీర ! కర్మణాఽత్యద్భుతేన తే ॥ 9
సాధితం కృష్ణ దేవానామహం మన్యే ప్రయోజనమ్ । త్వయాయమద్రిప్రవరః కరేణైకేన యద్ధృతః ॥ 10
గోభిశ్చ చోదితః కృష్ణ ! త్వత్సకాశమిహాగతః ।
త్వయా త్రాతాభిరత్యర్థం యుష్మత్సత్కారకారణాత్ ॥ 11
స త్వాం కృష్ణాభిషేక్ష్యామి గవాం వాక్యప్రచోదితః ।
ఉపేన్ద్రత్వే గవామిన్ద్రో గోవిన్ద స్త్వం భవిష్యసి ॥ 12

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

అథోపవాహ్యాదాదాయ ఘణ్టామైరావతాద్గజాత్ । అభిషేకం తయా చక్రే పవిత్రజలపూర్ణయా ॥
క్రియమాణేఽభిషేకే తు గావః కృష్ణస్య తత్క్షణాత్ ।
ప్రస్నవోద్భూతదుగ్ధార్ద్రాం సద్యశ్చక్రుర్వసుంధరామ్ ॥ 14
అభిషిచ్య గవాం వాక్యాదుపేన్ద్రం వై జనార్దనమ్ । ప్రీత్యా సప్రశ్రయం వాక్యం పునరాహ శచీపతిః ॥
గవామేతత్కృతం వాక్యం తథాన్యదపి మే శృణు । యద్బ్రవీమి మహాభాగ ! భారావతరణేచ్ఛయా ॥
మమాంశః పురుషవ్యాఘ్ర పృథివ్యాం పృథివీధర । అవతీర్ణోఽర్జునో నామ సంరక్ష్యో భవతా సదా ॥
భారావతరణే సాహ్యం స తే వీరః కరిష్యతి । సంరక్షణీయో భవతా యథాఽఽత్మా మధుసూదన ॥ 18

శ్రీభగవానువాచ :—

జానామి భారతే వంశే జాతం పార్థం తవాంశతః । తమహం పాలయిష్యామి యావత్స్థాస్యామి భూతలే ॥
యావన్మహీతలే శక్ర ! స్థాస్యామ్యహమరిందమ । న తావదర్జునం కశ్చిద్దేవేన్ద్ర యుధి జేష్యతి ॥ 20
కంసో నామ మహాబాహుర్దైత్యోఽరిష్ట స్తథాఽసురః । కేశీ కువలయాపీడో నరకాద్యా స్తథాపరే ॥
హతేషు తేషు దేవేన్ద్ర ! భవిష్యతి మహాహవః । తత్ర విద్ధి సహస్రాక్ష ! భారావతరణం కృతమ్ ॥ 22
స త్వం గచ్ఛ న సంతాపం పుత్రార్థే కర్తుమర్హసి । నార్జునస్య రిపుః కశ్చిన్మమాగ్రే ప్రభవిష్యతి ॥
అర్జునార్థే త్వహం సర్వాన్ యుధిష్ఠిరపురోగమాన్ ।
నివృత్తే భారతే యుద్ధే కున్త్యై దాస్యామ్యవిక్షతాన్ ॥ 24

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఇత్యుక్తస్సంపరిష్వజ్య దేవరాజో జనార్దనమ్ । ఆరుహ్యైరావతంనాగంపునరేవదివంయయౌ ॥25
కృష్ణోఽపిసహితోగోభిర్గోపాలైశ్చపునర్వ్రజమ్ । ఆజగామాథగోపీనాందృష్టిపూతేనవర్త్మనా ॥

ఇతి శ్రీ విష్ణుపురాణే పఞ్చమాంశే ద్వాదశోఽధ్యాయః,

అథ పఞ్చమాంశే త్రయోదశోఽధ్యాయః

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

గతేశక్రేతుగోపాలాఃకృష్ణమక్లిష్టకారిణమ్ । ఊచుఃప్రీత్యాధృతందృష్ట్వాతేనగోవర్ధనాచలమ్ ॥
వయమస్మాన్మహాభాగ! భగవన్మహతోభయాత్ । గావశ్చభవతాత్రాతాగిరిధారణకర్మణా ॥ 2
బాలక్రీడేయమతులాగోపాలత్వంజుగుప్సితమ్ । దివ్యంచభవతఃకర్మకిమేతత్తాత! కథ్యతామ్ ॥ 8
కాళీయోదమితస్తోయేధేనుకోవినిపాతితః । ధృతోగోవర్ధనశ్చాయం శఙ్కితానిమనాంసినః ॥ 4

సత్యంసత్యంహరేఃపాదౌశపామోఽమితవిక్రమ ।
యథావద్వీర్యమాలోక్య నత్వాంమన్యామహేనరమ్ ॥ 5

ప్రీతిస్సస్త్రీకుమారస్య వ్రజస్యత్వయి కేశవ । కర్మచేదమశక్యంయత్సమస్తైస్త్రిదశైరపి ॥ 6

బాలత్వంచాతివీర్యత్వం జన్మచాస్మాస్వశోభనమ్ ।
చిన్త్యమానమమేయాత్మన్ శఙ్కాంకృష్ణప్రయచ్ఛతి ॥ 7

దేవోవాదానవోవాత్వం యక్షోగన్ధర్వఏవవా । కిమస్మాకంవిచారేణబాన్ధవోఽసినమోఽస్తుతే ॥ 8

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

క్షణంభూత్వాత్వసౌతూష్ణీం కిఞ్చిత్ప్రణయకోపవాన్ ।
ఇత్యేవముక్తస్తైర్గోపైః కృష్ణోఽప్యాహమహామతే! ॥ 9

శ్రీభగవాన్ ఉవాచ :—

మత్సంబన్ధేనవోగోపాఃయదిలజ్జానజాయతే । శ్లాఘ్యోవాహంతతఃకింవోవిచారేణప్రయోజనమ్ ॥
యదివోఽస్తిమయిప్రీతిశ్శ్లాఘ్యోఽహంభవతాంయది।తదాత్మబంధుసదృశీబుద్ధిర్వఃక్రియతాంమయి॥
నాహందేవోనగన్ధర్వోనయక్షోనచదానవః।అహంవోబాన్ధవోజాతోనైతచ్చిన్త్యమితోఽన్యథా ॥

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఇతిశ్రుత్వాహరేర్వాక్యంబద్ధమౌనాస్తతోవనమ్।యయుర్గోపామహాభాగతస్మిన్ప్రణయకోపిని॥
కృష్ణస్తువిమలంవ్యోమశరచ్చన్ద్రస్యచన్ద్రికామ్ । తదాకుముదినీంఫుల్లామామోదితదిగన్తరామ్॥

వనరాజింతథాకూజద్భృఙ్గమాలామనోహరామ్ । విలోక్యసహగోపీభిర్మనశ్చక్రేరతింప్రతి ॥ 15
వినా రామేణమధురమతీవవనితాప్రియమ్ । జగౌకలపదంశౌరిస్తారమన్ద్రకృతక్రమమ్ ॥ 16

రమ్యంగీతధ్వనింశ్రుత్వాసంత్యజ్యావసథాంస్తదా ।
ఆజగ్ముస్త్వరితా గోప్యోయత్రాస్తేమధుసూదనః ॥ 17

శనైశ్శనైర్జగౌగోపీకాచిత్తస్యలయానుగమ్ । దత్తావధానాకాచిచ్చ తమేవమనసాఽస్మరత్ ॥

కాచిత్కృష్ణేతికృష్ణేతి ప్రోక్త్వాలజ్జాముపాయయౌ ।
యయౌచకాచిత్ప్రేమాన్ధాతత్పార్శ్వమవిలమ్బితమ్ ॥ 19

కాచిదావసథస్యాన్తేస్థిత్వాదృష్ట్వాబహిర్గురుమ్। తన్మయత్వేనగోవిన్దందధ్యౌమీలితలోచనా॥
తచ్చిత్తవిమలాహ్లాదక్షీణపుణ్యచయాతథా । తదప్రాప్తిమహాదుఃఖవిలీనాశేషపాతకా ॥ 21
చిన్తయన్తీజగత్సూతిం పరబ్రహ్మస్వరూపిణమ్ । నిరుచ్ఛ్వాసతయాముక్తింగతాన్యాగోపకన్యకా
గోపీపరివృతోరాత్రింశరచ్చన్ద్రమనోరమామ్ । మానయామాసగోవిన్దోరాసారంభరసోత్సుకః ॥

గోప్యశ్చబృన్దశఃకృష్ణచేష్టాస్వాయత్తమూర్తయః ।
అన్యదేశంగతేకృష్ణేచేరుర్బృన్దావనాన్తరమ్ ॥ 24
కృష్ణేనిబద్ధహృదయా ఇదమూచుఃపరస్పరమ్ ॥ 25

కృష్ణోఽహమేషలలితం వ్రజామ్యాలోక్యతాంగతిః । అన్యాబ్రవీతికృష్ణస్య మమగీతిర్నిశమ్యతామ్॥
దుష్టకాలియతిష్ఠాత్ర కృష్ణోఽహమితిచాపరా । బాహుమాస్ఫోట్యకృష్ణస్యలీలయాసర్వమాదదే॥27
అన్యాబ్రవీతిభోగోపానిశ్శఙ్కైఃస్థీయతామిహ । అలంవృష్టిభయేనాత్రధృతోగోవర్ధనోమయా॥28
ధేనుకోఽయంమయాక్షిప్తోవిచరన్తుయథేచ్ఛయా । గావోబ్రవీతిచైవాన్యాకృష్ణలీలానుసారిణీ ॥ 29

ఏవంనానాప్రకారాసు కృష్ణచేష్టాసుతాస్తదా ।
గోప్యోవ్యగ్రాస్సమంచేరూరమ్యంబృన్దావనాన్తరమ్ ॥ 30

విలోక్యైకాభువంప్రాహగోపీగోపవరాఙ్గనా । పులకాఞ్చితసర్వాఙ్గీవికాసినయనోత్పలా ॥ 31
ధ్వజవజ్రాఙ్కుశాబ్జాఙ్కరేఖావన్త్యాలి! పశ్యత । పదాన్యేతానికృష్ణస్య లీలాలలితగామినః ॥ 32
కాపితేనసమాయాతాకృతపుణ్యామదాలసా । పదానితస్యాశ్చైతానిఘనాన్యల్పతనూని చ ॥ 33

పుష్పాపచయమత్రోచ్చైశ్చక్రేదామోదరోధ్రువమ్ ।
యేనాగ్రాక్రాన్తమాత్రాణి పదాన్యత్రమహాత్మనః ॥ 34

అత్రోపవిశ్యసాతేనకాచిత్పుష్పైరలంకృతా । అన్యజన్మనిసర్వాత్మావిష్ణురభ్యర్చితోయయా॥
పుష్పబన్ధనసమ్మానకృతమానామపాస్యతామ్ । నన్దగోపసుతోయాతోమార్గేణానేనపశ్యత ॥
అనుయాతైనమత్రాన్యానితమ్బభరమన్థరా । యాగన్తవ్యేద్రుతంయాతినిమ్నపాదాగ్రసంస్థితిః॥
హస్తన్యస్తాగ్రహస్తేయంతేనయాతితథాసఖి । అనాయత్తపదన్యాసా లక్ష్యతేపదపద్ధతిః ॥ 38

హస్తసంస్పర్శమాత్రేణ ధూర్తేనైషావిమానితా ।
నైరాశ్యాన్మన్దగామిన్యా నివృత్తంలక్ష్యతేపదమ్ ॥ 39

నూనముక్త్వా రమామీతి పునరేష్యామి తేఽన్తికమ్ । తేన కృష్ణేన యేనైషా త్వరితా పదపద్ధతిః ॥ 40
ప్రవిష్టో గహనం కృష్ణః పదమత్ర న లక్ష్యతే । నివర్తధ్వం శశాఙ్కస్య నైతద్దీధితిగోచరే ॥ 41
నివృత్తాస్తాస్తదా గోప్యో నిరాశాః కృష్ణదర్శనే। యమునాతీరమాసాద్య జగుస్తచ్చరితం తథా ॥ 42
తతో దదృశురాయాన్తం వికాసిముఖపంకజమ్ । గోప్యస్త్రైలోక్యగోప్తారం కృష్ణమక్లిష్టచేష్టితమ్॥ 43
కాచిదాలోక్య గోవిన్దమాయాన్తమతిహర్షితా । కృష్ణ కృష్ణేతి కృష్ణేతి ప్రాహ నాన్యదుదీరయత్ ॥
కాచిద్భ్రూభఙ్గురం కృత్వా లలాటఫలకం హరిమ్। విలోక్య నేత్రభృఙ్గాభ్యాం పపౌ తన్ముఖపఙ్కజమ్ ॥
కాచిదాలోక్య గోవిన్దం నిమీలితవిలోచనా । తస్యైవ రూపం ధ్యాయన్తీ యోగారూఢేవ సా బభౌ ॥

తతః కాంచిత్ప్రియాలాపైః కాంచిద్భ్రూభఙ్గవీక్షితైః ।
నిన్యేఽనునయమన్యాంచ కరస్పర్శేన మాధవః ॥ 47

తాభిః ప్రసన్నచిత్తాభిర్గోపీభిస్సహ సాదరమ్ । రరాస రాసగోష్ఠీభిరుదారచరితో హరిః ॥ 48
రాసమణ్డలబన్ధోఽపి కృష్ణపార్శ్వమనుజ్ఝతా । గోపీజనేన నైవాభూదేకస్థానస్థిరాత్మనా ॥ 49
హస్తే గృహ్య చైకైకాం గోపీనాం రాసమణ్డలే । చకార తత్కరస్పర్శనిమీలితదృశం హరిః ॥ 50
తతః ప్రవవృతే రాసశ్చలద్వలయనిస్వనః । అనుయాతశరత్కావ్యగేయగీతిరనుక్రమాత్ ॥ 51
కృష్ణశ్శరచ్చన్ద్రమసం కౌముదీం కుముదాకరమ్ । జగౌ గోపీజనస్త్వేకం కృష్ణనామ పునః పునః॥ 52
పరివృత్తిశ్రమే కాచ చలద్వలయలాపినీమ్ । దదౌ బాహులతాం స్కన్ధే గోపీ మధునిఘాతినః ॥ 53
కాచిత్ప్రవిలసద్బాహుం పరిరభ్య చుచుమ్బ తమ్ । గోపీ గీతస్తుతివ్యాజాన్నిపుణా మధుసూదనమ్ ॥ 54
గోపీకపోలసంశ్లేషమభిగమ్య హరేర్భుజౌ । పులకోద్గమసస్యాయ స్వేదామ్బుఘనతాం గతౌ ॥ 55
రాసగేయం జగౌ కృష్ణో యావత్తారతరధ్వనిః । సాధు కృష్ణేతి కృష్ణేతి తావత్తా ద్విగుణం జగుః ॥ 56

గతేఽనుగమనం చక్రుర్వలనే సంముఖం యయుః ।
ప్రతిలోమానులోమాభ్యాం భేజుర్గోపాఙ్గనా హరిమ్ ॥ 57

స తథా సహ గోపీభీ రరాస మధుసూదనః । యథాబ్దకోటిప్రతిమః క్షణస్తేన వినాఽభవత్ ॥ 58
తా వార్యమాణాః పతిభిః పితృభిర్భ్రాతృభిస్తథా। కృష్ణం గోపాఙ్గనా రాత్రౌ రమయన్తి రతిప్రియాః॥
సోఽపి కైశోరకవయో మానయన్మధుసూదనః । రేమే తాభిరమేయాత్మా క్షపాసు క్షపితాహితః ॥ 60
తద్భర్తృషు తథా తాసు సర్వభూతేషు చేశ్వరః । ఆత్మస్వరూపరూపోఽసౌ వ్యాపీ వాయురివ స్థితః ॥61
యథా సమస్తభూతేషు నభోఽగ్నిః పృథివీ జలమ్ । వాయుశ్చాత్మా తథైవాసౌ వ్యాప్య సర్వమవస్థితః॥62

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే పఞ్చమాంశే త్రయోదశోఽధ్యాయః.

శ్రీః

అథ పఞ్చమాంశే చతుర్దశోఽధ్యాయః.

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ప్రదోషార్ధే కదాచిత్తు రాసాసక్తే జనార్దనే । త్రాసయన్సమదో గోష్ఠమరిష్టస్సముపాగమత్ ॥1
సతోయతోయదచ్ఛాయ స్తీక్ష్ణశృఙ్గోఽర్కలోచనః ।
ఖురాగ్రపాతైరత్యర్థం దారయన్ధరణీతలమ్ ॥ 2
లేలిహానస్సనిష్పేషం జిహ్వయోష్ఠౌ పునఃపునః । సంరంభావిద్ధలాఙ్గూలః కఠినస్కన్ధబన్ధనః ॥ 3
ఉదగ్రకకుదాభోగః ప్రమాణాద్దురతిక్రమః । విణ్మూత్రలిప్తపృష్ఠాఙ్గో గవాముద్వేగకారకః ॥ 4
ప్రలమ్బకణ్ఠోఽభిముఖ స్తరుఘాతాఙ్కితాననః । పాతయన్సగవాం గర్భాన్దైత్యో వృషభరూపధృత్ ॥
సూదయంస్తాపసానుగ్రో వనాన్యటతి యస్సదా ॥ 6
తత స్తమతిఘోరాక్షమవేక్ష్యాతిభయాతురాః । గోపాగోపస్త్రియశ్చైవ కృష్ణకృష్ణేతి చుక్రుశుః ॥ 7
సింహనాదం తతశ్చక్రే తలశబ్దం చ కేశవః । తచ్ఛబ్దశ్రవణాచ్చాసౌ దామోదరముఖం యయౌ ॥ 8
అగ్రన్యస్తవిషాణాగ్రః కృష్ణకుక్షికృతేక్షణః । అభ్యధావత దుష్టాత్మా కృష్ణం వృషభదానవః ॥ 9
ఆయాన్తం దైత్యవృషభం దృష్ట్వా కృష్ణో మహాబలః । నచచాల తతస్స్థానాదవజ్ఞాస్మితలీలయా ॥ 10
ఆసన్నం చైవ జగ్రాహ గ్రాహవన్మధుసూదనః । జఘాన జానునా కుక్షౌ విషాణగ్రహణాచలమ్ ॥ 11
తస్య దర్పబలం భఙ్క్త్వా గృహీతస్య విషాణయోః । అపీడయదరిష్టస్య కణ్ఠం క్లిన్నమివామ్బరమ్ ॥ 12
ఉత్పాట్య శృఙ్గమేకం తు తేనైవాతాడయత్తతః । మమార స మహాదైత్యో ముఖాచ్ఛోణితముద్వమన్ ॥
తుష్టువుర్నిహతే తస్మిన్దైత్యే గోపా జనార్దనమ్ । జమ్భే హతే సహస్రాక్షం పురా దేవగణా యథా ॥

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే పఞ్చమాంశే చతుర్దశోఽధ్యాయః

అథ పఞ్చమాంశే పఞ్చదశోఽధ్యాయః

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

కకుద్మిని హతేఽరిష్టే ధేనుకే వినిపాతితే । ప్రలమ్బే నిధనం నీతే ధృతే గోవర్ధనాచలే ॥ 1
దమితే కాళియే నాగే భగ్నే తుఙ్గద్రుమద్వయే । హతాయాం పూతనాయాం చ శకటే పరివర్తితే ॥2
కంసాయ నారదః ప్రాహ యథావృత్తమనుక్రమాత్ । యశోదాదేవకీగర్భపరివర్తాద్యశేషతః ॥
శ్రుత్వా తత్సకలం కంసో నారదాద్దేవదర్శనాత్ । వసుదేవం ప్రతి తదా కోపం చక్రే సుదుర్మతిః ॥ 4
సోఽతికోపాదుపాలభ్య సర్వయాదవసంసది । జగర్హ యాదవాంశ్చైవ కార్యం చైతదచిన్తయత్ ॥

యావన్నబలమారూఢౌరామకృష్ణౌసుబాలకౌ । తావదేవమయావధ్యావసాధ్యౌరూఢయౌవనౌ ॥
చాణూరోఽత్రమహావీర్యోముష్టికశ్చమహాబలః। ఏతాభ్యాంమల్లయుద్ధేనమారయిష్యామిదుర్మతీ ॥

ధనుర్మహామహాయోగవ్యాజేనానీయతౌవ్రజాత్ ।
తథాతథాయతిష్యామి యాస్యేతేసంక్షయంయథా ॥ 8

శ్వఫల్కతనయంశూరమక్రూరంయదుపుంగవమ్ ।
తయోరానయనార్థాయ ప్రేషయిష్యామిగోకులమ్ ॥ 9

బృన్దావనచరంఘోరమాదేక్ష్యామిచకేశినమ్ । తత్రైవాసావతిబలస్తావుభౌఘాతయిష్యతి ॥ 10
గజఃకువలయాపీడో మత్సకాశమిహాగతౌ । ఘాతయిష్యతివాగోపౌ వసుదేవసుతావుభౌ ॥ 11

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఇత్యాలోచ్యసదుష్టాత్మా కంసోరామజనార్దనౌ ।
హన్తుంకృతమతిర్వీరావక్రూరంవాక్యమబ్రవీత్ ॥ 12

కంస ఉవాచ :—

భోభోదానపతేవాక్యం క్రియతాంప్రీతయేమమ । ఇతఃస్యందనమారుహ్యగమ్యతాంనన్దగోకులమ్॥
వసుదేవసుతౌతత్రవిష్ణోరంశసముద్భవౌ । నాశాయకిలసంభూతౌ మమదుష్టౌప్రవర్ధతః ॥ 14

ధనుర్మహోమమాప్యత్ర చతుర్దశ్యాంభవిష్యతి ।
ఆనేయౌభవతాగత్వా మల్లయుద్ధాయతత్రతౌ ॥

చాణూరముష్టికౌమల్లౌ నియుద్ధకుశలౌమమ । తాభ్యాంసహానయోర్యుద్ధంసర్వలోకోఽత్రపశ్యతు॥
గజఃకువలయాపీడో మహామాత్రప్రచోదితః । సవాహనిష్యతేపాపౌ వసుదేవాత్మజౌశిశూ ॥ 17
తౌహత్వావసుదేవంచనన్దగోపంచదుర్మతిమ్ । హనిష్యేపితరంచైనముగ్రసేనంసుదుర్మతిమ్॥ 18
తతస్సమస్తగోపానాంగోధనాన్యఖిలాన్యహమ్ । విత్తంచాపహరిష్యామిదుష్టానాంమద్వధైషిణామ్॥
త్వామృతేయాదవాశ్చైతేద్విషోదానపతేమమ। ఏతేషాంచవధాయాహంయతిష్యేనుక్రమాత్తతః॥

తదానిష్కణ్టకంసర్వం రాజ్యమేతదయాదవమ్ ।
ప్రశాధిష్యేత్వయాతస్మాన్మత్ప్రీత్యైవీర ! గమ్యతామ్ ॥ 21

యథాచమాహిషంసర్పిర్దధిక్షీరంతథాబహు ।
గోపాస్సమానయన్త్వాశు తథావాచ్యాస్త్వయాచ తే ॥ 22

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఇత్యాజ్ఞప్తస్తదాక్రూరోమహాభాగవతోద్విజ! ।ప్రీతిమానభవత్కృష్ణంశ్వోద్రక్ష్యామీతిసత్వరః॥
తథేత్యుక్త్వాచరాజానంరథమారుహ్యశోభనమ్। నిశ్చక్రామతతఃపుర్యామధురాయామధుప్రియః॥

ఇతి శ్రీ విష్ణుపురాణే పఞ్చమాంశే పఞ్చదశోఽధ్యాయః.

అథ పఞ్చమాంశే షోడశోఽధ్యాయః

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

కేశీ చాపి బలోదగ్రః కంసదూతప్రచోదితః । కృష్ణస్య నిధనాకాఙ్క్షీ బృన్దావనముపాగమత్ ॥ 1
స ఖురక్షతభూపృష్ఠస్సటాక్షేపధుతామ్బుదః । ద్రుతవిక్రాన్తచన్ద్రార్కమార్గో గోపానుపాద్రవత్ ॥
తస్య హేషితశబ్దేన గోపాలా దైత్యవాజినః । గోప్యశ్చ భయసంవిగ్నా గోవిన్దం శరణం యయుః ॥ 3
త్రాహి త్రాహీతి గోవిన్దః శ్రుత్వా తేషాం తతో వచః । సతోయజలదధ్వానగమ్భీరమిదముక్తవాన్ ॥
అలం త్రాసేన గోపాలాః కేశినః కిం భయాతురైః । భవద్భిర్గోపజాతీయైర్వీరవీర్యం విలోప్యతే ॥ 5
కిమనేనాల్పసారేణ హేషితాటోపకారిణా । దైతేయబలవాహ్యేన వల్గతా దుష్టవాజినా ॥ 6
ఏహ్యేహి దుష్ట కృష్ణోఽహం పూష్ణస్త్వివ పినాకధృత్ । పాతయిష్యామి దశనాన్వదనాదఖిలాంస్తవ ॥ 7
ఇత్యుక్త్వాస్ఫోట్య గోవిన్దః కేశినస్సంముఖం యయౌ ।
వివృతాస్యశ్చ సోఽప్యేనం దైతేయాశ్వ ఉపాద్రవత్ ॥ 8
బాహుమాభోగినం కృత్వా ముఖే తస్య జనార్దనః । ప్రవేశయామాస తదా కేశినో దుష్టవాజినః ॥ 9
కేశినో వదనం తేన విశతా కృష్ణబాహునా । శాతితా దశనాః పేతుస్సితాభ్రావయవా ఇవ ॥ 10
కృష్ణస్య వవృధే బాహుః కేశిదేహగతో ద్విజ । వినాశాయ యథా వ్యాధిరాసమ్భూతేరుపేక్షితః ॥ 11
విపాటితోష్ఠో బహులం సఫేనం రుధిరం వమన్ । సోఽక్షిణీ వివృతే చక్రే విశ్లిష్టే ముక్తబన్ధనే ॥ 12
జఘాన ధరణీం పాదైశ్శకృన్మూత్రం సముత్సృజన్ ।
స్వేదార్ద్రగాత్రశ్శ్రాన్తశ్చ నిర్యత్నస్సోఽభవత్తదా ॥ 13
వ్యాదితాస్యమహారన్ధ్రస్సోఽసురః కృష్ణబాహునా ।
నిపపాత ద్విధా భూతో వైద్యుతేన యథా ద్రుమః ॥ 14
ద్విపాదే పృష్ఠపుచ్ఛార్ధే శ్రవణైకాక్షినాసికే । కేశినస్తే ద్విధా భూతే శకలే ద్వే విరేజతుః ॥ 15
హత్వా తు కేశినం కృష్ణో గోపాలైర్ముదితైర్వృతః । అనాయస్తతనుస్స్వస్థో హసంస్తత్రైవ తస్థివాన్ ॥
తతో గోప్యశ్చ గోపాశ్చ హతే కేశిని విస్మితాః । తుష్టువుః పుణ్డరీకాక్షమనురాగమనోరమమ్ ॥ 17
అథాహాన్తర్హితో విప్రో నారదో జలదస్థితః । కేశినం నిహతం దృష్ట్వా హర్షనిర్భరమానసః ॥ 18
సాధు సాధు జగన్నాథ! లీలయైవ యదచ్యుత! । నిహతోఽయం త్వయా కేశీ క్లేశదస్త్రిదివౌకసామ్ ॥
యుద్ధోత్సుకోఽహమత్యర్థం నరవాజిమహాహవమ్ । అభూతపూర్వమన్యత్ర ద్రష్టుం స్వర్గాదిహాగతః ॥
కర్మాణ్యత్రావతారే తే కృతాని మధుసూదన । యాని తైర్విస్మితం చేతస్తోషమేతేన మే గతమ్ ॥ 21
తురఙ్గస్యాస్య శక్రోఽపి కృష్ణ! దేవాశ్చ బిభ్యతి । ధుతకేసరజాలస్య హేషతోఽభ్రావలోకినః ॥ 22

యస్మాత్త్వయైవదుష్టాత్మా హతః కేశిజనార్దన ।
తస్మాత్కేశవనామ్నాత్వం లోకేఖ్యాతోభవిష్యసి ॥ 23
స్వస్త్యస్తుతేగమిష్యామికంసయుద్ధేధునాపునః । పరశ్వోహంసమేష్యామిత్వయా కేశినిషూదన ॥ 24
ఉగ్రసేనసుతేకంసే సానుగేవినిపాతితే । భారావతారకర్తాత్వం పృథివ్యాఃపృథివీధర ॥ 25
తత్రానేకప్రకారాణియుద్ధానిపృథివీక్షితామ్ । ద్రష్టవ్యానిమయాయుష్మత్ప్రణీతానిజనార్దన॥ 26
సోఽహంయాస్యామిగోవిన్ద! దేవకార్యంమహత్కృతమ్ ।
త్వయైవవిదితంసర్వం స్వస్తితేఽస్తువ్రజామ్యహమ్ ॥ 27
నారదేతుగతేకృష్ణస్సహగోపైరభిపూజితః । వివేశగోకులంగోపీనేత్రపానైకభాజనమ్ ॥ 28

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే పఞ్చమాంశే షోడశోఽధ్యాయః.

అథ పఞ్చమాంశే సప్తదశోఽధ్యాయః

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

అక్రూరోపివినిష్క్రమ్యస్యన్దనేనాశుగామినా । కృష్ణసందర్శనాకాఙ్క్షీప్రయయౌనన్దగోకులమ్ ॥
చిన్తయామాసచాక్రూరో నాస్తిధన్యతరోమయా ।
యోఽహమంశావతీర్ణస్య ముఖంద్రక్ష్యామిచక్రిణః ॥
అద్యమేసఫలంజన్మ సుప్రభాతాచమేనిశా ।
యదున్నిద్రాబ్జపత్రాక్షం విష్ణోర్ద్రక్ష్యామ్యహంముఖమ్ ॥ 3
పాపంహరతియత్పుంసాం స్మృతంసంకల్పనామయమ్ ।
తత్పుణ్డరీకనయనంవిష్ణోర్ద్రక్ష్యామ్యహంముఖమ్ ॥ 4
వినిర్జగ్ముర్యతోవేదా వేదాఙ్గాన్యఖిలానిచ। ద్రక్ష్యామితత్పరంధామధామ్నాంభగవతోముఖమ్
యజ్ఞేషుయజ్ఞపురుషఃపురుషైఃపురుషోత్తమః । ఇజ్యతేయోఖిలాధారస్తంద్రక్ష్యామిజగత్పతిమ్ ॥ 6
ఇష్ట్వాయమిన్ద్రోయజ్ఞానాంశతేనామరరాజతామ్ । అవాపతమనన్తాదిమహంద్రక్ష్యామికేశవమ్॥ 7
నబ్రహ్మేన్ద్రరుద్రాశ్వివస్వాదిత్యమరుద్గణాః । యస్యస్వరూపంజానన్తిప్రత్యక్షంయాతిమేహరిః॥ 8
సర్వాత్మాసర్వవిత్సర్వస్సర్వభూతేష్వవస్థితః ।
యోహ్యచిన్త్యోఽవ్యయోవ్యాపీ సవక్ష్యతిమయాసహ ॥ 9
మత్స్యకూర్మవరాహాశ్వసింహరూపాదిభిఃస్థితిమ్ । చకారజగతోయోజస్సోద్యమామాలపిష్యతి॥
సాంప్రతంచజగత్స్వామీ కార్యమాత్మహృదిస్థితమ్ ।
కర్తుంమనుష్యతాంప్రాప్తస్స్వేచ్ఛాదేహధృదవ్యయః ॥ 11

యోఽనన్తః పృథివీం ధత్తే శేఖరస్థితిసంస్థితామ్ । సోఽవతీర్ణో జగత్యర్థే మామక్రూరేతి వక్ష్యతి ॥

పితృపుత్రసుహృద్భ్రాతృమాతృబన్ధుమయీమిమామ్ ।
యన్మాయాం నాలముత్తర్తుం జగత్తస్మై నమో నమః ॥ 13
తరత్యవిద్యాం వితతాం హృది యస్మిన్నివేశితే ।
యోగమాయామమేయాయ తస్మై విద్యాత్మనే నమః ॥ 14

యజ్వభిర్యజ్ఞపురుషో వాసుదేవశ్చ సాత్వతైః । వేదాన్తవేదిభిర్విష్ణుః ప్రోచ్యతే యో నతోఽస్మి తమ్ ॥
యథా యత్ర జగద్ధామ్ని ధాతర్యేతత్ప్రతిష్ఠితమ్ । సదసత్తేన సత్యేన మయ్యసౌ యాతు సౌమ్యతామ్ ॥
స్మృతే సకలకల్యాణభాజనం యత్ర జాయతే । పురుషం తమజం నిత్యం వ్రజామి శరణం హరిమ్ ॥ 17

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

ఇత్థం సంచిన్తయన్విష్ణుం భక్తినమ్రాత్మమానసః । అక్రూరో గోకులం ప్రాప్తః కించిత్సూర్యే విరాజతి ॥
స దదర్శ తదా కృష్ణమాదావాదోహనే గవామ్ । వత్సమధ్యగతం ఫుల్లనీలోత్పలదలచ్ఛవిమ్ ॥ 19
ప్రఫుల్లపద్మపత్రాక్షం శ్రీవత్సాఙ్కితవక్షసమ్ । ప్రలమ్బబాహుమాయామతుఙ్గోరస్థలమున్నసమ్ ॥
సవిలాసస్మితాధారం బిభ్రాణం ముఖపఙ్కజమ్ । తుఙ్గరక్తనఖం పద్భ్యాం ధరణ్యాం సుప్రతిష్ఠితమ్ ॥ 21
బిభ్రాణం వాససీ పీతే వన్యపుష్పవిభూషితమ్ । సేన్దునీలాచలాభం తం సితామ్భోజావతంసకమ్ ॥ 22
హంసకున్దేన్దుధవళం నీలామ్బరధరం ద్విజ ! । తస్యాను బలభద్రం చ దదర్శ యదునన్దనమ్ ॥ 23
ప్రాంశుముత్తుఙ్గబాహ్వంసం వికాసిముఖపఙ్కజమ్ । మేఘమాలాపరివృతం కైలాసాద్రిమివాపరమ్ ॥
తౌ దృష్ట్వా వికసద్వక్త్రసరోజః స మహామతిః । పులకాఞ్చితసర్వాఙ్గస్తదాఽక్రూరోఽభవన్మునే ॥ 25
తదేతత్పరమం ధామ తదేతత్పరమం పదమ్ । భగవద్వాసుదేవాంశో ద్విధా యోఽయం వ్యవస్థితః ॥

సాఫల్యమక్ష్ణోర్యుగమేతదత్ర దృష్టే జగద్ధాతరి యాతముచ్చైః ।
అప్యఙ్గమేతద్భగవత్ప్రసాదాత్తదఙ్గసఙ్గే ఫలవన్మమ స్యాత్ ॥ 27
అప్యేష పృష్ఠే మమ హస్తపద్మం కరిష్యతి శ్రీమదనన్తమూర్తిః ।
యస్యాఙ్గులిస్పర్శహతాఖిలాఘైరవాప్యతే సిద్ధిరపాస్తదోషా ॥ 28
యేనాగ్నివిద్యుద్రవిరశ్మిమాలాకరాళమత్యుగ్రమపాస్య చక్రమ్ ।
చక్రం ఘ్నతా దైత్యపతేర్హృతాని దైత్యాఙ్గనానాం నయనాఞ్జనాని ॥ 29
యత్రామ్బు విన్యస్య బలిర్మనోజ్ఞానవాప భోగాన్వసుధాతలస్థః ।
తథామరత్వం త్రిదశాధిపత్యం మన్వన్తరం పూర్ణమపేతశత్రుః ॥ 30
అప్యేష మాం కంసపరిగ్రహేణ దోషాస్పదీభూతమదోషదుష్టమ్ ।
కర్తావమానోపహతం ధిగస్తు తజ్జన్మ యత్సాధుబహిష్కృతస్య ॥ 31

జ్ఞానాత్మకస్యామలసత్త్వరాశేరపేతదోషస్య సదాస్ఫుటస్య ।
కింవాజగత్యత్రసమస్తపుంసామజ్ఞాతమస్యాస్తిహృదిస్థితస్య ॥ 32
తస్మాదహంభక్తివినమ్రచేతా వ్రజామిసర్వేశ్వరమీశ్వరాణామ్ ।
అంశావతారం పురుషోత్తమస్య హ్యనాదిమధ్యాన్తమజస్యవిష్ణోః ॥ 33

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే పఞ్చమాంశే సప్తదశోఽధ్యాయః.

అథ పఞ్చమాంశే అష్టాదశోఽధ్యాయః

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

చిన్తయన్నితిగోవిన్దముపగమ్యసయాదవః । అక్రూరోఽస్మీతిచరణౌ ననామశిరసాహరేః ॥ 1
సోఽప్యేనంధ్వజవజ్రాబ్జకృతచిహ్నేనపాణినా । సంస్పృశ్యాకృష్యచప్రీత్యాసుగాఢంపరిషస్వజే ॥ 2
కృతసంవన్దనౌతేనయథావద్బలకేశవౌ । తతఃప్రవిష్టౌసంహృష్టౌ తమాదాయాత్మమందిరమ్ ॥ 3
సహతాభ్యాంతదాఽక్రూరః కృతసంవన్దనాదికః ।
భుక్తభోజ్యోయథాన్యాయమాచచక్షేతతస్తయోః ॥ 4
యథానిర్భర్త్సితస్తేన కంసేనానకదున్దుభిః । యథాచదేవకీదేవీ దానవేనదురాత్మనా ॥ 5
ఉగ్రసేనేయథాకంసస్సదురాత్మాచవర్తతే । యంచైవార్థంసముద్దిశ్య కంసేనతువిసర్జితః ॥ 6
తత్సర్వంవిస్తరాచ్ఛ్రుత్వాభగవాన్దేవకీసుతః । ఉవాచాఖిలమప్యేతద్జ్ఞాతందానపతేమయా ॥ 7
కరిష్యేచమహాభాగయదత్రౌపయికంమతమ్ । విచిన్త్యంనాన్యథైతత్తే విద్ధికంసంహతంమయా ॥8
అహంరామశ్చమథురాం శ్వోయాస్యావస్సహత్వయా ।
గోపవృద్ధాశ్చయాస్యన్తి హ్యాదాయోపాయనంబహు ॥ 9
నిశేయంనీయతాంవీరనచిన్తాంకర్తుమర్హసి । త్రిరాత్రాభ్యన్తరేకంసంనిహనిష్యామిసానుగమ్॥

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

సమాదిశ్యతతోగోపానక్రూరోఽపిచకేశవః । సుష్వాపబలభద్రశ్చ నన్దగోపగృహేతతః ॥ 11
తతఃప్రభాతేవిమలేకృష్ణరామౌమహాద్యుతీ । అక్రూరేణసమంగన్తుముద్యతౌమధురాంపురీమ్॥ 12
దృష్ట్వాగోపీజనస్సాస్రశ్శ్లథద్వలయబాహుకః । నిశశ్వాసాతిదుఃఖార్తఃప్రాహచేదంపరస్పరమ్॥13
మధురాంప్రాప్యగోవిన్దఃకథంగోకులమేష్యతి । నగరస్త్రీకలాలాపమధుశ్రోత్రేణపాస్యతి ॥ 14
విలాసవాక్యపానేషు నాగరీణాంకృతాస్పదమ్ । చిత్తమస్యకథంభూయోగ్రామ్యగోపీషుయాస్యతి॥
సారంసమస్తగోష్ఠస్యవిధినాహరతాహరిమ్ । ప్రహృతంగోపయోషిత్సునిర్ఘృణేనదురాత్మనా॥16
భావగర్భస్మితంవాక్యం విలాసలలితాగతిః । నాగరీణామతీవైతత్కటాక్షేక్షితమేవచ ॥ 17

గ్రామ్యోపహారిరయం తాసాం విలాసనిగళైర్యుతః । భవతీనాం పునః పార్శ్వం కయా యుక్త్యా సమేష్యతి

ఏష హ్యథ రథమారుహ్య మధురాం యాతి కేశవః । క్రూరేణాక్రూరకేణాత్ర నిర్ఘృణేన ప్రతారితః ॥ 19

కిం న వేత్తి నృశంసోఽయమనురాగపరం జనమ్ । యేనైవమక్ష్ణోరాహ్లాదం నయత్యన్యత్ర నో హరిమ్ ॥ 20

ఏష రామేణ సహితః ప్రయాత్యత్యన్తనిర్ఘృణః । రథమారుహ్య గోవిన్దస్త్వర్యతామస్య వారణే ॥ 21

గురూణామగ్రతో వక్తుం కిం బ్రవీథ న నః క్షమమ్ । గురవః కిం కరిష్యన్తి దగ్ధానాం విరహాగ్నినా ॥ 22

నన్దగోపముఖా గోపా గన్తుమేతే సముద్యతాః । నోద్యమం కురుతే కశ్చిద్గోవిన్దవినివర్తనే ॥ 23

సుప్రభాతాఽద్య రజనీ మధురావాసయోషితామ్ ।
పాస్యన్త్యచ్యుతవక్త్రాబ్జం యాసాం నేత్రాళిపఙ్క్తయః ॥ 24

ధన్యాస్తే పథి యే కృష్ణమితో యాన్త్యనివారితాః । ఉద్వహిష్యన్తి పశ్యన్తస్స్వదేహం పులకాఞ్చితమ్ ॥

మధురానగరీపౌరనయనానాం మహోత్సవః । గోవిన్దావయవైర్దృష్టైరతీవాద్య భవిష్యతి ॥ 26

కో ను స్వప్నస్సభాగ్యాభిర్దృష్టస్తాభిరధోక్షజమ్ । విస్తారికాన్తినయనా యా ద్రక్ష్యన్త్యనివారితాః ॥ 27

అహో గోపీజనస్యాస్య దర్శయిత్వా మహానిధిమ్ । ఉత్కృత్తాన్యద్య నేత్రాణి విధినాకరుణాత్మనా ॥ 28

అనురాగేణ శైథిల్యమస్మాసు వ్రజతో హరేః । శైథిల్యముపయాన్త్యాశు కరేషు వలయాన్యపి ॥ 29

అక్రూరః క్రూరహృదయశ్శీఘ్రం ప్రేరయతే హయాన్ ।
ఏవమార్తాసు యోషిత్సు కృపా కస్య న జాయతే ॥ 30

ఏష కృష్ణరథస్యోచ్చైశ్చక్రరేణుర్నిరీక్ష్యతామ్ । దూరీభూతో హరిర్యేన సోఽపి రేణుర్న లక్ష్యతే ॥

శ్రీపరాశర ఉవాచ —

ఇత్యేవమతిహార్దేన గోపీజననిరీక్షితః । తత్యాజ వ్రజభూభాగం సహ రామేణ కేశవః ॥ 32

గచ్ఛన్తో జవనాశ్వేన రథేన యమునాతటమ్ । ప్రాప్తా మధ్యాహ్నసమయే రామాక్రూరజనార్దనాః ॥

అథాహ కృష్ణమక్రూరో భవద్భ్యాం తావదాస్యతామ్ ।
యావత్కరోమి కాళిన్ద్యా ఆహ్నికార్హణమమ్భసి ॥ 34

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

తథేత్యుక్తే తతస్స్నాతస్స్వాచాన్తస్స మహామతిః । దధ్యౌ బ్రహ్మ పరం విప్ర ప్రవిష్టో యమునాజలే ॥

ఫణాసహస్రమాలాఢ్యం బలభద్రం దదర్శ సః । కున్దమాలాఙ్గమున్నిద్రపద్మపత్రాయతేక్షణమ్ ॥ 35

వృతం వాసుకిరమ్భాద్యైర్మహద్భిః పవనాశిభిః । సంస్తూయమానముద్గన్ధివనమాలావిభూషితమ్ ॥ 37

దధానమసితే వస్త్రే చారురూపావతంసకమ్ । చారుకుణ్డలినం భ్రాన్తమన్తర్జలతలే స్థితమ్ ॥ 38

తస్యోత్సఙ్గే ఘనశ్యామమాతామ్రాయతలోచనమ్ ।
చతుర్బాహుముదారాఙ్గం చక్రాద్యాయుధభూషణమ్ ॥ 39

పీతే వసానం వసనే చిత్రమాల్యోపశోభితమ్ । శక్రచాపతటిన్మాలావిచిత్రమివ తోయదమ్ ॥ 40

శ్రీవత్సవక్షసం చారుస్ఫురన్మకరకుణ్డలమ్ । దదర్శ కృష్ణమక్లిష్టం పుణ్డరీకావతంసకమ్ ॥ 41
సనన్దనాద్యైర్మునిభిస్సిద్ధయోగైరకల్మషైః ।
సంచిన్త్యమానం తత్రస్థైర్నాసాగ్రన్యస్తలోచనైః ॥ 42

బలకృష్ణౌ తథాక్రూరః ప్రత్యభిజ్ఞాయ విస్మితః । అచిన్తయద్రథాచ్ఛీఘ్రం కథమత్రాగతావితి ॥ 43
వివక్షోః స్తంభయామాస వాచం తస్య జనార్దనః । తతో నిష్క్రమ్య సలిలాద్రథమభ్యాగతః పునః ॥ 44
దదర్శ తత్ర చైవోభౌ రథస్యోపరి నిష్ఠితౌ । రామకృష్ణౌ యథాపూర్వం మనుష్యవపుషాన్వితౌ ॥ 45
నిమగ్నశ్చ పునస్తోయే దదర్శ చ తథైవ తౌ । సంస్తూయమానౌ గన్ధర్వైర్మునిసిద్ధమహోరగైః ॥ 46
తతో విజ్ఞాతసద్భావస్స తు దానపతిస్తదా । తుష్టావ సర్వవిజ్ఞానమయమచ్యుతమీశ్వరమ్ ॥ 47

అక్రూర ఉవాచ :—

సన్మాత్రరూపిణేఽచిన్త్యమహిమ్నే పరమాత్మనే । వ్యాపినే నైకరూపైకస్వరూపాయ నమో నమః ॥
సర్వరూపాయ తేచిన్త్యహవిర్భూతాయ తే నమః । నమో విజ్ఞాతపారాయ పరాయ ప్రకృతేః ప్రభో ॥
భూతాత్మా చేన్ద్రియాత్మా చ ప్రధానాత్మా తథా భవాన్ ॥
ఆత్మా చ పరమాత్మా చ త్వమేకః పఞ్చధా స్థితః ॥ 50
ప్రసీద సర్వ సర్వాత్మన్ క్షరాక్షరమయేశ్వర । బ్రహ్మావిష్ణుశివాఖ్యాభిః కల్పనాభిరుదీరితః ॥ 51
అనాఖ్యేయస్వరూపాత్మన్ననాఖ్యేయప్రయోజన । అనాఖ్యేయాభిధానం త్వాం నతోఽస్మి పరమేశ్వర ॥
నయత్ర నాథ విద్యన్తే నామజాత్యాదికల్పనాః । తద్బ్రహ్మ పరమం నిత్యమవికారి భవానజ ! ॥ 53
నకల్పనామృతేఽర్థస్య సర్వస్యాధిగమో యతః । తతః కృష్ణాచ్యుతానన్తవిష్ణుసంజ్ఞాభిరీడ్యతే ॥ 54
సర్వార్థాస్త్వమజ వికల్పనాభిరేతైర్దేవాద్యైర్భవతి హి యైరనన్తవిశ్వమ్ ।
విశ్వాత్మా త్వమితి వికారహీనమేతత్సర్వస్మిన్న హి భవతోఽస్తి కించిదన్యత్ ॥ 55
త్వం బ్రహ్మా పశుపతిరర్యమా విధాతా ధాతా త్వం త్రిదశపతిస్సమీరణోఽగ్నిః ।
తోయేశో ధనపతిరన్తకస్త్వమేకో భిన్నార్థైర్జగదభిపాసి శక్తిభేదైః ॥ 56
విశ్వం భవాన్ సృజతి సూర్యగభస్తిరూపో విశ్వేశ తే గుణమయోఽయమతః ప్రపఞ్చః ॥
రూపం పరం సదితి వాచకమక్షరం యద్ జ్ఞానాత్మనే సదసతే ప్రణతోఽస్మి తస్మై ॥ 58
ఓం నమో వాసుదేవాయ నమస్సంకర్షణాయ చ । ప్రద్యుమ్నాయ నమస్తుభ్యమనిరుద్ధాయ తే నమః ॥

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే పఞ్చమాంశే అష్టాదశోఽధ్యాయః

శ్రీః

అథ పఞ్చమాంశే ఏకోనవింశోఽధ్యాయః

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

ఏవమన్తర్జలే విష్ణుమభిష్టూయ స యాదవః ।
అర్చయామాస సర్వేశం ధూపపుష్పైర్మనోమయైః ॥ 1
పరిత్యక్తాన్యవిషయో మనస్తత్ర నివేశ్య సః । బ్రహ్మభూతే చిరం స్థిత్వా విరరామ సమాధితః ॥ 2
కృతకృత్యమివాత్మానం మన్యమానో మహామతిః ।
ఆజగామ రథం భూయో నిర్గమ్య యమునామ్భసః ॥ 3
దదర్శ రామకృష్ణౌ చ యథాపూర్వమవస్థితౌ । విస్మితాక్షస్తదాక్రూరస్తం చ కృష్ణోఽభ్యభాషత ॥4

శ్రీకృష్ణ ఉవాచ :—

నూనం తే దృష్టమాశ్చర్యమక్రూర యమునాజలే । విస్మయోత్ఫుల్లనయనో భవాన్ సంలక్ష్యతే యతః ॥

అక్రూర ఉవాచ :—

అన్తర్జలే యదాశ్చర్యం దృష్టం తత్ర మయాచ్యుత । తదత్రాపి హి పశ్యామి మూర్తిమత్పురతః స్థితమ్॥
జగదేతన్మహాశ్చర్యరూపం యస్య మహాత్మనః । తేనాశ్చర్యవరేణాహం భవతా కృష్ణ ! సంగతః ॥7
తత్కిమేతేన మధురాం యాస్యామో మధుసూదన । బిభేమి కంసాద్ధిగ్జన్మ పరపిణ్డోపజీవినామ్ ॥ 8
ఇత్యుక్త్వా చోదయామాస స హయాన్వాతరంహసః ।
సంప్రాప్తశ్చాపి సాయాహ్నే సోఽక్రూరో మధురాం పురీమ్ ॥ 9
విలోక్య మధురాం కృష్ణం రామం చాహ స యాదవః ।
పద్భ్యాం యాతం మహావీర్యౌ రథేనైకో విశామ్యహమ్ ॥ 10
గన్తవ్యం వసుదేవస్య నో భవద్భ్యాం తథా గృహమ్ । యువయోర్హి కృతే వృద్ధః స కంసేన నిరస్యతే॥

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఇత్యుక్త్వా ప్రవివేశాథ సోఽక్రూరో మధురాం పురీమ్ । ప్రవిష్టౌ రామకృష్ణౌ చ రాజమార్గముపాగతౌ॥
స్త్రీభిర్నరైశ్చ సానన్దం లోచనైరభివీక్షితౌ । జగ్మతుర్లీలయా వీరౌ మత్తౌ బాలగజావివ ॥ 13
భ్రమమాణౌ తతో దృష్ట్వా రజకం రఙ్గకారకమ్ । అయాచేతాం సురూపాణి వాసాంసి రుచిరాణి తౌ ॥
కంసస్య రజకః సోఽథ ప్రసాదారూఢవిస్మయః । బహూన్యాక్షేపవాక్యాని ప్రాహోచ్చై రామకేశవౌ॥
తతస్తలప్రహారేణ కృష్ణస్తస్య దురాత్మనః । పాతయామాస రోషేణ రజకస్య శిరో భువి ॥ 16
హత్వాదాయ చ వస్త్రాణి పీతనీలామ్బరౌ తతః । కృష్ణరామౌ ముదా యుక్తౌ మాలాకారగృహం గతౌ ॥17
వికాసినేత్రయుగలో మాలాకారోఽతివిస్మితః । ఏతౌ కస్య సుతౌ యాతౌ మైత్రేయాచిన్తయత్తదా॥18

పీతనీలామ్బరధరౌ తౌ దృష్ట్వాఽతిమనోహరౌ । సతర్కయామాస తదా భువం దేవావుపాగతౌ ॥

వికాసిముఖపద్మాభ్యాం తాభ్యాం పుష్పాణి యాచితః ।
భువం విష్టభ్య హస్తాభ్యాం పస్పర్శ శిరసా మహీమ్ ॥ 20

ప్రసాదపరమౌ నాథౌ మమ గేహముపాగతౌ । ధన్యోఽహమర్చయిష్యామీత్యాహ మాల్యోపజీవనః ॥
తతః ప్రహృష్టవదనస్తయోః పుష్పాణి కామతః । చారూణ్యేతాన్యథైతాని ప్రదదౌ సప్రలోభయన్ ॥ 22
పునః పునః ప్రణమ్యోభౌ మాలాకారో నరోత్తమౌ । దదౌ పుష్పాణి చారూణి గన్ధవన్త్యమలాని చ ॥
మాలాకారాయ కృష్ణోఽపి ప్రసన్నః ప్రదదౌ వరాన్ । శ్రీస్త్వాం మత్సంశ్రయా భద్ర న కదాచిత్త్యజిష్యతి ॥
బలహానిర్న తే సౌమ్య ధనహానిరథాపి వా । యావద్దినాని తావచ్చ న నశిష్యతి సంతతిః ॥ 25

భుక్త్వా చ విపులాన్భోగాంస్త్వమన్తే మత్ప్రసాదతః ।
మమానుస్మరణం ప్రాప్య దివ్యం లోకమవాప్స్యసి ॥ 26

ధర్మే మనశ్చ తే భద్ర సర్వకాలం భవిష్యతి । యుష్మత్సన్తతిజాతానాం దీర్ఘమాయుర్భవిష్యతి ॥
నోపసర్గాదికం దోషం యుష్మత్సన్తతిసంభవః । అవాప్స్యతి మహాభాగ యావత్సూర్యో భవిష్యతి ॥

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఇత్యుక్త్వా తద్గృహాత్కృష్ణో బలదేవసహాయవాన్ । నిర్జగామ మునిశ్రేష్ఠ మాలాకారేణ పూజితః ॥

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే పఞ్చమాంశే ఏకోనవింశోఽధ్యాయః.

అథ పఞ్చమాంశే వింశోఽధ్యాయః

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

రాజమార్గే తతః కృష్ణః సానులేపనభాజనామ్ । దదర్శ కుబ్జామాయాన్తీం నవయౌవనగోచరామ్ ॥ 1
తామాహ లలితం కృష్ణః కస్యేదమనులేపనమ్ । భవత్యా నీయతే సత్యం వదేన్దీవరలోచనే ॥ 2
సకామేనేవ సా ప్రోక్తా సానురాగా హరిం ప్రతి । ప్రాహ సా లలితం కుబ్జా తద్దర్శనబలాత్కృతా ॥ 3
కాన్త ! కస్మాన్న జానాసి కంసేన వినియోజితామ్ । నైకవక్రేతి విఖ్యాతామనులేపనకర్మణి ॥ 4
నాన్యపిష్టం హి కంసస్య ప్రీతయే హ్యనులేపనమ్ । భవామ్యహమతీవాస్య ప్రసాదధనభాజనమ్ ॥ 5

శ్రీకృష్ణ ఉవాచ :—

సుగన్ధమేతద్రాజార్హం రుచిరం రుచిరాననే । ఆవయోర్గాత్రసదృశం దీయతామనులేపనమ్ ॥ 6

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

శ్రుత్వైతదాహ సా కుబ్జా గృహ్యతామితి సాదరమ్ ।
అనులేపనం చ ప్రదదౌ గాత్రయోగ్యమథోభయోః ॥ 7
భక్తిచ్ఛేదానులిప్తాఙ్గౌ తతస్తౌ పురుషర్షభౌ । సేన్ద్రచాపౌ వ్యరాజేతాం సితకృష్ణావివామ్బుదౌ ॥ 8
తతస్తాం చుబుకే శౌరిరుల్లాఘనవిధానవిత్ । ఉత్పాట్య తోలయామాస ద్వ్యఙ్గులేనాగ్రపాణినా ॥ 9
చకర్ష పద్భ్యాం చ తదా ఋజుత్వం కేశవోఽనయత్ ।
తతస్సా ఋజుతాం ప్రాప్తా యోషితామభవద్వరా ॥ 10
విలాసలలితం ప్రాహ ప్రేమగర్భభరాలసమ్ । వస్త్రే ప్రగృహ్య గోవిన్దం మమ గేహం వ్రజేతి వై ॥ 11
ఏవముక్తస్తయా శౌరీ రామస్యాలోక్య చాననమ్ ।
ప్రహస్య కుబ్జాం తామాహ నైకవక్రామనిన్దితామ్ ॥ 12
ఆయాస్యే భవతీగేహమితి తాం ప్రహసన్ హరిః । విససర్జ జహాసోచ్చై రామస్యాలోక్య చాననమ్ ॥
భక్తిచ్ఛేదానులిప్తాఙ్గౌ నీలపీతామ్బరౌ తు తౌ । ధనుశ్శాలాం తతో యాతౌ చిత్రమాల్యోపశోభితౌ ॥
ఆయాగం తద్ధనూరత్నం తాభ్యాం పృష్టైస్తు రక్షిభిః ।
ఆఖ్యాతే సహసా కృష్ణో గృహీత్వాఽపూరయద్ధనుః ॥ 15
తతః పూరయతా తేన భజ్యమానం బలాద్ధనుః । చకార సుమహచ్ఛబ్దం మధురా యేన పూరితా ॥ 16
అనుయుక్తౌ తతస్తౌ తు భగ్నే ధనుషి రక్షిభిః ।
రక్షిసైన్యం నిహత్యోభౌ నిష్క్రాన్తౌ కార్ముకాలయాత్ ॥ 17
అక్రూరాగమవృత్తాన్తముపలభ్య మహద్ధనుః । భగ్నం శ్రుత్వా చ కంసోఽపి ప్రాహ చాణూరముష్టికౌ ॥

కంస ఉవాచ :—

గోపాలదారకౌ ప్రాప్తౌ భవద్భ్యాం తౌ మమాగ్రతః ॥
మల్లయుద్ధేన హన్తవ్యౌ మమ ప్రాణహరౌ హి తౌ ॥ 19
నియుద్ధే తద్వినాశేన భవద్భ్యాం తోషితో హ్యహమ్ ।
దాస్యామ్యభిమతాన్ కామాన్ నాన్యథా తౌ మహాబలౌ ॥ 20
న్యాయతోఽన్యాయతో వాపి భవద్భ్యాం తౌ మమాహితౌ ।
హన్తవ్యౌ తద్వధాద్రాజ్యం సామాన్యం వాం భవిష్యతి ॥ 21
ఇత్యాదిశ్య స తౌ మల్లౌ తతశ్చాహూయ హస్తిపమ్ ।
ప్రోవాచోచ్చైస్త్వయా మల్లసమాజద్వారి కుఞ్జరః ॥ 22
స్థాప్యః కువలయాపీడస్తేన తౌ గోపదారకౌ । ఘాతనీయౌ నియుద్ధాయ రఙ్గద్వారముపాగతౌ ॥ 23

తమప్యాజ్ఞాప్యదృష్ట్వాచసర్వాన్మంచానుపాకృతాన్ ।
ఆసన్నమరణఃకంసస్సూర్యోదయముదైక్షత ॥ 24
తతస్సమస్తమఞ్చేషునాగరస్సతదాజనః । రాజమఞ్చేషుచారూఢాస్సహభృత్యైర్నరాధిపాః॥ 25
మల్లప్రాశ్నికవర్గశ్చ రఙ్గమధ్యసమీపగః । కృతఃకంసేనకంసోఽపి తుఙ్గమఞ్చేవ్యవస్థితః ॥ 26
అన్తఃపురాణాంమఞ్చాశ్చ తథాఽన్యేపరికల్పితాః ।
అన్యేచవారముఖ్యానామన్యేనాగరయోషితామ్ ॥ 27
నన్దగోపాదయోగోపామఞ్చేష్వన్యేష్వవస్థితాః । అక్రూరవసుదేవౌచమఞ్చప్రాన్తేవ్యవస్థితౌ॥ 28
నాగరీయోషితాంమధ్యేదేవకీపుత్రగర్ధినీ । అన్తకాలేపిపుత్రస్యద్రక్ష్యామీతిముఖంస్థితా ॥ 29
వాద్యమానేషుతూర్యేషుచాణూరేచాతివల్గతి । హాహాకారపరేలోకేహ్యాస్ఫోటయతిముష్టికే॥ 30
ఈషద్ధసన్తౌతౌవీరౌ బలభద్రజనార్దనౌ । గోపవేషధరౌబాలౌ రఙ్గద్వారముపాగతౌ ॥ 31
తతఃకువలయాపీడో మహామాత్రప్రచోదితః । అభ్యధావత్సవేగేన హన్తుంగోపకుమారకౌ ॥ 32
హాహాకారోమహాన్జజ్ఞేరఙ్గమధ్యేద్విజోత్తమ ! । బలదేవోనుజందృష్ట్వావచనంచేదమబ్రవీత్ ॥ 33
హన్తవ్యోహిమహాభాగ ! నాగోఽయంశత్రుచోదితః ॥ 34
ఇత్యుక్తస్సోఽగ్రజేనాథ బలదేవేనవైద్విజ । సింహనాదంతతశ్చక్రే మాధవఃపరవీరహా ॥ 35
కరేణకరమాకృష్య తస్యకేశినిషూదనః । భ్రామయామాసతంశౌరిరైరావతసమంబలే ॥ 36
ఈశోఽపిసర్వజగతాం బాలలీలానుసారతః । క్రీడిత్వాసుచిరంకృష్ణఃకరిదన్తపదాన్తరే ॥ 37
ఉత్పాట్యవామదన్తంతు దక్షిణేనైవపాణినా । తాడయామాసయన్తారం తస్యాసీచ్ఛతధాశిరః॥ 33
దక్షిణందన్తముత్పాట్యబలభద్రోపితత్క్షణాత్। సరోషస్తేనపార్శ్వస్థాన్గజపాలానపోథయత్ ॥
తతస్తూత్ప్లుత్యవేగేనరౌహిణేయోమహాబలః । జఘానవామపాదేన మస్తకేహస్తినంరుషా ॥ 40
సపపాతహతస్తేన బలభద్రేణలీలయా । సహస్రాక్షేణవజ్రేణ తాడితఃపర్వతోయథా । 41
హత్వాకువలయాపీడంహస్త్యారోహప్రచోదితమ్ । మదాసృగనులిప్తాఙ్గౌహస్తిదన్తవరాయుధౌ॥
మృగమధ్యేయథాసింహౌ గర్వలీలావలోకినౌ । ప్రవిష్టౌసుమహారఙ్గంబలభద్రజనార్దనౌ ॥ 43
హాహాకారోమహాన్జజ్ఞేమహారఙ్గేత్వనన్తరమ్। కృష్ణోఽయంబలభద్రోఽయమితిలోకస్యవిస్మయః॥
సోయంయేనహతాఘోరాపూతనాబాలఘాతినీ। క్షిప్తంతుశకటంయేనభగ్నౌతుయమళార్జునౌ॥
సోఽయంయఃకాళియంనాగం మమర్దారుహ్యబాలకః ।
ధృతోగోవర్ధనోయేన సప్తరాత్రంమహాగిరిః ॥
అరిష్టోధేనుకఃకేశీ లీలయైవమహాత్మనా। నిహతాయేనదుర్వృత్తా దృశ్యతామేషసోఽచ్యుతః ॥47
అయంచాస్యమహాబాహుః బలభద్రోఽగ్రతోఽగ్రజః ।
ప్రయాతిలీలయాయోషిన్మనోనయననన్దనః ॥ 48

అయంసకథ్యతేప్రాజ్ఞైఃపురాణార్థవిశారదైః । గోపాలోయాదవంవంశంమగ్నమభ్యుద్ధరిష్యతి ॥ 49
అయంహిసర్వలోకస్యవిష్ణోరఖిలజన్మనః । అవతీర్ణోమహీమంశో నూనంభారావతారణో భువః ॥ 50
ఇత్యేవంవర్ణితేపౌరై రామేకృష్ణేచతత్క్షణాత్ । ఉరస్తతాపదేవక్యాః స్నేహస్నుతపయోధరమ్॥

మహోత్సవమివాసాద్య పుత్రాననవిలోకనాత్ ।
యువేవవసుదేవోఽభూద్విహాయాభ్యాగతాంజరామ్ ॥ 52

విస్తారితాక్షియుగళో రాజాన్తఃపురయోషితామ్ । నాగరస్త్రీసమూహశ్చద్రష్టుంనవిరరామతమ్॥
సఖ్యఃపశ్యతకృష్ణస్యముఖమత్యరుణేక్షణమ్ । గజయుద్ధకృతాయాసస్వేదామ్బుకణికాచితమ్ ॥ 54
వికాసిశరదమ్భోజమవశ్యాయజలోక్షితమ్ । పరిభూయస్థితంజన్మ సఫలంక్రియతాందృశః ॥ 55
శ్రీవత్సాఙ్కంమహద్ధామబాలస్యైతద్విలోక్యతామ్ । విపక్షక్షపణంవక్షోభుజయుగ్మంచభామిని॥
కింనపశ్యసిదుగ్ధేన్దుమృణాళధవళాకృతిమ్ । బలభద్రమిమంనీలపరిధానముపాగతమ్ ॥ 57
వల్గతాముష్టికేనైవ చాణూరేణతథాసఖి । క్రీడతోబలభద్రస్యహరేర్హాస్యంవిలోక్యతామ్॥ 58
సఖ్యఃపశ్యతచాణూరంనియుద్ధార్థమయంహరిః । సముపైతినసన్త్యత్ర కింవృద్ధాయుక్తకారిణః ॥
క్వయౌవనోన్ముఖీభూతసుకుమారతనుర్హరిః । క్వవజ్రకఠినాభోగశరీరోఽయంమహాసురః ॥ 60
ఇమౌసులలితైరఙ్గైర్వర్తేతేనవయౌవనౌ । దైతేయమల్లాశ్చాణూరప్రముఖాస్త్వతిదారుణాః॥
నియుద్ధప్రాశ్నికానాంతుమహానేషవ్యతిక్రమః । యద్బాలబలినోర్యుద్ధంమధ్యస్థైస్సముపేక్ష్యతే॥

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఇత్థంపురస్త్రీలోకస్యవదతశ్చాలయన్భువమ్ । వవల్గబద్ధకక్ష్యోఽన్తర్జనస్యభగవాన్హరిః ॥ 63
బలభద్రోఽపిచాస్ఫోట్య వవల్గలలితంతథా । పదేపదేతథాభూమిర్యన్నశీర్ణాతదద్భుతమ్ ॥ 64
చాణూరేణతతఃకృష్ణో యుయుధేఽమితవిక్రమః । నియుద్ధకుశలోదైత్యో బలభద్రేణముష్టికః ॥ 65
సన్నిపాతావధూతైస్తు చాణూరేణసమంహరిః । ప్రక్షేపణైర్ముష్టిభిశ్చ కీలవజ్రనిపాతనైః ॥ 66
పాదోద్ధూతైఃప్రమృష్టైశ్చ తయోర్యుద్ధమభూన్మహత్ ॥ 67

అశస్త్రమతిఘోరంతత్తయోర్యుద్ధంసుదారుణమ్ । బలప్రాణవినిష్పాద్యంసమాజోత్సవసన్నిధౌ॥

యావద్యావచ్చచాణూరో యుయుధేహరిణాసహ ।
ప్రాణహానిమవాపాగ్ర్యాం తావత్తావల్లవాల్లవమ్ ॥ 69

కృష్ణోఽపియుయుధేతేన లీలయైవజగన్మయః । ఖేదాచ్చాలయతాకోపాత్ నిజకేసరశేఖరమ్ ॥ 70
బలక్షయంవివృద్ధించదృష్ట్వాచాణూరకృష్ణయోః । వారయామాసతూర్యాణికంసఃకోపపరాయణః
మృదఙ్గాదిషుతూర్యేషుప్రతిషిద్ధేషుతత్క్షణాత్ । ఖేసఙ్గతాన్యవాద్యన్తదేవతూర్యాణ్యనేకశః ॥
జయగోవిన్దచాణూరంజహికేశవదానవమ్ । అన్తర్ధానగతాదేవాస్తమూచురతిహర్షితాః ॥ 73

చాణూరేణచిరంకాలం క్రీడిత్వామధుసూదనః ।
ఉత్పాట్యభ్రామయామాస తద్వధాయకృతోద్యమః ॥ 74
భ్రామయిత్వాశతగుణందైత్యమల్లమమిత్రజిత్ । భూమావాస్ఫోటయామాసగగనేగతజీవితమ్ ॥
భూమావాస్ఫోటితస్తేనచాణూరశ్శతధాభవత్ । రక్తస్రావమహాపఙ్కాంచకారచతదాభువమ్ ॥
బలదేవోఽపితత్కాలంముష్టికేనమహాబలః । యుయుధేదైత్యమల్లేన చాణూరేణయథాహరిః ॥77
సోఽప్యేనంముష్టినామూర్ధ్ని వక్షస్యాహత్యజానునా। పాతయిత్వాధరాపృష్ఠేనిష్పిపేషగతాయుషమ్
కృష్ణస్తోసలకంభూయోమల్లరాజంమహాబలమ్ । వామముష్టిప్రహారేణపాతయామాసభూతలే॥ 79
చాణూరేనిహతేమల్లే ముష్టికేవినిపాతితే । నీతేక్షయంతోసలకే సర్వేమల్లాఃప్రదుద్రువుః ॥ 80
వవల్గతుస్తతోరఙ్గేకృష్ణసంకర్షణావుభౌ । సమానవయసోగోపాన్ బలాదాకృష్యహర్షితౌ ॥ 81
కంసోఽపికోపరక్తాక్షః ప్రాహోచ్చైర్వ్యాయతాన్నరాన్ ।
గోపావేతౌసమాజౌఘాన్నిష్క్రామ్యేతాంబలాదితః ॥ 82
నన్దోఽపిగృహ్యతాంపాపోనిగళైరాయసైరిహ । అవృద్ధార్హేణదణ్డేనవసుదేవోపివధ్యతామ్ ॥
వల్గన్తిగోపాఃకృష్ణేన యేచేమేసహితాఃపురః । గావోనిగృహ్యతామేషాంయచ్చాస్తివసుకించన ॥
ఏవమాజ్ఞాపయానంతు ప్రహస్యమధుసూదనః ।
ఉత్ప్లుత్యారుహ్యతంమఞ్చం కంసంజగ్రాహవేగతః ॥ 85
కేశేష్వాకృష్యవిగళత్కిరీటమవనీతలే । సకంసంపాతయామాస తస్యోపరిపపాతచ ॥ 86
అశేషజగదాధారగురుణాపతతోపరి । కృష్ణేనత్యాజితఃప్రాణానుగ్రసేనాత్మజోనృపః ॥ 87
మృతస్యకేశేషుతదా గృహీత్వామధుసూదనః । చకర్షదేహంకంసస్య రఙ్గమధ్యేమహాబలః ॥88
గౌరవేణాతిపతతా పరిఘాతేనకృష్యతా । కృతాకంసస్యదేహేన వేగేనేవమహామ్భసః ॥ 89
కంసేగృహీతేకృష్ణేన తద్భ్రాతాభ్యాగతోరుషా । సునామాబలభద్రేణలీలయైవనిపాతితః ॥ 90
తతోహాహాకృతంసర్వమాసీత్తద్రఙ్గమణ్డలమ్ । అవజ్ఞయాహతందృష్ట్వాకృష్ణేనమధురేశ్వరమ్॥
కృష్ణోపివసుదేవస్యపాదౌజగ్రాహసత్వరః । దేవక్యాశ్చమహాబాహుర్బలదేవసహాయవాన్ ॥ 92
ఉత్థాప్యవసుదేవస్తం దేవకీచజనార్దనమ్ । స్మృతజన్మోక్తవచనౌ తావేవప్రణతౌస్థితౌ ॥ 93

శ్రీ వసుదేవ ఉవాచ :—

ప్రసీదసీదతాందత్తోదేవానాంయోవరఃప్రభో । తథావయోఃప్రసాదేనకృతోద్ధారస్సకేశవ ॥ 94
ఆరాధితోయద్భగవానవతీర్ణోగృహేమమ । దుర్వృత్తనిధనార్థాయతేననఃపావితంకులమ్ ॥
త్వమన్తస్సర్వభూతానాంసర్వభూతమయస్థితః । ప్రవర్తతేసమస్తాత్మంస్త్వత్తోభూతభవిష్యతీ॥
యజ్ఞైస్త్వమిజ్యసేచిన్త్యసర్వదేవమయాచ్యుత । త్వమేవయజ్ఞోయష్టాచయజ్వనాంపరమేశ్వరః ॥
సముద్భవస్సమస్తస్య జగతస్త్వంజనార్దన ॥ 98

సోఽపహ్నవం మమ మనో యదేతత్ త్వయి జాయతే । దేవక్యాశ్చాత్మజప్రీత్యా తదత్యన్తవిడమ్బనా ॥
త్వం కర్తా సర్వభూతానామనాదినిధనో భవాన్ । త్వాం మనుష్యస్య కస్యైషా జిహ్వా పుత్రేతి వక్ష్యతి ॥
జగదేతజ్జగన్నాథ సంభూతమఖిలం యతః । కయా యుక్త్యా వినా మాయాం సోఽస్మత్తః సంభవిష్యతి ॥
యస్మిన్ ప్రతిష్ఠితం సర్వం జగత్ స్థావరజఙ్గమమ్ । స కోష్ఠోత్సఙ్గశయనో మానుషాజ్జాయతే కథమ్ ॥
స త్వం ప్రసీద పరమేశ్వర పాహి విశ్వమంశావతారకరణైర్న మమాసి పుత్రః ।
ఆబ్రహ్మపాదపమిదం జగదేతదీశ ! త్వత్తో విమోహయసి కిం పురుషోత్తమాస్మాన్ ॥ 103
మాయావిమోహితదృశా తనయో మమేతి కంసాద్భయం కృతమపాస్తభయాతితీవ్రమ్ ।
నీతోఽసి గోకులమరాతిభయాకులేన వృద్ధిం గతోఽసి మమ నాస్తి మమత్వమీశ ॥ 104
కర్మాణి రుద్రమరుదశ్వి శతక్రతూనాం సాధ్యాని యస్య న భవన్తి నిరీక్షితాని ।
త్వం విష్ణురీశ జగతాముపకారహేతోః ప్రాప్తోఽసి నః పరిగతో విగతో హి మోహః ॥ 105

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే పఞ్చమాంశే వింశోఽధ్యాయః.

అథ పఞ్చమాంశే ఏకవింశోఽధ్యాయః

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

తౌ సముత్పన్నవిజ్ఞానౌ భగవత్కర్మదర్శనాత్ । దేవకీవసుదేవౌ తు దృష్ట్వా మాయాం పునర్హరిః ॥
మోహాయ యదుచక్రస్య వితతాన స వైష్ణవీమ్ ॥ 1
ఉవాచ చామ్బ హే తాత! చిరాదుత్కణ్ఠితేన మే । భవన్తౌ కంసభీతేన దృష్టౌ సఙ్కర్షణేన చ ॥ 2
కుర్వతాం యాతి యః కాలో మాతాపిత్రోరపూజనమ్ ।
తత్ఖణ్డమాయుషో వ్యర్థమసాధూనాం హి జాయతే ॥ 3
గురుదేవద్విజాతీనాం మాతాపిత్రోశ్చ పూజనమ్ । కుర్వతాం సఫలః కాలో దేహినాం తాత జాయతే ।
తత్ క్షన్తవ్యమిదం సర్వమతిక్రమకృతం పితః ! । కంసవీర్యప్రతాపాభ్యామావయోః పరవశ్యయోః ॥

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఇత్యుక్త్వాథ ప్రణమ్యాభౌ యదువృద్ధాననుక్రమాత్ ।
యథావదభిపూజ్యాథ చక్రతుః పౌరమాననమ్ ॥ 6
కంసపత్న్యస్తతః కంసం పరివార్య హతం భువి । విలేపుర్మాతరశ్చాస్య దుఃఖశోకపరిప్లుతాః ॥ 7
బహుప్రకారమస్వస్థాః పశ్చాత్తాపాతురో హరిః । తాస్సమాశ్వాసయామాస స్వయమస్రావిలేక్షణః ॥
ఉగ్రసేనం తతో బన్ధాన్ముమోచ మధుసూదనః । అభ్యషిఞ్చత్తదైవైనం నిజరాజ్యే హతాత్మజమ్ ॥ 9

రాజ్యేఽభిషిక్తః కృష్ణేన యదుసింహస్సుతస్య సః । చకార ప్రేతకార్యాణి యే చాన్యే తత్ర ఘాతితాః ॥ 10
కృతౌర్ధ్వదైహికం చైనం సింహాసనగతం హరిః । ఉవాచాజ్ఞాపయ విభో యత్కార్యమవిశఙ్కితః ॥ 11

యయాతిశాపాద్వంశోఽయమరాజ్యార్హోఽపి సాంప్రతమ్ ।
మయి భృత్యే స్థితే దేవానాజ్ఞాపయతు కిం నృపైః ॥ 12

శ్రీపరాశర ఉవాచ:—

ఇత్యుక్త్వా సోఽస్మరద్వాయుమాజగామ చ తత్క్షణాత్ ।
ఉవాచ చైవం భగవాన్ కేశవః కార్యమానుషః ॥ 13

గచ్ఛేన్ద్రం బ్రూహి వాయో త్వమలం గర్వేణ వాసవ । దీయతాముగ్రసేనాయ సుధర్మా భవతా సభా ॥
కృష్ణో బ్రవీతి రాజార్హమేతద్రత్నమనుత్తమమ్ । సుధర్మాఖ్యసభాయుక్తమస్యాం యదుభిరాసితుమ్ ॥

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఇత్యుక్తః పవనో గత్వా సర్వమాహ శచీపతిమ్ । దదౌ సోఽపి సుధర్మాఖ్యాం సభాం వాయోః పురందరః ॥

వాయునా చాహృతాం దివ్యాం సభాం తే యదుపుంగవాః ।
బుభుజుస్సర్వరత్నాఢ్యాం గోవిన్దభుజసంశ్రయాః ॥ 17

విదితాఖిలవిజ్ఞానౌ సర్వజ్ఞానమయావపి । శిష్యాచార్యక్రమం వీరౌ ఖ్యాపయన్తౌ యదూత్తమౌ ॥ 18
తతస్సాందీపనిం కాశ్యమవన్తిపురవాసినమ్ । విద్యార్థం జగ్మతుర్బాలౌ కృతోపనయక్రమౌ ॥ 19
వేదాభ్యాసకృతప్రీతీ సంకర్షణజనార్దనౌ । తస్య శిష్యత్వమభ్యేత్య గురువృత్తిపరౌ హి తౌ ॥ 20
సరహస్యం ధనుర్వేదం ససంగ్రహమధీయతామ్ । అహోరాత్రచతుష్షష్ట్యా తదద్భుతమభూద్ద్విజ ॥
సాందీపనిరసంభావ్యం తయోః కర్మాతిమానుషమ్ । విచిన్త్య తౌ తదా మేనే ప్రాప్తౌ చన్ద్రదివాకరౌ ॥

సాఙ్గాంశ్చ చతురో వేదాన్ సర్వశాస్త్రాణి చైవ హి ।
అస్త్రగ్రామమశేషం చ ప్రోక్తమాత్రమవాప్య తౌ ॥ 23
ఊచతుర్వ్రియతాం యా తే దాతవ్యా గురుదక్షిణా ॥ 24

సోఽప్యతీన్ద్రియమాలోక్య తయోః కర్మ మహామతిః । అయాచత మృతం పుత్రం ప్రభాసే లవణార్ణవే ॥
గృహీత్వాస్త్రం తతస్తౌ తు సార్ఘ్యహస్తో మహోదధిః । ఉవాచ న మయా పుత్రో హృతస్సాందీపనేరితి ॥
దైత్యః పఞ్చజనో నామ శఙ్ఖరూపస్స బాలకమ్ । జగ్రాహ యోఽస్తి సలిలే మమైవాసురసూదన ॥ 27

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఇత్యుక్తోఽన్తర్జలం గత్వా హత్వా పఞ్చజనం చ తమ్ । కృష్ణో జగ్రాహ తస్యాస్థిప్రభవం శఙ్ఖముత్తమమ్ ॥
యస్య నాదేన దైత్యానాం బలహానిరజాయత । దేవానాం వవృధే తేజో యాత్యధర్మశ్చ సంక్షయమ్ ॥

తంపాఞ్చజన్యమాపూర్య గత్వా యమపురం హరిః । బలదేవశ్చ బలవాన్ జిత్వా వైవస్వతం యమమ్ ॥
తం బాలం యాతనాసంస్థం యథాపూర్వశరీరిణమ్ । పిత్రే ప్రదత్తవాన్ కృష్ణో బలశ్చ బలినాం వరః ॥ 31
మధురాం చ పునః ప్రాప్తావుగ్రసేనేన పాలితామ్ । ప్రహృష్టపురుషస్త్రీకాముభౌ రామజనార్దనౌ ॥ 32

ఇతి శ్రీ విష్ణుపురాణే పఞ్చమాంశే ఏకవింశోఽధ్యాయః

అథ పఞ్చమాంశే ద్వావింశోఽధ్యాయః.

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

జరాసంధసుతే కంస ఉపయేమే మహాబలః । అస్తిం ప్రాప్తిం చ మైత్రేయ తయోర్భర్తృహణం హరిమ్ ॥
మహాబలపరీవారో మగధాధిపతిర్బలీ । హన్తుమభ్యాయయౌ కోపాత్ జరాసంధస్స యాదవమ్ ॥ 2
ఉపేత్య మధురాం సోఽథ రురోధ మగధేశ్వరః । అక్షౌహిణీభిస్సైన్యస్య త్రయోవింశతిభిర్వృతః ॥ 3
నిష్క్రమ్యాల్పపరీవారావుభౌ రామజనార్దనౌ । యుయుధాతే సమం తస్య బలినౌ బలిసైనికైః ॥ 4
తతో రామశ్చ కృష్ణశ్చ మతిం చక్రతురఞ్జసా । ఆయుధానాం పురాణానామాదానే మునిసత్తమ ॥ 5
అనన్తరం హరేశ్శార్ఙ్గం తూణీ చాక్షయసాయకౌ । ఆకాశాదాగతౌ విప్ర తథా కౌమోదకీ గదా ॥ 6
హలం చ బలభద్రస్య గగనాదాగతం మహత్ । మనసోఽభిమతం విప్ర! సౌనన్దం ముసలం తథా ॥ 7
తతో యుద్ధే పరాజిత్య ససైన్యం మగధాధిపమ్ । పురీం వివిశతుర్వీరావుభౌ రామజనార్దనౌ ॥ 8
జితే తస్మిన్ సుదుర్వృత్తే జరాసంధే మహామునే । జీవమానే గతే కృష్ణస్తం నామన్యత నిర్జితమ్ ॥ 9
పునరప్యాజగామాథ జరాసంధో బలాన్వితః । జితశ్చ రామకృష్ణాభ్యామపక్రాన్తో ద్విజోత్తమ ॥ 10
దశ చాష్టౌ చ సంగ్రామానేవమత్యన్తదుర్మదః । యదుభిర్మాగధో రాజా చక్రే కృష్ణపురోగమైః ॥
సర్వేష్వేతేషు యుద్ధేషు యాదవైస్స పరాజితః । అపక్రాన్తో జరాసంధస్స్వల్పసైన్యైర్బలాధికః ॥ 12
న తద్బలం యాదవానాం విజితం యదనేకశః । తత్తు సన్నిధిమాహాత్మ్యం విష్ణోరంశస్య చక్రిణః ॥ 13
మనుష్యధర్మశీలస్య లీలా సా జగతీపతేః । అస్త్రాణ్యనేకరూపాణి యదరాతిషు ముఞ్చతి ॥ 14
మనసైవ జగత్సృష్టిం సంహారం చ కరోతి యః । తస్యారిపక్షక్షపణే కియానుద్యమవిస్తరః ॥ 15
తథాపి యో మనుష్యాణాం ధర్మస్తమనువర్తతే । కుర్వన్ బలవతా సంధిం హీనైర్యుద్ధం కరోత్యసౌ ॥
సామ చోపప్రదానం చ తథా భేదం చ దర్శయన్ । కరోతి దణ్డపాతం చ క్వచిదేవ పలాయనమ్ ॥ 17
మనుష్యదేహినాం చేష్టామిత్యేవమనువర్తతే । లీలా జగత్పతేస్తస్య ఛన్దతః పరివర్తతే ॥ 18

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే పఞ్చమాంశే ద్వావింశోఽధ్యాయః.

శ్రీః

అథ పఞ్చమాంశే త్రయోవింశోఽధ్యాయః

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

గార్గ్యం గోష్ఠ్యాం ద్విజం స్యాలః షణ్ఢ ఇత్యుక్తవాన్ ద్విజ ।
యదూనాం సన్నిధౌ సర్వే జహసుర్యాదవాస్తదా ॥ 1

తతః కోపపరీతాత్మా దక్షిణాపథమేత్య సః । సుతమిచ్ఛంస్తపస్తేపే యదుచక్రభయావహమ్ ॥ 2
ఆరాధయన్మహాదేవం లోహచూర్ణమభక్షయత్ । దదౌ వరం చ తుష్టోఽస్మై వర్షే తు ద్వాదశే హరః ॥
సంతోషయామాస చ తం యవనేశో హ్యనాత్మజః । తద్యోషిత్సఙ్గమాచ్చాస్య పుత్రోఽభూదలిసన్నిభః ॥
తం కాలయవనం నామ రాజ్యే స్వే యవనేశ్వరః । అభిషిచ్య వనం యాతో వజ్రాగ్రకఠినోరసమ్ ॥ 5
స తు వీర్యమదోన్మత్తః పృథివ్యాం బలినో నృపాన్ । అపృచ్ఛన్నారదస్తస్మై కథయామాస యాదవాన్ ॥
మ్లేచ్ఛకోటిసహస్రాణాం సహస్రైః సోఽభిసంవృతః । గజాశ్వరథసంపన్నైశ్చకార పరమోద్యమమ్ ॥ 7

ప్రయయౌ చావ్యవచ్ఛిన్నం ఛిన్నయానో దినే దినే ।
యాదవాన్ ప్రతి సామర్షో మైత్రేయ మథురాం పురీమ్ ॥ 8

కృష్ణోఽపి చిన్తయామాస క్షపితం యాదవం బలమ్ । యవనేన రణే గమ్యం మాగధస్య భవిష్యతి ॥ 9
మాగధస్య బలం క్షీణం స కాలయవనో బలీ । హన్తైత దేవమాయాతం యదూనాం వ్యసనం ద్విధా ॥ 10

తస్మాద్దుర్గం కరిష్యామి యదూనామరిదుర్జయమ్ ।
స్త్రియోఽపి యత్ర యుధ్యేయుః కిం పునర్వృష్ణిపుంగవాః ॥ 11

మయి మత్తే ప్రమత్తే వా సుప్తే ప్రవసితేఽపి వా । యాదవాభిభవం దుష్టా మా కుర్వన్త్వరయోఽధికాః ॥

ఇతి సంచిన్త్య గోవిన్దో యోజనానాం మహోదధిమ్ ।
యయాచే ద్వాదశ పురీం ద్వారకాం తత్ర నిర్మమే ॥ 13

మహోద్యానాం మహావప్రాం తటాకశతశోభితామ్ ।
ప్రాసాదగృహసంబాధామిన్ద్రస్యేవామరావతీమ్ ॥ 14

మథురావాసినం లోకం తత్రానీయ జనార్దనః । ఆసన్నే కాలయవనే మథురాం చ స్వయం యయౌ ॥ 15
బహిరావాసితే సైన్యే మథురాయా నిరాయుధః । నిర్జగామ చ గోవిన్దో దదర్శ యవనశ్చ తమ్ ॥ 16
స జ్ఞాత్వా వాసుదేవం తం బాహుప్రహరణం నృపః । అనుయాతో మహాయోగిచేతోభిః ప్రాప్య తేన యః ॥
తేనానుయాతః కృష్ణోఽపి ప్రవివేశ మహాగుహామ్ । యత్ర శేతే మహావీర్యో ముచుకున్దో నరేశ్వరః ॥ 18

సోఽపి ప్రవిష్టో యవనో దృష్ట్వా శయ్యాగతం నృపమ్ ।
పాదేన తాడయామాస మత్వా కృష్ణం సుదుర్మతిః ॥ 19

ఉత్థాయ ముచుకున్దోఽపి దదర్శ యవనం నృపః ॥ 20

దృష్టిమాత్రశ్చ తేనాసౌ జజ్వాల యవనోఽగ్నినా ।
తత్క్రోధజేన మైత్రేయ ! భస్మీభూతశ్చ తత్క్షణాత్ ॥ 21
సహి దేవాసురేయుద్ధే గతోఽహత్వామహాసురాన్ ।
నిద్రార్తస్సుమహాకాలం నిద్రాంవవ్రేవరంసురాన్ ॥ 22
ప్రోక్తశ్చదేవైస్సంసుప్తంయస్త్వాముత్థాపయిష్యతి । దేహజేనాగ్నినాసద్యస్సతుభస్మీభవిష్యతి ॥
ఏవందగ్ధ్వాసతంపాపందృష్ట్వాచమధుసూదనమ్ । కస్త్వమిత్యాహసోప్యాహజాతోఽహంశశినఃకులే॥
వసుదేవస్యతనయో యదోర్వంశసముద్భవః ॥ 24
ముచుకున్దోఽపితత్రాసౌ వృద్ధగార్గ్యవచోఽస్మరత్ ॥ 25
సంస్మృత్యప్రణిపత్యైనంసర్వంసర్వేశ్వరంహరిమ్।ప్రాహజ్ఞాతోభవాన్విష్ణోరంశస్త్వంపరమేశ్వర ॥
పురాగార్గ్యేణకథితమష్టావింశతిమేయుగే । ద్వాపరాన్తేహరేర్జన్మ యదువంశేభవిష్యతి ॥ 27
సత్వంప్రాప్తోనసన్దేహో మర్త్యానాముపకారకృత్ ॥ 28
తథాహిసుమహత్తేజో నాలంసోఢుమహంతవ ॥ తథాహిసజలామ్భోదనాదధీరతరంతవ ।
వాక్యంనమతిచైవోర్వీ యుష్మత్పాదప్రపీడితా ॥ 29
దేవాసురమహాయుద్ధేదైత్యసైన్యమహాభటాః । నసేహుర్మమతేజస్తేత్వత్తేజోనసహామ్యహమ్॥
సంసారపతితస్యైకోజన్తోస్త్వంశరణంపరమ్ । ప్రసీదత్వంప్రపన్నార్తిహరనాశయమేఽశుభమ్॥ 31
త్వంపయోనిధయశ్శైలాస్సరితస్త్వంవనానిచ । మేదినీగగనంవాయురాపోఽగ్నిస్త్వంతథామనః ॥
బుద్ధిరవ్యాకృతప్రాణాఃప్రాణేశస్త్వంతథాపుమాన్ । పుంసఃపరతరంయచ్చవ్యాప్యజన్మవికారవత్ ॥
శబ్దాదిహీనమజరమమేయంక్షయవర్జితమ్ । అవృద్ధినాశంతద్బ్రహ్మత్వమాద్యన్తవివర్జితమ్ ॥
త్వత్తోఽమరాస్సపితరోయక్షగన్ధర్వకిన్నరాః । సిద్ధాశ్చాప్సరసస్త్వత్తోమనుష్యాఃపశవఃఖగాః ॥ 35
సరీసృపామృగాస్సర్వేత్వత్తస్సర్వేమహీరుహాః । యచ్చభూతంభవిష్యంచకించిదత్రచరాచరమ్ ॥
మూర్తామూర్తంతథాచాపి స్థూలంసూక్ష్మతరంతథా ।
తత్సర్వంత్వంజగత్కర్తా నాస్తికించిత్త్వయావినా ॥ 37
మయాసంసారచక్రేఽస్మిన్భ్రమతాభగవన్సదా । తాపత్రయాభిభూతేననప్రాప్తానిర్వృతిఃక్వచిత్
దుఃఖాన్యేవసుఖానీతిమృగతృష్ణాజలాశయాః । మయానాథగృహీతాని తానితాపాయమేఽభవన్ ॥
రాజ్యముర్వీబలంకోశోమిత్రపక్షస్తథాత్మజాః । భార్యాభృత్యజనోయేచశబ్దాద్యావిషయాఃప్రభో॥
సుఖబుద్ధ్యామయాసర్వంగృహీతమిదమవ్యయమ్ । పరిణామేతదేవేశ ! తాపాత్మకమభూన్మమ॥ 41
దేవలోకగతింప్రాప్తోనాథ!దేవగణోఽపిహి । మత్తస్సాహాయ్యకామోఽభూచ్ఛాశ్వతీకుత్రనిర్వృతిః ॥
త్వామనారాధ్యజగతాంసర్వేషాంప్రభవాస్పదమ్ । శాశ్వతీప్రాప్యతేకేన పరమేశ్వరనిర్వృతిః ॥
త్వన్మాయామూఢమనసోజన్మమృత్యుజరాదికాన్ । అవాప్యతాపాన్పశ్యన్తిప్రేతరాజమనన్తరమ్॥

తతో నిజక్రియాసూతినరకేష్వతిదారుణమ్ । ప్రాప్నువన్తి నరా దుఃఖమస్వరూపవిదస్తవ ॥ 45
అహమత్యన్తవిషయీ మోహితస్తవ మాయయా । మమత్వగర్వగర్తాన్తర్భ్రమామి పరమేశ్వర ॥
సోఽహం త్వాం శరణమపారమప్రమేయం సంప్రాప్తః పరమపదం యతో న కించిత్ ।
సంసారభ్రమపరితాపతప్తచేతా నిర్వాణే పరిణతధామ్ని సాభిలాషః ॥ 47

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే పఞ్చమాంశే త్రయోవింశోఽధ్యాయః.

అథ పఞ్చమాంశే చతుర్వింశోఽధ్యాయః.

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఇత్థం స్తుతస్తదా తేన ముచుకున్దేన ధీమతా । ప్రాహేశస్సర్వభూతానామనాదినిధనో హరిః ॥ 1

శ్రీభగవానువాచ :—

యథాభివాఞ్ఛితాన్ దివ్యాన్ గచ్ఛ లోకాన్నరాధిప ।
అవ్యాహతపరైశ్వర్యో మత్ప్రసాదోపబృంహితః ॥ 2
భుక్త్వా దివ్యాన్ మహాభోగాన్ భవిష్యసి మహాకులే ।
జాతిస్మరో మత్ప్రసాదాత్తతో మోక్షమవాప్స్యసి ॥ 3

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఇత్యుక్తః ప్రణిపత్యేశం జగతామచ్యుతం నృపః ।
గుహాముఖాద్వినిష్క్రాన్తస్స దదర్శాల్పకాన్నరాన్ ॥ 4
తతః కలియుగం మత్వా ప్రాప్తం తప్తుం నృపస్తపః । నరనారాయణస్థానం ప్రయయౌ గన్ధమాదనమ్ ॥
కృష్ణోఽపి ఘాతయిత్వారిముపాయేన హి తద్బలమ్ । జగ్రాహ మథురాం మేత్యహస్త్యశ్వస్యన్దనోజ్జ్వలమ్ ॥
ఆనీయ చోగ్రసేనాయ ద్వారవత్యాం న్యవేదయత్ । పరాభిభవనిశ్శంకం బభూవ చ యదోః కులమ్ ॥
బలదేవోఽపి మైత్రేయ ! ప్రశాన్తాఖిలవిగ్రహః । జ్ఞాతిదర్శనసోత్కణ్ఠః ప్రయయౌ నన్దగోకులమ్ ॥ 8
తతో గోపాంశ్చ గోపీశ్చ యథాపూర్వమమిత్రజిత్ । తథైవాభ్యవదత్ప్రేమ్ణా బహుమానపురస్సరమ్ ॥
స కైశ్చిత్సంపరిష్వక్తః కాంశ్చిచ్చ పరిషస్వజే । హాస్యం చక్రే సమం కైశ్చిద్గోపైర్గోపీజనైస్తథా ॥
ప్రియాణ్యనేకాన్యవదన్ గోపాస్తత్ర హలాయుధమ్ ।
గోప్యశ్చ ప్రేమకుపితాః ప్రోచుస్సేర్ష్యమథాపరాః ॥ 11
గోప్యః పప్రచ్ఛురపరా నాగరీజనవల్లభమ్ । కచ్చిదాస్తే సుఖం కృష్ణశ్చలప్రేమలవాత్మకః ॥ 12
అస్మచ్చేష్టామపహసన్న కచ్చిత్పురయోషితామ్ । సౌభాగ్యమానమధికం కరోతి క్షణసౌహృదః ॥

కచ్చిత్స్మరతినఃకృష్ణోగీతానుగమనంకలమ్ । అప్యసౌమాతరంద్రష్టుంసకృదప్యాగమిష్యతి ॥ 14
అథవాకింతదాలాపైః క్రియన్తామపరాఃకథాః । యస్యాస్మాభిర్వినాతేనవినాస్మాకంభవిష్యతి ॥ 15
పితామాతాతథాభ్రాతాభర్తాబన్ధుజనశ్చకిమ్ । సంత్యక్తస్తత్కృతేస్మాభిరకృతజ్ఞధ్వజోహిసః ॥
తథాపికచ్చిదాలాపమిహాగమనసంశ్రయమ్ । కరోతికృష్ణోవక్తవ్యం భవతారామ! నానృతమ్ ॥ 17
దామోదరోసౌగోవిన్దః పురస్త్రీసక్తమానసః । అపేతప్రీతిరస్మాసు దుర్దర్శః ప్రతిభాతినః ॥ 18
ఆమన్త్రితశ్చకృష్ణేతి పునర్దామోదరేతిచ । జహసుస్సస్వరంగోప్యో హరిణాహృతచేతసః ॥ 19
సందేశైస్సామమధురైః ప్రేమగర్భైరగర్వితైః । రామేణాశ్వాసితాగోప్యఃకృష్ణస్యాతిమనోహరైః
గోపైశ్చపూర్వవద్రామఃపరిహాసమనోహరాః । కథాశ్చకారరేమేచసహతైర్వ్రజభూమిషు ॥ 21

ఇతి శ్రీ విష్ణుపురాణే పఞ్చమాంశే చతుర్వింశోఽధ్యాయః.

అథ పఞ్చమాంశే పఞ్చవింశోఽధ్యాయః

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

వనేవిచరతస్తస్య సహగోపైర్మహాత్మనః । మానుషచ్ఛద్మరూపస్య శేషస్యధరణీధృతః ॥ 1
నిష్పాదితోరుకార్యస్య కార్యేణోర్వీప్రచారిణః ।
ఉపభోగార్థమత్యర్థం వరుణఃప్రాహవారుణీమ్ ॥ 2
అభీష్టాసర్వదాయస్యమదిరేత్వంమహౌజసః । అనన్తస్యోపభోగాయ తస్యగచ్ఛముదేశుభే ॥ 3
ఇత్యుక్తావారుణీతేన సన్నిధానమథాకరోత్ । బృందావనసముత్పన్నకదంబతరుకోటరే ॥ 4
విచరన్బలదేవోఽపి మదిరాగన్ధముత్తమమ్ । ఆఘ్రాయమదిరాతర్షమవాపాథవరాననః ॥ 5
తతఃకదమ్బాత్సహసా మద్యధారాంసలాఙ్గలీ ।
పతన్తీంవీక్ష్యమైత్రేయ! ప్రయయౌపరమాంముదమ్ ॥ 6
పపౌచగోపగోపీభిస్సమవేతోముదాన్వితః । ప్రగీయమానోలలితం గీతవాద్యవిశారదైః ॥ 7
సమత్తోఽత్యన్తఘర్మామ్భఃకణికామౌక్తికోజ్జ్వలః ।
ఆగచ్ఛయమునేస్నాతుమిచ్ఛామీత్యాహవిహ్వలః ॥ 8
తస్యవాచంనదీసాతు మత్తోక్తామవమత్యవై । నాజగామతతఃక్రుద్ధో హలంజగ్రాహలాఙ్గలీ ॥ 9
గృహీత్వాతాంహలాంతేన చకర్షమదవిహ్వలః ।
పాపేనాయాసినాయాసి గమ్యతామిచ్ఛయాఽన్యతః ॥ 10
సాకృష్టాసహసాతేన మార్గంసంత్యజ్యనిమ్నగా ।
యత్రాస్తేబలభద్రోఽసౌ ప్లావయామాసతద్వనమ్ ॥ 11

శరీరిణీ తదాభ్యేత్య త్రాసవిహ్వలలోచనా । ప్రసీదేత్యబ్రవీద్రామం ముఞ్చ మాం ముసలాయుధ ॥ 12
తత స్తస్యా స్తు వచనమాకర్ణ్య స హలాయుధః । సోఽబ్రవీదవజానాసి మమ శౌర్యబలే నది ! ॥
సోఽహం త్వాం హలపాతేన నయిష్యామి సహస్రధా ॥ 13

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఇత్యుక్తయాఽతిసంత్రాసా త్తయా నద్యా ప్రసాదితః ।
భూభాగే ప్లావితే తస్మిన్ ముమోచ యమునాం బలః ॥ 14
తతస్స్నాతస్య వై కాన్తి రజాయత మహాత్మనః ॥ 15
అవతంసోత్పలం చారు గృహీత్వైకం చ కుణ్డలమ్ ।
వరుణప్రహితాం చాస్మై మాలామమ్లానపఙ్కజామ్ ।
సముద్రాభే తథా వస్త్రే నీలే లక్ష్మీరయచ్ఛత ॥ 16
కృతావతంసస్స తదా చారుకుణ్డలభూషితః । నీలామ్బరధరస్స్రగ్వీ శుశుభే కాన్తిసంయుతః ॥ 17
ఇత్థం విభూషితో రేమే తత్ర రామ స్తథా వ్రజే । మాసద్వయేన యాతశ్చ స పునర్ద్వారకాం పురీమ్ ॥ 18
రేవతీం నామ తనయాం రైవతస్య మహీపతేః । ఉపయేమే బల స్తస్యాం జజ్ఞాతే నిశితోల్ముకా ॥ 19

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే పఞ్చమాంశే పఞ్చవింశోఽధ్యాయః.

అథ పఞ్చమాంశే షడ్వింశోఽధ్యాయః

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

భీష్మకః కుణ్డినే రాజా విదర్భవిషయేఽభవత్ । రుక్మీ తస్యాభవత్పుత్రో రుక్మిణీ చ వరాననా ॥ 1
రుక్మిణీం చకమే కృష్ణస్సా చ తం చారుహాసినీ । న దదౌ యాచతే చైనాం రుక్మీ ద్వేషేణ చక్రిణే ॥ 2
దదౌ చ శిశుపాలాయ జరాసంధప్రచోదితః । భీష్మకో రుక్మిణా సార్ధం రుక్మిణీమురువిక్రమః ॥ 3
వివాహార్థం తతస్సర్వే జరాసంధముఖా నృపాః । భీష్మకస్య పురం జగ్ముశ్శిశుపాలప్రియైషిణః ॥ 4
కృష్ణోఽపి బలభద్రాద్యైర్యదుభిః పరివారితః । ప్రయయౌ కుణ్డినం ద్రష్టుం వివాహం చైద్యభూభృతః ॥
శ్వోభావిని వివాహే తు తాం కన్యాం హృతవాన్హరిః । విపక్షభారమాసజ్య రామాదిష్వథ బన్ధుషు ॥
తతశ్చ పౌణ్డ్రకః శ్రీమాన్దన్తవక్త్రో విదూరథః । శిశుపాలజరాసంధసాల్వాద్యాశ్చ మహీభృతః ॥ 7
కుపితాస్తే హరిం హన్తుం చక్రురుద్యోగముత్తమమ్ ।
నిర్జితాశ్చ సమాగమ్య రామాద్యైర్యదుపుఙ్గవైః ॥ 8
కుణ్డినం న ప్రవేక్ష్యామి హ్యహత్వా యుధి కేశవమ్ ।
కృత్వా ప్రతిజ్ఞాం రుక్మీ చ హన్తుం కృష్ణమనుద్రుతః ॥ 9

హత్వా బలం సనాగాశ్వం పత్తిస్యన్దనసఙ్కులమ్ । నిర్జితః పాతితశ్చోర్వ్యాం లీలయైవ స చక్రిణా ॥ 10
నిర్జిత్య రుక్మిణం సమ్యగుపయేమే చ రుక్మిణీమ్ । రాక్షసేన వివాహేన సమ్ప్రాప్తాం మధుసూదనః ॥ 11
తస్యాం జజ్ఞే చ ప్రద్యుమ్నో మదనాంశస్సవీర్యవాన్ । జహార శమ్బరో యం వై యో జఘాన చ శమ్బరమ్ ॥ [12

ఇతి శ్రీ విష్ణుపురాణే పఞ్చమాంశే షడ్వింశోఽధ్యాయః.

అథ పఞ్చమాంశే సప్తవింశోఽధ్యాయః

శ్రీ మైత్రేయ ఉవాచ :—

శమ్బరేణ హృతో వీరః ప్రద్యుమ్నస్స కథం మునే । శమ్బరస్స మహావీర్యః ప్రద్యుమ్నేన కథం హతః ॥ 1
యస్తేనాపహృతః పూర్వం స కథం నిజఘాన తమ్ । ఏతద్విస్తరతః శ్రోతుమిచ్ఛామి సకలం గురో ॥ 2

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

షష్ఠేఽహ్ని జాతమాత్రం తు ప్రద్యుమ్నం సూతికాగృహాత్ ।
మమైష హన్తేతి మునే హృతవాన్ కాలశమ్బరః ॥ 3
హృత్వా చిక్షేప చైవైనం గ్రాహోగ్రే లవణార్ణవే । కల్లోలజనితావర్తే సుఘోరే మకరాలయే ॥ 4
పాతితం తత్ర చైవైకో మత్స్యో జగ్రాహ బాలకమ్ । న మమార చ తస్యాపి జఠరాగ్నిప్రదీపితః ॥ 5
మత్స్యబన్ధైశ్చ మత్స్యోఽసౌ మత్స్యైరన్యైస్సహ ద్విజ ।
ఘాతితోఽసురవర్యాయ శమ్బరాయ నివేదితః ॥ 6
తస్య మాయావతీ నామ పత్నీ సర్వగృహేశ్వరీ । కారయామాస సూదానామాధిపత్యమనిన్దితా ॥ 7
దారితే మత్స్యజఠరే సా దదర్శాతిశోభనమ్ । కుమారం మన్మథతరోర్దగ్ధస్య ప్రథమాఙ్కురమ్ ॥ 8
కోఽయం కథమయం మత్స్యజఠరే ప్రవివేశితః । ఇత్యేవం కౌతుకావిష్టాం తన్వీం ప్రాహాథ నారదః ॥ 9
అయం సమస్తజగతః స్థితిసంహారకారిణః । శమ్బరేణ హృతో విష్ణోస్తనయస్సూతికాగృహాత్ ॥ 10
క్షిప్తస్సముద్రే మత్స్యేన నిగీర్ణస్తే గృహం గతః । నరరత్నమిదం సుభ్రు ! విస్రబ్ధా పరిపాలయ ॥ 11

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

నారదేనైవముక్తా సా పాలయామాస తం శిశుమ్ । బాల్యాదేవాతిరాగేణ రూపాతిశయమోహితా ॥ 12
స యదా యౌవనాభోగభూషితోఽభూన్మహామతే । సాభిలాషా తదా సాఽపి బభూవ గజగామినీ ॥ 13
మాయావతీ దదౌ తస్మై మాయాస్సర్వా మహామునే ।
ప్రద్యుమ్నాయానురాగాన్ధా తన్న్యస్తహృదయేక్షణా ॥ 14
ప్రసజ్జన్తీం తు తాం ప్రాహ స కార్ష్ణిః కమలేక్షణామ్ । మాతృత్వమపహాయాద్య కిమేవం వర్తసేఽన్యథా ।

సా తస్మై కథయామాస న పుత్రస్త్వం మమేతి వై ।
తనయం త్వామయం విష్ణోర్హృతవాన్ కాలశమ్బరః ॥ 16
క్షిప్తస్సముద్రే మత్స్యస్య సంప్రాప్తో జఠరాన్మయా । సా హి రోదితి తే మాతా కాన్తాద్యాప్యతివత్సలా ॥

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఇత్యుక్తశ్శమ్బరం యుద్ధే ప్రద్యుమ్నస్స సమాహ్వయత్ ।
క్రోధాకులీకృతమనా యుయుధే చ మహాబలః ॥ 18
హత్వా సైన్యమశేషం తు తస్య దైత్యస్య యాదవః ।
సప్త మాయా వ్యతిక్రమ్య మాయాం ప్రయుయుజేఽష్టమీమ్ ॥ 19
తయా జఘాన తం దైత్యం మాయయా కాలశమ్బరమ్ ।
ఉత్పత్య చ తయా సార్ధమాజగామ పితుః పురమ్ ॥ 20
అన్తఃపురే నిపతితం మాయావత్యా సమన్వితమ్ । తం దృష్ట్వా కృష్ణసఙ్కల్పా బభూవుః కృష్ణయోషితః ॥
రుక్మిణీ సాభవత్ప్రేమ్ణా సాస్రదృష్టిరనిన్దితా । ధన్యాయాః ఖల్వయం పుత్రో వర్తతే నవయౌవనే ॥ 22
అస్మిన్ వయసి పుత్రో మే ప్రద్యుమ్నో యది జీవతి । సభాగ్యా జననీ వత్స సా త్వయా కా విభూషితా ॥ 23
అథవా యాదృశః స్నేహో మమ యాదృగ్వపుస్తవ । హరేరపత్యం సువ్యక్తం భవాన్ వత్స భవిష్యతి ॥ 24

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఏతస్మిన్నన్తరే ప్రాప్తస్సహ కృష్ణేన నారదః । అన్తఃపురచరాం దేవీం రుక్మిణీం ప్రాహ హర్షయన్ ॥ 25
ఏష తే తనయస్సుభ్రు ! హత్వా శమ్బరమాగతః ।
హృతో యేనాభవద్బాలో భవత్యాస్సూతికాగృహాత్ ॥ 26
ఇయం మాయావతీ భార్యా తనయస్యాస్య తే సతీ । శమ్బరస్య న భార్యేయం శ్రూయతామత్ర కారణమ్ ॥
మన్మథే తు గతే నాశం తదుద్భవపరాయణా । శమ్బరం మోహయామాస మాయారూపేణ రూపిణీ ॥ 28
వివాహాద్యుపభోగేషు రూపం మాయామయం శుభమ్ ।
దర్శయామాస దైత్యస్య తస్యేయం మదిరేక్షణా ॥ 29
కామోఽవతీర్ణః పుత్రస్తే తస్యేయం దయితా రతిః । విశఙ్కా నాత్ర కర్తవ్యా స్నుషేయం తవ శోభనే ॥
తతో హర్షసమావిష్టౌ రుక్మిణీకేశవౌ తదా । నగరీ చ సమస్తా సా సాధు సాధ్విత్యభాషత ॥ 31
చిరం నష్టేన పుత్రేణ సఙ్గతాం ప్రేక్ష్య రుక్మిణీమ్ । అవాప విస్మయం సర్వో ద్వారవత్యాం తదా జనః ॥

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే పఞ్చమాంశే సప్తవింశోఽధ్యాయః. [32

శ్రీః

అథ పఞ్చమాంశే అష్టావింశోఽధ్యాయః.

శ్రీపరాశర ఉవాచ .—

చారుదేష్ణంసుదేష్ణంచచారుదేహంచవీర్యవాన్ । సుషేణంచారుగుప్తంచభద్రచారుంతథాపరమ్ ॥
చారువిన్దంసుచారుంచ చారుంచబలినాంవరమ్ ।
రుక్మిణ్యజనయత్పుత్రాన్ కన్యాంచారుమతీంతథా ॥ 2
అన్యాశ్చభార్యాఃకృష్ణస్య బభూవుస్సప్తశోభనాః । కాళిన్దీమిత్రవిన్దాచ సత్యానాగ్నజితీతథా ॥ 3
దేవీజామ్బవతీచాపి రోహిణీకామరూపిణీ । మద్రరాజసుతాచాన్యా సుశీలాశీలమణ్డనా ॥ 4
సత్రాజితీసత్యభామా లక్ష్మణాచారుహాసినీ । షోడశాసన్సహస్రాణి స్త్రీణామన్యానిచక్రిణః ॥ 5
ప్రద్యుమ్నోఽపిమహావీర్యో రుక్మిణస్తనయాంశుభామ్ ।
స్వయంవరేతాంజగ్రాహ సాచతంతనయంహరేః ॥ 6
తస్యామస్యాభవత్పుత్రో మహాబలపరాక్రమః । అనిరుద్ధోరణేరుద్ధో వీర్యోదధిరరిన్దమః ॥ 7
తస్యాపిరుక్మిణఃపౌత్రీంవరయామాసకేశవః । దౌహిత్రాయదదౌరుక్మీతాంస్పర్ధన్నపిచక్రిణా ॥ 8
తస్యావివాహేరామాద్యా యాదవాహరిణాసహ ।
కల్యాణార్థంతతస్సర్వే యేచాన్యేభూభృతస్తథా ॥
రుక్మిణోనగరంజగ్ముర్నామ్నాభోజకటంద్విజ ॥ 9
వివాహేతత్రనిర్వృత్తేప్రద్యుమ్నస్యమహాత్మనః । కళిఙ్గరాజప్రముఖారుక్మిణంవాక్యమబ్రువన్ ॥ 10
అనక్షజ్ఞోహలీద్యూతేతథాస్యవ్యసనంమహత్ ।తజ్జయామోబలంకస్మాద్ద్యూతేనైనంమహాబలమ్॥

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

తథేతితాన్నాహనృపాన్రుక్మీబలమదాన్వితః । సభాయాంసహరామేణచక్రేద్యూతంచవైతదా॥ 12
సహస్రమేకంనిష్కాణాంరుక్మిణావిజితోబలః । ద్వితీయేఽపిపణేచాన్యత్సహస్రంరుక్మిణాజితః ॥ 13
తతోదశసహస్రాణినిష్కాణాంపణమాదదే । బలభద్రోఽజయత్తాని రుక్మీద్యూతవిదాంవరః ॥ 14
తతోజహాసస్వనవత్కళిఙ్గాధిపతిర్ద్విజ । దన్తాన్విదర్శయన్మూఢో రుక్మీచాహమదోద్ధతః ॥ 15
అవిద్యోఽయంమయాద్యూతేబలభద్రఃపరాజితః। ముధైవాక్షావలేపాన్ధోయోఽవమేనేఽక్షకోవిదాన్॥
దృష్ట్వాకళిఙ్గరాజానంప్రకాశదశనాననమ్ । రుక్మిణంచాపిదుర్వాక్యంకోపంచక్రేహలాయుధః ॥ 17
తతఃకోపపరీతాత్మానిష్కకోటింసమాదదే । గ్లహంజగ్రాహరుక్మీచతదర్థేఽక్షానపాతయత్ ॥ 18
అజయద్బలదేవస్తంప్రాహోచ్చైర్విజితంమయా । మమేతిరుక్మీప్రాహోచ్చైరలీకోక్తైరలంబల! ॥
త్వయోక్తోఽయంగ్లహస్సత్యంనమమైషోఽనుమోదితః । ఏవంత్వయాచేద్విజితంవిజితంనమయాకథమ్ ।

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

అథాన్తరిక్షే వాగుచ్చైః ప్రాహ గమ్భీరనాదినీ । బలదేవస్య తం కోపం వర్ధయన్తీ మహాత్మనః ॥ 21
జితం బలేన ధర్మేణ రుక్మిణా భాషితం మృషా । అనుక్త్వాపి వచః కించిత్కృతం భవతి కర్మణా ॥ 22
తతో బలస్సముత్థాయ కోపసంరక్తలోచనః । జఘానాష్టాపదేనైవ రుక్మిణం సమహాబలః ॥ 23
కళిఙ్గరాజం చాదాయ విస్ఫురన్తం బలాద్బలః । బభఞ్జ దన్తాన్కుపితో యైః ప్రకాశై జహాససః ॥ 24
ఆకృష్య చ మహాస్తమ్భం జాతరూపమయం బలః । జఘాన తాన్యే తత్పక్షే భూభృతః కుపితో భృశమ్ ॥
తతో హాహాకృతం సర్వం పలాయనపరం ద్విజ । తద్రాజమణ్డలం భీతం బభూవ కుపితే బలే ॥ 26
బలేన నిహతం దృష్ట్వా రుక్మిణం మధుసూదనః । నోవాచ కించిన్మైత్రేయ రుక్మిణీబలయోర్భయాత్ ॥
తతోఽనిరుద్ధమాదాయ కృతదారం ద్విజోత్తమ । ద్వారకామాజగామాథ యదుచక్రం చ కేశవః ॥ 28

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే పఞ్చమాంశే అష్టావింశోఽధ్యాయః.

అథ పఞ్చమాంశే ఏకోనత్రింశోఽధ్యాయః

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ద్వారవత్యాం స్థితే కృష్ణే శక్రస్త్రిభువనేశ్వరః । ఆజగామాథ మైత్రేయ ! మత్తైరావతపృష్ఠగః ॥ 1
ప్రవిశ్య ద్వారకాం సోఽథ సమేత్య హరిణా తతః । కథయామాస దైత్యస్య నరకస్య విచేష్టితమ్ ॥ 2
త్వయా నాథేన దేవానాం మనుష్యత్వేఽపి తిష్ఠతా । ప్రశమం సర్వదుఃఖాని నీతాని మధుసూదన ॥ 3
తపస్వివ్యసనార్థాయ సోఽరిష్టో ధేనుకస్తథా । ప్రవృత్తో యస్తథా కేశీ తే సర్వే నిహతాస్త్వయా ॥
కంసః కువలయాపీడః పూతనా బాలఘాతినీ । నాశం నీతాస్త్వయా సర్వే యేఽన్యే జగదుపద్రవాః ॥ 5

యుష్మద్దోర్దణ్డసంభూతిపరిత్రాతే జగత్త్రయే ।
యజ్వయజ్ఞాంశసంప్రాప్త్యా తృప్తిం యాన్తి దివౌకసః ॥ 6
సోఽహం సాంప్రతమాయాతో యన్నిమిత్తం జనార్దన ।
తచ్ఛ్రుత్వా తత్ప్రతీకారప్రయత్నం కర్తుమర్హసి ॥ 7

భౌమోఽయం నరకో నామ ప్రాగ్జ్యోతిషపురేశ్వరః । కరోతి సర్వభూతానాముపఘాతమరిన్దమ ॥ 8
దేవసిద్ధసురాదీనాం నృపాణాం చ జనార్దన । హృత్వా తు సోఽసురః కన్యా రురోధ నిజమన్దిరే ॥ 9
ఛత్రం యత్సలిలస్రావి తజ్జహార ప్రచేతసః । మన్దరస్య తథా శృఙ్గం హృతవాన్మణిపర్వతమ్ ॥ 10
అమృతస్రావిణీ దివ్యే మన్మాతుః కృష్ణ ! కుణ్డలే । జహార సోఽసురోఽదిత్యా వాఞ్ఛత్యైరావతం గజమ్ ॥
దుర్నీతమేతద్గోవిన్ద ! మయా తస్య నివేదితమ్ । యదత్ర ప్రతికర్తవ్యం తత్స్వయం పరిమృశ్యతామ్ ॥

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఇతిశ్రుత్వాస్మితంకృత్వాభగవాన్ దేవకీసుతః । గృహీత్వావాసవంహస్తేసముత్తస్థౌవరాసనాత్ ॥
సంచిన్త్యాగతమారుహ్య గరుడంగగనేచరమ్ ।
సత్యభామాంసమారోప్య యయౌప్రాగ్జ్యోతిషంపురమ్ ॥ 14
ఆరుహ్యైరావతంనాగంశక్రోఽపిత్రిదివంయయౌ । తతోజగామకృష్ణశ్చపశ్యతాంద్వారకౌకసామ్ ॥
ప్రాగ్జ్యోతిషపురస్యాపిసమన్తాచ్ఛతయోజనమ్ ।
ఆచితామౌరవైఃపాశైః క్షురాన్తైర్భూర్ద్విజోత్తమ ॥ 16
తాంశ్చిచ్ఛేదహరిఃపాశాన్ క్షిప్త్వాచక్రంసుదర్శనమ్ । తతోమురస్సముత్తస్థౌతంజఘానచకేశవః ॥
మురస్యతనయాంస్సప్తసహస్రాంస్తాంస్తతోహరిః । చక్రధారాగ్నినిర్దగ్ధాంశ్చకారశలభానివ ॥
హత్వామురంహయగ్రీవం తథాపఞ్చజనంద్విజ! ।
ప్రాగ్జ్యోతిషపురంధీమాంస్త్వరావాన్సముపాద్రవత్ ॥ 19
నరకేణాస్యతత్రాభూన్మహాసైన్యేనసంయుగమ్ ।
కృష్ణస్యయత్రగోవిన్దో జఘ్నేదైత్యాన్సహస్రశః ॥ 20
శస్త్రాస్త్రవర్షంముఞ్చన్తం తంభౌమంనరకంబలీ ।
క్షిప్త్వాచక్రంద్విధాచక్రే చక్రీదైతేయచక్రహా ॥ 21
హతేతునరకేభూమిర్గృహీత్వాఽదితికుణ్డలే । ఉపతస్థేజగన్నాథం వాక్యంచేదమథాబ్రవీత్ ॥ 22

పృథివీ ఉవాచ :—

యదాహముద్ధృతానాథ! త్వయాసూకరమూర్తినా ।
త్వత్స్పర్శసంభవఃపుత్రస్తదాయంమయ్యజాయత ॥ 23
సోఽయంత్వయైవదత్తోమేత్వయైవవినిపాతితః । గృహాణకుణ్డలేచేమేపాలయాస్యచసంతతిమ్ ॥ 24
భారావతరణార్థాయమమైవభగవానిమమ్ । అంశేనలోకమాయాతఃప్రసాదసుముఖఃప్రభో ॥25
త్వంకర్తాచవికర్తాచ సంహర్తాప్రభవోఽవ్యయః ।
జగతాంత్వంజగద్రూపస్స్తూయతేఽచ్యుతకింతవ ॥ 26
వ్యాపీవ్యాప్యంక్రియాకర్తా కార్యంచభగవాన్యథా ।
సర్వభూతాత్మభూతస్య స్తూయతేతవకింతథా ॥ 27
పరమాత్మాచభూతాత్మాత్వమాత్మాచాప్యయోభవాన్ ॥
యథాతథాస్తుతిర్నాథ! కిమర్థంతేప్రవర్తతే ॥ 28
ప్రసీదసర్వభూతాత్మన్నరకేణతుయత్కృతమ్। తత్క్షమ్యతామదోషాయ త్వత్సుతస్త్వన్నిపాతితః ॥

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

తథేత్యుక్త్వా ధరణీం భగవాన్ భూతభావనః । రత్నాని నరకావాసాజ్జగ్రాహ మునిసత్తమ! ॥ 30
కన్యాపురే స కన్యానాం షోడశాతులవిక్రమః । శతాధికాని దదృశే సహస్రాణి మహామునే ॥ 31

చతుర్దంష్ట్రాన్ గజాంశ్చోగ్రాన్ షట్సహస్రాంశ్చ దృష్టవాన్ ।
కాంభోజానాం తథాఽశ్వానాం నియుతాన్యేకవింశతిమ్ ॥ 32
తాః కన్యాస్తాం స్తథా నాగాంస్తానశ్వాన్ ద్వారకాపురీమ్ ।
ప్రాపయామాస గోవిన్దస్సద్యో నరకకింకరైః ॥ 33

దదృశే వారుణం ఛత్రం తథైవ మణిపర్వతమ్ । ఆరోపయామాస హరిర్గరుడే పతగేశ్వరే ॥ 34

ఆరుహ్య చ స్వయం కృష్ణస్సత్యభామాసహాయవాన్ ।
అదిత్యాః కుణ్డలే దాతుం జగామ త్రిదశాలయమ్ ॥ 35

ఇతి శ్రీ విష్ణుపురాణే పఞ్చమాంశే ఏకోనత్రింశోఽధ్యాయః

అథ పఞ్చమాంశే త్రింశోఽధ్యాయః

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

గరుడో వారుణం ఛత్రం తథైవ మణిపర్వతమ్ । సభార్యం చ హృషీకేశం లీలయైవ వహన్ యయౌ ॥ 1
తతశ్శఙ్ఖముపాధ్మాసీత్స్వర్గద్వారగతో హరిః । ఉపతస్థుస్తదా దేవాస్సార్ఘ్యహస్తా జనార్దనమ్ ॥
స దేవైరర్చితః కృష్ణో దేవమాతుర్నివేశనమ్ । సితాభ్రశిఖరాకారం ప్రవిశ్య దదృశేఽదితిమ్ ॥ 3
స తాం ప్రణమ్య శక్రేణ సహ తే కుణ్డలోత్తమే । దదౌ నరకనాశం చ శశంసాస్యై జనార్దనః ॥ 4
తతః ప్రీతా జగన్మాతా ధాతారం జగతాం హరిమ్ । తుష్టావాదితిరవ్యగ్రా కృత్వా తత్ప్రవణం మనః ॥

అదితి రువాచ :—

నమస్తే పుణ్డరీకాక్ష భక్తానామభయంకర । సనాతనాత్మన్ సర్వాత్మన్ భూతాత్మన్ భూతభావన ॥ 6
ప్రణేతర్మనసో బుద్ధేరిన్ద్రియాణాం గుణాత్మక । త్రిగుణాతీత నిర్ద్వన్ద్వ శుద్ధసత్త్వ హృది స్థిత ॥ 7
సితదీర్ఘాదినిశ్శేషకల్పనాపరివర్జిత । జన్మాదిభిరసంస్పృష్ట స్వప్నాదిపరివర్జిత ॥ 8

సన్ధ్యా రాత్రిరహో భూమిర్గగనం వాయురమ్బు చ ।
హుతాశనో మనో బుద్ధిర్భూతాదిస్త్వం తథాఽచ్యుత ! ॥ 9

సర్గస్థితివినాశానాం కర్తా కర్తృపతిర్భవాన్ । బ్రహ్మవిష్ణుశివాఖ్యాభిరాత్మమూర్తిభిరీశ్వర ॥ 10

దేవాదైత్యా స్తథాయక్షా రాక్షసాస్సిద్ధపన్నగాః ।
కూశ్మాణ్డాశ్చపిశాచాశ్చ గన్ధర్వామనుజా స్తథా ॥ 11
పశవశ్చమృగాశ్చైవపతఙ్గాశ్చసరీసృపాః । వృక్షగుల్మలతాబహ్వ్యస్సమస్తా స్తృణజాతయః ॥ 12
స్థూలామధ్యా స్తథాసూక్ష్మాస్సూక్ష్మాత్సూక్ష్మతరాశ్చయే ।
దేహభేదాభవాన్సర్వే యేకేచిత్పుద్గలాశ్రయాః ॥ 13
మాయాతవేయమజ్ఞాతపరమార్థాతిమోహినీ।అనాత్మన్యాత్మవిజ్ఞానంయయామూఢోనిరుధ్యతే॥
అస్వేస్వమితిభావోఽత్ర యత్పుంసాముపజాయతే ।
అహంమమేతిభావోయత్ ప్రాయేణైవాభిజాయతే ।
సంసారమాతుర్మాయాయా స్తవైతన్నాథ ! చేష్టితమ్ ॥ 15
యైస్స్వధర్మపరైర్నాథ ! నరైరారాధితోభవాన్ ।
తేతర న్త్యఖిలామేతాం మాయామాత్మవిముక్తయే ॥ 16
బ్రహ్మాద్యాస్సకలాదేవా మనుష్యాఃపశవ స్తథా ।
విష్ణుమాయామహావర్తే మోహాన్ధతమసావృతాః ॥ 17
ఆరాధ్య త్వామభీప్సన్తే కామానాత్మభవక్షయమ్ ।
యదేతేపురుషామాయా సైవేయంభగవం స్తవ ॥ 18
మయాత్వంపుత్రకామిన్యావైరిపక్షజయాయచ । ఆరాధితోనమోక్షాయమాయావిలసితంహితత్ ॥
కౌపీనాచ్ఛాదనప్రాయావాఞ్ఛాకల్పద్రుమాదపి । జాయతేయదపుణ్యానాంసోఽపరాధస్స్వదోషజః ॥
తత్ప్రసీదాఖిలజగన్మాయామోహకరావ్యయ । అజ్ఞానంజ్ఞానసద్భావభూతంభూతేశ ! నాశయ ॥ 21
నమ స్తేచక్రహస్తాయ శార్ఙ్గహస్తాయతేనమః । గదాహస్తాయతేవిష్ణో! శఙ్ఖహస్తాయతేనమః ॥ 22
ఏతత్పశ్యామితేరూపం స్థూలచిహ్నోపలక్షితమ్ । నజానామిపరంయ త్తే ప్రసీదపరమేశ్వర ॥ 23

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

అదిత్యైవంస్తుతోవిష్ణుఃప్రహస్యాహసురారణిమ్ । మాతాదేవిత్వమస్మాకంప్రసీదవరదాభవ ॥ 24

అదితిరువాచ :—

ఏవమస్తుయథేచ్ఛాతేత్వమశేషైస్సురాసురైః । అజేయఃపురుషవ్యాఘ్రమర్త్యలోకేభవిష్యసి॥25
తతఃకృష్ణస్యపత్నీచ శక్రేణసహితాఽదితిమ్ । సత్యభామాప్రణమ్యాహ ప్రసీదేతిపునఃపునః ॥ 26

అదితిరువాచ :—

మత్ప్రసాదాన్నతేసుభ్రు ! జరావైరూప్యమేవవా । భవిష్యత్యనవద్యాఙ్గి ! సుస్థిరంనవయౌవనమ్ ॥

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

అదిత్యాతుకృతానుజ్ఞోదేవరాజోజనార్దనమ్ । యథావత్పూజయామాసబహుమానపురస్సరమ్॥

శచీచసత్యభామాయై పారిజాతస్య పుష్పకమ్ । నదదౌమానుషీంమత్వా స్వయంపుష్పైరలంకృతా॥
తతోదదర్శ కృష్ణోఽపి సత్యభామాసహాయవాన్ । దేవోద్యానాని హృద్యాని నన్దనాదీని సత్తమ॥ 30
దదర్శ చ సుగన్ధాఢ్యం మఞ్జరీపుఞ్జధారిణమ్ । నిత్యాహ్లాదకరం తామ్రబాలపల్లవశోభితమ్ ॥ 31
మథ్యమానేఽమృతే జాతం జాతరూపోపమత్వచమ్ । పారిజాతం జగన్నాథః కేశవః కేశిసూదనః ॥ 32
తుతోష పరమప్రీత్యా తరురాజమనుత్తమమ్ । తం దృష్ట్వా ప్రాహ గోవిన్దం సత్యభామా ద్విజోత్తమ ॥

కస్మాన్న ద్వారకామేష నీయతే కృష్ణ ! పాదపః ॥ 33
యది చేత్త్వద్వచః సత్యం త్వమత్యర్థం ప్రియేతి మే ।
మద్గేహనిష్కుటార్థాయ తదయం నీయతాం తరుః ॥ 34

న మే జామ్బవతీ తాదృగభీష్టా న చ రుక్మిణీ । సత్యే యథా త్వమిత్యుక్తం త్వయా కృష్ణాసకృత్ప్రియమ్॥ 35
సత్యం తద్యది గోవిన్ద నోపచారకృతం మమ । తదస్తు పారిజాతోఽయం మమ గేహవిభూషణమ్ ॥ 36
బిభ్రతీ పారిజాతస్య కేశపక్షేణ మఞ్జరీమ్ । సపత్నీనామహం మధ్యే శోభేయమితి కామయే ॥ 37

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఇత్యుక్తస్స ప్రహస్యైనాం పారిజాతం గరుత్మతి। ఆరోపయామాస హరిస్తమూచుర్వనరక్షిణః॥ 38
భోః శచీ దేవరాజస్య మహిషీ తత్పరిగ్రహమ్ । పారిజాతం న గోవిన్ద ! హర్తుమర్హసి పాదపమ్ ॥ 39
ఉత్పన్నో దేవరాజాయ దత్తస్సోఽపి దదౌ పునః। మహిష్యై సుమహాభాగ దేవ్యై శచ్యై కుతూహలాత్॥
శచీవిభూషణార్థాయ దేవైరమృతమన్థనే । ఉత్పాదితోఽయం న క్షేమీ గృహీత్వైనం గమిష్యసి॥

దేవరాజో ముఖప్రేక్షీ యస్యాస్తస్యాః పరిగ్రహమ్ ।
మౌఢ్యాత్ప్రార్థయసే క్షేమీ గృహీత్వైనం హి కో వ్రజేత్ ॥ 42

అవశ్యమస్య దేవేన్ద్రో నిష్కృతిం కృష్ణ యాస్యతి । వజ్రోద్యతకరం శక్రమనుయాస్యన్తి చామరాః॥ 43
తదలం సకలైర్దేవైర్విగ్రహేణ తవాచ్యుత ! । విపాకకటు యత్కర్మ తన్న శంసన్తి పణ్డితాః ॥ 44

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఇత్యుక్తే తైరువాచైతాన్ సత్యభామాఽతికోపినీ । కా శచీ పారిజాతస్య కో వా శక్రస్సురాధిపః ॥ 45
సామాన్యస్సర్వలోకస్య యద్యేషోఽమృతమన్థనే । సముత్పన్నస్తరుః కస్మాదేకో గృహ్ణాతి వాసవః ॥
యథా సుధా యథా చేన్దుర్యథా శ్రీర్వనరక్షిణః । సామాన్యస్సర్వలోకస్య పారిజాతస్తథా ద్రుమః॥

భర్తృబాహుమహాగర్వాద్రుణద్ధ్యేనమథో శచీ ।
తత్కథ్యతామలం క్షాన్త్యా సత్యా హారయతి ద్రుమమ్ ॥ 48

కథ్యతాం చ ద్రుతం గత్వా పౌలోమ్యా వచనం మమ । సత్యభామా వదత్యేతదితి గర్వోద్ధతాక్షరమ్ ॥
యది త్వం దయితా భర్తుర్యది వశ్యః పతిస్తవ । మద్భర్తుర్హరతో వృక్షం తత్కారయ నివారణమ్॥
జానామి తే పతిం శక్రం జానామి త్రిదశేశ్వరమ్ । పారిజాతం తథాప్యేనం మానుషీ హారయామి తే ॥ 51

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

ఇత్యుక్తారత్నహారిణ్యో గత్వా శచ్యాః ప్రోచుర్యథోదితమ్ ।
శ్రుత్వా చోత్సాహయామాస శచీ శక్రం సురాధిపమ్ ॥ 52
తతస్సమస్తదేవానాం సైన్యైః పరివృతో హరిమ్ ।
ప్రయయౌ పారిజాతార్థమిన్ద్రో యోద్ధుం ద్విజోత్తమ ! ॥ 53

తతః పరిఘనిస్త్రింశగదాశూలవరాయుధాః । బభూవుస్త్రిదశాస్సజ్జాశ్శక్రే వజ్రకరే స్థితే ॥ 54
తతో నిరీక్ష్య గోవిన్దో నాగరాజోపరిస్థితమ్ । శక్రం దేవపరీవారం యుద్ధాయ సముపస్థితమ్ ॥ 55
చకార శఙ్ఖనిర్ఘోషం దిశశ్శబ్దేన పూరయన్ । ముమోచ శరసంఘాతాన్ సహస్రాయుతశశ్శితాన్ ॥
తతో దిశో నభశ్చైవ దృష్ట్వా శరశతైశ్చితమ్ । ముముచుస్త్రిదశాస్సర్వే హ్యస్త్రశస్త్రాణ్యనేకశః ॥
ఏకైకమస్త్రం శస్త్రం చ దేవైర్ముక్తం సహస్రధా । చిచ్ఛేద లీలయైవేశో జగతాం మధుసూదనః ॥ 58
పాశం సలిలరాజస్య సమాకృష్యోరగాశనః । చకార ఖణ్డశశ్చఞ్చ్వా బాలపన్నగదేహవత్ ॥ 59
యమేన ప్రహితం దణ్డం గదావిక్షేపఖణ్డితమ్ ।
పృథివ్యాం పాతయామాస భగవాన్ దేవకీసుతః ॥ 60

శిబికాం చ ధనేశస్య చక్రేణ తిలశో విభుః । చకార శౌరిరర్కం చ దృష్టిదృష్టహతౌజసమ్ ॥ 61
నీతోఽగ్నిశ్శీతతాం బాణైర్ద్రావితా వసవో దిశః । చక్రవిచ్ఛిన్నశూలాగ్రా రుద్రా భువి నిపాతితాః ॥ 62
సాధ్యా విశ్వేఽథ మరుతో గన్ధర్వాశ్చైవ సాయకైః ।
శార్ఙ్గిణా ప్రేరితైస్తస్తా వ్యోమ్ని శాల్మలితూలవత్ ॥ 63

గరుత్మానపి తుణ్డేన పక్షాభ్యాం చ నఖాఙ్కురైః । భక్షయంస్తాడయన్ దేవాన్దారయంశ్చ చచార వై ॥
తతశ్శరసహస్రేణ దేవేన్ద్రమధుసూదనౌ । పరస్పరం వవర్షాతే ధారాభిరివ తోయదౌ ॥ 65
ఐరావతేన గరుడో యుయుధే తత్ర సంకులే । దేవైస్సమస్తైర్యుయుధే శక్రేణ చ జనార్దనః ॥ 66
ఛిన్నేష్వశేషబాణేషు శస్త్రేష్వస్త్రేషు చ త్వరన్ ।
జగ్రాహ వాసవో వజ్రం కృష్ణశ్చక్రం సుదర్శనమ్ ॥ 67

తతో హాహాకృతం సర్వం త్రైలోక్యం ద్విజసత్తమ ! । వజ్రచక్రకరౌ దృష్ట్వా దేవరాజజనార్దనౌ ॥ 68
క్షిప్తం వజ్రమథేన్ద్రేణ జగ్రాహ భగవాన్ హరిః । న ముమోచ తదా చక్రం శక్రం తిష్ఠేతి చాబ్రవీత్ ॥ 69
ప్రణష్టవజ్రం దేవేన్ద్రం గరుడక్షతవాహనమ్ । సత్యభామాఽబ్రవీద్వీరం పలాయనపరాయణమ్ ॥ 70
త్రైలోక్యేశ ! న తే యుక్తం శచీభర్తుః పలాయనమ్ । పారిజాతస్రగాభోగా త్వాముపస్థాస్యతే శచీ ॥ 71
కీదృశం దేవరాజ్యం తే పారిజాతస్రగుజ్జ్వలామ్ । అపశ్యతో యథాపూర్వం ప్రణయాభ్యాగతాం శచీమ్ ॥
అలం శక్ర ప్రయాసేన న వ్రీడాం గన్తుమర్హసి । నీయతాం పారిజాతోఽయం దేవాస్సన్తు గతవ్యథాః ॥
పతిగర్వావలేపేన బహుమానపురస్సరమ్ । న దదర్శ గృహాయాతాముపచారేణ మాం శచీ ॥ 74
స్త్రీత్వాదగురుచిత్తాహం స్వభర్తృశ్లాఘనాపరా । తతః కృతవతీ శక్ర ! భవతా సహ విగ్రహమ్ ॥ 75
తదలం పారిజాతేన పరస్వేన హృతేన మే । రూపేణ గర్వితా సా తు భర్త్రా స్త్రీ కా న గర్వితా । 76

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఇత్యుక్తో వై నివవృతే దేవరాజ స్తదాద్విజ । ప్రాహ చైనామలం చణ్డి సఖ్యుః ఖేదోక్తి విస్తరైః ॥ 77

ఇన్ద్ర ఉవాచ :—

నచాపిసర్గసంహారస్థితికర్తాఽఖిలస్యయః । జితస్య తేన మే వ్రీళా జాయతే విశ్వరూపిణా ॥ 78

యస్మాజ్జగత్సకలమేతదనాదిమధ్యాద్యస్మిన్యతశ్చనభవిష్యతిసర్వభూతాత్ ।

తేనోద్భవప్రళయపాలనకారణేన వ్రీళా కథం భవతి దేవి నిరాకృతస్య ॥ 79

సకలభువనసూతిమూర్తిరల్పాల్పసూక్ష్మా విదితసకలవేదైర్జ్ఞాయతే యస్యనాన్యైః

తమజమకృతమీశంశాశ్వతంస్వేచ్ఛయైనంజగదుపకృతిమర్త్యంకోవిజేతుంసమర్థః ॥

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే పఞ్చమాంశే త్రింశోఽధ్యాయః.

అథ పఞ్చమాంశే ఏకత్రింశోఽధ్యాయః

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

సంస్తుతో భగవానిత్థం దేవరాజేన కేశవః । ప్రహస్య భావగమ్భీరమువాచేన్ద్రం ద్విజోత్తమ ! ॥ 1

శ్రీకృష్ణ ఉవాచ :—

దేవరాజో భవానిన్ద్రో వయం మర్త్యా జగత్పతే । క్షన్తవ్యం భవతైవేదమపరాధకృతం మమ ॥ 2

పారిజాతతరుశ్చాయం నీయతాముచితాస్పదమ్ । గృహీతోఽయం మయా శక్ర ! సత్యావచనకారణాత్ ॥

వజ్రం చేదం గృహాణ త్వం యదత్ర ప్రహితం త్వయా । తవైవైతత్ప్రహరణం శక్ర ! వైరివిదారణమ్ ॥

ఇన్ద్ర ఉవాచ :—

విమోహయసి మామీశ మర్త్యోఽహమితి కిం వదన్ ।

జానీమస్త్వాం భగవతో నతు సూక్ష్మవిదో వయమ్ ॥ 5

యోఽసి సోఽసి జగత్త్రాణప్రవృత్తౌ నాథ ! సంస్థితః । జగతశ్శల్యనిష్కర్షం కరోష్యసురసూదన ! ॥ 6

నీయతాం పారిజాతోఽయం కృష్ణ ! ద్వారవతీం పురీమ్ ।

మర్త్యలోకే త్వయా త్యక్తే నాయం సంస్థాస్యతే భువి ॥ 7

దేవదేవ జగన్నాథ ! కృష్ణ విష్ణో మహాభుజ ! । శఙ్ఖచక్రగదాపాణే క్షమస్వైతద్వ్యతిక్రమమ్ ॥ 8

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

తథేత్యుక్త్వా చ దేవేన్ద్రమాజగామ భువం హరిః । ప్రసక్తైస్సిద్ధగన్ధర్వైః స్తూయమానస్సురర్షిభిః ॥ 9

తతశ్శంఖముపాధ్మాయ ద్వారకోపరిసంస్థితః । హర్షముత్పాదయామాస ద్వారకావాసినాం ద్విజ ॥

అవతీర్యాథ గరుడాత్సత్యభామాసహాయవాన్ । నిష్కుటే స్థాపయామాస పారిజాతం మహాతరుమ్ ॥
యమభ్యేత్య జనస్సర్వో జాతిం స్మరతి పౌర్వికీమ్ । వాస్యతే యస్య పుష్పోత్థగన్ధేనోర్వీ త్రియోజనమ్ ॥ 12
తతస్తే యాదవాస్సర్వే దేహబన్ధానమానుషాన్ । దదృశుః పాదపే తస్మిన్ కుర్వన్తో ముఖదర్శనమ్॥ 13
కింకరైస్సముపానీతం హస్త్యశ్వాదితతో ధనమ్ । విభజ్య ప్రదదౌ కృష్ణో బాన్ధవానాం మహామతిః॥ 14
కన్యాశ్చ కృష్ణో జగ్రాహ నరకస్య పరిగ్రహాన్ ॥ 15
తతః కాలే శుభే ప్రాప్త ఉపయేమే జనార్దనః । తాః కన్యా నరకేణాసన్ సర్వతో యాస్సమాహృతాః॥
ఏకస్మిన్నేవ గోవిన్దః కాలే తాసాం మహామునే । జగ్రాహ విధివత్పాణీన్ పృథగ్గేహేషు ధర్మతః॥ 17
షోడశ స్త్రీసహస్రాణి శతమేకం తతోఽధికమ్ । తావన్తి చక్రే రూపాణి భగవాన్ మధుసూదనః॥18
ఏకైకమేవ తాః కన్యా మేనిరే మధుసూదనః । మమైవ పాణిగ్రహణం మైత్రేయ ! కృతవానితి ॥ 19
నిశాసు చ జగత్స్రష్టా తాసాం గేహేషు కేశవః । ఉవాస విప్ర ! సర్వాసాం విశ్వరూపధరో హరిః ॥ 20

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే పఞ్చమాంశే ఏకత్రింశోఽధ్యాయః

అథ పఞ్చమాంశే ద్వాత్రింశోఽధ్యాయః

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

ప్రద్యుమ్నాద్యా హరేః పుత్రా రుక్మిణ్యాం కథితాస్తవ ।
భానుభైమేరికాద్యాంశ్చ సత్యభామా వ్యజాయత ॥ 1
దీప్తిమత్తామ్రపక్షాద్యా రోహిణ్యాం కథితా హరేః ।
బభూవుర్జామ్బవత్యాం చ సామ్బాద్యా బాహుశాలినః ॥ 2
తనయా భద్రవిన్దాద్యా నాగ్నజిత్యాం మహాబలాః ।
సంగ్రామజిత్ప్రధానాస్తు శైబ్యాయాం చ హరేస్సుతాః ॥ 3
వృకాద్యాశ్చ సుతా మాద్ర్యాం గాత్రవత్ప్రముఖాన్ సుతాన్ ।
అవాప లక్ష్మణా పుత్రాన్ కాళిన్ద్యాశ్చ శ్రుతాదయః ॥ 4
అన్యాసాం చైవ భార్యాణాం సముత్పన్నాని చక్రిణః । అష్టాయుతాని పుత్రాణాం సహస్రాణి శతం తథా॥
ప్రద్యుమ్నః ప్రథమస్తేషాం సర్వేషాం రుక్మిణీసుతః ।
ప్రద్యుమ్నాదనిరుద్ధోఽభూద్వజ్రస్తస్మాదజాయత ॥ 6
అనిరుద్ధో రణేఽరుద్ధో బలేః పౌత్రీం మహాబలః । ఉషాం బాణస్య తనయాముపయేమే ద్విజోత్తమ ॥ 7
యత్ర యుద్ధమభూద్ఘోరం హరిశంకరయోర్మహత్ ।
ఛిన్నం సహస్రం బాహూనాం యత్ర బాణస్య చక్రిణా ॥ 8

మైత్రేయ ఉవాచ :—

కథంయుద్ధమభూద్బ్రహ్మన్నుషార్థే హరకృష్ణయోః ।
కథంక్షయంచబాణస్య బాహూనాంకృతవాన్హరిః ॥ 9
ఏతత్సర్వంమహాభాగ ! మమాఖ్యాతుంత్వమర్హసి ।
మహత్కౌతూహలంజాతం కథాంశ్రోతుమిమాంహరేః ॥ 10

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

ఉషా బాణసుతావిప్ర ! పార్వతీంసహశంభునా ।
క్రీడన్తీముపలక్ష్యోచ్చైః స్పృహాంచక్రేతదాశ్రయామ్ ॥ 11
తతస్సకలచిత్తజ్ఞా గౌరీతామాహభామినీమ్ । అలమత్యర్థతాపేన భర్త్రా త్వమపిరంస్యసే ॥ 12
ఇత్యుక్తాసాతదాచక్రే కదేతిమతిమాత్మనః । కోవాభర్తామమేత్యాహ పునస్తామాహపార్వతీ॥

పార్వత్యువాచ :—

వైశాఖశుక్లద్వాదశ్యాం స్వప్నేయోఽభిభవంతవ । కరిష్యతిసతేభర్తా రాజపుత్రిభవిష్యతి ॥ 14

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

తస్యాంతిథావుషాస్వప్నే యథా దేవ్యాసమీరితమ్ । తథైవాభిభవంచక్రేకశ్చిద్రాగంచతత్రసా ॥
తతఃప్రబుద్ధాపురుషమపశ్యన్తీసముత్సుకా । క్వగతోఽసీతినిర్లజ్జా మైత్రేయోక్తవతీసఖీమ్ ॥ 16
బాణస్యమన్త్రీకుమ్భాణ్డః చిత్రలేఖాచతత్సుతా ।
తస్యాస్సఖ్యభవత్సాచ ప్రాహకోఽయంత్వయోచ్యతే ॥ 17
యదాలజ్జాకులానాస్యై కథయామాససాసఖీ । తదావిశ్వాసమానీయసర్వమేవాభ్యవాదయత్ ॥
విదితార్థాంతుతామాహ పునరుషాయథోదితమ్ ।
దేవ్యాతథైవతత్ప్రాప్తౌ యోహ్యుపాయఃకురుష్వతమ్ ॥ 19

చిత్రలేఖోవాచ :—

దుర్విజ్ఞేయమిదంవక్తుంప్రాప్తుంవాపినశక్యతే । తథాపికించిత్కర్తవ్యముపకారంప్రియేతవ ॥ 20
సప్తాష్టదినపర్యన్తం తావత్కాలఃప్రతీక్ష్యతామ్ ।
ఇత్యుక్త్వాభ్యన్తరంగత్వా ఉపాయంతమథాకరోత్ ॥ 21

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

తతఃపటేసురాన్దైత్యాన్ గన్ధర్వాంశ్చప్రధానతః ।
మనుష్యాంశ్చవిలిఖ్యాస్యై చిత్రలేఖావ్యదర్శయత్ ॥ 22
అపాస్యసాతుగన్ధర్వాంస్తథోరగసురాసురాన్ । మనుష్యేషుదదౌదృష్టిం తేష్వప్యన్ధకవృష్ణిషు ॥ 23

కృష్ణరామావిలోక్యాసీత్సుభ్రూర్లజ్జాజడేవ సా। ప్రద్యుమ్నదర్శనే వ్రీడాదృష్టిం నిన్యేఽన్యతో ద్విజ॥
దృష్టమాత్రే తతః కాన్తే ప్రద్యుమ్నతనయే ద్విజ। దృష్ట్వాత్యర్థవిలాసిన్యా లజ్జా క్వాపి నిరాకృతా॥
సోఽయం సోఽయమితీత్యుక్తే తయా సా యోగగామినీ। చిత్రలేఖాబ్రవీదేనాముషాం బాణసుతాం తదా॥

చిత్రలేఖోవాచ :—

అయం కృష్ణస్య పౌత్రస్తే భర్తా దేవ్యా ప్రసాదితః। అనిరుద్ధ ఇతి ఖ్యాతః ప్రఖ్యాతః ప్రియదర్శనః॥ 27
ప్రాప్నోషి యది భర్తారమిమం ప్రాప్తం త్వయాఽఖిలమ్।
దుష్ప్రవేశా పురీ పూర్వం ద్వారకా కృష్ణపాలితా॥ 28
తథాపి యత్నాద్భర్తారమానయిష్యామి తే సఖి। రహస్యమేతద్వక్తవ్యం న కస్యచిదపి త్వయా॥ 29
అచిరాదాగమిష్యామి సహస్వ విరహం మమ। యయౌ ద్వారవతీం చోషాం సమాశ్వాస్య తతః సఖీమ్॥

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే పఞ్చమాంశే ద్వాత్రింశోఽధ్యాయః.

అథ పఞ్చమాంశే త్రయస్త్రింశోఽధ్యాయః

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

బాణోఽపి ప్రణిపత్యాగ్రే మైత్రేయాహ త్రిలోచనమ్।
దేవ! బాహుసహస్రేణ నిర్విణ్ణోఽస్మ్యాహవం వినా॥ 1
కచ్చిన్మమైషాం బాహూనాం సాఫల్యజనకో రణః। భవిష్యతి వినా యుద్ధం భారాయ మమ కిం భుజైః॥ 2

శంకర ఉవాచ :—

మయూరధ్వజభఙ్గస్తే యదా బాణ! భవిష్యతి। పిశితాశిజనానన్దం ప్రాప్స్యసే త్వం తదా రణమ్॥ 3

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

తతః ప్రణమ్య వరదం శంభుమభ్యాగతో గృహమ్।
స భగ్నం ధ్వజమాలోక్య హృష్టో హర్షం పునర్యయౌ॥ 4
ఏతస్మిన్నేవ కాలే తు యోగవిద్యాబలేన తమ్। అనిరుద్ధమథానిన్యే చిత్రలేఖా వరాప్సరాః॥ 5
కన్యాన్తఃపురమభ్యేత్య రమమాణం సహోషయా। విజ్ఞాయ రక్షిణో గత్వా శశంసుర్దైత్యభూపతేః॥
వ్యాదిష్టం కింకరాణాం తు సైన్యం తేన మహాత్మనా। జఘాన పరిఘం ఘోరమాదాయ పరవీరహా॥ 7
హతేషు తేషు బాణోఽపి రథస్థస్తద్వధోద్యతః। యుధ్యమానో యథాశక్తి యదువీరేణ నిర్జితః॥ 8
మాయయా యుయుధే తేన స తదా మన్త్రిచోదితః। తతస్తం పన్నగాస్త్రేణ బబన్ధ యదునన్దనమ్॥ 9
ద్వారవత్యాం క్వ యాతోఽసావనిరుద్ధేతి జల్పతామ్। యదూనామాచచక్షే తం బద్ధం బాణేన నారదః॥
తం శోణితపురం నీతం శ్రుత్వా విద్యావిదగ్ధయా। యోషితా ప్రత్యయం జగ్ముర్యాదవా నామరైరితి॥ 11

తతో గరుడమారుహ్య స్మృతమాత్రాగతం హరిః ।
బలప్రద్యుమ్నసహితో బాణస్య ప్రయయౌ పురీమ్ ॥ 12
పురప్రవేశే ప్రమథైర్యుద్ధమాసీన్మహాత్మనః ।
యయౌ బాణపురాభ్యాశం నీత్వా తాన్ సంక్షయం హరిః ॥ 13

తతస్త్రిపాదస్త్రిశిరా జ్వరో మాహేశ్వరో మహాన్ । బాణరక్షార్థమత్యర్థం యుయుధే శార్ఙ్గధన్వనా ॥
తద్భస్మస్పర్శసంభూతతాపః కృష్ణాఙ్గసఙ్గమాత్ । అవాప బలదేవోఽపి శ్రమమామీలితేక్షణః ॥ 15
తతస్స యుధ్యమానస్తు సహ దేవేన శార్ఙ్గిణా । వైష్ణవేన జ్వరేణాశు కృష్ణదేహాన్నిరాకృతః ॥ 16
నారాయణభుజాఘాతపరిపీడనవిహ్వలమ్ । తం వీక్ష్య క్షమ్యతామస్యేత్యాహ దేవః పితామహః ॥ 17
తతశ్చ క్షాన్తమేవేతి ప్రోక్త్వా తం వైష్ణవం జ్వరమ్ । ఆత్మన్యేవ లయం నిన్యే భగవాన్ మధుసూదనః ॥

జ్వర ఉవాచ :—

మమ త్వయా సమం యుద్ధం యే స్మరిష్యన్తి మానవాః ।
విజ్వరాస్తే భవిష్యన్తీత్యుక్త్వా చైనం యయౌ జ్వరః ॥ 19
తతోఽగ్నీన్ భగవాన్ పఞ్చ జిత్వా నీత్వా తథా క్షయమ్ ।
దానవానాం బలం కృష్ణశ్చూర్ణయామాస లీలయా ॥ 20

తతస్సమస్తసైన్యేన దైతేయానాం బలేస్సుతః । యుయుధే శంకరశ్చైవ కార్తికేయశ్చ శౌరిణా ॥ 21
హరిశంకరయోర్యుద్ధమతీవాసీత్సుదారుణమ్ । చుక్షుభుస్సకలా లోకాశ్శస్త్రాస్త్రాంశుప్రతాపితాః ॥ 22
ప్రలయోఽయమశేషస్య జగతో నూనమాగతః । మేనిరే త్రిదశాస్తత్ర వర్తమానే మహారణే ॥ 23
జృమ్భకాస్త్రేణ గోవిన్దో జృమ్భయామాస శంకరమ్ । తతః ప్రణేశుర్దైతేయాః ప్రమథాశ్చ సమన్తతః ॥
జృమ్భాభిభూతస్తు హరో రథోపస్థ ఉపావిశత్ । న శశాక తతో యోద్ధుం కృష్ణేనాక్లిష్టకర్మణా ॥ 25
గరుడక్షతవాహశ్చ ప్రద్యుమ్నాస్త్రేణ పీడితః । కృష్ణహుంకారనిర్ధూతశక్తిశ్చాపయయౌ గుహః ॥
జృమ్భితే శంకరే నష్టే దైత్యసైన్యే గుహే జితే । నీతే ప్రమథసైన్యే చ సంక్షయం శార్ఙ్గధన్వనా ॥ 27

నన్దినా సంగృహీతాశ్వమధిరూఢో మహారథమ్ ।
బాణస్తత్రాయయౌ యోద్ధుం కృష్ణకార్ష్ణిబలైస్సహ ॥ 28

బలభద్రో మహావీర్యో బాణసైన్యమనేకధా । వివ్యాధ బాణైః ప్రభ్రశ్య ధర్మతశ్చాపలాయత ॥ 29
ఆకృష్య లాఙ్గలాగ్రేణ ముసలేనాశు తాడితమ్ । బలం బలేన దదృశే బాణో బాణైశ్చ చక్రిణా ॥ 30

తతః కృష్ణేన బాణస్య యుద్ధమాసీత్సుదారుణమ్ ॥ 31
సమస్యతోరిషూన్ దీప్తాన్ కాయత్రాణవిభేదినః ।
కృష్ణశ్చిచ్ఛేద బాణైస్తాన్ బాణేన ప్రహితాన్ శితాన్ ॥
వివ్యాధ కేశవం బాణో బాణం వివ్యాధ చక్రధృత్ ॥ 32

ముముచాతే తథాఽస్త్రాణి బాణకృష్ణౌ జిగీషయా । పరస్పరక్షతికరౌ లాఘవాదనిశం ద్విజ ॥ 33
భిద్యమానేష్వశేషేషు శరేష్వస్త్రే చ సీదతి । ప్రాచుర్యేణ తతో బాణం హన్తుం చక్రే హరిర్మనః ॥ 34
తతోఽర్కశతసంఘాతతేజసా సదృశద్యుతి । జగ్రాహ దైత్యచక్రారిర్హరిశ్చక్రం సుదర్శనమ్ ॥ 35

ముఞ్చతో బాణనాశాయ తతశ్చక్రం మధుద్విషః ।
నగ్నా దైతేయవిద్యాఽభూత్కోటరీ పురతో హరేః ॥ 36
తామగ్రతో హరిర్దృష్ట్వా మీలితాక్షస్సుదర్శనమ్ ।
ముమోచ బాణముద్దిశ్య ఛేత్తుం బాహువనం రిపోః ॥ 37
క్రమేణ తత్తు బాహూనాం బాణస్యాచ్యుతచోదితమ్ ।
ఛేదం చక్రేఽసురాపాస్తశస్త్రౌఘక్షపణాదృతమ్ ॥ 38

ఛిన్నే బాహువనే తత్తు కరస్థం మధుసూదనః । ముముక్షుర్బాణనాశాయ విజ్ఞాతస్త్రిపురద్విషా ॥ 39

సముపేత్యాహ గోవిన్దం సామపూర్వముమాపతిః ।
విలోక్య బాణం దోర్దణ్డచ్ఛేదాసృక్స్రావవర్షిణమ్ ॥ 40

శంకర ఉవాచ :—

కృష్ణ కృష్ణ జగన్నాథ ! జానే త్వాం పురుషోత్తమమ్ । పరేశం పరమాత్మానమనాదినిధనం హరిమ్ ॥ 41
దేవతిర్యఙ్మనుష్యేషు శరీరగ్రహణాత్మికా । లీలేయం సర్వభూతస్య తవ చేష్టోపలక్షణా ॥ 42

తత్ప్రసీదాభయం దత్తం బాణస్యాస్య మయా ప్రభో ! ।
తత్త్వయా నానృతం కార్యం యన్మయా వ్యాహృతం వచః ॥ 43
అస్మత్సంశ్రయదృప్తోఽయం నాపరాధీ తవావ్యయ ! ।
మయా దత్తవరో దైత్యస్తతస్త్వాం క్షమయామ్యహమ్ ॥

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఇత్యుక్తః ప్రాహ గోవిన్దశ్శూలపాణిముమాపతిమ్ ।
ప్రసన్నవదనో భూత్వా గతామర్షోఽసురం ప్రతి ॥ 45

యుష్మద్దత్తవరో బాణో జీవతామేష శంకర ! । త్వద్వాక్యగౌరవాదేతన్మయా చక్రం నివర్తితమ్ ॥ 46
త్వయా యదభయం దత్తం తద్దత్తమఖిలం మయా । మత్తోఽవిభిన్నమాత్మానం ద్రష్టుమర్హసి శంకర ॥

యోఽహం స త్వం జగచ్చేదం సదేవాసురమానుషమ్ ।
మత్తో నాన్యదశేషం యత్తత్త్వం జ్ఞాతుమిహార్హసి ॥ 48

అవిద్యామోహితాత్మానః పురుషా భిన్నదర్శినః । వదన్తి భేదం పశ్యన్తి చావయోరన్తరం హర ! ॥ 49

ప్రసన్నోఽహం గమిష్యామి త్వం గచ్ఛ వృషభధ్వజ ! ॥ 50

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఇత్యుక్త్వా ప్రయయౌ కృష్ణః ప్రాద్యుమ్నిర్యత్ర తిష్ఠతి । తద్బన్ధఫణినో నేశుర్గరుడానిలపోథితాః ॥ 51
తతోనిరుద్ధమారోప్య సపత్నీకం గరుత్మతి । ఆజగ్ముర్ద్వారకాం రామకార్ష్ణిదామోదరాః పురీమ్ ॥
పుత్రపౌత్రైః పరివృతస్తత్ర రేమే జనార్దనః । దేవీభిస్సతతం విప్ర! భూభారతరణేచ్ఛయా ॥ 53

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే పఞ్చమాంశే త్రయస్త్రింశోఽధ్యాయః.

అథ పఞ్చమాంశే చతుస్త్రింశోఽధ్యాయః.

మైత్రేయ ఉవాచ :—

చక్రే కర్మ మహచ్ఛౌరిర్బిభ్రాణో మానుషీం తనుమ్ ।
జిగాయ శక్రం శర్వంచ సర్వాన్ దేవాంశ్చ లీలయా ॥ 1
యచ్చాన్యదకరోత్కర్మ దివ్యచేష్టావిఘాతకృత్ ।
తత్కథ్యతాం మహాభాగ! పరం కౌతూహలం హి మే ॥ 2

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

గదతో మమ విప్రర్షే శ్రూయతామిదమాదరాత్ । నరావతారే కృష్ణేన దగ్ధా వారాణసీ యథా ॥ 3
పౌణ్డ్రకో వాసుదేవస్తు వాసుదేవోఽభవద్భువి । అవతీర్ణస్త్వమిత్యుక్తో జనైరజ్ఞానమోహితైః ॥ 4
స మేనే వాసుదేవోఽహమవతీర్ణో మహీతలే । నష్టస్మృతిస్తతస్సర్వం విష్ణుచిహ్నమచీకరత్ ॥ 5
దూతంచ ప్రేషయామాస కృష్ణాయ సుమహాత్మనే ।
త్యక్త్వా చక్రాదికం చిహ్నం మదీయం నామ చాత్మనః ॥ 6
వాసుదేవాత్మకం మూఢ! త్యక్త్వా సర్వమశేషతః । ఆత్మనో జీవితార్థాయ తతో మే ప్రణతిం వ్రజ ॥ 7
ఇత్యుక్తస్సంప్రహస్యైనం దూతం ప్రాహ జనార్దనః ।
నిజచిహ్నమహం చక్రం సముత్స్రక్ష్యే త్వయీతి వై ॥ 8
వాచ్యశ్చ పౌణ్డ్రకో గత్వా త్వయా దూత! వచో మమ ।
జ్ఞాతస్త్వద్వాక్యసద్భావో యత్కార్యం తద్విధీయతామ్ ॥ 9
గృహీతచిహ్నవేషోఽహమాగమిష్యామి తే పురమ్ । ఉత్స్రక్ష్యామి చ తచ్చక్రం నిజచిహ్నమసంశయమ్ ॥
ఆజ్ఞాపూర్వం చ యదిదమాగచ్ఛేతి త్వయోదితమ్ ।
సంపాదయిష్యే శ్వస్తుభ్యం సమాగమ్యావిలమ్బితమ్ ॥ 11
శరణం తే సమభ్యేత్య కర్తాస్మి నృపతే తథా । యథా త్వత్తో భయం భూయో న మే కించిద్భవిష్యతి ॥ 12

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఇత్యుక్తేపగతేదూతే సంస్మృత్యాభ్యాగతంహరిః। గరుత్మన్తమథారుహ్య త్వరితస్తత్పురంయయౌ॥

తతస్తుకేశవోద్యోగంశ్రుత్వాకాశీపతిస్తదా। సర్వసైన్యపరీవారః పార్ష్ణిగ్రాహఉపాయయౌ॥ 14

తతోబలేనమహతా కాశీరాజబలేనచ। పౌణ్డ్రకోవాసుదేవో౽సౌ కేశవాభిముఖంయయౌ॥ 15

తందదర్శహరిర్దూరాదుదారస్యన్దనేస్థితమ్।
చక్రహస్తంగదాశార్ఙ్గబాహుంపాణిగతామ్బుజమ్॥ 16

స్రగ్ధరంపీతవసనం సుపర్ణరచితధ్వజమ్। వక్షస్థలేకృతంచాస్య శ్రీవత్సందదృశేహరిః॥ 17

కిరీటకుణ్డలధరం నానారత్నోపశోభితమ్। తందృష్ట్వాభావగమ్భీరం జహాసగరుడధ్వజః॥ 18

యుయుధేచబలేనాస్యహస్త్యశ్వబలినాద్విజ। నిస్త్రింశాసిగదాశూలశక్తికార్ముకశాలినా॥ 19

క్షణేనశార్ఙ్గనిర్ముక్తైశ్శరైరరివిదారణైః। గదాచక్రనిపాతైశ్చ సూదయామాసతద్బలమ్॥ 20

కాశీరాజబలంచైవక్షయంనీత్వాజనార్దనః। ఉవాచపౌణ్డ్రకంమూఢమాత్మచిహ్నోపలక్షితమ్॥

శ్రీభగవానువాచ :—

పౌణ్డ్రకోక్తంత్వయాయత్తు దూతవక్త్రేణమాంప్రతి।
సముత్సృజేతిచిహ్నాని తత్తేసంపాదయామ్యహమ్॥ 22

చక్రమేతత్సముత్సృష్టంగదేయంతేవిసర్జితా।గరుత్మానేషచోత్సృష్టస్సమారోహతుతేధ్వజమ్॥

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఇత్యుచ్చార్యవిముక్తేనచక్రేణాసౌవిదారితః। పాతితోగదయాభగ్నోధ్వజశ్చాస్యగరుత్మతా॥ 24

తతోహాహాకృతేలోకే కాశీపుర్యధిపోబలీ। యుయుధేవాసుదేవేన మిత్రస్యాపచితౌస్థితః॥ 25

తతశ్శార్ఙ్గధనుర్ముక్తైశ్ఛిత్త్వాతస్యశిరశ్శరైః। కాశీపుర్యాంసచిక్షేపకుర్వన్లోకస్యవిస్మయమ్॥

హత్వాతంపౌణ్డ్రకంశౌరిః కాశీరాజంచసానుగమ్।
పునర్ద్వారవతీంప్రాప్తో రేమేస్వర్గగతోయథా॥ 27

తచ్ఛిరఃపతితంతత్ర దృష్ట్వాకాశీపతేఃపురే। జనఃకిమేతదిత్యాహ ఛిన్నంకేనేతివిస్మితః॥ 28

జ్ఞాత్వాతంవాసుదేవేన హతంతస్యసుతస్తతః। పురోహితేనసహితస్తోషయామాసశంకరమ్॥ 29

అవిముక్తేమహాక్షేత్రే తోషితస్తేనశంకరః। వరంవృణీష్వేతితదాతంప్రోవాచనృపాత్మజమ్॥ 30

సవవ్రేభగవన్కృత్యాపితృహన్తుర్వధాయమే। సముత్తిష్ఠతుకృష్ణస్యత్వత్ప్రసాదాన్మహేశ్వర॥ 31

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఏవంభవిష్యతీత్యుక్తేదక్షిణాగ్నేరనన్తరమ్। మహాకృత్యాసముత్తస్థౌ తస్యైవాగ్నేర్వినాశినీ॥ 32

తతోజ్వాలాకరాలాస్యాజ్వలత్కేశకలాపికా। కృష్ణకృష్ణేతికుపితాకృత్వాద్వారవతీంయయౌ॥ 33

తామవేక్ష్య జనస్త్రాసాద్విచలల్లోచనో మునే । యయౌ శరణ్యం జగతాం శరణం మధుసూదనమ్ ॥ 34
కాశీరాజసుతేనేయమారాధ్య వృషభధ్వజమ్ । ఉత్పాదితా మహాకృత్యేత్యవగమ్యాథ చక్రిణా ॥ 35
జహి కృత్యామిమాముగ్రాం వహ్నిజ్వాలాజటాలకామ్ । చక్రముత్సృష్టమక్షేషు క్రీడాసక్తేన లీలయా ॥
తదగ్నిమాలాజటిలజ్వాలోద్గారాతిభీషణామ్ । కృత్యామనుజగామాశు విష్ణుచక్రం సుదర్శనమ్ ॥ 37
చక్రప్రతాపనిర్దగ్ధా కృత్యా మాహేశ్వరీ తదా । ననాశ వేగినీ వేగాత్తదప్యనుజగామ తామ్ ॥ 38
కృత్యా వారాణసీమేవ ప్రవివేశ త్వరాన్వితా । విష్ణుచక్రప్రతిహతప్రభావా మునిసత్తమ ! ॥ 39
తతః కాశీబలం భూరి ప్రమథానాం తథా బలమ్ । సమస్తశస్త్రాస్త్రయుతం చక్రస్యాభిముఖం యయౌ ॥ 40

శస్త్రాస్త్రమోక్షచతురం దగ్ధ్వా తద్బలమోజసా ।
కృత్యాగర్భామశేషాం తాం తదా వారాణసీం పురీమ్ ॥ 41
సభూభృద్భృత్యపౌరాం తు సాశ్వమాతఙ్గమానవామ్ ।
అశేషగోష్ఠకోశాం తాం దుర్నిరీక్ష్యాం సురైరపి ॥ 42

జ్వాలాపరిష్కృతాశేషగృహప్రాకారచత్వరామ్ । దదాహ తద్ధరేశ్చక్రం సకలామేవ తాం పురీమ్ ॥ 43

అక్షీణామర్షమత్యుగ్రం సాధ్యసాధనసస్పృహమ్ ।
తచ్చక్రం ప్రస్ఫురద్దీప్తి విష్ణోరభ్యాయయౌ కరమ్ ॥ 44

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే పఞ్చమాంశే చతుస్త్రింశోఽధ్యాయః.

అథ పఞ్చమాంశే పఞ్చత్రింశోఽధ్యాయః

మైత్రేయ ఉవాచ:—

భూయ ఏవాహమిచ్ఛామి బలభద్రస్య ధీమతః ।
శ్రోతుం పరాక్రమం బ్రహ్మన్ తన్మమాఖ్యాతుమర్హసి ॥ 1

యమునాకర్షణాదీని శ్రుతాని భగవన్మయా । తత్కథ్యతాం మహాభాగ యదన్యత్కృతవాన్బలః ॥

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

మైత్రేయ శ్రూయతాం కర్మ యద్రామేణాభవత్కృతమ్ ।
అనన్తేనాప్రమేయేన శేషేణ ధరణీధృతా ॥ 3

సుయోధనస్య తనయాం స్వయంవరకృతక్షణామ్ । బలాదాదత్తవాన్వీరస్సామ్బో జామ్బవతీసుతః ॥
తతః క్రుద్ధా మహావీర్యాః కర్ణదుర్యోధనాదయః । భీష్మద్రోణాదయశ్చైనం బబన్ధుర్యుధి నిర్జితమ్ ॥

తచ్ఛ్రుత్వా యాదవాస్సర్వే క్రోధం దుర్యోధనాదిషు ।
మైత్రేయ ! చక్రుః కృష్ణశ్చ తాన్నిహన్తుం మహోద్యమమ్ ॥ 6

తాన్నివార్య బలః ప్రాహ మదలోలకలాక్షరమ్ ।
మోక్ష్యన్తి తే మద్వచనాద్యాస్యామ్యేకో హి కౌరవాన్ ॥ 7

శ్రీపరాశర ఉవాచ:—

బలదేవస్తతో దృష్ట్వా నగరం నాగసాహ్వయమ్ । బాహ్యోపవనమధ్యేఽభూన్న వివేశ చ తత్పురమ్ ॥ 8
బలమాగతమాజ్ఞాయ భూపా దుర్యోధనాదయః ।
గామర్ఘ్యముదకం చైవ రామాయ ప్రత్యవేదయన్ ॥ 9
గృహీత్వా విధివత్సర్వం తతస్తానాహ కౌరవాన్ । ఆజ్ఞాపయత్యుగ్రసేనః సామ్బమాశు విముఞ్చత ॥ 10
తతస్తద్వచనం శ్రుత్వా భీష్మద్రోణాదయో నృపాః । కర్ణదుర్యోధనాద్యాశ్చ చుక్షుభుర్ద్విజసత్తమ ॥
ఊచుశ్చ కుపితాస్సర్వే బాహ్లీకాద్యాశ్చ కౌరవాః ।
అరాజ్యార్హం యదోర్వంశమవేక్ష్య ముసలాయుధ ॥ 12
భో భోః కిమేతద్భవతా బలభద్రేరితం వచః । ఆజ్ఞాం కురుకులోత్థానాం యాదవః కః ప్రదాస్యతి ॥ 13
ఉగ్రసేనోఽపి యద్యాజ్ఞాం కౌరవాణాం ప్రదాస్యతి ।
తదలం పాణ్డురైశ్ఛత్రైర్నృపయోగ్యైర్విడమ్బితైః ॥ 14
తద్గచ్ఛ బలమావా త్వం సామ్బమన్యాయచేష్టితమ్ । విమోక్ష్యామో న భవతశ్చోగ్రసేనస్య శాసనాత్ ॥
ప్రణతిర్యా కృతాఽస్మాకం మాన్యానాం కుకురాన్ధకైః ।
న నామ సా కృతా కేయమాజ్ఞా స్వామిని భృత్యతః ॥ 16
గర్వమారోపితా యూయం సమానాసనభోజనైః । కో దోషో భవతాం నీతిర్యత్ప్రీత్యా నావలోకితా ॥
అస్మాభిరర్ఘో భవతో యోఽయం బల ! నివేదితః ।
ప్రేమ్ణైతన్నైతదస్మాకం కులాద్యుష్మత్కులోచితమ్ ॥ 18

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఇత్యుక్త్వా కురవస్సామ్బం ముఞ్చామో న హరేస్సుతమ్ ।
కృతైకనిశ్చయాస్తూర్ణం వివిశుర్గజసాహ్వయమ్ ॥ 19
మత్తః కోపేన చాఘూర్ణస్తతోఽధిక్షేపజన్మనా । ఉత్థాయ పార్ష్ణ్యా వసుధాం జఘాన స హలాయుధః ॥
తతో విదారితా పృథ్వీ పార్ష్ణిఘాతాన్మహాత్మనః । ఆస్ఫోటయామాస తదా దిశశ్శబ్దేన పూరయన్ ॥ 22
ఉవాచ చాతితామ్రాక్షో భ్రుకుటీకుటిలాననః ॥ 21
అహో మదావలేపోఽయమసారాణాం దురాత్మనామ్ । కౌరవాణాం మహీపత్వమస్మాకం కిల కాలజమ్ ।
ఉగ్రసేనస్య యేనాజ్ఞాం మన్యన్తేఽద్యాపి లఙ్ఘనమ్ ॥ 23
ఉగ్రసేనస్సమధ్యాస్తే సుధర్మాం న శచీపతిః । ధిఙ్మానుషశతోచ్ఛిష్టే తుష్టిరేషాం నృపాసనే ॥ 24
పారిజాతతరోః పుష్పమఞ్జరీర్వనితాజనః । బిభర్తి యస్య భృత్యానాం సోఽప్యేషాం న మహీపతిః ॥ 25

సహు స్తభూభృతాంనాథఉగ్రసేనస్సతిష్ఠతు । అద్యనిష్కౌరవాముర్వీంకృత్వాయాస్యామితత్పురీమ్॥
కర్ణందుర్యోధనంద్రోణమద్యభీష్మంసబాహ్లికమ్ । దుశ్శాసనాదీన్భూరించభూరిశ్రవసమేవచ ।
సోమదత్తంశలంచైవ భీమార్జునయుధిష్ఠిరాన్ ।
యమౌచకౌరవాంశ్చాన్యాన్ హత్వాసాశ్వరథద్విపాన్ ॥ 28
వీరమాదాయతంసామ్బం సపత్నీకంతతఃపురీమ్ ।
ద్వారకాముగ్రసేనాదీన్ గత్వాద్రక్ష్యామిబాన్ధవాన్ ॥ 29
అథవాకౌరవావాసంసమస్తైఃకురుభిస్సహ । భాగీరథ్యాంక్షిపామ్యాశునగరంనాగసాహ్వయమ్ ॥ 30

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

ఇత్యుక్త్వామదరక్తాక్షఃకర్షణాధోముఖంహలమ్ । ప్రాకారవప్రదుర్గస్యచకర్షముసలాయుధః ॥
ఆఘూర్ణితంతత్సహసా తతో వై హాస్తినంపురమ్ ।
దృష్ట్వాసంక్షుబ్ధహృదయాశ్చుక్రుశుస్సర్వకౌరవాః ॥ 32
రామరామమహాబాహో ! క్షమ్యతాంక్షమ్యతాంత్వయా ।
ఉపసంహ్రియతాంకోపః ప్రసీదముసలాయుధ ! ॥ 33
ఏషసామ్బస్సపత్నీకస్తవనిర్యాతితోబలాత్ । అవిజ్ఞాతప్రభావానాం క్షమ్యతామపరాధినామ్ ॥ 34

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

తతోనిర్యాతయామాసుస్సామ్బంపత్నీసమన్వితమ్ ।
నిష్క్రమ్యస్వపురాత్తూర్ణం కౌరవామునిపుంగవ ॥ 35
భీష్మద్రోణకృపాదీనాంప్రణమ్యవదతాంప్రియమ్ । క్షాన్తమేవమయేత్యాహబలోబలవతాంవరః ॥
అద్యాప్యాఘూర్ణితాకారం లక్ష్యతేతత్పురంద్విజ । ఏషప్రభావోరామస్య బలశౌర్యోపలక్షణః ॥
తతస్తుకౌరవాస్సామ్బంసంపూజ్యబలినాసహ । ప్రేషయామాసురుద్వాహధనభార్యాసమన్వితమ్ ॥

ఇతి శ్రీ విష్ణుపురాణే పఞ్చమాంశే పఞ్చత్రింశోఽధ్యాయః

అథ పఞ్చమాంశే షట్త్రింశోఽధ్యాయః

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

మైత్రేయైతద్బలంతస్యబలస్యబలశాలినః । కృతంయదన్యత్తేనాభూత్తదపిశ్రూయతాంత్వయా ॥ 1
నరకస్యాసురేన్ద్రస్య దేవపక్షవిరోధినః । సఖాఽభవన్మహావీర్యో ద్వివిదోవానరర్షభః ॥ 2
వైరానుబన్ధంబలవాన్ సచకారసురాన్ప్రతి । నరకంహతవాన్కృష్ణో దేవరాజేనచోదితః ॥ 3
కరిష్యేసర్వదేవానాంతస్మాదేతత్ప్రతిక్రియామ్ । యజ్ఞవిధ్వంసనంకుర్వన్మర్త్యలోకక్షయంతథా ॥
తతోవిధ్వంసయామాసయజ్ఞానజ్ఞానమోహితః । బిభేదసాధుమర్యాదాంక్షయంచక్రేచదేహినామ్ ॥

దదాహ సవనాన్ దేశాన్ పురగ్రామాన్తరాణిచ ।
క్వచిచ్చ పర్వతాక్షేపైర్గ్రామాదీన్ సమచూర్ణయత్ ॥ 6
శైలానుత్పాట్య తోయేషు ముమోచామ్బునిధౌ తథా ।
పునశ్చార్ణవమధ్యస్థః క్షోభయామాస సాగరమ్ ॥ 7
తేన విక్షోభితశ్చాబ్ధిరుద్వేలో ద్విజ జాయతే । ప్లావయం స్తీరజాన్ గ్రామాన్ పురాదీనతి వేగవాన్ ॥ 8
కామరూపీ మహారూపం కృత్వా సస్యాన్యశేషతః ।
లుఠన్ భ్రమణసమ్మర్దైః సంచూర్ణయతి వానరః ॥ 9
తేన విప్రకృతం సర్వం జగదేతద్దురాత్మనా । నిస్స్వాధ్యాయ వషట్కారం మైత్రేయాసీత్సుదుఃఖితమ్॥
ఏకదా రైవతోద్యానే పపౌ పానం హలాయుధః । రేవతీ చ మహాభాగా తథైవాన్యా వరస్త్రియః ॥ 11
ఉద్గీయమానో విలసల్లలనామౌళిమధ్యగః । రేమే యదుకులశ్రేష్ఠః కుబేర ఇవ నన్దనే ॥ 12
తతస్స వానరోఽభ్యేత్య గృహీత్వా సీరిణో హలమ్ । ముసలంచ చకారాస్య సంముఖం చ విడమ్బనమ్ ॥ 13
తథైవ యోషితాం తాసాం జహాసాభిముఖం కపిః । పానపూర్ణాంశ్చ కరకాన్ చిక్షేపాహత్య వై తదా॥14
తతః కోపపరీతాత్మా భర్త్సయామాస తం హలీ । తథాఽపి తమవజ్ఞాయ చక్రే కిలకిలధ్వనిమ్ ॥ 15
తతస్స్మయిత్వా స బలో జగ్రాహ ముసలం రుషా । సోఽపి శైలశిలాం భీమాం జగ్రాహ ప్లవగోత్తమః ॥
చిక్షేప స చ తాం క్షిప్తాం ముసలేన సహస్రధా । బిభేద యాదవశ్రేష్ఠస్సా పపాత మహీతలే ॥ 17
అథ తన్ముసలం చాసౌ సముల్లఙ్ఘ్య ప్లవంగమః । వేగేనాగత్య రోషేణ కరేణోరస్యతాడయత్ ॥ 18
తతో బలేన కోపేన ముష్టినా మూర్ధ్ని తాడితః । పపాత రుధిరోద్గారీ ద్వివిదః క్షీణజీవితః ॥ 19
పతతా తచ్ఛరీరేణ గిరేశ్శృఙ్గమశీర్యత । మైత్రేయ! శతధా వజ్రివజ్రేణేవ విదారితమ్ ॥ 20
పుష్పవృష్టిం తతో దేవా రామస్యోపరి చిక్షిపుః । ప్రశశంసుస్తతోఽభ్యేత్య సాధ్వేతత్తే మహత్కృతమ్॥
అనేన దుష్టకపినా దైత్యపక్షోపకారిణా । జగన్నిరాకృతం వీర! దిష్ట్యా స క్షయమాగతః ॥ 22
ఇత్యుక్త్వా దివమాజగ్ముర్దేవా హృష్టాస్సగుహ్యకాః ॥ 23

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఏవంవిధాన్యనేకాని బలదేవస్య ధీమతః । కర్మాణ్యపరిమేయాని శేషస్య ధరణీభృతః ॥ 24

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే పఞ్చమాంశే షట్త్రింశోఽధ్యాయః.

అథ పఞ్చమాంశే సప్తత్రింశోఽధ్యాయః

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఏవం దైత్యవధం కృష్ణో బలదేవసహాయవాన్ । చక్రే దుష్టక్షితీశానాం తథైవ జగతః కృతే ॥ 1
క్షితేశ్చ భారం భగవాన్ ఫల్గునేన సమన్వితః । అవతారయామాస విభుస్సమస్తాక్షౌహిణీవధాత్ ॥ 2

కృత్వా భారావతరణం భువో హత్వాఽఖిలాన్నృపాన్ ।
శాపవ్యాజేన విప్రాణాముపసంహృతవాన్కులమ్ ॥ 3
ఉత్సృజ్య ద్వారకాం కృష్ణస్త్యక్త్వా మానుష్యమాత్మనః ।
సాంశో విష్ణుమయం స్థానం ప్రవివేశ మునే! నిజమ్ ॥ 4

మైత్రేయ ఉవాచ :—

సవిప్రశాపవ్యాజేన సంజహ్రే స్వకులం కథమ్ । కథఞ్చ మానుషం దేహముత్ససర్జ జనార్దనః ॥ 5

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

విశ్వామిత్రస్తథా కణ్వో నారదశ్చ మహామునిః । పిణ్డారకే మహాతీర్థే దృష్టా యదుకుమారకైః ॥ 6
తతస్తే యౌవనోన్మత్తా భావికార్యప్రచోదితాః ।
సామ్బం జామ్బవతీపుత్రం భూషయిత్వా స్త్రియం యథా ॥ 7
ప్రశ్రితాస్తాన్మునీనూచుః ప్రణిపాతపురస్సరమ్ । ఇయం స్త్రీ పుత్రకామా వై బ్రూత కిం జనయిష్యతి ॥ 8

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

దివ్యజ్ఞానోపపన్నాస్తే విప్రలబ్ధాః కుమారకైః । మునయః కుపితాః ప్రోచుర్ముసలం జనయిష్యతి ॥ 9
సర్వయాదవసంహారకారణం భువనోత్తరమ్ । యేనాఖిలకులోత్సాదో యాదవానాం భవిష్యతి ॥ 10
ఇత్యుక్తాస్తే కుమారాస్తు ఆచచక్షుర్యథాతథమ్ । ఉగ్రసేనాయ ముసలం జజ్ఞే సామ్బస్య చోదరాత్ ॥ 11
తదుగ్రసేనో ముసలమయశ్చూర్ణమకారయత్ ।
జజ్ఞే తదేరకా చూర్ణం ప్రక్షిప్తం వై మహోదధౌ ॥ 12
ముసలస్యాథ లోహస్య చూర్ణితస్య తు యాదవైః । ఖణ్డం చూర్ణితశేషం తు తతో యత్తోమరాకృతి ॥
తదప్యమ్బునిధౌ క్షిప్తం మత్స్యో జగ్రాహ జాలిభిః । ఘాతితస్యోదరాత్తస్య లుబ్ధో జగ్రాహ తజ్జరాః ॥ 14
విజ్ఞాతపరమార్థోఽపి భగవాన్మధుసూదనః । నైచ్ఛత్తదన్యథా కర్తుం విధినా యత్సమీహితమ్ ॥
దేవైశ్చ ప్రహితో వాయుః ప్రణిపత్యాహ కేశవమ్ ।
రహస్యేవమహం దూతః ప్రహితో భగవన్సురైః ॥ 16
వస్వశ్విమరుదాదిత్యరుద్రసాధ్యాదిభిస్సహ । విజ్ఞాపయతి శక్రస్త్వాం తదిదం శ్రూయతాం విభో ॥ 17
భారావతరణార్థాయ వర్షాణామధికం శతమ్ । భగవానవతీర్ణోఽత్ర త్రిదశైస్సహ చోదితః ॥ 18
దుర్వృత్తా నిహతా దైత్యా భువో భారోఽవతారితః । త్వయా సనాథాస్త్రిదశా భవన్తు త్రిదివే సదా ॥ 19
తదతీతం జగన్నాథ వర్షాణామధికం శతమ్ । ఇదానీం గమ్యతాం స్వర్గో భవతా యది రోచతే ॥ 20
దేవైర్విజ్ఞాప్యతే దేవ! తథాత్రైవ రతిస్తవ । తత్స్థీయతాం యథాకాలమాఖ్యేయమనుజీవిభిః ॥ 21

శ్రీ భగవానువాచ :—

యత్త్వమాత్థాఖిలం దూత! వేద్మ్యేతదహమప్యుత । ప్రారబ్ధ ఏవ హి మయా యాదవానాం పరిక్షయః ॥
భువో నాద్యాపి భారోఽయం యాదవైరనిబర్హితైః । అవతార్యం కరోమ్యేతత్సప్తరాత్రేణ సత్వరః ॥

యథాగృహీతమత్యర్థభేదం కృత్వాఽహం ద్వారకాభువమ్ ।
యాదవానుపసంహృత్య యాస్యామి త్రిదశాలయమ్ ॥
మనుష్యదేహముత్సృజ్య సంకర్షణసహాయవాన్ ।
ప్రాప్త ఏవాస్మి మన్తవ్యో దేవేన్ద్రేణ తథాఽమరైః ॥ 25

జరాసంధాదయో యేఽన్యే నిహతా భారహేతవః । క్షితేస్తేభ్యస్తు బాలోఽపి యదూనాం నాపచీయతే ॥
తదేతం సుమహాభారమవతార్య క్షితేరహమ్ । యాస్యామ్యమరలోకస్య పాలనాయ బ్రవీహి తాన్ ॥

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఇత్యుక్తో వాసుదేవేన దేవదూతః ప్రణమ్య తమ్ । మైత్రేయ దివ్యయా గత్యా దేవరాజాన్తికం యయౌ ॥
భగవానప్యథోత్పాతాన్ దివ్యభౌమాన్తరిక్షజాన్ ।
దదర్శ ద్వారకాపుర్యాం వినాశాయ దివానిశమ్ ॥ 29
తాన్ దృష్ట్వా యాదవానాహ పశ్యధ్వమతిదారుణాన్ ।
మహోత్పాతాన్ శమాయైషాం ప్రభాసం యామ మా చిరమ్ ॥ 30

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఏవముక్తే తు కృష్ణేన యాదవప్రవరస్తతః । మహాభాగవతః ప్రాహ ప్రణిపత్యోద్ధవో హరిమ్ ॥ 31
భగవన్యన్మయా కార్యం తదాజ్ఞాపయ సాంప్రతమ్ । మన్యే కులమిదం సర్వం భగవాన్ సంహరిష్యతి ॥
నాశాయాస్య నిమిత్తాని కులస్యాచ్యుత ! లక్షయే ॥ 33

శ్రీభగవానువాచ :—

గచ్ఛ త్వం దివ్యయా గత్యా మత్ప్రసాదసముత్థయా । యద్బదర్యాశ్రమం పుణ్యం గన్ధమాదనపర్వతే ॥
నరనారాయణస్థానే తత్పవిత్రం మహీతలే ॥ 34
మన్మనా మత్ప్రసాదేన తత్ర సిద్ధిమవాప్స్యసి । అహం స్వర్గం గమిష్యామి హ్యుపసంహృత్య వై కులమ్ ॥
ద్వారకాం చ మయా త్యక్తాం సముద్రః ప్లావయిష్యతి ।
మద్వేశ్మ చైకం ముక్త్వా తు భయాన్మత్తో జలాశయే ॥
తత్ర సన్నిహితశ్చాహం భక్తానాం హితకామ్యయా ॥ 36

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

ఇత్యుక్తః ప్రణిపత్యైనం జగామాశు తపోవనమ్ । నరనారాయణస్థానం కేశవేనానుమోదితః ॥ 37
తతస్తే యాదవాః సర్వే రథానారుహ్య శీఘ్రగాన్ ।
ప్రభాసం ప్రయయుః సార్ధం కృష్ణరామాదిభిర్ద్విజ ॥ 38
ప్రభాసం సమనుప్రాప్తాః కుకురాన్ధకవృష్ణయః । చక్రుస్తత్ర మహాపానం వాసుదేవేన చోదితాః ॥ 39
పిబతాం తత్ర వై తేషాం సంఘర్షేణ పరస్పరమ్ । అతివాదేన్ధనో జజ్ఞే కలహాగ్నిః క్షయావహః ॥ 40

మైత్రేయ ఉవాచ :—

స్వంస్వం వై భుఞ్జతాం తేషాం కలహః కింనిమిత్తకః ।
సంఘర్షో వా ద్విజశ్రేష్ఠ తన్మమాఖ్యాతుమర్హసి ॥ 41

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

మృష్టంమదీయమన్నం తేనమృష్టమితిజల్పతామ్ । మృష్టామృష్టకథాజజ్ఞేసంఘర్షకలహౌతతః॥ 42
తతశ్చాన్యోన్యమభ్యేత్య క్రోధసంరక్తలోచనాః ।
జఘ్నుఃపరస్పరం తేతు శస్త్రైర్దైవబలాత్కృతాః ॥ 43
క్షీణశస్త్రాశ్చజగృహుః ప్రత్యాసన్నామథైరకామ్ ॥ 44
ఏరకాతుగృహీతా వై వజ్రభూతేవలక్ష్యతే । తయాపరస్పరంజఘ్నుస్సంప్రహారేసుదారుణే । 45
ప్రద్యుమ్నసామ్బప్రముఖాఃకృతవర్మాథసాత్యకిః । అనిరుద్ధాదయశ్చాన్యేపృథుర్విపృథురేవచ ॥
చారువర్మాచారుకశ్చతథాక్రూరాదయోద్విజ । ఏరకారూపిభిర్వజ్రైస్తేనిజఘ్నుఃపరస్పరమ్ ॥ 47
నివారయామాసహరిర్యాదవాంస్తేచ కేశవమ్ । సహాయంమేనిరేఽరీణాంప్రాప్తంజఘ్నుఃపరస్పరమ్ ॥
కృష్ణోఽపికుపితస్తేషామేరకాముష్టిమాదదే । వధాయసోఽపిముసలం ముష్టిర్లోహమభూత్తదా ॥ 49
జఘానతేననిశ్శేషాన్యాదవానాతతాయినః । జఘ్నుస్తేసహసాఽభ్యేత్య తథాన్యేపిపరస్పరమ్ ॥50
తతశ్చార్ణవమధ్యేనజైత్రోఽసౌచక్రిణోరథః। పశ్యతోదారుకస్యాథప్రాయాదశ్వైర్ధృతోద్విజ॥
చక్రంగదాతథాశార్ఙ్గంతూణీశంఖోఽసిరేవచ।ప్రదక్షిణంహరింకృత్వాజగ్మురాదిత్యవర్త్మనా ॥ 52
క్షణేననాభవత్కశ్చిద్యాదవానామఘాతితః । ఋతేకృష్ణంమహాత్మానందారుకఞ్చమహామునే॥ 53
చఙ్క్రమ్యమాణౌతౌరామం వృక్షమూలేకృతాసనమ్ ।
దదృశాతేముఖాచ్చాస్య నిష్క్రామన్తంమహోరగమ్ ॥ 54
నిష్క్రమ్యసముఖాత్తస్య మహాభోగోభుజంగమః ।
ప్రయయావర్ణవంసిద్ధైః పూజ్యమానస్తథోరగైః ॥ 55
తతోర్ఘ్యమాదాయతదాజలధిస్సంముఖంయయౌ । ప్రవివేశతతస్తోయంపూజితఃపన్నగోత్తమైః॥
దృష్ట్వాబలస్యనిర్యాణందారుకంప్రాహకేశవః । ఇదంసర్వంసమాచక్ష్వవసుదేవోగ్రసేనయోః ॥
నిర్యాణంబలభద్రస్యయాదవానాంతథాక్షయమ్ । యోగేస్థిత్వాహమప్యేతత్పరిత్యక్ష్యేకళేబరమ్॥
వాచ్యశ్చద్వారకావాసీజనస్సర్వస్తథాహుకః। యథేమాంనగరీంసర్వాంసముద్రఃప్లావయిష్యతి ॥
తస్మాద్భవద్భిస్సర్వైస్తు ప్రతీక్ష్యోహ్యర్జునాగమః ।
నస్థేయంద్వారకామధ్యే నిష్క్రాన్తేతత్రపాణ్డవే ॥ 60
తేనైవసహగన్తవ్యం యత్రయాతిసకౌరవః ॥ 61
గత్వాచబ్రూహికౌన్తేయమర్జునంవచనాన్మమ ।
పాలనీయస్త్వయాశక్త్యా జనోఽయంమత్పరిగ్రహః ॥ 62

త్వమర్జునేనసహితో ద్వారవత్యాంతథాజనమ్ । గృహీత్వాయాహివజ్రఞ్చయదురాజోభవిష్యతి॥

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఇత్యుక్తోదారుకఃకృష్ణంప్రణిపత్యపునఃపునః । ప్రదక్షిణంచబహుశఃకృత్వాప్రాయాద్యథోదితమ్ ॥
సచగత్వాతదాచష్టద్వారకాయాంతథార్జునమ్ । ఆనినాయమహాబుద్ధిర్వజ్రంచక్రేతథానృపమ్॥
భగవానపిగోవిన్దో వాసుదేవాత్మకంపరమ్ । బ్రహ్మాత్మనిసమారోప్య సర్వభూతేష్వధారయత్ ॥
నిష్ప్రపఞ్చేమహాభాగసంయోజ్యాత్మానమాత్మని । తుర్యావస్థస్సలీలంచశేతేస్మపురుషోత్తమః ॥
సమ్మానయన్ద్విజవచోదుర్వాసాయదువాచహ । యోగయుక్తోభవత్పాదంకృత్వాజానునిసత్తమ॥
ఆయయౌసజరానామ తదాతత్రసలుబ్ధకః । ముసలావశేషలోహైకసాయకన్యస్తతోమరః ॥ 69
సతత్పాదంమృగాకారమవేక్ష్యారాదవస్థితః । తలేవివ్యాధతేనైవ తోమరేణద్విజోత్తమ । 70
తతశ్చదదృశేతత్ర చతుర్బాహుధరంనరమ్ । ప్రణిపత్యాహచైవైనం ప్రసీదేతిపునఃపునః ॥ 71
అజానతాకృతమిదంమయాహరిణశఙ్కయా । క్షమ్యతాంమమపాపేనదగ్ధంమాంత్రాతుమర్హసి ॥

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

తతస్తంభగవానాహనతేస్తుభయమణ్వపి । గచ్ఛత్వంమత్ప్రసాదేనలుబ్ధ ! స్వర్గంసురాస్పదమ్॥

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

విమానమాగతంసద్యస్తద్వాక్యసమనన్తరమ్ । ఆరుహ్యప్రయయౌస్వర్గంలుబ్ధకస్తత్ప్రసాదతః॥
గతేతస్మిన్సభగవాంత్సంయోజ్యాత్మానమాత్మని ।
బ్రహ్మభూతేఽవ్యయేఽచిన్త్యే వాసుదేవమయేఽమలే ॥ 75
అజన్మన్యమరేవిష్ణావప్రమేయేఽఖిలాత్మని । తత్యాజమానుషందేహమతీత్యత్రివిధాంగతిమ్ ॥ 76

ఇతి శ్రీ విష్ణుపురాణే పఞ్చమాంశే సప్తత్రింశోఽధ్యాయః.

అథ పఞ్చమాంశే అష్టత్రింశోఽధ్యాయః

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

అర్జునోపితదాన్విష్య రామకృష్ణకళేబరే । సంస్కారంలమ్భయామాసతథాన్యేషామనుక్రమాత్ ॥ 1
అష్టౌమహిష్యఃకథితారుక్మిణీప్రముఖాస్తుయాః । ఉపగుహ్యహరేర్దేహంవివిశుస్తాహుతాశనమ్॥
రేవతీచాపిరామస్య దేహమాశ్లిష్యసత్తమా । వివేశజ్వలితంవహ్నిం తత్సఙ్గాహ్లాదశీతలమ్ ॥ 3
ఉగ్రసేనస్తుతచ్ఛ్రుత్వా తథైవానకదున్దుభిః । దేవకీరోహిణీచైవ వివిశుర్జాతవేదసమ్ ॥ 4
తతోఽర్జునఃప్రేతకార్యంకృత్వాతేషాంయథావిధి । నిశ్చక్రామజనంసర్వంగృహీత్వావజ్రమేవచ॥
ద్వారవత్యావినిష్క్రాన్తాః కృష్ణపత్న్యస్సహస్రశః ।
వజ్రంజనంచకౌన్తేయః పాలయఞ్ఛనకైర్యయౌ ॥ 6

సభా సుధర్మా కృష్ణేన మర్త్యలోకే సముజ్ఝితే । స్వర్గం జగామ మైత్రేయ పారిజాతశ్చ పాదపః ॥ 7
యస్మిన్ దినే హరిర్యాతో దివం సంత్యజ్య మేదినీమ్ । తస్మిన్నేవావతీర్ణోఽయం కాలకాయో బలీ కలిః ॥

ప్లావయామాస తాం శూన్యాం ద్వారకాం చ మహోదధిః ।
వాసుదేవగృహం త్వేకం న ప్లావయతి సాగరః ॥ 9

నాతిక్రాన్తుమలం బ్రహ్మంస్తదద్యాపి మహోదధిః । నిత్యం సన్నిహితస్తత్ర భగవాన్ కేశవోఽవ్యయః ॥
తదతీవ మహాపుణ్యం సర్వపాతకనాశనమ్ । విష్ణుశ్రియాన్వితం స్థానం దృష్ట్వా పాపాద్విముచ్యతే ॥ 11
పార్థః పఞ్చనదే దేశే బహుధాన్యధనాన్వితే । చకార వాసం సర్వస్య జనస్య మునిసత్తమ ॥ 12

తతో లోభః సమభవత్పార్థేనైకేన ధన్వినా ।
దృష్ట్వా స్త్రియో నీయమానా దస్యూనాం నిహతేశ్వరాః ॥ 13

తతస్తే పాపకర్మాణో లోభోపహతచేతసః । ఆభీరా మన్త్రయామాసుః సమేత్యాత్యన్తదుర్మదాః ॥ 14
అయమేకోఽర్జునో ధన్వీ స్త్రీజనం నిహతేశ్వరమ్ । నయత్యస్మానతిక్రమ్య ధిగేతద్భవతాం బలమ్ ॥ 15
హత్వా గర్వసమారూఢో భీష్మద్రోణజయద్రథాన్ । కర్ణాదీంశ్చ న జానాతి బలం గ్రామనివాసినామ్ ॥
యష్టిహస్తానవేక్ష్యాస్మాన్ ధనుష్పాణిః స దుర్మతిః । సర్వానేవావజానాతి కిం వో బాహుభిరున్నతైః ॥
తతో యష్టిప్రహరణా దస్యవో లోష్టధారిణః । సహస్రశోఽభ్యధావన్త తం జనం నిహతేశ్వరమ్ ॥ 18

తతో నిర్భర్త్స్య కౌన్తేయః ప్రాహాభీరాన్ హసన్నివ ।
నివర్తధ్వమధర్మజ్ఞా యది న స్థ ముమూర్షవః ॥ 19

అవజ్ఞాయ వచస్తస్య జగృహుస్తే తదా ధనమ్ । స్త్రీధనం చైవ మైత్రేయ విష్వక్సేనపరిగ్రహమ్ ॥ 20
తతోఽర్జునో ధనుర్దివ్యం గాణ్డీవమజరం యుధి । ఆరోపయితుమారేభే న శశాక చ వీర్యవాన్ ॥ 21
చకార సజ్యం కృచ్ఛ్రాచ్చ తచ్చాభూచ్ఛిథిలం పునః । న సస్మార తతోఽస్త్రాణి చిన్తయన్నపి పాణ్డవః ॥ 22
శరాన్ముమోచ చైతేషు పార్థో వైరిష్వమర్షితః । త్వగ్భేదం తే పరం చక్రురస్తా గాణ్డీవధన్వనా ॥ 23
వహ్నినా యేఽక్షయా దత్తాః శరాస్తేపి క్షయం యయుః । యుధ్యతః సహ గోపాలైరర్జునస్య భవక్షయే ॥

అచిన్తయచ్చ కౌన్తేయః కృష్ణస్యైవ హి తద్బలమ్ ।
యన్మయా శరసంఘాతైః సకలా భూభృతో హతాః ॥ 25

మిషతః పాణ్డుపుత్రస్య తతస్తాః ప్రమదోత్తమాః । ఆభీరైరపకృష్యన్త కామం చాన్యాః ప్రదుద్రువుః ॥
తతః శరేషు క్షీణేషు ధనుష్కోట్యా ధనంజయః । జఘాన దస్యూంస్తే చాస్య ప్రహారాఞ్జహసుర్మునే ॥
ప్రేక్షతస్తస్య పార్థస్య వృష్ణ్యన్ధకవరస్త్రియః । జగ్మురాదాయ తే మ్లేచ్ఛాః సమస్తా మునిసత్తమ ! ॥
తతస్స దుఃఖితో జిష్ణుః కష్టం కష్టమితి బ్రువన్ । అహో భగవతాఽనేన ముక్తోఽస్మీతి రురోద వై ॥ 29
తద్ధనుస్తాని శస్త్రాణి స రథస్తే చ వాజినః । సర్వమేకపదే నష్టం దానమశ్రోత్రియే యథా ॥ 30
అహోఽతిబలవద్దైవం వినా తేన మహాత్మనా । యదసామర్థ్యయుక్తేఽపి నీచవర్గే జయప్రదమ్ ॥ 31

తౌ బాహూసచమేముష్టిఃస్థానంతత్సోఽస్మిచార్జునః । పుణ్యేనైవవినా తేన గతంసర్వమసారతామ్ ॥
మమార్జునత్వంభీమస్యభీమత్వంతత్కృతంధ్రువమ్। వినా తేనయదాభీరైర్జితోఽహంరథినాంవరః॥

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

ఇత్థంవదన్యయౌజిష్ణురిన్ద్రప్రస్థంపురోత్తమమ్ । చకారతత్రరాజానంవజ్రంయాదవనన్దనమ్ ॥ 34
సదదర్శతతోవ్యాసం ఫల్గునఃకాననాశ్రయమ్ । తముపేత్యమహాభాగంవినయేనాభ్యవాదయత్ ॥
తంవన్దమానంచరణావవలోక్యమునిశ్చిరమ్ । ఉవాచవాక్యంవిచ్ఛాయఃకథమద్యత్వమీదృశః॥ 36
అవీరజోఽనుగమనంబ్రహ్మహత్యాకృతాథవా । దృఢాశాభఙ్గదుఃఖీవభ్రష్టచ్ఛాయోఽసిసాంప్రతమ్ ॥
సాంతానికాదయోవా తేయాచమానానిరాకృతాః । అగమ్యస్త్రీరతిర్వాత్వంయేనాసివిగతప్రభః॥
భుఙ్క్తేప్రదాయవిప్రేభ్యోమృష్టమేకోఽథవాభవాన్ । కింవాకృపణవిత్తానిహృతానిభవతార్జున ॥
కచ్చిన్నుశూర్పవాతస్యగోచరత్వంగతోఽర్జున । దుష్టచక్షుర్హతోవాపినిశ్శ్రీకఃకథమన్యథా॥40
స్పృష్టోనఖామ్భసావాఽథ ఘటవార్యుక్షితోఽపివా ।
కేనత్వంవాఽసివిచ్ఛాయో న్యూనైర్వాయుధినిర్జితః ॥ 41

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

తతఃపార్థోవినిశ్వస్య శ్రూయతాంభగవన్నితి ।
ప్రోక్త్వాయథావదాచష్టే వ్యాసాయాత్మపరాభవమ్ ॥ 42

అర్జున ఉవాచ :—

యద్బలంయచ్చతత్తేజో యద్వీర్యంయఃపరాక్రమః ।
యాశ్రీశ్ఛాయాచనస్సోఽస్మాన్పరిత్యజ్యహరిర్గతః ॥ 43
ఈశ్వరేణాపిమహతాస్మితపూర్వాభిభాషిణా । హీనావయంమునేతేనజాతాస్తృణమయాఇవ॥ 44
అస్త్రాణాంసాయకానాంచగాణ్డీవస్యతథామమ । సారతాయాభవన్మూర్తిస్సగతఃపురుషోత్తమః ॥
యస్యావలోకనాదస్మాన్ శ్రీర్జయస్సంపదున్నతిః ।
నతత్యాజసగోవిన్దస్త్యక్త్వాఽస్మాన్భగవాన్గతః ॥ 46
భీష్మద్రోణాఙ్గరాజాద్యాస్తథాదుర్యోధనాదయః ।
యత్ప్రభావేననిర్దగ్ధాస్సకృష్ణస్త్యక్తవాన్భువమ్ ॥ 47
నిర్యౌవనాగతశ్రీకా నష్టచ్ఛాయేవమేదినీ। విభాతితాత ! నైకోఽహం విరహేతస్యచక్రిణః ॥ 48
యస్యప్రభావాద్భీష్మాద్యైర్మయ్యగ్నౌశలభాయితమ్ ।
వినాతేనాద్యకృష్ణేన గోపాలైరస్మినిర్జితః ॥ 49
గాణ్డీవస్త్రిషులోకేషు ఖ్యాతింయదనుభావతః । గతస్తేనవినాఽభీరలగుడైస్సతిరస్కృతః ॥ 50
స్త్రీసహస్రాణ్యనేకానిమన్నాథానిమహామునే। యతతోమమనీతానిదస్యుభిర్లగుడాయుధైః॥ 51

ఆసీయమానమాభీరైః కృష్ణకృష్ణావరోధనమ్ । హృతంయష్టిప్రహారైః పరిభూయబలంమమ ॥ 53
నిశ్శ్రీకతానమేచిత్రం యజ్జీవామితదద్భుతమ్। నీచావమానపఙ్కాఙ్కీ నిర్లజ్జో౽స్మిపితామహ ! ॥

వ్యాస ఉవాచ :—

అలంతే వ్రీడయాపార్థ ! నత్వంశోచితుమర్హసి । అవేహిసర్వభూతేషు కాలస్యగతిరీదృశీ ॥ 54
కాలోభవాయభూతానామభవాయచపాణ్డవ । కాలమూలమిదంజ్ఞాత్వా భవస్థైర్యపరో౽ర్జున॥ 55
నద్యస్సముద్రాగిరయస్సకలాచవసుంధరా । దేవామనుష్యాఃపశవస్తరవశ్చసరీసృపాః ॥ 56
సృష్టాఃకాలేనకాలేన పునర్యాస్యన్తిసంక్షయమ్ । కాలాత్మకమిదంసర్వంజ్ఞాత్వాశమమవాప్నుహి ॥
కాలస్వరూపీభగవాన్ కృష్ణఃకమలలోచనః । యచ్చాత్థకృష్ణమాహాత్మ్యంతత్తథైవధనంజయ॥ 58
భారావతరకార్యార్థమవతీర్ణస్సమేదినీమ్ । భారాక్రాన్తాధరాయాతా దేవానాంసమితింపురా ॥
తదర్థమవతీర్ణో౽సౌ కాలరూపీజనార్దనః । తచ్చనిష్పాదితంకార్యమశేషాభూభుజోహతాః ॥ 60
వృష్ణ్యన్ధకకులంసర్వంతథాపార్థోపసంహృతమ్ । నకించిదన్యత్కర్తవ్యంతస్యభూమితలేప్రభోః॥
అతోగతస్సభగవాన్ కృతకృత్యోయథేచ్ఛయా ॥ 61
సృష్టింసర్గేకరోత్యేష దేవదేవఃస్థితౌస్థితిమ్ । అన్తే౽న్తాయసమర్థో౽యంసాంప్రతంవైయథాగతః ॥
తస్మాత్పార్థనసంతాపస్త్వయాకార్యఃపరాభవే। భవన్తిభావాఃకాలేషుపురుషాణాంయతస్తుతిః ॥
త్వయైకేనహతాభీష్మద్రోణకర్ణాదయోరణే । తేషామర్జునకాలోత్థఃకింన్యూనాభిభవోనసః॥64
విష్ణోస్తస్యప్రభావేనయథాతేషాంపరాభవః । కృతస్తథైవభవతో దస్యుభ్యస్సపరాభవః ॥ 65
సదేవేశశ్శరీరాణి సమావిశ్యజగత్స్థితిమ్ । కరోతిసర్వభూతానాం నాశమన్తేజగత్పతిః ॥ 66
భగోదయేతేకౌన్తేయ ! సహాయో౽భూజ్జనార్దనః । తథా౽న్తేతద్విపక్షాస్తే కేశవేనవినాశితాః ॥
కశ్శ్రద్దధ్యాత్సగాఙ్గేయాన్ హన్యాస్త్వంకౌరవానితి ।
ఆభీరేభ్యశ్చభవతః కశ్శ్రద్దధ్యాత్పరాభవమ్ ॥ 68
పార్థైతత్సర్వభూతస్య హరేర్లీలావిచేష్టితమ్ ।
త్వయాయత్కౌరవాధ్వస్తా యదాభీరైర్భవాన్జితః ॥ 69
గృహీతాదస్యుభిర్యాశ్చ భవాన్ శోచతితాఃస్త్రియః ।
తదప్యహంయథావృత్తం కథయామితవార్జున ! ॥ 70
అష్టావక్రఃపురావిప్రో జలవాసరతో౽భవత్ ।
బహూన్వర్షగణాన్పార్థ ! గృణన్బ్రహ్మసనాతనమ్ ॥ 71
జితేష్వసురసంఘేషు మేరుపృష్ఠేమహోత్సవః । బభూవతత్రగచ్ఛన్త్యోదదృశుస్తంసురస్త్రియః ॥ 72
రంభాతిలోత్తమాద్యాస్తుశతశో౽థసహస్రశః । తుష్టువుస్తంమహాత్మానంప్రశశంసుశ్చపాణ్డవ ॥ 73
ఆకణ్ఠమగ్నంసలిలేజటాభారవహమ్మునిమ్ । వినయావనతాశ్చైనంప్రణేముస్స్తోత్రతత్పరాః ॥ 74

యథాయథాప్రసన్నోఽసౌతుష్టువుస్తంతథాతథా । సర్వాస్తాఃకౌరవశ్రేష్ఠతంవరిష్ఠంద్విజన్మనామ్॥

అష్టావక్ర ఉవాచ :—

ప్రసన్నోఽహంమహాభాగా భవతీనాంయదిష్యతే ।
మత్తస్తద్వ్రియతాంసర్వం ప్రదాస్యామ్యతిదుర్లభమ్ ॥ 76

రంభాతిలోత్తమాద్యాస్తంవైదిక్యోఽప్సరసోఽబ్రువన్ । ప్రసన్నేత్వయ్యపర్యాప్తంకిమస్మాకమితిద్విజ॥
ఇతరాస్త్వబ్రువన్విప్ర! ప్రసన్నోభగవాన్యది ।
తదిచ్ఛామఃపతింప్రాప్తుం విప్రేన్ద్ర! పురుషోత్తమమ్ ॥ 78

వ్యాస ఉవాచ :—

ఏవంభవిష్యతీత్యుక్త్వాహ్యుత్తతారజలాన్మునిః । తముత్తీర్ణంచదదృశుర్విరూపంవక్రమష్టధా ॥
తందృష్ట్వాగూహమానానాం యాసాంహాసస్స్ఫుటోఽభవత్ ।
తాశ్శశాపమునిఃకోపమవాప్యకురునన్దన ॥ 80

యస్మాద్వికృతరూపంమాంమత్వాహాసావమాననా । భవతీభిఃకృతాతస్మాదేతంశాపందదామివః ॥
మత్ప్రసాదేనభర్తారం లబ్ధ్వాతుపురుషోత్తమమ్ ।
మచ్ఛాపోపహతాస్సర్వా దస్యుహస్తంగమిష్యథ ॥ 82

వ్యాస ఉవాచ :—

ఇత్యుదీరితమాకర్ణ్యమునిస్తాభిఃప్రసాదితః । పునస్సురేన్ద్రలోకంవైప్రాహభూయోగమిష్యథ ॥83

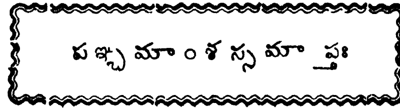
వ్యాస ఉవాచ :—

ఏవంతస్యమునేశ్శాపాదష్టావక్రస్యచక్రిణమ్ ।
భర్తారంప్రాప్యతాయాతా దస్యుహస్తంసురాఙ్గనాః ॥ 84

తత్త్వయానాత్రకర్తవ్యశ్శోకోఽల్పోఽపిహిపాణ్డవ । తేనైవాఖిలనాథేసర్వంతదుపసంహృతమ్॥ 85
భవతాంచోపసంహారఆసన్నస్తేనపాణ్డవ। బలంతేజస్తథావీర్యంమాహాత్మ్యంచోపసంహృతమ్॥ 86
జాతస్యనియతోమృత్యుఃపతనఞ్చతథోన్నతేః । విప్రయోగావసానస్తుసంయోగస్సఞ్చయేక్షయః ॥
విజ్ఞాయనబుధాశ్శోకంనహర్షముపయాన్తియే । తేషామేవేతరేచేష్టాంశిక్షన్తస్సన్తితాదృశాః ॥
తస్మాత్త్వయానరశ్రేష్ఠజ్ఞాత్వైతద్భ్రాతృభిస్సహ । పరిత్యజ్యాఖిలంతన్త్రంగతవ్యంతపసేవనమ్॥ 89
తద్గచ్ఛధర్మరాజాయనివేద్యైతద్వచోమమ । పరశ్వోభ్రాతృభిస్సార్ధంయథాయాసితథాకురు॥
ఇత్యుక్తోఽభ్యేత్యపార్థాభ్యాం యమాభ్యాంచసహార్జునః ।
దృష్టంచైవానుభూతంచ సర్వమాఖ్యాతవాంస్తథా ॥ 91
వ్యాసవాక్యంచతేసర్వే శ్రుత్వాఽర్జునముఖేరితమ్ ।
రాజ్యేపరిక్షితంకృత్వా యయుఃపాణ్డుసుతావనమ్ ॥ 92

ఇత్యేతత్తవమైత్రేయ! విస్తరేణమయోదితమ్ । జాతస్యయద్యదోర్వంశేవాసుదేవస్యచేష్టితమ్ ॥ 93
యస్త్వేతచ్చరితంతస్యకృష్ణస్యశృణుయాత్సదా । సర్వపాపవినిర్ముక్తోవిష్ణులోకంసగచ్ఛతి ॥ 94

ఇతిశ్రీ విష్ణుపురాణే పఞ్చమాంశే అష్టత్రింశోఽధ్యాయః

శ్రీః

శ్రీ విష్ణుపురాణే షష్ఠాంశే ప్రథమోఽధ్యాయః

మైత్రేయ ఉవాచ :—

వ్యాఖ్యాతాభవతాసర్గవంశమన్వన్తరస్థితిః । వంశానుచరితంచైవ విస్తరేణమహామునే! ॥ 1
శ్రోతుమిచ్ఛామ్యహంత్వత్తో యథావదుపసంహృతిమ్ ।
మహాప్రళయసంజ్ఞాంచ కల్పాన్తేచమహామునే ॥ 2

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

మైత్రేయ ! శ్రూయతాంమత్తో యథావదుపసంహృతిః ।
కల్పాన్తేప్రాకృతేచైవ ప్రళయోజాయతేయథా ॥ 3
అహోరాత్రంపితౄణాంతు మాసోఽబ్దస్త్రిదివౌకసామ్ ।
చతుర్యుగసహస్రేతు బ్రహ్మణోద్వేద్విజోత్తమ ॥
కృతంత్రేతాద్వాపరంచకలిశ్చేతిచతుర్యుగమ్ । దివ్యైర్వర్షసహస్రైస్తుతద్ద్వాదశభిరుచ్యతే ॥
చతుర్యుగాణ్యశేషాణి సదృశానిస్వరూపతః ।
ఆద్యంకృతయుగంముక్త్వా మైత్రేయాన్త్యంతథాకలిమ్ ॥ 6
ఆద్యేకృతయుగేసర్గోబ్రహ్మణాక్రియతేయథా । క్రియతేచోపసంహారస్తథాన్తేచకలౌయుగే ॥ 7

శ్రీ మైత్రేయ వాచ :—

కలేస్స్వరూపంభగవన్ విస్తరాద్వక్తుమర్హసి ।
ధర్మశ్చతుష్పాద్భగవాన్ యస్మిన్విప్లవమృచ్ఛతి ॥

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

కలేస్స్వరూపంమైత్రేయయద్భవాన్శ్రోతుమిచ్ఛతి । తన్నిబోధసమాసేనవర్తతేయన్మహామునే ॥
వర్ణాశ్రమాచారవతీప్రవృత్తిర్నకలౌనృణామ్ । నసామఋగ్యజుర్ధర్మవినిష్పాదనహైతుకీ ॥ 10
వివాహానకలౌధర్మ్యానశిష్యగురుసంస్థితిః । నదాంపత్యక్రమోనైవవహ్నిదేవాత్మకఃక్రమః ॥ 11

యత్రకుత్రకులేజాతోబలీసర్వేశ్వరఃకలౌ । సర్వేభ్యఏవవర్ణేభ్యోయోగ్యఃకన్యావరోధనే ॥ 12
యేనకేనచయోగేనద్విజాతిర్దీక్షితఃకలౌ । యైవసైవచమైత్రేయప్రాయశ్చిత్తంకలౌక్రియా ॥ 13
సర్వమేవకలౌశాస్త్రంయస్యయద్వచనంద్విజ । దేవతాశ్చకలౌసర్వాస్సర్వస్సర్వస్యచాశ్రమః ॥ 14
ఉపవాసస్తథాయాసోవిత్తోత్సర్గస్తపఃకలౌ । ధర్మోయథాభిరుచితైరనుష్ఠానైరనుష్ఠితః ॥ 15
విత్తేనభవితాపుంసాంస్వల్పేనాఢ్యమదఃకలౌ । స్త్రీణాంరూపమదశ్చైవం కేశైరేవభవిష్యతి ॥ 16
సువర్ణమణిరత్నాదౌవస్త్రేచోపక్షయంగతే । కలౌస్త్రియోభవిష్యన్తితదాకేశైరలంకృతాః ॥ 17
పరిత్యక్ష్యన్తిభర్తారంవిత్తహీనంతథాస్త్రియః । భర్తాభవిష్యతికలౌవిత్తవానేవయోషితామ్ ॥

యోవైదదాతిబహుళం స్వంసస్వామీసదానృణామ్ ।
స్వామిత్వహేతుస్సంబన్ధో నచాభిజనతాతథా ॥ 19

గృహాన్తాద్రవ్యసంఘాతా ద్రవ్యాన్తాచతథామతిః ।
అర్థాశ్చాత్మోపభోగ్యాన్తా భవిష్యన్తికలౌయుగే ॥ 20

స్త్రియఃకలౌభవిష్యన్తి స్వైరిణ్యోలలితస్పృహాః ।
అన్యాయాదాప్తవిత్తేషు పురుషాస్స్పృహయాళవః ॥ 21

అభ్యర్థితాపిసుహృదా స్వార్థమేవనిరీక్ష్యతే ।
పణార్ధార్ధార్ధమాత్రేఽపి కరిష్యన్తితథాస్పృహామ్ ॥ 22

సమానపౌరుషంచేతోభావివిప్రేషువైకలౌ । క్షీరప్రదానసంబన్ధి భావిగోషుచగౌరవమ్ ॥ 23
అనావృష్టిభయప్రాయాఃప్రజాఃక్షుద్భయకాతరాః । భవిష్యన్తితదాసర్వేగగనాసక్తదృష్టయః ॥
కన్దమూలఫలాహారాస్తాపసాఇవమానవాః । ఆత్మానంఘాతయిష్యన్తిహ్యనావృష్ట్యాదిదుఃఖితాః ॥
దుర్భిక్షమేవసతతంతథాక్లేశమనీశ్వరాః । ప్రాప్స్యన్తివ్యాహతసుఖప్రమోదామానవాఃకలౌ ॥ 25
అస్నానభోజినోనాగ్నిదేవతాతిథిపూజనమ్ । కరిష్యన్తికలౌప్రాప్తే నచపిణ్డోదకక్రియామ్ ॥ 27
లోలుపాహ్రస్వదేహాశ్చబహ్వన్నాదనతత్పరాః । బహుప్రజాల్పభాగ్యాశ్చభవిష్యన్తికలౌస్త్రియః ॥

ఉభాభ్యామపిపాణిభ్యాం శిరఃకణ్డూయనంస్త్రియః ।
కుర్వన్త్యోగురుభర్తౄణామాజ్ఞాంభేత్స్యన్త్యనాదరాః ॥ 29

స్వపోషణపరాఃక్షుద్రా దేహసంస్కారవర్జితాః । పరుషానృతభాషిణ్యోభవిష్యన్తికలౌస్త్రియః ॥
దుశ్శీలాదుష్టశీలేషుకుర్వన్త్యస్సతతంస్పృహామ్ । అసద్వృత్తాభవిష్యన్తిపురుషేషుకులాఙ్గనాః ॥ 31
వేదాదానంకరిష్యన్తివటవశ్చాకృతవ్రతాః । గృహస్థాశ్చనహోష్యన్తినదాస్యన్త్యుచితాన్యపి ॥
వానప్రస్థాభవిష్యన్తిగ్రామ్యాహారపరిగ్రహాః । భిక్షవశ్చాపిమిత్రాదిస్నేహసంబన్ధయన్త్రణాః ॥ 33
అరక్షితారోహర్తారశ్శుల్కవ్యాజేనపార్థివాః । హారిణోజనవిత్తానాంసంప్రాప్తేతుకలౌయుగే ॥
యోయోశ్వరథనాగాఢ్యస్ససరాజాభవిష్యతి । యశ్చయశ్చాబలస్సర్వస్ససభృత్యఃకలౌయుగే ॥ 35

వైశ్యాః కృషివణిజ్యాది సంత్యజ్య నిజకర్మ యత్ ।
శూద్రవృత్త్యా ప్రవర్త్స్యన్తి కారుకర్మోపజీవినః ॥ 36
భైక్షవ్రతపరాః శూద్రాః ప్రవ్రజ్యాలిఙ్గినోఽధమాః ।
పాషణ్డసంశ్రయాం వృత్తిమాశ్రయిష్యన్తి సత్కృతాః ॥ 37
దుర్భిక్షకరపీడాభిరతీవోపద్రుతా జనాః ।
గోధూమాన్నయవాన్నాఢ్యాన్ దేశాన్ యాస్యన్తి దుఃఖితాః ॥ 38
వేదమార్గే ప్రలీనే చ పాషణ్డాఢ్యే తతో జనే । అధర్మవృద్ధ్యా లోకానామల్పమాయుర్భవిష్యతి ॥
అశాస్త్రవిహితం ఘోరం తప్యమానేషు వై తపః । నరేషు నృపదోషేణ బాల్యే మృత్యుర్భవిష్యతి ॥
భవితా యోషితాం సూతిః పఞ్చషట్సప్తవార్షికీ । నవాష్టదశవర్షాణాం మనుష్యాణాం తథా కలౌ ॥
పలితోద్భవశ్చ భవితా తథా ద్వాదశవార్షికః । నాతిజీవతి వై కశ్చిత్కలౌ వర్షాణి వింశతిః ॥ 42
అల్పప్రజ్ఞా వృథాలిఙ్గా దుష్టాన్తఃకరణాః కలౌ । యతస్తతో వినఙ్క్ష్యన్తి కాలేనాల్పేన మానవాః ॥
యదా యదా హి మైత్రేయ హానిర్ధర్మస్య లక్ష్యతే । తదా తదా కలేర్వృద్ధిరనుమేయా విచక్షణైః ॥
యదా యదా హి పాషణ్డవృద్ధిర్మైత్రేయ లక్ష్యతే । తదా తదా కలేర్వృద్ధిరనుమేయా మహాత్మభిః ॥
యదా యదా సతాం హానిర్వేదమార్గానుసారిణామ్ । తథా తదా కలేర్వృద్ధిరనుమేయా విచక్షణైః ॥
ప్రారమ్భాశ్చావసీదన్తి యదా ధర్మభృతాం నృణామ్ ।
తదాఽనుమేయం ప్రాధాన్యం కలేర్మైత్రేయ ! పణ్డితైః ॥ 47
యదా యదా న యజ్ఞానామీశ్వరః పురుషోత్తమః । ఇజ్యతే పురుషైర్యజ్ఞైస్తదా జ్ఞేయం కలేర్బలమ్ ॥
న ప్రీతిర్వేదవాదేషు పాషణ్డేషు యదా రతిః । కలేర్వృద్ధిస్తదా ప్రాజ్ఞైరనుమేయా విచక్షణైః ॥ 49
కలౌ జగత్పతిం విష్ణుం సర్వస్రష్టారమీశ్వరమ్ । నార్చయిష్యన్తి మైత్రేయ పాషణ్డోపహతా నరాః ॥
కిం దేవైః కిం ద్విజైర్వేదైః కిం శౌచేనామ్బుజన్మనా । ఇత్యేవం విప్రవక్ష్యన్తి పాషణ్డోపహతా జనాః ॥
స్వల్పామ్బువృష్టిః పర్జన్యః సస్యం స్వల్పఫలం తథా । ఫలం తథాల్పసారం చ విప్ర ప్రాప్తే కలౌ యుగే ॥ 52
శాణీప్రాయాణి వస్త్రాణి శమీప్రాయా మహీరుహాః ।
శూద్రప్రాయాస్తథా వర్ణా భవిష్యన్తి కలౌ యుగే ॥ 53
అణుప్రాయాణి ధాన్యాని ఆజప్రాయం తథా పయః ।
భవిష్యన్తి కలౌ ప్రాప్తే హ్యౌశీరం చానులేపనమ్ ॥ 54
శ్వశ్రూశ్వశురభూయిష్ఠా గురవశ్చ నృణాం కలౌ । శ్యాలాద్యా హారిభార్యాశ్చ సుహృదో మునిసత్తమ ॥
కస్య మాతా పితా కస్య యథా కర్మానుగః పుమాన్ । ఇతి చోదాహరిష్యన్తి శ్వశురానుగతా నరాః ॥
వాఙ్మనఃకాయజైర్దోషైరభిభూతాః పునః పునః । నరాః పాపాన్యనుదినం కరిష్యన్త్యల్పమేధసః ॥
నిస్సత్త్వానామశౌచానాం నిర్హ్రీకాణాం తథా నృణామ్ ।
యద్యద్దుఃఖాయ తత్సర్వం కలికాలే భవిష్యతి ॥ 58

నిస్స్వాధ్యాయవషట్కారే స్వధాస్వాహావివర్జితే । తదా ప్రవిరళో ధర్మః క్వచిల్లోకే నివత్స్యతి ॥
తత్రాల్పేనైవ యత్నేన పుణ్యస్కన్ధమనుత్తమమ్ । కరోతి యః కృతయుగే క్రియతే తపసా హి సః ॥ 60

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే షష్ఠాంశే ప్రథమోఽధ్యాయః

అథ షష్ఠాంశే ద్వితీయోఽధ్యాయః

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

వ్యాసశ్చాహ మహాబుద్ధిర్యదత్రైవ హి వస్తుని । తచ్ఛ్రూయతాం మహాభాగ! గదతో మమ తత్త్వతః ॥
కస్మిన్ కాలేఽల్పకో ధర్మో దదాతి సుమహత్ఫలమ్ ।
మునీనాం పుణ్యవాదోఽభూత్ కైశ్చాసౌ క్రియతే సుఖమ్ ॥ 2
సందేహనిర్ణయార్థాయ వేదవ్యాసం మహామునిమ్ ।
యయుస్తే సంశయం ప్రష్టుం మైత్రేయ! మునిపుంగవాః ॥ 3
దదృశుస్తే మునిం తత్ర జాహ్నవీసలిలే ద్విజ । వేదవ్యాసం మహాభాగమర్ధస్నాతం సుతం మమ ॥ 4
స్నానావసానం తే తస్య ప్రతీక్షన్తో మహర్షయః । తస్థుస్తీరే మహానద్యాస్తరుషణ్డముపాశ్రితాః ॥ 5
మగ్నోఽథ జాహ్నవీతోయాదుత్థాయాహ సుతో మమ ।
శూద్రస్సాధుః కలిస్సాధురిత్యేవం శృణ్వతాం వచః । తేషాం మునీనాం భూయశ్చ మమజ్జ స నదీజలే ॥ 6
సాధు సాధ్వితి చోత్థాయ శూద్ర! ధన్యోఽసి చాబ్రవీత్ ॥ 7
నిమగ్నశ్చ సముత్థాయ పునః ప్రాహ సుతో మునిః । యోషితస్సాధు ధన్యాస్తాస్తాభ్యో ధన్యతరోఽస్తి కః ॥
తతస్స్నాత్వా యథాన్యాయమాచాన్తం చ కృతక్రియమ్ ।
ఉపతస్థుర్మహాభాగం మునయస్తే సుతం మమ ॥ 9
కృతసంవన్దనాంశ్చాహ కృతాసనపరిగ్రహాన్ । కిమర్థమాగతా యూయమితి సత్యవతీసుతః ॥ 10

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

తమూచుస్సంశయం ప్రష్టుం భవన్తం వయమాగతాః । అలం తేనాస్తు తావన్నః కథ్యతామపరం త్వయా ॥
కలిస్సాధ్వితి యత్ప్రోక్తం శూద్రస్సాధ్వితి యోషితః ।
యదాహ భగవాంత్సాధు ధన్యాశ్చేతి పునః పునః ॥ 12
తత్సర్వం శ్రోతుమిచ్ఛామో న చేద్గుహ్యం మహామునే ।
తత్కథ్యతాం తతో హృత్స్థం పృచ్ఛామస్త్వాం ప్రయోజనమ్ ॥ 13

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

ఇత్యుక్తో మునిభిర్వ్యాసః ప్రహస్యేదమథాబ్రవీత్ ।
శ్రూయతాం భో మునిశ్రేష్ఠా యదుక్తం సాధు సాధ్వితి ॥ 14

వ్యాస ఉవాచ :—

యత్కృతే దశభిర్వర్షైస్త్రేతాయాం హాయనేన తత్ ।

ద్వాపరే తచ్చ మాసేన హ్యహోరాత్రేణ తత్కలౌ ॥ 15

తపసో బ్రహ్మచర్యస్య జపాదేశ్చ ఫలం ద్విజాః । ప్రాప్నోతి పురుషస్తేన కలిస్సాధ్వితి భాషితమ్ ॥ 16

ధ్యాయన్ కృతే యజన్ యజ్ఞైస్త్రేతాయాం ద్వాపరేఽర్చయన్ ।

యదాప్నోతి తదాప్నోతి కలౌ సంకీర్త్య కేశవమ్ ॥ 17

ధర్మోత్కర్షమతీవాత్ర ప్రాప్నోతి పురుషః కలౌ ।

అల్పాయాసేన ధర్మజ్ఞాస్తేన తుష్టోఽస్మ్యహం కలౌ ॥ 18

వ్రతచర్యాపరైర్గ్రాహ్యా వేదాః పూర్వం ద్విజాతిభిః ।

తతస్స్వధర్మసంప్రాప్తైర్యష్టవ్యం విధివద్ధనైః ॥ 19

వృథా కథా వృథా భోజ్యం వృథేజ్యా చ ద్విజన్మనామ్। పతనాయ తతో భావ్యం తైస్తు సంయమిభిస్సదా॥

అసమ్యక్కరణే దోషస్తేషాం సర్వేషు వస్తుషు । భోజ్యపేయాదికం చైషాం నేచ్ఛాప్రాప్తికరం ద్విజాః॥

పారతన్త్ర్యం సమస్తేషు తేషాం కార్యేషు వై యతః ।

జయన్తి తే నిజాన్ లోకాన్ క్లేశేన మహతా ద్విజాః ॥ 22

ద్విజశుశ్రూషయైవైష పాకయజ్ఞాధికారవాన్ । నిజాన్ జయతి వై లోకాన్ శూద్రో ధన్యతరస్తతః॥

భక్ష్యాభక్ష్యేషు నాస్యాస్తి పేయాపేయేషు వై యతః ।

నియమో మునిశార్దూలాస్తేనాసౌ సాధ్వితీరితః ॥ 24

స్వధర్మస్యావిరోధేన నరైర్లబ్ధం ధనం సదా । ప్రతిపాదనీయం పాత్రేషు యష్టవ్యం చ యథావిధి॥ 25

తస్యార్జనే మహాక్లేశః పాలనే చ ద్విజోత్తమాః । తథా సద్వినియోగే చ విజ్ఞాతం గహనం నృణామ్॥ 26

ఏవమన్యైస్తథా క్లేశైః పురుషా ద్విజసత్తమాః ।

నిజాన్ జయన్తి వై లోకాన్ ప్రాజాపత్యాదికాన్ క్రమాత్ ॥ 27

యోషిచ్ఛుశ్రూషణాద్భర్తుః కర్మణా మనసా గిరా ।

తద్ధితా శుభమాప్నోతి తత్సాలోక్యం యతో ద్విజాః ॥ 28

నాతిక్లేశేన మహతా తానేవ పురుషో యథా । తృతీయం వ్యాహృతం తేన మయా సాధ్వితి యోషితః ॥

ఏతద్వః కథితం విప్రా యన్నిమిత్తమిహాగతాః । తత్పృచ్ఛత యథాకామం సర్వం వక్ష్యామి వస్స్ఫుటమ్॥

ఋషయస్తే తతః ప్రోచుర్యత్ప్రష్టవ్యం మహామునే। అస్మిన్నేవ చ తత్ప్రశ్నే యథావత్కథితం త్వయా॥

తతః ప్రహస్య తానాహ కృష్ణద్వైపాయనో మునిః ।

విస్మయోత్ఫుల్లనయనాంస్తాపసాంస్తానుపాగతాన్ ॥ 32

మయైష భవతాం ప్రశ్నో జ్ఞాతో దివ్యేన చక్షుషా । తతో హి వః ప్రసంగేన సాధు సాధ్వితి భాషితమ్ ॥ 33

స్వల్పేనహి ప్రయత్నేనధర్మస్సిధ్యతివై కలౌ । నరైరాత్మగుణామ్భోభిఃక్షాళితాఖిలకిల్బిషైః ॥ 34
శూద్రైశ్చద్విజశుశ్రూషాతత్పరైర్ద్విజసత్తమాః । తథాస్త్రీభిరనాయాసాత్పతిశుశ్రూషయైవహి॥
తతస్త్రితయమప్యేతన్మమధన్యతరంమతమ్ । ధర్మసంపాదనేక్లేశో ద్విజాదీనాంకృతాదిషు ॥ 36
భవద్భిర్యదభిప్రేతంతదేతత్కథితంమయా । అపృష్టేనాపిధర్మజ్ఞాఃకిమన్యత్క్రియతాంద్విజాః ॥

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

తతస్సంపూజ్య తేవ్యాసంప్రశశంసుఃపునఃపునః। యథాగతంద్విజాజగ్ముర్వ్యాసోక్తికృతనిశ్చయాః॥
భవతోఽపిమహాభాగ ! రహస్యంకథితంమయా । అత్యన్తదుష్టస్యకలేరయమేకోమహాన్ గుణః॥
కీర్తనాదేవ కృష్ణస్యముక్తబన్ధఃపరంవ్రజేత్ ॥ 39
యచ్చాహంభవతాపృష్టో జగతాముపసంహృతిమ్ ।
ప్రాకృతామన్తరాళాంచ తామప్యేషవదామితే ॥ 40

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే షష్ఠాంశే ద్వితీయోఽధ్యాయః.

అథ షష్ఠాంశే తృతీయోఽధ్యాయః

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

సర్వేషామేవభూతానాంత్రివిధః ప్రతిసంచరః । నైమిత్తికఃప్రాకృతికః తథైవాత్యన్తికోలయః॥ 1
బ్రాహ్మోనైమిత్తికస్తేషాం కల్పాన్తేప్రతిసంచరః ।
ఆత్యన్తికస్తుమోక్షాఖ్యః ప్రాకృతోద్విపరార్ధకః ॥ 2

మైత్రేయ ఉవాచ :—

పరార్ధసంఖ్యాంభగవన్ మమాచక్ష్వయయాతుసః ।
ద్విగుణీకృతయాజ్ఞేయః ప్రాకృతఃప్రతిసంచరః ॥ 3

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

స్థానాత్ స్థానందశగుణమేకస్మాద్గణ్యతేద్విజ । తతోఽష్టాదశమేభాగే పరార్ధమభిధీయతే॥ 4
పరార్ధద్విగుణంయత్తుప్రాకృతస్సలయోద్విజ । తదావ్యక్తేఖిలంవ్యక్తంస్వహేతౌలయమేతివై ॥
నిమేషోమానుషోయోఽసౌ మాత్రామాత్రాప్రమాణతః ।
తైఃపఞ్చదశభిఃకాష్ఠా త్రింశత్కాష్ఠాఃకలాస్స్మృతా ॥ 6
నాడికాతుప్రమాణేన సాకలాదశపఞ్చచ ॥ 7
ఉన్మానేనామ్భసస్సాతు పలాన్యర్ధత్రయోదశ । మాగధేనతుమానేన జలప్రస్థస్తుసస్మృతః ।
హేమమాషైఃకృతచ్ఛిద్రశ్చతుర్భిశ్చతురఙ్గులైః ॥ 8
నాడికాభ్యామథద్వాభ్యాం ముహూర్తోద్విజసత్తమ ।
అహోరాత్రంముహూర్తాస్తు త్రింశన్మాసోదినైస్తథా ॥ 9

మాసైర్ద్వాదశభిర్వర్షమహోరాత్రం తు తద్దివి ।
త్రిభిర్వర్షశతైర్వర్షం షష్ట్యా చైవాసురద్విషామ్ ॥ 10
తైస్తు ద్వాదశసాహస్రైశ్చతుర్యుగముదాహృతమ్। చతుర్యుగసహస్రం తు కథ్యతే బ్రహ్మణో దినమ్॥
స కల్పస్తత్ర మనవశ్చతుర్దశ మహామునే । తదన్తే చైవ మైత్రేయ బ్రాహ్మో నైమిత్తికో లయః॥ 12
తస్య స్వరూపమత్యుగ్రం మైత్రేయ గదతో మమ ।
శృణుష్వ ప్రాకృతం భూయస్తవ వక్ష్యామ్యహం లయమ్ ॥ 13
చతుర్యుగసహస్రాన్తే క్షీణప్రాయే మహీతలే । అనావృష్టిరతీవోగ్రా జాయతే శతవార్షికీ ॥ 14
తతో యాన్యల్పసారాణి తాని సత్త్వాన్యశేషతః। క్షయం యాన్తి మునిశ్రేష్ఠ పార్థివాన్యనుపీడనాత్ ॥
తతస్స భగవాన్విష్ణూ రుద్రరూపధరోఽవ్యయః। క్షయాయ యతతే కర్తుమాత్మస్థాస్సకలాః ప్రజాః
తతస్స భగవాన్విష్ణుర్భానోస్సప్తసు రశ్మిషు । స్థితః పిబత్యశేషాణి జలాని మునిసత్తమ ! ॥ 17
పీత్వామ్భాంసి సమస్తాని ప్రాణిభూమిగతాన్యపి । శోషం నయతి మైత్రేయ ! సమస్తం పృథివీతలమ్ ॥
సముద్రాన్సరితశ్శైలనదీప్రస్రవణాని చ । పాతాళేషు చ యత్తోయం తత్సర్వం నయతి క్షయమ్ ॥ 19
తతస్తస్యానుభావేన తోయాహారోపబృంహితాః । త ఏవ రశ్మయస్సప్త జాయన్తే సప్త భాస్కరాః ॥
అధశ్చోర్ధ్వం చ తే దీప్తాస్తతస్సప్త దివాకరాః । దహన్త్యశేషం త్రైలోక్యం సపాతాళతలం ద్విజ॥ 21
దహ్యమానం తు తైర్దీప్తైస్త్రైలోక్యం ద్విజ భాస్కరైః। సాద్రినద్యర్ణవాభోగం నిస్స్నేహమభిజాయతే
తతో నిర్దగ్ధవృక్షామ్బు త్రైలోక్యమఖిలం ద్విజ । భవత్యేషా చ వసుధా కూర్మపృష్ఠోపమాకృతిః ॥ 23
తతః కాలాగ్నిరుద్రోఽసౌ భూత్వా సర్వహరోఽనలః। శేషాహిశ్వాససమ్భూతః పాతాళాని దహత్యధః ॥
పాతాళాని సమస్తాని స దగ్ధ్వా జ్వలనో మహాన్ । భూమిమభ్యేత్య సకలం హినస్తి వసుధాతలమ్ ॥ 25
భువర్లోకం తతస్సర్వం స్వర్లోకం చ సుదారుణః । జ్వాలామాలామహావర్తస్తత్రైవ పరివర్తతే ॥
అమ్బరీషమివాభాతి త్రైలోక్యమఖిలం తదా । జ్వాలావర్తపరీవారముపక్షీణచరాచరమ్ ॥ 27
తతస్తాపపరీతాస్తు లోకత్రయనివాసినః । కృతాధికారా గచ్ఛన్తి మహర్లోకం మహామునే ॥ 28
తస్మాదపి మహాతాపతప్తా లోకాత్తతః పరమ్ । గచ్ఛన్తి జనలోకం తే దశావృత్త్యా పరైషిణః ॥ 29
తతో దగ్ధ్వా జగత్సర్వం రుద్రరూపీ జనార్దనః । ముఖనిశ్వాసజాన్మేఘాన్కరోతి మునిసత్తమ॥ 30
తతో గజకులప్రఖ్యాస్తటిత్వన్తోఽతినాదినః । ఉత్తిష్ఠన్తి తథా వ్యోమ్ని ఘోరాస్సంవర్తకా ఘనాః॥ 31
కేచిన్నీలోత్పలశ్యామాః కేచిత్కుముదసన్నిభాః ।
ధూమ్రవర్ణా ఘనాః కేచిత్కేచిత్పీతాః పయోధరాః ॥ 32
కేచిద్రాసభవర్ణాభా లాక్షారసనిభాస్తథా । కేచిద్వైడూర్యసంకాశా ఇన్ద్రనీలనిభాః క్వచిత్॥ 33
శఙ్ఖకున్దనిభాశ్చాన్యే జాత్యఞ్జననిభాః పరే । ఇన్ద్రగోపనిభాః కేచిత్తతశ్శిఖినిభాస్తథా ॥ 34
మనశ్శిలాభాః కేచిద్వై హరితాళనిభాః పరే । చాషపత్రనిభాః కేచిదుత్తిష్ఠన్తే మహాఘనాః ॥ 35
కేచిత్పురవరాకారాః కేచిత్పర్వతసన్నిభాః । కూటాగారనిభాశ్చాన్యే కేచిత్స్థలనిభా ఘనాః ॥ 36

హాహాకారావామహాకాయాః పూరయన్తి నభస్థలమ్। వర్షన్తస్తే మహాసారా స్తమగ్నిమతిభైరవమ్॥
శమయన్త్యఖిలం విప్ర! త్రైలోక్యాన్తరధిష్ఠితమ్॥ 37
నష్టే చాగ్నౌ చ సతతం వర్షమాణా హ్యహర్నిశమ్। ప్లావయన్తి జగత్సర్వ మమ్భోభిర్మునిసత్తమ॥
ధారాభిరతిమాత్రాభిః ప్లావయిత్వాఖిలాం భువమ్। భువర్లోకం తథైవోర్ధ్వం ప్లావయన్తి హి తే ద్విజ॥
అన్ధకారీకృతే లోకే నష్టే స్థావరజఙ్గమే। వర్షన్తి తే మహామేఘా వర్షాణామధికం శతమ్॥ 40
ఏవం భవతి కల్పాన్తే సమస్తం మునిసత్తమ। వాసుదేవస్య మాహాత్మ్యాన్నిత్యస్య పరమాత్మనః॥ 41

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే షష్ఠాంశే తృతీయోఽధ్యాయః.

అథ షష్ఠాంశే చతుర్థోఽధ్యాయః

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

సప్తర్షిస్థానమాక్రమ్య స్థితేఽమ్భసి మహామునే। ఏకార్ణవం భవత్యేతత్త్రైలోక్యమఖిలం తతః॥ 1
ముఖనిశ్వాసజో విష్ణోర్వాయుస్తాఞ్జలదాంస్తతః।
నాశయన్ వాతి మైత్రేయ! వర్షాణామపరం శతమ్॥ 2
సర్వభూతమయోఽచిన్త్యో భగవాన్భూతభావనః। అనాదిరాదిర్విశ్వస్య పీత్వా వాయుమశేషతః॥
ఏకార్ణవే తతస్తస్మిన్ శేషశయ్యాగతః ప్రభుః। బ్రహ్మరూపధరశ్శేతే భగవానాదికృద్ధరిః॥ 4
జనలోకగతైస్సిద్ధైస్సనకాద్యైరభిష్టుతః। బ్రహ్మలోకగతైశ్చైవ చిన్త్యమానో ముముక్షుభిః॥ 5
ఆత్మమాయామయీం దివ్యాం యోగనిద్రాం సమాస్థితః।
ఆత్మానం వాసుదేవాఖ్యం చిన్తయన్మధుసూదనః॥ 6
ఏష నైమిత్తికో నామ మైత్రేయ! ప్రతిసఞ్చరః। నిమిత్తం తత్ర యచ్ఛేతే బ్రహ్మరూపధరో హరిః॥ 7
యదా జాగర్తి సర్వాత్మా స తదా చేష్టతే జగత్। నిమీలత్యేతదఖిలం మాయాశయ్యాం గతేఽచ్యుతే॥
పద్మయోనేర్దినం యత్తు చతుర్యుగసహస్రవత్। ఏకార్ణవీకృతే లోకే తావతీ రాత్రిరిష్యతే॥ 9
తతః ప్రబుద్ధో రాత్ర్యన్తే పునస్సృష్టిం కరోత్యజః। బ్రహ్మస్వరూపధృద్విష్ణుర్యథా తే కథితం పురా॥ 10
ఇత్యేష కల్పసంహారోఽవాన్తరప్రళయో ద్విజ। నైమిత్తికస్తు కథితః ప్రాకృతం శృణ్వతః పరమ్॥ 11
అనావృష్ట్యాదిసమ్పర్కాత్కృతే సంక్షాళనే మునే। సమస్తేష్వేవ లోకేషు పాతాళేష్వఖిలేషు చ॥ 12
మహదాదేర్వికారస్య విశేషాన్తస్య సంక్షయే। కృష్ణేచ్ఛాకారితే తస్మిన్ప్రవృత్తే ప్రతిసఞ్చరే॥ 13
ఆపో గ్రసన్తి వై పూర్వం భూమేర్గన్ధాత్మకం గుణమ్।
ఆత్తగన్ధా తతో భూమిః ప్రళయత్వాయ కల్పతే॥ 14
ప్రణష్టే గన్ధతన్మాత్రే భవత్యుర్వీ జలాత్మికా। ఆపస్తదా ప్రవృద్ధాస్తు వేగవత్యో మహాస్వనాః॥ 15
సర్వమాపూరయన్తీదం తిష్ఠన్తి విచరన్తి చ। సలిలేనోర్మిమాలేన లోకాన్ వ్యాప్తాస్సమన్తతః॥ 16

అపామపిగుణోయస్తుజ్యోతిషాపీయతేతుసః । నశ్యన్త్యాపస్తతస్తాశ్చరసతన్మాత్రసంక్షయాత్ ॥ 17
తతశ్చాపోహృతరసాజ్యోతిష్ట్వంప్రాప్నువన్తివై । అగ్న్యవస్థేతుసలిలేతేజసాసర్వతోవృతే ॥ 18
సచాగ్నిస్సర్వతోవ్యాప్యచాదత్తేతజ్జలంతథా । సర్వమాపూర్యతేచార్చిర్భిస్తదాజగదిదంశనైః ॥19

అర్చిర్భిస్సంవృతేతస్మింస్తిర్యగూర్ధ్వమధస్తదా ।
జ్యోతిషోఽపిపరంరూపం వాయురత్తిప్రభాకరమ్ ॥ 20

ప్రలీనేచతతస్తస్మిన్వాయుభూతేఽఖిలాత్మని । ప్రణష్టేరూపతన్మాత్రేహృతరూపోవిభావసుః ॥ 21
ప్రశామ్యతితదాజ్యోతిర్వాయుర్దోధూయతేమహాన్ । నిరాలోకేతథాలోకేవాయ్వవస్థేచతేజసి ॥
తతస్తుమూలమాసాద్యవాయుస్సంభవమాత్మనః । ఊర్ధ్వంచాధశ్చతిర్యక్చదోధవీతిదిశోదశ ॥ 23
వాయోరపిగుణంస్పర్శమాకాశోగ్రసతేతతః । ప్రశామ్యతితతోవాయుఃఖంతుతిష్ఠత్యనావృతమ్ ॥
అరూపరసమస్పర్శమగన్ధంనచమూర్తిమత్ । సర్వమాపూరయచ్చైవసుమహత్తత్ప్రకాశతే ॥
పరిమణ్డలంచసుషిరమాకాశంశబ్దలక్షణమ్ ॥ శబ్దమాత్రంతదాకాశం సర్వమావృత్యతిష్ఠతి ॥ 26
తతశ్శబ్దగుణంతస్యభూతాదిర్గ్రసతేపునః । భూతేన్ద్రియేషుయుగపద్భూతాదౌసంస్థితేషువై ॥

అభిమానాత్మకోహ్యేష భూతాదిస్తామసస్స్మృతః ॥ 27
భూతాదింగ్రసతేచాపి మహాన్వై బుద్ధిలక్షణః ॥ 28
ఉర్వీమహాంశ్చజగతః ప్రాన్తేఽన్తర్బాహ్యతస్తథా ॥ 29
ఏవంసప్తమహాబుద్ధే! క్రమాత్ప్రకృతయస్స్మృతాః ।
ప్రత్యాహారేతుతాస్సర్వాః ప్రవిశన్తిపరస్పరమ్ ॥ 30

యేనేదమావృతంసర్వమణ్డమప్సుప్రలీయతే । సప్తద్వీపసముద్రాన్తం సప్తలోకంసపర్వతమ్ ॥ 31

ఉదకావరణంయత్తు జ్యోతిషాపీయతేతుతత్ ।
జ్యోతిర్వాయౌలయంయాతి యాత్యాకాశేసమీరణః ॥ 32

ఆకాశంచైవభూతాదిర్గ్రసతేతంతథామహాన్ । మహాన్తమేభిస్సహితంప్రకృతిర్గ్రసతేద్విజ ॥ 33
గుణసామ్యమనుద్రిక్తమన్యూనంచమహామునే । ప్రోచ్యతేప్రకృతిర్హేతుఃప్రధానంకారణంపరమ్ ॥
ఇత్యేషాప్రకృతిస్సర్వావ్యక్తావ్యక్తస్వరూపిణీ । వ్యక్తస్వరూపమవ్యక్తేతస్మాన్మైత్రేయలీయతే ॥ 35
ఏకశ్శుద్ధోఽక్షరోనిత్యస్సర్వవ్యాపీతథాపుమాన్ । సోఽప్యంశస్సర్వభూతస్యమైత్రేయపరమాత్మనః ॥
నసన్తియత్రసర్వేశేనామజాత్యాదికల్పనాః । సత్తామాత్రాత్మకేజ్ఞేయేజ్ఞానాత్మన్యాత్మనఃపరే ॥ 37
తద్బ్రహ్మపరమంధామపరమాత్మాసచేశ్వరః । సవిష్ణుస్సర్వమేవేదం యతోనావర్తతేయతిః ॥ 38
ప్రకృతిర్యామయాఖ్యాతావ్యక్తావ్యక్తస్వరూపిణీ । పురుషశ్చాప్యుభావేతౌలీయేతేపరమాత్మని ॥39
పరమాత్మాచసర్వేషామాధారఃపరమేశ్వరః । విష్ణునామాసవేదేషు వేదాన్తేషుచగీయతే ॥ 40

ప్రవృత్తంచనివృత్తంచ ద్వివిధంకర్మవైదికమ్ ।
తాభ్యాముభాభ్యాంపురుషైస్సర్వమూర్తిస్సఇజ్యతే ॥ 41

ఋగ్యజుస్సామభిర్మార్గైః ప్రవృత్తైరిజ్యతే హ్యసౌ ।
యజ్ఞేశ్వరో యజ్ఞపుమాన్ పురుషైః పురుషోత్తమః ॥ 42
జ్ఞానాత్మా జ్ఞానయోగేన జ్ఞానమూర్తిస్స చేజ్యతే ।
నివృత్తే యోగిభిర్మార్గే విష్ణుర్ముక్తిఫలప్రదః ॥ 43
హ్రస్వదీర్ఘప్లుతైర్యత్తు కించిద్వస్త్వభిధీయతే । యచ్చ వాచామవిషయం తత్సర్వం విష్ణురవ్యయః ।
వ్యక్తస్స ఏవ చావ్యక్తస్స ఏవ పురుషోత్తమః । పరమాత్మా చ విశ్వాత్మా విశ్వరూపధరో హరిః ॥ 45
వ్యక్తావ్యక్తాత్మికా తస్మిన్ ప్రకృతిస్సంప్రలీయతే । పురుషశ్చాపి మైత్రేయ వ్యాపిన్యవ్యాహతాత్మని ॥
ద్విపరార్ధాత్మకః కాలః కథితో యో మయా తవ । తదహస్తస్య మైత్రేయ! విష్ణోరీశస్య కథ్యతే ॥ 47
వ్యక్తే చ ప్రకృతౌ లీనే ప్రకృత్యాం పురుషే తథా । యత్ర స్థితే నిశా చాస్య తత్ ప్రమాణా మహామునే ॥ 48
నైవాహస్తస్య న నిశా నిత్యస్య పరమాత్మనః । ఉపచారస్తథాఽప్యేష తస్యేశస్య ద్విజోచ్యతే ॥ 49
ఇత్యేష తవ మైత్రేయ! కథితః ప్రాకృతో లయః । ఆత్యన్తికమథో బ్రహ్మన్ నిబోధ ప్రతిసంచరమ్ ॥ 50

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే షష్ఠాంశే చతుర్థోఽధ్యాయః.

అథ షష్ఠాంశే పఞ్చమోఽధ్యాయః.

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఆధ్యాత్మికాది మైత్రేయ! జ్ఞాత్వా తాపత్రయం బుధః ।
ఉత్పన్నజ్ఞానవైరాగ్యః ప్రాప్నోత్యాత్యన్తికం లయమ్ ॥ 1
ఆధ్యాత్మికోఽపి ద్వివిధశ్శారీరో మానసస్తథా । శారీరో బహుభిర్భేదైర్భిద్యతే శ్రూయతాం చ సః ॥ 2
శిరోరోగప్రతిశ్యాయజ్వరశూలభగన్దరైః । గుల్మార్శశ్శ్వయథుశ్వాసచ్ఛర్ద్యాదిభిరనేకధా ॥ 3
తథాఽక్షిరోగాతిసారకుష్ఠాఙ్గామయసంజ్ఞితైః । భిద్యతే దేహజస్తాపో మానసం శ్రోతుమర్హసి ॥ 4
కామక్రోధభయద్వేషలోభమోహవిషాదజః ।
శోకాసూయావమానేర్ష్యామాత్సర్యాదిమయస్తథా ॥ 5
మానసోఽపి ద్విజశ్రేష్ఠ తాపో భవతి నైకధా । ఇత్యేవమాదిభిర్భేదైస్తాపో హ్యాధ్యాత్మికస్స్మృతః ॥ 6
మృగపక్షిమనుష్యాద్యైః పిశాచోరగరాక్షసైః । సరీసృపాద్యైశ్చ నృణాం జాయతే చాధిభౌతికః ॥ 7
శీతవాతోష్ణవర్షాంబువైద్యుతాదిసముద్భవః । తాపో ద్విజవరశ్రేష్ఠైః కథ్యతే చాధిదైవికః ॥ 8
గర్భజన్మజరాజ్ఞానమృత్యునారకజం తథా । దుఃఖం సహస్రశో భేదైర్భిద్యతే మునిసత్తమ ॥ 9
సుకుమారతనుర్గర్భే జన్తుర్బహుమలావృతే । ఉల్బసంవేష్టితో భుగ్నపృష్ఠగ్రీవాస్థిసంహతిః ॥ 10
అత్యమ్లకటుతీక్ష్ణోష్ణలవణైర్మాతృభోజనైః । అత్యన్తతాపైరత్యర్థం వర్ధమానాతివేదనః ॥ 11
ప్రసారణాకుఞ్చనాదౌ నాఙ్గానాం ప్రభురాత్మనః । శకృన్మూత్రమహాపఙ్కశాయీ సర్వత్ర పీడితః ॥ 12

నిరుచ్ఛ్వాసస్సచైతన్యస్స్మరన్ జన్మశతాన్యథః । ఆస్తే గర్భేఽతిదుఃఖేన నిజకర్మనిబన్ధనః ॥ 13
జాయమానః పురీషాసృఙ్మూత్రశుక్లావిలాననః । ప్రాజాపత్యేన వాతేన పీడ్యమానాస్థిబన్ధనః ॥ 14

అధోముఖో వై క్రియతే ప్రబలైస్సూతిమారుతైః ।
క్లేశాన్నిష్క్రాన్తిమాప్నోతి జఠరాన్మాతురాతురః ॥ 15
మూర్ఛామవాప్య మహతీం సంస్పృష్టో బాహ్యవాయునా ।
విజ్ఞానభ్రంశమాప్నోతి జాతశ్చ మునిసత్తమ ॥ 16

కణ్టకైరివ తున్నాఙ్గః క్రకచైరివ దారితః । పూతివ్రణాన్నిపతితో ధరణ్యాం క్రిమికో యథా ॥ 17
కణ్డూయనేఽపి చాశక్తః పరివర్తేఽప్యనీశ్వరః । స్నానపానాదికాహారమప్యాప్నోతి పరేచ్ఛయా ॥ 18
అశుచిప్రస్తరే సుప్తః కీటదంశాదిభిస్తథా । భక్ష్యమాణోఽపి నైవైషాం సమర్థో వినివారణే ॥ 19
జన్మదుఃఖాన్యనేకాని జన్మనోఽనన్తరాణి చ । బాలభావే యదాప్నోతి హ్యాధిభౌతాదికాని చ ॥ 20
అజ్ఞానతమసాచ్ఛన్నో మూఢాన్తఃకరణో నరః । న జానాతి కుతః కోఽహం క్వాహం గన్తా కిమాత్మకః ॥ 21
కేన బన్ధేన బద్ధోఽహం కారణం కిమకారణమ్ । కిం కార్యం కిమకార్యం వా కిం వాచ్యం కిం చ నోచ్యతే ॥ 22

కో ధర్మః కశ్చ వాధర్మః కస్మిన్ వర్తేఽథవా కథమ్ ।
కిం కర్తవ్యమకర్తవ్యం కిం వా కిం గుణదోషవత్ ॥ 23

ఏవం పశుసమైర్మూఢైరజ్ఞానప్రభవం మహత్ । అవాప్యతే నరైర్దుఃఖం శిశ్నోదరపరాయణైః ॥
అజ్ఞానం తామసో భావః కార్యారమ్భప్రవృత్తయః । అజ్ఞానినాం ప్రవర్తన్తే కర్మలోపాస్తతో ద్విజ ॥

నరకం కర్మణాం లోపాత్ఫలమాహుర్మనీషిణః ।
తస్మాదజ్ఞానినాం దుఃఖమిహ చాముత్ర చోత్తమమ్ ॥ 26

జరాజర్జరదేహశ్చ శిథిలావయవః పుమాన్ । విచలచ్ఛీర్ణదశనో వలిస్నాయుశిరావృతః ॥ 27
దూరప్రణష్టనయనో వ్యోమాన్తర్గతతారకః । నాసావివరనిర్యాతలోమపుఞ్జశ్చలద్వపుః ॥ 28
ప్రకటీభూతసర్వాస్థిర్నతపృష్ఠాస్థిసంహతిః । ఉత్సన్నజఠరాగ్నిత్వాదల్పాహారోఽల్పచేష్టితః ॥ 29
కృచ్ఛ్రాచ్చఙ్క్రమణోత్థానశయనాసనచేష్టితః । మన్దీభవచ్ఛ్రోత్రనేత్రస్రవల్లాలావిలాననః ॥ 30
అనాయత్తైస్సమస్తైశ్చ కరణైర్మరణోన్ముఖః । తత్క్షణేఽప్యనుభూతానామస్మర్తాఖిలవస్తునామ్ ॥ 31
సకృదుచ్చారితే వాక్యే సముద్భూతమహాశ్రమః । శ్వాసకాససముద్భూతమహాయాసప్రజాగరః ॥ 32
అన్యేనోత్థాప్యతేఽన్యేన తథా సంవేశ్యతే జరీ । భృత్యాత్మపుత్రదారాణామవమానాస్పదీకృతః ॥ 33
ప్రక్షీణాఖిలశౌచశ్చ విహారాహారసత్స్పృహః । హాస్యః పరిజనస్యాపి నిర్విణ్ణాశేషబాన్ధవః ॥ 34
అనుభూతమివాన్యస్మిన్ జన్మన్యాత్మవిచేష్టితమ్ । సంస్మరన్ యౌవనే దీర్ఘం నిశ్వసత్యతితాపితః ॥ 35
ఏవమాదీని దుఃఖాని జరాయామనుభూయ వై । మరణే యాని దుఃఖాని ప్రాప్నోతి శృణు తాన్యపి ॥ 36

శ్లథద్గ్రీవాఙ్ఘ్రిహస్తోఽథ వ్యాప్తో వేపథునా భృశమ్ ।
ముహుర్గ్లానిః పరవశో ముహుర్జ్ఞానలవాన్వితః ॥ 37

హిరణ్యధాన్యతనయభార్యాభృత్యగృహాదిషు । ఏతేకథంభవిష్యన్తీత్యతీవమమతాకులః ॥ 38
మర్మభిద్భిర్మహారోగైః క్రకచైరివదారుణైః । శరైరివాన్తకస్యోగ్రైశ్ఛిద్యమానానుబన్ధనః ॥ 39
పరివర్తితతారాక్షోహస్తపాదంముహుఃక్షిపన్ । సంశుష్యమాణతాల్వోష్ఠపుటోఘురఘురాయతే ॥
నిరుద్ధకణ్ఠోదోషౌఘైరుదానశ్వాసపీడితః । తాపేనమహతావ్యాప్తస్తృషాచార్తస్తథాక్షుధా ॥
క్లేశాదుత్క్రాన్తిమాప్నోతి యమకింకరపీడితః । తతశ్చయాతనాదేహం క్లేశేనప్రతిపద్యతే ॥ 42
ఏతాన్యన్యానిచోగ్రాణిదుఃఖానిమరణేనృణామ్ । శృణుష్వనరకేయానిప్రాప్యన్తేపురుషైర్మృతైః ॥
యామ్యకింకరపాశాదిగ్రహణందణ్డతాడనమ్ । యమస్యదర్శనంచోగ్రముగ్రమార్గవిలోకనమ్ ॥
కరమ్భవాలుకావహ్నియన్త్రశస్త్రాదిభీషణే । ప్రత్యేకంనరకేయాశ్చ యాతనాద్విజ! దుస్సహాః ॥ 45

క్రకచైఃపాట్యమానానాం మూషాయాంచాపిదహ్యతామ్ ।
కుఠారైఃకృత్యమానానాం భూమౌచాపినిఖన్యతామ్ ॥ 46
శూలేష్వారోప్యమాణానాం వ్యాఘ్రవక్త్రేప్రవేశ్యతామ్ ।
గృధ్రైస్సంభక్ష్యమాణానాం ద్వీపిభిశ్చోపభుజ్యతామ్ ॥ 47
క్వాథ్యతాంతైలమధ్యేచ క్లిద్యతాంక్షారకర్దమే ।
ఉచ్చాన్నిపాత్యమానానాం క్షిప్యతాంక్షేపయన్త్రకైః ॥ 48

నరకేయానిదుఃఖానిపాపహేతూద్భవానివై । ప్రాప్యన్తేనారకైర్విప్ర తేషాంసంఖ్యానవిద్యతే ॥ 49
నకేవలంద్విజశ్రేష్ఠనరకేదుఃఖపద్ధతిః । స్వర్గేఽపిపాతభీతస్య క్షయిష్ణోర్నాస్తినిర్వృతిః ॥ 50
పునశ్చగర్భోభవతి జాయతేచపునఃపునః । గర్భేవిలీయతేభూయో జాయమానోఽస్తమేతివై ॥ 51
జాతమాత్రశ్చమ్రియతేబాలభావేఽథయౌవనే । మధ్యమంవావయఃప్రాప్యవార్ధకేవాథవామృతిః
యావజ్జీవతితావచ్చదుఃఖైర్నానావిధైఃప్లుతః । తన్తుకారణపక్ష్మౌఘైరాస్తేకార్పాసబీజవత్ ॥ 53
ద్రవ్యనాశేతథోత్పత్తౌ పాలనేచసదానృణామ్ । భవన్త్యనేకదుఃఖాని తథైవేష్టవిపత్తిషు ॥ 54
యద్యత్ప్రీతికరంపుంసాం వస్తుమైత్రేయ! జాయతే । తదేవదుఃఖవృక్షస్య బీజత్వముపగచ్ఛతి ॥ 55
కళత్రపుత్రమిత్రార్థగృహక్షేత్రధనాదికైః । క్రియతేనతథాభూరిసుఖంపుంసాంయథాసుఖమ్ ॥
ఇతిసంసారదుఃఖార్కతాపతాపితచేతసామ్ । విముక్తిపాదపచ్ఛాయామృతేకుత్రసుఖంనృణామ్ ॥ 57
తదస్యత్రివిధస్యాపి దుఃఖజాతస్యవైమమ । గర్భజన్మజరాద్యేషు స్థానేషుప్రభవిష్యతః ॥ 58
నిరస్తాతిశయాహ్లాదసుఖభావైకలక్షణా । భేషజంభగవత్ప్రాప్తిరేకాన్తాత్యన్తికీమతా ॥ 59

తస్మాత్తత్ప్రాప్తయేయత్నః కర్తవ్యఃపణ్డితైర్నరైః ।
తత్ప్రాప్తిహేతుర్జ్ఞానంచ కర్మచోక్తంమహామునే ॥ 60

ఆగమోత్థంవివేకాచ్చద్విధాజ్ఞానంతదుచ్యతే । శబ్దబ్రహ్మాగమమయంపరంబ్రహ్మవివేకజమ్ ॥ 61
అన్ధంతమఇవాజ్ఞానందీపవచ్చేన్ద్రియోద్భవమ్ । యథాసూర్యస్తథాజ్ఞానంయద్విప్రర్షేవివేకజమ్ ॥ 62
మనురప్యాహవేదార్థంస్మృత్వాయన్మునిసత్తమ । తదేతచ్ఛ్రూయతామత్రసమ్బన్ధేగదతోమమ ॥

ద్వే బ్రహ్మణీ వేదితవ్యే శబ్దబ్రహ్మ పరం చ యత్ । శబ్దబ్రహ్మణి నిష్ణాతః పరం బ్రహ్మాధిగచ్ఛతి ॥ 64
ద్వే వై విద్యే వేదితవ్యే ఇతి చాథర్వణీ శ్రుతిః । పరయా త్వక్షరప్రాప్తిః ఋగ్వేదాదిమయాఽపరా ॥ 65
యత్తదవ్యక్తమజరమచిన్త్యమజమవ్యయమ్ । అనిర్దేశ్యమరూపం చ పాణిపాదాద్యసంయుతమ్ ॥

విభుం సర్వగతం నిత్యం భూతయోనిరకారణమ్ ।
వ్యాప్యవ్యాప్తం యతస్సర్వం యద్వై పశ్యన్తి సూరయః ॥ 67
తద్బ్రహ్మ తత్పరం ధామ తద్ధ్యేయం మోక్షకాఙ్క్షిభిః ।
శ్రుతివాక్యోదితం సూక్ష్మం తద్విష్ణోః పరమం పదమ్ ॥ 68

తదేవ భగవద్వాచ్యం స్వరూపం పరమాత్మనః । వాచకో భగవచ్ఛబ్దస్తస్యాద్యస్యాక్షయాత్మనః ॥
ఏవం నిగదితార్థస్య స తత్త్వం తస్య తత్త్వతః । జ్ఞాయతే యేన తద్జ్ఞానం పరమన్యత్త్రయీమయమ్॥
అశబ్దగోచరస్యాపి తస్య వై బ్రహ్మణో ద్విజ । పూజాయాం భగవచ్ఛబ్దః క్రియతే హ్యుపచారతః ॥ 71
శుద్ధే మహావిభూత్యాఖ్యే పరే బ్రహ్మణి శబ్ద్యతే । మైత్రేయ ! భగవచ్ఛబ్దస్సర్వకారణకారణే ॥ 72
సంభర్తేతి తథా భర్తా భకారోఽర్థద్వయాన్వితః । నేతా గమయితా స్రష్టా గకారార్థస్తథా మునే ॥
ఐశ్వర్యస్య సమగ్రస్య వీర్యస్య యశసః శ్రియః । జ్ఞానవైరాగ్యయోశ్చైవ షణ్ణాం భగ ఇతీరణా ॥ 74
వసన్తి తత్ర భూతాని భూతాత్మన్యఖిలాత్మని । స చ భూతేష్వశేషేషు వకారార్థస్తతోఽవ్యయః॥ 75
ఏవమేష మహాశబ్దో మైత్రేయ ! భగవానితి । పరమబ్రహ్మభూతస్య వాసుదేవస్య నాన్యగః॥ 76
తత్ర పూజ్యపదార్థోక్తిపరిభాషాసమన్వితః । శబ్దోఽయం నోపచారేణ త్వన్యత్ర హ్యుపచారతః॥ 77
ఉత్పత్తిం ప్రళయం చైవ భూతానామాగతిం గతిమ్ । వేత్తి విద్యామవిద్యాం చ స వాచ్యో భగవానితి ॥
జ్ఞానశక్తిబలైశ్వర్యవీర్యతేజాంస్యశేషతః । భగవచ్ఛబ్దవాచ్యాని వినా హేయైర్గుణాదిభిః ॥ 79
సర్వాణి తత్ర భూతాని వసన్తి పరమాత్మని । భూతేషు చ స సర్వాత్మా వాసుదేవస్తతః స్మృతః ॥ 80
ఖాణ్డిక్య ! జనకాయాహ పృష్టః కేశిధ్వజః పురా । నామవ్యాఖ్యామనన్తస్య వాసుదేవస్య తత్త్వతః ॥
భూతేషు వసతే సోఽన్తర్వసన్త్యత్ర చ తాని యత్ । ధాతా విధాతా జగతాం వాసుదేవస్తతః ప్రభుః॥82

స సర్వభూతప్రకృతిం వికారాన్ గుణాదిదోషాంశ్చ మునే ! వ్యతీతః ।
అతీతసర్వావరణోఽఖిలాత్మా తేనాస్తృతం యద్భువనాన్తరాళే ॥ 83
సమస్తకల్యాణగుణాత్మకోఽసౌ స్వశక్తిలేశావృతభూతవర్గః ।
ఇచ్ఛాగృహీతాభిమతోరుదేహస్సంసాధితాశేషజగద్ధితో యః ॥ 84
తేజోబలైశ్వర్యమహావబోధసువీర్యశక్త్యాదిగుణైకరాశిః ।
పరః పరాణాం సకలా న యత్ర క్లేశాదయస్సన్తి పరావరేశే ॥ 85
స ఈశ్వరో వ్యష్టిసమష్టిరూపో వ్యక్తస్వరూపః ప్రకటస్వరూపః ।
సర్వేశ్వరస్సర్వదృక్సర్వవిచ్చ సమస్తశక్తిః పరమేశ్వరాఖ్యః ॥ 86

సంజ్ఞాయతేయేనతదస్తదోషం శుద్ధంపరంనిర్మలమేకరూపమ్ ।
సందృశ్యతేవాఽప్యవగమ్యతేవా తద్జ్ఞానమజ్ఞానమతోఽన్యదుక్తమ్ ॥ 87

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే షష్ఠాంశే పఞ్చమోఽధ్యాయః.

అథ షష్ఠాంశే షష్ఠోఽధ్యాయః

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

స్వాధ్యాయసంయమాభ్యాంసదృశ్యతేపురుషోత్తమః । తత్ప్రాప్తికారణంబ్రహ్మతదేతదితిపఠ్యతే॥
స్వాధ్యాయాద్యోగమాసీత యోగాత్స్వాధ్యాయమావసేత్ ।
స్వాధ్యాయయోగసంపత్త్యా పరమాత్మాప్రకాశతే ॥ 2
తదీక్షణాయస్వాధ్యాయశ్చక్షుర్యోగస్తథాపరమ్ । నమాంసచక్షుషాద్రష్టుంబ్రహ్మభూతస్సశక్యతే॥

మైత్రేయ ఉవాచ :—

భగవంస్తమహంయోగం జ్ఞాతుమిచ్ఛామితంవద ।
జ్ఞాతేయత్రాఖిలాధారం పశ్యేయంపరమేశ్వరమ్ ॥ 4

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

యథాకేశిధ్వజఃప్రాహఖాణ్డిక్యాయమహాత్మనే । జనకాయపురాయోగంతమహంకథయామితే ॥

మైత్రేయ ఉవాచ .—

ఖాణ్డిక్యఃకోఽభవద్బ్రహ్మన్కోవాకేశిధ్వజఃకృతీ। కథంతయోశ్చసంవాదో యోగసంబన్ధకారణాత్ ॥

శ్రీపరాశర ఉవాచ .—

ధర్మధ్వజోవై జనకస్తస్యపుత్రోఽమితధ్వజః । కృతధ్వజశ్చనామ్నాసీత్సదాధ్యాత్మరతిర్నృపః ॥ 7
కృతధ్వజస్యపుత్రోఽభూత్ఖ్యాతఃకేశిధ్వజోనృపః । పుత్రోఽమితధ్వజస్యాపిఖాణ్డిక్యజనకోఽభవత్ ॥ 8
కర్మమార్గేణఖాణ్డిక్యఃపృథివ్యామభవత్పతిః । కేశిధ్వజోఽప్యతీవాసీదాత్మవిద్యావిశారదః ॥9
తావుభావపిచైవాస్తాం విజిగీషూపరస్పరమ్ । కేశిధ్వజేనఖాణ్డిక్యస్స్వరాజ్యాదవరోపితః ॥ 10
పురోధసామన్త్రిభిశ్చసమవేతోఽల్పసాధనః । రాజ్యాన్నిరాకృతస్సోథదుర్గారణ్యచరోఽభవత్ ॥ 11
ఇయాజసోఽపిసుబహూన్ యజ్ఞాన్జ్ఞానవ్యపాశ్రయః ।
బ్రహ్మవిద్యామధిష్ఠాయ తర్తుంమృత్యుమవిద్యయా ॥ 12
ఏకదావర్తమానస్యయాగేయోగవిదాంవర । ధర్మధేనుంజఘానోగ్రశ్శార్దూలోవిజనేవనే ॥
తతోరాజాహతాంశ్రుత్వా ధేనుంవ్యాఘ్రేణచర్త్విజః ।
ప్రాయశ్చిత్తంసపప్రచ్ఛ కిమత్రేతివిధీయతామ్ । 14
తేప్యూచుర్నవయంవిద్మఃకశేరుఃపృచ్ఛ్యతామితి । కశేరురపితేనోక్తస్తథైవప్రాహభార్గవమ్ ।

శునకంపృచ్ఛ రాజేన్ద్ర నాహంవేద్మి సవేత్స్యతి । సగత్వాతమపృచ్ఛచ్చసోఽప్యాహశృణుయన్మునే ॥
నకశేరుర్నచైవాహంనచైకస్సాంప్రతంభువి । వేత్త్యేకఏవత్వచ్ఛత్రుఃఖాణ్డిక్యోయోజితస్త్వయా ॥
సచాహతంవ్రజామ్యేషప్రష్టుమాత్మరిపుంమునే । ప్రాప్తఏవమహాయజ్ఞోయదిమాంసహనిష్యతి ॥ 18
ప్రాయశ్చిత్తమశేషేణ సచేత్పృష్టోవదిష్యతి । తతశ్చావికలోయాగో మునిశ్రేష్ఠ! భవిష్యతి ॥ 19

శ్రీ భగవానువాచ :—

ఇత్యుక్త్వారథమారుహ్యకృష్ణాజినధరోనృపః ! వనంజగామయత్రాఽఽస్తేసఖాణ్డిక్యోమహామతిః ॥ 20
తమాపతన్తమాలోక్య ఖాణ్డిక్యోరిపుమాత్మనః ।
ప్రోవాచక్రోధతామ్రాక్షస్సమారోపితకార్ముకః ॥ 21

ఖాణ్డిక్య ఉవాచ :—

కృష్ణాజినంత్వంకవచమాబధ్యాస్మాన్హనిష్యసి । కృష్ణాజినధరేవేత్సి నమయిప్రహరిష్యతి ॥ 22
మృగాణాంవదపృష్ఠేషు మూఢ! కృష్ణాజినంనకిమ్ ।
యేషాంమయాత్వయాచోగ్రాః ప్రహితాశ్శితసాయకాః ॥ 23
సత్వామహంహనిష్యామినమేజీవన్విమోక్ష్యసే । ఆతతాయ్యసిదుర్బుద్ధేమమరాజ్యహరోరిపుః ॥

కేశిధ్వజ ఉవాచ :—

ఖాణ్డిక్య! సంశయంప్రష్టుం భవన్తమహమాగతః ।
నత్వాంహన్తుంవిచార్యైతత్కోపంబాణంవిముఞ్చవా ॥ 25

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

తతస్సమన్త్రిభిస్సార్ధమేకాన్తేసపురోహితః । మన్త్రయామాసఖాణ్డిక్యస్సర్వైరేవమహామతిః ॥
తమూచుర్మన్త్రిణోవధ్యో రిపురేషవశంగతః । హతేఽస్మిన్పృథివీసర్వాతవవశ్యాభవిష్యతి ॥ 27
ఖాణ్డిక్యశ్చాహతాన్సర్వానేవమేతన్నసంశయః । హతేఽస్మిన్పృథివీసర్వా మమవశ్యాభవిష్యతి ॥
పరలోకజయస్తస్య పృథివీసకలామమ । నహన్మిచేల్లోకజయో మమతస్యవసుంధరా ॥ 29
నాహంమన్యేలోకజయాదధికాస్యాద్వసున్ధరా । పరలోకజయోఽనన్తస్స్వల్పకాలోమహీజయః ॥ 30
తస్మాన్నైనంహనిష్యామి యత్పృచ్ఛతివదామితత్ ॥ 31

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

తతస్తమభ్యుపేత్యాహ ఖాణ్డిక్యజనకోరిపుమ్ ।
ప్రష్టవ్యంయత్త్వయాసర్వం తత్పృచ్ఛస్వవదామ్యహమ్ ॥ 32

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

తతస్సర్వంయథావృత్తంధర్మధేనువధంద్విజ । కథయిత్వాసపప్రచ్ఛప్రాయశ్చిత్తంహితద్గతమ్ ॥
సచాచష్టయథాన్యాయ్యం ద్విజ! కేశిధ్వజాయతత్ ।
ప్రాయశ్చిత్తమశేషేణ యద్వైతత్రవిధీయతే ॥ 34

విదితార్థస్స తేనైవ హ్యనుజ్ఞాతో మహాత్మనా ।
యాగభూమిముపాగమ్య చక్రే సర్వాః క్రియాః క్రమాత్ ॥ 35
క్రమేణ విధివద్యాగం నీత్వా సోఽవభృథాప్లుతః । కృతకృత్యస్తతో భూత్వా చిన్తయామాస పార్థివః ॥
పూజితాశ్చ ద్విజాస్సర్వే సదస్యా మానితా మయా ।
తథైవార్థిజనోఽప్యర్థైర్యోజితోఽభిమతైర్మయా ॥ 37
యథార్హమస్య లోకస్య మయా సర్వం విచేష్టితమ్ । అనిష్పన్నక్రియం చేతస్తథాపి మమ కిం యథా ॥
ఇత్థం సంచిన్తయన్నేవ సస్మార స మహీపతిః । ఖాణ్డిక్యాయ న దత్తేతి మయా వై గురుదక్షిణా ॥ 39
స జగామ తదా భూయో రథమారుహ్య పార్థివః । మైత్రేయ దుర్గగహనం ఖాణ్డిక్యో యత్ర సంస్థితః ॥
ఖాణ్డిక్యోఽపి పునర్దృష్ట్వా తమాయాన్తం ధృతాయుధః ।
తస్థౌ హన్తుం కృతమతిస్తమాహ స పునర్నృపః ॥ 41
భో నాహం తేఽపరాధాయ ప్రాప్తః ఖాణ్డిక్య మా క్రుధః ।
గురోర్నిష్క్రయదానాయ మామవేహి త్వమాగతమ్ ॥ 42
నిష్పాదితో మయా యాగస్సమ్యక్త్వదుపదేశతః । సోఽహం తే దాతుమిచ్ఛామి వృణీష్వ గురుదక్షిణామ్ ॥

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

భూయస్స మన్త్రిభిస్సార్ధం మన్త్రయామాస పార్థివః ।
గురునిష్క్రయకామోఽయం కిం మయా ప్రార్థ్యతామితి ॥ 44
తమూచుర్మన్త్రిణో రాజ్యమశేషం ప్రార్థ్యతామయమ్ ।
శత్రుభిః ప్రార్థ్యతే రాజ్యమనాయాసితసైనికైః ॥ 45
ప్రహస్య తానాహ నృపస్స ఖాణ్డిక్యో మహామతిః ।
స్వల్పకాలం మహీపాల్యం మాదృశైః ప్రార్థ్యతే కథమ్ ॥ 46
ఏవమేతద్భవన్తోఽత్ర హ్యర్థసాధనమన్త్రిణః । పరమార్థః కథం కోఽత్ర యూయం నాత్ర విచక్షణాః ॥ 47

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఇత్యుక్త్వా సముపేత్యైనం స తు కేశిధ్వజం నృపః । ఉవాచ కిమవశ్యం త్వం దదాసి గురుదక్షిణామ్ ॥ 48
బాఢమిత్యేవ తేనోక్తః ఖాణ్డిక్యస్తమథాబ్రవీత్ । భవానధ్యాత్మవిజ్ఞానపరమార్థవిచక్షణః ॥ 49
యది చేద్దీయతే మహ్యం భవతా గురునిష్క్రయః । తత్క్లేశప్రశమాయాలం యత్కర్మ తదుదీరయ ॥
ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే షష్ఠాంశే షష్ఠోఽధ్యాయః. [50

అథ షష్ఠాంశే సప్తమోఽధ్యాయః

కేశిధ్వజ ఉవాచ :—

న ప్రార్థితం త్వయా కస్మాదస్మద్రాజ్యమకణ్టకమ్ ।
రాజ్యలాభాద్వినా నాన్యత్ క్షత్రియాణామతిప్రియమ్ ॥ 1

ఖాణ్డిక్య ఉవాచ :—

కేశిధ్వజనిబోధత్వంమయానప్రార్థితంయతః । రాజ్యమేతదశేషంతేయత్రగృధ్నన్త్యపణ్డితాః॥ 2
క్షత్త్రియాణామయంధర్మో యత్ ప్రజాపరిపాలనమ్ ।
వధశ్చధర్మయుద్ధేన స్వరాజ్యపరిపన్థినామ్ ॥ 3
తత్రాశక్తస్యమేదోషో నైవాస్త్యపహృతేత్వయా ।
బన్ధాయైవభవత్యేషా హ్యవిద్యాఽప్యక్రమోజ్ఝితా ॥ 4
జన్మోపభోగలిప్సార్థమియంరాజ్యస్పృహామమ। అన్యేషాందోషజాసైవధర్మంవైనానురుధ్యతే॥
నయాచ్ఞాక్షత్రబన్ధూనాం ధర్మాయైతత్సతాంమతమ్ ।
అతోనయాచితంరాజ్యమవిద్యాన్తర్గతంతవ ॥ 6
రాజ్యేగృధ్నన్త్యవిద్వాంసోమమత్వాహృతచేతసః। అహంమానమహాపానమదమత్తానమాదృశాః॥

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ప్రహృష్టస్సాధ్వితితతఃప్రాహకేశిధ్వజోనృపః । ఖాణ్డిక్యజనకంప్రీత్యాశ్రూయతాంవచనంమమ॥ 8

కేశిధ్వజ ఉవాచ :—

అహంహ్యవిద్యయామృత్యుం తర్తుకామఃకరోమివై ।
రాజ్యంయాగాంశ్చవివిధాన్ భోగైఃపుణ్యక్షయంతథా ॥ 9
తదిదంతేమనోదిష్ట్యావివేకైశ్వర్యతాంగతమ్ । తచ్ఛ్రూయతామవిద్యాయాస్స్వరూపంకులనన్దన॥
అనాత్మన్యాత్మబుద్ధిర్యాచాస్వేస్వమితియామతిః । అవిద్యాతరుసంభూతిబీజమేతద్ద్విధాస్థితమ్ ॥ 11
పఞ్చభూతాత్మకేదేహేదేహీమోహతమోవృతః।అహమ్మమైతదిత్యుచ్చైఃకురుతేకుమతిర్మతిమ్॥
ఆకాశవాయ్వగ్నిజలపృథివీభ్యఃపృథక్స్థితే । ఆత్మన్యాత్మమయంభావం కఃకరోతికళేబరే ॥ 13
కళేబరోపభోగ్యంహిగృహక్షేత్రాదికంచకః । అదేహేహ్యాత్మనిప్రాజ్ఞో మమేదమితిమన్యతే ॥ 14
ఇత్థంచపుత్రపౌత్రేషు తద్దేహోత్పాదితేషుకః । కరోతిపణ్డితస్స్వామ్యమనాత్మనికళేబరే॥ 15
సర్వందేహోపభోగాయ కురుతేకర్మమానవః ।
దేహశ్చాన్యోయదాపుంసస్తదాబన్ధాయతత్పరమ్॥ 16
మృణ్మయంహియథాగేహం లిప్యతేవైమృదమ్భసా ।
పార్థివోఽయంతథాదేహో మృదమ్బ్వాలేపనస్థితిః ॥ 17
పఞ్చభూతాత్మకైర్భోగైఃపఞ్చభూతాత్మకంవపుః। ఆప్యాయతేయదితతఃపుంసోభోగోఽత్రకింకృతః॥
అనేకజన్మసాహస్రీంసంసారపదవీంవ్రజన్ । మోహశ్రమంప్రయాతోఽసౌవాసనారేణుకుణ్ఠితః ॥
ప్రక్షాళ్యతేయదాసోఽస్యరేణుర్జ్ఞానోష్ణవారిణా। తదాసంసారపాన్థస్యయాతిమోహశ్రమశ్శమమ్॥
మోహశ్రమేశమంయాతేస్వస్థాన్తఃకరణఃపుమాన్ । అనన్యాతిశయాబాధంపరంనిర్వాణమృచ్ఛతి॥

నిర్వాణమయ ఏవాయమాత్మా జ్ఞానమయోఽమలః ।
దుఃఖాజ్ఞానమయా ధర్మాః ప్రకృతేస్తే తు నాత్మనః ॥ 22
జలస్య నాగ్నినా సంసర్గః స్థాలీసంగాత్తథాపి హి । శబ్దోద్రేకాదికాన్ ధర్మాంస్తత్ కరోతి యథా నృప ॥
తథాఽఽత్మా ప్రకృతేస్సంగాదహంమానాదిదూషితః ।
భజతే ప్రాకృతాన్ ధర్మానన్యస్తేభ్యో హి సోఽవ్యయః ॥
తదేతత్కథితం బీజమవిద్యాయా మయా తవ । క్లేశానాం చ క్షయకరం యోగాదన్యన్న విద్యతే ॥ 25

ఖాణ్డిక్య ఉవాచ :—

తం బ్రవీహి మహాభాగ యోగం యోగవిదుత్తమ । విజ్ఞాతయోగశాస్త్రార్థస్త్వమస్యాం నిమిసంతతౌ ॥

కేశిధ్వజ ఉవాచ :—

యోగస్వరూపం ఖాణ్డిక్య శ్రూయతాం గదతో మమ ।
యత్ర స్థితో న చ్యవతే ప్రాప్య బ్రహ్మలయం మునిః ॥ 27
మన ఏవ మనుష్యాణాం కారణం బన్ధమోక్షయోః । బన్ధాయ విషయాసంగి ముక్త్యై నిర్విషయం మనః ॥
విషయేభ్యస్సమాహృత్య విజ్ఞానాత్మా మనో మునిః । చిన్తయేన్ముక్తయే తేన బ్రహ్మభూతం పరేశ్వరమ్
ఆత్మభావం నయత్యేనం తద్బ్రహ్మధ్యాయినం మునిమ్ ।
వికార్యమాత్మనశ్శక్త్యా లోహమాకర్షకో యథా ॥ 30
ఆత్మప్రయత్నసాపేక్షా విశిష్టా యా మనోగతిః । తస్యా బ్రహ్మణి సంయోగో యోగ ఇత్యభిధీయతే ॥ 31
ఏవమత్యన్తవైశిష్ట్యయుక్తధర్మోపలక్షణః । యస్య యోగస్స వై యోగీ ముముక్షురభిధీయతే ॥ 32
యోగయుక్ప్రథమం యోగీ యుఞ్జానో హ్యభిధీయతే ।
వినిష్పన్నసమాధిస్తు పరం బ్రహ్మోపలబ్ధిమాన్ ॥ 33
యద్యన్తరాయదోషేణ దూష్యతే చాస్య మానసమ్ ।
జన్మాన్తరైరభ్యసతో ముక్తిః పూర్వస్య జాయతే ॥ 34
వినిష్పన్నసమాధిస్తు ముక్తిం తత్రైవ జన్మని । ప్రాప్నోతి యోగీ యోగాగ్నిదగ్ధకర్మచయోఽచిరాత్ ॥
బ్రహ్మచర్యమహింసాం చ సత్యాస్తేయాపరిగ్రహాన్ ।
సేవేత యోగీ నిష్కామో యోగ్యతాం స్వమనో నయన్ ॥ 36
స్వాధ్యాయశౌచసన్తోషతపాంసి నియతాత్మవాన్ । కుర్వీత బ్రహ్మణి తథా పరస్మిన్ ప్రవణం మనః ॥
ఏతే యమాస్సనియమాః పఞ్చ పఞ్చ ప్రకీర్తితాః । విశిష్టఫలదాః కామ్యా నిష్కామాణాం విముక్తిదాః ॥
ఏకం భద్రాసనాదీనాం సమాస్థాయ గుణైర్యుతః ।
యమాఖ్యైర్నియమాఖ్యైశ్చ యుఞ్జీత నియతో యతిః ॥ 39
ప్రాణాఖ్యమనిలం వశ్యమభ్యాసాత్కురుతే తు యత్ । ప్రాణాయామస్స విజ్ఞేయస్సబీజోఽబీజ ఏవ చ ॥ 40
పరస్పరేణాభిభవం ప్రాణాపానౌ యథానిలౌ । కురుతస్సద్విధానేన తృతీయస్సంయమాత్తయోః ॥ 41

తస్యచాలమ్బనవతస్థ్సూలరూపంద్విజోత్తమ। ఆలమ్బనమనన్తస్యయోగినోఽభ్యసతఃస్మృతమ్ ॥ 42
శబ్దాదిష్వనురక్తానినిగృహ్యాక్షాణియోగవిత్ । కుర్యాచ్చిత్తానుకారీణిప్రత్యాహారపరాయణః॥48
వశ్యతాపరమాతేనజాయతేతిచలాత్మనామ్ । ఇన్ద్రియాణామవశ్యైస్తైర్నయోగీయోగసాధకః ॥
ప్రాణాయామేనపవనేప్రత్యాహారేణచేన్ద్రియే । వశీకృతేతతఃకుర్యాత్ స్థితంచేతశ్శుభాశ్రయే ॥ 45

ఖాణ్డిక్య ఉవాచ :—

కథ్యతాంమేమహాభాగచేతసోయశ్శుభాశ్రయః । యదాధారమశేషంతద్ధన్తిదోషమలోద్భవమ్ ॥

కేశిధ్వజ ఉవాచ :—

ఆశ్రయశ్చేతసోబ్రహ్మద్విధాతచ్చస్వభావతః । భూపమూర్తమమూర్తంచపరంచాపరమేవచ ॥
త్రివిధాభావనాభూపవిశ్వమేతన్నిబోధతామ్ । బ్రహ్మాఖ్యాకర్మసంజ్ఞాచతథాచైవోభయాత్మికా॥
కర్మభావాత్మికాహ్యేకా బ్రహ్మభావాత్మికాపరా ।
ఉభయాత్మికాతథైవాఽన్యా త్రివిధాభావభావనా ॥ 49
సనన్దనాదయోయేతుబ్రహ్మభావనయాయుతాః।కర్మభావనయాచాన్యేదేవాద్యాస్స్థావరావరాః
హిరణ్యగర్భాదిషుచబ్రహ్మకర్మాత్మికాద్విధా । బోధాధికారయుక్తేషువిద్యతేభావభావనా ॥51
అక్షీణేషుసమస్తేషువిశేషజ్ఞానకర్మసు । విశ్వమేతత్పరంచాన్యద్భేదభిన్నదృశాంనృణామ్ ॥ 52
ప్రత్యస్తమితభేదంయత్సత్తామాత్రమగోచరమ్ ।
వచసామాత్మసంవేద్యం తద్జ్ఞానంబ్రహ్మసంజ్ఞితమ్ ॥ 58
తచ్చవిష్ణోఃపరంరూపమరూపాఖ్యమనుత్తమమ్ । విశ్వస్వరూపవైరూప్యలక్షణంపరమాత్మనః ॥ 54
నతద్యోగయుజాశక్యం నృప! చిన్తయితుంయతః। తతఃస్థూలంహరేరూపంచిన్తయేద్విశ్వగోచరమ్॥
హిరణ్యగర్భోభగవాన్వాసుదేవఃప్రజాపతిః । మరుతోవసవోరుద్రాభాస్కరాస్తారకాగ్రహాః ॥
గన్ధర్వయక్షదైత్యాద్యాస్సకలాదేవయోనయః ।
మనుష్యాఃపశవశ్శైలాస్సముద్రాస్సరితోద్రుమాః ॥ 57
భూపభూతాన్యశేషాణిభూతానాంయేచహేతవః । ప్రధానాదివిశేషాన్తంచేతనాచేతనాత్మకమ్॥58
ఏకపాదంద్విపాదఞ్చబహుపాదమపాదకమ్ । మూర్తమేతద్ధరేరూపంభావనాత్రితయాత్మకమ్ ॥ 59
ఏతత్సర్వమిదంవిశ్వంజగదేతచ్చరాచరమ్ । పరబ్రహ్మస్వరూపస్యవిష్ణోశ్శక్తిసమన్వితమ్ ॥ 60
విష్ణుశక్తిఃపరాప్రోక్తాక్షేత్రజ్ఞాఖ్యాతథాపరా । అవిద్యాకర్మసంజ్ఞాన్యాతృతీయాశక్తిరిష్యతే ॥61
యయాక్షేత్రజ్ఞశక్తిస్సావేష్టితానృపసర్వగా । సంసారతాపానఖిలానవాప్నోత్యతిసంతతాన్॥ 62
తయాతిరోహితత్వాచ్చ శక్తిఃక్షేత్రజ్ఞసంజ్ఞితా । సర్వభూతేషుభూపాలతారతమ్యేనలక్ష్యతే॥ 63
అప్రాణవత్సుస్వల్పాసా స్థావరేషుతతోఽధికా । సరీసృపేషుతేభ్యోఽపి హ్యతిశక్త్యాపతత్రిషు ॥64
పతత్రిభ్యోమృగాస్తేభ్యస్తచ్ఛక్త్యాపశవోఽధికాః। పశుభ్యోమనుజాశ్చాతిశక్త్యాపుంసఃప్రభావితాః॥
తేభ్యోఽపినాగగన్ధర్వయక్షాద్యాదేవతానృప ॥ 66

శక్రస్సమస్తదేవేభ్యస్తతశ్చాతిప్రజాపతిః । హిరణ్యగర్భోఽపి తతః పుంసశ్శక్త్యుపలక్షితః ॥ 67
ఏతాన్యశేషరూపాణి తస్యరూపాణిపార్థివ । యతస్తచ్ఛక్తియోగేన యుక్తానినభసాయథా ॥68
ద్వితీయంవిష్ణుసంజ్ఞస్య యోగిధ్యేయంమహామతే ॥
అమూర్తంబ్రహ్మణోరూపం యత్సదిత్యుచ్యతేబుధైః ॥ 69
సమస్తాశ్శక్తయశ్చైతానృపయత్రప్రతిష్ఠితాః । తద్విశ్వరూపవైరూప్యంరూపమన్యద్ధరేర్మహత్ ॥
సమస్తశక్తిరూపాణి తత్కరోతిజనేశ్వర । దేవతిర్యఙ్మనుష్యాదిచేష్టావన్తిస్వలీలయా ॥ 71
జగతాముపకారాయనసాకర్మనిమిత్తజా । చేష్టాతస్యాప్రమేయస్యవ్యాపిన్యవ్యాహతాత్మికా ॥72
తద్రూపంవిశ్వరూపస్యతస్యయోగయుజానృప । చిన్త్యమాత్మవిశుద్ధ్యర్థంసర్వకిల్బిషనాశనమ్ ॥
యథాగ్నిరుద్ధతశిఖఃకక్షందహతిసానిలః । తథాచిత్తస్థితోవిష్ణుర్యోగినాంసర్వకిల్బిషమ్ ॥ 74
తస్మాత్సమస్తశక్తీనామాధారేతత్రచేతసః । కుర్వీతసంస్థితింసాతు విజ్ఞేయాశుద్ధధారణా ॥ 75
శుభాశ్రయస్సచిత్తస్యసర్వగస్యాచలాత్మనః । త్రిభావభావనాతీతోముక్తయేయోగినోనృప ॥ 76
అన్యేతుపురుషవ్యాఘ్రచేతసోయేవ్యపాశ్రయాః । అశుద్ధాస్తేసమస్తాస్తుదేవాద్యాఃకర్మయోనయః
మూర్తంభగవతోరూపం సర్వాపాశ్రయనిస్పృహమ్ ।
ఏషావైధారణాప్రోక్తా యచ్చిత్తంతత్రధార్యతే ॥ 78
యచ్చమూర్తంహరేరూపం యాదృక్చిన్త్యంనరాధిప ।
తచ్ఛ్రూయతామనాధారా ధారణానోపపద్యతే ॥ 79
ప్రసన్నవదనంచారుపద్మపత్రోపమేక్షణమ్ । సుకపోలంసువిస్తీర్ణలలాటఫలకోజ్జ్వలమ్ ॥ 80
సమకర్ణాన్తవిన్యస్తచారుకుణ్డలభూషణమ్ । కంబుగ్రీవంసువిస్తీర్ణశ్రీవత్సాంకితవక్షసమ్ ॥ 81
వలిత్రిభఙ్గినామగ్ననాభినాహ్యుదరేణచ । ప్రలమ్బాష్టభుజంవిష్ణుమథవాపిచతుర్భుజమ్ ॥ 82
సమస్థితోరుజఙ్ఘఞ్చ సుస్థితాఙ్ఘ్రివరామ్బుజమ్ । చిన్తయేద్బ్రహ్మభూతంతంపీతనిర్మలవాససమ్ ॥
కిరీటహారకేయూరకటకాదివిభూషితమ్ ॥ 84
శార్ఙ్గశఙ్ఖగదాఖడ్గచక్రాక్షవలయాన్వితమ్ । వరదాభయహస్తఞ్చముద్రికారత్నభూషితమ్ ॥ 85
చిన్తయేత్తన్మయోయోగీసమాధాయాత్మమానసమ్ । తావద్యావద్దృఢీభూతాతత్రైవనృపధారణా ॥
వ్రజతస్తిష్ఠతోన్యద్వాస్వేచ్ఛయాకర్మకుర్వతః । నాపయాతియదాచిత్తాత్సిద్ధాంమన్యేతతాంతదా ॥
తతశ్శఙ్ఖగదాచక్రశార్ఙ్గాదిరహితంబుధః । చిన్తయేద్భగవద్రూపంప్రశాన్తంసాక్షసూత్రకమ్ ॥ 88
సాయదాధారణాతద్వదవస్థానవతీతతః । కిరీటకేయూరముఖైర్భూషణైరహితంస్మరేత్ ॥ 89
తదేకావయవందేవం చేతసాహిపునర్బుధః । కుర్యాత్తతోఽవయవినిప్రణిధానపరోభవేత్ ॥ 90
తద్రూపప్రత్యయాచైకాసన్తతిశ్చాన్యనిస్పృహా । తద్ధ్యానంప్రథమైరఙ్గైఃషడ్భిర్నిష్పాద్యతేనృప ॥
తస్యైవకల్పనాహీనంస్వరూపగ్రహణంహియత్ । మనసాధ్యాననిష్పాద్యంసమాధిస్సోఽభిధీయతే ॥

విజ్ఞానంప్రాపకంప్రాప్యేపరేబ్రహ్మణిపార్థివ । ప్రాపణీయ స్తథైవాత్మాప్రక్షీణాశేషభావనః ॥ 93
క్షేత్రజ్ఞఃకరణీజ్ఞానం కరణంతస్యతేనతత్ । నిష్పాద్యముక్తికార్యంవై కృతకృత్యంనివర్తతే॥ 94
తద్భావభావమాపన్న స్తతోఽసౌపరమాత్మనా । భవత్యభేదీభేదశ్చ తస్యాజ్ఞానకృతోభవేత్॥ 95
విభేదజనకేజ్ఞానే నాశమాత్యన్తికంగతే । ఆత్మనోబ్రహ్మణోభేదమసన్తంకఃరిష్యతి ॥ 96
ఇత్యుక్తస్తేమయాయోగఃఖాణ్డిక్యపరిపృచ్ఛతః । సంక్షేపవిస్తరాభ్యాంతుకిమన్యత్క్రియతాంతవ॥

ఖాణ్డిక్య ఉవాచ :—

కథితేయోగసద్భావే సర్వమేవకృతంమమ । తవోపదేశేనాశేషో నష్టశ్చిత్తమలోయతః ॥ 98
మమేతియన్మయాచోక్తమసదేతన్నచాన్యథా । నరేన్ద్రగదితుంశక్యమపివిజ్ఞేయవేదిభిః ॥ 99
అహంమమేత్యవిద్యేయంవ్యవహారస్తథానయోః।పరమార్థస్త్వసంలాప్యోగోచరేవచసాంనయః
తద్గచ్ఛశ్రేయసేసర్వంమమైతద్భవతాకృతమ్ । యద్విముక్తిప్రదోయోగఃప్రోక్తఃకేశిధ్వజావ్యయః॥

శ్రీ పరాశర ఉవాచ :—

యథార్హంపూజయాతేనఖాణ్డిక్యేనసపూజితః । ఆజగామపురంబ్రహ్మంస్తతఃకేశిధ్వజోనృపః ॥
ఖాణ్డిక్యోఽపిసుతంకృత్వా రాజానంయోగసిద్ధయే । వనంజగామగోవిన్దే వినివేశితమానసః ॥ 103
తత్రైకాన్తమతిర్భూత్వా యమాదిగుణసంయుతః ।
విష్ణ్వాఖ్యేనిర్మలేబ్రహ్మణ్యవాపనృపతిర్లయమ్ ॥ 104
కేశిధ్వజోవిముక్త్యర్థం స్వకర్మక్షపణోన్ముఖః ॥
బుభుజేవిషయాన్కర్మ చక్రేచానభిసంహితమ్ ॥ 105
అకల్యాణోపభోగైశ్చక్షీణపాపోఽమలస్తథా । అవాపసిద్ధిమత్యన్తాం తాపక్షయఫలాంద్విజ ॥ 106

ఇతి శ్రీ విష్ణుపురాణే షష్ఠాంశే సప్తమోఽధ్యాయః

అథ షష్ఠాంశే అష్టమోఽధ్యాయః

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఇత్యేషకథితస్సమ్యక్తృతీయఃప్రతిసంచరః । ఆత్యన్తికోవిముక్తిర్యాలయోబ్రహ్మణిశాశ్వతే ॥ 1
సర్గశ్చప్రతిసర్గశ్చ వంశమన్వన్తరాణిచ । వంశానుచరితంచైవ భవతోగదితంమయా ॥ 2
పురాణంవైష్ణవంచైతత్సర్వకిల్బిషనాశనమ్ । విశిష్టంసర్వశాస్త్రేభ్యఃపురుషార్థోపపాదకమ్ ॥ 3
తుభ్యంయథావన్మైత్రేయ ! ప్రోక్తంశుశ్రూషవేఽవ్యయమ్ ।
యదన్యదపివక్తవ్యం తత్పృచ్ఛాద్యవదామితే ॥ 4

మైత్రేయ ఉవాచ :—

భగవన్ కథితం సర్వం యత్పృష్టో౾సి మయా మునే।
శ్రుతం చైతన్మయా భక్త్యా నాన్యత్ప్రష్టవ్యమస్తి మే॥ 5
విచ్ఛిన్నాస్సర్వసందేహా వైమల్యం మనసః కృతమ్।
త్వత్ప్రసాదాన్మయా జ్ఞాతా ఉత్పత్తిస్థితిసంక్షయాః॥ 6
జ్ఞాతశ్చతుర్విధో రాశిశ్శక్తిశ్చ త్రివిధా గురో। విజ్ఞాతా సా చ కార్త్స్న్యేన త్రివిధా భావభావనా॥ 7
త్వత్ప్రసాదాన్మయా జ్ఞాతం జ్ఞేయమన్యైరలం ద్విజ। యథైతదఖిలం విష్ణోర్జగన్న వ్యతిరిచ్యతే॥ 8
కృతార్థో౾హమసందేహస్త్వత్ప్రసాదాన్మహామునే।
వర్ణధర్మాదయో ధర్మా విదితా యదశేషతః॥ 9
ప్రవృత్తం చ నివృత్తం చ జ్ఞాతం కర్మ మయా౾ఖిలమ్। ప్రసీద విప్రప్రవర! నాన్యత్ప్రష్టవ్యమస్తి మే॥10
యదస్య కథనాయాసైర్యోజితో౾సి మయా గురో। తత్క్షమ్యతాం విశేషో౾స్తి న సతాం పుత్రశిష్యయోః॥

శ్రీపరాశర ఉవాచ :—

ఏతత్తే యన్మయాఖ్యాతం పురాణం వేదసమ్మితమ్। శ్రుతే౾స్మిన్ సర్వదోషోత్థః పాపరాశిః ప్రణశ్యతి॥
సర్గశ్చ ప్రతిసర్గశ్చ వంశమన్వంతరాణి చ। వంశానుచరితం కృత్స్నం మయా౾త్ర తవ కీర్తితమ్॥ 13
అత్ర దేవాస్తథా దైత్యా గంధర్వోరగరాక్షసాః। యక్షవిద్యాధరాస్సిద్ధాః కథ్యంతే౾ప్సరసస్తథా॥ 14
మునయో భావితాత్మానః కథ్యంతే తపసాన్వితాః। చాతుర్వర్ణ్యం తథా పుంసాం విశిష్టచరితాని చ॥ 15
పుణ్యాః ప్రదేశా మేదిన్యాః పుణ్యా నద్యో౾థ సాగరాః। పర్వతాశ్చ మహాపుణ్యాశ్చరితాని చ ధీమతామ్॥
వర్ణధర్మాదయో ధర్మా వేదశాస్త్రాణి కృత్స్నశః।
యేషాం సంస్మరణాత్సద్యస్సర్వపాపైః ప్రముచ్యతే॥ 17
ఉత్పత్తిస్థితినాశానాం హేతుర్యో జగతో౾వ్యయః। స సర్వభూతస్సర్వాత్మా కథ్యతే భగవాన్ హరిః॥
అవశేనాపి యన్నామ్ని కీర్తితే సర్వపాతకైః। పుమాన్ విముచ్యతే సద్యస్సింహత్రస్తైర్మృగైరివ॥
యన్నామకీర్తనం భక్త్యా విలాయనమనుత్తమమ్। మైత్రేయాశేషపాపానాం ధాతూనామివ పావకః॥
కలికల్మషమత్యుగ్రం నరకార్తిప్రదం నృణామ్। ప్రయాతి విలయం సద్యస్సకృద్యత్ర చ సంస్మృతే॥ 21
హిరణ్యగర్భదేవేంద్రరుద్రాదిత్యాశ్వివాయుభిః। పావకైర్వసుభిస్సాధ్యైర్విశ్వేదేవాదిభిస్సురైః॥
యక్షరక్షోరగైస్సిద్ధైర్దైత్యగంధర్వదానవైః। అప్సరోభిస్తథా తారానక్షత్రైస్సకలైర్గ్రహైః॥ 23
సప్తర్షిభిస్తథా ధిష్ణ్యైర్ధిష్ణ్యాధిపతిభిస్తథా। బ్రాహ్మణాద్యైర్మనుష్యైశ్చ తథైవ పశుభిర్మృగైః॥
సరీసృపైర్విహంగైశ్చ పలాశాద్యైర్మహీరుహైః। వనాగ్నిసాగరసరిత్పాతాలైస్ససురాగ్నిభిః॥
శబ్దాదిభిశ్చ సహితం బ్రహ్మాండమఖిలం ద్విజ। మేరోరివాణుర్యస్యైతద్యన్మయం చ ద్విజోత్తమ॥ 26
స సర్వస్సర్వవిత్సర్వస్వరూపో రూపవర్జితః। భగవాన్ కీర్తితో విష్ణురత్ర పాపప్రణాశనః॥ 27

యదశ్వమేధావభృథే స్నాతః ప్రాప్నోతి వై ఫలమ్ । మానవస్తదవాప్నోతి శ్రుత్వైతన్మునిసత్తమ ॥
ప్రయాగే పుష్కరే చైవ కురుక్షేత్రే తథార్ణవే । కృతోపవాసః ప్రాప్నోతి తదస్య శ్రవణాన్నరః ॥ 29
యదగ్నిహోత్రే సుహుతే వర్షేణాప్నోతి మానవః । మహాపుణ్యఫలం విప్ర తదస్య శ్రవణాత్సకృత్ ॥

యజ్జ్యేష్ఠశుక్లద్వాదశ్యాం స్నాత్వా వై యమునాజలే ।
మధురాయాం హరిం దృష్ట్వా ప్రాప్నోతి పరమం ఫలమ్ ॥ 31

తదాప్నోత్యఖిలం సమ్యగధ్యాయం యః శృణోతి వై । పురాణస్యాస్య విప్రర్షే! కేశవార్పితమానసః ॥
యమునాసలిలే స్నాతః పురుషో మునిసత్తమ । జ్యేష్ఠామూలే సితే పక్షే ద్వాదశ్యాం సముపోషితః ॥ 33

సమభ్యర్చ్యాచ్యుతం సమ్యఙ్మధురాయాం సమాహితః ।
అశ్వమేధస్య యజ్ఞస్య ప్రాప్నోత్యవికలం ఫలమ్ ॥ 34

ఆలోక్యర్ధిమథాన్యేషామున్నీతానాం స్వవంశజైః । ఏతత్కిలోచురన్యేషాం పితరస్సపితామహాః ॥
కచ్చిదస్మత్కులే జాతః కాళిన్దీసలిలాప్లుతః । అర్చయిష్యతి గోవిన్దం మధురాయాముపోషితః ॥ 36
జ్యేష్ఠామూలే సితే పక్షే కేనైవం వయమప్యుత । పరామృద్ధిమవాప్స్యామస్తారితాస్స్వకులోద్భవైః ॥

జ్యేష్ఠామూలే సితే పక్షే సమభ్యర్చ్య జనార్దనమ్ ।
ధన్యానాం కులజః పిణ్డాన్ యమునాయాం ప్రదాస్యతి ॥ 38

తస్మిన్ కాలే సమభ్యర్చ్య తత్ర కృష్ణం సమాహితః । దత్త్వా పిణ్డం పితృభ్యశ్చ యమునాసలిలాప్లుతః ॥

యదాప్నోతి నరః పుణ్యం తారయన్ స్వపితామహాన్ ।
శ్రుత్వాఽధ్యాయం తదాప్నోతి పురాణస్యాస్య శక్తితః ॥ 40
ఏతత్సంసారభీరూణాం పరిత్రాణమనుత్తమమ్ ।
శ్రావ్యాణాం పరమం శ్రావ్యం పవిత్రాణామనుత్తమమ్ ॥ 41
దుస్స్వప్ననాశనం నౄణాం సర్వదుష్టనిబర్హణమ్ ।
మఙ్గళం మఙ్గళానాం చ పుత్రసంపత్ప్రదాయకమ్ ॥ 42

ఇదమార్షం పురా ప్రాహ ఋభవే కమలోద్భవః । ఋభుః ప్రియవ్రతాయాహ స చ భాగురయేబ్రవీత్ ॥
భాగురిస్తమ్భమిత్రాయ దధీచాయ స చోక్తవాన్ । సారస్వతాయ తేనోక్తం భృగుస్సారస్వతేన చ ॥ 44

భృగుణా పురుకుత్సాయ నర్మదాయై స చోక్తవాన్ ।
నర్మదా ధృతరాష్ట్రాయ నాగాయాపూరణాయ చ ॥ 45

తాభ్యాం చ నాగరాజాయ ప్రోక్తం వాసుకయే ద్విజ । వాసుకిః ప్రాహ వత్సాయ వత్సశ్చాశ్వతరాయ వై ॥

కమ్బళాయ చ తేనోక్తమేలాపుత్రాయ తేన వై ॥

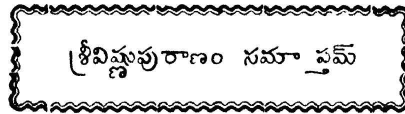
పాతాళం సమనుప్రాప్తః తతో వేదశిరా మునిః । ప్రాప్తవానేతదఖిలం స చ ప్రమతయే దదౌ ॥ 48
దత్తం ప్రమతినా చైతజ్జాతుకర్ణాయ ధీమతే । జాతుకర్ణేన చైవోక్తమన్యేషాం పుణ్యకర్మణామ్ ॥

పులస్త్యవరదానేన మమాప్యేతత్స్మృతింగతమ్ ।
మయాపితుభ్యంమైత్రేయ! యథావత్కథితంత్విదమ్ ॥ 50
త్వమప్యేతచ్ఛినీకాయ కలేరన్తేవదిష్యసి ॥ 51
ఇత్యేతత్పరమంగుహ్యంకలికల్మషనాశనమ్ । యశ్శృణోతిఃరోభక్త్యా సర్వపాపైఃప్రముచ్యతే ।
సమస్తతీర్థస్నానాని సమస్తామరసంస్తుతిః । కృతాతేనభవేదేతద్యశ్శృణోతిదినేదినే ॥ 53
కపిలాదానజనితంపుణ్యమత్యన్తదుర్లభమ్ । శ్రుత్వైతస్యదశాధ్యాయానవాప్నోతినసంశయః॥54
యస్త్వేతత్సకలంశృణోతిపురుషఃకృత్వామనస్యచ్యుతం
సర్వంసర్వమయంసమస్తజగతామాధారమాత్మాశ్రయమ్ ।
జ్ఞానజ్ఞేయమనాదిమన్తరహితంసర్వామరాణాంహితం
సప్రాప్నోతినసంశయోఽస్త్యవికలంయద్వాజిమేధేఫలమ్ ॥ 55
యత్రాదౌభగవాంశ్చరాచరగురుర్మధ్యేతథాఽన్తేచస
బ్రహ్మజ్ఞానమయోఽచ్యుతోఽఖిలజగన్మధ్యాన్తసర్గప్రభుః ।
తత్సర్వంపురుషఃపవిత్రమమలంశృణ్వన్పఠన్వాచయన్
ప్రాప్నోత్యస్తినతత్ఫలంత్రిభువనేష్వేకాన్తసిద్ధిర్హరిః ॥ 56
యస్మిన్న్యస్తమతిర్నయాతినరకంస్వర్గోఽపియచ్చిన్తనే
విఘ్నోయత్రనివేశితాత్మమనసోబ్రాహ్మోఽపిలోకోఽల్పకః ।
ముక్తించేతసియఃస్థితోఽమలధియాంపుంసాందదాత్యవ్యయః
కించిత్రంయదఘంప్రయాతివిలయంతత్రాచ్యుతేకీర్తితే ॥ 57
యజ్ఞైర్యజ్ఞవిదోయజన్తిసతతంయజ్ఞేశ్వరంకర్మిణో
యంవైబ్రహ్మమయంపరాపరమయంధ్యాయన్తిచజ్ఞానినః ।
యంసంచిన్త్యనజాయతేనమ్రియతేనోవర్ధతేహీయతే
నైవాసన్నచసద్భవత్యతితతఃకింవాహరేశ్శ్రూయతామ్ ॥ 58
కవ్యంయఃపితృరూపధృద్విధిహుతంహవ్యఞ్చభుఙ్క్తేవిభు
ర్దేవత్వేభగవాననాదినిధనస్స్వాహాస్వధాసంజ్ఞితే ।
యస్మిన్బ్రహ్మణిసర్వశక్తినిలయేమానానినోమానినాం
నిష్ఠాయైప్రభవన్తిహన్తికలుషంశ్రోత్రంసయాతోహరిః ॥ 59
నాన్తోఽస్తియస్యనచయస్యసముద్భవోఽస్తివృద్ధిర్నయస్యపరిణామవివర్జితస్య ।
నాపక్షయంచసముపైత్యవికారివస్తు యస్తంనతోస్మిపురుషోత్తమమీశమీడ్యమ్॥ 60

తస్యైవయోనుగుణభుగ్బహుధైకఏవశుద్ధోఽప్యశుద్ధఇవభాతిహిమూర్తిభేదైః ।
జ్ఞానాన్వితస్సకలసత్త్వవిభూతికర్తా తస్మైనమోస్తుపురుషాయసదాఽవ్యయాయ ॥
జ్ఞానప్రవృత్తినియమైక్యమయాయ పుంసోభోగప్రదానపటవేత్రిగుణాత్మకాయ ।
అవ్యాకృతాయభవభవనకారణాయ వన్దేస్వరూపభవనాయసదాఽజరాయ ॥ 62
వ్యోమానిలాగ్నిజలభూరచనామయాయ శబ్దాదిభోగ్యవిషయోపనయక్షమాయ ।
పుంసస్సమస్తకరణైరుపకారకాయ వ్యక్తాయసూక్ష్మబృహదాత్మవతేనతోఽస్మి ॥ 63
ఇతివివిధమజస్యయస్యరూపం ప్రకృతిపరాత్మమయంసనాతనస్య ।
ప్రదిశతుభగవానశేషపుంసాం హరిరపజన్మజరాదికాంససిద్ధిమ్ ॥ 64

ఇతి శ్రీవిష్ణుపురాణే షష్ఠాంశే అష్టమోఽధ్యాయః

షష్ఠాంశస్సమాప్తః

శ్రీ కృష్ణార్పణమస్తు.

తత్త్వేన యశ్చిదచిదీశ్వర తత్స్వభావ
భోగాపవర్గతదుపాయగతీరుదారః ।
సన్దర్శయన్నిరమిమీత పురాణరత్నం
తస్మై నమో మునివరాయ పరాశరాయ ॥